

ЗБОРНИК

**ДОКУМЕНАТА И ПОДАТАКА
О НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКОМ РАТУ
ЈУГОСЛОВЕНСКИХ НАРОДА**

ТОМ

III

КЊИГА 3

ИЗДАЈЕ

ВОЈНО - ИСТОРИСНИ ИНСТИТУТ ЈУГОСЛОВЕНСКЕ АРМИЈЕ

ВОЈНО-ИСТОРИСКИ ИНСТИТУТ ЈУГОСЛОВЕНСКЕ АРМИЈЕ

ЗБОРНИК

ДОКУМЕНАТА И ПОДАТАКА
О НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКОМ РАТУ
ЈУГОСЛОВЕНСКИХ НАРОДА

ТОМ

III

КЊИГА 3

БОРБЕ У ЦРНОЈ ГОРИ 1942 ГОД.

БЕОГРАД

1950

БОРБЕ У ЦРНОЈ ГОРИ 1942
АПРИЛ - МАЈ - ЈУНИ

БР. 1

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДУРМИТОРСКОГ НОП ОДРЕДА ОД
2 АПРИЛА 1942 ГОД. КОМАНДИ МЈЕСТА КРСТАЦ ЗА ПО-
ЈАЧАЊЕ БУДНОСТИ ПРОТИВ НЕПРИЈАТЕЉА НА СВОМЕ
ПОДРУЧЈУ¹

ШТАБ ДУРМИТОРСКОГ
НА РОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА

Број 833
2 априла 1942

КОМАНДИ МЈЕСТА — КРСТАЦ

Група петоколонаша и разбијача око Митра Карацића у Дробњаку покушала је да организује пуч, преузме власт и помогне продор четника из Васојевића и Колашина у наш срез. Будношћу наших другова то је на вријеме откривено; предузете су све потребне мјере. Ствар се добро развија.

Предузмите најхитније све што је потребно да установите није ли неких конача ове завјере прелазило и у Пиву. Могуће је преко Брезана или преко Дубровска и Безуја. Митар Карацић је био побјегао у правцу Никшића и то преко Концила. Хтио је преко Јаворка ваљда за Никшић или за Гацко. У Концилима је убијен јуче. Контролишите Брезна и цио тај крај да ли има тамо чега сумњивога.

Потребна је велика будност према Гацку, да се у Смијечно или Стабна или сл. не би провукло нешто од банде Перишића² или осјетио Спасојев⁸ рад.

¹ Редакција располаже копијом наређења.

² Попа Радојице Перишића из Казанаца, организатора четника у Срезу гатачком.

* Спасоје Тадић

/

Ударну чету поново допуните и са њом контролишите ци-
јели терен. Рад у чети, а нарочито рад јединица одоздо [поја-
чајте] — неопходна је потреба створити праве ударнике.

Обавјештајну службу оживите и поклоните јој бригу ко-
лико и фронту. Стално је обнављајте и усавршавајте.

Жито о коме је била ријеч у ранијем писму, нека се осигура за војску.

Дајите нам податке о Гацку, и то што чешће и што потпуније.

БР. 2

НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ ОД 3 АПРИЛА 1942 ГОД. ШТАБУ ДУРМИТОРСКОГ НОП ОДРЕДА ЗА ПОЈАЧАЊЕ ОДБРАНЕ СИЊАЈЕВИНСКОГ СЕКТОРА

ГЛАВНИ ШТАБ
ЗА Ц.Г.НУ Г.О.РУ И БОКУ

Бр. сл.
3 априла 1942 г.

ШТАБУ ДУРМИТОРСКОГ ОДРЕДА — ЖАБЉАК

Преко једне жене, мајке једног доброг партизана, и преко наше обавјештајне службе добили смо податке, и то се може рачунати као сигурно, да непријатељ концентрише своје снаге у правцу Сињајевине и има намјеру са већим снагама напасти наона том сектору. Циљ напада је пробити се за Срез шавнички. Непријатељ ове припреме врши већ неколико дана. Мунинију и осталу комору пребацује камионима, а концентрације врши ноћу. Извијештени смо и то да је Павле Ђуришић, један од шефова четничких банди, отишао за Васојевиће да мобилише и посљедње резерве и да се очекује само његов долазак.

Зато вам наређујем, да одмах у том правцу пребаците један ваш батаљон и организујете сва осигурања. Непријатељ ће вјероватно напасти и са десне стране Сињајевине од Таре. Претпостављајте да ће непријатељ извршити напад ноћу или рано у зору. За свако изненађење направите одговорним Штаб батаљона. Батаљон који ћете послати у том правцу нек се чврсто повеже са вашим батаљоном на Вратлу, као и са батаљоном „А. Ђилас“, а ло могућности и са Беранским батаљоном. Ви непри-

јатеља можете упустити, организовати му добре засједе, а онда једним енергичним нападом, уништавајући његове истурене дјелове, протјерати. Ми вам са ове стране не можемо послати никаква појачања, те зато, рачунајући на ваше снаге, предузмите све без оклијевања, јер ћете за свако изненађење бити лично одговорни.

О овом одмах извијестите Главни штаб за Ц. Гору и Боку. Нас одмах извијестите чим четници изврше напад да би ми са овдашњим снагама — иако малим — извршили извјесне демонстративне нападе и тако привукли дио четничких снага на себе. Баталјон који ћете послати тамо добро очистите од колебљиваца и осталих нездравих елемената да вам се то не би светило у борби.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

Црвена армија је с нама — Побједа је наша!

**ЗА ГЛ. ШТ. ЗА Ц. ГОРУ И БОКУ
Пеко**

**Примљено 3/IV/1942
у 19,40 часова**

БР. 3

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЛОВЋЕНСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 4
АПРИЛА 1942 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОП ОДРЕДА ЗА
ЦРНУ ГОРУ И БОКУ О БОРБАМА ПРОТИВ ИТАЛИЈАНА И
ЧЕТНИКА НА ПОДРУЧЈУ ОДРЕДА**

**ШТАБ ЛОВЋЕНСКОГ
НАР. ОСЛ. ПАРТИЗАН. ОДРЕДА**

**Бр. службено
4 април 1942.**

ГЛАВНОМ ШТАБУ ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

Прошли извјештај био је врло кратак, јер нијесмо имали материјала са терена и због тога што су курири морали хитно да пођу.

Надирање пете колоне од Цетиња ка Катунској Нахији и сличне појаве на осталом терену Одред имало је за посљедицу кидање веза, тако да за читава три дана нијесмо добијали извје-

штаја са терена. Пошто је пета колона загосподарила у Љешкопољу и Љешанској Нахији, то су се партизани повукли на наш терен — Ставор. 25-ог марта ударна чета Љешкопољско-љешанска, у намјери да се пребаци у Катунску Нахију, наишла је у селу Барјамовици на петоколонушку засједу. Чета је покушала да без борбе прође ово село, али јој то није успјело. Истовремено појавили су се ударници Граховског батаљона на лијевом крилу ове чете у намјери да очисте поменуто село од петоколонуша. Не знајући за ударнике, ова Љешкопољско-љешанска чета, са којом је био и друг Крсто¹, повукла се натраг мислећи да је непријатељ и на десном и на лијевом крилу. Ово тим прије, јер се мислило, према дотадашњим обавјештењима, да је фронт на Симуњи пробијен и да отуда надире пета колона. Ово све због тога што се није могла успоставити веза, и поред неколико покушаја, са другом Вељком који је био на терену. Наши партизани су водили борбу са Италијанима и петоколонушима који су извршили напад на Добрску Плочу у намјери да иду за Штитаре и да продру на терен батаљона „Царев Лаз“, а цијела Љешанска Нахија је била у рукама пете колоне, те је оваквим развојем у Катунској Нахији —према процјени другова — положај бораца на терену батаљона „Царев Лаз“ био угрожен. Пријетила је опасност да буду опкољени и уништени. Ту се још налазила једна чета ударника која се повукла из Зете, а која је такође била на положајима. На основу тога Штаб одреда је дао наредбу да се људи повуку са положаја, склоне оружје, нађу начина да се људство сачува од навале непријатеља и, пошто је изгледало да ће овај терен пасти брзо у руке непријатеља, речено је да се поступи по оној директиви која је дата [друго]вима на терену Среза подгоричког да би се сачували људи и обезбиједиле везе]. Исто наређење је дато свим јединицама које су се налазиле на овом сектору. 26-ог је издата ова наредба, а исте ноћи су се успоставиле везе са Катунском Нахијом. Испоставило се право стање ствари у вези са сукобом у Барјамовици, као и да је стање нашег фронта на Симуњи повољно, те је дато наређење одмах повучено и партизани су се поново вратили на положаје. Ово је спроведено без јачих потреса у организацији на нашем терену. Тежак је случај Љешкопољско-љешанске чете, која је отишла на свој терен, а друго обавјештење је стигло тек када је један дио пао у руке непријатеља.

Након доласка ударника у Катунску Нахију стање се брзо поправило. Сва позадина је углавном очишћена од петоколонуша. Има појава да су сељаци из појединих села готово сви пребјегли код пете колоне. Предузете су мјере да се позову натраг и већ има и таквих случајева. О овоме немамо још детаљне из-

¹ Крсто Попивода

вјештаје. Фронт на Симуњи је разбијен. Непријатељ је имао осјетних губитака чији број још није утврђен. Према извјештају са Цетиња који смо добили 1-ог априла, петоколониши у Цетињу су деморалисани, а грађанство је одушевљено нашим побједама. Да би прикрили пораз, рањенике су пренијели у 4 санитетска камиона за Котор. Према том извјештају рањен је и Душан Вуковић. Према истом извјештају Крсто Поповић је разочаран и, како кажу, дигао је руке од свега. Пирцио Бироли је дао наређење да се никоме не даје на силу оружје, али то наређење је само формално, нико га не поштује. Сигурно је то да је дошло до неспоразума између бјелаша и зеленаша, што се види из тога да је мајор Кековић напустио Крста Поповића на Симуњи и тражио да се пребаци код Баја Станишића. Док су били на положајима, долазило је до тога да су поједине групе напуштале положаје, а да су их Италијани разоружавали, поново наоружавали и враћали на положаје. На Ријечи Црнојевића један петоколониш је држао говор у коме је нападао мајора Кековића називајући га издајником. Сељаци који су пошли за Крстом Поповићем траже од њега да им да обећано брашно и друго.

Ударници који су пошли преко Барјамовице за Загарач нишли су на жесток отпор. Борбе се воде већ неколико дана. Ударници су били очистили Загарач, али су се повукли и узели положаје у Гарчу, јер су петоколониши добили појачања из Бјелопавлића, а уз то непрестано је тукла артиљерија, бацачи и авијација. Чак су употребили у Доњем Загарчу и тенкове. Са овим сектором имамо сталну везу. Због овога, а и услед доласка петоколонишке војске у Комане, и тамо се оформила пета колона, што отежава знатно положај наших јединица. Пета колона је тражила помоћ од Љешанске Нахије, али су сељаци у већини одбили. Из ових села је већ отишао један дио у Пипере.

Стање у Љешанској Нахији је слабо. Сва су села пришла петој колони, партизани, па чак и политички комесар Горњољешанског батаљона, Симон Ђуришић.¹ Компромитовани другови су спроведени за Кокоте, а за друга Вида Ускоковића знамо да је ухрањен и спроведен за Ријеку Црнојевића. Маса у Горњој Љешанској Нахији је незадовољна и зато пета колона не може ту масу потпуно активизирати и предузети неке офанзивне мјере. Осјећа се да се страшно плаше нашега напада и мислимо да ликвидација пете колоне у горњем дијелу Нахије не би била тако тешка.

Покрајвођанска села Ријечке Нахије пошла су да се пријаве окупатору да би, по њиховом увјерењу, избјегла бомбардовања и

¹ Стријељали су га Италијани априла 1942 г. на Рибничким Врелима код Титограда.

да би добила требовање и могла слободно радити имања која су поред пута. И поред убјеђивања и позивања на одговорност делегација, које су претходно ишле окупатору, од стране Штаба батаљона и указивања да ће им мјесто требовања дати оружје да се боре против партизана, ипак су отишли обећавајући већина њих да неће примити оружје. Али, и поред тога, скоро сви су примили оружје и пошли на положај на Добрску Плочу. Сигурно да има доста њих који су примили оружје против воље, али нијесу имали довољно одлучности да се томе одупру. Путем писама и разговора са њиховим породицама позвани су да се врате. Прије два дана напустили су заједно са Италијанима положај и вратили се у Ријеку. Обавјештени смо да ће покушати поново напад преко Рваша (село на путу Ријека—Подгорица). Из села Бокова, Косијера и Ђиновића око 70 сељака побјегло је у Цетиње, али су их отуд вратили са наређењем да нападају на Косијере. Дошло је до борбе између њих и ударника и они су одбачени према Цетињу и, према најновијим извјештајима, заузели су положаје на Пољицама Боковским, али не предузимају ништа.

На терену батаљона „13 ЈУЛИ“ досад пета колона није предузела напад, сем на Конак гдје су успјели да заједно са Италијанима уђу у села која су близу пута Цетиње—Будва. Један дио талијанске војске се повукао у Цетиње. На терену Љуботиња било [је] извјесних делегација код окупатора од старијих људи, али нико није примио оружје. Углавном, маса је сачувана од капитулације. Морал код партизана је добар. Извршена је организација за отпор у случају напада непријатеља на тај терен. Исто стање је и у селима Ријечке Нахије, сем у оним поред воде и оних која су непосредно на путу Ријека—Подгорица.

Напомињемо да су снаге оба ова батаљона мале и да су људи свакодневним засједама и стражама, скоро без смјене, страховито заморени. Исхрана је врло слаба.

Стање у Доњој Црмници [је] доста тешко. Пета колона уз помоћ Талијана је тамо завладала [због] неодлучности партизана и насједања петоколонашкој работи. Тако се десило да се око 100 партизана и партизанки предало из Сеоца. Исти случај је био и у Комарну гдје се предало 19 партизана, пошто су претходно одбили да се боре противу Италијана и издајника на своме терену. 16-ог марта Италијани и петоколонаши напали су Горњу Црмницу у два правца, преко Сотонића и Папратнице. Наши су дали отпор и непријатељ је враћен у Вир. Према непотврђеним извјештајима губици непријатеља су били око 100 мртвих и рањених. С наше стране била су два мртва и два рањена. Борба је трајала 12 сати. У тој борби учествовало је 19 партизана из батаљона „13 ЈУЛИ“. На положајима непријатељ је оставио 5 фашиста и једног крилаша, а остале су успјели да понесу са собом. Заплијењено је разног материјала, између осталог: 10 пушака,

један пушкомитраљез, два револвера, 100 комада бомби, 2.000 метака, ранаца, ћебади и друге спреме. Јачина италијанске војске била је око 500 војника са већим бројем крилаша и четника. С њима су ишле и неке женетине с Вира ради пљачке. Прије напада и послје повлачења непријатељ је дејствовао артиљеријом. Посљедње борбе су уздигле утлед партизана у Црмници, пета колона је привидно засада ућуткана. Претпоставља се да ће послје овог неуспјеха пета колона, која је појачана интернирцима из Албаније, тражити најслабију тачку за напад. Предузете су мјере да не буде изненађења, иако су снаге сувише мале.

Око 26-ог марта, окупатор, у јачини од 4.000 војника са 150 петокOLONаша из Мирца и Чавора, продро је у општину Будванску (село Побори) и кроз Грбаљ. Партизани су им дали отпор и борили се храбро све до момента када им је пријетила опасност заокружавања и уништења, када су се повукли. Учествовало је у борби 60 партизана. 6 партизана је мртво, а 10 рањено. О губицима непријатеља нема података. Село је спаљено, опљачкано, а породице које су се ту затекле интерниране су. Партизани су остали компактни. Предузете су све мјере да се морал код партизана и народа одржи на висини. Исто тако вођена је борба у Горњем Грбљу, али немамо податке о тој борби.

Према обавјештењима која смо добили из Ријеке и Цетиња број италијанских војника је много мањи него раније. Да ли је то привремено или стално, видјећемо.

Незванично смо обавијештени да се Доња ЈБешанска Нахија, Зета и ЈБешкопоље прикључују војнички Штабу Ловћенског одреда. Званично о томе нијесмо добили ништа.

Појава ударних јединица на нашем терену имаће огромног значаја и већ је допринијела да се стање нагло поправља. С једне стране, подиже се дух код наших партизана, а код народа расте повјерење у снагу партизана. Исто тако појава тих јединица задаје страх непријатељу.

Црвена армија је с нама — Побједа ће бити наша!

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

•
ЗА ШТАБ
Милован Челеоћ

БР. 4

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕГ УДАРНОГ БАТАЉОНА ОД
4 АПРИЛА 1942 ГОД. ШТАБУ НИКШИЋКОГ НОП ОДРЕДА
О РАЗБИЈАЊУ ЧЕТНИКА КОД ОСТРОГА И МЕЂЕБЕГ¹

ШТАБ
III УДАРНОГ БАТАЉОНА
НИКШИЋКОГ НОП

П р е п и с

ШТАБУ НИКШИЋКОГ НОП ОДРЕДА

Гдје буде

Јутрос смо извршили напад јуришом на положаје које су држали четници на Острошкој Капи и kotaма изнад Међеђег до близу Винића. Борба је трајала од 5-6 сати јутрос (1 сат) и успјели смо да заузмемо све што су држали и спрцали² смо их наниже до — ваљда — Зете. Имали су намјеру да са ових положаја крену према Бршну и Жупи, према исказу заробљеника и обавјештењима која смо раније добили. Ми смо имали прилично жртава (досада смо из 3 чете имали 4 мртва, а из 2 чете немамо још извјештаја. Из Прве није нико погинуо. Од Жупске чете која нам је помагала има 3 мртва). Рањених досада имамо 8 (2 теже), од којих 2 другарице. Сви су пренесени у логор, а одатле ће се упутити за Шипачно. Рањен је лакше у мишицу и друг командант³. Међу погинулима је друг Обрен Шундић. Оволики губици су морали бити, јер смо на јуриш заузимали коту по коту на којима су била аутоматска оруђа и бомбашка одјељења. Са њихове стране по читавом терену има мртвих и још их нијесмо пребројили, али има их доста (ваљда око 30). Заплијенили смо 1 тешки митраљез са 400—500 метака, 1 сандук талијанских бомби, алат за митраљез, око 1 сандук наше пушчане муниције и неколико пушака, нешто хране, као и њихову заставу. Има још неких ситница. Не знамо шта је заплијенила 2 чета, јер је она више Острога и још нијесмо добили извјештај. Морал је био приличан, али није било повезаности због мрака.

¹ Редакција располаже преписом извјештаја који је 4 априла упућен Штабу Никшићког НОП одреда, што се види из „Саопштења“ Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку бр. 10 од 17 априла 1942 године.

² сатјерали

³ Петар Јовановић, у доцнијим борбама тешко рањен у ногу и приликом марша ударних бригада за Босну 1942 год. на носилима пренесен у Централну Босну. Разболио се од тифуса у IV офанзиви и као болесник извршио самоубиство.

Ово је само кратак извјештај са положаја. Јачина непријатеља овдје је била око 4 чете са 2 тешка и 3 лака митраљеза. Послаћемо детаљан извјештај чим се окупимо. Међеђани су евакуисали [к] четницима. Наши су отишли да врше конфискацију петоколонашима. Фамилије ћемо им сатјерати Талијанима.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Замј. полкома
Неда² с.р.

Политички комесар
Никола¹ с.р.

П.С. Задатак који смо добили сад можемо узети у обзир када смо очистили овај сектор. Раније то нијесмо могли урадити, јер је П.³ била блокирана, јер је „Бијели Павле“ још 27 [марта] напустио положаје које смо данас заузели.

БР. 5

САОПШТЕЊЕ ШТАБА ЛОВЋЕНСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 5
АПРИЛА 1942 ГОД. О БОРБАМА СА ИТАЛИЈАНИМА И ЧЕТ-
НИЦИМА НА ПОДРУЧЈУ ОДРЕДА

С А О П Ш Т Е Њ Е ШТАБА ЛОВЋЕНСКОГ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ ОД- РЕДА ПОВРДОМ НАЈНОВИЈИХ АКЦИЈА ОКУПАТОРА И ПЕТЕ КОЛОНЕ

Први јачи напори окупатора и пете колоне били су у Катунској Нахији, гдје су Душан Вуковић и Крсто Поповић својом издајничком работом били завели један дио сељака и скренули га са правог пута, пута народне борбе против окупаторских слугу, домаћих изрода и издајника. Заштићене италијанском артиљеријом и авијацијом, издајничке банде са Цетиња нападе су на Катунску Нахију, ишле по селима и приморавале сељаке уз пријетње смртном казном да прилазе овима и уписују се у „националну странку“, да примају оружје од окупатора и иду у борбу против партизана. Покушано је од стране наших војних и политичких руководиоца убиједити заведене у неисправност пута којим их воде ови народни издајници и тиме им дати мо-

¹ Никола Перовић

* Неда Божиновић — Радосављевић

³ Повија

гућност да се врате кућама. Дошло је до борбе. Благодарећи већим снагама и помоћи ударних батаљона, пета колона заједно са окупатором потучена је на Симуњи. Број мртвих на страни непријатеља није установљен, али се зна да су 4 санитетска камиона рањеника одвезени за Котор да би [се] пред грађанством [сакрио] овај пораз. На страни партизана било је неколико лакше рањених. На овом сектору дошло је до размимоилажења између групе око Крста Поповића — крилаша и мајора Кековића — четника, који је тражио да се прикључи Бају Станишићу. Читава Катунска Нахија, сем оног дијела који контролише окупатор, очишћена је од пете колоне. Успостављена је Команда мјеста.

Послије пораза на Симуњи пета колона је сконцентрисала своје снаге према Загарчу, гдје је дошло до жестоких борби. У овим борбама пета колона имала је око 25 мртвих и 50 рањених. Погинуо је на италијанском тенку и командант четничких банди у Загарчу — Вуко Кековић. Наши губици су 4 мртва и 2 лакше рањена.

Петоколонаши из Бокова и Косијера успјели су да преваре и поведу у Цетиње око 70 сељака говорећи им да иду као делегација код окупатора, међутим, они су их наоружали и послали у борбу против партизана. Дошло је до борбе на положајима око Бокова и Косијера, али појавом партизанских ударних јединица, они су се разбјежали. Један сељак је заробљен, разоружан и пуштен кући. Превареним сељацима послато је писмо којим се позивају да се врате слободно својим кућама.

Исти случај био је и са покрајвођанским селима и оним поред пута Ријека—Подгорица у Доњем Цеклину, од чијег је људства окупатор један дио наоружао и послао као претходницу у борбу против партизана на Добрску Плочу. Борба је трајала неколико дана. На страни петоколонаша било је 2 мртва и 12 рањених, а на нашој страни 2 лакше рањена. И њима су послата писма да се врате својим кућама. Доласком наших ударних јединица напустили су положај без борбе и повукли се у Ријеку.

Петоколонаши из села Враћине ухватили су три наша партизана у моменту када су се искрцали у намјери да се одморе код својих непријатеља код којих су и раније долазили, предали их окупатору и сва тројица су стријељана.

Пета колона заједно са окупатором покушала је продријети у Горњу Црмницу у два правца, преко Папратнице и Сотонића, али су, иако бројно надмоћнији, послје 12-точасовне борбе одбијени и враћени у Вир[пазар]. Губици пете колоне и окупатора су око 100 мртвих и рањених, а на нашој страни 2 мртва и 2 рањена. Заплијењено је 10 пушака, 1 пушкомитраљез, 100 бомби, неколико хиљада метака и друге разне спреме. Италијанска артиљерија је и за вријеме надзирања и послје повлачења стално тукла наше положаје.

26 марта окупатор у јачини од 4000 војника и са око 150 петоколониша из Мирца и Чавора у своме надирању наишао је на отпор партизана у селу Поборима и у Грбљу. 60 партизана је ступило одмах у борбу и храбро су се борили све до момента када им је запријетила опасност опкољавања, и тада су били приморани да се повуку. На страни партизана било је 6 мртвих и 16 рањених, а о губицима непријатеља немамо још података. Окупатор и петоколониши су спалили и опљачкали село и интернирали затечене породице.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

Црвена армија је с нама — Побједа је наша!

5 априла 1942 г.

**ИЗ ШТАЗЕА ЛОВЋЕНСКОГ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА**

БР. 6

**НАРЕЂЕЊЕ ВРХОВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
ОД 6 АПРИЛА 1942 ГОД. ШТАБОВИМА ДУРМИТОРСКОГ И
КОМСКОГ НОП ОДРЕДА ЗА РЕОРГАНИЗАЦИЈУ СНАГА НА
СЕКТОРУ КОЛАШИН—МОЈКОВАЦ И УПУТСТВО ЗА ВО-
ЂЕЊЕ БОРБЕ ПРОТИВ ЧЕТНИКА¹**

**ВРХОВНИ ШТАБ
НАРОДНО ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ПАРТИЗАНСКЕ
И ДОБРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
6-IV-1942 г. у 8 часова**

**ШТАБУ ДУРМИТОРСКОГ НАРОДНО ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА**

Прецизирајемо, уколико то буде могуће, даљи рад на просторији вашег и Комског одреда. Ово наређење важи за оба одреда, како бисте могли лакше координирати рад.

1) Један ударни батаљон, јачине до 180 партизана, поставите на просторији: Штитарице—Мојковац. Овај ударни батаљон треба да буде састављен од људства са територије: Ли-

¹ Редакција располаже преписом наређења којег је доставио Моша Пијаде делегату Врховног штаба Миловану Ђиласу.

пово—Подбишће—Поља—Бијело Поље. Дакле, то би био углавном батаљон „А. Билас“, појачан са дјеловима из Бјелопољског одреда и то првенствено оним који се већ налазе на нашем терену. Но, ако ти дјелови нису довољни, онда узети још мали број из Бјелопољског одреда. Не буде ли Бјелопољски одред могао одвојити, рецимо, једну јачу чету за овај батаљон, онда батаљон попуните људством из Дурмиторског одреда, првиствено сигурним дјеловима из Шаранаца.

Задатак је овог ударног батаљона: партизански, комитски начин ратовања, као оно за време аустро-угарске окупације, ка Липову, Колашину, преко Фемића Крша ка Беранам, ка Бијелом Пољу.

Батаљон треба да има једну побочницу у Катуну Потрк (2 км с. западно од Шупље Главе).

Начин формирања јединица, тактички рад и поступци, старешински кадар, подношење извештаја, изнеће се на крају наређења.

Ако би непријатељ покушао да надире у правцу Шавника или ка Ровцима, онда овај батаљон треба да дејством са бока и позадине угрози непријатеља ка Шавнику, односно да дејствује ка Колашину, ако непријатељ надире ка Ровцима.

Ако батаљон, услед јачег непријатељског надирања, не буде се могао задржати у наведеној просторији, онда треба да се повуче у Г. Штитарицу, одакле мора по сваку цену угрожавати непријатеља који би надирео ка Пољима и Мојковцу. Батаљон би се, зависно од развоја догађаја, могао повући и ка Гојковићима, но под условом да касније преко планине поново дејствује у бок непријатеља ка Мојковцу.

Било би корисно да се она чета из Бјелопољског одреда, која ће ући у састав овог батаљона, повуче у Мојковац или назад негде око Улошевине. Та чета би онда сарађивала са осталим батаљонским снагама које би нападале с леве обале реке Таре. Овако дејство обавезно применити. Потребно је претходно се споразумети.

Овај ударни батаљон треба такође да сарађује и са Бјелопољским одредом што изискује да се веза добро организује. Тако ће Штаб Дурмиторског одреда бити обавештаван и о ситуацији код Бијелог Поља, а та га мора интересовати.

Напомињемо, да је раскршће Мојковац врло важно држати.

Овај батаљон до даљег наређења потпада под команду Дурмиторског одреда.

2) Један ударни батаљон, јачине три чете по 50, а једна 70 партизана, распоредити овако: чета од 50 партизана у Вратлу, с тим да истури једно извиђачко одељење на Старац или катун Ружица. Ова чета има одржавати посведневну везу са оним батаљоном у пределу Штитарице—Мојковац.

Једна чета од 70 партизана у Г. Морачи, с тим да главна снага буде у с. Сврки, а мањи дио у Драговића Пољу.

Остале две чете у Крњој Јели.

Задатак батаљона: комитске акције низ Липово све до Колашина, преко села Рашка и Миоска до Бистрице. Може и даље, али због терена чини нам се да би то било отежано. Разуме се, непрекидно извиђање непријатеља. У случају непријатељског напада овај батаљон би створио услове за дејство резервне ударне групе из позадине. У том циљу батаљон би водио упорне борбе и повлачио се негде до у висини Крње Јеле или боље још нешто дубље, а онда би ступили у бочно дејство и из позадине ударни батаљони главнине.

Чета из Сврке мора редовно одржавати везу са Комским одредом. Управо Комски одред дужан је да се интересује о развоју ситуације на сектору Шавника.

Према оваквом распореду батаљона ви требате напустити Вратло. То¹ би изнурило ваше делове, јер су услови живота врло тешки. Сем тога, није нам циљ да фронтално дочекамо непријатеља ако се упути ка Шавнику, него да га увучемо дубље у срез, а онда да га уништимо. Морамо једаред завести здрави начин ратовања.

3) Од осталих снага формирајте најмање три лака ударна батаљона, сваки са најмање 180 одабраних партизана. Ово би били ударни батаљони резерве. Њихов распоред не можемо вам прецизирати. Најбољи је предео Тимар—Боан—Шавник. Но, то није важно, јер како ћете видети при крају, једна јединица не сме остати никада дуже од два дана на једном месту.

4) Остатак партизана, који не би ушли у састав ударних батаљона, формирати у чете, одређујући [им] старешински кадар и употребљавати их према ситуацији (може и за садејство ударним батаљонима). Гледајте да одузмете пушке од свих несигурних и паничарских елемената. Боље имати 100 пушака у сигурним рукама, него 500 у несигурним. То нарочито важи за људство тога Одрода, које је још на терену око Фоче показало све негативне особине.

5) Продужите са формирањем ударних омладинских чета. Њима дајте оружје од старијих људи и оних које ћете разоружати. Те чете после спајајте у ударне омладинске батаљоне. Тим четама и батаљонима одређујте ваљане и куражне старешине.

Свима горе наведеним јединицама руководи Штаб Дурмиторског одреда. Операцијама на терену руководе командант и полком лично. Они се морају налазити на терену. Пословима који

¹ тј. бављење на Вратлу. Примједбу је уз препис дао М. Пијаде.

се имају вршити у позадини руководиће остали другови из Штаба, стим што они тада потписују „За Штаб одреда“. Морамо једаред знати ко је командант и политички комесар. Хоћемо да стварамо кадрове. Нећемо више радити као досада, од случаја до случаја. Ваљан старешински кадар усавршаваћемо, а оно што не одговара — смењиваћемо.

Комски одред руководи снагама које се налазе у Ровцима, Г. и Д. Морачи, изузимајући вашу чету у Г. Морачи (Сврке — Драговића Поље). Комски одред остаје под Главним штабом за Црну Гору. Од њега добија директиве, али не сме отступати од задатака које ћемо му изложити даље. Комски одред мора одржавати тесну везу са Штабом Дурмиторског одреда и то преко оне Дурмиторске чете у селу Сврки. Та је веза неминовна. Ово из разлога да се координирају акције ова два одреда. Задатак је Комског одреда:

Партизанске-комитске акције правцима: Д. Морача—Црквине—Жирци, а у случају повољних услова и прилика и ка Липову и Колашину; акције правцем: Прекобрђе—Марковића Лаз—Матешево; акције правцем: Сретешка Гора па на отсек Тузи—Лијева Ријека.

У случају да непријатељ покуша да надире [к] Ровцима или Д. Морачи, онда овај Одред треба да таква непријатељска дејства сузбије.

Комски одред треба формирати сигурне чете од људства са територије Беранског, Андријевичког [и] Колашинског среза и бацити их у позадину непријатеља да комитски дејствују. Но, боље такве чете и не слати, ако не буду извршавале додељене задатке. Људство из тих срезова показало се врло лабаво па то имати у виду. Те чете у позадини јако би ослабиле непријатеља.

У погледу постављања јединица овако поступити: од људства са територије: Колашинског (искључујући људство из Липова и даље ка Мојковцу), Беранског и Андријевичког среза формирати један ударни батаљон, који поделити на лаке ударне чете. Упорингте тога батаљона биће на просторији Јасенова — Манастир Морача—Љута—Оцка Гора—Церовица. Са ове просторије предузимати комитске акције назначеним правцима.

У случају да батаљон не би могао остати на овој територији, у случају какве јаке навале непријатеља, онда би се морао повлачити преко Влаховића и Каменика ка Пиперима, штићећи тај правац.

Сада се на територији Комског одреда налази Никшићки батаљон и једна чета Ловћенаца. То ће људство само привре-

мено остати на тој просторији. Оно ће бити пребачено на другу страну. Но до тога времена поступити овако: Никшићки батаљон без једне чете биће на просторији Закриље—Присојник, извршавајући оне задатке који су горе наведени.

Једна Никшићка чета и она Ловћенска чета остаће око Мртвог Дубоког са задатком горе изложеним. У случају да непријатељ продре ка Шавнику, онда цео Никшићки батаљон, рачунајући и ону чету око Мртвог Дубоког, има преко Г. Мораче да се појави непријатељу у позадини. То мора обавезно извршити. Ако се не би могао пребацили десном обалом Мораче, онда то извршити левом, премда је пут врло тежак. У овом случају Комски батаљон и чета Ловћенаца остали би на горе предвиђеној просторији.

У случају да Никшићки батаљон буде приморан на повлачење, онда ово извршити правцем: Лијешње—Веље Дубоко, где настојати да се задрже и наставе партизанске-комитске акције у позадини непријатеља. Не остане ли у Вељем Дубоком, онда се повлачи преко Лукавице ка Гвозду, а одавде према Шавнику. Отуда је неминовна веза са Дурмиторским одредом. За ову везу је лично одговоран Комски одред. Ово из разлога што сада тежиште операција прелази на Дурмиторски одред.

При оваквом раду Никшићког одреда Комски батаљон и Ловћенска чета задржавају старе задатке: заштита правца преко Влаховића ка Каменику и Пиперима. То би ишло преко Трмања. Дакле, Комски одред мора да иступи са једном његовом формацијом, једним ударним батаљоном, јер све снаге које тамо упућујемо остаће само привремено, а његов ударни батаљон послужиће као језгро за развој јединица.

Комски одред руководи: његовим батаљоном, Никшићким батаљоном и оном самосталном четом Ловћенаца. Друг Пеко је само делегат Главног штаба за Црну Гору. Његова је дужност: да потпомаже друговима да се учврсте јединице, да се пречисте јединице, да извиди војно-политичку ситуацију на томе сектору, да учини све да се оствари брза и сигурна веза са Дурмиторским одредом, да упути јединице и старешине у правилно схватање задатка и правилну примену тактике, да организује полазак чета у комитски начин ратовања и да их пребаци у бандитску позадину, да извиди могућност бављења јединица на том терену. Разуме се да се његове одлуке у овоме погледу морају извршавати.

Операције крупних размера сада се неће изводити на отсеку Колашина. Када буде време за то, донеће одлуку за то Врховни штаб, односно Главни штаб за Црну Гору. До тога времена водићемо партизанско-комитске акције које ће непријатеља ослабити. За такве акције централизација командовања

била би штетна. Она се не може ни остварити лако на онако тешком терену, док је још снијег по планинама.

*

Штабови одреда одређују штабове батаљона. Штабови батаљона одређују команде чета. Ово мора бити стални старешински кадар до коначног ослобођења. Нема више повременог кадра. Ко не буде вредео сменићемо га и поступити како то прилике захтевају. Старешине морају носити предвиђене знакове. Штабови одреда преко својих саопштења објавиће све руководеће личности из штабова батаљона и из команди чета. Исто тако преко саопштења јављати смењивање старешина. Добро је да се укратко каже због чега је дотични смењен. Главни штаб и штабови одреда истицаће преко својих билтена ваљан старешински кадар и јунаке, хероје. Мора се посветити велика пажња популарисању старешина. Ово што се до сада дешавало са нашим старешинским кадром нека нам послужи као негативан пример. Истицати све подвиге појединих чета и батаљона. То је потребно. Одреди морају водити рачуна о томе.

Батаљони морају бити лаки, највише до 220 партизана подељених у чете од по 40—50 партизана. Батаљонима давати имена. Не смеју више носити назив комбиновани. То је незгодно (Бајо Пивљ.[анин], Вој.[вода] М.[омчило], или I, II, III Дурмиторски). Онако како се у почетку формирају више не може бити мењан састав људства, мешање, премештање итд. Овако ћемо учинити да се људство навикне једно на друго. Дисциплина и другарство боље се развија.

Због појаве четничких банди морамо изменити начин ратовања. Морамо прибећи комитском начину. То ће у тим приликама дати најбоље резултате. Значи, треба слати у непријатељску позадину лаке чете око 40 партизана и лака одељења. Тако лаке јединице привлачиће се непријатељу боље, моћи ће остати незапажене у непријатељској позадини. Задатак је таквих одељења убијање бандита . . . ширење пропагандног материјала, разоружавање и купљење оружја у позадини четника, препади на путевима и погодним местима, кидање веза; једино ћемо тако доскочити овим бандама у Црној Гори. Масовни напади досада нису дали резултате, а ове ситније акције изнуриће непријатеља и донеће велике резултате. Тек кад се непријатељ тако ослаби предузећемо масовније нападе..

У нашим масовним акцијама нисмо успели зато што наше старешине не умеју да се боре, не умеју да читају земљиште. Сви напади досада извођени су типично фронтално, дочекујући непријатеља пушчаном ватром са преко 1500 метара. Фронтални напади доносе нам велике жртве, а никада у њима не можемо да уништимо непријатеља. Од сада сваки старешина мора не-

пријатеља нападати са бока и са позадине. Фронтални напади не смеју се више водити. Њих воде само ситнији делови који треба да заварају непријатеља, док се не појаве они из позадине. Старешине ће подносити извештаје какав су начин напада примењивали. Сем тога, до сада су се наше јединице држале дефанзивно. То је основна грешка. Непријатељ има јаче наоружање, па ми не можемо издржати на положајима такву ватру.

Јединице, батаљони, чете, не смеју остати на једном месту више од два дана. Морају се вршити покрети на све стране. Тако се заварава траг непријатељу, не може никад знати нашу јачину, изненађујемо га. Ово нам доноси војнички престиж у масама, јер оне виде да смо ми увек војнички спремни. Код такве војничке контроле неће се догодити да поједини бандити мирно организују банде . . .

Покрете вршити ноћу, јер се тиме постиже изненађење. Исто тако треба и нападе изводити или пред зору.

По доласку на одр^ђену просторију добро се оријентисати на терену. Размислити о поступку у случају да се непријатељ појави. Службу извиђања и обезбеђења развити до максимума. Због те слабе службе ми смо имали више губитака него у свим борбама.

Код покрета увек бирати надвишавајуће косе. То даје сигурност људству. Исто тако и нападе изводити са виших тачака, па се спуштати ка нижима.

Преко Штабова Дурмиторског и Комског одреда батаљони ће нам подносити за сваких протеклих 10 дана следеће извештаје:

1. Покрете ма и најситнијих делова са назначењем колико се времена бавио тај део на једном месту.

2. Све акције у позадини непријатеља, као и оне које су организоване и упућени делови у извршење, али се још не зна њихов резултат.

3. Акције на фронту непријатеља. Фронт обухвата и дубину до 2—3 км одакле настаје позадина.

4. При извођењу акција, којој се врсти напада прибјегло: обухват из позадине или фронтални напад. Да ли је напад био ноћни или дневни.

5. Резултате акција (губици обеју страна, плен, одјек акције).

Прикупљањем оваквих извештаја стећи ће се утисак о војничкој спремности и способности старешина. Тако ћемо видети и активност појединих јединица. Мора се учинити све да се наше старешине навикну на офанзиван начин ратовања, на примену напада из позадине, као и на развијање рада у дубокој непријатељској позадини. Тек у таквим акцијама можемо

имати велике користи. Кроз овакве акције откриће се способне и ваљане старешине. Није довољно да старешина буде лично куражан, [он] мора знати да води јединицу, јер се без тога неће моћи постићи резултати. Дакле, бирати одабране и видовите старешине, старешине који ће се добро сналазити на земљишту и који знају ценити и читати земљиште.

Смењивању јединица из акција морате посветити пажњу. Ту се мора оценити докле поједине јединице могу издржати, да од великог умора људство не постане тромо, неборбено (по Пивљанима и Ускоцима не ценити умор). О чувању људства морају и старешине водити рачуна. Ако се један дан прође велики марш, онда је ред да се следећих дана прођу краћи и томе слично.

Исхрана са терена. Треба упадати у непријатељску позадину и извлачити средства за исхрану. Поједина мања одељења снабдевати резервном храном за по неколико дана.

При упућивању одељења тачно одредити задатак, али им у духу тога задатка оставити одрешене руке за рад.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

КОМАНДАНТ
НАРОДНО ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ПАРТИЗАНСКЕ
И ДОБРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Т И Т О

П.С. Ово схватите као директиву која је детаљизирана. Ми не можемо са оволике даљине одредити задатак сваког вашег дијела. То би била погрешка са наше стране. У духу ове директиве радите. А ако је потребно нешто измијенити, ви то урадите. Ако је потребно нешто појачати на некој страни, ви то учините

(М.П.)¹ Да је препис вјеран оригиналу тврди
Чича Јанко²

Друже Ђидо,

Тито је горње директиве послао Шт. Дурм. одреда и Штабу Комског одреда за Пека. Сматрао сам за потребно да направим неколико преписа те шаљем по један теби, Ћећи, Никш. одреду, Сави Дрљевићу (за Бјелоп. одред), а послао сам и штабовима нашег I и II ударног (Дурмиторског) батаљона.³

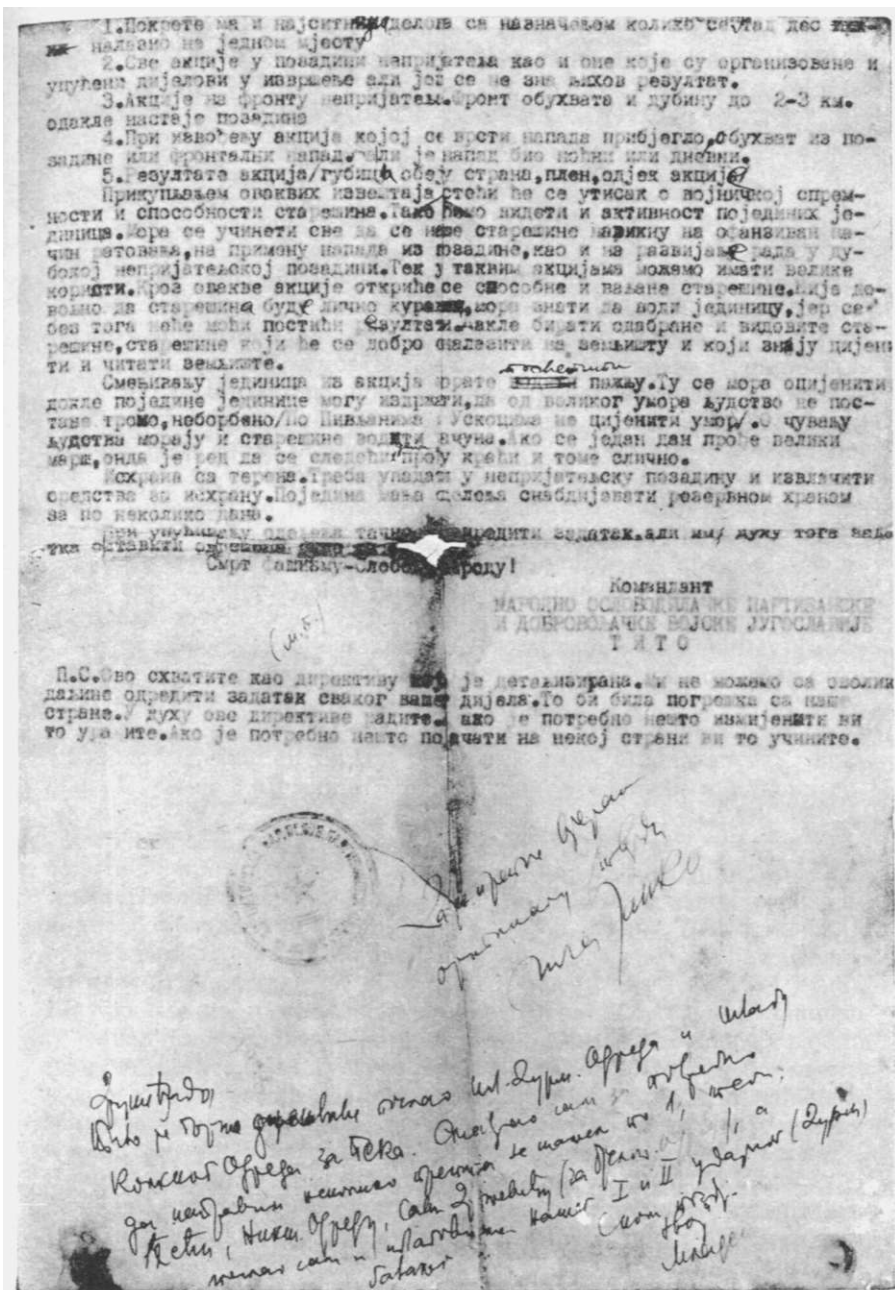
С ком. поздр.

Твој
Младен⁴

¹ Округли печат штаба Дурмиторског одреда.

² и ³ Моша Пијаде

* Дописано руком.

Фотокопија четврте странице документа бр. 6

**„САОПШТЕЊЕ" ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА ЦРНУ
ГОРУ И БОКУ ОД 6 АПРИЛА 1942 ГОД. О БОРБАМА ЦРНО-
ГОРСКИХ И БОКЕЉСКИХ ПАРТИЗАНА ОД 8 МАРТА ДО
4 АПРИЛА 1942 ГОДИНЕ**

ЦРНА ГОРА И БОКА

Наши јуначки партизани имали су низ жестоких сукоба са фашистичким окупаторима и њиховим подлим измећарима четничко-крилашким бандама. У свим борбама дошла је до пуног изражаја сарадња окупаторске војске и тако званих „националних трупа". Гдје год је издајничко смеће наступало — италијанска артиљерија чистила му је терен, италијански тенкови крчили пут, а италијански бомбардери гранатама и лецима покушавали да деморалишу нашу позадину. Али је већина тих покушаја пропала пред снажним налетом наших јуначких ударних батаљона.

Осмог марта непријатељ је покушао да продре у село Лимљане (Црмница), али је одбијен уз осјетне губитке. Као окупаторова претходница ишли су крилаши из Бољевића и Лимљана — са црногорским заставама. Истога дана, партизани су имали сукоб код села Комарна (Црмница) с једним непријатељским пуком.

Дванаестог марта окупатор је покушао да пљачка село Орахово (Црмница), али је отјеран према Вирпазару. У свим овим борбама у Црмници партизани нијесу имали никаквих губитака.

Тринаестог марта, 2 до 3 хиљаде Италијана предузело је офанзиву против нашег положаја у Мокрињу, Жлијебу и Светом Јеремији (Бока). Офанзиви је претходило дводневно непрекидно бомбардовање наших положаја од стране 6 италијанских бомбардера, а у самој офанзиви окупатор је употребио брдску артиљерију, артиљерију с форова и крстарица (свега 84 топа), 17 тенкова (на путу Херцег Нови—Црквице) и бацаче пламена (у нападу на положај Свети Јеремија). Огорчена борба трајала је пуна 4 дана, али су јуначки партизани Орјенског батаљона, и поред све огромне надмоћности непријатеља, одбили нападе и задржали своје положаје на Мокрињу и Жлијебу, а у правцу Светог Јеремије повукли се на нове, боље брањене положаје. Непријатељски губици били су врло велики, што се види и из чињенице да је за смјештај својих рањеника морао да употреби, поред болнице, још и жандармеријски дом и артиљериску школу у Мељинама. Ми смо имали 5 мртвих и 20 лакше рањених.

Шеснаестог марта дошло је до борбе с талијанско-крилашким бандама код Дупила и Папратнице у Црмници. Непријатељ је разбијен и нанијети су му осјетни губици. Погинула је једна партизанка, а једна је рањена.

Шеснаестог марта партизанска артиљерија гађала је војне објекте у Никшићу. Порушен је један војни објекат и изазвана паника код непријатеља.

Седамнаестог марта партизани су напали један вод Италијанару Стубици (Пјешивци). Непријатељ је имао 25 мртвих и 10 рањених, а заплијењено је: 1 тешки митраљез, 1 пушкомитраљез са 1300 метака, 11 пушака и друге ратне спреме. Партизани нијесу имали губитака.

Деветнаестог марта, око 50 италијанских пљачкаша спустило се из Црквица у Малов До да краде кромпире из заосталих трапова. Партизани су их дочекали пупгчаном ватром, убили четворицу, а остали су се разбјегли.

С четничко-крилашким бандама борбе су се водиле на свима секторима. Први ударни батаљон Никшићког НОП одреда извршио је чишћење Рудинско-трепачке општине. Убијено је 9 изразитих издајника. Исти батаљон је извршио темељито ликвидирање фашистичких савезника у Озринићима, гдје је у борби побијено и рањено 80 издајника. Сва њихова покретна имовина конфискована је и све куће издајника спаљене. У току борбе Италијани су узалуд покушали да спасу своје измењаре артиљерском ватром и тенковима. Поводом овог случаја Главни штаб НОП одреда за Црну Гору и Боку напомиње да конфискација имовине и паљење кућа у Озринићима није извршено као акт одмазде, него као нужни, саставни дио борбе за слободу против окупатора и његових слугу, као војно-политичка мјера која треба да онемогући да Озринићи и даље буду логор за окупаторску и петоколонашку војску. Овако ће се поступати и убудуће у сличним случајевима.

Даље, партизани су разбили четничко-крилашке банде у Пјешивцима и истјерали их из села Цариски До. Издајници су побјегли уз Лупоглав, али су и тамо поново разбијени. Њихови губици износе око 20—30 мртвих и рањених. Четничко-крилашке банде разбијене су и на положајима код Ораног Дола (Пјешивци) и сатјеране код Италијана у Милојевиће. Италијанска артиљерија је послје тога гађала са Богмиловића наше положаје, али без успјеха.

Жупо-пивски партизани разбили су банду Спасоја Тадића и као одмазду за убиство партизана у селу Шљивовици стријељали четири бандита.

Партизанске ударне јединице разбиле су четничко-крилашке банде и у Горњем Загарчу, Чеву и Велестову, нанијевши им знатне губитке. У овим борбама погинуло је 6 партизана.

Акцијама руководе другови: Вељко Мићуновић, Крсто Попи-
вода, Никола Поповић.

И на осталим секторима партизанске јединице воде неми-
лосрдну борбу чистећи губу из торине.

Живјело јединство народа у борби против окупатора и издајника!

(Из „Саопштења“ бр. 9 Главног штаба НОП одреда за Црну Гору
и Боку од 6 априла 1942 године)

БР. 8

ИЗВЈЕШТАЈ КОМАНДАНТА БАЊСКО-ВУЧЕДОЛСКОГ БА- ТАЉОНА ОД АПРИЛА 1942 ГОД. О РАЗБИЈАЊУ ЧЕТНИЧКЕ БАНДЕ ПОПА ПЕРИШИЋА И ЧИШЋЕЊУ ГАТАЧКОГ СРЕЗА ОД УСТАША¹

Командант Бањ.[ско]-вучед.[олског] НО партизанског ба-
таљона доставља следеће:

Другови,

Јутрос су наши партизани у заједници са пивским, голи-
ским и још неким херцеговачким [партизанима] ушли у паша-
лук попа Перишића. Четници су побјегли главом без обзира,
поп и главне коловође склонили су се испред наших метака под
талијанско окриље у Автовцу. Сва села: Горњи и Доњи Казан-
ци, Гарева, Добрељи и Пусто Поље очишћена су од четника.
Многи бандити су побијени, а неки су погинули у борби. Наши
су сви здраво, док је јутрос у борби са турским² усташама на
Степену погинуо 1 партизан, а 3 лакше рањена. Ови су из ба-
таљона „6 Јуни“. Талијани су се прикупили у Автовцу и од њих
се не чује ни гласа. Вјероватно да ћемо са извјесним дијелом
наших снага остати неизвјесно вријеме у околини Гацка, а један
дио биће отпуштен кроз 2-3 дана.

Сада смо запослени вршећи запљену у селима Горњим и
Доњим Казанцима, Добрељима, Гареву и Пустом Пољу.

¹ Извјештај је умножио и објавио Бањски НОО, који се тада нала-
зио на Велимљу.

² муслиманским

Другови партизани из нашег батаљона могу послужити као примјер редом, дисциплином и храброшћу, и то нам свима диже понос.

I

Све вас, драги другови, поздравља
ваш друг
Петар

Број службено 6-IV-1942 год.
ИЗ КАНЦЕЛАРИЈЕ НО ОДБОРА.

(М.П.)

БР. 9

ИЗВЈЕШТАЈ ПЕКА ДАИЧЕВИЋА И МИЛИНКА ЂУРОВИЋА
ОД 7 АПРИЛА 1942 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОП ОДРЕДА ЗА
ЦРНУ ГОРУ И БОКУ О РЕОРГАНИЗАЦИЈИ ЈЕДИНИЦА И СИ-
ТУАЦИЈИ НА СЕКТОРУ КОЛАШИН — МОЈКОВАЦ

ГЛАВНОМ ШТАБУ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ
ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

П о л о ж а ј

Примио сам ваше писмо и у вези са тим подносим вам извјештај:

Упутства дата у писму спровешћу у дјело.

Ја сам се баш данас вратио са [Боа]на гдје сам имао дужи разговор са друговима: Ћећом,¹ Вељком² и друговима из Дурмиторског одреда. Друг Ћећо и Вељко у потпуности су нас упознали са новом политичком и војном линијом, и ми данас још енергичније и убрзано приступамо формирању ударних јединица. Баш оног дана када су долазили друг Ћећо и Вељко у Боан, ми смо, уз раније припреме, формирали Први дурмиторски ударни батаљон који броји 220 партизана и који одговара, по ономе што се данас може рећи о њему, ударним батаљонима које ви стварате тамо. Ми смо још раније, на основу датих нам упутстава, били приступили формирању ударних батаљона. Али новонастала ситуација у Ровцима, као посљедица ситуације у Пиперима, омела нас је, и тако ће наши батаљони бити формиран са

¹ Светислав Стефановић

² Милован Ђилас — види док. бр. 33

закашњењем од три до четири дана. Друг Милинко¹ и политички комесар Комског одреда,² послје једног наглог преокрета у Ровцима, били су пали у врло тешку ситуацију и замало да са још 30 другова нису пали у непријатељске руке. Шаљем ти извјештаје друга Милинка, из којих ћеш прегледно видјети ситуацију у којој су се налазили.

Данас је ситуација сљедећа: четници су овладали Ровцима, и наше снаге су се повукле на положаје: Пожња—Пријевор—Сиљевица. Снаге Никшићана као и снаге Д. Морачког батаљона су врло исцрпљене, те са истим не можемо и нијесмо могли направити никакав противнапад или упад. Ситуација према Г. Морачи је иста.

Наши данашњи положаји су сљедећи: Пожња—Коњев Лаз—Сто—Вратло—В. Препран—Мједено Гувно.

На читавом овом сектору ми располажемо са сљедећим снагама: Никшићана 180 (плус 30 који су отступили правац Жупа), Д. Морачана 50 (плус 25 у ударним групама, које се налазе на непријатељском земл-ишту), Г. Морачана 120, Први комб. дурмиторски батаљон 320, „Алекса Ђилас“ 170 и Берански батаљон 60 (плус 15 у позадини). Раније ти нисам хтио слати ове податке из чисто војничких разлога, јер сам се бојао да то не падне непријатељу у руке због овакве овдашње ситуације. Друг Ђећа ми рече да се ти љутиш зашто ово нијесам раније писао, но могу ти рећи да, због превирања и слабости партиске организације, ми тек данас имамо сталан број.

Од овога људства ми ћемо на сљедећи начин у року четири дана формирати четири лака ударна батаљона. Први батаљон 100 Никшићана и око 40 Д. Морачана; други батаљон 50 Никшићана и 80 Г. Морачана; трећи батаљон 200—220 од укупног броја 320 Првог комб. дурмиторског батаљона; четврти батаљон 120 [из батаљона] „А. Ђилас“ и 50 Беранаца. Укупно 640—660.

Као што видите, број нашег људства свео се, ако изузмемо Никшићане и комб. батаљон, на око 300 партизана ударника. Све остало људство ћемо разоружати и тек послје тога извјесним, али у врло малом броју, вратити пушке и оформити га у водове.

Наши другови у Дурмиторском одреду, поред Првог већ основаног и Другог који је у току [оснивања], имају материјала за још један ударни батаљон.

На нашем сектору, изузимајући Ровца, влада затишје. Пошто одморимо Никшићане, ми ћемо извршити један продор на нашем десном крилу.

¹ Милинко Ђуровић
² Милутин Лакићевић

Јављају нам из Жабљака да јаче четничке снаге заједно са италијанским снагама надиру у правцу Таре преко Косанице и Глибаћа. Ми смо тамо хитно упутили Дурмиторски ударни батаљон, који ће са осталим снагама бранити тај правац.

Ми овамо радимо све да једном за свагда консолидујемо прилике, те да би[смо] знали шта имамо у руци.

Из извјештаја које добијамо из непријатељске позадине преко наше обавјештајне службе да се закључити да се непријатељска позадина све више и више разлаже. Један од најважнијих наших недостатака је што наше ударне групе још не показују довољно активности. Ви би[сте] требали издавати што више прогласа за Васојевиће и срез Колашински, које би[смо] ми растурали у позадини. Ми немамо уопште могућности да умножавамо те материјале.

Мишљења смо да би[сте] ви, ако га имате при руци, требали упутити један лаки ударни батаљон у срез Шавнички, а са другим би се морали осигурати правци Жупа — Баре Бојовића.

Ми у Ровцима нијесмо имали губитка, осим што су нам четници ранили једног друга и заплијенили оно хране и дувана што сте нам били послали ...

Баш сада стиже друг [Милинко са друговима који су] нас обавијестили о ситуацији у Ровцима.

Молимо вас да нам пошаљете једну стотину кг соли преко Боана, дувана и картица, јер нам је ранија пошиљка пропала на путу у Ровца. Шаљемо вам са куриром Спасићем друга ударника Баја Калуђеровића и Миша Радомана, који су тражили да остану овамо и да се прикључе некој од садашњих јединица, но пошто у једном од никшићких батаљона постоји једна ловћенска чета, то је најбоље да се они прикључе тој чети.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

7 априла 1942 године увече
Положај

С другарским поздравом
Пеко и Милинко

БР. 10

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА НИКШИЋКОГ НОП ОДРЕДА ОД 9
АПРИЛА 1942 ГОД. ШТАБОВИМА ГРАХОВСКОГ, ОРЈЕНСКОГ
И БАЊСКО-ВУЧЕДОЛСКОГ БАТАЉОНА ЗА УПУЋИВАЊЕ
ЉУДСТВА У ДРУГИ ОМЛАДИНСКИ УДАРНИ БАТАЉОН**

ШТАБ НИКШИЋКОГ
НАР. ОСЛ. ПАРТИЗАН. ОДРЕДА

Бр. 218
9/IV 1942 г.

**ШТАБУ ГРАХОВСКОГ, ОРЈЕНСКОГ И БАЊСКО-ВУЧЕДОЛ-
СКОГ НАР. ОСЛ. ПАРТИЗ. БАТАЉОНА**

Гдје буде

Са овим вам се наређује да нам упутите [по] 50 омладинаца који немају мање од 18 и не више од 22 године, опремљених војнички са свом спремом, па и са оружјем. Уз то да сваки узме резервни пар веша, чарапа, порцију, кашику и други ситни, за војника потребни прибор. Оне који не буду имали досада своје оружје, те наоружајте са оружјем оних људи који нијесу способни и који нијесу готови да иду у ударну војску. Ако за све тражене омладинце не бисте ни на тај начин имали довољно оружја, тј. пушака, ипак тај број, мањи број, упутите овамо, па ћемо их ми наоружати. Ови омладинци требају бити здрави, а бирани на добровољачки начин, уз напомену им да ће да стуле у II омладински ударни батаљон, сталну партизанску војску, која ће да живи правим касарнским, војничким животом.

Ово људство треба да приспије у штаб овог Одред најдаље до 12 о.м. до 6 сати послје подне. Изостанак не смије бити.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

ЗА ШТАБ ОДРЕДА
Командант
Сава Ковачевић

БР. 11

УПУТСТВО ВРХОВНОГ ШТАБА НОН И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
ОД 10 АПРИЛА 1942 ГОД. ШТАБУ ДУРМИТОРСКОГ НОИ
ОДРЕДА О НАЧИНУ ОДБРАНЕ ШАВНИЧКОГ СРЕЗА ОД
ЧЕТНИКА

ВРХОВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ПАРТИЗАНСКЕ
И ДОБРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
10-IV-42 године — 7 часова

ШТАБУ ДУРМИТОРСКОГ НАРОДНО ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА

1) Код онакве ситуације у Пиперима, друг Пеко нема разлога да са онолико снага остане у Ровцима. Ровца не претстављају за нас никакву базу и не треба их чувати. Довољно је да тамо остану снаге Комског одреда и она чета Ловћенаца. Према томе, нека друг Пеко пребаци одмах Никшићки ударни батаљон у Шавник, тамо гдје му ви наредите.

Снаге које остану у Ровцима нека одмах отпочну комитске акције у правцу Колашина. Право је чудо да оне већ нијесу отпочеле. Све се чека непријатељ да нападне и тако се губи свака иницијатива из руку. Непријатељу треба омести припреме које врши према Шавничком срезу.

Ми смо и последњим нашим наређењем били предвидјели да цио Никшићки батаљон ступи у дејство ка Шавнику. Сада нам изгледа још правилније да се он пребаци у Шавник, јер услед тешког пута и слабих веза може закаснити. То смо још давно били наредили, али се наша наређења не извршавају, од чега се има само штете.

Фронтове никад не треба уско посматрати, као што често чине наши другови. Услови за напад преко Роваца су врло тешки за непријатеља, а сада, када су Пипери и Бјелопавлићи привремено освојени, нема потребе за тим. Четничка банда тежиће свакако Шавнику, који је за њих и важан и опасан. Тако је од самога почетка требало схватити ситуацију. Ми смо рекли: никад четници не би смјели надирати ка Ровцима ако им се на боку — у Шавнику налазе наше јаке снаге. Ово потврђују сада и припреме које сте ви открили. Само ми не вјерујемо да ће њихов напад у правцу Шавника имати силине. Они у том правцу неће моћи извести јаке снаге. Сељаци неће да се одвајају од својих кућа и овога рада, који је сада у јек у Лимској долини.

Дакле, да прецизирамо:

1) Никшићки ударни батаљон нека се одмах пребаци у Шавнички срез на мјесту које му одреди Дурмиторски одред.

2) У погледу активне одбране среза поступити по нашим директивама, које сте већ добили. Напомињемо да банде не треба сачекивати више самог Липова. Липово је њихова база, па су они ту у бољем положају. Морате их, дакле, пустити да зађу у срез, да их добро извидите, а онда нападнете са свих страна.

3) Напомињемо вам да ћете нам лично бити одговорни ако према четницима створите фронт. С фронта их треба задржавати највише једна чета, а све остале снаге имају ударити из бока и позадине. Једном потиснуте банде тјерати све до Колашина и у исти упасти. Кад четници једном почну да бјеже, они се заустављају само код својих кућа, — то су им први прихватни положаји.

4) Код овакве ситуације у Г.[орњој] Морачи можете имати и мању снагу — до једног вода. Но, то ви сами оцијените. Чета из села Сврке могла би преко Муминових Бара ударити у позадину непријатеља који би надирао ка Крњој Јели. Само треба да буде способан и окретан старјешина, да непрекидно извиђа и прати развој догађаја.

5) Ударне батаљоне не треба сконцентрисати на један узак простор. При нападу они треба да се појаве са више страна. Ако би се један налазио у кризи, други треба да му брзо притекне у помоћ.

6) Жито и све потребе из Жабљака треба склонити на сигурна мјеста. Ово би требало учинити постепено, да се не изазове каква паника. Сваки ударни батаљон треба да има своју базу, одакле полази у акције. Најбоље је још сада на те сигурне базе дотурити потребе. Жита имате прилично. То смијете употребљавати само за исхрану војске.

7) Предузмите одмах извиђања ка Колашину и поједине комитске акције. Морате видјети шта непријатељ ради, али ви сједите скрштених руку. То се не да ничим оправдати, сем оклијевањем нижих старјешина и неразумијевањем посла. Упамтите: онај старјешина који не смије заћи у непријатељску позадину — ту нема старјешине, и треба га одмах смјењивати. Морамо одабрати храбре старјешине, старјешине који ће знати да воде јединице и старјешине који морају схватити нашу тактику борбе. Фронтони, који су се досада редовно држали, има да ишчезну.

8) Онај батаљон из предјела Штитарице—Мојковац има да остане негдје у позадини и да нападне изненада када се непријатељ буде сукобио са главним партизанским снагама у Шавничком срезу.

9) Реците и Бјелопољском одреду да се одвеже од кућа и да пође [са] појединим одабраним четама преко Фемића Крша ка Беранама, као и према Колашину. Исто тако и ви треба да одвојите поједине чете које би се сакриле у неком катуну док

непријатељ продире у Шавнички срез, а затим да се брзо спусте у Липово . . . Ово би изазвало панику код непријатеља. Овакву живу и разноврсну тактику треба да спроводите. Све друго није добро и не доноси резултате.

10) Сва наша наређења схватајте као наше директиве и у духу њиховом радите. Ми не можемо са оволике даљине детаље наредивати. Наше руководеће старјешине морају се разумјети и изаћи један другоме у сусрет. Никад ствари не треба постављати круто.

11) Још давно смо наредили да ви можете располагати са свима стварима које се налазе по магацинима ваше територије. Према томе, нијесте нас за то требали питати. Не видите ли ЕИ да чинимо све да вам олакшамо ситуацију у погледу исхране, а ви нас питате да ли можете вршити размјену и тако даље. Вршите, биће нам драго.

12) Све сумњиве и непријатељске елементе морате ликвидирати са ваше територије. Примјените разне начине да откријете завјеренике.

13) Не би ли било боље да извјесне болеснике пребаците дупље у Пиву? Ово размотрите. Но, прво је потребно да откријете непријатељске намјере.

14) Од свих колебљивих елемената, стараца, изнемоглих, одузмите оружје и муницију и дајте их ударним батаљонима. Не смијете дозволити да се такве пушке окрену у извјесном моменту против вас.

15) Приложено наређење доставите хитно другу Пеку.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

ЗА ВРХОВНИ ПГТАБ

БР. 12

ПИСМО ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА ХЕРЦЕГОВИНУ ОД 10 АПРИЛА 1942 ГОД. ШТАБУ ГРАХОВСКОГ БАТАЉОНА ПОВОДОМ ОКУПАТОРСКОГ БОМБАРДОВАЊА ВАРОШИЦЕ ГРАХОВА¹

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ
ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
ЗА ХЕРЦЕГОВИНУ
Број: 275
Дана: 10 априла 1942 г.

ШТАБУ
ГРАХОВСКОГ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ БАТАЉОНА

Гдје буде

Сазнали смо за сурово и бестидно бомбардовање варошице Грахова. Сазнали смо за бомбардовање Грахова, мјеста које ће у историји остати као свијетао примјер из борби противу свих југословенских ненародних режима, као свијетао примјер борби, херојства и начовјечанског прегнућа у данашњој Народно-ослободилачкој борби. Немоћни фашистички паликућа и кокошар, чије су погано тијело изрешетале пушке херојских граховских партизана, дошао је да истражи свој бијес за све оно што су му граховски партизани нанијели, не само у Грахову него и у другим крајевима и мјестима, онако како доликује правим народним борцима. Мислио је погани жабар да ће кроз убијање једанаест граховских жена, бораца, дјеце и старца, кроз хуку и јек њихових авиона и бомби, кроз рушење кућа, застрашити неустрашиве граховске партизана и неустрашиве и јуначке Граховљане, али се љуто преварио, јер је тим својим варварским дјелом само још више приковао Граховљане за њихову примјерну и пожртвовану борбу, која је сијала и сија надалеко и својим зрацима обасјава и загријава све оне који су заблудјели и још оклијевају.

Молимо вас да изјавите наше саучешће породицама изгинулих, да изјавите саучешће Мјесном комитету Комунистичке партије у Грахову (за погинулим члановима Вукашином Самарцићем и Јоком Вујачићем), Општинском одбору ЦНО, Женској организацији граховских жена и Граховском НОО, предајући им наше пламене поздраве и завјет: да ћемо и ми са херцего-

¹ Редакција располаже преписом писма, умноженим на шапирографу.

вачком партизанском војском светити и осветити невино пале, свијетле жртве и нашега Грахова.

Вама као Штабу надалеко чувених граховских партизанских јунака изјављујемо посебно саучешће, са завјетом да ће и херцеговачки партизани водити и привести крају тешку и упорну Народно-ослободилачку борбу, како су их доста пута учили и научили браћа граховски партизани.

Црвена армија је с нама — Побједа ће бити наша!

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

ЗА ОПЕРАТИВНИ ШТАБ

Политички комесар

Миро Попара, с. р.

БР. 13

ИЗВЈЕШТАЈ МЈЕСНОГ КОМИТЕТА КПТ — ХЕРЦЕГ НОВИ
ОД 10 АПРИЛА 1942 ГОД. ОКРУЖНОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА
ОКРУГ НИКШИЋКИ О БОРБАМА ПРОТИВ ИТАЛИЈАНА У
КРИВОШИЈАМА И ФОРМИРАЊУ УДАРНИХ ЈЕДИНИЦА¹

МЈЕСНИ КОМИТЕТ _ ХЕРЦЕГ НОВИ

10-IV-42 год.

ОКРУЖНОМ КОМИТЕТУ

Н и к ш и ћ

Драги другови,

Послије наших задњих извјештаја и одласка друга Воја,² (који је био и код вас) на нашем терену је било нових догађаја и борби. Иза великих борби од 13-17 пр. мј. у којима је било — како смо накнадно сазнали — 500 рањених Италијана који су бродом одведени у Италију — окупатор је припремао нове нападе на наше положаје. Ми смо о томе били обавијештени и извршили смо потребне припреме, као евакуацију села Убала (око 100 домова). Међутим, окупатор је ипак успио да нас изне-
нади и то по новој тактици коју је овога пута употребио, тако да је са мало жртава продро у Звечаву (Доње Кривошије) и

¹ Редакција располаже копијом извјештаја.

* Војо Ковачевић

Убле, запалио село и повукао се. Та његова нова тактика састоји се у томе да је напад извршио, односно започео у пола ноћи са трупима обувеним у опанке и гуме, предвођеним петоколонашима који су добро познавали терен (избјеглице из Доших Кривошија) и нијесу ишли стазама већ беспућем према највишим узвишицама, а затим се са истих спуштали према путањама. Догађај се одиграо овако: око пола ноћи између 30 и 31 пр. мј. привукли су се неосјетно до под нос наших стражара у Звечави. Док је стража обавијестила водове, окупатор се толико примакао да два вода (60 бораца) нијесу имали времена да заузму предвиђене положаје. Истина, одговорни руководилац на овом сектору, пол.комесар Јово Дукин,¹ на вече овог догађаја био је обавијештен о неким припремама окупатора према тим положајима, али он томе није придао потребну важност ни предузео мјере осигурања против сваког изненађења. Изгледа да је био увјерен да Талијани неће вршити напад, па зато у току ноћи борци се нијесу налазили на самим положајима. Кад се нашао у оваквој ситуацији, изгубио је присебност и паничарски наредио воду код кога се налазио да се повуче, а преко курира и сусједном воду. Ово повлачење није извршено како је то раније било утаночено за случај повлачења, нити је успио да у току читаве ноћи успостави везу са другим водом, него су се повлачили у разним правцима. Успут су опалили само неколико пушака у правцу одакле је окупатор наилазио, али он на ово није реагирао, већ опрезно и стално наступао према врховима који са сјевероисточне стране надвисују село Убле, тако да је рано у зору освануо на врховима изнад села Убала. Другови који су осигуравали одбрану Убала са те стране нашли су се испод Талијана, у опасности да буду заробљени и уништени (око 60 бораца). Једино захваљујући присебности и пожртвованости замјеника политичког комесара батаљона друга Сава Илића и још једног партизана, били су у задњем часу обавијештени, па су тако успјели да се без губитака повуку са тих положаја. Непријатељ је према селу Ублима надирао и из правца села Мориња и Буновића. Овај напад је извршен 31 ујутру уз артиљериску припрему. Другови на тим положајима дали су сјајан отпор, задали непријатељу губитке и држали се на положајима све док непријатељ није продро у село са стране Звечаве. Тада, угрожени са леђа, повукли су се на прихватне положаје извише села Убала (Убаљска планина). Непријатељ је и из четвртог правца, од Црквица, покушао напад према Ублима и то са четрнаест тенкова и двије чете пјешадије, али је овдје наишао на најјачи отпор на нашем положају у Горњој Звечави и морао се повући на Цркvice покупивши тенковима мртве и рањене. Уку-

¹ Јово Дукин — Самарцић

пни губици окупатора у овој борби су око 50 мртвих и рањених. Са наше стране изгубили смо једног доброг друга, партијца, Богда Уљаревића, два рањена и једног партизана несталих (вјероватно је пропао ноћу у неком шкрипу), јер да су га ухватили и стријељали ми би за то сазнали. Из села Убала Талијани су успјели да опљачкају 70 брава које су партизани раније били за себе сакупили, док је остало што се нашло у селу било благовремено однешено. Кромпир, кога има око 4 вагона, налази се и даље у Ублима и то се стално по мало извлачи. Око стотину небораца убалањских са њиховом стоком и нешто имовине, евакуисали смо за Бањане, док остале привремено смјештамо на Врбањ (Крушевице).

Послије овога повели смо истрагу према кривцима са положаја звечавских и утврдили да је највећа кривица до пол. комесара Јова Дукина, који се понио кукавички и испољио небудност и несналажење. Казнили смо га избацивањем из Партије и из партизанске војске са јавним разоружањем, с тим да буде употребљен у радној чети, док смо једног од водника смијенили са дужности и казнили га јавним укором. Да их не казнимо оштрије руководили смо се околностима под којима је извршен напад од стране окупатора, као и тиме да је овако држање фронта заиста тешко, поготово кад се ради о војнички нестручним руководиоцима.

Тешке и трајне борбе, које нарочито у посљедње вријеме физички исцрпљују борце, као и ваше директиве у писму од 31 III., наметнуле су нам нове проблеме и задатке, ради рјешавања којих смо одржали савјетовање Мјесног комитета, батаљонског бироа и још неких војних старјешина 8-ог и 9-ог о. м. Главне тачке биле су: реорганизовање војске (претварање у ударне јединице), измјене ратне тактике (што више прилагођавање партизанском начину ратовања), организовање позадине (радне и ударне позадинске чете), борба против пете колоне, евакуација болнице, евакуација народа итд. По питању реорганизације војске одлучено је да се врши пријелаз на ударне јединице по вашим директивама. До прексјутра ујутро биће завршено формирање Прве ударне чете нашег батаљона, која ће бројати 80 бораца са овом командом: командир друг Југослав Грахалић,¹ замјеник друг Владо Педишић,² политички комесар друг Јово Дабовић, замјеник политичког комесара друг Пеко Милановић.³ Послије ове, прећи ћемо на формирање Друге ударне чете. Сви другови из команде ударне чете су партијци. У погледу ратне тактике и сами смо осјећали потребу да мо-

¹ Убијен од четника 1943 године.

² Убијен од четника 1943 године.

³ Погинуо 1944 год. у борби против Нијемаца.

рамо измијенити нашу тактику чврстих фронтова, али ипак није нам могуће да просто напустимо фронтове и пређемо искључиво на партизанске акције и то са ових разлога: села која држимо под нашом влашћу имају добар стратегиски положај, а имамо и војске за одбрану истих. Ако би напустили положаје, народ и дио војске би сматрао ово издајством, што би користили петоколонаши. Друго, села би била попаљена и опљачкана. Пошто су још оближње планине под сњеговима, нашој војсци повлачење у исте било би немогуће. Што је најглавније, довели би у питање опстанак Грахова и Зубаца. Стога смо одлучили да читав батаљон засад не претворимо у ударне јединице (ми ћемо ипак моћи формирати читав ударни батаљон), него да оне борце који се не јаве за ударнике (то сужод нас већином људи везани за куће и села), оставимо и даље на положајима испроткане партијцима и бољим борцима, а ударнике ћемо употребљавати за партизанске акције и за потпомагање одбране села. Истина, фронтове нећемо држати по сваку цијену, али ћемо поједина села одлучније бранити. Још један озбиљнији разлог што морамо још држати фронтове јесте питање десетак вагона кртоле у Звечави и Ублима, које је ско[^] једина наша исхрана послје меса. И на крају, ако бисмо напустили сасвим фронт, били бисмо потпуно отсјечени од мора, чиме бисмо изгубили извор неких наших артикала и могућност уништавања тамошњих петоколонаша. Иако ће, услед овакве наше ратне тактике, поред ударних јединица код нас за извјесно вријеме постојати и јединице обичне партизанске војске, не сматрамо да ће у тој војсци остати само оно што би заслуживало да буде разоружано; напротив, сматрамо да међу онима који се сад још не јављају у ударнике има много добрих бораца, који су, како рекосмо, везани сад за кућу и село, али сјутра, ако им кућа и село изгори, а ми то село будемо бранили, биће велика већина њих добри ударници. Што се тиче елемената који заслужују разоружање, ми већ водимо најстрожији курс у том погледу, тако да колебљивце, забушанте, слабе борце, паничаре, одмах разоружавамо и сврставамо у позадинске радне групе. Тако смо у току данашњег дана шесторицу разоружали. Напомињемо да нам је уз ваше директиве друг Војо послао једно попратно писмо у коме нам даје сугестије којима смо се користили при доношењу наших закључака. Он предвиђа за наше прилике овакав рад као што смо ми поступили.

У смислу ваших директива, приступили смо формирању позадинских радних чета и ударних водова, те смо предузели мобилизацију свих снага од 15 до 50 година и у том циљу заказали зборове по свим селима. Извршили смо измјену у неким народним одборима, као и појачали контролу над истима. Бол-

ницу смо засада евакуисали са Врбања на територију Зубаца, а у споразуму са друговима у Грахову, пошто у Ријечанима недостаје мјеста. Ријешили смо да у Бијелој Гори саградимо једну бараку и у томе циљу смо већ упутили наше раднике. Чим буде готова, ту ћемо дефинитивно смјестити болницу.

Друг Шћено, секретар МК СКОЈ-а није могао услед здравствених разлога да присуствује савјетовању, те смо упутили два друга друга.

За омладински батаљон шаљемо вам омладинаца и омладинки.¹ Пошто смо имали већи број омладинаца који су се јавили, изабрали смо између најбољих, иако имамо још добрих, али који су потребни и нама на терену. Основали смо течај припремни у који смо узели дванаест омладинаца и омладинки које ћемо да васпитавамо за Партију. Поред овога постоји један илегални курс на приморју исте врсте. Шестог априла су одржана предавања на осам мјеста о значају тога дана. Примили смо ваш задњи материјал који сте нам послали; досада имамо умножених седам глава историје,² тако да материјала имамо прилично. До задњих великих борби материјал се редовно читао и прорађивао, сада услед великих послова у вези са евакуацијом народа, реорганизацијом војске и организовањем позадине, мало је запело у томе, али ће се наставити пуном паром чим се прилике код нас среде. Имена погинулих партијаца доставићемо вам у сљедећем извјештају, пошто апсолутно немамо времена да би вам послали и њихове карактеристике.

Окупатор све више тежи да подвоји становништво од нас. Ради тога, кад продре у села која су под нашом влашћу, употребљава звјерства, а према оном становништву које је под његовом контролом, тактизира и даје му апровизацију, док и доље с времена на вријеме врши хапшење и интернира их на Мамулу гдје је спремио велики логор.

Последњих дана било је већих покрета окупаторских трупа итоуглавном према Дубровнику, тако да је пријешло преко 2.000 војника, док смо вечерас добили извјештај да пук и по фашиста креће за Дубровник и да имају обавјештење да ће преко Требиња покушати продирање према Црној Гори.

Пошто другови из Штаба нису никако стигли услед великих послова да пошаљу свој извјештај, пошто смо и овај извјештај једва стигли да напишемо, а у њему смо прилично опширно дотакли питање војске, то вас молимо да га примите и дате на увиђај Одреду као извјештај Штаба.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

¹ У документу није наведен број.

² Историја СКП(б)

БР. 14

**ПИСМО ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА ХЕРЦЕГОВИНУ
ОД И АПРИЛА 1942 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОП ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ ПОВОДОМ ПОГИБИЈЕ БАЈА СЕКУ-
ЛИЋА И БУДА ТОМОВИЋА**

ГЛАВНИ ШТАБ
НАР. ОСЛ. ПАРТИЗАН. ОДРЕДА
ЗА ХЕРЦЕГОВИНУ

Бр. 279
11 априла 1942 г.

**ГЛАВНОМ ШТАБУ НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИ-
ЗАНСКИХ ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ, БОКУ И САНЦАК**

Гдје буде

Сазнали смо да су два члана тога штаба другови Баја Секулић и Будо Томовић погинули у борбама са четницима у Колашинском срезу.

Не само да сте тим губитком ви погођени, него је погођена цијела Народно-ослободилачка партизанска војска и њихово мјесто за дуго ће остати празно, јер је тешко попунити мјесто чланова. Комунистичке партије који су кроз Народно-ослободилачку борбу дошли у Главни штаб херојских партизана Црне Горе, Боке и Санцака; тешко је попунити мјесто јунака из десетомјесечне херојске борбе црногорских партизана, тешко је попунити мјесто јунака са Пљеваља, друга Баја Секулића.

Кроз призму њихове смрти, кроз призму смрти толико хероја чланова Комунистичке партије који су пали у борбама против окупатора и срамних четничких банди, можемо сагледати сву величину и одлучност борбе коју воде народи Југославије под руководством херојске Комунистичке партије, које се очитује кроз херојство партијаца типа Баја Секулића, Буда Томовића и других. На палим жртвама такве величине црногорски народ ће се освједочити колико је Комунистичка партија готова да да за његово потпуно ослобођење и немилосрдно ће смрвити све оне ниткове и лижисахане који су се усудили да уз помоћ фашистичког окупатора опет засједну на његова леђа.

Без жртава нема борбе, без борбе нема ослобођења. Комунистичка партија руководи борбом и мора да дадне и највеће жртве, али те жртве неће бити узалудне: са њихових свијетлих гробова обасјаваће свјетлост путеве њиховог народа, док га не доведе до потпуног ослобођења, а онда ће њихови гробови служити као свијетли спомен народу колико је било потребно на-

пора и жртава његових најбољих синова, чланова Комунистичке партије, док је дошао до тога ослобођења.

Молимо вас да у име овога Штаба, у име херцеговачких партизана, у име Комунистичке партије Херцеговине изјавите саучешће њиховим породицама, јуначким партизанима Црне Горе и Комунистичкој партији Црне Горе за двојицом од њихових најбољих вођа, за двојицом од њихових најбољих и најоданијих чланова.

Слава херојима Бају Секулићу и Буду Томовићу!

Живјела јуначка партизанска војска Црне Горе, Боке и Санџака!

Смрт издајцима црногорског народа!

Живјела Комунистичка партија Црне Горе, Боке и Санџака!

Црвена армија је с нама — Побједа је наша!

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОВОДА НАРОДУ!

(М.П.)

ЗА ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
Политички комесар
Миро Попара¹

БР. 15

ОТВОРЕНО ПИСМО ЦК КПЈ ОД 12 АПРИЛА 1942 ГОД. СВИМА
ОРГАНИЗАЦИЈАМА И ЧЛАНОВИМА КПЈ У ЦРНОЈ ГОРИ И
БОКИ

О Т В О Р Е Н О П И С М О
СВИМА ОРГАНИЗАЦИЈАМА И ЧЛАНОВИМА КПЈ
У ЦРНОЈ ГОРИ И БОКИ

У развиту ослободилачке борбе црногорског народа против омрзнутих италијанских фашистичких окупатора наступили су нови и одлучни тренуци. Десет мјесеци води већ јуначки црногорски народ свети Ослободилачки рат против италијанских фашистичких освајача који су поробили и подјармили његову поносну отаџбину. Његови најбољи синови, борци херојских Народно-ослободилачких партизанских одреда Црне Горе и Боке

¹ Погинуо у борби против четника 1942 године.

које је организовала и које води наша Партија, задивили су читав свијет својим дјелима и борбом. Окупатор немоћан да угуши и разбије овај талас побједоносног народног устанка иза којег је јединствен стајао црногорски народ, био [је] све више потискиван и напосред сабијен само још у неколико градова. И у томе тренутку најтежем за окупатора, баш у томе тренутку, шака изрода и туђинских најамника заболо је нож у леђа народној борби. У потаји, иза леђа партизана, створене четничке и крилашке банде наоружане од окупатора, отпочеле су м^а ки напад на партизана уз непосредну помоћ талијанске војске и авијације. Страховитим терором, лажима и пријетњама оне су окупиле све оно што не ваља у Црној Гори и обмануле и завеле дио народа у појединим крајевима. Отпочео је братоубилачки рат, који претставља прву стварну побједу окупатора против црногорског народа.

Који су узроци оваквог развоја у Црној Гори? Како је било могуће да издајнички четничко-крилашке вође Станишић, Павле "Буришић, браћа Лашићи, Рончевић, Крсто Поповић и остали изроди успију да и за један тренутак поколебају јединствене редове црногорског народа и да заведу један дио маса?

У Црној Гори поновио се онај исти издајнички чин домаће реакције, који се већ одиграо прошле јесени у Србији а јануара ове године у Босни. Побједоносни талас ослободилачке народне борбе на чијем челу од почетка стоји наша Партија, уплашио је све оне реакционарне кругове и клике којима су њихови прљави виши интереси и класне привилегије били увијек изнад интереса народа и његове борбе. Ти исти људи који су у Југославији 20 година водили политику против народа и тако и довели до слома у априлу 1941 г., и данас су у први план својих настојања поставили не борбу против окупатора, већ борбу против партизанског покрета, против ослободилачких напора народа на чијем је челу била наша Партија. Они су започели са клеветничким харангама против наше Партије, тврдећи да се ми комунисти, „боримо за своје циљеве и интересе“, да је данашња народна борба само наша ствар итд., покушавајући све да нас одвоје од маса и изолирају. Када и то није успјело — јер је народ од самог почетка добро видио какву је политику и какву је самопријегорну борбу водила Комунистичка партија — они су отишли даље и почели са стварањем банди, чији је циљ имао бити не борба против окупатора, већ борбе против партизана и наше Партије. На тој једној линији ујединили су се не само отворене слуге окупатора, већ и они који су се до јучер прикривали тврдећи да су присталице народне борбе и демократе: ујединили су се Недић и Дража Михаиловић у Србији, споразумјели су се Дангић и усташе у Босни, великосрпски четници

и италијанофилски крилаши у Црној Гори, а носиоци њихових покушаја постали су бивши југословенски официри и жандарми, они исти који су годинама терорисали народ и срамно га издали у априлу 1941г. Ово јединство реакције против народне борбе извршено је под скутом окупатора и са оружјем окупатора, са циљем да се сломи Јединствена Народно-ослободилачка борба тиме што ће се она претворити у класни грађански рат.

То је основни узрок због којег је у Црној Гори морало — прије или касније — доћи до оваквог издајства и покушаја изазивања братоубилачког рата са стране до јучер замаскираних слугу окупатора. Међутим, тај покушај народних издајца и изрода не би могао нити дјелимично да успије и привремено заведе и збуну један дио народа, да то нијесу омогућили и извјесни пропусти и погрешке учињене са стране организација КПЈ у Црној Гори.

Основне међу тим слабостима и погрешкама јесу: секташка искривљавања правилне политичке линије наше Партије, небрижљив однос по питањима учвршћења руководеће улоге КПЈ у ослободилачкој борби, те појаве недопустиве небудности и нехата које су с тим у вези, а које су се одразиле како на политичком тако и на војном плану.

Из основа је криво схватање појединих другова да су Издајства реакције у нашој земљи и њено уједињавање против народно-ослободилачког покрета резултат неког далекосежног помјерања у међународним односима, неког слабљења англо-америчко-совјетског савеза, те да у вези с тим ми већ улазимо у некакву „другу етапу борбе“. Таква схватања су опасна секташка искривљавања политичке линије КПЈ и могу само да олакшају окупатору и његовим слугама њихове покушаје разбијања јединствених народних редова и провоцирања грађанског рата у земљи.

Треба добро схватити да без обзира на постојање не малог броја реакционарних и прохитлеровски расположених капиталистичких кругова у тим земљама, Енглеска и Америка јесу данас савезници Совјетског Савеза у борби противу фашистичких освајача и да тај савез претставља битан елеменат побједе над крвавим хитлеризмом и његовим вазалима. Огромна већина енглеског и америчког народа данас је за борбу против фашистичких разбојника, њу одушевљавају и бодре успјеси и побједе херојске Црвене армије, и баш та чињеница и претставља основну гаранцију чврстине и даљег развика англо-америчко-совјетског савеза. Према томе, скроз је неправилно и погрешно тражити узроке уједињавања реакционарних клика у Југославији и Црној Гори под скутом окупатора у некаквом наводном „лабављењу“ тог савеза; напротив, њихов узрок ваља тражити

О Т В О Р Ё Н С Т И С М О
СВИМА ОРГАНИЗАЦИЈАМА И ЧЛАНОВИМА КИП У ЦРНОЈ ГОРИ И БОСНИ

У развоју ослободилачке борбе црногорског народа против зарезаних италијанских фашистичких окупатора наступили су нови и једлични тренуци. Десет месеци води већ јуначки црногорски народ свети ослободилачки рат против италијанских фашистичких окупатора који су преселили и подјарили његову и носку отаџбину. Његови најбољи синови борци херојских народно-ослободилачких партизанских едрова Црне Горе и Босне које је организовала и које води наша Партија, задивили су читав свијет својим дјелима и борбом. Окупатор немоћан да угуши и разбије овај талас побједоносног народног устанка иза којег је јединствено стајао црногорски народ, био сасвим потискиван и непокојен својим само још у неколико градова. И у томе тренутку најтеже за окупатора био у томе тренутку шире изроди и туђинских најамника забела је как у левој наредној борби. У потаји иза левој партизанској створене четничке и крилашке банде наоружане од окупатора отпочеле су јучки напад на партизане уз непосредну помоћ талијанске војске и ваздушних, ватрометних терором, лажима и пријетњама оне су окупиле све оно што не воли у Црној Гори и омањале и зазеле дио народа у појединим крајевима. Отпочео је братоубилачки рат, који преставља прву стварну побједу окупатора против црногорског народа.

Који су узроци оваког развоја у Црној Гори? Како је било могуће да издајнички четничко-крилашки вође, Станишић, Павле Ђуришић, Орша Ђанић, Ренџић, Ђуро Поповић и остали изроди успјели да и за један тренутак покренују јединствено редове црногорског народа и да заведу један дио маса?

У Црној Гори поновио се овај исти издајнички чин домаће реакције који се већ одиграо прошле јесени у Србији а јануара ове године у Босни. Побједоносни талас ослободилачке народне борбе на чијем челу од почетка стајао наша Партија, упуцао је све оне реакционарне кругове и класе којима су захтевали иши интереси и класне привилегије били у највећем напору интереса народа и његове борбе. Ти исти људи који су у Југославији 20 година водили политику против народа и тако и довели до слома у априлу 1941 г., а данас су у прилици својих настојања поставили не борбу против окупатора већ борбу против партизанског покрета, против ослободилачких напора народа на чијем је челу била наша Партија. Они су започели са класетничким херангама против наше партије, тврдећи да се ми комунисти "боримо за своје циљеве и интересе", да је и наша народна борба само наша ствар и тд., покушавајући све да нас одвоје од народа и изолирају. Када и то није успјело - јер је народ од омањане немоћне реакције кренуо ка политици и ка политици је свимапрепоруку борбу водила Комунарска партија - они су отишли даље и почели са стварањем сенди, чија је циљ био бити не борба против окупатора већ борба против партизана и наше партије. На тој једној линији ујединили су се не само омањане слуге окупатора већ и они који су се до јучер прикривали тарелом да су присталике народне борбе и демократи: ујединили су се неки и Дража Михаиловић у Србији, споразумјели су се се Ђинђић и усташи у Босни, велике-оршки четници и италијански крилашки у Црној Гори, а носиоци њихових покушаја постали су бивши југословенски официри и жандарми, они исти који су годинама терорисали народ и омањали га изадили у априлу 1941 г. Ова јединствена реакција против народне борбе извршена је под окупом окупатора, и са оружјем окупатора са циљем да се сломи јединствена народно-ослободилачка борба тиме, што се се оне претворити у класни грађански рат.

То је основни узрок због којег је у Црној Гори морало - прије или касније - доћи до оваког издајства и покушаја изазивања братоубилачког рата са стране до јучер замаскираних слугу окупатора. Међутим тај покушај народних издајница и народа не би могао бити дјелимично да успије и пријемно заведе и забуди један дио народа да то нису омогућили и изазвали пропусти и погрешке које учинене са стране организација КИП у Црној Гори.

Основне међу тим слабостима и погрешкама јесу: секташка искривљена правилна политичке линије наше Партије, небрижљив однос по питањима улоге наше руководеће улоге КИП у ослободилачкој борби те појава недовољне побудности и нехата која су с тим у вези, а које су се одразиле како на политичком тако и на војном плану.

Из основа је крило схватање појединих другова да су издајство реакције у нашој земљи и само уједначавање против народно-ослободилачког покрета резултат неког далекосежног помјерања у међународним односима, неког слабљења англо-америчког-сојетског савеза, те да у вези с тим ми већ улазимо у "некику другу етапу борбе". Таква схватања су опасна секташка искривљена политичке линије КИП и могу само да омањале окупатору и његовим слугама њихове покушаје разбијања јединствених народних редова и провања грађанског рата у земљи.

у досљедној противнародној политици коју [су] те клике преко 20 година водиле у Југославији, а коју својом издајом настављају да воде и данас.

Насупрот провокацији окупатора и његових слугу са изазивањем класног грађанског рата, Комунистичка партија Југославије улаже данас све напоре на окупљању свих родољубивих снага у један јединствени фронт народног ослобођења у Црној Гори, као и у свим другим земљама Југославије. Никакве провокације непријатеља неће нас скренути са нашег пута. Јединство свих родољубивих народних снага, без обзира на вјерске и политичке разлике, јединствена борба против окупатора и његових слугу за народно ослобођење, остварење широког народно-ослободилачког фронта и борбеног братства свих јужнословенских народа, то је оно битно, то је данас главно у политичкој линији КПЈ и баш зато је наша дужност да онемогућимо оне слуге окупатора које му служе распиривањем грађанског рата — њих, разне Станишиће, Крсте Поповиће и њима сличне изроде, треба политички и војнички дотући, изоловати од маса, онемогућити њихову издајничку и клеветничку братоубилачку работу. Борба противу њих неразлучан је дио борбе против њихових господара, против главних непријатеља наших народа — крвавих фашистичких окупатора.

Зато је и основна дужност црногорских и бокелских комуниста, да у овоме смислу неуморно раде на раскринкавању и уништавању плаћених најамника италијанског окупатора, да их изолују од народних маса, да окупљају све што је поштено и родољубиво у Црној Гори и Боки у јединствени фронт народног ослобођења. Комунисти морају и отсада, и више него досада, бити увијек први у редовима Народно-ослободилачке борбе, морају бити уз народ свуда у најтежим часовима и не дозволити да иједан час буду одвојени од маса. Они морају знати да онемогуће све провокације окупатора и четничко-крилашких издајника, морају се неуморно и стрпљиво борити за масе; насупрот јединству свих народних изрода под скутом окупатора, комунисти Црне Горе и Боке морају упорно остваривати јединство свих родољуба у борби против окупатора и његових слугу. Они морају чврсто и досљедно стајати на правилној линији КПЈ и одлучно се борити против сваког њеног искривљавања. Битна гаранција успјеха у овој нашој борби јесте енергично ликвидирање сваког небрижљивог односа према питању учвршћења руководеће улоге КП у Народно-ослободилачкој борби, ликвидирање свих појава небудности, недисциплине и нехата унутар партиских организација и чланства. Искуство посљедњих догађаја најбоље показује пресудну и одлучујућу улогу партиских организација, како на терену тако и

у Народно-ослободилачкој војсци. А баш у томе погледу чињени су у току посљедњих мјесеци у Црној Гори крупни пропусти и погрешке, који су олакшали непријатељу његов разорни рад унутар самог фронта народно-ослободилачких снага и његове мучке препаде на читав низ наших партиских и војних руководиоца.

Потребно је темељито реорганизовати и учврстити партиске организације у Црној Гори и Боки, како оне на терену тако и у партизанским одредима. Партију треба очистити од свих непоузданих, колебљивих и паникерских елемената; мјесто њих треба у њу примати оне народне борце који су се истакли својом борбеношћу, дисциплином, непоколебљивом оданашћу народној борби и нашој ствари. Будност партиског чланства, њихова дисциплина и политички ниво морају бити подигнути на виши степен. Само на тај начин моћи ће организација КПЈ у Црној Гори и Боки да успјешно одговори својим великим задацима, да правилно води велику ослободилачку борбу народа против окупатора и свих његових слугу. Само на тој подлози моћи ће да се учврсте наше партиске јединице, да нарасту наши ударни батаљони чији је задатак да униште изазиваче братоубилачког рата и даље воде Ослободилачки рат до пуне побједе.

То су главна питања и задаци који данас стоје пред партиским чланством у Црној Гори и Боки. Централни комитет КПЈ позива овим писмом све црногорске и бокељске комунисте да добро схвате њихову одлучујућу важност и своју велику одговорност пред народом и пред нашом Партијом. Чланови Партије у Црној Гори и Боки морају темељито усвојити правилну политичку линију КПЈ, морају је бранити против сваког покушаја искривљавања. Они се морају стално и неуморно наоружавати побједоносним учењем Маркса, Енгелса, Лењина и Стаљина, које ће им, једино, дати увијек поуздан правац у бурним временима данашње велике борбе.

Црногорски и бокељски комунисти морају се навикавати да све снажније развијају праве особине комуниста: самопријегор, крајње пожртвовање у раду за добро народа, високу политичку свијест и гвоздену бољшевичку будност и дисциплину. Они се морају навићи да постану неумољиви према непријатељима народа, оштри и неумољиви и према свим сопственим слабостима које тај непријатељ може да искористи.

Данашњи положај у Црној Гори компликовао се је и постао озбиљнијим и одлучујућим. Црногорски и бокељски комунисти морају се енергично борити против сваке појаве нервозе и панике коју такав положај изазива код колебљивих и слабих елемената, па често и код неких који су у нашим редовима.

Они се морају учити правој бољшевичкој хладнокрвности у продјени догађаја и наших задаћа.

Чланови Комунистичке партије и Омладинског савеза у Црној Гори и Боки треба данас баш, више него икада, да буду н^аоже^ти ријечима нашег великог учитеља и вође друга Стаљина; они морају „ . . . да буду исто тако неустрашиви у борби и немилосрдни према непријатељима народа, као што је био Лешин; да буду ослобођени од сваке панике, од свега што је налик на панику када ствар почиње да се компликује и на хоризонту помоли каква опасност, да буду слободни од свега што је налик на панику, као што је био Лењин; да буду исто тако мудри, као што је био Лењин и да не буду брзоплети при решењу сложених питања гдје је нужна свестрана оријентација и свестран преглед свију плусева и минуса; да буду исто тако истинити и честити, као што је био Лењин; да исто тако воле свој народ, као што га је волио Лењин".

Централни комитет КПЈ позива црногорске и бокелске комунисте да се као један човек чврсто збију око свог новог Поткрајинског руководства и да јединствено уложе све своје снаге у савлађивању својих слабости у даљем побједоносном развоју народно-ослободилачке борбе.

Само на тај начин, они ће заиста моћи да одговоре својој високој улози руководиоца и најбољих синова свога народа, градитеља и будних чувара његовог јединства у тешкој али светој борби против крвавог окупатора и његових слугу.

Напријед, под заставом наше Партије, под заставом Лењина—Стаљина, за побједу оправдане ствари поробљеног црно-орског народа и свих других народа Југославије.

Са другарским поздравом,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

12 априла 1942 г.

ЦЕНТРАЛНИ КОМИТЕТ
КОМУНИСТИЧКЕ ПАРТИЈЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
секретар,

Т И Т О

БР. 16

УПУТСТВО КОМАНДАНТА НИКШИЋКОГ НОП ОДРЕДА ОД
12 АПРИЛА 1942 ГОД. О ТАКТИЦИ БОРБЕ УДАРНИХ БА-
ТАЉОНА

ШТАБ НИКШИЋКОГ
НАР. ОСЛ. ПАРТИЗАН. ОДРЕДА

Бр. 221
12 априла 1942 г.

УДАРНИМ БАТАЉОНИМА И ЛОВЋЕНСКОЈ УДАРНОЈ ЧЕТИ

На основу писма III ударног батаљона од 8 и 11 априла о.г. за све ударне батаљоне дајемо следеће директиве:

1. Ударни батаљони¹ морају држати батаљон у цјелини у својој одређеној и главној бази, са којим тада имају могућности да изводе војничку обуку и да раде на његовом политичком и просвјетно-културном уздизању, а поред тога са батаљоном као цјелином могу у датом моменту ефикасно дејствовати војнички у оном правцу гдје се укаже највећа потреба.

2. Пошто су неки ударни батаљони заузели положај бивших батаљона, па као такви треба да одржавају стражарску патролну службу на доста великом терену, а на неким мјестима држе и појачана одјељења према непријатељским војничким базама, то све онемогућава батаљону да може живјети и радити онако како је то напоменуто у тачки под 1. У том случају штабови батаљона, ако су удаљени од својих стражарских мјеста, требају тамо на положајима до стражарских мјеста, у боље уређеним кућама, држати одјељења или водове партизана одакле ће ови шиљати на стражарска мјеста партизане који ће бити врло мало удаљени од тих база одакле се страже упућују. На стражарским мјестима треба држати само по 2 стражара. Та стражарска мјеста не морају бити тако честа, а да би простор био осигуран на том терену, одреде се свакодневна и свакодневна патролна одјељења која ће контролисати неосигурани терен и контролисати службу стража. У том случају терен ће бити осигуран од ситних непријатељских одјељења, шпијунаже и сви[^] неповјерљивих лица која пролазе том ратном зоном. Веза из међу стражарских мјеста, патрола, стражарских одјељења и водова и штабова батаљона, гдје се налазе главне и највеће партизанске снаге, треба да је чврсто успостављена тако, да у сваком изненадном случају, случају непријатељског напада или препада, буде могуће обавијестити штаб, који у конкретној си-

¹ Штабови ударних батаљона

туацији може са својим главним и јаким снагама интервенисати онамо гдје то према обавјештењима изискује највећа потреба. У свакој ситуацији и сваки терен ми нећемо круто бранити, као што нећемо ни нападати. Према томе, негдје изискује потреба ако нас окупатор напада, а нарочито ако нас напада са јаким снагама, да га упустимо у нашу територију, па онда — са јаким снагама на подесном мјесту, а ако је то могуће и на унапријед одређеном мјесту — нападамо и уништавамо непријатеља. То се може урадити ако имамо свјежих и резервних снага, а њих ћемо имати ако будемо радили онако како је то напријед поминуто. У свакој акцији непријатељу треба задати ударце, уништити му живу снагу, уништити му и заробити оружје, муницију и храну, оно што нама користи, а то треба урадити и по цијену што ћемо изгубити моментано и дио територије. Да би се то постигло у свакој ситуацији, на свакој територији и за сваку јединицу не важе једне директиве, једна наређења. Према томе, сваку директиву и наређење треба за конкретну ситуацију и прилике разрадити и теренски примијенити.

Резервне снаге не треба задржавати стално у логорима и с тим их успављивати, већ са њима, у мањим или већим групама, изводити акције, препаде, нападе и томе сл. С таквим се начином са партизанима најбоље изводи борбена обука, у томе се они најбоље као борци челиче, стичу нова искуства у борби, а непријатељу задају ударце.

Ето, тб би био наш одговор на питање Штаба III ударног батаљона и Команде ударне чете Ловћенског одреда, који важи и за остале наше јединице и који ће оне као директиве примијенити за своје прилике.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

ЗА ШТАБ ОДРЕДА
Командант
Сава Ковачевић

ИЗВЈЕШТАЈ КОМАНДАНТА СЕКТОРА ВРАТЛО — ТАРА ОД
13 АПРИЛА 1942 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОП ОДРЕДА ЗА
ЦРНУ ГОРУ И БОКУ О СИТУАЦИЈИ НА ПОДРУЧНОМ
СЕКТОРУ

ГЛАВНОМ ШТАБУ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ
ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

Драги другови,

Дајемо вам, у кратким потезима, преглед ситуације на овом сектору.

Непријатељ. Четничке банде са територије Комског НОП одреда, чија су главна упоришта Васојевићи, држе положаје: Колашин — Липово до Лукачког Брда — Ровца и цијелу Општину доњоморачку осим села *Љуте*. Да су Пипери четничка зона, то вам је, свакако познато. Према обавјештењима са којима располажемо, њихове снаге су овако распоређене: положаје око самог Колашина, Башање Брдо, Барутану и Бабљу Греду држе најпоузданије чете Васојевића са по једним тешким бацачем и по једним тешким митраљезом. У Липову су углавном четничке банде са терена Среза колашинског, тј. Пољани, Липовци и из Колашинско-речинске општине. С времена на вријеме шаљу на овај терен и нешто Васојевића. Доњу Морачу и Ровца држе, паред домаћих четника, углавном ЈБеворечани и нешто Куча.

Позадина четничка је доста ровита, мада од свакога освојеног села и општине стварају за себе базе за даље надирање. Њихов углед у масама опада свакога дана све више. Ово усљед тога што спроводе страшан терор и реквизицију и то не само код партизанских породица него и код осталих. Поред тога, велики је њихов страх од Пролетерске бригаде, наших ударних батаљона, а уз то круже гласови да ће четнички одреди морати ићи и на Источни фронт.

Намјере четника су, колико имамо тачна обавјештења, да изврше гтрдор у Срез шавнички. Ово би учинили у три правца и то: првим, преко Рашке, Горње Мораче за Боан, другим, преко Лучке Горе, Сињајевине за Боан и друга насеља и, трећим, преко Штитарица и Поља за Добриловину и даље за Шаранце. Осим тога, са јачим снагама извршили би напад од Раките и Бјеласице (Шишка, Мједено Гувно) на Мојковац, одакле би наставили даље напредовање заједно са снагама које би дошле од Колашина. Наравно да би истовремено са овим нападима по-

кушали напад од Пипера и Роваца на Никшићку Жупу и даље на Срез шавнички. Павле Ђуришић, вођа четничких банди у Васојевићима, чије је сједиште у Колашину, ишао је на терен да мобилише нове снаге, али је одзив сељака био врло слаб. Ради тога је, поред присилне мобилизације, пришао и мобилизацији уз веће награде — око 4.000 динара мјесечно. И поред свега, према подацима којима располажемо, четници нијесу могли мобилисати више од 1.200 људи, од којих око 800 наоружаних. Од окупатора добијају бацаче мина, аутоматска оруђа, муницију, а такође и помоћ у исхрани.

Наше снаге држе положаје: Тали-Љута до ријеке Мораче, затим Коњев Лаз — Сто — Вратло и сва друга ждријела на Сињајевини, према Липову закључно са Требаљевским и Велики Препран до Таре. Снаге Бјелопољског НОП одреда држе положаје изнад Мојковца према Бјеласици и Ракити. Од Тали до Стола држе положаје два ударна батаљона Доње и Горње Мораче и Никшићана који су били на овом терену. Ловћенци су послати на свој терен. Положаје од Вратла до Требаљевског Ждријела држе два новоформирана ударна батаљона Дурмиторског НОП одреда. Велики Препран држи Пољски¹ батаљон „А. Ђилас“. Људство два ударна батаљона Дурмиторског одреда је пробрано, али праву вриједност показаше тек у борби. Од батаљона „А. Ђилас“ није још формиран ударни батаљон, јер није било довољно људства за ударнике, али ће, попуњавањем из Беранског батаљона, кроз који дан бити и он ударни батаљон.

С обзиром на садашњу ситуацију и опасност која пријети Срезу шавничком, налазимо да је најбоља одбрана овога среза да се чврсто држе садашњи положаји и тако онемогући сваки продор непријатеља било у ком правцу. Ако се не би држали садашњи положаји, непријатељ би био у могућности да преко Сињајевине изврши напад [на] Срез шавнички правцима које сам изабере, а којих има врло много, да изненади наше снаге на које би наишао и да их потисне, што би поколебало морал осталих дјелова на другим тачкама, те би слобода Среза шавничког била доведена у [опас]ност. С друге стране, држећи садашње положаје на Сињајевини и Лучкој Гори, имамо у шаху непријатеља, који мора у Колашину и ближој околини задржати највећи дио својих снага, и тешко је претпоставити да би смио направити покрет својом главнином, било у правцу Мојковца или у правцу Горње Мораче и даље. У овом случају могли би[смо] ефикасно ударити у његов лијеви бок, а иначе угрозити сами Колашин. Исто тако потребно је држати ове положаје ради сталног контакта са непријатељем, испитивања ње-

¹ Батаљон са терена Поља Колашинских.

гових снага и намјера, слања мањих групица у позадину непријатеља и, коначно, ради успјешног напада са ових позиција. — Ако бисмо држали само неке тачке на Сињајевини као Вратло, Потрк, Старац, Цркву Ружицу и др., тиме не би[смо] осигурали терен и спријечили евентуални пролаз непријатеља, јер је простор Сињајевине огроман и лако пролазан, а постоји оправдана бојазан да би ту наши дјелови могли бити опкољени, нападнути, па чак и уништени.

Са ових положаја имамо намјеру да и даље упућујемо мања одјељења у позадину непријатеља, а правцима ка Беранма, уз Тару, према Мушовића Ријеци и [од] Рашке према Жирцима — Црквини и даље, могу се упућивати и већа одјељења од по 50 људи. Досада смо слали мање групе свуда у позадину непријатеља, а већа група, око тридесет људи, пребачена је на терен Доње Мораче и даље ка Колашину. Берански баталјон упућује се наизмјенично по групама од 40 до 50 људи на територију Среза беранског. У једној таквој акцији заробили смо два четника, 1 пушкомитраљез, 1 пушку, 239 метака и двије бомбе. Ове групе и групе, поред осталог, допуниле су обавјештења наше обавјештајне службе о снагама непријатеља, њиховом распореду и намјерама као и расположењу у позадини.

Што се тиче замарања људства на овим положајима, напомињемо да је смјештај доста добар, а пошто мањи дјелови могу обављати сталну службу претстраже и извиђања, то се људство може довољно одмарати. Једино ће бити тешко са пребацивањем хране до положаја, али правилном организацијом позадине и то се може лако ријешити.

Напомињемо да успјешност акција, поред осталих услова, великим дијелом зависи и од правилног командовања, а у првом реду мора постојати јединство команде, а сада то јединство за читав сектор постоји у лицу друга Пека, члана Гл. штаба за Црну Гору и Боку; на десном крилу од Вратла до Тали постављен [је] одговорни руководицац, а такође и од Вратла до Таре. Сваки други начин командовања не би одговорио задатку, тј. теже би долазило до истовремености акција, садејства итд., што би великим дијелом доводило у питање успјехе, који се, при јединству команде, за читав сектор могу постићи. Ову тврдњу доказује нам и досадашње искуство. За комитски начин ратовања није ни потребно јединство — централизација командовања, него се препушта самоиницијативи одговорних руководећих другова, којима се унапријед дају конкретни задаци прије поласка на терен, као и преко веза које одржавамо с њима.

Задње писмо-детаљизирана упутства Врховног штаба од 6 т. м., као и ранија наређења поводом одбране Среза шавнич-

ког позната су нам, али држимо, с обзиром на садашњу ситуацију, да сигурност Шавничког среза бити најбоље сачувана на начин како смо горе изложили.

Напомињемо да ћемо са људством ових ударних батаљона, кад то околности дозволе, извршити продоре у позадину непријатеља на његовим слабијим тачкама и протјерати га са извјесних положаја, које би[смо] задржали ако их могнемо без много губитака задржати, иначе би[смо] се поново вратили на првобитне положаје. Исто тако провоцираћемо нападе на извјесним мање важним тачкама да би[смо] омогућили наше важније продоре са других положаја а у циљу уништавања непријатељске живе снаге.

Приликом формирања ударних батаљона од људства Дурмиторског НОП одреда које се налазило на овим положајима, показало се да је одзив за ударнике био врло слаб (односи се ка бивши комбиновани батаљон, који се налазио на Вратлу) тако да је било чета у којима је одзив био испод 30 процената, а од људства које је бројило 360 партизана јавило се за ударни батаљон свега 150 људи.

Убудуће ћемо извјештаје овакве врсте слати директно Врховном штабу у једном примјерку, како се не би догађало да примамо наређења која се односе на минулу ситуацију (случај Ровца, Пипери итд.) и како би, уколико та наређења будемо и даље добијали директно од Врховног штаба, иста одговарала војничкој ситуацији код нас и могли да их корисно употребијемо и извршимо. Ако би и даље Врховни штаб остајао необавијештен или касно обавијештен о положајима овамо и војничкој ситуацији на овом сектору, а и даље би[смо] добијали наређења од њега, ми би[смо] често пута дошли у немогућност да извршимо та наређења, а да се њихово извршење не коси са оним што би Врховни штаб наредио да смо га на вријеме обавијестили о ситуацији овамо. Још изгледа, бар се нама тако чини, да се са неке стране шаљу Врховном штабу извјештаји такве врсте, било због необавијештености или нестручности, по којима би се могло рећи да Врховни штаб има много гору слику стања овамо код нас, него што је у ствари; ово нарочито у погледу директне и сасвим непосредне опасности за слободу Среза шавничког. Ово нама изгледа тако отуда што је по једном наређењу Дурмиторског одреда требало повући снаге тога одреда са Вратла на нека брда око Боана и то у времену када ми нијесмо смјели пустити десну обалу Мораче без икаквог напада непри-

јатеља, а то би[смо] морали урадити да су Дурмиторци по том наређењу напустили Вратло и повукли се у позадину (Боан).

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

13 априла 1942 год.
Положај

За ОК КПЈ Колашин
Павка¹

Командант оп. сектора Вратло-Тара
Саво Ђ. Дрљевић

БР. 18

ПАРЕЋЕЊЕ ШТАБА НИКШИЋКОГ НОП ОДРЕДА ОД 13
АПРИЛА 1942 ГОД. ЗА НАПАД НА ЧЕТНИКЕ У НИКШИЋ-
КОЈ ЖУПИ²

ШТАБ НИКШИЋКОГ
НАР. ОСЛ. ПАРТИЗАН. ОДРЕДА

Бр. 222
13 априла 1942 г.

I И III УДАРНОМ [БАТАЉОНУ], ЛОВЋЕНСКОЈ УДАРНОЈ
[ЧЕТИ] И ДРУГУ БЛАЖУ ЈОВАНОВИЋУ

Ноћас у 1 сат од замјеника политкома III ударног батаљона примили смо сљедећи извјештај: „Четници су нам прешли иза леђа путевима које су држали Пипери. Друга чета је скоро заоп-кољена. Једини правац отступања [је] преко Острошких Грета на Бршно. Командант је наредио повлачење II и III чете у правцу Лаза, а I [чета] нам штити отступницу. Према извјештају друга Ковачевића,⁸ Пипери су побјегли и четници изашли у Жупу. Изгледа да су већ стигли у Горњу Жупу. У сваком случају узели су доминирајуће положаје од Пониквице до Жупе. Према наређењу команданта батаљона повући ћемо се у правцу Лаза".

Разматрајући тамо неprovјерену ситуацију, а имајући у виду горњи извјештај, наређујемо сљедеће:

1. Да Штаб III ударног батаљона остави једну своју чету на Бршну, другу чету да задржи на Лазу, а трећу да претури на Драговољиће.

¹ Саво Јоксимовић

² Редакција располаже копијом наређења.

• Димитрије Ковачевић

2. Да друг Блажо Јовановић са људством батаљона „Б“^{ели} Цавле", Пиперске чете и чете коју је повео са собом, заузме доминирајуће положаје према Жупи на свим важним и могућим мјестима, а нарочито према Кутима и Заграду, везујући се са четом III ударног која се налази у Драговољћима.

3. Командир Ударне чете Ловћенског одреда да истури своје људство на положај према Рубежима хватајући положаје дубоко деснокрилно испод Товића, тако да не би непријатељ из Никшића изненадно заузео овај положај.

4. Штаб I ударног батаљона ојачаће свој сектор према Глибавцу и истурити своје снаге левокрилно изнад Драгове Луке, како непријатељ не би изненадно овладао Товићем и његовим падинама.

Задаци:

1. III ударни батаљон, са својом четом на Бршну, има да брани ово важно за нас упориште, које је важно и за непријатеља, онемогућавајући непријатељу да наступа од Озринића и са леђа од Жупе и Међеђега. Са својом једном четом која ће бити на Лазу треба да помаже акције чете од Бршна имајући исте задатке као и она на Бршну. Са четом која ће се налазити у Драговољћима, чије ће снаге бити уско повезане са снагама чете која се налази на Лазу, треба да помаже дејство осталих двију чета онемогућавајући непријатељу да интервенише од Никшића и од Жупе, а у случају отступнице осталих двију чета да им штити отступницу. Такође се повезати са Ударном четом Ловћенског одреда. Сви су изгледи да четници нападају с малим снагама, а да помоћу пете колоне уносе панику међу народ и наше партизанске редове правећи дубоке упаде, па у том случају — а с обзиром ако непријатељ не интервенише од Никшића с јачим снагама — батаљон треба извршити контра-напад и четнике ударити с бока ако буду упали у Жупу преко Југовића.

2. Друг Блажо са својим људством на сваки начин са најбољих положаја, на најефикаснији начин, треба да изврши напад на четничку банду и то са више страна. Ово ће нарочито бити лако извести ако четници буду наступали само од бјелопавлићке котлине. У том случају их треба нападути с прсију,¹ бока, а и са леђа, заокружавајући их са својим снагама и са снагама III ударног батаљона ако овоме буде могуће тако дејствовати због напада од Никшића.

3. Ловћенска чета и I ударни батаљон имају задатке како је напријед наведено, с тим што ће I ударни појачати својим снагама положај Уздомира.²

¹ фронта
² на Уздомиру

4. Хитно, са најпробанијим и најпоузданијим људством, успоставити међусобну везу између јединица, јер ће се помоћу те везе испитивати ситуација и одређивати задаци.

Курири кажу да је борба почела око 11 сати јуче и то негдје изнад Моракова, а ми од друга Блажа ни до данас нијесмо добили никакав извјештај, што нам омета правилну оријентацију.

Не дозволите да се унесе паника међу војску и међу становништво. Брзо и ефикасно треба интервенисати. Ако ујутро од Никшића не би нападали [Италијани и четници] то схватити [као] њихову слабост и неплански рад, па ту њихову слабост брзом интервенцијом искористити и уништити их.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

ЗА ШТАБ ОДРЕДА,
А И У СПОРАЗУМУ СА ДЕЛЕГАТОМ ВШ
Командант

БР. 19

НАРЕДБА БАЊСКОГ НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКОГ ОДБОРА
ОД 13 АПРИЛА 1942 ГОД. ЗА ПРИВРЕМЕНУ ЕВАКУАЦИЈУ
ВЕЛИМЉА

НАРЕДБА БР. 18

Наш положај у борби са непријатељем је потпуно задовољавајући. Наши борци успјешно туку окупатора и домаће издајнице гдје год их сретну. Но ипак скорашња бомбардовања Грахова и Крсца упућују нас на потребу обазривости, нарочито у погледу заштите од напада из ваздуха на становништво у груписаним насељима. Као такво, и Велимље мора бити евакуисано у околна села. Поново нека је наглашено да та чињеница не треба да изазове панику и сијање страха, јер је то само једна мјера предострожности, а само расељавање је привремено. Пошто је прољеће већ ту, ту евакуацију није ипак тешко извести. Због тога се

Наређује:

Све становништво Велимља (варошице) има да буде, изузев лица неопходно везаних за службене послове, евакуисано (привремено расељено) у року од 7 (седам) дана од данас. Нека

се свака породица посгара да нађе смјештај у незаузетим просторијама кућа у селима, споразумно са њиховим власницима, а у случајевима гдје би то они одбијали, интервенисаће овај Одбор.

Свако неизвршење ове наредбе биће најстроже кажњено.

Црвена армија је с нама — Побједа је наша!

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

Велимље,
13 априла 1942 г.

БАЊСКИ НАР. ОСЛ. ОДБОР
Секретар
В. Килибарда¹

БР. 20

УПУТСТВО ШТАБА НИКШИЋКОГ НОП ОДРЕДА ОД 14
АПРИЛА 1942 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ НИКШИЋ-
КОГ БАТАЉОНА О НАЧИНУ БОРБЕ ПРОТИВ ИТАЛИЈАНА
И ЧЕТНИКА²

222

14 априла [194]2

ШТАБУ II УДАРНОГ НИКШИЋКОГ НАР. ОСЛ. ПАРТИЗ.
БАТАЉОНА

П о л о ж а ј

И даље одржавајте тијесни контакт са нашим снагама које се налазе у Катунској Нахији, Грахову и Боки. Али тај контакт не схватите и не спроводите на тај начин да би се само информисали о повлачењу, већ настојте да повезано дјелујете, било да нападате или отступате. Убудуће не смијете дозволити да вас непријатељ потискује без да му дајете отпора, јер тим откривате своје слабости, а народ губи повјерење да смо ми заиста спремни да га бранимо од фашистичког окупатора и пљачкашке четничке банде која постиже извјесне привремене успјехе, али не својим снагама, већ снагама талијанским и талијанским оружјем. Ово народу морате предочити и објаснити.

¹ Војин Килибарда

² Редакција располаже копијом упутства.

Познато нам је да имате тешкоћа, нарочито у погледу муниције, али те тешкоће савлађујте на тај начин што ћете непријатеља сачекивати на згодним мјестима и напуштати га да вам се примакне близу, тако да се сваки ваш метак зарије у њихово месо. Видите код Штаба Орјенског батаљона да ли има што муниције да вам пошаље.

Преко Граховског батаљона одржавајте контакт са партизанима из Херцеговине који дјелују у Билећком и Требињском срезу. Тражите и од њих да вам пошаљу нешто муниције.

Од одважних и испробаних бораца стварајте тројке и убацујте у позадину непријатеља, које ће имати за задатак да на партизански начин нападају штабове и логоришта четника. При одашиљању дајте им детаљна упутства и налог да нас редовно обавјештавају о извршеним задацима. Ове групе треба да буду састављене од партизана — мјештана који познају добро терен. Настојте да групе буду међусобно повезане.

Четници од Бјелопавлића су нас прекјуче напали и већ три дана води се борба у горњем дијелу Жупе, Прекорници, Пониквици и Бршну. И Талијани са тенковима и артиљеријом од Никшића преко Озринића и Жировнице подупиру напад четника. Борба је још у току.

Борба у Херцеговини се развија добро. Усташке банде из Борча напале су изненада наше мање снаге у Гатачком срезу, успјеле да попале око 35 кућа, опљачкале неколико села, али касније противнапади јединица Ударног херцеговачко-црногорског батаљона одбили су их, потукли и разбили, и сав плијен који су били задобили — поново су им га партизани отели.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ЗА ШТАБ ОДРЕДА
Политички комесар

БР. 21

УПУТСТВО ШТАБА НИКШИЋКОГ НОП ОДРЕДА ОД 15
АПРИЛА 1942 ГОД. ШТАБУ ОРЈЕНСКОГ БАТАЉОНА О РЕ-
ОРГАНИЗАЦИЈИ БАТАЉОНА И НАЧИНУ БОРБЕ ПРОТИВ
ИТАЛИЈАНА¹

225

15 априла 1942 г.

ШТАБУ ОРЈЕНСКОГ НАР.-ОСЛ. ПАРТИЗАН. БАТАЉОНА

Преко МК добили смо извјештај о акцијама које су вођене на вашој територији и о реорганизацији коју вршите у партизанској војсци. Слажемо се са вашом спровођеном реорганизацијом. Једино што треба да исправите, то је да избаците из својих редова све оно што би у тежим приликама могло да се преда Талијанима или пређе четницима. То сте ви досада радили правилно, па у том смислу и наставите. Стварање редовне, сталне партизанске војске је један од начина учвршћивања и чишћења наше војске од свих колебљиваца, кукавица и оних који нијесу спремни да до краја издрже ту борбу. Правилно сте поступили што оружје остављате оним борцима који због фамилијарних потреба нијесу могли ући у сталну партизанску војску, а хоће да се боре на свом терену. Њих употребљавајте и надаље у борбама.

Погрешно сте схватили наша упутства у погледу држања фронта. Ви можете, и то је сасвим правилно, да и надаље држите фронт према Талијанима, али постављен тако да га не браните по сваку цијену. Људство чувајте, али исто тако не напуштајте ни једну позицију без борбе. Ово нарочито да не би народ схватио да га напуштамо. То сте ви потпуно правилно схватили, јер свако повлачење без борбе је наш не само војнички него и политички губитак.

Друг Глиго² и надаље ће остати на терену према Васојевићима. Један дио Бокелја који је био тамо, отпуштен је због болести или због тога што су се показивали слаби борци. Стигло је 13 омладинаца које сте упутили за Омладински батаљон, од којих смо 6 укључили у новостворену Омладинску чету, која ће директно бити везана за Штаб одреда, а шестину³ послаћемо данас да се укључе у Омладински батаљон, док се један јавио да је болестан, па ћемо вам га вратити натраг.

¹ Редакција располаже копијом упутства.

² Глиго Мандић

³ шесторицу

Четници су нас напали од Бјелопавлића и Пипера 12 о.м. Борбе су још у току и воде се око Жупе. Напад четника помажу Талијани из Никшића артиљеријом и аутоматским оруђима из тенкова. Људства имамо доста за борбу и моћи ћемо им дати јаког отпора. Накнадно ћемо вам јавити о резултату борбе. Држите свакодневни контакт са Штабом Ловћенског одреда, Штабом Граховског батаљона и свим нашим снагама које се налазе у тим крајевима (Катунска Нахија, Срез требињски, билећки).

У случају да се будете морали повући, на терену у позадини оставите мање групе од потпуно сигурних бораца, које ће наставити акције на партизански начин.

Ситуација у Херцеговини се развија добро. Четници у сукобима са нама добијају сваки дан све више пораза. Они више у Херцеговини скоро и не претстављају неку организовану снагу. Ни код нас четници не би претстављали много да их Талијани директно у свим њиховим подухватима не помажу, и тако народу и војсци треба објашњавати привремене успјехе које постижу четничке банде.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

ЗА ШТАБ ОДРЕДА
Политички комесар

БР. 22

ПИСМО ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА НИКШИЋКОГ НОП ОДРЕДА ОД 16 АПРИЛА 1942 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ БАТАЉОНА О ЗАДАЦИМА БАТАЉОНА У КАТУНСКОЈ НАХИЈИ¹

227

16 априла 1942 г.

ДРУГОБИМА МИЛИВОЈУ МАКСИМОВИЋУ, МИЛИНКУ
МАРОЈЕВИЋУ И ПЕРУ РАИЧЕВИЋУ

Упућујемо вам друга Обрада Милошевића² као партиску помоћ за рад у вашем батаљону. Поставите га за замјеника политкома у једној чети, и да уђе у батаљонски биро. Друг има подужи партиски стаж и помоћи ће вам у учвршћивању и јачању партиске организације у батаљону.

¹ Редакција располаже копијом писма.

² Погинуо 1943 год. као политички комесар чете.

Обавјештавамо вас да су четници напали наше снаге од Бјелопавлића и Пипера 12 о.м. и успјели да уђу у Жупу. При нападу помагани су од Талијана из Никшића тенковима и артиљеријом. Наши су их дочекали и борба се још води. Јуче су четницима наши дали добру лекцију. Истјерани су из Жупе. Наши се налазе на Кабленој Главици и на гребенима изнад Жупе у правцу Бјелопавлића и Пипера. У јучерашњим борбама четници су имали 50 мртвих, 20 заробљених и много рањених (број није утврђен). Заплијенили смо: 4 митраљеза, 2 тешка минобацача и нешто пушкомитраљеза, пушака и друге спреме. Ми смо имали 6 мртвих и 12 рањених. Настављена су гоњења четника преко Буавица. Послије овог четничког пораза и Талијани су се повукли ближе к Никшићу.

Одмах нас обавијестите о броју мртвих и рањених које сте имали у борбама и то поименично ради обавјештења породица погинулих и рањених. Исто тако доставите нам број и имена дезертера да бисмо их позвали и поступили према њима како су заслужили.

Како треба да се држите и схватите борбу тамо, писао сам вам прекјуче једно писмо, а јуче вам је писао преко Штаба Ловћенског одреда друг Ђидо¹. Управо, писао је Штабу Ловћенског одреда, и он ће вам дати упутства за даље акције. Углавном, чувајте што више можете људство, што не значи да напуштате положаје без борбе, већ да мањим групама нападате непријатеља изненадно проналазећи његове слабије тачке.

Повезујте се са свим јединицама које се налазе у вашем сусједству да би могли концентрично дјеловати. Развијте обавјештајну службу, јер од тога умногоме зависи наш став и доношење одлука за предузимање акција против непријатеља.

Према Васојевићима, има пет-шест дана, није било већих борби.

Јуче смо незванично обавијештени да су херцеговачки партизани заузели Автовац и имали великих успјеха у борбама и с четницима и са Талијанима. Партизани Голиског батаљона убили су банду од 5 четника на челу са Спасојем Тадићем и Блажом Вишњићем, који су из Гацког покушали да се пребаце у неко мјесто, изгледа у Пиву, да би организирали и проширили своју бандитску групу у борби против нас.

Чули смо да је морал у вашем батаљону попустио и да је углавном кривица до вас — командног особља — а која је резултат слабог руковођења људством, зато подузмите све да се морал код људи поправи објашњавајући привремене успјехе четничке банде на појединим мјестима на тај начин да то нијесу њихови успјеси већ успјеси фашистичког окупатора, као и,

¹ Милован Ђилас

разумије се, раскритикујте се правилно на састанцима парти-
ских јединица, и у згодној форми то исто учините и пред пар-
тизанима.

Друг Милошевић ће вам о осталим новостима, којих нема
много, причати.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

ЗА НГГАБ ОДРЕДА
Политички комесар

БР. 23

ПИСМО ШТАБА НИКШИЋКОГ НОП ОДРЕДА ОД 16 АПРИЛА
1942 ГОД. КРСТУ ПОПОВОДИ, САВУ ИЛИЋУ И ВОЈИНУ КО-
ВАЧЕВИЋУ О НАЧИНУ БОРБЕ ПРОТИВ НАРОДНИХ ИЗ-
ДАЈНИКА И ИТАЛИЈАНА У КАТУНСКОЈ НАХИЈИ¹

ШТАБ НИКШИЋКОГ
НАР. ОСЛ. ПАРТИЗАН. ОДРЕДА

Бр. 232

16 априла 1942 г.

ДРУГОВИМА КРСТУ ПОПОВОДИ, САВУ ИЛИЋУ И
ВОЈИНУ КОВАЧЕВИЋУ

Ваше писмо од 16 о.м. примили смо. Штабу II ударног ба-
таљона Никшићког одреда писали смо прије неколико дана и
дали му упутства како да постави фронт тамо.

Рекли смо им да писмо које смо им упутили, а које се
тиче и вас, вама доставе. Друг Ђидо писао им је и дао упут-
ства како да поставите политички и војнички рад тамо. Из ва-
шег писма дало би се закључити да се тих упутстава не при-
државате, или писмо нијесте добили. Јавите да ли сте примили
писмо друга Ђидо и наше писмо. Правилно је што сте одржали
савјетовање...

Изаз из ситуације, која није тешка, колико ми из ваших
извјештаја можемо да видимо, онолико колико је ви прет-
стављате, — нијесте добро поставили. Погрешно је да наше
снаге повлачите на границу територије гдје нам је становни-
штво наклоњено, јер тиме бисте економски оптеретили она мјеста

¹ Редакција располаже копијом наређења.

која су уз нас, а становништво које се колеба препустили разбојничкој четничкој пропаганди. И војнички је сасвим неправилно да фронт постављамо према томе колико нам је становништво наклоњено. Ако имамо снага, ми ћемо држати мјеста и гдје нам је становништво непријатељски наклоњено. Освајаћемо територије без обзира на то колико ће нас становништво подупирати или не, само ако за то имамо снага, увијек пазећи да сачувамо људство. Према томе, ви треба да разоружате становништво које има колебљив или непријатељски став према вама, не напуштајући ниједно мјесто које можете војнички држати. Разумљиво, међу становништвом које разоружавате да би на тај начин се са леђа и изнутра обезбиједили, морате најактивније политички радити. На тај начин ми ћемо стварати од несигурних сигурне територије, но не схватите сигурне и несигурне територије и мјеста као нешто стално. Углавном, кроз нашу борбу најважније је нанијети непријатељу све више удараца и политички везивати масе за себе, а не упорно бранити једну територију.

Правилно је што сте предузели да извучете наше снаге из Ријечке Нахије [и] из Приморја — ако не могу тамо да дјелују и ако су у опасности да буду уништене. На тај начин извршите концентрацију наших снага и моћи предузети извјесне акције противу окупатора и четника. Исто тако, погрешно је што гледате излаз из ситуације и на тај начин да дође друг Сава Ковачевић тамо и да предузме војно руководство и вођење акција. Партија је руководилац, и ако ви budete правилно политички спровели линију, ви ћете моћи поправити ситуацију и без другог Саве. Разумљиво, да би вам друг Сава доста помогао с обзиром на његово војно искуство и његову популарност у тим крајевима. Али нама је дужност да Партију популарисамо кроз правилан војнички и политички рад, а не да кроз утицајне појединце тражимо излаза. Друг Сава има доста посла и овамо и највјероватније је да засада неће моћи доћи тамо.

... Болесне, изнемогле и лакше рањене, који нијесу за болницу, дајте на одмор, а не шаљите кућама.

Развијте обавјештајну службу, шаљите дубље у непријатељску позадину патроле и припремите снаге са којима, изненада, и на слабије снаге непријатеља нападајте.

Обавјештавамо вас да су четници били успјели да заузму Жупу с лијеве стране ријеке Грачанице, али да су наши ударници успјели да [их] протјерају из Жупе, и гоњење се наставља у правцу Бјелопавлића и Острога. Непријатељ је имао преко 300 мртвих, рањених и заробљених. Шест омладинаца из Куча нам се предало, и ми смо их примили у Омладински батаљон. Друг Блажо Јовановић их познаје као добре и борбене другове. Заплијегоши смо 2 тешка минобацача, 4 тешка и 12 ла-

ких митраљеза, око 60 пушака и преко 10.000 метака и друге ратне спреме. Ми смо имали доста губитака — 12 мртвих и 35 рањених, од којих десетак теже.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

БР. 24

УПУТСТВО ВРХОВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
ОД 17 АПРИЛА 1942 ГОД. ДЕЛЕГАТУ ВРХОВНОГ ШТАБА
ПРИ ГЛАВНОМ ШТАБУ НОП ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И
БОКУ О НАЧИНУ БОРБЕ ПРОТИВ ЧЕТНИКА И ИТАЛИЈАНА

ВРХОВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ПАРТИЗАНСКЕ
И ДОБРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
17 априла 1942 године

ДЕЛЕГАТУ ВРХОВНОГ ШТАБА ДРУГУ ЋИДИ

1. Слажемо се да се с оволике даљине не могу издавати заповијести него само директиве. Више таквих директива били смо и дали нашим друговима који су руководили операцијама око Колашина. Они се нијесу придржавали тих директива.

Око Колашина било је створено неколико руководстава, па је послјере неуспјеха настао прави хаос. Појавили су се у разним улогама: делегати, претставници, команде, штабови. Увиђајући нездраво и невојничко схватање наших руководећих другова, а осјећајући опасност за Шавнички срез, били смо принуђени да издамо, на основу података које смо имали, заповјест од 6 априла, коју напомиње друг Ћидо.

Код наведеног стања и неизвјесне ситуације нијесмо могли чекати надлежности Црногорског штаба, који је имао врло слабу везу с овим срезом. Били смо ближи и морали смо интервенисати. Ма да је та заповијест издата без прецизних података, она је била потпуно реална, јер је указивала на тежиште рада. Остале детаље требало је прилагодити конкретним приликама. У рату се ситуације тренутно мијењају и ради се онако како је најбоље за дотични моменат. Ми морамо одбацити бирократски начин командовања, који се придржава писмених крутих шаблона. Одговорност за рад и нерад не може мимоићи ни у ком случају.

2. Наш делегат треба да гледа своју улогу кроз усмене и писмене директиве које су њему издате, а не кроз локалну заповјест Дурмиторског одреда. Та заповјест није била њему упућена, па нас чуди откуда је могао закључити да му сужавамо поље рада и спутавамо иницијативу.

3. Потпуно се слажемо с предузетим мјерама: формирање чврстих ударних јединица; војно-политичко васпитање и уздицање формираних јединица; завођење чисто војничког живота, рада и дисциплине; одабирање и стварање ваљаног старјешинског кадра; развијање велике агитационо-пропагандне дјелатности.

4. Да бисте се одлучили на начин борбе у садашњој ситуацији напомињемо вам следеће:

а) Ваши ударни батаљони тек су у формирању, војно-политички још неучвршћени, нијесу прошли још кроз низ борбених акција, па се не може процијенити њихова борбена вриједност и издржљивост; старјешински кадар тек је у стварању па не знамо шта може пружити под тешким условима рада.

б) Колашин више не рјешава четничко питање у Црној Гори. Да су они ту у самом почетку потучени, вјерујемо да би данас у Црној Гори ситуација била друкчија. Сада, четника има у свим областима — градовима. Уништени на једном сектору, остају они на другом. Заузећем Колашина војнички и политички много бисте добили, у толико више у колико бисте те банде и уништили. На њихово потпуно уништење не може се рачунати, јер су то људи с терена кога одлично познају.

в) Сињајевина, Бјеласица и терен око Колашина још је под снијегом, па је туда засада тешко изводити операције. При томе се намеће питање исхране, јер се те акције не могу изводити за пар дана.

г) Италијани у Беранама и Андријевици имају велике гарнизоне које преко Чакора не могу снабдијевати. Управо, читава Лимска долина, Пљевља и Вишеград почивају на тој комуникацији. Они ће настојати свим силама да овога прољећа успоставе саобраћај на линији Подгорица — Матешево — Андријевица, то тим прије што се дуж читаве те пруге налазе четнички елементи. Значи, обезбиједиће вјероватно ту комуникацију као прошлог лjeta. Под тим условима ни Колашин не би могао остати у нашим рукама. Колашин би нама привезао снаге из других области Црне Горе, у којима би се четници јаче учврстили. Дакле, имали бисмо и жртава и штете због испражњавања појединих области гдје засада добро стојимо.

Распоређени дуж комуникација, Италијани и бандити омели би нам веће акције у Кучима, Братоножићима, Брскуту и Васојевићима.

д) Услови за вођење већих борби у Лимској долини око Андријевице и Берана неповољни су. То је врло стијешњена долина, сва непријатељска и тешка за развој и опстанак наших трупа. Тај терен наше трупе не познају, а при томе су далеко од својих база. У одбрани својих кућа, Васојевићи би дали жилав отпор. Све њихове акције биле би потпомогнуте италијанском ватром из гарнизона. Потучени, склањали би се у италијанске гарнизоне.

ђ) Љешанска Нахија претставља за вас проблем . . . Шавничког среза и наслања се на слободну [територију] гдје наше ствари одлично напредују.

ж) Треба имати у виду да ће окупатор с народним издајницима предузимати све мјере да нас уништи и разбије, па треба бирати наслона на сигурне предјеле.

5. Из свега овога можемо закључити да нећемо моћи за једно краће вријеме очистити све петоколонаше из Црне Горе. Потучени на селу, они ће бјежати у многобројне италијанске гарнизоне, одакле ће заједно са окупатором поново нападати. Јасно је да код оваквих поступака морамо и ми мијењати начин борбе. Та тактика би била, по нашем мишљењу:

а) Политичко подизање маса и разоткривање издајничке улоге четничких банди.

б) Предузимање герилских акција, као оно за вријеме аустро-угарске окупације. Тим начином непријатељу ће се нанети велики губици, значи лакше га је тако уништити, него масовним нападом. Овим начином борбе, он не може остати на селу него ће бити принуђен да бјежи у вароши, одакле неће смјети тако често испадати.

Герилска одјељења треба да су разне јачине: три, пет, десетак, па и преко лаких ударних чета до ударног батаљона. Оваква одјељења моћи ће оперисати на терену а и њихова прехрана биће олакшана. Тајност бораца одјељења биће загарантована. Правилним радом ова одјељења заиста могу непријатељу учинити живот несносним на селу.

в) Оваква одјељења обавезно треба пребацивати на заузету територију од четника. Код оваквих теренских услова у Црној Гори, та одјељења неће бити уништена. Треба имати у виду да непријатељ нема јаких снага. Ако те снаге буде раздијелио по селима, у толико ће нам бити лакши посао. Сем тога, како нам изгледа четничке банде у Црној Гори не показују тенденцију за акцијама изван своје области. Ако би и покушали да се групишу из разних области, то ћемо их омести на тај начин што ћемо их преко наших лаких ударних одјељења задржати у тим областима и онемогућити свако маневровање. То ће увелико олакшати нашу борбу. Ми ћемо моћи с наших слободних упо-

ришта пребацивати касније јаче снаге за ликвидирање четника у појединим областима. Али, у тим областима имаћемо подршку и од самих наших раније пребачених ударних одјељења. Преко ових ударних одјељења могу се мобилисати другови и ширити политички утицај.

г) Закључак: тек када се створе чврсте војне формације, када се створе повољнији војно-политички услови, онда можете предузимати акције јачег стила — поход на Колашин и остала јача четничка упоришта.

Најзад, ми вам остављамо потпуно одријешене руке у погледу рада на територији Црне Горе и Боке. За цио рад нама су одговорни другови Милутин и Ђидо. Одмах треба формирати Главни штаб за Црну Гору и Боку. Штаб да броји пет чланова. Ове чланове предложити нам прије именовања. Код Штаба обавезно се мора налазити једна поуздана јединица, јер четничке банде прибјегавају терористичкој акцији. Потребно је организовати обавјештајну и извиђачку службу.

6. У Жабљак смо упутили два пролетерска батаљона. Њих треба употребљавати само на територији Шавника за рјешавање разних оперативних задатака. Њихово удаљивање с ове територије не може се извршити без нашег знања.

7. Јединице треба да крстаре преко ослобођене територије, а не да исте држе.

8. Обавјештавати нас о свим догађајима.

9. Средите нам у колико је то могуће резултате наше годишње борбе и с ваше територије. Редовно нам шаљите извјештаје о борби и раду појединих јединица и старјешина како бисмо могли то истаћи.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

**КОМАНДАНТ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ПАРТИЗАНСКЕ
И ДОБРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ**

**ЧЛАНАК ИЗ „САОПШТЕЊА“ БР. 10 ГЛАВНОГ ШТАБА НОП
ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ ОД 17 АПРИЛА 1942 ГОД.
О РАЗВОЈУ И БОРБЕНИМ ИСКУСТВИМА НАРОДНООСЛО-
БОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ У ЦРНОЈ ГОРИ И БОКИ**

ПРАВА ПАРТИЗАНСКА ВОЈСКА

Са организовањем тзв. ударних народно-ослободилачких партизанских батаљона, војна организација црногорског народа у његовој Народно-ослободилачкој борби ступа у једну нову фазу, уствари у трећу фазу свога развоја. У првој фази, у устанку који је почео 13 јула, учествовао је побуњени народ, скоро без икакве чврсте војне организације. То је и био разлог да се први велики успјеси народне борбе нијесу могли утврдити и консолидовати, то је био разлог да је тако брзо, можда и пребрзо морало доћи до напуштања појединих освојених положаја и градова. Иако држање градова и положаја није одлучујуће у партизанском начину ратовања, ипак, начин како се ти градови и положаји напуштају или бране показује да ли је војна организација партизана заиста постала партизанска војна организација.

Послије повлачења из градова и привременог јењавања народног устанка, прешло се на другу фазу у развоју партизанских војних организација. Организовани су партизански одреди са сталним штабовима и извршено стварање партизанских јединица на сеоским, општинским и племенским основама. Био је то покушај организовања свих који су имали пушке и који нијесу хтјели да те пушке испуштају из руку, а да се при томе није довољно водило рачуна о чврстости његовог односа према Народно-ослободилачкој борби.

Ова друга фаза развоја партизанске војне организације претстављала је, несумњиво, један велики напредак у односу према првој фази, али ни она није претстављала још праву партизанску војну организацију која би била способна да изврши све тешке задатке који се постављају пред партизанску војску и да се прилагоди методима партизанског ратовања.

У овој фази постигнуто је неколико великих успјеха у борби са окупатором. Створен је кадар добрих партизанских командира, прекалио се велики број других партизанских бораца, створили су се услови за стварање праве партизанске војске.

Али, истовремено, у овој фази развоја партизанске војне организације откривене су и утврђене њене слабости и грешке, што је омогућило да се искуством дође до правилних закључ-

чака о потреби нове организације партизанске војске и до јасних претстава о томе каква треба да буде та нова војна организација.

Прво искуство које се повукло из ове друге фазе јесте да је дотадашњи организациони систем онемогућавао унутрашње јединство војске. Партизани су живјели код својих кућа одакле су били позивани у акције. Послије акција били су, уствари, демобилисани. Везани и самом војном организацијом за своје село или племе, спремни да се боре када је било у питању њихово село или племе, они су се због тога често нерадо одазивали позиву да се боре и на другим теренима. И када су се борили, увијек су настојали да се што прије врате. Те тенденције, наравно, искоришћавала је и продубљавала пета колона. То је, наравно, спречавало да се развије прави начин партизанског ратовања.

Друго искуство које се повукло из ове друге фазе јесте да су се у партизанске јединице, баш због тога што нијесу биле на окупу и под сталном политичком и војном контролом команди и међусобном, партизанском контролом, увукли многи петоколонашки елементи који су разједали партизанску војску изнутра, који су је деморализирали и који су, најзад, у оквиру партизанске војске покушавали, и негдје успјели, да створе упориште своје петоколонашке и издајничке војске. Услјед овог рада пете колоне у оквиру самих партизанских јединица морало се нужно догађати и то да читаве партизанске јединице не одговоре очекивању команде и не изврше поједине задатке. Тиме је стварана несигурност у војсци, која је заразно дјеловала и на оне партизанске јединице у којима није било пете колоне. И то је, наравно, спречавало да се развије прави начин партизанског ратовања.

Треће искуство које се повукло из ове друге фазе јесте отсуство сваке војничке дисциплине код овако организованих јединица. Без дисциплине се не може водити никакав рат, а најмање партизански. Помањкање дисциплине доводило је често поједине јединице у врло тешке ситуације и онемогућавало извршење и таквих задатака који би, код чвршће дисциплине, претстављали лако остварљиве задатке. И то је, наравно, спречавало да се развије прави начин партизанског ратовања.

Четврто искуство које се повукло из ове друге фазе јесте то да са дотадашњим јединицама, које нијесу живјеле заједно, у којима је било доста петоколонашких колебљивих елемената и у којима је недостајала дисциплина, — није било могуће изводити брзе акције, није било могуће изненађивати непријатеља, није било могуће остварити основни захтјев партизанског ратовања: брзину напада, покретљивост трупа, изненадност акција.

Све то што је спречавало да се развије прави партизански начин ратовања, све је то морало бити уклоњено и све ће то бити уклоњено. Досадашња партизанска војна организација створила је у свом оквиру услове да се uklone сви ти недостаци: нова партизанска војна организација која се састоји у стварању сталне војске, очишћене од пете колоне, ослобођене сеоских, братственичких и племенских оквира, састављена од прекаљених бораца спремних да се боре непрекидно и до краја, дисциплиноване и способне за брзе и изненадне акције — уклања све те недостатке. Са новом војном организацијом партизанске војске ствара се, коначно, права партизанска војска која неће у себи имати ништа што би је могло спречавати да одговори својим задацима и да побједоносно спроведе Народно-ослободилачку борбу до краја.

Права партизанска војска, ударни партизански батаљони, у свом данашњем саставу и са својим данашњим војним и политичким устројством претстављају не само праве партизанске одреде способне за партизански рат, него и праву политичку војску која се бори против ропства и окупације. Политички карактер партизанске војске није могао доћи до пуног изражаја у ранијој војној организацији партизанске војске, иако је она и тада била изразито политичка. Данас он може доћи до израза, и њен политички карактер огледа се и у њеном унутрашњем и у њеном спољном животу.

Као политичка војска партизани живе у својим јединицама пуним политичким животом. У непрекидној борби против окупатора и његових слугу они постају истовремено и свјесни политички борци против окупатора, свјесни политички борци против окупаторових слугу, свјесни политички борци за борбено јединство народа, за његову националну слободу. Пролаз правих партизанских јединица кроз наша села мора да буде пролаз политичке свијести, мора да остави за собом широку бразду политичког подизања и просвјешћивања, мора да оствари јединство народа и партизана, јединство партизана и народа. Партизани су оружана снага народа, они служе народу и боре се за народ. Али та служба и та борба не састоје се само у ослобађању и браћењу села и живота, иако и то мора да буде један од првих задатака, него се мора да састоји и у подизању свијести народа у периоду Народно-ослободилачке борбе до тог степена да он зна да се води борба за опстанак и да хоће да у тој борби учествује сав, са цијелим срцем и чврстом вољом, без обзира на жртве и упркос свим жртвама.

Само партизанска војска, чиста од петоколонијализма, са живим унутрашњим политичким животом, може остварити овај задатак, може постати стварно политичка војска.

Трећа фаза у развоју војне партизанске организације претставља, дакле, фазу у којој се ствара и развија оно језгро војске која ће војнички тући окупатора и политички потући све његове слуге.

(Из „Саопштења“ бр. 10 Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку од 17 априла 1942 год.)

БР. 26

„САОПШТЕЊЕ“ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ ОД 17 АПРИЛА 1942 ГОД. О ПОРАЗУ ИТАЛИЈАНА И ЧЕТНИКА У НИКШИЋКОЈ ЖУПИ

ТРОДНЕВНА БИТКА У ЖУПИ ПРОТИВ ИТАЛИЈАНА И ЧЕТНИКА

Италијани и четници извршили су 13 априла упад у Никшићку Жупу. Упад је извршен из неколико праваца. Италијани су дејствовали и тенковима и артиљеријом. Приликом овог упада четници су запалили села Бршно и Лаз. У горњој Жупи опљачкали су све што су могли дохватити: котлове, поњаве, одјећу, намирнице итд.

Два дана послје италијанско-четничког упада у Жупу, партизанске јединице извршиле су противнапад. Противнапад је извршен директно, с бока и — с мањим дјеловима војске — из саме позадине. Битка је трајала три дана и непријатељ је потпуно разбијен. С непријатељеве стране, поред италијанских тенкова и топова, у бици је учествовало око 1400 четника, састављених од 2 четничка батаљона из Куча, 2 из Бјелопавлића, 1 из Братоножића. У борби су учествовали и четници из Никшића.

Непријатељеви губици у људству и материјалу су веома велики. Непријатељу је избачено из строја око 300 четника — што мртвих, што рањених, што заробљених. Само мртвих има близу стотину. Убијено је и 6 официра — четника, а више њих је рањено. Заплијењене су веће количине спреме и оружја — између осталог и 2 бацача мина и 4 тешка митраљеза. Од четничко-крилашких банди партизани су отели и опљачкане ствари жупских сељака. Сада се те ствари налазе у партизанском штабу, гдје их сељаци препознају и односе својим ослобођеним домовима.

Шеснаестог априла Трећи народно-ослободилачки партизански ударни батаљон, под командом друга Нике Јовићегића,

нез јуриш је отео брдо Жировницу. Четници су затим потиснути са свих истурених положаја, и тиме су партизани поново заузели све тачке на којима су се налазили у тренутку када је отпочео италијанско-четнички поход на Жупу. Али, наши партизани нијесу се задржали на томе. Они и даље гоне непријатеља.

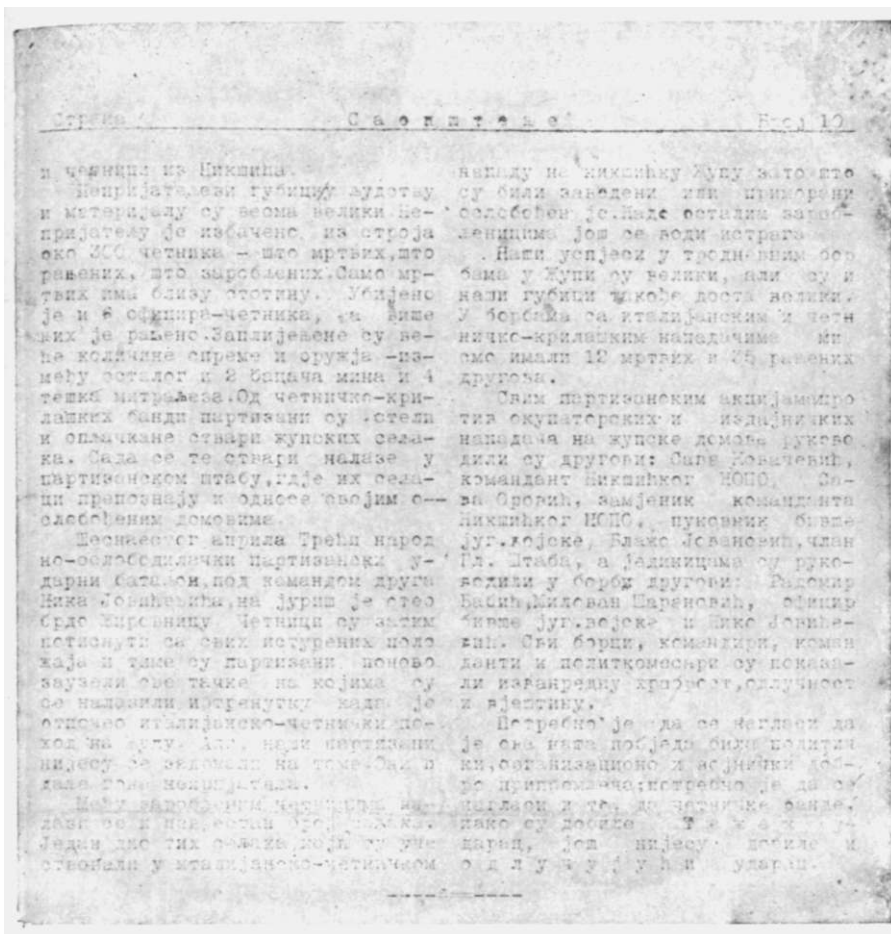
Међу заробљеним четницима налази се и извјестан број сељака. Један дио тих сељака, који су учествовали у талијанско-четничком нападу на Никшићку Жупу зато што су били заведени или приморани, ослобођен је. Над осталим заробљеницима још се води истрага.

Наши успјеси у тродневним борбама у Жупи су велики, али су и наши губици такође доста велики. У борбама са италијанским и четничко-крилашким нападачима ми смо имали 12 мртвих и 35 рањених другова.

Свим партизанским акцијама против окупаторских и издајничких нападача на жупске домове руководили су другови: Сава Ковачевић, командант Никшићког НОПО, Сава Оровић, замјеник команданта Никшићког НОПО, пуковник бивше југ.[ословенске] војске, Блажо Јовановић, члан Гл. штаба, а јединицама су руководили у борби другови: Радомир Бабић, Милован Шарановић, официр бивше југ. војске и Нико Јовићевић. Сви борци, командири, команданти и политкомесари су показали изванредну храброст, одлучност и вјештину.

Потребно је да се нагласи да је ова наша побједа била политички, организационо и војнички добро припремљена; потребно је да се нагласи и то, да четничке банде, иако су добиле тежак ударац, још нијесу добиле и одлучујући ударац.

(Из „Саопштења“ бр. 10 Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку од 17 априла 1942 год.)

Фотокопија другог дијела документа бр. 26

ИЗ „САОПШТЕЊА“ БР. 10 ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ ОД 17 АПРИЛА 1942 ГОД. О СА-
РАДЊИ ЧЕТНИЧКО-КРИЛАШКИХ БАНДИ СА ОКУПАТО-
РОМ И ПОРАЗУ ИТАЛИЈАНА У ГОРЊОЈ ЦРМНИЦИ

НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКА БОРБА¹

ЦРНА ГОРА И БОКА

У своме очајничком покушају да изврше задатке које им је поставио фашистички окупатор, вође четничко-крилашких банди не бирају средства и ни мало се више не труде да било каквим фразама прикрију своју службу фашистичким разбојницима. Пријетећи италијанским казним експедицијама, палевином кућа и интернацијом породица, издајничка официрска клика врши присилну мобилизацију људи од 18 до 55 година, трпа тако сакупљену војску у италијанске камионе, води је на Цетиње, у Подгорицу и Данилов Град, гдје јој Италијани дају оружје и конзерве, а затим је упућују на извршење задатака које одреди италијанска команда. Да би колико-толико окуратио ове биједне најамнике, лукави окупатор шаље с њима по који тенк, артиљеријом из својих сигурних заклона туче партизанске положаје, а авионима настоји да деморалише нашу позадину. Али све то ништа не помаже. Наши јуначки ударници задали су четничко-крилашким бандама у задње вријеме неколико жестоких удараца. Поред страховитог пораза у Жупи Никшићкој, о коме доносимо посебан извјештај, четници су потучени 2 априла код села Косијери (Цетињски срез) и одбачени према Цетињу. Потучени су, даље, на Симуњи у Катунској Нахији. Да би сакрили свој пораз пренијели су у четири камиона своје мртве и рањене у Котор. Жесток удар задат је издајницима 31 марта у Доњем Загарчу, иако су пред њима наступали италијански тенкови, а собом су вукли једну читаву батерију.

Приликом напада 500 Италијана и петоколониша на Горњу Црмницу 16 марта, потучени непријатељ је имао око 100 мртвих и рањених у борби која је трајала 12 сати. Заплијењено је много пушака, један пушкомитраљез, 100 бомби, много муниције, ранаца и друге ратне спреме. Наши губици били су 2 мртва и 2 рањена.

¹ Из чланка „Народно-ослободилачка борба“, објављеног у овом броју „Саопштења“, Редакција је изоставила податке који су се односили на партизанске борбе у Херцеговини, као и оне податке из Црне Горе и Боке, који су објављени у претходним документима.

**НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГО-
РУ И БОКУ ОД 17 АПРИЛА 1942 ГОД. ЗА РЕОРГАНИЗАЦИ-
ЈУ ЈЕДИНИЦА И ФОРМИРАЊЕ НАРОДНИХ СТРАЖА ПО
СЕЛИМА И ОПШТИНАМА**

**НАРЕЂЕЊА
ГЛАВНОГ ШТАБА НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ**

Главни штаб Народно-ослободилачких партизанских одреда за Црну Гору и Боку наређује свима подручним командама:

1. Да у најкраћем року изврше реорганизацију чета и батаљона на тај начин што ће се укинути свака организација јединица (чета и батаљона) на сеоској, општинској, а нарочито на братственичко-племенској основи.

2. Све партизанске јединице се морају организовати на добровољној основи, као стална (стајаћа) војска која има остати до краја Ослободилачког рата. Сваки партизан даје приликом уласка у такву војску свечану обавезу пред стројем. О сваком случају дезертирања из таквих јединица повести истрагу и сваки случај ће судити пријеки војни судови при батаљонима.

3. Сви називи чета и батаљона који имају племенско-братственички карактер укидају се. Четама и батаљонима се могу давати називи из данашње Народно-ослободилачке борбе или из народне прошлости, и то такви називи који имају опште-национални значај. Иначе, јединице носе назив по бројевима (на пр. II батаљон тог и тог народно-ослободилачког партизанског одреда, или „Његош“, I батаљон тог и тог НОПО и сл.). За сваки назив по лицу или догађају мора дати одобрење Главни штаб НОПО за Црну Гору и Боку.

4. По селима и општинама у којима је већ извршена таква реорганизација војске уводе се Народне страже у којима могу бити само иста лица (а не читаво село да се смењује на стражама). Ове страже стоје на расположење пријетсједнику и секретару НОО и војним командама као органи који спроводе њихове наредбе за гоњење унутарњих непријатеља и злочинаца, као и за пратње, везе и сл. Према потребама појединих села команде ће додијелити број пушака и у заједници са НОО одредити лица у те страже било из самих села, било од партизана са страже.

5. Најстроже се забрањује свим штабовима да убудуће непримјењују војнички и политички штетан начин разоружавања и избацивања из партизана (т.зв. „ударника“) због учињених грешака. Такав начин демобилише војску и позадину. За грешке кажњавати опоменом, укором и строгим укором на рапорту или

I

пред читавом четом, па и батаљоном. Казне изричу штабови (чете или батаљони), а спроводе и уписују командири и политкомесари. За теже прекршаје као и за више пута поновљене испаде суди пријеки војни суд при батаљону, који обавезно мора саставити писмени записник.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

17 априла 1942

ЗА ГЛАВНИ ШТАБ НОПО
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
ДЕЛЕГАТ ВРХОВНОГ ШТАБА
ЈУГОСЛАВИЈЕ
Милован Ђилас

(Из „Саопштења“ бр. 10 Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку од 17 априла 1942 године)

БР. 29

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ГОЛИСКОГ БАТАЉОНА ОД 18 АПРИЛА
1942 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОП ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ
И БОКУ О ПАДУ БОРЧА¹

ГЛАВНОМ ШТАБУ НОПО ЗА Ц. Г. и Б.

Г д ј е б у д е

По утврђеном плану 17 априла у зору напали су партизани Борач и до вечери истог дана заузет је Борач, изузев села Придворице (о којој немамо извјештаја). Вјероватно да се у брдима око Придворице налази збјег неборачког становништва и бораца усташа. Скоро из свих села (а поуздано знам из Г.[орње] и Д.[оње] Луке, Ђуровића, Содера, Мелечића, Лончара) побјегло је скоро све неборачко становништво у неред. Може се сматрати да је Борач ликвидиран, само је питање хоће ли успјети да побјегне и колико усташа и муслимана — бораца.

Колико је жртава на нашој страни било није ми познато још. На Источном сектору, гдје су били главни окршаји, било је 10 мртвих и око 30 до 40 већином лакше рањених. Највише жртава имала је код Ђуровића једна пивска чета (погинуо је и њен командир Кандић),² [а] рањен је лакше и коман-

¹ Оригинал извјештаја је у рукопису.

² Милун Кандић

дир [друге] пивске чете Дрека ТијаниН.¹ Њихови² су имали, колико је досада познато, неколико стотина жртава. Борба је била жестока, само су Борчани одмах изгубили јединство фронта.

Оперативни штаб за Х.[ерцеговину] послаће вам потпунији и опширнији извјештај о овој нашој великој побједи.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

Положај
Содери—Борач

18 априла 42 прије подне

Максим Горановић
политком. Голиског бат.

БР. 30

ПРОГЛАС ПОКРАЈИПСКОГ ОДБОРА ЦРНОГОРСKE НАРОДНЕ ОМЛАДИНЕ ОД АПРИЛА 1942 ГОД. ОМЛАДИНИ ЦРНЕ ГОРЕ, БОКЕ И САНЦАКА

ОМЛАДИНИ ЦРНЕ ГОРЕ, БОКЕ И САНЦАКА

Млади Црногорци и младе Црногорке, млада бокелска и санџачка браћо црногорске омладине, на нашу борбу за будућност и на нашу будућност извршен је напад с леђа, извршен је крвнички, издајнички, плаћенички напад. Над сваком омладинском главом наднијела се најстрашнија, издајничка опасност. Издајници су дигли туђинску пушку на нас и наш народ. Дигли су туђинску плаћеничку пушку да би оставили омладину без будућности и будућност без омладине. Не заборавите, млади Црногорци и младе Црногорке, не заборавите наша бокелска и санџачка браћо, данас се мора одлучити да ли ћемо сјутра, по слому фашистичких освајача на главном фронту, моћи да сами одлучујемо својом судбином, сами, по својој вољи, на својој очевини, у слободи!

Двадесет година јуначка омладина Југославије водила је непрестану, неравну борбу против југословенске тамнице радног народа и народне омладине. Наша омладина била је у првим редовима омладинске војске Југославије, војске слободе, војске братства наших народа, војске будућности и живота. Двадесет година ми смо се борили против националног и социјалног угње-

¹ Убијен од Нијемаца у V офанзиви 1943 године.

* усташа

тавања, против тираније и глади, мрака и тамница, силе новца и силе протекције, трговине народном судбином и издавања народне независности. Двадесет година наша омладина тамновала је по југословенским тамницама, мучена је по југословенским мучилиштима, сатирана је и понпжавана по југословенским касарнама, гинула је у ђачким клупама, пљачкана је и премлаћивана на њивама и по радионицама, — и све то само зато што је за себе и за свој народ хтјела више слободе и хљеба, више правде и више знања, више одмора и више књига; што је хтјела да се домовина осигура од издаје и издајника, што је хтјела да радионице не буду гулионице, да школе не буду разбојишта, да касарне не буду касапнице младости, мучилиште душа.

Бранећи од издаје и тираније сваку стопу своје очевине, борећи се за сваки зрачак слободе за коју су гинули наши очеви, отимајући од тирана и пљачкаша свако зрно жита које су сијали наши очеви за своју дјецу — наша омладина је из окрвављених ђачких клупа, из грозних тамничких мучилишта, из разбојничких радионица, са њива, из касарни, испод копита жандармеријских коњаника — докикивала: они који нас пљачкају и муче, они спремају гробове — умјесто ровова, робове — умјесто бораца, да би рашчистили поља пред вјековним непријатељима наших народа, да би омогућили фашистичким освајачима да лако прегазе преко гробова, да лако постану господари робова! И заиста, наша земља, наша независност била је издана и прегажена. Издали су је њемачким и талијанским тиранима они који су од земље правили гробље, од народа робље.

Девет мјесеци наша омладина стоји у првим редовима народне борбе против срамоте и ропства у које су нас бацили великосрпски банкар, индустријалци, виши официри и крупни чиновници. У тој борби ми смо постигли велике успјехе и дали драгоцјене жртве. У тој борби ми смо остварили братство у оружју и недјељивост судбине са омладином осталих јужнословенских народа, ми смо остварили савез, братство у оружју, недјељивост судбине са омладином Совјетске Русије. Вјерни своме народу, вјерни себи и својој свијетлој будућности, ми смо се борили непошtedно против фашистичких освајача, најстрашнијих и најгнуснијих непријатеља свега што је младо и напредно у народима свега што значи будућност народа. Вјерни своме народу, себи и својој будућности, ми смо непошtedно учествовали у борби којом се ствара упориште за остварење гаранције, што ју је свим поробљеним народима дао највећи друг и пријатељ младог човјечанства, Јосиф Стаљин, — за остварење стаљинске гаранције да ће сјутра сви народи, стари и млади пасови¹ свих народа, моћи да живе и да уређују своју земљу онако како сами хоће. Народна борба сјекла је непријатељске и издај-

¹ генерације

ничке главе — и просвјетљивала хиљаде и хиљаде глава, спремајући их да сјутра буду способне да одлучују својом судбином, да сјутра буду способне да узму своју судбину, своју земљу и своју будућност у своје радне и стваралачке руке. То је уплашило великосрпску крупну господу и њену крупну чиновничку бирократију. „Кад ствари иду по вољи народа, то значи — неће више бити по нашој вољи“ — рекли су они, па су сви ступили у крваву службу код окупатора. Ступили су у крваву службу, да би — лијући народну крв на фашистичко-империјалистички млин — већ данас сломили сјутрашњу вољу народа, већ данас осигурали базу како би сјутра, послје свих мука и жртава што смо и[^] поднијели у фашистичкој окупацији и у борби са издајом — они опет дошли на власт.

О

Млади Црногорци, наша млада бокелска и санџачка браћо!

Погледајмо имена издајника — ми познајемо те крвнике! Бајо Станишић, Ђорђе Лашић, Павле Ђуришић, то су они стари целати који су нас — као југословенски официри — мучили и понижавали по југословенским касарнама! Милутин Јелић и Михаило Рајнвајн, то су они стари тирани који су нас, као директори гимназија и учитељских школа, гонили, достављали полицији, изгонили из школе, одвајали од родитеља и од књига! Вујосевић и Бољевић, то су они стари крвници који су нас, као жандармеријски официри, стављали на мацке, шибали волујским жилама, вјешали за мошње, хранили бибером и сољу! Погледајмо та имена, сва та и сва друга, и ми ћемо видјети ко је подигао туђинску пушку на нас. Ми ћемо видјети каква се опасност наднијела над сваком омладинском главом, над нашом борбом, над скупим плодовима наших напора, над нашим надама, нашом будућношћу! Тим крвницима је потребна будућност без омладине, омладина без будућности. Али, њима је и то мало. Њима је мало да убију Вукмана Крушчића, него су му, мртвоме, сасули још осам револверских метака у уста!

Данас се, данас се одлучује ко ће сјутра одлучивати! Данас се одлучује: бити или не бити! Или слобода и срећа — као резултат свих досадашњих и данашњих жртава и напора, као накнада за све патње и сва прегарања; или — послје свих мука и жртава, послје издаје, ропства и борби — опет у ропство, у још страшније ропство истих оних издајника који су нас бацили у данашње патње, робовање и надчовјечанске напоре, који нас данас убијају заједно са окупатором. окупаторовим топовима, митраљезима и пушкама и који данас, у окупираним градовима, заједно са окупатором, служећи се оним срамним и крвавим, овдје још срамотнијим и још крвавијим, мјерама којима су се служили талијански фашисти у поробље-

кој домовини италијанског народа, — присилно мобилишу гладно и заплашено градско становништво, одузимају књижице за хљеб свима онима који неће да прихвате најамничку и братоубилачку пушку, наоружавају подгорички и никшићки олош, подгоричким криминалцима дају југословенске барјаке и све што зову „националном“ и „добровољачком“ војском и све то шаљу, под заштитом талијанске топовске ватре, која руши црногорске домове и црногорске манастире, на ослобођена бјелопавлићка, пиперска, никшићка села!

Данас се, данас се одлучује ко ће сјутра одлучивати! Млади Црногорци и младе Црногорке, наша млада бокелска и санџачка браћо, ради се у првом реду о нашим главама и нашој будућности! Из окупираног Цетиња, са скупштине уједињених издајника, уједињене централистичко-сепаратистичке крупночиновничке и богаташке пете колоне, Душан Влаховић, бивши подбан Зетске бановине, пријети нама и нашој домовини, нашим главама и нашој части, пријети нам официрима, поручује нам да официри имају ријеч, да имају ријеч они који је нијесу узели када је требало бранити независност народа, који су је узимали и који је узимају само онда када треба издавати, клати и морити народ. Италијанско-петоколонашки „Глас Црногорца“ доноси нам подбанову поруку: „Официри имају ријеч. Хоћемо да створимо мир и ред и да будемо лојални према окупатору“. Рат народу, крв црногорску — ради мира и лојалности окупатору, у тренутку кад су му наши путеви и мир у нашој позадини потребни ради припрема прољећне офанзиве против наше руске браће, против нас самих! Најамници и крвници хоће да имају ријеч! На ноге, млади Црногорци и младе Црногорке, на ноге, млада бокелска и санџачка браћо црногорске омладине! Јединствено, на борбу против окупатора, на рат окупатору, на борбу против издајника и најамника!

Млади Црногорци, наша млада бокелска и санџачка браћо!

Над сваком омладинском главом наднијела се крвничка, издајничка опасност! Уједињени издајници пријете смрћу, пријете италијанским и издајничким куршумом, свима онима који су, борећи се под поносном народно-ослободилачком партизанском заставом, опрали, — крвљу окупатора и издајника — љагу са свога народа, блато ропства са својих радних руку. Уједињени издајници и најамници поручују, преко италијанско-петоколонашког „Гласа Црногорца“, да ће побити све оне који су „окрвавили“ своје руке крвљу шпијуна „или крвљу италијанских војника!“ То је издајничка пријетња читавом нашем народу, скоро читавој нашој омладини, јер је, без мало, сав наш народ, јер је читава наша омладина опрала љагу са лица и

блато са руку! На оружје, млади Црногорци и младе Црногорке, на оружје, млада бокелска и санџачка браћо црногорске омладине, браћо по судбини и оружју!

На борбу млади Црногорци, на борбу млада бокелска и санџачка браћо! На оружје сви; сви, јединствени, храбри, неуморни, као што је јединствен, као што је храбар, као што је неуморан Савез совјетске комунистичке омладине, наш братски стаљински Комсомол! На оружје — да издајници данас не добију ријеч, да издајници никад више не добију ријеч! На оружје — да радионице не буду мучионице, да ми жањемо њиве које ми сијемо, да касарне буду — школе, да универзитети не буду разбојишта, да Бајо Станишић никад више не добије корбач и касарну, да Милутин Јелић никад више не добије корбач и гимназију, да Ђорђије Космајац никад више не буде у могућности да — знојав, у прслуку, засуканих рукава од кошуље, упадне у тамничко двориште, у часу кад су затвореници на шетњи, да позове студента Лазара Мићуновића, да га поведе у мучионицу, у крваву собу број 9! На оружје, да никад више не слушамо, да никад више не бројимо деведесет удараца који расијецају зидове и месо! Да никад више не чујемо пригушени, продорни крик свезаног и мученог Лазара Мићуновића! На оружје — за братство и слободу наших народа, за слободу и срећу нашег народа! На оружје — за срећу и слободну будућност омладине! На пушке — за хљеб и за књигу! На оружје — за част, за понос, за равноправност омладинки! На оружје — за братство, за недјеливост судбине са братском руском омладином! Око нас је читава млада Европа, читав антифашистички континент. Пред нама је херојски Комсомол. Напријед, генерацијо побједе, напријед!

Да живи херојска омладина Црне Горе, Боке и Санџака, њена бороа и њена побједа!

Да живи херојска омладина Југославије, њено братство, њена борба и њена побједа!

Да живи васпитач и вођа омладине Југославије, херојска Комунистичка партија Југославије!

Да живи Народно-ослободилачка борба, братство народа Југославије, право народа на самоопредјељење, на срећу и на слободу!

Да живе Народно-ослободилачки партизански одреди!

Да живи наш братски узор, Стаљински Комсомол!

Да живи велики пријатељ и учитељ омладине, друг Стаљин!

СМРТ ФАШИЗМУ! ИСТРАГА ИЗДАЈНИЦИМА!

ЦРНОГОРСКА НАРОДНА ОМЛАДИНА
ПОКРАЈИНСКИ ОДБОР

БР. 31

ИЗВЈЕШТАЈ ВЕЉКА ЗЕКОВИЋА ОД 19 АПРИЛА 1942 ГОД.
ГЛАВИОМ ШТАБУ НОП ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
О ФОРМИРАЊУ УДАРНОГ БАТАЉОНА У ПИВИ

ГЛАВНОМ ШТАБУ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ
ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

П о л о ж а ј

Одржали смо и последњи збор код Манастира Пивског. На збору је присуствовало око 700 [лица]. Збор је потпуно успио и био је добро организован. У ударни батаљон јавило се из Жупе пивске 176 другова. У цијелој Пиви досад се јавило 331 ударник, без оно 300 Пивљана који се боре на сектору Гацког (Борач). Заказали смо састанак свих ударника за 21 ов. мј. када ћемо коначно формирати ударни батаљон. Напомињем да ће у тај батаљон морати ући и 60 Ускока. Оно људство што нам преостане послје коначног чишћења, а сигурно је да ће преостати, ставићемо као мању организовану јединицу на расположење Дурмиторском одреду. Овдје ће се унеколико морати отступити од принципа да батаљон буде формиран од што је могуће више мијешаног људства, али сам терен Пиве толико је растресен да ће дио њиховог људства заједно са Ускоцима потпуно задовољити.

Цифра ударника изгледа велика, али је омладина у Пиви просто одушевљена и, упркос истицања строгих услова који се траже за ударнике, они су се јављали. Има приличан број међу њима и старијих, те батаљон неће бити састављен искључиво од омладине.

Добро сте учинили што сте послали овамо друга Алексу Бацковића као политкомесара батаљона, јер су у руководству оскудни. Ја сам хтио баш данас да предложим да пошаљете 3-4 друга из Никшићке или које друге чете који би могли попунити руководство, али гледаћемо да се снађемо сами. Ово не би искључивало њихово [ода]шиљање, ако их ви имате на расположењу.

Овако формиран ударни батаљон остаће 2-3 дана да се с њим одрже неколика потребна састанка и послје ће бити способан да се крене. Мишљења сам да би било најбоље да овај батаљон дође код вас, да одржите са њим неколико састанака и да га послје употрејете. У исто вријеме писао сам и Штабу Дурмиторског одреда тражећи од њега да да своје мишљење о томе гдје ће овај батаљон даље остати, напомињући им ово што сам вама писао. Ако се ви не сложите да батаљон дође до вас, онда

би исти мотао бити ангажован на сектору Гацког да тамо врши акције, пошто Дурмиторском одреду сигурно неће требати с обзиром да на њихов терен долазе два ударна [батаљона] из пролетерске бригаде.

Молимо вас да нас о овоме што хитније извијестите.

Данас смо обавијештени да је пао Борац, то упориште усташа у сјеверној Херцеговини. Јављају да нема много жртава и да су се Пивљани одлично борили.

Данило¹ је овдје и не осјећа се добро. Остаћемо до формирања батаљона, послѣ чега ћу се вратити у Горње Поље, а Данило ће, ако буде потребно, остати још који дан.

На терену Пиве има једна ударна чета која ће засад морати остати на терену. То је она чета која је раније формирана и од које ће сигурно отпасти један мали број или нико. Од оно 300 Пивљана који се налазе на сектору Гацког и који су учествовали у нападу на Борац, формираће се сигурно бар 2 чете. Ово је мишљење другова са терена.

Са овим што смо досад учинили завршено је формирање ударника на територији Одред дурмиторског.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

19. априла 1942 г.
Манастир Пивски

Друг. поздрав
Вељ. Зековић и Данило

[П.С.] У Пиви су одржана 4 збора. Јавио се приличан број другарица. Ми смо успут, формирајући ударнике, постављали страже партизанске чију ће величину и број одредити команде мјеста према потреби.²

Одмах одговорите!

В. Зековић

¹ Данило Бојовић
² Дописано руком.

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТОГ УДАРНОГ БАТАЉОНА ОД
19 АПРИЛА 1942 ГОД. ШТАБУ НИКШИЋКОГ НОП ОДРЕДА
О МОРАЛНО-ПОЛИТИЧКОМ И МАТЕРИЈАЛНОМ СТАЊУ
БАТАЉОНА НА ПОЛОЖАЈУ ЖИРОВНИЦА—ЛАЗ—БРШНО

ШТАБ
IV УДАРНОГ НОП БАТАЉОНА
Бр. служб.
19 априла 1942

ШТАБУ НИКШИЋКОГ НАР.-ОСЛ. ПАРТ. ОДРЕДА

Г д ј е б у д е

17 ов. мј. у 16 сати дошли смо да преузмемо наше положаје. III ударни НОП батаљон нијесмо затекли на положају, јер су прије нашег доласка били отишли, тако да смо неке доста оскудне податке добили од мјештана-партизана, но ови нам нијесу имали ништа детаљније објаснити, пошто су и сами дошли у своја села у исто вријеме кад и наш батаљон.

У погледу смјештаја ситуација је оваква: 3-ћа чета посјела је положаје на Жировници до Лаза, станова нема у непосредној близини па станују под ведрим небом, а само један дио може да се смјести у једној пећини. Штаб батаљона и главнина налазе се у горњем Бршну. Становништво је већином избјегало по планинама, а домови су евакуисани или опустошени, тако да просторија за становање има довољно. Собе за спавање снабђевене су са пећима. Страже, засједе и патроле смјењују се редовно из овог логора.

Послије нужних мјера за осигурање наших положаја, као и везе са сусједним јединицама, организовали смо исхрану. 3-ћа чета има четну кухињу у близини положаја, а намирнице јој шаље батаљонски интендант одавде. Батаљонска кухиња је у логору, снабђевена је казанима и потребним посуђем, а такође и кухиња 3-ће чете.

Обућа ударника је врло слаба, а нарочито сада по киши. Засада нијесмо људство могли снабђети обућом, јер у мјесту нема ни кожа за опанке ни за опуту, па би нам било неопходно потребно да нам Интендантура одреда пошаље бар 50 пари опанака.

У батаљону имамо 6 случајева обољења — изгледа лакших, но ми нијесмо у стању да провјеримо врсту и тежину обољења.

Дисциплина и морал бораца су задовољавајући, тако да редовно и досљедно извршавају задатке на стражама, патролама итд.

Једно наше одјељење, у јачини од 30 људи, отишло је јуче у акције у вези са акцијама „Бијелог Павла“.

Војничка обука, нарочито на аутоматским оруђима, политички, културно-васпитни рад у батаљону врши се са људством које није заузето непосредно дужностима. Рад са женама и омладином у току је.

Због краткоће времена, киша и забуне која је настала у народу упадом четника, нијесмо досад могли успоставити тјешњи додир са мјесним становништвом, нити се детаљно упознати са расположењем и приликама у овим селима, а нарочито политичким. Како смо могли досад сазнати, изгледа да су неки сељаци који су остали- код кућа учинили договор и као делегата били послали у Никшић издајника Павла Ј. Рођеновића да тобоже „спасава“ села од пљачке и паљевина. Ову ствар узели смо у детаљније испитивање.

Док су четници кратко вријеме држали ова села, починили су многа злочинства. Палили су куће, пљачкали намирнице, лупали намјештај, уништавали посуђе (нарочито војничке казане). У Бршну су опљачкали магацин сеоског НО одбора као и све намирнице које су затекли у селу. Четници су вршили терор над становништвом и чест је случај да су премлаћивали ;хене и старце који су остали код кућа.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

ЗА ШТАБ IV УДАРНОГ
НОП БАТАЉОНА,
Пол. комесар
Мих. Јованић

П.С. Друг командант батаљона налази се од јуче на положају Међеђег.

Пол. ком.
М. Ј.

ИЗВЈЕШТАЈ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА ЦРНУ
ГОРУ И БОКУ ОД 20 АПРИЛА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ
НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О ВОЈНО-ПОЛИТИЧКОЈ СИТУ-
АЦИЈИ У ЦРНОЈ ГОРИ¹

сл.
20 априла [194]2

ВРХОВНОМ ШТАБУ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ
ПАРТИЗАНСКЕ И ДОБРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ
ЈУГОСЛАВИЈЕ

Примили смо ваша два писма од 17 о.м. које сте послали другу Ђиду, па пошто он није ту, већ се налази на сектору према Сињајевини, тј. у Боану, гдје је отишао по споразуму са другом Милутином, — то одговарамо на та писма, послје телефонског споразума са њим.

Послије повратка друга Милутина одржан је састанак и продискутована политичка и војна ситуација са другом Вељком, па смо се сложили да је потребито да један од њих двојице пође и одржи састанак са друговима: Пеком, Полексићем, Савом Дрљевићем, ради преношења правилне политичке и војне линије и на тај сектор, јер се осјећало да другови на том сектору никако не могу да се отргну од старог начина ратовања. У исто вријеме ранији приједлог друга Вељка да ће са јачим снагама кренути пут Колашина, не треба схватити као готов чин, већ га треба тумачити тако да се мислило правити упаде у Горњу Морачу и на згодан начин уништавати четничке банде, а не никако неки замашнији јуриш према Колашину. Исто тако, ми смо донијели одлуку да се засада задржимо само на упадима у поједина мјеста, обухватним нападима нападати четничке банде и уништавати их. То се догодило и у Жупи, гдје су наше снаге обухватним нападом на четничке банде успјеле да их разбију и натјерају у панично бјекство и том приликом четници су оставили досада пронађених 70 мртвих, а рањене и [неке] мртве успјели су с неколико камиона да пребаце у Никшић. Том приликом погинуло је 6-8 официра. По причању учесника у Жупи, четници су имали око 300 мртвих, рањених и заробљених. Заробљених је било 12-ца, од којих 4 рањена, па су послје са слушања сви пуштени својим кућама. Заробљеници су причали како су их [и] на који начин врбовали и тјерали силом да при-

¹ Редакција располаже копијом извјештаја.

мају оружје и да иду у покрет. Међу четницима који су вршили напад на Жупу била је већина Куча и Бјелопавлића. Да није било издаје са наше стране, тј. један наредник, који је био ударник,¹ ноћу је побјегао четницима и јавио им за напад и на тај начин су коловође успјеле да побјегну, сви учесници са стране четника у нападу на Жупу били би поубијани или похватани. Пораз четника у Жупи имао је велики политички и војни значај и муњевитом се брзином проширио и у друге крајеве, и наишао на одличан одзив код читавог народа. Храброст и херојство наших ударника показало се и овога пута, и заиста наши ударници могу се рачунати међу најбољим партизанима у земљи. Са наше стране било је 12 мртвих и 35 рањених и то већином лакше. Борба је била жестока, оштра и зато је било толико жртава. Послије тог успјеха, наша два батаљона спустила су се тј. отишла су у правцу Бјелопавлића и Пипера, и већ онај који је отишао према Бјелопавлићима 18 УЈУРУ успио је да се спусти до у Шобајиће и послјеручне борбе разбио четничке банде, извршио конфискацију код истакнутих четничких вођа и онда се повукао на сигурно мјесто. Детаљнија обавјештења још о томе немамо, али се надамо ових дана.

Број ударних батаљона свакодневно расте, и ми се надамо да ћемо у кратко [вријеме] бројчано добро ојачати.

Наше снаге које су јаком офанзивом четничких банди на територији Ловћенског одреда биле расјечене тј. одвојене, успјеле су да се споје и да се извуку на сигурна мјеста, тако да сада имамо и тамо добар број ударника.

Офанзива четничких банда у Катунској Нахији, у Доњој и Горњој Љешанској Нахији била је оштра и жилава. Тамо су учињене грубе грешке како од другова који су били одговорни за политички и војни рад тако и од друга Митра. Благодарје брзој интервенцији ЦК масовно паљење кућа, које је било започето — била су читава села цаљена — обустављено је, а брзом интервенцијом друга Ђида, обустављена је фронтална борба са четницима и прешло се на партизански начин ратовања. У тој офанзиви и фронталној борби ми смо изгубили доста велик број добрих другова и то већином из Подгорице, Љешкопоља, Зете, Доње и Горње Нахије.

На сектору према Колашину прављене су грубе војничке грешке, тј. тамо је скоро све до данас одржаван фронт на читавој линији од Требаљева па све до Горње Мораче. Због сталног држања наших чета на појединим мјестима, а те чете нијесу биле повезиване са јачим позадинским снагама, догодило се то да су четничке банде нашу чету од 45 другова, која се на-

¹ Припадник ударне јединице.

лазила на Вратлу, потпуно уништиле и то на тај начин што су направили покрет и привукли се са двије стране тј. са два излаза за које наши нијесу знали да се тим излазима може пролазити. Од читаве чете, колико је мени познато, извукла су се свега три друга и то два рањена, а један здрав. Иако су другови имали изричиту наредбу и то, чини ми се, од вас, да чету не требају држати на Вратлу, већ само један вод на Потрку, другови су је ипак држали. Истог дана када су четници успјели да изађу на Сињајевину и униште ту нашу чету, кренули су пут Горње Мораче и дошли нашим у Горњој Морачи потпуно за леђа. Наши су у Горњој Морачи били обавјештени и на вријеме су успјели да се спасу од потпуног уништења. Због сталног држања фронта и због овог случаја о којему је друг Милутин сазнао у Жабљаку, било је потребито да један од нас двојице оде на тај терен. Пошто имамо телефонску везу, ми се путем телефона обавјештавамо о свим стварима, тако да наша удаљеност једног до другог ништа нам не смета, бар за сада. Истина, друг Ђидо неће тамо остати дуго, већ ће се вратити овамо.

Расподјелу посла ми смо извршили и баш та наша распо-
дјела поклпна се потпуно са вашим приједлогом тј. Милутин ће
радити по партиској линији, а друг Ђидо по војној, а све ћемо
ствари заједнички рјешавати.

Због разбијености и расцјепканости територије, ми није-
смо мсли одржати састанак са новоформираним ПК-ом још,
али ћемо то учтнати у најкраћем времену. Друга Ђећу¹ анга-
жовали смо по партиској линији, и он се сад налази у обила-
>сењу и учвршћивању гчотиских организација у војсци и пар-
гиских јединица на т риторији ОК Колашин. Друг Митар²
остаће још кратко в^ијеме на територији Ловћенског одреда,
па ћемо и њега позвати овамо. Ваш проглас, као и Отворено
писмо већ умножавамо и одмах ћемо га пустити у промет.

Прије доласка друга Милутина формиран су један омла-
дински батаљон у јачини од 250 омладинаца, и он се налази у
Шавнику ради вјежбања политичког и војног, а исто тако и
један омладински на територији Дурмиторског одреда; поред
тога имамо и омладинских чета које су формиране и врше војну
и политичку обуку. Ми мислимо да ова два омладинска бата-
љона задржимо као омладинске батаљоне и једино што ћемо
дурмиторски помијешати, односно, од појединих јединица Дур-
миторског омладинског батаљ. и ових омладинских чета са дру-
гих територија, образоваћемо један омладински батаљон и на
тај начин имаћемо два омладинска батаљона, а ове друге омла-

¹ Светислав Стефановић-Ђећо

* Митар Бакић

динске чете прикључићемо ударним батаљонима. Молимо вас да нас обавијестите да ли се слажете са овим, тј. да имамо посебне омладинске батаљоне.

Огроман дио наших ударних батаљона показао се одлично и у свим борбама издржали су и однијели побједу над четничким бандама, које су биле потпомагане од талијанских трупа, и то не само топовима, аутоматским оружјем, давањем довољне количине муниције, већ и авијацијом, тако да ми мислимо да у кратко вријеме пређемо на формириће бригада, али не пролетерских, већ ударних. Исто тако мислимо да извјесне одреде укинемо, јер они стварно не постоје, као нпр. Одред зетски, „Бијели Павле“, Комски, па донекле и Ловћенски одред. Од људства из тих одреда ми смо формирали ударне батаљоне, а ти ударни батаљони стална су војска.

Главни штаб још нијесмо формирали, а то ћемо урадити, односно — даћемо приједлог чим се Ђидо врати са терена.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

ЗА ГЛАВНИ ШТАБ
НАР. ОСЛ. ПАРТИЗ. ОДР
ЗА Ц. ГОРУ И БОКУ
Милутин

БР. 34

НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ
И БОКУ ОД 20 АПРИЛА 1942 ГОД. ВЕЉКУ ЗЕКОВИЋУ ЗА
УПУЋИВАЊЕ УДАРНОГ БАТАЉОНА НА РАСПОЛОЖЕЊЕ
ГЛАВНОМ ШТАБУ И ФОРМИРАЊЕ НОВИХ УДАРНИХ ЧЕ-
ТА У ПИВИ¹

сл.

20 априла [194]2

ДРУГУ ВЕЉКУ ЗЕКОВИЋУ

Примили смо твој извјештај од 19 о. м. и на* исти одговарамо:

1. Из извјештаја видимо да си успио да приликом свог проласка и одржавања зборова по Пиви прикупиш доста велики

¹ Редакција располаже копијом наређења.

број добровољаца за ударни батаљон, па је потребно да тај батаљон формираш и тако формиран пошаљеш овамо, и то правац Горње Поље. Ми ћемо после батаљон прегрупписати, држати га неколико дана овдје, предати му заставу и онда га упутити даље на положај.

2. Од оних бораца који су били на Борчу треба формирати ударне чете, тј. од оних који се буду добровољно јавили за ударнике, и тако формиране чете нека остану ту, на терену, до наше даље наредбе.

3. Та ударна чета која се налази и остаје на терену треба да врши стална обезбјеђења, тј. да спроводи конфискације, реквизиције и др. ствари.

Ти одмах крени за овамо, а Данило нека остане да посвршава још извјесне ствари, уколико није све посвршавао.

Један наш ударни батаљон, који је после побједе у Жупи отишао за Бјелопавлиће, спустио се у Шобајиће и тамо, после двосатне борбе, успио да натјера непријатеља у бјекство и том приликом извршио конфискацију петоклонашких имовина, и већ конфисковане ствари стижу у Жупу.

Ново нема више ништа.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

ЗА ГЛАВНИ ШТАБ
НАР. ОСЛ. ПАРТИЗ. ОДР.
ЗА Ц. ГОРУ И БОКУ
Милутин

БР. 35

ИЗВЈЕШТАЈ КОМАНДЕ САМОСТАЛНЕ УДАРНЕ ЧЕТЕ ОД 20
АПРИЛА 1942 ГОД. ШТАБУ НИКШИЋКОГ НОП ОДРЕДА О
ГУБИЦИМА У БОРБИ НА ЖИРОВНИЦИ¹

КОМАНДА НАРОДНО ОСЛОВОДИЛАЧКЕ
ПАРТИЗАНСКЕ САМОСТАЛНЕ
УДАРНЕ ЧЕТЕ
Број: Службено
Драговољини
20-IV-1942

ШТАБУ НИКШИЋКОГ НАР. ОСЛОБОД. ПАРТИЗАНСКОГ
ОДРЕДА

Гор. Поље

У вези наређења Штаба одреда бр. 235 од 16-IV-1942 год.
извјештава се:

I. У току борби са петоколωναшима у Жировници дана 15 и
16 ов. мјесеца погинули су другови ударници из ове чете:

- 1) Боровинић Марко, родом из села Бршна
- 2) Кнежевић Милија, родом из села Жупе
- 3) Бојовић Бајо, родом из села Жупе

II. У току 17. IV за вријеме борбе нестали су (највјероват-
није заробљени):

- 1) Чупић Љубо, полит. комесар чете
- 2) Вујачић Блажо, ударник из села Лукова
- 3) Балетић Јока, ударница из села Рудина

III. У току борбе рањен 15. IV. 1942

- 1) Ковачевић Божо, из Вилуса

У току борбе 16. IV. 1942 рањени су:

- 1) Јововић Милан, из Горњег Поља
- 2) Мирјачић Милорад, из Бршна
- 3) Бојанић Војислав, из Кусида
- 4) Вукићевић Ђурко, из Горњег Поља
- 5) Марковић Томо, из Горњег Поља
- 6) Николић Иван, из Штедима
- 7) Илић Јока, из Дуге
- 8) Лончар Милинко, из Жупе
- 9) Вујовић Нада, ударница из Лукова
- 10) Јаковљевић Јагош, из Жупе

- 11) Калуђеровић Бајо, командир чете из (Љуботиња)

¹ Оригинал извјештаја је у рукопису.

Укупно погинулих	3
заробљених	3
рањених	12
Свега	18 ударника и ударница

Истодобно се извјештава да је 17. IV. достављен извјештај о рањеним и погинулим — команданту Одреда у Пољица.

Дана 18. IV. 1942 прекомандовани су 25 ударника 3 ударном [батаљону]. Данашње бројно стање чете 26 ударника.

Пол. комесар
Раде Булајић

Командир
Ра[де Раичевић]

БР. 36

**НАРЕЂЕЊЕ ВРХОВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
ОД 21 АПРИЛА 1942 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОП ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ ЗА РЕОРГАНИЗАЦИЈУ ПАРТИЗАН-
СКИХ ЈЕДИНИЦА, ФОРМИРАЊЕ ВОЈНОПОЗАДИНСКИХ
УСТАНОВА НА СЛОБОДНОЈ ТЕРИТОРИЈИ И ШИРЕГ РАЗВИ-
ЈАЊА ПАРТИЗАНСКЕ АКТИВНОСТИ У ПОЗАДИНИ НЕПРИ-
ЈАТЕЉА¹**

**ВРХОВНИ ШТАБ
НАРОДНО ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ПАРТИЗАНСКЕ
И ДОБРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
21 IV 42 год. — 8 часова**

**ГЛАВНОМ ШТАБУ НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКИХ
ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ**

1) Главни штаб за Црну Гору и Боку носиће отсада назив:
Главни штаб Народноослободилачких партизанских и доброво-
љачких одреда за Црну Гору и Боку.

Одлуком Врховног штаба постављамо: за команданта друга
Пека Дапчевића, за политичког комесара друга Митра Бакића,
за начелника штаба друга Велимира Терзића, кога хитно позва-
ти из Бјелопољског одреда, за чланове штаба другове: Саву Ко-
вачевића и Сава Оровића.

¹ Редакција располаже преписом наређања.

Друг Блажо Јовановић нека остане у Покрајинском комитету као замјеник политичког комесара Главног штаба, с тим да има партиске ствари у војним јединицама.

2) Мјесто штаба одређивати према потреби. Засада изгледа да је најбоље остати у предјелу Никшића. Код штаба треба да се увијек налази једна мобилна јединица. И сам штаб треба да буде мобилан, да прати и руководи операцијама из непосредне близине.

3) Засада у Црној Гори нећемо оснивати пролетерске ударне бригаде. Задржаћемо се и даље на одредима, с тим што ће ти одреди бити мобилни, ударни, а не везани за територију као досада. Штабови одреда крећу се са јединицама и непосредно руководе операцијама. Службом у позадини руководиће други органи, како ћемо то ниже изложити. Према томе, нека остану називи: Дурмиторски, Никшићки, Зетски, Ловћенски, Комски итд. народноослободилачки одред, и то као оперативне јединице, способне за борбу на ма ком терену. То су исто онакви одреди као што су у Србији, формирани по узору на пролетерске ударне бригаде.

Сваки одред састоји се из више ударних батаљона. Ударни батаљони у одреду носе назив: први, други, пети батаљон Дурмиторског народ. ослобод. партиз. одреда и сл.

Формирање људства по батаљонима треба еластично извести. Ту се не могу поставити неке круте форме. Људство из једног среза или племена може бити измијешано по батаљонима у одреду. Разбијање мањих братстава може бити и штетно. У овом погледу треба полагано ићи и не пренаглити. Може се комбиновати и једно и друго.

Ако се догоди да више одреда учествују у извршењу једног задатка, онда у том случају обично Главни штаб непосредно руководи одредима и операцијама. У овом случају може се формирати и посебно оперативно руководство, састављено од појединих чланова из Главног штаба и из штабова одреда. Сматрамо да је овај други случај, као привремени командни састав, са војничке тачке гледишта неподеснији, па га треба избјегавати. Главни штаб увијек може одвојити два-три члана који ће непосредно руководити одредима, док ће остали свршавати остале послове.

4) На ослобођеним територијама одреда формирају се команде подручја дотичног одреда. Напр. Команда подручја Дурмиторског народноослободилачког партизанског одреда. Задатак је команди подручја: мобилизација људства, старање о исхрани, снабдијевању и смјештају оперишућих трупа, прибирање хране у магацине, санитарска служба у позадини, образовање санитарских установа, успостављање свих врста саобраћаја и старање о транспорту трупа и материјала, старање о реду и поретку на

своје подручју, развијање обавјештајне службе, одржавање тијесног контакта са НОО и старање о привођењу у дјело одлука ових одбора, образовање војних радионица, слагалишта, старање о транспортним колонама, поставља и контролише команде мјеста и партизанске страже.

Команде подручја стоје под непосредном командом Главног штаба, али морају излазити у сусрет свима захтјевима оперишћих трупа на томе подручју.

На челу команде подручја налази се командант подручја и као такав потписује сва наређења. Њему Главни штаб додјељује на службу потребан број лица, првенствено другова и другарица који су мање способни за борбу услед рана, болести, мање издржљивости старијих другова итд.

Као извршне органе, команда подручја има команде мјеста и партизанске страже. Команде мјеста постављају се само у већим мјестима, обично једна до две на дотичном подручју. Команда подручја одређује команданте мјеста и извјестан број лица на службу. Ова лица узимају се као и код команде подручја. Задаци су команде мјеста слични као и код команде подручја.

У садашњим условима команде подручја треба да установе партизанске страже. Команде мјеста установљавају се са освајањем већих мјеста. Дужности партизанских стража виде се из прилога. (Нека Дурм. одред пошаље један примјерак).

5) Поставља се питање статута ударних батаљона. То сада није најважније. Прво треба формирати батаљоне и војно-политички их уздићи, па се после може израдити један статут који треба да буде сличан статуту пролетерских бригада. Сада не треба излазити са тим крутим формама да се људи не би уплашили.

6) Питање старјешинских ознака ријешено је. Питање казни још није ријешено, али ћемо и то у најкраће вријеме доставити.

Ударници заклетву обавезно морају положити.

7) Друг Сава Ковачевић треба и даље да остане командант Никшићког одреда и поред тога што је члан Главног штаба за Црну Гору и Боку. Ти се штабови сада налазе на истом терену.

Имати у виду да се за замјенике команданата одреда, односно политичких комесара могу одређивати команданти батаљона, односно политички комесари батаљона из дотичног одреда. Ово важи као правило кад се нема довољно одабраног старјешинског кадра. Дакле, и у овом одређивању бити еластичан и не држати се крутих шаблона. Оснивањем команди подручја увелико ће бити олакшани послови оперативних штабова, нарочито што се тиче материјалног снабдијевања, што увијек задаје највише тешкоћа. С друге стране, ни оперативни штабови ово не треба да схвате буквално. И они се морају старати о снабдијевању људства. Они су лично одговорни за правилну исхрану.

Дакле, све наше установе треба једна другу да допуњују без икаквог трења. Ми не смијемо прибјегавати шаблонском бирократском командовању.

8) Што се тиче начина вођења борбе, Штаб се мора упознати детаљно са свима нашим наређењима која смо издали у том правцу. Одјељења у непријатељској позадини морају да отпочну живу борбу. Не смију се ограничити на политичко-информациону дјелатност. И то је потребно, али то је линија слабијег отпора — у основи опортунистичка. Мора борба да се води и то жестока. Без тога нема ништа. Не треба лабавити наше другове тим меканим задацима.

Пред вас се поставља и један обимнији задатак. Да га правилно схватите, изложићемо вам ситуацију:

У правцу наше ослобођене територије управили су офанзиву усташе, Нијемци и Италијани. У источној Босни до ријеке Праче усташко-њемачке банде очистиле су и попалиле читаву територију. Мјештански сељаци, под утицајем пропаганде четничких вођа, нијесу ни давали отпор. Вође су говориле сељацима да се не боре против Нијемаца, па им ови неће ништа. Сељаци су послушали, али су све њихове куће биле попаљене. Четници су говорили да ће источна Босна припасти Недићу. Међутим Бадер, заповједник Србије, издао је проглас да тај дио припада Хрватској држави. Четници су почели врбовати сељаке за Недићеву војску, али се ови нијесу хтјели одазвати. Тако су ти сељаци потпуно разочарани у четнике. Они су пребјегли на нашу слободну територију коју држе наше јединице и тражили од нас заштиту. Ми смо им пружили помоћ. Али је то људство деморалисано, тако да се не може рачунати на његову борбену вриједност. Поједине батаљоне пребацили смо на њихову територију.

Пошто су усташко-њемачке банде завршиле са чишћењем источне Босне, концентришу се према територији коју ми држимо. Напад се очекује свакога дана.

Талијани су продрли са два батаљона до Горажда, али даље нијесу могли, јер смо систематски порушили све мостове на Дрини. Тиме смо им припремили велико изненађење. Наше јединице већ су имале успеха против Талијана. Очекује се и офанзива Талијана против Фоче. Мост на Тари код Шћепан Поља постао је предмет сталног непријатељског бомбардовања, али се он држи неповријеђен. Дакле, ми смо непријатељу велики три у оку и можемо се надати великим непријатељским нападима са више страна. Наравно, ми смо потпуно обезбиједили наше партизанске позиције и упоришта. Но, могли би[смо] наше снаге дјелимично покренути према Херцеговини, с циљем да се на томе терену дође до што више оружја и муниције у чему много оскудијевамо.

Код овакве ситуације намеће се потреба вашег живљења ангажовања према Колашину. Тако бисмо непријатељу развличили пажњу на више страна и створили боље и шире услове за маневровање. Тако бисмо имали слободно једно важно упориште. Видјели смо да ви у Шавнику располагете са великим снагама. Држати толике снаге неактивно, у одбранбеном ставу, била би велика погрешка. По освајању Колашина, тамо не би требало везати велике снаге. Држање тога предјела морао би вршити Комски одред, ако је успио да формира неки ударни батаљон. Управо, одбрана Колашина би почивала на комитском начину ратовања, бацајући лаке чете у непријатељску позадину. Неки масовни поход у Лимску Долину не би се исплатио, како смо то објаснили у последњем нашем писму. Све ове сугестије не схватите као нашу заповијест, него као директиву и пружање сугестија у вези са развојем ситуације која нам иде у сусрет. Ви морате бити врло обазриви и будни. Морате добро процијенити све чињенице, па се одлучити. Колацки нас је стао много жртава, па се треба чувати даљих.

При акцијама у правцу Колашина ангажујте и Бјелополски одред. Он би могао лаким дјеловима направити нешто раније неку диверзију у правцу Берана преко Фемића Крша. Исто тако и батаљон „А. Ђилас“ треба да садејствује преко планине у позадину Колашина. Његово људство одлично познаје терен. Тару може прећи негдје око Бјелојевића. Потребно је само временски добро прорачунати покрете.

У правцу Пипера, Бјелопавлића, Љешанске Нахије баците у позадину лака одјељења. Кад у Пиперима створите чврсту основицу, онда ћете моћи бацити одјељења и у Куче. Основни принцип: територије не држати, него крстарили преко њих. На освојеним територијама постављати партизанске страже, које ће својим вршењем службе увелико потпомоћи вашу борбу. Страже су од постаријег, али вјерног и оданог људства.

9) Друг ЂИДО нека остане тамо све дотле док се јединице војно-политички не учврсте, док се не ријеше важнији војнички проблеми и док се Главни штаб и Партија потпуно не учврсте да могу правилно радити и ријешити насталу ситуацију у своју корист.

10) Предно планино и жуно-пивски треба да нам буде база за размјештај резерви у храни и санитарских установа. Друговима из Херцеговине предно Горанског је упориште. Вама су обећали један вагон жита. Ступите с њима у везу. Ти другови, који су отпочели борбу вашом помоћи, надмашили су вас. У последње вријеме они су успјешно ријешили неколико важних проблема. Нијесу имали ни један војнички неуспјех. Добили смо извјештај да су са незнатним снагама опколили једну талијанску колону од 1500 фашиста. Борба је у току. Досадашњи резултат: за-

робљено 97, побијено преко 200, заплијењено 4 ми-фаљеза са муницијом, 11 пушкомитраљеза, преко 200 пушака, велика љетна спрема итд. Они кажу да ове остале неће пуштати живе.

11) Све територијалне штабове батаљона, чета, водова итд. одмах укинути. Одузети им све штамбиле. Позадинске службе пренијети на команде подручја, команде мјеста и партизанске страже. Све ово поставити и објавити преко „Саопштења". Рекли смо да преко „Саопштења" објавите и штабове одреда, батаљона и команданте подручја, па то нијесте урадили. Исто тако штабови одреда треба да објаве командни састав чета.

Командама подручја, командама мјеста и партизанским стражама одредите тачне рејоне и мјеста становања.

12) Свима партизанима издајте партизанске листове. Формулар ће доставити штаб Дурмиторског одреда.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

**КОМАНДАНТ
НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКЕ ПАРТИЗАНСКЕ
И ДОБРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ**

Т И Т О с. р.

(М. П.)

БР. 37

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТОГ УДАРНОГ БАТАЉОНА ОД
21 АПРИЛА 1942 ГОД. ШТАБУ НИКШИЋКОГ НОП ОДРЕДА
О НАЧИНУ ОБЕЗБЈЕЂЕЊА ОД ЧЕТНИКА ПРЕМА ОСТРОГУ
И ПРЕДУЗЕТИМ ХИГИЈЕНСКИМ МЈЕРАМА**

**Ш Т А Б
IV УДАРНОГ НОП БАТАЉОНА
Бр. службено
21 априла 1942 г.**

КОМАНДАНТУ НИКШИЋКОГ НОП ОДРЕДА

Гдје буде

Дана 19 априла обишли смо цио терен од Кунка до Острошких Греда и ухватили везу са II батаљоном „Бијелог Павла".

На рејону Међеђе — Острошка Капа¹ поставили смо један вод наших ударника као претстражу на овом терену.

Поставили смо засједе на Острошкој Капи у јачини од по 2 ударника: прва је више Горњег Манастира, која је у могућности да осмотри сваки покрет четника, а уз то ово је једини могући излаз ових бандита на овом дијелу Острошке Капе. Исто тако сви поље важнији путеви који воде на југозапад од Острога ка Међеђем посједнути су од засједа, те је на тај начин овај терен прилично осматрен и ма какав покрет непријатеља тежак је, а да не буде примијећен.

Синоћ, 20. окт., избјегао је код нашег батаљона један младић родом из Ваљева (иза Острога) њега су били четници у свом паничном бјекству повели са собом, па су га у току последња два дана били наоружали. Овај је искористио моменат и киднуо са пушком, ножем и 100 метака (југословенска пушка и муниција). Кад је дошао у Међеђе пријавио се и предао нашој посади², а осим тога открио је нашим нешто намирница, које су петоколонашки били сакрили у једној пећини. Овај дјечко зове се Ђурковић ..², он је сада код нас. Вели да је побјегао највише зато што су му четници повели брата и сестру и интернирали их у Тирану. Над њим ипак водимо рачуна.

И досада смо предузимали нужне мјере за очување чистоће и очување од вашију, а од данас смо предузели још више мјера, као опште искувавање веша и осталог одијела, шишање до главе итд.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ЗА ШТАБ IV УД. НОП БАТАЉОНА,
Командант
Гашо Б. Марковић

Другови,

Пошаљите нам штамбиле свакако, јер је без њега овдје немогуће.³

М. Јованић

¹ На карти Острошка Грета.

² У оригиналу је остављено мјесто за име.

* Дописано руком.

УПУТСТВО ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ
И БОКУ ОД 22 АПРИЛА 1942 ГОД. О НАЧИНУ ДЕЈСТВА БА-
ТАЉОНА НА ПРОСТОРИЈИ ШИКШИЋКА ЖУПА—БЈЕЛО-
ПАВЛИЋИ¹

сл.

22 априла [1942 год.]

ДРУГУ БЛАЖУ ЈОВАНОВИЋУ, ЧЛАНУ ГЛАВНОГ ШТАБА

Примио сам твоја обадва писма и на иста одговарам:

1. Чуди нас зашто се 26 батаљон² морао враћати у Жупу послије извршене акције! Зашто се није задржао изнад Жупе на планинама и одатле вршио извиђања? Убудуће нека се тако не ради, већ, када се изврши акција, нека се повуку изнад домета артиљериске ватре и онда нека логорују отприлике поврх Међећег или у катунима поврх Винића. Логоровање не смије бити стално на једном мјесту, већ се мора увијек мијењати. Највише се може остати у једном логору 2 дана. База за прехрану нека буде у Жупи и одатле нека се снабдијева са брашном, хљебом, а месо нека узима од заплијењене стоке.

2. Ако се задржи на логоровању, увијек треба да шаље дубоке патроле, — извиднице и дању и ноћу и да обезбиједи логор сталним дневним посматрачима и ноћним стражама.

3. Није добро урађено што и 12³ батаљон није одређеног дана отишао у одређеном правцу, већ се отприлике скањивао. Исто тако, и тај батаљон, ако и изврши одређене задатке, не треба да се одмах повлачи, већ да логорује на zgodним мјестима и да логор обезбјеђује као што смо горе рекли. Дневне патроле требају ићи дубоко и долазити у везу са људима, женама и дјецом и распитивати се о свему што се доље ради.

4. У случају ако сазнате за покрет Бајов или других, настојте да се негдје zgodно и на zgodном мјесту прикријете и онда [га] иза леђа нападнете. Дванаести батаљон нека води рачуна о залеђу, од Роваца. Жена која вам је причала о некој војсци у Међурјечју, то је, по свему изгледа, Павле Ђуришић⁴ са својих 400 четника. Он је прошао низ Горњу и Доњу Морачу и дошао на Међурјечје. По извјештају другова са Сињајевинског сектора, Горњоморачани и Доњоморачани примили су га сасвим

¹ Редакција располаже копијом упутства.

² Трећи ударни батаљон Никшићког НОП одреда.

³ Први ударни батаљон Зетског НОП одреда.

* Односи се на војску о којој је приложена шема.

хладно. Код Ровчана није наишао ни на какав одзив и назвао их је издајницима. Ровчани су изјавили да неће никога пустити преко њихове територије. Но, и поред свега тога, морате водити рачуна да вас не изненади. Правац отступања, ако би дошло до њега, узмите Лебршник—Пониквица—Штитово, и то само у том случају ако би вам било угрожено десно крило од Бјелопавлића, а ако не, онда правац којим сте и раније отступали.

Борач је пао, што ћеш видјети и из данашњих „Вијести“, а ми ти јављамо да је већ одређен један вагон жита и кромпира за нас.

Овдје око Никшића наше су патроле пуцале на једну групу талијанских војника и по свој прилици им убили 4-5 војника.

Ми овдје немамо никакав батаљон на расположењу, једино очекујемо 2 чете из Пиве, па кад дођу, ако буде потребито, ми ћемо их послати у Жупу да тамо логорују.

12 и 22¹ батаљон морају бити у сталној вези.

Молим те да нас тачно обавијестиш колико аутоматског оружја има 12 и 22 ударни батаљон. Ово нам је потребно ради правилне расподјеле аутоматског оружја. Покварене пушке које си послао за оправку, можемо одмах замијенити са исправнима, ако су потребите, а пушкомитраљез ћемо дати на оправку, и по потреби вам га или вратити или дати неком другом ударном.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

ЗА ГЛАВНИ ИГТАБ
НОП О. [ДРЕДА] ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
Милутин

ч

¹ Други ударни батаљон Зетског НОП одреда.

БР. 39

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА НИКШИЋКОГ НОП ОДРЕДА ОД 22
АПРИЛА 1942 ГОД. КОМАНДИ ЛОВЋЕНСКЕ УДАРНЕ ЧЕТЕ
ЗА ПОЈАЧАЊЕ ПОЛИТИЧКОГ РАДА НА СВОМЕ ПОДРУЧЈУ
И ЗАБРАНУ ПРОЛАСКА НЕСИГУРНИХ ЛИЦА КРОЗ ПАР-
ТИЗАНСКЕ ПОЛОЖАЈЕ**

ШТАБ НИКШИЋКОГ
НАР. ОСЛ. ПАРТИЗАН. ОДРЕДА
. Бр. 247
22 априла 1942 г.

**КОМАНДИ ЛОВЋЕНСКЕ
УДАРНЕ НАР. ОСЛ. ПАРТИЗАН. ЧЕТЕ**

Примили смо ваше писмо од 21 о.м. Наставите — и то што шире — са политичким радом у народу, али не заборавите се, па да занемарите дужност на фронту. Обавијештени смо, иако не са поуздане стране, да се четници поново концентришу у Никшићу, па је могуће да понове покушају напад на нас. Изнад кућа Раичевића у Жировници поставите засјезде и ако се Талијани или четници шетају по Рудом Пољу, пуцајте на њих и не дајте им да се слободно крећу од шанца до шанца. Настојте да ваша ватра буде ефикасна. Јуче су патроле I ударног батаљ. пуцале на Талијане код Омбле и успјеле да убију и ране 5-6 италијанских војника. •

. . . Убудуће враћајте натраг све оне који долазе из Никшића у правцу наших положаја пошто их саслушате . . . Нама упућујте само онда ако сматрате да би било потребно да их и ми саслушамо ради добијања података. Штета је да несигурне особе пролазе кроз наше линије и долазе у наше штабове, а не можемо од њих добити никакве податке, а нијесу ни сигурни да неће причати непријатељу распоред наших снага и о мјесту гдје се налазе наши штабови. Испитајте могућност препада на вашем сектору и о томе нас обавијестите. Послаћемо вам знаке распознавања.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

**ЗА ШТАБ ОДРЕДА
Политком,
Мил. Ђуровић**

БР. 40

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ БАТАЉОНА ОД 22
АПРИЛА 1942 ГОД. ШТАБУ НИКШИЋКОГ НОП ОДРЕДА О
МОРАЛНО-ПОЛИТИЧКОМ И МАТЕРИЈАЛНОМ СТАЊУ БА-
ТАЉОНА¹

ШТАВ II УД. БАТ.
НИКШИЋКОГ НОП ОДРЕДА
22-IV-42 г.
Меоце

ШТАБУ НИКШИЋКОГ НОП ОДРЕДА

Гдје буде

I. Примили смо два ваша писма датирана 16 априла 1942 г., једно потписано од друга команданта, а друго од друга пол. комесара, дочим писмо које нам је упутио друг Милинко, о коме [се] говори у писму које је он потписао, нијесмо добили, па вас о томе обавјештавамо да испитате куда је пошло.

II. Ми смо вам досада два пута послали списак погинулих другова из наше^ батаљона, па нас чуди како се могло десити да ни досада немате њихова имена. Имена рањених другова нијесмо вам послали, пошто је Штаб сектора исте послао у болницу нашег Одрода и претпостављали смо да сте њихова имена добили из болнице. Ви тражите да вам пошаљемо број и имена дезертера. Дезертера ми нијесмо имали, сем један једини случај за који смо вас одмах извјестили. Ми смо овог изрода који је дезертирао послје борбе стријељали пред два батаљона и то: нашим и батаљоном „Царев Лаз“ који је тог дана наишао покрај нас. Стријељање је прихваћено и одобрено од свих ударника, јер су могли да виде како ударници поступају према дезертерима.

Прије стријељања, батаљон смо постројили, прочитали пресуду коју смо вам упутили, а након стријељања одржали смо један говор у ком смо [се] дотакли какви треба да буду ударници. Чуди нас, откуда вам тај податак да смо имали дезертера. Ми смо одмах послје борбе знали и извјестили колики број имамо мртвих и рањених, јер за све наше погинуле имали смо сигурне податке, а рањене смо видјели -послје борбе.

III. Друг Милинко говори у свом писму да је морал код нашег батаљона попустио, зашто је криво командно особље и шта треба да предузмемо да би повратили морал. И ово нас

¹ Оригинаал извјештаја је у рукопису.

чуди ко је могао дати такве податке и извјештаје. Извјештај треба да буде одраз стварности која влада у нашем батаљону. Морал нашег батаљона је изнад очекивања, смјело можемо да тврдимо да је врло добар.

Какав је био морал после борбе у којој смо ми имали 14 мртвих и 16 рањених? Одговор — одличан. Па какав је други морал могао да буде после борбе гдје је наш батаљон нанио непријатељу масу мртвих и рањених (150). Ми имамо ударника који су у тој борби убили по 5, по 3 издајника, а већина погинулих су се двоструко замијенили.

После таквих резултата ми не знамо чијој војсци и каквој би опао морал. — Тачно је једно да су се наше двије чете биле добро замориле, јер је наш батаљон добивао најтеже задатке које је требало савлађивати са максимумом снага. Наши ударници су их успјешно ријешили, чак један и преко очекивања. Ова замореност одразила се на њиховој физичкој кондицији. Но никако на моралу. Тачно је и то да смо после свега овога имали неколико ударника слабића који су говорили да су болесни, да не могу издржати и томе слично. Али то је разумљиво, наши ударници нијесу толико свјесни, а та свијест не може се улити у главу за непуних 10 дана да све од себе жртвују за народну борбу. У батаљону имамо још ударника које је тешко савити, преваспитати, и то је још оно што нам је потребно у нашем батаљону.

Поред овога како ми оцјењујемо наш батаљон, важно је како га оцјењује друг Митар и другови са сектора. По мишљењу друга Митра, а и другова са сектора, што су ми рекли после сваке акције, наш батаљон је потпуно задовољно, чак и преко очекивања.

Други уд[арни] батаљон служи за примјер у погледу дисциплине, рада и организованости. Познајући мишљење друга Митра и осталих другова о нашем батаљону, онда нас поготово чуди, како и од кога сте могли добити такав извјештај.

Ми вам наводимо неколико примјера из наше борбе: чишћење Загараца извршио је наш, и само наш батаљон. Ми тврдимо да је ово једна од успјелих акција на овом терену. То се види по њеним резултатима који су постигнути (11 пушкомитраљеза, 2 тешка митраљеза и остало). Посљедња акција у којој смо ми имали 30 мртвих и рањених са наше стране је успјела. Остале јединице других батаљона нијесу испуниле свој задатак, а да је то истина, показаше истрага која је отворена поводом ове акције. А да су остале јединице и приближно испуниле своје задатке, ми бисмо извршили тако један сјајан задатак да би и Жупу ставили у засјенак.

Молимо ~~ва~~ да проконтролишете горњи извјештај, јер би било неправилно да ми тврдимо једно, а други нешто сасвим ДРУГО.

IV. Како се ради у нашем батаљону даћемо вам кратак извјештај, а истовремено добићете извјештај и од Штаба Ловћенског одреда и од другова. Ми правимо грешке и пропусте, али и ово је разумљиво. Рад који треба организовати у батаљону није лак, није онакав какав смо ми имали у нашим досадашњим јединицама, већ је то рад у једној новој, сталној организацији, гдје треба све организовати, а то није лак посао ни за раднике који раде у једном сталном мјесту (без покрета), а камоли за раднике који су у свакодневном покрету.

Свакодневно, кад нијесмо у акцијама, ми вјежбамо, вршимо задатке из борбене обуке и ратне службе, држимо политичке конференције на којима се говори о политичкој ситуацији, о задацима, грешкама и пропустима. Још нијесмо отпочели са предавањима, премда их припремамо, тако да ћемо кроз неки дан и са њима отпочети. Формирали смо културну секцију, која засада има драмску и хорску групу.

Исхрана у нашем батаљону иде доста добро. Одлично смо је организовали. За читав батаљон имамо пољску кухињу (6 казана бивше југословенске војске), а поред тога имамо потребан број котлова и осталог посуђа. Комора засада располаже са 4 коња, а за неки дан ћемо прибавити још два за „Бреду“ и за болеснике.

Са облачењем не иде најбоље, пошто немамо готово никаквих прихода у том погледу.

При батаљону смо организовали шиваћу радионицу у којој раде повремено два друга. Располажемо са 2 шив[аће] машине, па смо једну пребацили у Љескове Доле, а друга служи за рад. Имамо нешто сукна и [по]неку декицу, па од тога правимо гаће, али немамо ни тршка танког конца, па смо принуђени да радимо са вуненим преденим концем. Имамо ударника без доњег веша, а никаквог материјала за веш немамо. У погледу хигијене предузели смо све што се може. Највише имамо сврабавих и од пролива. Прехладњеле и изнемогле лијечимо ми, и ниједан случај нема да смо га ми упутили у болницу. До првог маја биће сви ударници ошишани. Свака чета има свога брицу, али нам недостају једна или 2 бритве боље, као [и] једна шишаћа машина. Засада имамо 150 оваца и коза. Муземо до 12 литара млијека, које употребљавамо за болеснике, а остатак дајемо наизмјенично по четама за супу.

По свему наш батаљон је организован, и у том погледу служи за примјер осталим батаљонима на овом сектору.

Напомињем да смо отпочели да се једнообразио униформисемо и то само са капама (партизанке).

V. У прошлом писму упућеном интендантури Одред тражили смо неке ствари па нам по томе ништа није одговорено.

Нијесмо сигурни ни овога пута да ће нам одговорити, па према томе ви предузмите — настојте да нам упутите ако имају следеће:

- 1) Конца црног и бијелог
- 2) Сапуна за прање и бријање
- 3) Картица
- 4) Дувана
- 5) Нешто бријаћег прибора
- 6) Уколико има материјала за доњи веш
- 7) Шпага, клинаца и коже за гумене опанке, пошто имамо нешто гуме
- 8) Коњских плоча и клинаца
- 9) Санитетског материјала
- 10) Слатког уља за митраљез и као лијек

VI. Редовно нам шаљите сав материјал који се налази код вас. На вријеме нам упутите материјал за прославу Првог маја.

VII. Током ноћи смо извршили једну успјелу акцију — растурање летака у једном четничком селу.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

ЗА ШТАБ П УДАРНОГ БАТАЉОНА
Полком.
Мил. Маројевић¹

(М.П.)

¹ Милинко Маројевић

БР. 41

**ПИСМО ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И
БОКУ ОД 24 АПРИЛА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП
ОДРЕДА ЗА ХЕРЦЕГОВИНУ О ВАЖНОСТИ ЗАУЗИМАЊА
БОРЧА И ПОТРЕБИ УЗАЈАМНОГ ПОМАГАЊА У БОРБИ
ПРОТИВ ОКУПАТОРА И ИЗДАЈНИКА¹**

сл.

24 априла [194]2

**ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ
ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЗА ХЕРЦЕГОВИНУ**

Примили смо ваше писмо у коме нас обавјештавате о заузимању Борча и успјесима које сте постигли у тој борби.

Важност Борча за вас у Херцеговини и за нас у Црној Гори јесте велика. Ваши успјеси и херојско држање партизана приликом напада на Борач јесу похвални. Заиста, другови, ви сте показали да нема ни једне тврђаве коју партизани не могу заузети. Ово је најбољи примјер како се правилно руководи и ради са народним борцима и шта они могу да ураде. Ваши успјеси на Борчу важни су и за нас и то зато што је Борач био велика сметња и преграда између сј. и јужне Херцеговине и ослобођењем Борча повезује се велики дио територије који данас контролишу партизанске јединице Херцеговине, Црне Горе и Босне. Јединство и борбеност црногорских, босанских и херцеговачких партизана и овог се пута остварило. Ви морате настојати да побједу на Борчу политички искористите, нарочито код српског живља у Херцеговини и Босни. Правилним политичким радом у широком народним масама, морате објаснити масама да се партизани данас не боре ни против Срба, ни против Хрвата, ни муслимана, ако су они поштовани и желе да учествују у Народно-осл. борби, напротив, партизани се боре не само против окупатора — Талијана и Нијемаца, већ и против свих издајника и слугу окупатора, били они Хрвати, Срби, Црногорци или муслимани. Та борба коју воде партизани и није осветничка, није класна борба, већ борба за народну слободу и национално ослобођење. Свако ко стане на пут тој борби, партизани ће га уништити. Исто тако, паљење кућа у Борчу ви морате масама правилно објаснити. Борач нека буде опомена свима онима који покушају или су се ријешили да праве збјегове реакционарних усташких снага које имају за задатак да се боре против партизана.

¹ Редакција располаже копијом извјештаја.

Освајање Борча, у данашњој ситуацији, кад се води жестока борба између плаћеника и слугу окупатора — четника у Црној Гори, с једне стране, и припрема офанзива Талијана, усташа и четника против партизана у Босни, — има велики задатак.¹ Вјероватно да су вас другови из Врховног штаба још прије заузимања Борча били упознали са том ситуацијом и указивали на важност заузимања Борча.

У исто вријеме вам захваљујемо на додијеленом нам вагону жита и кромпира за нашу војску, јер је то за нас од огромне важности. Ми смо обавијештени да са плијеном који је добивен заузимањем Борча располаже Врховни штаб, па ћемо се у том случају обратити Врховном штабу, ако су нађене више резерве, а то нам је потребно за издржавање наше војске која се свакодневно повећава, а могућности прехране смањују се и смањиваће се све тамо до јуна мјесеца. У случају ако та вијест није тачна, већ ви располагете са резервама, нађеним у Борчу, онда вас молимо да, према могућностима, имате нас у виду. Ви добро знате да су Црногорци и Херцеговци увијек једни друге помогли, било у добру или невољи, а то је и природно, јер су једни на друге упућени. Истина, ми се не можемо пожалити на вас, јер сте увијек, кад сте били у могућности, изишли нам у сусрет и указали нам помоћ. Исто тако захваљујемо вам на платну што сте послали за нашу војску — сад баш је дошао курир који га је дотјерао. Но, и у том погледу имајте нас у виду, ако би случајно дошли до већих количина, да нам још нешто додијелите, јер нам је војска оскудна у вешу, а ми за сада немамо изгледа да би[смо] могли доћи до ма каквих резерви, нити нашим путевима пролазе већи транспорти, да би[смо] могли правити засједе и долазити до такве робе. Мислимо да ћете нас правилно разумјети и нећете замјерити што од вас тражимо, иако знамо да и ви имате великих потреба и да сте доста сиромашни. Ипак, ваш је положај у том погледу бољи, јер преко ваше територије пролазе железнице које свакодневно транспортују робу и остали материјал. С обзиром на то што знамо да ће у погледу даљих операција и правца операција помоћи вас Врховни штаб, то се ми нећемо у те ствари уплијетати. Добро би било да отсада водите рачуна о транспортима ратног материјала, а нарочито муниције, јер је у томе велика оскудица на свим странама. Вјероватно да ће вам и о овоме Врховни штаб нешто више рећи.

Знамо да вас интересује ситуација код нас, па ћемо и о томе рећи нешто укратко: четничка офанзива помоћна од окупатора добија све више маха, али смо ипак успјели да је задржимо, а донекле и да ометемо њихове планове у погледу правца операције и концентричног напада. У посљедње вријеме

¹ значај

ми смо им задали неколико јачих удараца и нанијели им веће губитке, али то још не значи да смо их разбили, већ само да смо им омели првобитне планове. Ми настојимо и настојаћемо убудуће да их потпуно разбијемо. У том погледу ми смо већ успјели да формирамо добар број добрих ударних батаљона који су досада показали велику способност и хероизам у борбама. Да су се извјесни другови на појединим територијама боље снашли, ми би имали много већи број ударника и јачу снагу против четника, али и поред тога ми се надамо да ћемо и на тим територијама успјети да ојачамо наше јединице. Офанзива четника није тако случајна, већ је у вези са општим планом окупатора који он има у Црној Гори, Санџаку, Босни и Херцеговини. Њему никако није ишло у рачун да трпи партизанску власт у Црној Гори и зато је са јачим снагама, а уз помоћ четника и издајника, ударио на нас. Ови напади на нас у Црној Гори требало је да буде његов план за концентрични напад на партизане у Боки и Херцеговини. Овај његов план донекле је био успјешан, јер се нашло међу Црногорцима издајника који су успјели да искористе тешки економски положај црногорског сељака, с једне стране, и масовно наоружање које му је пружио окупатор да нас нападне. Код нас се стално чује артиљериска ватра [и] митраљеска, и човјек који не познаје терен и снагу окупатора мислио [би] да се налази негдје на Источном фронту. Црногорски народ и његова храбра партизанска војска, живећи свакодневно под таквим условимч, не попушта, већ се храбро држи и подноси све те муке и тешкоће.

Молимо вас да билтен који издате о Борчу пошаљете нама, јер би[смо] и ми хтјели да освајање Борча популаришемо у народу, зато су нам потребни детаљнији подаци, које ћете ви вјеројатно изнијети у свом билтену. С обзиром на ситуацију код нас, Врховни штаб НОП и ДВ нашао је за потребно да се једним прогласом обрати црногорском и бокељском народу, који вам до-стављамо, а који ви можете умножити и раширити међу Херцеговцима.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

ЗА ГЛАВНИ ШТАБ
НАР. ОСЛ. ПАР. ОДРЕДА
ЗА Ц. ГОРУ И БОКУ
Милутин

БР. 42

**НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ
И БОКУ ОД 24 АПРИЛА 1942 ГОД. МИТРУ БАКИЋУ ЗА УПУ-
ЋИВАЊЕ ПАРТИЈАЦА И ПАРТИЗАНА ИЗ ЗЕТЕ, ЉЕШКО-
ПОЉА И ЉЕШАНСКЕ НАХИЈЕ НА РАСПОРЕД ГЛАВНОМ
ШТАБУ¹**

сл.

24 априла [1942 год.]

ДРУГУ МИТРУ БАКИЋУ

Пошто се у II ударном батаљ. Никшићког НОПО налази довољан број партијаца, а и добар је командни [и] политички састав, а ви сте томе батаљону додали партијце и партизана који су избјегли из Зете, Љешкопоља и Љешанске Нахије, то вам се наређује да све партијце и партизана из Љешкопоља, Љешанске Нахије и Зете, пребаците овамо, јер су нам потребни за попуњавање батаљона ударних из Одрета дурмиторског. Једног или двојицу добрих партијаца можете оставити у II ударном батаљону ради пспуњавања њиховог командног састава, ако је потребно. Овдје се налази Ударни батаљон из Пиве, а у њему има свега 3 или 6 партијаца, а батаљон броји 200 до 225 партизана. Ово схвати као хитно и што прије упутити људство. Твоје писмо које си послао по Васу² и Лидији³ примили смо, па би добро било да, ако нијеси тамо потребан, што прије дођеш и донесеш истражни материјал, како би ствар могли да ријешимо. Митра⁴ нека остане још тамо ради учвршћивања партиске организације у војспи и на терену. С тобом, ако икако може, нека дође и Вељко Мићуновић.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

**ЗА ГЛАВНИ ШТАБ
НАР. ОСЛ. ПАРТИЗ. ОДР.
ЗА Ц. ГОРУ И БОКУ
Милутин**

¹ Редзкција располаже копијом наређења.

* Васо Стајкић

¹ Лидија Јовановић

¹ Митра Митровић

УПУТСТВО ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ
И! БОКУ ОД 24 АПРИЛА 1942 ГОД. ЗА УПАД И ДЕЈСТВО ПР-
ВОГ И ДРУГОГ УДАРНОГ БАТАЉОНА ЗЕТСКОГ ОДРЕДА
У ПОЗАДИНУ НЕПРИЈАТЕЉА¹

ДРУГУ БЛАЖУ ЈОВАНОВИЋУ ЧЛАНУ ГЛАВНОГ ШТАБА

Примили смо твоје писмо од 23 о. м. и на исто одговарамо:

1. Обавјештавамо те да су наше јединице 23 о. м. извршиле чишћење Горње Мораче од четничких банда и после 4-сатне борбе нанијеле четничким бандама велике жртве. Непријатељ је имао 45 мртвих и велики број рањених, а наши — 3 мртва и 6 лакше ранијених.

2. Настој да повише сазнаш о мобилизацији коју врше четничке банде и којим правцима спремају покрет. Ово је нарочито важно, јер ако су заиста 2 чете из Пипера прешле у Бјелопавлиће, треба убрзати упад нашег батаљона у Горње Пипере и чишћење истих од четника. Отсуство двију чета из Пипера олакшало би нашим јединицама да изврше лакшу конфискацију и евакуацију заплијењене стоке и др. из Пипера у сигурне базе.

3. Онај батаљон који је отишао према Бјелопавлићима требало би да обезбјеђује и буде у сталној вези са оним који упада у Пипере, како га не би са стране Бјелопавлића неко ударио с бока. У случају ако би мобилисане јединице пошле из Бјелопавлића према Пиперима, овај II ударни б. [атаљон] имао би задатак да направи упад у Бјелопавлиће, па чак и да крене с леђа оним четничким снагама које су пошле из Бјелопавлића према Пиперима. Ова два батаљона, требају бити у сталној координацији један са другим.

Ми Ејерујемо да до неког концентричног напада од стране четника према нама засада неће доћи, само ако употрејемо партизански начин ратовања, тј. нечекања на једном мјесту, недржања фронта, већ сталним и непрекидним упадима [разбијамо га] ондје гдје непријатељ мисли да му је најсигурније. Оваквим упадима ми ћемо њима онемогућити да сконцентришу јаче снаге, да праве концентричне нападе на нас. Ми вјерујемо да ће до још неких упада наших јединица на горњем сектору доћи.

Талијани су покушали са испадом на путу Никшић — Требиње, гдје су их наше јединице дочекале, разбиле и повратиле натраг. Читав дан 23 [априла] су трајале борбе са окупатором. Непријатељ је имао више мртвих и рањених, које су одвлачили тенковима. Наши су имали 4 рањена, од којих два тешко.

¹ Редакција располаже копијом упутства.

Овог заробљеног Бјелопавлића пустили смо кући, иако је он тражио да остане код нас. Он је неспособан за борбу и не постоји никаква опасност да га пустимо. У Морачи су наши заробили 9 четника, од којих су били 8 сељаци, а један инспектор министарства финансија... О томе ћеш читати у „Вијестима“ које ти шаљем.

Молим те, види, јер ми један друг рече да Тодор¹ врло тешко издржава велике маршеве, али неће да тражи и да изјави да не може. Згодно би било да га позовеш и с њим разговараш, па да га пошаљемо на неки други рад, гдје не би имао велике маршеве.

Лидија је јуче дошла заједно са другом Стајкићем и налази се ту, код дјеце. Она ће засада остати ту.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ЗА ГЛАВНИ ШТАБ
НАР.-ОСЛ. ПАРТИЗ. ОДР.
ЗА Ц. ГОРУ И БОКУ
Милутин

БР. 44

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА НИКШИЋКОГ НОП ОДРЕДА ОД 24 АПРИЛА 1942 ГОД. ШТАБУ ПРВОГ УДАРНОГ БАТАЉОНА О ЗАУСТАВЉАЊУ ПОКРЕТА ИТАЛИЈАНА И ЧЕТНИКА ПРЕМА ТРУБЈЕЛИ И НАРЕЂЕЊЕ ЗА ОБЕЗБЈЕЂЕЊЕ БАТАЉОНСКОГ СЕКТОРА²

24 априла
242

ШТАБУ I УДАРНОГ НАР. ОСЛ. ПАРТИЗАН. БАТАЉ.

П о л о ж а ј

Ви сте обавијештени, а могли сте и осмотрити, да су данас Талијани и четници покушали продор у правцу Риђана и Кочана. Талијани су ишли са 12 тенкова. Успјели су да пређу преко НОВОГ моста 30-40 Талијана и заноћили у кући Рака Мићуновића. Наши су их дочекали и нанијели им прилично губитака у мртвим и рањеним, исто и четницима. Ми смо имали 4 рањена,

¹ Тодор Милутиновић

² Редакција располаже копијом документа.

од којих 2 теже. Италијани и четници задржали су се ноћас на положајима, што значи да имају намјеру да продиру даље. У вези с тим, појачајте страже и патроле, нарочито на Уздомиру и подножју истог, и путем патрола контролишите терен на вашеч сектору да се четничка банда заједно с Талијанима у току ноћи гдје не провуче. Повежите се путем курира и патрола са другом Ђуром Рогановићем преко посадног вода у Кочанима и у случају напада координирајте акције са њим. У току сјутрашњег дана, ако буде борбе, неко из Штаба [одреда] биће тамо на положајима и предузе[ће] руководство операцијама. У току јучерашњег дана Италијани су 6 граната из далекометног топа убацили у Жупу. Народ је мало ухватио страх, али га је то брзо прошло. Штете није било никакве. Талијани гађали су и овог пута „добро“, као и увијек. Преко телефона другови из Боана нам јаЕљају да су наши ушли у Горњу Морачу, коју су били прије два-три дана напустили. Заробили су два четника, а неке су опсјели у кућама у Драговића Пољу. Оперативни штаб за Херцеговину додијелио је Главном штабу од заплене у Борчу један вагон жита и кромпира. Више ништа нема ново о чему нијесте ви упознати.

С другарским поздравом,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ЗА ШТАБ ОДРЕДА
Политком
Мил. Ђуровић

БР. 45

ОЦЈЕНА ШТАБА НИКШИЋКОГ НОП ОДРЕДА ОД 24 АПРИЛА 1942 ГОД. МОРАЛНО-ПОЛИТИЧКОГ СТАЊА У ДРУГОМ УДАРНОМ БАТАЉОНУ ПОСЛИЈЕ БОРБИ КОД ЗАГАРАЧА¹

24 априла
249

ШТАБУ II УДАРНОГ НАР. ОСЛ. ПАРТИЗ. БАТАЉ.

П о л о ж а ј

Из Еашег писма од 22 о. м., као [и] из писма батаљонског бироа, видимо да постављате питање откуда смо могли закљу

¹ Редакција располаже копијом документа.

чити да је у вашем батаљону наступила извјесна деморализација и питате ко нам је то јавио или писао. То смо закључили из вашег писма, из пријава на љекарску здравих бораца из вашег батаљона, као и из отпуштања неколицине млађих ударника које сте ви окарактерисали као незреле и недорасле да буду војници ударних јединица. Откуда појава пријаве на љекарску, дезертерство — па макар и једног борца — и отпуштање недораслих да остану у ударном батаљону — баш послје пораза, оди[осно] неуспјеха који сте имали са четничком бандом! То је могло доћи само као посљедица попуштања морала код бораца, а што је сасвим разумљиво послје оноликих губитака које је тај батаљон претрпио.

Што сте ви активним политичким радом у војсци и учвршћивањем парт.-организације у батаљону успјели да морал учврстите и подигнете, то је за вас, руководиоце, и војнички и политички похвално. Наставите са таквим политичким и војничким радом међу војском, али при томе не заборавите ни на околину гдје се налази ваш батаљон, већ и у народу радите политички и повезујте народне масе за наугу партизанску војску.

Закључили смо да је морал попустио био, не само у том батаљону, него уопште у свим јединицама на том сектору, из писма које смо добили од друга Крста Попиводе, Воја Ковачевића и Сава Илића, у ком су предлагали као најбоље-рјешење из тешке ситуације — повлачење на границу Општине граховске тамошњих снага, због несигурности средине у којој су се налазиле, и сад се налазе наше јединице. И код најчвршћих и најсвјеснијих војничких јединица, ако се нађу у несигурној средини и ако им је несигурна позадина, мора наступити извјесно колебање и попуштање морала код војске, па је то вјероватно био случај и с вашим батаљоном, а вас руководилаца је заслуга што сте брзо повратили морал код војске.

Писмо о коме смо вам писали да смо вам упутили у име Штаба, а које је допунио друг Ђидо, упућено је на адресу Ловћенског одреда, али смо им напоменули да и вама писмо или његов препис доставе.

Ако вас писмо интересује, тражите од штаба Ловћенског одреда да вам га упути, јер га, вјероватно, нису уништили.

Ваш успјех при освајању Гарча (Загарча) у погледу уништавања четничких банди је заиста велики. Такве успјехе могли су постићи само борци који су спремни да дају све од себе у борби за народно ослобођење. То војницима треба подвлачити и нарочито истицати најхрабрије борце и указивати колебљивима да се угледају на њих. Па и поред тих успјеха, ми и сада сматрамо да онолики губици, колико је претрпио ваш батаљон, нису смјели да буду. Ми људство морамо чувати прије свега, јер

ми имамо да издржимо још тешку и упорну борбу, па људство морамо што се више може чувати. Испитајте што прије кривце за толике губитке и о томе нас обавијестите. Тражили смо вам списак мртвих и рањених, јер нам је било потребно ради фамилија, и још нисмо од вас добили те податке, па смо их накнадно примили. Тражили смо и број рањених, јер смо претпостављали да је било лакше рањених, које нисте упућивали у болницу. Ја-Еите да ли сте све погинуле успјели да ви сахраните или су остали несахрањени на територији коју су заузели четници. Обавјештавамо вас да су Талијани и четници данас покушали у правцу Штедима и Кочана да продру према Трубјели. Талијани су кренули са 9 тенкова. Наши су их дочекали и одбацили на-траг. Једна чета Талијана [је] опкољена, али не потпуно. Наши ће ноћас покушати да је униште путем бомбашких одјељења. Резултате о борби доставићемо вам идућим писмом. Јуче и да-нас Талијани су из Никшића бомбардовали Жупу далекометним топовима. Гађали су Горња Кута. Није било штете.

Херцеговачки партизани су освојили Борач; о поједино-стима борбе видјећете из вијести Гл. штаба које су вам упућене. Оперативни штаб нас је извијестио да је од заплъене у Борчу додијељен Главном штабу за Црну Гору и Боку 1 вагон жита и кромпира. Данас су нас извијестили са Боана да су наше једи-нице, које [су] се биле повукле прије неколико дана, поново ушле у Горњу Морачу и том приликом заробиле 2 четника, а не-што су у кућама опколиле.

Прошли пут сам вам упутио нешто конца и 2 сапуна, који нијесу добри, али бољих нијесмо имали. Ствари које нам тра-жите доставићемо вам ако их буде у нашим магацинима, па ће вам то уручити наша Интендантура. Нешто конца ће бити си-гурно, а кроз који дан упутићемо вам и нешто веша, јер смо до-били једну количину платна од Оперативног штаба за Херце-говину. Пошто сте сад на одмарању, настојте да што хигијен-скије живите. Обавезно чету по чету на смјене опарите. Ако вам не будемо могли послати сапуна, правите лексију¹ и њом зами-јемите сапун.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ЗА ПГГАБ ОДРЕДА
Политком
Мил. Ђуровић

¹ иијећ

Шаљемо вам Проглас Врховног штаба црногорским партизанима.

Шаљите нам редовне извјештаје како сте с муницијом.

Ако имадемо на расположењу неког доброг друга, или ако га можемо узети из неке друге јединице, послаћемо вам га за замјеника команданта. У противном, уредите и удесите попуну сами, како најбоље нађете за сходно.

БР. 46

ПИСМО ШТАБА НИКШИЋКОГ НОП ОДРЕДА ОД 24 АПРИЛА 1942 ГОД. ПОЛИТИЧКОМ КОМЕСАРУ ГАЦКО-НЕВЕСИЊСКОГ СЕКТОРА ПОВОДОМ ЗАУЗИМАЊА УСТАШКОГ УПОРИШТА БОРЧА¹

252

24 априла [1942 г.]

ДРУГУ БЛАЖУ ЂУРИЧИЋУ

Добили смо твоје писмо од 21 о.м. у коме нас извјештаваш, управо допуњујеш свој ранији извјештај о заузимању Борча. Добили смо једно писмо и од друга Павла² о детаљима заузимања Борча, као и једно кратко специјално саопштење Оперативног штаба о истом. Ни једно, ни друго, ни треће не даје потпуно податке о запљенама оружја и материјала. Што се тиче материјала, намирница и стоке, то је разумљиво, јер није толику запљену лако средити, али у погледу оружја и муниције мислимо да је много лакше било рачунати и да сте нам могли послати већ детаљне и тачне податке. Ово нас интересује, а нарочито у погледу муниције, много, јер се код нас осјећа велика оскудица, а нарочито у муницији југословенских оружја. Последњих мјесеци ми смо такорећи свакодневно у борби са непријатељима — четницима и окупатором, а нарочито са четницима, па смо прилично исцрпили резерве муниције, а запљена у последње вријеме скоро нијесмо ни имали, сем сада нешто мало у Жупи. Само Орјенски батаљон у том погледу и донекле Ловћенски одред стоје добро. Писали смо Оперативном штабу, ако је заплијењено више муниције у Борчу, да нам нешто пошаљу, па и теби за то исто скрећемо пажњу да се о томе заинтересујеш.

¹ Редакција располаже копијом писма.

² Павле Ковачевић

Ми смо досада формирали приличан број ударних батальона, и један дио од њих се већ крстио у ватреним окршајима. Сви се показују бољи један од другог. Наши ударни батальони изгледају као права војска — дисциплинована и спремна да издржи све напоре Народно-ослободилачке борбе. Кроз ударне јединице изникао је низ хероја, који кроз наше раније партизанске јединице нијесу могли доћи — због неактивности истих (тих јединица) — до изражаја. Послије нашега успјеха у Жупи над четничком бандом и Талијанима, гдје смо запленили 3 бацача, 4 тешка [митраљеза] и 12 пушкомитраљеза и око 70 пушака и око 5.500 метака и друге ратне спреме, наши ударници постигли су још један успјех — јуче на фронту према Вasoјевићима заузели су Горњу Мсрачу коју су прије неколико дана напустили партизани Комског одреда, који још увијек нијесу успјели да учврсте своју партизанску војску. Том приликом четници су имали око 40 мртвих, 10 заробљених, а нешто их је опсједнуто у кућама у Пољу Драговића. Ми смо имали 3 мртва и 6 рањених.

Јуче су Талијани са 12 тенкова у заједници са четницима покушали да продру у села Риђане, Штедим и Кочане. Наши су их дочекали, нанијели им приличан број губитака у мртвим и рањеним и успјели да их одбаце натраг. У току данашњег дана нијесу покушавали са никаквим покретом, па чак нијесу ни околину бомбардовали, што обично чине.

Иначе код нас нема ништа друго ново.

Искористите популарност партизана и одушевљење маса у тим крајевима и политички и војнички размахните се. Стварајте попут нас чврсте партизанске јединице. Ово је само сугестија, а тамо сте ви у вези са Оперативним и Врховним штабом, који ће вам дати конкретна упутства у погледу рада на том терену.

Организуј претјеривање намирница из Борча, додељених Главном штабу — једну половину за Пиву, а другу за наш магазин у Голији. Максиму реци да те намирнице до нашег даљег наређења, управо до наређења Главног штаба, не транспортује за Горње Поље.

Другарски поздр^ав.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

ЗА ШТАБ ОДРЕДА
Политички комесар
Мил. Ђуровић

БР. 47

ПИСМО ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И
БОКУ ОД 26 АПРИЛА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП
ОДРЕДА ЗА ХЕРЦЕГОВИНУ О ПОТРЕБИ ХИТНОГ ПОВРАТ-
КА ЦРНОГОРСКИХ ПАРТИЗАНА ИЗ ХЕРЦЕГОВИНЕ¹

сл.
26 априла

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НАРОДНО-ОСЛ. ПАРТИЗАН.
ОДРЕДА ЗА ХЕРЦЕГОВИНУ

С обзиром на ситуацију код нас, а и према вашим снагама, којима располажете после заузимања Борча и чишћења усташких бандита на том терену, потребно је да нам све наше снаге које се налазе на вашој територији пошаљете овамо, како би смо могли од њих створити ударне батаљоне и учврстити их војнички и онда употребити их у борби против четничких банди на нашем терену.

Ми сматрамо да вам засада наше снаге нијесу потребне и да их можете послати без тешкоћа.

Ово схватите као хитно и наше јединице што прије овамо упутите. У случају ако сте јединице упутили дубље у Херцеговину, или ако су отишле по наређењу Врховног штаба, онда у споразуму са Врховним штабом, ако икако можете, ослободите их.

Наши ударни батаљони 23 априла очистили су Горњу Морачу од четничких банди и нанијели им веће губитке.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

ЗА ГЛАВНИ ШТАБ
НАР. ОСЛ. ПАР. ОДР.
ЗА Ц. ГОРУ И Б.
Милутин

¹ Редакција располаже копијом извјештаја.

БР. 48

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА НИКШИЋКОГ НОП ОДРЕДА ОД 27
АПРИЛА 1942 ГОД. КОМАНДАНТУ ЧЕТВРТОГ УДАРНОГ БА-
ТАЉОНА ЗА ПОЈАЧАЊЕ БУДНОСТИ ПРЕМА ЧЕТНИЦИМА¹

258

27 априла 1942 год.

Строго повјерљиво!

КОМАНДАНТУ 4 УДАРНОГ БАТАЉОНА

П о л о ж а ј

Четници изашли на Будош. Упутили смо снаге да интервенишу тамо. Због тога, а и због сталног проношења вијести о могућности њиховог поновног напада на Жупу, требате бити будни. Поново вам се наглашава да држите на расположењу резервне снаге батаљона са којима можете хитно интервенисати у правцу гдје се буде указала потреба.

Положаје обезбиједите са мањим снагама које треба контролисати патролним одјељењима, на који ће начин бити положај осигуран од сваког непријатељског изненађења. Повежите се са батаљоном „Бијелог Павла" и са Ловћенском четом. Не дозвољавајте више шврљање сумњивих и непознатих лица из окупаторског подручја и обратно. Не служите се вама уобичајеном праксом да такве типове шаљете нама и на тај начин да нам се откривају положаји и војничке снаге. Пријелаз границе забрањен је свим лицима, сем оних која могу нама корисно послужити.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ЗА ШТАБ ОДРЕДА

Командант

Сава Б. Ковачевић

П. С. Резерва нека буде у приправном стању.

¹ Редакција располаже копијом извјештаја.

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА НИКШИЋКОГ НОП ОДРЕДА ОД 27
АПРИЛА 1942 ГОД. ШТАБУ РУДИНСКО-ТРЕПАЧКОГ БА-
ТАЉОНА ЗА УПУЋИВАЊЕ ПОЈАЧАЊА НА СЕКТОР БУ-
ДОША РАДИ ПРОТЈЕРИВАЊА ЧЕТНИКА СА ЊЕГА¹**

285

27 априла
у 6.20 по подне

**ШТАБУ РУДИНСКО-ТРЕПАЧКОГ НАРОДНО-ОСЛОБ.
ПАРТИЗ. БАТАЉОНА**

Примили смо ваш извјештај са којим нас извјештавате да су четници изашли на Будош. Једна чета на челу са другим Ђуром Рогановићем креће се у правцу Будоша у циљу онемогућавања њихове концентрације и загрожавања нашим снагама како у Пјешивцима, тако [и] у правцу Броћанца и Катунске Нахије, имајући у виду да их треба по сваку цијену потиснути са Будоша. Све ваше људство мобилишите и упутите у том правцу, а имајте у виду да обезбиједите нездраво стање² у Броћанцу, као и у другим селима на подручју вашег батаљона. Будите будни. Ако имате људства које је поуздано, а које се јавило за ударнике а није наоружано, упутите га ноћас у овај Штаб да прими оружје. У овом погледу строго се руководите тим да не упутите петоколонашке елементе или непоуздане елементе, којима би пало у руке наше оружје. О свакој тамошњој промјени извјестите. Повежите се са другом Ђуром и са нашим II ударним батаљоном, који ће се тамо налазити.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

**ЗА ШТАБ ОДРЕДА
Командант
С. Ковачевић**

Редакција располаже копијом наређења.
Треба да пише: да се обезбиједите због нездравог стања.

УПУТСТВО ВРХОВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
ОД 28 АПРИЛА 1942 ГОД. ШТАБУ ДУРМИТОРСКОГ НОП
ОДРЕДА О НАЧИНУ УПОТРЕБЕ ЈЕДИНИЦА ОДРЕДА И
ОБАВЈЕШТЕЊЕ О СИТУАЦИЈИ У ИСТОЧНОЈ БОСНИ
И ХЕРЦЕГОВИНИ

123

Препис писма Врховног штаба

ВРХОВНИ ШТАБ
НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКЕ ПАРТИЗАНСКЕ
И ДОБРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
28-IV-42 год. 9 часова

ШТАБУ ДУРМИТОРСКОГ ОДРЕДА

1) Извијестите нас о резултату борбе у Г. Морачи. Да ли су четници имали губитака? Потребно је да нас извијестите о вашим даљим намјерама и могућностима.

2) Убацивањем комитских одјељења и лаких чета у непријатељску позадину треба му спријечити сваку офанзиву према Шавничком срезу и према Колашинским Пољима. Ако крене ка Колашинским Пољима, даје вам се прилика да га ударите у бок и да га поразите. Наравно, треба развити извиђачку и обавјештајну службу, треба да имате десетине у његовој позадини. Имали сте горког искуства због слабе службе извиђања. Извијестите нас обратном поштом колико одјељења имате у непријатељској позадини и резултате њихових борби. Припремајте ноћне нападе и упаде, јер они доносе највеће резултате.

3) Повежите се са Бјелопољским одредом, јер он одлично дејствује. Он је потукао знатно надмоћније непријатељске снаге на своме фронту. Командант тога одреда је друг Терзић Велимир. Он је одличан војнички стручњак. Позовите га у Колашинска Поља на једно војно савјетовање. Ако ма шта предузмете према Колашину, обавезно морате извијестити Бјелопољски одред и дати му задатак како да вас помогне. Ово немојте испустити из вида као ваши другови који су раније водили борбе око Колашина.

4) Пети батаљон Прве бригаде био је намијењен за Дурмиторски одред. Међутим, због италијанске офанзиве у правцу Чајнича морали смо тај батаљон упутити ка Чајничу и Горажду. Дакле, на тај батаљон више не рачунајте. О неком трећем батаљону за ваш Одред није било ни говора (ми смо

тај батаљон назвали другим батаљоном који је требао да дође у ваш Одред).¹

5) У случају неке четничке офанзиве ка Шавнику ступите у везу са Пљеваљским одредом. Он вас, у датом случају, мора потпомоћи. Саопштите ово наређење другу Јакићу², јер ми сада са њим имамо слабу везу. Реците му да је у том случају потребно привремено напустити територију око Пљеваља и повести кориснију борбу у Шавничком срезу. Ово му доставите и у репису.

6) Навикните старјешине, а и ви сами немојте буквално схватити наша наређења. Ово су директиве за рад. Ви се сами налазите ближе догађајима и морате предузимати хитне мјере за њихово рјешење у своју корист.

7) Извјештај о ситуацији: Талијани у јачини једног пука пјешадиског пошли су од Пљеваља и преко Чајнича избили у предграђе Горажда, на десној обали Дрине. Даље нијесу могли, јер смо порушили све мостове на Дрини. О неком већем броју нема ни говора. То су паничарске вијести. Санџачке трупе овога пута слабо су се показале, јер непријатеља нијесу ни до^кале. Они су били импресионирани лажном јачином непријатеља. Многе старјешине, као и Пљеваљски одред, тражили су одобрење да ли могу напасти непријатеља. Зна се, непријатеља треба напасти свугдје кад старјешина дође до закључка да може имати резултата. То је основно правило у нашој борби. Нијесу ово повезани фронтови, па да се тражи надлежно одобрење.

По доласку на десну обалу Дрине (предграђе Горажда — један батаљон, а један други у селу Копачима) ми смо предузели низ напада на путу Чајниче—Горажде и стално смо узнемиравали непријатеља и са лијеве обале Дрине. Он се сада налази врло угрожен и ми вјерујемо да ће се повући са обала Дрине.

Непријатељ има гарнизоне у Чајничу, Ковачу и Бољанићима. У Чајничу је говорио како се ту он неће задржати, а да ће ту довести^ четнике из Васојевића и Г. Мораче. Заиста је вјероватно да се у Чајничу неће задржати, али о неком довођењу Васојевића не вјерујемо. Ми бисмо то и жељели да их овамо сигурно потучемо и да вам, на тај начин, олакшамо посао. То је талијанска пропаганда да би пронашао своје стражаре.

¹ На територији Лурмиторског НОП одреда тада се налазио Први батаљон I пролетерске НОУ бригаде.

Од стране Врховног штаба за ову територију био је одређен и 5 батаљон исте бригаде, али није дошао због наведених разлога.

² Велимир Јакић, члан Главног штаба за Санџак, умро 1947 год. нао пуковник ЈА.

На нашем фронту од Устипраче—Јахорине—Сарајевског Поља, нема никаквих промјена. Било је покушаја да поједине усташке банде пређу Прачу, али су их наши дјелови одбацили натраг.

На осталом дијелу источне Босне усташе-Нијемци били су повели неку офанзиву. Под утицајем четничких издајничких вођа сељаци се нијесу борили. Усташе и Нијемци — културбундовци — несметано су ишли и одреда палили куће. Четнички официри покушали су да за Недића врбују сељаке, али се ови нијесу хтјели одазвати. Сељаци су се у њих разочарали. Њихово разочарење било је још веће кад је Бадер, заповједник Србије, јавио да источна Босна припада Независној Држави Хрватској, а четничке вође су их у том погледу лагали.

Ови сељаци сада траже нашу помоћ и заштиту. Ми смо предузели мјере да се поново формирају те мјештанске јединице.

По последњим подацима које имамо, изгледа да Нијемци, којих је било врло мало, напуштају источну Босну.

8) Херцеговачки ударни батаљон појачан са нешто мјештанских партизана опколио је на путу Невесиње—Гацко једну талијанску колону од 1500 војника. Борбе се воде већ три дана. Резултати досада: заробљено 97 Талијана, убијено преко 200, још више рањено; заплијењено 4 митраљеза, 12 пушкомитраљеза, преко 200 пушаха са муницијом, мноштво бомби за бацаче, комплетна лџетња спрема за једну талијанску чету. Другови јављају да ове остале неће живе пустити.

9) Ваш извјештај о борбама у Никшићкој Жупи није потпун. Немојте други пут да објављујете тако штуре извјештаје. Дајте им више војничког смисла и детаља. Човјек стиче из вашег извјештаја утисак да је била само једна засједа у Рубежима. Међутим, истина је да су се три дана водиле борбе у Жупи.

10) Кад год шаљете извјештаје, они треба да обухватају цјелокупну војно-политичку ситуацију на вашем подручју, треба истаћи све промјене од последњег извјештаја и тако даље. Све то има смисла. На основу таквих извјештаја ми цијенимо ситуацију на свима подручјима. Није вриједно ломити курире око једног непотпуног извјештаја, из којег ми не можемо ништа видјети.

11) По нашем мишљењу, засада вама не пријети опасност од Ђурђевића Таре. Према томе, немојте везивати велике снаге. Реците и Јакићу из Пљеваљског одреда да осматра и чува овај правац. Држање неког батаљона у Кршу било би неправилно. Поручите мост на Ђурђевића Тари.

12) Сасвим је правилно да ваше базе и болнице организујете у кршном предјелу Пиве. Можда је било боље да се и болница пребаци преко Сушице, а да не буде у Црној Гори.¹ Но, ви то боље процијените, јер добро познајете земљиште.

13) Друговима из Херцеговине наредили смо да око Горанскога организују своју базу. Тамо ће они пребацили већи дио плијена из Борча. У Горанском ће бити и њихова стална болница. Ми смо тамо послали хируршку екипу. Пошто организује и сврши посао тамо, можете је позвати у Жабљак. Упамтите да је то покретна екипа и она се не смије задржавати на једном мјесту. Кад заврши посао иде на другу страну.

14) Гледајте да за ваше ударне батаљоне добавите нешто муниције из Црне Горе. Добро је што сте Ловћенски батаљон снабдјели муницијом.

15) Извијестите нас о покретима Талијана.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

ВРХОВНИ ШТАБ
НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Да је препис вјеран оригиналу тврди
Чича Јанко²

¹ Односи се на село Црна Гора у Планинопиској општини, између Таре и Сушице.

² Моша Пијаде

БР. 51

НАРЕЂЕЊЕ ВРХОВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
ОД 29 АПРИЛА 1942 ГОД. ШТАБУ ДУРМИТОРСКОГ НОП
ОДРЕДА

ВРХОВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ПАРТИЗАНСКЕ
И ДОБРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
29-1У-42 год.
у 9 часова

ШТАБУ ДУРМИТОРСКОГ НАРОДНО ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА

1) У прилогу вам достављамо наређење које смо упутили и Главном штабу за Црну Гору и Боку. Цјелокупни ваш рад саобразите упутствима која су тамо пружена.

Поставите Команду подручја. Њеног команданта нека хитно одреди Главни штаб. Сједиште нека буде у Жабљаку, гдје укините Команду мјеста. Код Команде подручја може бити једна партизанска стража. Мишљења смо да треба поставити партизанске страже у Шаранцима, Боану, Шавнику, Планино-Пиви, Жупо-Пиви. Команду мјеста из Шавника укините, јер немате потребе за њом. Ако нађете за потребно можете установити и још коју партизанску стражу.

3) Потребу за активношћу вашег Одред ка Колашину изнијели смо у наређењу Главном штабу.

4) Ми смо стекли убјеђење да је Ловћенски батаљон употребљен на обичној стражи на Кршу. Он је требао да ријешава важне офанзивне задатке у вашем срезу, па сте га у том смислу и требали употребити. Ступите у везу са Штабом тога батаљона и нађите правилно ријешење.

Пети батаљон неће доћи у Жабљак, јер је ангажован ка Горажду. Ви и иначе имате довољно снага.

5) Другови из Херцеговине додијелили су Главном црногор. штабу један вагон жита. Оно се сада налази у Изгорима и око Чемерна. Морате организовати пренос од тога жита. Даће вам и од стоке. Речено им је да све то дотуре до Горанског.

Све потребе треба смјештати у предјелу Планино и Жупо-Пиве. Боље је било да сте организовали болницу на платоу Планино-Пиве. Херцеговачки другови служиће се болницом у Горанском. Тамо смо упутили хируршку екипу. Пошто заврши посао, можете је позвати у Жабљак. Упамтите да се та екипа

не задржава на једном мјесту. По завршеном послу иде тамо гдје је потребно.

6) Омладински батаљон нека остане у саставу Ловћенског батаљона. Најбоље је да га тај батаљон постепено уводи у дејство. Не би било добро да тај батаљон ступа у дејство док није стекао најнужније борбено знање. Може бити да ћемо тај омладински батаљон касније прикључити Ловћенском батаљону.

7) У болнице немојте примати оно људство које нема љекарски упут.

8) Одржавајте везу са Пљеваљским одредом. Саопштите том Одреду наше наређење: ако непријатељ покуша неку нову офанзиву ка Фочи, онда он треба да нападне из позадине. Покуша ли непријатељ ка Ђурђевића Тари, онда треба исто тако да напада са бока и из позадине.

Реците Пљеваљском одреду да нам пошаље детаљан извјештај о војно-политичкој ситуацији око Пљеваља.

9) Писмо за Бјелополски одред, које се односи на упућивање друга Терзића¹ за начелника Црногорског штаба, одмах спроведите и сигурно доставите. Преко друга Јакића ово телефоном саопштите и Главном штабу за Санџак, са којим немамо брзу везу. Терзић се има послати по сваку цијену. По доласку у Дурмиторски одред има да размотри детаљну војну ситуацију и могућности у војничком погледу. Пружите му, у том погледу, потребне податке.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

КОМАНДАНТ
НАРОДНО ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ПАРТИЗАНСКЕ
И ДОБРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

¹ Велимир Терзић

ИЗВЈЕШТАЈ ИВАНА МИЛУТИНОВИЋА И МИЛОВАНА ЋИ-
ЛАСА ОД 30 АПРИЛА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И
ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О ВОЈНОЈ И ПОЛИТИЧКОЈ СИТУАЦИЈИ У
ЦРНОЈ ГОРИ И БОКИ¹

30 априла 1942 године

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Драги другови,

Примили смо ваше писмо од 17 априла, упућено другу Ћиду одмах иза доласка Милутинова. Писмо смо проучили и потпуно се с њим слажемо. Друг Ћидо је та писма прочитао тек сада по повратку из Горње Мораче, одакле се вратио синоћ. Друг Ћидо у име своје скреће пажњу само на ово: у писму које вам је послао прекјуче осврнуо се и на ваша ранија писма, па, после поновног проучавања ваших тактичких упутстава, каже да су она сасвим на своме месту, што вам у писму није довољно нагласио; једино, он мисли да извесни другови, међу њима и друг Младен, ипак траже сувише круту примену тих директива. Ми смо данас одржали састанак другова из ПК, коме је присуствовао друг Сава Ковачевић, Ћидо и Милутин. На састанку смо детаљно претресли ситуацију у Црној Гори и донели извесне војно-политичке закључке које вам достављамо. Реферате су поднели са сектора Сињајевине друг Ћидо, са сектора Ловћенског одреда друг Вељко Мићуновић, а са Никшићког сектора друг Сава Ковачевић. Ситуација је по прилици ова:

Прво. На Сињајевинском сектору, односно у простору Колашин — Беране — Андријевица, политичко стање иде у прилог нама, нарочито у Срезу беранском и извесним крајевима Колашинског среза. Четничка организација у Срезу колашинском скоро нигде не постоји. Четници су сва села и општине организовали у четири батал*она (принудна). Правих активних четника постоји свега од 4-800, а остало је принудно организована маса, која не претставља никакву борбену вредност и која у дну душе не жели да се бори против нас. С малим војничким успесима све би се то растгало у парампарчад. Услед изузетно тешке економске ситуације сељаштва у Црној Гори, основно расположење код четничких маса у Црној Гори јесте да остану неизгмиравани код својих кућа, а исто тако се код њих види и неповерење, па чак и мржња према четничким вођама. Из саслуша-

¹ Редакција располаже копијом извјештаја.

ња четника заробљених у Г. Морачи види се да код народа постепено расту симпатије за партизана и да партизанима једино замерају [за] претерана и недовољно образложена стрељања. На томе сектору налази се осам батаљона ударних, од којих два још нису потпуна (раније батаљони Комског одреда), а чије је људство иначе врло доброг квалитета; затим два батаљона Дурмиторског одреда и један омладински батаљон и један батаљон Никшићког одреда, као и [батаљон] „Алекса „Билас“. Пошто се људство у свим батаљонима постепено меша, што се показало као врло корисно у сваком погледу, ми смо батаљоне нумерисали по бројевима. Наравно ради тога да непријатељ не би дознао број батаљона, прескакали смо извесне бројеве, па не треба да вас зачуди кад у преписци чујете — 23 или 24 батаљон и слично. Батаљони носе називе овакве: 13 црногорски народно-ослободилачки партизански ударни батаљон. Ако батаљон има име, онда му се додаје и име. На пример: на Сињајевинском сектору се налази, сем поменутих батаљона, и 14 ЦНОПУ батаљон „Бајо Секулић“, који се такође налази на Сињајевинском сектору. Друг Ђидо је тамо створио оперативни штаб о коме вас је већ известио. Тамо је изведена акција у Горњој Морачи о којој сте такође обавештени. Недостатак те акције јесте у томе што није сутрадан настављен продор преко Роваца у правцу Манастира Мораче, с једне стране, а из Горње Мораче у правцу Осретка и Љуте, с друге стране, како би се очистила десна обала Мораче и у даљем развоју борби повезале наше снаге са снагама у Пиперима и Бјелопавлићима (два батаљона). Сама акција у Горњој Морачи је војнички добро постављена и плански изведена и дала је добре војничке и политичке резултате. Приликом ранијег нашег повлачења из Горње Мораче Горњоморачани су се држали у приличној мери непријатељски. Али сада, када су се наши другови, истина не због неког великог четничког притиска, сасвим правилно повукли из горњоморачке рупе да ту не би везивали велике снаге, — а морале би се везати велике снаге ако би се хтело да се избегне опкољавање од Роваца и Липова, — Горњоморачани су изјавили жељу да иду са нама и да се евакуишу, и већ сву стоку истерују на Јаворје у слободну зону. Овоме је много допринело и то што наши другови нису вршили никакве конфискације над принудно организованим четницима, а ослободили су све заробљене четнике сем једнога (њих око 40). У вези са таквом ситуацијом тамо, а и са информацијама да четници спремају напад на Поља Колашинска, и на Шавнички срез одмах иза тога, ми смо дошли до закључка да је потребно организovati извешан јачи упад у Берански срез, комбинован са акцијом у позадини или у правцу Липова или Ријеке Мушковића. То ћемо оставити друговима на терену. У том смислу решили смо да оперативни штаб који је формирао друг Ђидо изменимо

на тај начин што ће у њега ући и друг Саво Дрљевић, јер Пеко треба да дође у Главни штаб. Пре тога ће друг Пеко, у складу са вашом директивом, поћи да се састане са другом Терзићем, па ће се или створити један оперативни штаб у Пољима Колашинским од батаљона који ће се придодати за акцију према Беранама, или ће се ти батаљони ставити под Терзићеву команду. На тај начин ћемо се живље повезати са Терзићем, што одговара и природној вези ових положаја и потреби да Терзић узме активнијег учешћа у рјешавању беранско-колашинско-бјелопољског проблема. Друг Пеко ће се одмах после тога вратити овамо, јер је потребно да се формира Главни штаб, који још увек није формиран. Ми вас молимо да нам доделите друга Ћетковића¹ за Главни штаб и да то учините што хитније, ... Мислимо да Ћетковићевим способностима не одговара батаљон — то је премало за њега — и њему би се тамо могла наћи замена, дочим би нама у Главном штабу био драгоцен, а Терзића би било незгодно водити из Бјелопољског одреда.

На сектору Никшић ситуација је углавном без промене. Талијани су покушали испад у правцу Кочана (ка Грахову) са мањим снагама, али су се, пошто су имали око 50 мртвих и рањених, вратили натраг. Четници су били заузели Будош, али су у борбама око Будоша имали 30 мртвих и рањених, па су га они напустили, а ми поново заузели. У Никшићу Талијани врше јачу концентрацију трупа. Говори се о њиховом продирању заједно са четницима у три правца. Која су та три правца, ми не можемо сазнати. Највероватније — ка Грахову, као први, а преко Лукова ка Шавнику, као други. Могућно је да трећи правац претставља Горње Поље. Два батаљона који се налазе у простору Бјелопавлићи—Пипери већ су се спустили на Радовче и тамо разоружали четничку посаду (један од њих), а други треба да дејствује око Ковачких Долова. Овим батаљонима командује Блажо Јовановић, али ти батаљони нису показали још довољно ни политичке ни војничке иницијативе, па ћемо им упутити наредбе и критику извесних негативних појава. Они треба да дејствују дубље у Пиперима и Бјелопавлићима са наглим упадима. Ситуација у извесним селима у Бјелопавлићима и Пиперима за нас је врло повољна. Извесни командири четничких чета чак сарађују потајно са нашим, пропуштају их, дају им понешто муниције, отворе на њих фингиране ватре и слично.

Треће. На територији Ловћенског одреда налазе се четири батаљона и једна омладинска чета, која ће вероватно прерасти у батаљон. Они ће засада моћи предузети само мање акције због још увек недовољно сталоженог политичког стања у Катунској Нахији, јер морају свим силама радити да се исправе

¹ Перо Ћетковић

политичке погрешке раније учињене и да се борба против издајника не претвори у борбу против читавих крајева (због страха сељака да их партизани не опљачкају и не попале, што пета колоне обилно користи).

На територији Орзенског батаљона према Грахову ситуација се такође компликује појавом четника у Кривошијама. Као појачање послаћемо један батаљон Ловћенског одреда.

То је ситуација укратко изложена. Четници сада настоје да остваре плаћену сталну војску, али им то тешко иде за руком. После удараца које смо им нанијели, а нарочито после Никшићке Жупе, они су принуђени да се још јаче ослоне на окупатора. Еајо Станишић се састао у Никшићу са неким талијанским командантом и рекао му да је после Жупе он неспособан за какву акцију, јер да га Талијани нису помогли. Сада су му Талијани обећали обилатнију помоћ. Његов штаб се преселио у село Страшевину. Ми смо свесни да Бајове намере можемо најлакше сузбити упадом у Бјелонавлиће. Зато ћемо гледати да то и извршимо.

По нашем мишљењу, четници су у Црној Гори досегли кулминациону тачку свога развитака. Сада све зависи од наше политичке и војничке вештине [па] да крену низбрдо.

Наш најтежи проблем јесте проблем исхране. Тај проблем се своди на проблем жита и проблем организације. Овај други ћемо решити, али проблем жита не можемо решити без помоћи са стране, и то у првом реду ваше, нако знамо са каквим се тешкоћама и ви борите. Ми смо створили једну релативно велику војску, а у изгледу је стално повећавање те војске, уколико се слободна територија буде ширила. Али, другови, та војска неће бити ни добра војска, уколико не буде имала хлеба. Масовним конфискацијама не можемо прибећи из политичких разлога, који су и вама познати, чак кад би и успели да ослободимо део територије. Најбогатије крајеве — Доњовасојевићку Нахију, Бјелонавлиће и Зету — из којих би се могло извући нешто мало жита, држи непријатељ. А наше потребе су огромне. Можете мислити колико треба да троши војска од три хиљаде људи. Већ има јединица које не добијају хлеба. Тако се неће моћи још дуго ићи. Чини нам се да се не ради о вагону или два, него о читавим композицијама, бар за извесно време до јула, док не падне први сноп и док не ослободимо већи део територије. Учините све што можете за нас у том погледу. Бојимо се да не дође до најгорег: да не евакуишемо војску због тога што је не можемо прехранити. Од Италијана, од којих би се нешто могло узети, не може да се узме засад ништа, јер прво треба сломити четничку претходницу. Тако стоји стање са прехраном. Ово питање може за нас постати врло критично, за нашу војску. Ми знамо с каквим се ви тешкоћама и војничким и другим борите, знамо колику сте нам помоћ

већ досад указали, али тако стоје ствари. Да није досада било овакве помоћи, ми бисмо тешко створили и одржали и ово што смо створили, а из те ситуације још нисмо испетљали, нити ћемо се моћи испетљати за дуже време, јер — жита нема, а где га има, ово је далеко од нас, у дубокој позадини непријатеља — Метохија, муслиманска околина Бијелог Поља и сл. Хране имамо свега још за седам дана, под храном ми увек подразумевамо хлеба и ништа друго. Наше наоружање је доста добро. Имамо доста аутоматских оруђа, али с муницијом не стојимо најбоље. Просечно имамо 40 метака на борца, по 500 метака на тешке митраљезе, а по 150 на п.митраљезе. Бомби имамо мало. Имамо два топа 65 мм, али од њих скоро немамо муниције. Имамо четири тешка бацача са нешто бомби. Бјелопољском одреду упутили смо 25 детонатора, упаљача и допунских пуњења за бомбе од бацача, а они су нама послали 50 бомби. И батаљону Пролетерске [бригаде] упутили смо 3.000 југословенских метака, 800 метака од талијанског митраљеза и 3-400 метака од италијанске пушке. Финансиска средства мала, око 15.000 лира, [сем] 150.000 лира које смо послали за куповину жита у Херцеговину. Имамо лекова и франака албанских које сада не можемо овде да употребимо...

Код нас иначе ништа ново. Пегави тифус се појавио у два села у Шавничком срезу. Прекјуче се разболио друг Велимир Кнежевић, изгледа да је добио пегавац. Предузете су извесне мере за борбу против пегавца, али сасвим недовољне, што је и разумљиво с обзиром на услове живота војске и народа.

Огромно нас је обрадовала вест о борбама код Горажда и ситуација у источној Босни, како смо је добили преко ваше најновије наредбе Дурмиторском одреду, коју нам је чича Јанко данас телефонски саопштио. .. *

По нашем мишљењу би било од велике важности за наше даље подухвате ако би се ви одржали још у Босни. Ако не бисте у томе успели, потребно је да нас обавестите о вашим даљим намерама, јер би, природно, и наша ситуација била измијењена, па би било на своме месту да и ми нешто подузмемо на време, било у смислу пребацивања снага да не чекамо уништење и распад, било продирања енергичнијег у правцу ка Берама и неослобођеним крајевима Санџака. У првом случају било би потребно да ја или Милутин останемо у Црној Гори, макар се у прво време илегално скривали по шумама заједно с једним мањим бројем партијаца, па би накнадно развили акцију и партиски рад. Ово су само идеје, вероватно далеке од стварности.

Примите пуно другарских поздрава

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

**НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ
И БОКУ ОД 30 АПРИЛА 1942 ГОД. О НАИМЕНОВАЊУ ОПЕ-
РАТИВНОГ ШТАБА КОЛАШИНСКОГ СЕКТОРА И О ЊЕГО-
ВИМ ЗАДАЦИМА¹**

30 априла

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ СЕКТОРА КОЛАШИН

ДРУГОВИМА ДАПЧЕВИЋУ, КНЕЖЕВИЋУ И ПОЛЕКСИЋУ

Драги другови,

Ријешили смо следеће: Оперативни штаб ће убудуће, сачињавати следећи другови: командант Момчило Полексић, његов замјеник Саво Дрљевић, политички комесар Велимир Кнежевић, а до његовог оздрављења друг Света Стефановић—Ћећа. Оперативни штаб мора са Главним штабом одржавати најмање сваког другог дана курирску везу, а по могућности сваког дана. Друг Дапчевић, који се сада налази у Оперативном штабу, одмах по пријему ове наредбе упутиће се у Поља Колашинска, гдје ће се састати са другом Велимиром Терзићем, командантом Бјелополског одреда. Тамо ће се тајно пребацити два батаљона из простора Боан—Крња Јела,¹ са задатком да изврше упад било у Срез берански, било у Липово или села око Колашина — Требаљево, Ријека Мушовића и сл. У Пољима ће се поменути два батаљона и батаљон „Алекса Ђилас“ (батаљон „А. Ђилас“ носи број 15, што му треба саопштити) ставити или под команду Бјелополског одреда или ће се формирати посебни оперативни штаб, који ће бити подређен Штабу Бјелополског одреда а уско сарађивати са Оперативним штабом Колашинског сектора, односно овим Главним штабом. Цијелу ту ствар ће ријешити на састанку другови Терзић и Дапчевић и удесиће ту ствар како би била најзгоднија ради јединства операција на читавом простору од Бијелог Поља до Роваца и како би се што лакше и брже остваривала веза са овим штабом. Оперативни штаб сектора Колашин сарађиваће уско са Штабом Бјелополског одреда, како би се, у случају нашег продора у правцу Берана, истовремено извеле акције на овом сектору и олакшао положај наших јединица тамо, против којих ће се непријатељ вјероватно концентрисати свом снагом. Акције у правцу Беранског среза, који је, по нашем мишљењу, најпо-

¹ Редакција располаже копијом наредбе.

жељнији правац, треба схватити, као упад, а не круто држање фронта, који има за циљ политичку мобилизацију и активизацију наших снага у Срезу беранском и уништење снага непријатељских и угрожавање непријатеља у његовој најосетљивијој тачки.

Сектор Колашин мора бити обавијештен о овим акцијама и морају му бити додијељени могући задаци.

По обављању овог посла, друг Дапчевић ће се, не чекајући ток и развој операција, одмах вратити овдје у Главни штаб, гдје ће преузети своју дужност. Скреће се пажња друговима да приликом сваке замашније акције морају у позадину непријатеља убацити тајно јачу групу партизана, која ће потпомоћи акцију из позадине (тројке, четворке и десетине дјелују стално, а овакве јединице у јачини до једне мање чете дјеловаће засада само приликом већег упада сличног оном у Г. Морачи). Друг Дапчевић не треба да се задржи дуже од пет дана по пријему ове наредбе, већ да буде овдје.

Подузмите све мјере против пјегавог тифуса, који се може појавити као најозбиљнија опасност за нашу војску. Исто тако вам саопштавамо да су резерве жита при крају и да се батаљони морају оријентисати на прехрану са терена. Упади у непријатељску позадину морају донијети, поред војничке и политичке, и материјалне користи, али се при том ни у ком случају не смије поступати друкчије него што је то постављено на састанку са другом Ђидом, тј. смије се стријељати само изразити петоколонаши и смије се конфисковати само њихова имовина. О овоме најстроже водити рачуна, нарочито је то значајно приликом похода у Васојевиће. Мислимо да је наша задња акција у Г. Морачи убиједила све другове у исправност наше политичке линије.

За команданта 13 ЦНОПУ батаљона предлажемо друга Јагоша Радовића¹, а за његовог замјеника друга Ђукића². Коначну одлуку остављамо вама.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

С другарским поздравом

¹ Погинуо 1943. године у Фочанском срезу као интендант IV црногорске бригаде.

² Милета Ђукић, погинуо као начелник штаба XII НО корпуса 1944. године.

БР. 54

ИЗВЈЕШТАЈ МИТРА БАКИЋА ОД 30 АПРИЛА 1942 ГОД.
ГЛАВНОМ ШТАБУ НОП ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
О ВОЈНО-ПОЛИТИЧКОЈ СИТУАЦИЈИ И ФОРМИРАЊУ УДАР-
НИХ БАТАЉОНА НА ТЕРИТОРИЈИ ГРАХОВСКЕ И БАЊСКЕ
ОПШТИНЕ

ГЛАВНОМ ШТАБУ ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

П о л о ж а ј

ИЗВЈЕШТАЈ

28 априла одржан је збор народа и ударника на Осјече-
ници. За ударнике јавило се 153 ударника¹ који су дјелимично
наоружани на самом збору. Један дио људства који се јавио за
ударнике имао је пушке. Колико се сјећам, остало је свега не-
наоружаних 40 партизана. У Грахову има око 50 пушака и на-
редио сам да се један дио тих пушака да ненаоружаним пар-
тизанима. Међу ударницима има 48 ударника. Наредио сам да
се 2 маја јави на одређено мјесто 70 ударника. Остали дио удар-
ника има да се прикључи раније већ формираној јединици.

Сјутра ће се одржати Првوماјска прослава. Као што је
одлучено, ја ћу говорити у име Партије. Послије одржане про-
славе одржаћу састанак цјелокупног партијског актива ради
прораде Отвореног писма и ради давања конкретних директива
за рад како у позадини тако и у војсци.

Мој први утисак о политичкој ситуацији на терену Гра-
ховске општине доста добар је, али ни у ком случају како се то
нама претставља.

Јуче је одржан велики збор у Велимљу на коме је уче-
ствовало око 1.500 [људи]. Расположење народа далеко је поли-
тички повољније за нас него што сам ја примјетио на збору у
Грахову, гдје је учествовало око 400 људи. За ударнике јавило
се 320. Свако је хтио да се јави за ударника, али смо иза-
брали само тај горњи број. То је људство пречишћено, али то
ипак не значи да га и даље не треба чистити. Политичка
линија овдје је далеко правилније спровођена него у самом Гра-
хову, иако је Партија врло млада. Народ је јединствен и вољан
да учествује у Народно-ослободилачкој борби. Ово повољно по-
литичко расположење народа треба још политички учврстити,

¹ партизана

зато има услова. С тога смо оставили неколико партијаца на раду у позадини, и током данашњег дана извршићемо распо-
дјелу партијаца Црмничана и Цеклићана који се налазе овдје
на лијечењу.

Од горњег броја јављених ударника наређено је да се јави
164 другога маја на одређено мјесто. Можда ће отпасти до 10
партизана, али у сваком случају јавиће се најмање 150. Ми
смо послали људство из ближих села ка Никшићу. Одредили
смо привремени командни кадар којег ви можете мијењати пре-
ма указаној потреби. Другови одавде предлажу следећи команд-
ни кадар: за команданта батаљона Јеврем Бјелица, за полкома
Михаило Килибарда, који се сада налази у Борчу, и до његовог
доласка замјењиваће га Вељко Алексић који је предвиђен за
замјеника полкома. За командира I чете Симо Ђ. Ераковић, за
полкома Василије Краљевић, за командира II чете Радован Ни-
колић, за полкома Блажо Баћевић, за командира III чете Ра-
дован Н. Ераковић, а полкома [III чете] Јован Драганић.¹ У томе
људству има партијаца 9. Што се тиче командног особља, ов-
дашња партиска организација предлаже да у сваком случају
остане као командант батаљона Јеврем Бјелица, јер се досада
нарочито истакао у борбама и воли га људство. То исто важи и
за полкома батаљона који ће накнадно доћи кроз 8-10 дана.
Остали командни кадар можете ви мијењати према указаној по-
треби, свакако, у споразуму са партијцима.

Од осталог људства формиран је привремено још један
батаљон, који ће бројати око 200 партизана, рачунајући људ-
ство које се сада моментално налази [на] положају. Људство је
од јуче стално мобилисано, иако се налази код својих кућа. Одр-
еђен је цио командни кадар. Командант је друг Петар Комне-
нић, а полкомесар Миле Килибарда. Штаб батаљона налази се
привремено у Велимљу и за случај потребе, имате се њима овдје
обраћати. Уколико би се указала потреба према Херцеговини,
могло би се мобилисати још партизана који нијесу ступили у
ударнике. Тај број кретао би се око 150 бораца.

Сеоске страже одредиће се током данашњег и сјутра-
шњег дана. Сеоски народно-ослободилачки одбори предложиће
коме треба дати оружје, а команда мјеста издаће одобрење и
дозволе за ношење оружја. Те сеоске страже стајаће под кон-
тролом Команде мјеста са сједиштем у Велимљу — за Општину
бањанску, а за Општину вучедолску у Враћеновићима. Остатак
оружја смјестиће се у Команди која ће се о њему старати.

Синоћ је одржан састанак партиског актива на којему је
учествовало 40 партијаца. Прорађено је писмо ЦК КПЈ и дате
су директиве у погледу даљег рада. Чланство је углавном врло
младо али здраво. Треба само да се појача помоћ и у политич-

¹ Погинуо у Голији 1943 год. као борац V црногорске бригаде.

ком и у васпитном погледу. Састанак је трајао од 8-14 сати. Није било дискусије, али је било пуно питања. Писмо је примљено врло добрo, јер су чланови Партије осјећали извјестан притисак са стране горњих руководства. Скупљена је била иницијатива партијаца. На састанку су људи продрмани и ја се надам да ће синоћни састанак имати плодносних резултата.

Детаљан извјештај поднијећу усмено.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

30 априла 1942

Митар

БР. 55

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЛОВЋЕНСКОГ НОП ОДРЕДА ОД АПРИЛА 1942 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОП ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ О БОРБАМА ПРОТИВ ИТАЛИЈАНА И ЧЕТНИКА У КАТУНСКОЈ НАХИЈИ

ШТАБ ЛОВЋЕНСКОГ
НАР. ОСЛ. ПАРТИЗАН. ОДРЕДА

Бр.

• 1942 г.

ГЛАВНОМ ШТАБУ НОП ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

П о л о ж а ј

27 априла тек. године непријатељ је с јачим снагама покушао да продре у правцу Меоца чевских. Снаге другог батаљона (Никшићког) примиле су борбу и успјеле да непријатеља натјерају на повлачење. Борба је трајала читав дан. Непријатељеви губици су двадесет мртвих и много рањених. Наши губици су три мртва и два рањена. По накнадно добивеним извјештајима, у бици од 25-ог, о којој смо вас обавијестили, наши губици су, поред оних рањених, и два мртва, док је непријатељ, умјесто 11 мртвих, на бојишту оставио 14 мртвих.

28-ог овог мјесеца непријатељски авиони бомбардовали су село Трешњево, гдје се налази наш четврти батаљон, у два маха и том приликом један партизан је лакше рањен, тј. замјеник полкомесара тог батаљона, а једна партизанка-болничарка теже, и сумња се да ће остати [у животу].

Сада је стање на фронтовима следеће: непријатељска артиљерија са Јаме и Богмиловића повремено туче наше положаје. Скоро на свим фронтовима су безначајна препуцавања.

30-ог априла наши партизани заробили су једног курира са извјештајем који је упућен Бају Станишићу. Ухваћени курир није још приведен овоме Штабу, па ћемо садржину извјештаја накнадно доставити.

Црвена армија је с нама — побједа је наша!

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар

(М. П.)

Командант
Андрија Пејовић

БР. 56

УПУТСТВО ШТАБА НИКШИЋКОГ НОП ОДРЕДА ОД АПРИЛА 1942 ГОД. ПОДРУЧНИМ ИНТЕНДАНТСКИМ ОРГАНИМА
О НАЧИНУ ОРГАНИЗАЦИЈЕ И ИСХРАНЕ ЈЕДИНИЦА

СВИМ ИНТЕНДАНТИМА БАТАЉОНА И САМОСТАЛНИХ
ЧЕТА

I. Исхрана партизанских јединица, као досада што је про-
вођена, не одговара принципима строге штедње, која мора бити
проведена на свим секторима партизанског рада и живљења.
Услед недовољно организоване исхране појединих јединица није
ријетка појава да другови остану уопште без имало хране или
да неблаговремено добијају или да је у недовољним количинама
добијају. Расипање хране нарочито је уочено код случајева кад
се брашно даје на приправљање хљеба у селу по многобројним
кућама, које обично задрже један дио брашна за себе. Не само
да хљеб подбаци у погледу квантитета него и у погледу квали-
тета, због недовољне пажње, нехата итд.

II. Поступак партизанских јединица приликом преметачи-
на у циљу заплена и конфискација такође није постављен на
здравим основама. Циљ ових преметачина је да се утврде при-
кривања и склањања вишкова, и органи који обављају тај по-
сао осврћу се само на то. Иначе држање другова и њихово по-
ступање у тим случајевима мора бити коректно, пажљиво и
исправно.

III. Из досадањег рада уочено је да је поступак појединих јединица приликом транспорта конфискованих ствари не само непотпун и мањкав, него је и неправилан и расипнички. Тако, на примјер, било је случајева да се упућују транспорти конфискованих животних намирница, робе и других ствари без сигурних спроводника, без спискова, са нејасним и непрегледним списковима, итд. Било је и случајева да су са транспорта успут скидани товари са коња и задржавани од по неке партизанске јединице. Поред тога, мање ствари од велике вриједности, услед слабог паковања, товарења или непажљивог спровођења, потпуно су оштећене или упропашћене.

Поводом свега напријед изложеног, а у циљу што правилнијег, организованијег и економичнијег рада, Штаб одреда нашао је за неопходно потребно да изда ова

У П У Т С Т В А :

I. Интендант партизанске јединице, који треба да крене на пут прије своје јединице, у одређеном мјесту одмах ступа у везу са одборницима сеоских и општинских одбора, који су му дужни указати свестрану помоћ око припреме хране за јединицу. Приликом одређивања количине хране нужно је утврдити стварно бројно стање јединице и према томе бројном стању тачно, према прописаној табели о слєдовању хране од Главног штаба, поступити. Никада и ни у ком случају не смије се пријећи максимум предвиђен односно табелицом, којом је за дневни оброк предвиђено:

1) Хљеба	—	—	—	—	—	—	—	—	—	400 гр.
2) Меса:										
говеђег	—	—	—	—	—	—	—	—	—	800 гр.
или свињског	—	—	—	—	—	—	—	—	—	400 гр.
или овчјег	—	—	—	—	—	—	—	—	—	600 гр.
3) Варива:										
кромпира	—	—	—	—	—	—	—	—	—	500 гр.
или купуса	—	—	—	—	—	—	—	—	—	500 гр.
или пасуља	—	—	—	—	—	—	—	—	—	150 гр.
4) Масти или масла	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10 гр.
5) Суве хране:										
сувог мяса	—	—	—	—	—	—	—	—	—	250 гр.
или сланине	—	—	—	—	—	—	—	—	—	200 гр.
6) Дувана	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10 гр.
или цигарета	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10 ком
7) За запршку умјесто варива:										
брашна	—	—	—	—	—	—	—	—	—	60 гр.
8) Соли	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20 гр.

Нарочито је важно и препоручљиво концентрисати приправљање хране на једном мјесту, а специјално мијешање хљеба. Интендант, уз помоћ одборника, треба да ангажује потребан број другарица за приправљање хљеба и на једном мјесту, уз набавку потребног броја сачева и црепуља, изврши припремање хљеба. Овим се постиже знатна [уштеда] у погледу количине и у погледу каквоће хљеба. Добро је, по могућности, да и кување буде у близини печења хљеба, чиме ће бити интенданту омогућена обострана контрола припремања хране.

II. Органи за снабдијевање војске су интенданци и народно-ослободилачки одбори, а главни извори снабдијевања су, у првом реду, запљена од непријатеља и његових слугу и добровољни прилози, а у другом реду — реквизиција вишкова. Зато ће сви интенданци одмах ступити у везу с одборима и утврдити да ли је правилно проведена реквизиција, да ли има затајене имовине и да ли има што да се конфискује, па ако има, онда извршити претрес у сарадњи са одбором. Поступак партизанских јединица приликом претреса, у циљу конфискације вишкова и иначе, мора бити, као што је напријед речено обазрив и тактичан. То опет не значи да претраживању не треба извршити детаљно и утврдити стварно стање. Приликом претреса пописати све што се нађе, а може послужити за потребе војске уопште, као: храна, обућа, одјећа итд. То је потребно ради евиденције, јер ако би наступио случај пријекне потребе, онда би се касније приступило реквизирању и тих ствари. На лицу мјеста одмах конфисковати све што је изнад минимума, а служи за људску храну. Преметачине, дакле, треба вршити у споразуму са сеоским, односно општинским одборима. Интенданци да прикупе податке о стању одборских магацина и у споразуму са одбором одреде СЕе оно што је потребно за војску, [а] што се оставља на расположење одборима. Иначе, у свему другом треба се држати добрих обичаја и партизанске неумитности, енергичности и правичности.

III. Приликом транспорта конфискованих животних намирница, робе и других ствари, треба, по могућности, правити два списка, детаљна објашњења, у њима треба навести тачан број, мјеру, каквоћу ствари које се упућују. Спроводника увијек одредити из редова одговорних партизана, који ће пратити транспорт до мјеста опредјељења. Задржавање намирница за потребе односне јединице може се извршити само у најмањим количинама, према наведеној табlici, што назначити у спроводници. Друге ствари не смију се ни под каквим изговорима [задржати].

Нека интенданци убудуће подносе извјештај о томе шта је реквирирано, шта је конфисковано, шта је заплијењено, као и в томе шта треба држати у евиденцији. Сваког десетог, двадесе-

тог и тридесетог у мјесецу (десетодневно) треба да интендант поднесе извјештаје о снабдијевању јединица.

Препоручује се друговима интендантима да свој рад у свему саобразе напријед изложеним упутствима.

(М.П.)

ИЗ ШТАБА
НИКШИЋКОГ НАР. ОСЛ. ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА

БР. 57

НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГО-
РУ И БОКУ ОД 1 МАЈА 1942 ГОД. ЗА РАСПОРЕД И НАЧИН
ДЕЈСТВА БАТАЉОНА ЛОВЋЕНСКОГ ОДРЕДА¹

1 маја

ШТАБУ ЛОВЋЕНСКОГ ОДРЕДА

П о л о ж а ј

Драги другови,

Примили смо ваш последњи извјештај у коме нас обавје-
штавате о ситуацији код вас. Пошто имате довољно људства на
расположењу, потребно је да то људство правилно расподије-
лите, како би[сте] могли вршити акције и прибављати храну
за прехрану војске. Зато вам се наређује 'да један батаљон упу-
тите као помоћ Орјенском батаљону ради раигчишћавања и обез-
бјеђења тог дијела од четничких банди и учвршћења Орјенског
батаљона, а један батаљон [да] упутите намјесто П никшићког
ударног, који има да дође овамо. Овај ваш батаљон треба на том
терену да изводи акције, и то мање. Ставља вам се у задатак
да испитујете пут Данилов Град — Никшић и могућност напада
на талијанску колону која се креће тим путем. У том случају,
ако би били обавијештени када се та колона креће, па ако не-
мате довољно снага, могли би[сте] од ваших снага које се на-
лазе у бази послати извјестан дио за помоћ. Један од ваших
батаљона треба да врши стално мање упаде у позадину не-
пријатеља, чак да се спушта и да еЕентуално узнемирује оку-
патора на Чеву и то са оне стране откуда се он не нада, тј. са

¹ Редакција располаже копијом наређења.

леђа. Ове мале групе имају за задатак да испитују могућност пребацивања већих јединица, у величини једне чете или батаљона, у правцу Косовог Луга и даље.

Ове ваше акције и стална узнемиравања непријатеља потребни су ради тога што се у посљедње вријеме непријатељ концентрише у Никшићу, а са оваквим начином упада и препада на непријатеља онемогућићемо јачу концентрацију и напад у правцима у којима он мисли.

Са вашим четвртим батаљоном и Омладинском четом држите положаје које сада имате. Настојте да сами прибављате средства за прехрану војске, а то ће се моћи једино ако се изводе акције. Ви, другови, знате да ми немамо никаквих резерви, а ово досад што смо имали — то је било од конфискација у Озринићима и од конфискације из Голије¹ које су нам послали другови из Оперативног штаба за Херцеговину. Питање прехране треба да вам буде један од важних задатака који имате сами да рјешавате.

О прехрани и даљим могућностима набавке писаће вам интендантура.

С другарским поздравом,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

¹ Конфискација је била извршена у Борчу — главном усташком упоришту у Херцеговини, а намирнице које су из њега додијељене као материјална помоћ за исхрану црногорских партизанских јединица, биле су смјештене по наређењу Гл. штаба НОП и ДО за Ц. Гору и Боку у Голији.

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА НИКШИЋКОГ НОП ОДРЕДА ОД 1 МАЈА
1942 ГОД. ШТАБУ ЧЕТВРТОГ УДАРНОГ БАТАЉОНА ЗА АК-
ТИВНИЈЕ АНГАЖОВАЊЕ БАТАЉОНА У БОРБИ И ОБАВЈЕ-
ШТЕЊЕ О БОРБИ ПРОТИВ ЧЕТНИКА НА БУДОШУ¹**

265

1 маја

ШТАБУ IV УДАРНОГ НАР.-ОСЛ. ПАРТИЗ. БАТАЉОНА

П о л о ж а ј

Ваше писмо од 28 пр.м. и 29 примили смо.

Извјештавате се да су наше јединице четнике одмах сју-
традан по изласку на Будош сатјерале у правцу Никшића, на-
нијевши им жртве од неких 30 до 35 мртвих и рањених. Наша
су 2 погинула и 5 рањених.

У вашим извјештајима не виде се никакве ваше перспек-
тиве о неким задацима, о неким акцијама, на којима бисте ожи-
вјели, активизирали и уздигнули борбени дух код ваших пар-
тизана, а са којом би акцијом, односно акцијама, задали непри-
јатељу ударце, што би му ометало извођење његових планова
и то баш у моменту кад он појачава своје трупе у Никшићу.
Та лежерност, то искључиво пандурисање на том положају не
одговара задацима и директивама које су вам дате, па смо због
тога приморани да вас упућујемо на конкретне задатке које
треbate изводити.

Одмах испитајте положаје и непријатељске снаге на Кунку,
Повији, Острогу, па, ако је то могуће, и Богетићима, испитајте
јачину италијанских и четничких снага, испитајте њихово рас-
положење, њихове иланове, испитајте ситуацију у њиховој по-
задини, па, у вези са тим, обави^естите нас о томе [као] и о томе,
какве акције можете извести у том правцу, имајући у виду на-
пад на неку италијанску колону, поред нанада на четнике, што
би изазвало добро расположење код партизана, код народа, па
можда и код једног дијела људи који носе четничко оружје.

Гдје вам је обавјештајна служба, гдје су вам везе у поза-
дини непријатеља са народом? Гдје су вам извјештаји о поли-
тичком раду на самом терену куда се крећете? Гдје су вам из-
вјештаји о раду са партизанима у самом батаљону, гдје су вам
извјештаји о извршењу директива које су вам раније дате?

Сава Ковачевић

¹ Редакција располаже копијом наређења.

БР. 59

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА НИКШИЋКОГ НОИ ОДРЕДА ОД 2 МАЈА
1942 ГОД. ШТАБУ ПРВОГ УДАРНОГ БАТАЉОНА ЗА УНИ-
ШТЕЊЕ ПИЛАНЕ „ОМБЛА“ КОД НИКШИЋА¹**

267

2 маја 1942

ШТАБУ 1 УДАРНОГ НАР.-ОСЛ. ПАРТИЗ. БАТАЉ.

П о л о ж а ј

Испитајте терен и ситуацију на пилани „Омбла“ у вези онемогућавања окупаторских војника да и даље гоне материјал са пилане. Дејством минобацача са подесног мјеста, са једним или два метка, ако би се могла унијети паника међу њиховим војницима и самом посадом која је на пилани, тако да би били приморани да бар моментално пребјегну преко моста, као што је био случај јуче с њиховим трупима на Рудом Пољу; такав случај треба искористити у циљу паљевине саме пилане, а са тим и [онемогућавање] њиховог даљег гоњења материјала за Никшић. Тако, ако би се нешто могло извести, одобрава вам се да употреједите 2 бацачке бомбе. Ако је то изводљиво, одмах томе приступите, а о истоме нас извијестите.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

**ЗА ШТАБ ОДРЕДА
Командант**

¹ Редакција располаже копијом наређења.

БР. 60

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЛОВЋЕНСКОГ НОН ОДРЕДА ОД 3
МАЈА 1942 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОН ОДРЕДА ЗА ЦРНУ
ГОРУ И БОКУ О БРОЈНОМ СТАЊУ И РАСПОРЕДУ ЈЕДИ-
НИЦА ОДРЕДА¹

ШТАБ ЛОВЋЕНСКОГ
НАР. ОСЛ. ПАРТИЗАН. ОДРЕДА
Бр. СЛ.
3 маја 1942 г.

ГЛАВНОМ ШТАБУ НОН ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

П о л о ж а ј

Из Вашег акта од 1-ог овог мјесеца да се закључити да из наших досадањих неповезаних извјештаја немате јасну слику о броју наших снага и њиховом распореду на положајима према непријатељу. Одред располаже са четири ударна батаљона са око 600 ударника, једном Омладинском четом са 117 ударника; војнички нам је подређен један батаљон Никшићког одреда.

Распоред јединица је овако извршен: Никшићки батаљон налази се на линији Орани До — Вирла; I батаљон на линији Вирла — Ожеговица, III батаљон на линији Ожеговица — Осоје; Омладинска чета на линији Осоје — Кобиља Глава; IV батаљон на линији Кобиља Глава — Трешњево; II ударни батаљон налазио се је као резерва у Стажеру. У међувремену, услед настале ситуације створене појачаном активношћу непријатеља, упутили смо Никшићком батаљону као појачање једну чету из резерве. На захтјев друга Митра², који је у складу са вашим последњим наређењем, ставили смо на расположење Орјенском батаљону двије чете IУ-ог батаљона. На сектору Трешњево упутићемо једну чету из резерве, тако да ћемо имати у резерви једну бројно слабу чету. Дужина фронта који осигуравамо не дозвољава смањење снага. На основу изложеног потребно је да Никшићки батаљон и даље остане у саставу овога Одред, а по повратку чета додијељених Орјенском батаљону створићемо потребну одредску резерву, која ће у даном моменту интервенисати гдје буде најпотребније. У случају да Никшићки батаљон извучете из нашег борбеног распореда, бићемо приморани да скратимо фронт, што уједно значи да напустимо знатан дио територије.

¹ Редакција располаже копијом извјештаја.

² Митар Бакић

НАР. П. П. ПАРТИЗАН. ОДРЕД
Бр. 1111
1. Маја 1942. г.

Главном Штабу Н.О.О. Одред за црну Гору и реку

П о л о ж а ј

Из нашег извештаја од 1-ог овог месеца да се зачувају да из наших де-
сетаких извештаја имамо јасну слику о броју наших снага и на-
ховим расположењу на положајима према непријатељу. Одред располаже са четири
ударних батаљона од око 600 ударника, једне Омладинске чете са 117 ударника;
војнички нам је подређен један батаљон Никшићког Одред.

Распоред јединица је овако извршен: Никшићки батаљон налази се на
линији Орзани-Де-Ширли; I батаљон на линији Вирли-Ожеговица, III батаљон на ли-
нији Ожеговица-Ожеје; Омладинска чета на линији Ожеје-Кецимак глава; 4V батаљон
на линији Кецимак Глава-Трешњево; II ударни батаљон налази се је као ре-
зерва у Стахери. У међувремену, услед настале ситуације створене појачанем
активносту непријатеља, упутили смо Никшићком батаљону као појачање једну чо-
ту из резерве. На захтев друге Јитра, који је у складу са нашим последњим
наредбама, ставили смо на расположење Орјенском батаљону двије чете IV-ог бат-
љона. На сектору Трешњево упутили смо једну чету из резерве, тако да ћемо имати
у резерву једну бројне снагу чету. Дужина фронта који осигуравамо не дозво-
ља смањене снага. На основу изложеног потребно је да Никшићки батаљон и да-
ље остане у састав овога Одред, а по повратку чета дедијевских Орјенском
батаљону створити смо потребну одређену резерву, која ће у даљем моменту интер-
венисати гаје буде најпотребније. У случају да Никшићки батаљон извучете из
нашег борбеног распореда били смо примерни да ократимо фронт, што у једне знач-
да напуштамо знатан део територије.

Комуникација Никшић-Далићев Град налази се под контролом Никшићког
Одред то наша интервенција на том правцу не може бити стална. У погледу из-
вођења акција на италијанске постојаности по нашем наредбу.

Снаге непријатеља на нашем сектору су прилично велике; изнесе три и
или четири батаљона. Све ове снаге "бројне снаге" једног од тих батаљона које
смо назвали са заробљеним куриром. Они су на читавој дужини наших положаја
поставили стрелачки ланац и то прилично гуот, јакче према нама имају преко
1200 четника и крилаша.

Неких промена се није догодило у току јучерашњег дана! Предузимају и
мјестимичне чарке нашег снага карактеричну последња два дана.

С м р т ф а ш и з м у - о л о б о д а п а р е д у !

Зам. Начелника:

Димитријевић

Командант:

Димитријевић

П.С. За нашу интендантуру достављамо 12 врећа.

Комуникација Никшић — Данилов Град налази се под контролом Никшићког одреда, те наша интервенција на том правцу не може бити стална. У погледу извођења акција на Италијане поступићемо по вашем наређењу.

Снаге непријатеља на нашем сектору су прилично велике; износе три или четири батаљона. Ево вам шаљемо „бројно стање“ једног од тих батаљона које смо нашли са заробљеним куриром. Они су на читавој дужини наших положаја поставили стрелачки ланац и то прилично густ. Дакле, према нама имају преко 1200 четника и крилаша.

Неких промјена се није десило у току јучерашњег дана. Препуцавања и мјестимичне чарке мањег опсега карактеришу последња два дана.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Замј. политкомесара
В. Биљановић

Командант
Андрија Пејовић

(М.П.)

П. С. За вашу интендантуру достављамо 12 врећа.

БР. 61

НАРЕДБА ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ ОД 4 МАЈА 1942 ГОД. О ПОСТАВЉЕЊУ ШТАБОВА ЛОВЋЕНСКОГ, НИКШИЋКОГ И ДУРМИТОРСКОГ НОП ОДРЕДА¹

НАРЕДБА ГЛАВНОГ ШТАБА НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

I

Одлуком Главног штаба НОП и ДО за Црну Гору и Боку од 4 маја 1942 постављен је за команданта Ловћенског НОП одреда друг Андрија Пејовић, за политичког комесара друг Михаило Вицковић, за замјеника команданта друг Шпиро Мугоша, за замјеника политичког комесара друг Филип Бајковић.

Политички комесар
Митар Бакић, с. р.

Командант
Пеко Дапчевић, с. р.

¹ Наредба је објављена и у „Саопштењу“ бр. 11 Главног штаба НОП и ДО за Црну Гору и Боку од 11 маја 1942 године, одакле ју је Редакција и прештампала.

II

Одлуком Главног штаба НОП и ДО за Црну Гору и Боку од 4 маја 1942 постављен је за команданта Никшићког одреда друг Сава Ковачевић, члан Главног штаба НОП и ДО за Црну Гору и Боку, за политичког комесара друг Мило Јовићевић, за замјеника команданта друг Ђуро Рогановић, за замјеника политичког комесара друг Војо Никол ић.

Политички комесар
Митар Бакић, с. р.

Командант
Пеко Дапчевић, с. р.

III

Одлуком Главног штаба НОП и ДО за Црну Гору и Боку од 4 маја 1942 постављен је за команданта Дурмиторског НОП и ДО друг Момчило Полексић, за политичког комесара друг Милинко Ђуровић, за замјеника команданта друг Обрад Цицмил, за замјеника политичког комесара друг Света Стефановић.

Политички комесар
Митар Бакић, с. р.

Командант
Пеко Дапчевић, с. р.

БР. 62

ДНЕВНА ЗАПОВИЈЕСТ ВРХОВНОГ КОМАНДАНТА НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКЕ ПАРТИЗАНСКЕ И ДОБРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ ЗА 6 МАЈ 1942 ГОДИНЕ¹

ДНЕВНА ЗАПОВИЈЕСТ ЗА 6 МАЈ

Другови борпи, командири, команданти и политички комесари Народноослободилачке Партизанске и Добровољачке војске Југославије!

Дошло је прољеће и наше шуме, поља и брда завише се у зелено. Најтеже зимско доба је иза нас. Дошло је вријеме које смо ми тако жељно очекивали. Очекивали смо прољеће само зато тако жељно да можемо опет наставити још жешће нашу Народноослободилачку борбу против мрских окупатора и њихових слугу: усташа и четника.

¹ Редакција је прештампала Заповијест из „Саопштења“ бр. 11 Главног штаба НОП и ДО за Црну Гору и Боку од 11 маја 1942 године.

Наших прољетних акција силно су се уплашили окупатори и они су раструбили неку тобожњу офанзиву са свих страна, надајући се на тај начин да ће застрашити наш народ, који се латио оружја. Њемачки генерал Бадер издао је и један летак у коме обећава милост ако народ Босне положи своје оружје и призна државу Павелића, а у противном немилосрдно ће палити и убијати. Ми смо већ много пута слушали такве пријетње окупаторских генерала, али их се никад нијесмо плашили. Нијесмо их се плашили ни онда када су окупатори заиста још претстављали неку силу, а камоли да их се плашимо данас када њима на Источном фронту откуцавају посљедњи часови.

Друг Стаљин је у својој првимајској дневној заповијести Црвеној војсци одао велико признање и партизанској Народноослободилачкој борби Југославије. То нас признање прожима поносом, али још и више обавезује да извршимо свој дуг пред народом и нашом великом савезницом Црвеном армијом. Кроз његову заповијест провејава дух одлучности да се у току ове, 1942 године, сврши са њемачким фашистичким освајачима. Њемачки фашистички освајачи трубили су цијеле зиме о некој својој великој прољетној офанзиви. Али друг Стаљин каже да ће умјесто њемачке офанзиве започети офанзива Црвене армије — и она је већ започела. Друг Стаљин је казао да ће још у току ове године њемачка фашистичка армија бити уништена — и она ће сигурно бити уништена, а поробљени народи Европе ослобођени.

Другови борци, командири, команданти и политички комесари!

Првимајска заповијест друга Стаљина Црвеној армији упућена је и нама. Она је упућена и свима онима који се боре против фашистичких освајача. Она значи бојни поклич не само за Црвену армију, већ и за нас, за нашу Народноослободилачку партизанску и добровољачку војску. Црвена армија прелази у општи напад, у офанзиву против Хитлерових и његових вазалних банди. Заједно са Црвеном армијом мора прећи у општи напад, у офанзиву и наша Народноослободилачка партизанска и добровољачка војска.

Због тешких зимских услова ми смо били присиљени придржавати се досада више дефанзивне тактике, али сада, када је наступило прољеће, када су зазелениле шуме и брда, када нам природа ствара услове за успјешну партизанску борбу, треба сваког борца да прожме офанзивни дух. Не стална повлачења, већ стални напади на непријатеља гдје год и кад год је то могуће. Бројна надмоћност непријатеља не смије бити разлог да код бораца тај дух ослаби. Напротив, то нам мора дати

још више потстрека да уништавамо живу силу непријатеља, да освајамо од њега оружје и муницију, да му задајемо што више губитака и на тај начин деморалишемо његову војску.

У вези с тим наређујем:

1. — Да сви команданти, командири и политички комесари Народноослободилачке партизанске и добровољачке војске Југославије воде строго рачуна о томе да све наше јединице буду сваког момента спремне за нападе, да у њима провејава нападачки, офанзивни дух.

2. — Да се води што више партизански начин ратовања, а избјегава дефанзивно, фронтално ратовање.

3. — Да се уништавају непрекидно жељезничке пруге, мостови, рудници, фабрике, разне комуникације, разне зграде од војничког значаја итд.

4. — Да се напвди врше дању и ноћу и свака акција добро припреми тако да успјех буде сигуран.

5. — Офанзива партизанских и добровољачких јединица мора се водити у свим крајевима наше земље, тако да непријатељ не може на једно мјесто сконцентрисати велике снаге и угрозити поједине ослобођене територије и одреде.

Напријед, другови, у свеопшту офанзиву против мрских окупатора и њихових слугу!

Напријед у борбу, заједнички, раме уз раме са херојском Црвеном армијом, да у току ове године протјерамо окупатора из наше земље, да уништимо њихове домаће слуге и извојштимо народима Југославије слободу и независност.

6 мај 1942

КОМАНДАНТ НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКЕ
ПАРТИЗАНСКЕ И ДОБРОВОЉАЧКЕ
ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Т П Т О с. р.

БР. 63

УПУТСТВО ВРХОВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
ОД 6 МАЈА 1942 ГОД. ЗА ОРГАНИЗАЦИЈУ ОБАВЈЕШТАЈНЕ
СЛУЖБЕ У ПАРТИЗАНСКИМ И ДОБРОВОЉАЧКИМ ЈЕДИ-
НИЦАМА¹

ВРХОВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ
ПАРТИЗАНСКЕ И ДОБРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ
ОТСЕК II

ШТАБУ IV ПРОЛЕТЕРСКЕ-НО УДАРНЕ БРИГАДЕ

ЗАМ. ПОЛ. КОМ.

У нашим усменим и писменим директивама стално је наглашавана потреба и значај успостављања обавештајне службе у партизанским и добровољачким јединицама, као и у позадини где се налазе и оперишу наше оружане снаге. Међутим, војни и политички руководиоци нису посветили довољно пажње овоме питању, а партиске организације, мање-више, запоставиле су овај важан сектор у борби против непријатеља. У том правцу учињени су велики пропусти, који су нам се и раније, а нарочито у последње време, светили. Са проширењем наших борбених снага, стварањем добровољачких чета, батаљона и одреда, питање обавештајне службе постало је још актуелније и захтевало је што хитније и што правилније решење. Небудност одговорних војних и политичких радника доводи до немилих и штетних догађаја, не само у добровољачким јединицама, него и у партизанским редовима. У наше редове често су се могли увући непожељни, па чак и непријатељски елементи, који су вешто изнутра разарали наше борачке јединице, поткопавали ауторитет командног кадра и разбијали политичко јединство и јединство команде. IV батаљон³ пример је крајње небудности и неправилног и недовољног рада одговорних другова. Губљење контроле над људима и њиховим поступцима довело је до несносних

¹ Ово упутство достављено је свим штабовима пролетерских бригада и партизанских одреда почетком маја 1942 год., а Штабу IV црногорске бригаде средином јуна, тј. одмах по њеном формирању.

² У документима ове књиге из маја и јуна 1942 г. IV и V црногорска бригада називају се пролетерским. Наредбом Врховног штаба, објављеној у Билтену бр. 17—18—19, обе бригаде формирају се као народно-ослободилачке партизанске ударне бригаде (види док. бр. 192). Четврта бригада задржала је тај назив до јесени 1942 год., а Пета до јула 1944, када су проглашене за пролетерске бригаде.

³ Односи се на IV батаљон I пролетерске НОУ бригаде.

односа између команде батаљона и једног дела заиста туђих и непријатељских типова, којима су се несвесно прикључили и неки поштени борци. Најгоре је то што су ови типови у харангирању против одговорних другова, постављањем за борце најосетљивијих питања, успели да за моменат обману и добре, поштене и одане борце. Али, може се слободно рећи, то није био њихов успех, него неуспех наших другова да, својим радом и правилним односом према људима, открију и разобличе невријатеља указујући борцима на њихову разбијачку и штетну делатност у нашој иначе здравој средини. Ето чиме се објашњава да су само 8 типова једне чете IV батаљона успели кроз читава три месеца неопажено трошити 300.000 динара покрадених Врховном штабу и, што је најжалосније, ови и овакви људи успели су да се угурају у Партију, како би своју прљавштину што боље замаскирали. Користећи се расположивим новцем и понесени жељом да га прикрију, они су вршили дезорганизацију и уносили забуну у редове бораца, а све то под лозинком: непријатељно ради овај или онај политички руководиоца.

Могло би се навести масу примера који доказују небудност наших другова и сву штетност недостајања обавештајне службе. На такве примере може се наићи нарочито у добровољачким јединицама, где се иза леђа наших другова, који се тамо налазе на војном или политичком раду, кују планови против партизана, наговара људство на напуштање положаја, на отказивање послушности војној команди и прелажење на страну непријатеља, окупатора и њихових слугу.

Брига о људима треба да буде један од главних задатака. Многи би се могли спречити да пођу странпутицом ако им само благовремено укажемо на прави пут. Људе треба узети онакве какви су и проучавати њихове мане и разне склоности, једном речју: знати у прсте њихову прошлост. Тек на основу тога може се правилно радити на њиховом преваспитању и постићи добри резултати.

Друга и најважнија страна овог питања јесте непостојање скоро никакве обавештајне и извиђачке службе о непријатељским снагама, правцу њиховог кретања и распореду положаја. Многи наши напади на непријатеља пропали су или су дали слабе резултате само зато што се, услед непознавања непријатељског терена, није могла очувати тајност кретања наших трупа. Много пута пропуштена је прилика за напад на непријатеља само услед немања никаквих или услед добивених лажних података о снагама непријатеља и њиховом распореду. Није редак случај да појединци, па и штабови у целини, поднесу нетачне извештаје о непријатељу. На основу таквих извештаја никад се не могу донети правилни закључци о војној ситуацији и издати потребне наредбе.

Повлачећи искуства из досадашњег рада на овоме сектору, морамо хитно предузети мере за отклањање свих недостатака. Стога је нужно учинити следеће:

1. У штабовима пролетерских бригада, партизанских и добровољачких одреда треба одредити најпоузданијег друга, обавезно члана КП, као одговорног за организацију и функционисање обавештајне службе у његовим јединицама и на терену његовог одреда. Овај друг подноси извештај о своме раду само штабу бригаде, односно главним штабовима одреда, и директно, преко нарочито поузданих курира, Врховном штабу — II отсек.

2. Другови одговорни за обавештајну службу у главним штабовима и штабовима бригада и одреда имају одредити, наслањајући се на помоћ партиских организација, своје обавештајце у свим нижим војним јединицама и на терену на коме одред дејствује у споразуму са парт. орг. на терену.

3. Читава линија обавештајне службе мора бити строго законспирирана. Чак и поједини обавештајци не смеју знати један за другог, заправо — ствар треба поставити тако да једни друге контролишу, како би се и на тај начин проверавала тачност извештаја.

4. У интересу прикупљања за нас драгоцених података, могу се употребити најразличитија средства, као и давање новчаних награда где се то укаже потребно.

У погледу задатака обавештајаца, важно је обратити пажњу на следеће:

а) У војним јединицама обавештајци морају бити најбуднији и стално имати у виду кретање сваког сумњивог и непровереног појединца. Они треба да контролишу везе и односе појединаца са народом на терену на коме се јединица налази, са грађанством у градовима итд., а исто тако тим путем треба контролисати и само грађанство, његов став, кретање, однос према нама или према непријатељу итд.

б) Брижљиво прикупљати податке о непријатељским снагама, њиховом распореду и намерама, као и правцима кретања, утврђењима, оружју, моралу код непријатељских трупа, могућностима и изворима исхране итд. Треба развијати систем слања обавештајаца пресвучених у грађанско и сељачко одело или мештана ангажованих за ту службу у непријатељску позадину, градове и околину непријатељских јединица.

ц) Брижљиво прикупљати све податке о непријатељима народне борбе на терену одреда, о томе где се налазе, шта раде итд.

Скреће се пажња свима друговима да су ови задаци од прворазредне и најхитније важности и да њиховом спровођењу треба приступити одмах. Сви подаци и извештаји морају бити тачни и добро проверавани, зато уз извештаје треба увек нагла-

шавати у коликој се мери може рачунати на тачност података. Извештаји се морају обавезно достављати, а важнији и хитни извештаји — најбржим превозним средством.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

6-У-1942

(М.П.)

ВРХОВНИ ШТАБ
ОТСЕК П
Марко¹

БР. 64

ЗАПОВИЈЕСТ ДЕЛЕГАТА ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ ОД 7 МАЈА 1942 ГОД. ЗА НАПАД
НА ЧЕТНИЧКЕ СНАГЕ НА ПРОСТОРУ ПОЉА — ШТИТА-
РИЦА — МОЈКОВАЦ

ШТАБОВИМА: I ПРОЛЕТЕРСКОГ, ДУРМИТОРСКОГ ОМЛА-
ДИНСКОГ, [БАТАЉОНА] „АЛЕКСА ЂИЛАС", [БАТАЉОНА] „БАЈО
СЕКУЛИЋ", 11 БАТАЉОНА, 12 БАТАЉОНА И 19 БАТАЉОНА

Непријатељ је у току 4 и 5 о. м. одузео од нас једним концентричним нападом: Мојковац, с. Поља и с. Бистрицу. Снаге непријатеља које су оперисале на овом сектору, према доста штурим подацима, износиле су: Мојковац 400—500 четника; Препран 300—350; црква Ружица — с. Бистрица преко Сињајевине 350 четника. Циљ овог непријатељског напада, који су они назвали „прољећна офанзива", био је уништење наше живе силе опкољавајућим маневрима и повезивањем колашинских снага преко пута Мојковац — Колашин са беранским и бјелопољским четничким снагама. Непријатељу је успјело повезати своје снаге, но не уништити нашу живу снагу, иако је био отсјекао батаљон „[Алекса] Ђилас" и још неке наше мање снаге. Једним енергичним противнападом ми смо поново очистили с. Бистрицу и задали непријатељу тешке ударце, заплијенивши му нешто оружја, и успјели смо извући батаљон „Ђилас" из окружења.

Снаге непријатеља према последњим подацима су: Фуштића Врх 70; Кравар — Гојаковићи — Лукашица — Д. Поља

¹ Александар Ранковић-Марко

260; Скара — Вечериновац — Боровњачки Крш — Г. Поља 180; В. Препран — Штитарица 180; Мојковац 150—200.

Наша задаћа је данас потјерати непријатеља из Поља, Штитарице, Подбишћа, Бјелојевића, Мојковца, Улошевине, Мједеног Гувна, Мучнице и В. Препрана. У овом нападу учествоваће горе именоване јединице у сљедећем распореду:

I батаљон Пролетерске бригаде и њему придодати Омладински батаљон, чију команду има Штаб I батаљона Пролетерске бригаде, очистиће, са половином укупних снага, рачунајући и Омладински батаљон, од непријатељских дјелова к. Скара, к. Вечериновац, к. Боровњачки Крш и спустити се на к. 1015 (доњи дио ове косе зове се Коса изнад Палюкине куће) и тиме загосподарити мојковачким мостом и очистити Г. Поља, а са осталим дјеловима батаљон ће заузети, преко Штитаричког Ждријела, Г. Штитарицу и спустити се на В. Препран. Напомињем да у предјелу Штитарица — В. Препран ми имамо двије партизанске комитске чете од ударника батаљона „А. Ђилас“, а обје броје око 30 ударника, с којима се морате, преко водича које вам шаљемо, одмах повезати и издати им наређење за садејство у операцијама.

Послије заузимања Скаре дјелови тога батаљона, повезујући се уско са десним крилом батаљона „А. Ђилас“ који ће чистити Гојаковиће — Д. Поља од правца Лукашица — Кравар, — уско ће се повезати са батаљоном „Ђилас“ и, ако буде потребно, помоћи му у чишћењу доњег дијела Д. Поља. Дјелови који наступају према В. Препрану би оставили једну чету и једну комитску чету „А. Ђилас“ на В. Препрану, а са осталим снагама би очистили Д. Штитарицу и с. Подбишће. Послије извршења овога задатка ови дјелови праве на лијево — круг и осигуравају с. Г. Штитарицу и с. Д. Штитарицу од евентуалног непријатељског испада из Колашина преко Требаљева. Батаљон се одмах мора повезати са дјеловима 19-ог Дурмиторског батаљона, који ће остати у предјелу пољског и брдског катунa и спречавати сваки непријатељски испад од с. Војковићи преко Лучке Горе у наш бок и леђа.

Батаљон „А. Ђилас“ има за задатак да у садејству са снагама 12-ог батаљона чисти [предно] Калудра — Гојаковићи — Д. Поља. Његов први циљ је заузети Кравар, Фуштића Врх и Лукашицу, спустити се према к. Боровој Глави и према к. Буковој Глави и продужити чишћење Гојаковића и горњег дијела Д. Поља повезујући се уско, послије тога, са снагама I пролетерског батаљона. 12 батаљон ће извршити напад од с. Бистрица према Фуштића Врху и помоћи садејство наших снага које имају за циљ чишћење с. Гојаковићи. Послије заузимања к. Фуштића Врх од стране батаљона „А. Ђилас“ у садејству 12 батаљона, 12 батаљон ће продужити заједно са батаљоном „А.

Билас" у правцу с. Гојаковићи, наслањајући се на његово лијево крило. Послије чишћења с. Гојаковићи и горњег дијела Д. Поља, као и чишћења с. Г. Поља, 12 батаљон и батаљон „А. Билас" логороваће у школи у Пољима.

Батаљон „Бајо Секулић" и 11 батаљон са снагама мјештана из с. Прошћења очистиће, преко Г. Граца, с. Улошевину, заузети к. Бумбулово Брдо и извршити концентричан напад на Мојковац једном колоном правац с. Улошевина — Мојковац, а другом колоном правац к. Бојина Њива — Мојковац. Послије чишћења Мојковца ове снаге имају за циљ повезати се једном патролом са снагама I пролетерског батаљона на к. 1015, а затим повезати се са снагама Бјелопољског одреда, заузети Развршје, Мједено Гувно, Мучницу и спустити се према Бјеласици и с. Ракита. Послије извршења овога задатка 11 батаљон вратиће се на Мојковац гдје ће логоровати, а батаљон „Бајо Секулић" ће са дјелсима Бјелопољског одреда очистити с. Пржишта и с. Бјелојевиће и ту чекати даља наређења. Дјелови Беранског батаљона у три групе извршиће комитске упаде у правцима с. Курикуће, с. Лубнице, с. Буче и остати што је могуће дуже на том терену.

Све заплијењено оружје, муницију и остали ратни плијен, као и заробљенике, слати у школу у Пољима, одакле ће се извршити расподјела. Оперативни штаб налазиће се у с. Бистрица, у војној пекари, а касније, послје чишћења Поља, у школи у Пољима; зато извјештаје слати редовно, чисто и читко писане, и одржавати сталне везе са сусједним јединицама.

Дан напада — 9 мај тачно у два и по сата изјутра.

Знаци у борби — позив: двапут подићи пушку увис, на пушци капа; а одговор: истурање пушке у страну са капом на пушци.

Борбени знаци за распознавање: дозив — Шта радиш? Одзив — Ништа.

Сваки батаљон нека одмах пошаље по два сигурна курира за оперативни штаб у с. Бистрицу — војна пекара и то одмах.

СТРОГО ПОВ. Садржину предње наредбе смију знати до часа напада само штабови батаљона.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

7 маја 1942 год.

Д Е Л Е Г А Т
ГЛ. ШТАБА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
Пеко Дапчевић

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЛОВЋЕНСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 7
МАЈА 1942 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОП ОДРЕДА ЗА ЦРНУ
ГОРУ И БОКУ О БОРБАМА КОД МЕОЦА И УБАЛА

ШТАБ
ЛОВЋЕНСКОГ НОП ОДРЕДА
7 маја 1942 год.

ГЛАВНОМ ШТАБУ НАР. ОСЛОБОД. ПАРТ. ОДРЕДА
ЗА Ц. ГОРУ И БОКУ

У току 4 и 6-ог овог мјесеца непријатељ је јаким снагама напао наше снаге на положајима испред Меоца и Убала. Послије жестоке борбе непријатељ је успио да пробије наше положаје, гдје је имао доста велик број жртава, док је на нашој страни, у току оба дана борбе, било 7 мртвих и 17 рањених. Послије тога успиједило је наше повлачење на читавој линији, и већ се наше снаге налазе на Лигунар — Брестица — Рокочи — цуца Буковица. Рањенике смо упутили у болницу у Ријечанима, а једног члана нашег штаба упутили [смо] у Грахово да се повеже са тамошњим партизанима и да израде план за евентуалну одбрану Грахова, уколико исто буде угрожено. Непријатељ наступа великим снагама, тако да само на овом правцу пробоја има око 1000 четника и Италијана који се лудачки боре. Просто се не склањају испред наших пушака, али зато трпе осјетне губитке. Понашају се као прави пљачкаши кроз насеља којима пролазе; узимају стоку, пчеле и слично. Крилаши Крста Поповића нијесу толико агресивни колико ови Станишићеви, мада и једне и друге прате у стопу доста јаке италијанске снаге које располажу великим бројем миномета и топова, тако да је највећи дио наших жртава настрадао од миномета и топова. Међу рањенима је и полкомесар П никшићког батаљона друг Маројевић.¹

Положаји на којима се налазимо уствари и нијесу положаји, већ доминантне тачке на којима се налази по нека наша група да би одржала контакт са непријатељем и омогућила да се на вријеме извуче наша болница са рањеницима и комора; но уколико захтијевају потребе Никшићког одреда, ми можемо задржати исте положаје, а батаљон Никшићана смо спремни да упутимо свом Одреду.

У вези са наименовањем друга Мих. Вицковића за полкомесара Одреда и позивањем друга Јовићевића настале су из-

¹ Милинко Маројевић

вјесне измјене у командном кадру код наших батаљона. Тако је за команданта I батаљона наименован досадањи командир нг.ше Омладинске чете друг Никола Поповић, за командира Омладинске [чете] друг Милован Челебић, досадањи командир 1 чете другог батаљона, док је прву чету тог батаљона добио друг Ђуро Челебић. Политички комесар IV батаљона је друг Велиша Лековић, а његов замјеник је друг Куљача.¹ Уколико има неки нови моменат у вези са садањом ситуацијом, обавијестите нас што прије.

Црвена армија је с нама — побједа је наша!

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полкомесар
Мих. Вицковић

(М.П.)

Командант
А. Пејовић

БР. 66

СИТУАЦИЈА У ЗЕМЉИ НА ПОЧЕТКУ ТРЕЋЕ НЕПРИЈАТЕЉСКЕ ОФАНЗИВЕ, ПЛАН ВРХОВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ И ЗАДАЦИ ЦРНОГОРСКИХ ЈЕДИНИЦА

**ВРХОВНИ ШТАБ
НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКЕ ПАРТИЗАНСКЕ
И ДОБРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
8.11.42. године — 8 часова**

**ГЛАВНОМ ШТАБУ НАРОДНО ОСЛОБОДИЛАЧКИХ
ПАРТИЗАНСКИХ И ДОБРОВОЉАЧКИХ ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ**

1) Редовно и хитно нас извјештавајте о развоју борбе с четницима. Ако ви то сами не будете могли ријешити, послаћемо вам у помоћ једну пролетерску бригаду. Пошто су се четници удаљили од своје базе, вјерујемо да ћете их поразити. Једном потучене четнике требате гонити све до у Васојевиће. Тражите да вас и Главни санџачки штаб (Бјелопољски одред) потпомогне у овој акцији. Ово наравно у случају потребе.

Капетана Терзића задржите за операције на подручју Колашин-Васојевићи. Капетана Ћетковића одредићемо за коман-

¹ Бошко Куљача

данта Друге пролетерске бригаде. Према томе, нека и он засад остане на томе подручју. Ми ћемо јавити његов одлазак. Благовремено му нађите замјену. Ми мислимо да га може замијенити неки друг из самог батаљона, који се и досада у акцијама истакао и показао способан. Најбоље је кад се команданти не намећу јединицама, него кад они израсту из борби саме јединице. То је најбољи кадар.

Гледајте да непријатеља мањим јединицама развучете на више страна, а затим му на најважнијем мјесту задајте главни ударац. Пазите да сувише не разбацујете снаге. Четници су постижавали успјехе баш због њихове прикупљености и пробоја на појединим мјестима.

2) Обратите се Оперативном штабу за Херцеговину да вам додијели бар један вагон жита.

Идеја да се оснују поједине сточарско-мљекарске станице — добра је. То би пружало нашој војсци велике користи. За болнице то је од пријекне потребе.

Изгледа да би[сте] ви морали тражити изворе за снабдијевање у неком дијелу Лимске долине (Бјелопољски крај, Санџак). Не смијемо дозволити да на питању исхране распустимо тек формирану војску. Ми ћемо морати наћи неки излаз, макар и пребацивањем извјесног броја јединица на други терен.

У Херцеговини засада проблем исхране не задаје тешкоћа. Акцијама против усташа и на комуникацијама које нијесу затворене они су дошли до извјесних количина хране.

Проблем исхране постаје све тежи. Нарочито ће бити тешко рјешив последице ове „офанзиве“. Заиста, куд год су прошле непријатељске трупе, потпуно су опустиле крајеве. Све су опљачкале и одмах упутиле у позадину. Изгледа да им је то био и главни проблем, јер су и они свјесни да нас не могу уништити. Прибјегли су другом методу — да нас оставе без хране.

Четничка офанзива у Црној Гори тијесно је повезана са општом талијанском офанзивом против нас. Ми вјерујемо да ћете јој ви тај крак у Црној Гори потпуно сломити.

3) Ситуација:

О борбама у Србији немамо скорих података. Топлички крај је центар најјачих борби. Борбе су се почеле развијати и у осталим областима.

Против наше слободне територије непријатељ је управно офанзиву са свих страна. Једна алпска колона дошла је преко планина скоро до Калиновика. Мјештанске јединице Калиновичког одреда скоро све распале су се. Приликом нашег поновног доласка на ту територију предузећемо радикално чишћење. Без тога се заиста не може створити борбена војска. Због наших пропуштања оружје таквих бораца дошло је у руке непријатеља, умјесто да га ми благовремено узмемо.

У Горажде су стигле непријатељске колоне и с једне и с друге стране Дрине. Ми смо порушили све мостове на Дрини. Нарочито су добро порушени они код Фоче, која се једино може напасти од Чајнича преко тешког терена. Ту улогу би морали извршити ... Талијани. Ми смо им у два ноћних акцијама на путу Чајниче—Горажде задали велике ударце, нанијевши им осјетне губитке. Видјећемо да ли ће се усудити са напредовањем преко овако тешког терена. У осталом дијелу Санџака Талијани нијесу предузимали неке нарочите акције. Сазнали смо да су два пука дивизије „Ри51ег1а“ упутили ка Рудом, вјероватно за Источни фронт. Не знамо да ли је непријатељ предузимао офанзиву у правцу Босанске Крајине, гдје су се биле распламсале велике борбе.

У Херцеговини се воде жестоке борбе. Наши су очистили предно све до Метковића и избили на море. Порушили су мостарску пругу на два мјеста. Изненађени овом акцијом, Талијани су морали брзо пребацили оне групе које су били нагомилали у сјеверној Херцеговини за офанзиву у правцу наше слободне територије. Другови из Херцеговине јављају да ће им приредити неко ново изненађење, како би омели и те њихове нове планове.

Против наших јединица у Банији и Кордуну Талијани су отпочели велику офанзиву. Наши су се фронтално повлачили, али су наши руководећи друтови брзо исправили ту грешку и одмах забацили у позадину поједине јединице које су нападале непријатељске базе. Ово је имало великог резултата. Против остала два хрватска одреда на овој територији још није ништа предузимано. Одреди се иначе налазе у свим хрватским крајевима.

Из Слсгвеније немамо ближих података.

Наше намјере: у случају да будемо морали напустити ову територију, онда бисмо привремено упутили дио јединица у Херцеговину и бацили их на мостарску пругу, гдје би[смо] дошли до плијена и задали непријатељу осјетан ударац. Сада су за непријатеља комуникације од пресудне важности. Губитак у људству није за њега тако важан. Истина, наношењем губитака људство се деморалише. Један дио наших трупа остао би на овој босанско-санџачкој територији, односно упутили бисмо их вама у помоћ ако не ликвидирате те четничке банде. У том случају дајте нам извјесне сугестије. Проблем исхране тада се поставља као најтежи. Ни проблем муниције није лако рјешив.

Неповјерени подаци: Ова офанзива трајаће мјесец дана (отпочела је прије три недјеље), а онда ће се све трупе са хрватском војском пребацили на Источни фронт. Талијани [и] Нијемци предали су усташам& све четнике који су се њима

предали. Усташе су све ове четнике поклали на дринском мосту у Вишеграду. Дивизија „Риз^епа“ одлази на фронт.

Јасно је да у овим крајевима непријатељ неће и не може задржати велике трупе. Морамо извршити такав распоред јединица да се опет бацимо у ове предјеле и поведемо још жешћу офанзиву. На разним мјестима ми смо непријатељским трупама нанијели осјетне губитке.

4) Предузмите неке мјере да с вама успоставимо радиовезу. Ви имате тих станица. И ми ћемо нашим стручњацима ово поставити у задатак.

5) Потребно је да хитно извјештавате о развоју ситуације код вас, како бисмо могли интервенисати у потребном моменту.

Настојте да се мост на Ђурђевића Тари што боље поруши. На осталим мјестима требаћете подићи поједина брвна, преко којих би могли и коњи прелазити.

Извјештавајте нас о ситуацији у осталим крајевима Црне Горе.

„Слободна Југославија“ отада ће давати двије емисије: у 7,10 и 20,35 часова. Њене емисије редовно¹ објављујте у вашим вијестима.

СМРТ ФАШИЗМА* _ СЛОБОДА НАРОДУ!

ЗА ВШ

Извијестите нас да ли је Терзић дошао у предио Колашина.

БР. 67

НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ ОД 8 МАЈА 1942 ГОД. ШТАБУ ЛОВЋЕНСКОГ НОП ОДРЕДА У ВЕЗИ СА УПУЋИВАЊЕМ УДАРНИХ БАТАЉОНА НА СЕКТОР СЈЕНОКОСИ — ШУМЕ — ГОРЊЕ ПОЉЕ¹

сл.
8 маја

ШТАБУ ЛОВЋЕНСКОГ НОП ОДРЕДА

П о л о ж а ј

У наређењу од 6 о.м. дали смо прецизна наређења у погледу упућивања једног нашег батаљона и Другог ударног никшићког батаљона. Исто тако дали смо упутства како и на који

¹ Редакција располаже копијом наређења.

начин да обезбиједите Општину рудинско-трепачку и Граховску. Наше наређење нијесте извршили, јер мјесто II ударног батаљона дошао је V батаљон, који је напустио положаје од војничког и политичког значаја. Овакво неспровођење наредби компликује нам војничку ситуацију у Црној Гори и могућност правилног распореда војничких снага, као и задавање удараца непријатељу на његовим осјетљивим мјестима. Ово истовремено означава невојнички и недисциплински акт, и Главни штаб биће принуђен да убудуће, уколико се не буду његова наређења у потпуности извршавала, — енергичније војничке мјере предузме противу неизвршиоца наређења.

Тамо су дата генерална упутства у погледу држања фронта, тј. да ни у ком случају не примјењујете тактику чврстих фронта, него да фронтове постављате врло еластично и да честим и ситним упадима продирете дубље у позадину непријатеља, јер таквим начином војничке тактике изазивају се непријатељске снаге на положај и непријатељско људство се замара и одваја од пољских радова. Овакав начин ратовања наноси деморализацију код непријатеља, како војничку тако и политичку, и ми се те тактике морамо придржавати, јер она лежи у суштини партизанског ратовања.

Чврсти фронтови, развучени на неколико километара, у сваком случају, за нас означавају изгубљену битку, јер ми на тај начин непотребно замарамо људство и трошимо муницију.

У погледу обезбјеђења Грахова, стављено вам је у дужност да се повежете са командом сектора у Грахову, а у погледу обезбјеђења Рудинско-трепачке општине — са друговима који се налазе на Трубјели.

Ваш однос према непријатељу је дефанзивног карактера, али то не значи да дефанзива искључује живост и иницијативу, нити искључује ситне упаде у позадину непријатеља. Напротив, дефанзиву треба посматрати као врло активно дјеловање, комбиновано са уништавањем живе непријатељске снаге.

Ваш батаљон још није стигао. Њега очекујемо током данашњег дана. Немојте случајно да не извршите наше прво наређење од 6 маја у погледу слања једног батаљона, јер бисмо у том случају били принуђени да одмах енергично интервенишемо против неизвршиоца наређења.

Наредили смо команданту подручја да се у правцу Грахова упути 700 кг жита, 50 пари опанака, 50 пари веша. То жито и тај веш и опанци има да се употребе за потребе ваших партизанских јединица.

Поново се наређује да II ударни батаљон Никшићког одреда упутите у правцу Сјенкоса — Шуме.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

П. С. Дајте објашњење како је дошло до тога да V батаљон напусти свој положај и дође у правцу Сјенокоса. Политком V батаљона каже да је његово повлачење дошло као посљедица неког савјетовања. Извјештај мора бити писмен и нека се што прије упути Главном штабу.

ЗА ГЛАВНИ ШТАБ

БР. 68

ПИСМО МОШЕ ПИЈАДА ОД 8 МАЈА 1942 ГОД. МИЛОВАНУ
ЋИЛАСУ, ИВАНУ МИЛУТИНОВИЋУ И МИТРУ БАКИЋУ¹

Жабљак

8/У/42

ДРАГИ ЋИДО, МИЛУТИНЕ И МИТРЕ

Рушење моста на Тари потпуно је успјело, иако чујемо да су Талијани у Пљевљима говорили да треба милион кила динамита за то. Ми смо чак ушпарали два кашета динамита које ћемо послати Пљев. одреду за неке његове операције на друму. У детаљима ће вас обавијестити друг Шалетић.²

И друг Шалетић и инжињер Лазар Јауковић³ учинили су са своје стране све за добар успјех. Али и радници и минери које нам је ставио на расположење Штаб Пљев.[аљског] одреда били су одлични и напорно су радили неколико дана, те су много допринијели успјеху. Ми смо их мало частили, а намјеравамо да им дамо и неку награду. Јуче су жабарски авиони летјели над мостом и вјероватно већ имају фотографије нашег лијепог посла. Нарочито сам задовољан што ћу о добром резултату моћи да извјестим друга Тита, који нам је тај задатак поставио, иако сумњајући да ћемо успјети. Јуче су нас много надлијетали, али нису ништа бацали. Али очекујем да ће хтјети да се осрете за мост — Жабљаку.

Јучерашњи Момчилов⁴ извјештај није ми се ништа свидио. Не само по неуспјеху који се види из њега, него по формулацијама као „наше снаге су растегнуте“ итд. Зар не би тре-

¹ Оригинал писма је у рукопису.

* Шалетић, инжињер, радио при Главном штабу НОП одреда за Црну Гору и Боку, касније отишао у четнике.

³ Касније ухваћен од четника и стријељан 1942 год. код рушевине моста на Тари.

* Момчило Полексић

бало Главни штаб да преузме руководство операцијама на тако важном фронту? Љути ме да имају тако слабе везе с лијевим крилом које, изгледа, има већ знатније успјехе. Исто тако изгледа ми да су ти успјеси усљед присуства пролетераца и Омл. батаљона који је с њима.

Морам да вам примијетим да споро, врло споро рјешавате саставе штабова — у часу када већ једном треба да се ти штабови имају чврсти, а не да се једнако мијењају или да им фале поједини чланови или да добијају привремена попуњавања.

Исто тако не могу да се сложим с тиме да се заробљених 5 Васојевића — четника пусте и да се не стријељају. То народ у Шави.[ичком] срезу апсолутно неће разумјети. Толико је људи из нашег среза погинуло од четника, стријељано и изнакажено, да је против четника, а изнад свега против васојевићких највеће огорчење ... На њихову причу да су „заведени“ ја не дајем ни пет пара. Али зато треба другачије третирати сељаке четнике са ближе територије, али и ту индивидуално испитивати.

Треба напосљетку да се и зна ко одлучује о судбини заробљеника; ја мислим: или војни судови на фронту код јединица (батаљона и одреда) или војни судови у позадини (у сједиштима ком. мјеста или ком. подручја). Чим су ови дошли у позадину, истрага и суђење треба да буду под контролом к-де подручја, а према вашим општим директивама, разумије се.

Друг Павле¹ улази у посао и биће ваљан к-т подручја.

Друг Павле издао је налог К-ди мјеста Шавник да се на путу Никшић — Шавник поруши дио пута Меки До — Крушевице. Затим, преко Војника, Кучин Крш — Мокро. Затим, потпорни зид на путу Шавник — Пљевља у близини Шавника код моста на Скакавици и мост на Скакавици.

Шаљем у прилогу значке за партиз. стражаре и командире партиз. стража. Имам доста чоје за цијели срез и сви ће имати једнаке значке. Апсолутно је потребно да их имају и да се споља разликују од ударника војника и од обичних грађана који у маси носе партиз. значке. Нек се зна шта су.

Можда ће ми претећи материјала и за вас. Послао сам примјерке значки и командирских ознака и Титу, па се надам да ће их одобрити.

¹ Павле Пекић

Поред тога, свака постаја у овом подручју добиће малу плехану таблу с петокраком и тробојком и с натписом „Партизанска стража — " са именом мјеста. Све таблице једнаке.

С друг. поздр.
Шики¹

Мало шале: Каже ми друг Мишо² из Косанице да четници у Пљевљима кажу да ће они ударити на нас на Тару, а да ће Моша Пијаде са колашинским четницима ударити од Сињајевине.

Премјестите телефон из Г. Поља да можемо с вама брже свршавати послове.

БР. 69

НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП И ДОБРОВОЉАЧКИХ ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ ОД 9 МАЈА 1942 ГОД. ШТАБУ НИКШИЋКОГ НОП И ДОБРОВОЉАЧКОГ ОДРЕДА ЗА УПУЋИВАЊЕ ПОЈАЧАЊА НА СЕКТОР ГРАДАЦ — ЛУКОВО³

сл.

9 маја

ШТАБУ НИКШИЋКОГ НОП И Д. ОДРЕДА

П о л о ж а ј

Из примљених извјештаја са сектора према Бршну — Грацу види се да је непријатељ заузео Жировницу и Каблену Главу. Са овим испадом непријатеља, наше снаге према Грацу доведене су у доста тежак положај, као и снаге које се налазе према Жупи. Наше снаге на том положају нијесу у стању да задрже надзирање даље непријатеља, пошто непријатељ располаже са далеко већим снагама. У вези с том ситуацијом наређује вам се да батаљон Бјелице⁴ упутите у правцу Граца, који ће служити као резерва тим снагама, које се налазе на том положају. Тај батаљон има да се у току ноћи пребаци на поменуто мјесто. Он ће се детаљније упознати са ситуацијом на том терену и према томе заузети свој став. Засада, према садашњој

¹ Моша Пијаде

² Мишо Павићевић

³ Редакција располаже копијом наређења.

⁴ Односи се на 4 дурмиторски ударни батаљон, чији је командант био Јеврем Бјелица.

ситуацији, он не треба да заузима неке положаје, већ да стоји као резерва. Са једним малим дијелом појачаће Ловћенску чету, која се налази на положају Градац.

Одмах, у току ноћи, послати курира за II ударни батаљон Никшићког одреда, који се налази позади Трубјеле, у Рудинама, који ће се одмах пребацити на мјесто батаљона Бјелице. Он ће у том случају служити као резерва.

Обавијестите ваш IV ударни батаљон да се повеже са батаљонима Зетског одреда, који ће се налазити на његовом лијевом крилу.

Извијестите хитно друга Саву Ковачевића, команданта одреда, о новонасталој ситуацији.

Подузмите и мјере за рушење пута (паде) Горње Поље — Шипачно.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ЗА ГЛАВНИ ШТАБ

БР. 70

НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ ОД 9 МАЈА 1942 ГОД. ЗА ПРЕБАЦИВАЊЕ УДАРНИХ БАТАЉОНА ЗЕТСКОГ НОП И ДО НА ПРОСТОРИЈУ ДУБРАВИЦА — БУАВИЦЕ¹

сл.
9 маја

ШТАБУ ЗЕТСКОГ НОП И Д. ОДРЕДА

П о л о ж а ј

Према најновијим извјештајима са сектора Рубеж — Градац — Жупа, непријатељ је заузео Жировницу и Каблену Главу. Тим испадом непријатеља положај наших снага које се налазе према непријатељу постао је доста озбиљан, јер непријатељ располаже са доминирајућим положајима и са далеко већим снагама. Исто тако и сама Жупа доведена је у опасност.

У вези с том ситуацијом наређује вам се да одмах по пријему овог писма кренете са обадва батаљона у правцу Дубравица — Буавице. По доласку на то мјесто повезаћете се са IV ударним никшићким батаљоном и према ситуацији саобразити рад.

¹ Редакција располаже копијом наређења.

При покрету обезбјеђивати се патролама претходницама и заштитницама. Оставити једну чету према Бјелопавлићима ради обезбјеђења са те стране.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ЗА ГЛАВНИ ШТАБ

БР. 71

НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ ОД 9 МАЈА 1942 ГОД. КОМАНДАНТУ НИКШИЋКОГ ПОДРУЧЈА ЗА ЕВАКУАЦИЈУ МАГАЦИНА И РАДИОНИЦА¹

сл.

9 маја

КОМАНДАНТУ НИКШИЋКОГ ПОДРУЧЈА

П о л о ж а ј

Наређује вам се да у споразуму са другом Станком Даниловићем извршите евакуацију ствари из магацина и радионица у правцу Пиве. Другу Станку Даниловићу дате су усмене директиве шта треба да се евакуише, а шта да остане на лицу мјеста. Исто тако дато му је наређење како и на који начин да се изврши евакуација.

Прије него што подузмете евакуацију ствари, испитајте тачно мјесто гдје ћете смјестити евакуисане ствари. То ћете урадити на тај начин што ћете претходно упутити одговорно лице да у споразуму са НОО одреди кућу и село у које треба евакуисане ствари смјестити.

Евакуација се има извршити у року од 5 дана најдаље, и по извршеној евакуацији, овоме Штабу поднијети детаљан извјештај. За случај непријатељског надирања и прије овога рока, ви морате обезбиједити све те ствари и предузети благовремено евакуацију како то не би пало у руке непријатељу. Исто тако, обезбиједићете у Пиви руковање тим стварима преко својих органа.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ЗА ГЛАВНИ ШТАБ

¹ Редакција располаже копијом наређења.

БР. 72

ИЗВЈЕШТАЈ ИВАНА МИЛУТИНОВИЋА ОД 9 МАЈА 1942
ГОД. О СИТУАЦИЈИ НА ПОДРУЧЈУ НИКШИЋКОГ И ЗЕТ-
СКОГ ОДРЕДА¹

сл.
9 маја
9 часова увече

ДРУГУ МИЛОВАНУ ЂИЛАСУ, ДЕЛЕГАТУ ВРХОВНОГ ШТАБА

П о л о ж а ј

Према ноћашњим извјештајима, који су стигли са сектора Градац — Жупа, Ловћенска чета и IV ударни никшићки батаљон извјештавају нас да је непријатељ — четници и окупатор — заузео Жировницу и Каблену Главу и туче артиљеријом с времена на вријеме наше положаје. Борбе досада није било, сем што су се 5 Ловћенаца који су били на стражи предали Италијанима, који су их на тенковима одвезли у Никшић. Нисмо детаљно обавијештени како је дошло до ове предаје и који су се партизани предали.

На сектору према Кусидама четници који су надирали од [правца] Пјешивци — Будош спојили су се са четницима из Никшића.

Ми смо предузели извјесне мјере за појачање наших снага које се налазе на тим положајима. Наредили смо ударним батаљоницама који су дејствовали према Пиперима да се повлаче у правцу Буавице и да се повежу са IV никшићким ударним батаљоном.

Ово спајање четника из Пјешиваца са никшићким извршено је дгослије одласка друга Саве Ковачевића.

У вези са ситуацијом која се компликује на овом терену, ми нисмо у могућности, бар засада, да испунимо своје обећање, тј. да пошаљемо батаљон Бјелице (IV ударни дурмиторски) и један батаљон Ловћенског одреда. Уколико би се ситуација измијенила у нашу корист, ми ћемо одмах упутити поменуте батаљоне у том правцу, али ти нас претходно мораш обавијестити о тамошњој ситуацији, јер смо данас добили извјештај од другга Пека у коме нас обавјештава да је јутрос у 2 сата отпочео напад на четнике. Од резултата те битке зависи да ли ћемо уопште слати те батаљоне. Одмах по пријему овога писма по-

¹ Редакција располаже копијом наређења.

шаљи телефонски извјештај о резултату битке, као и кратак извјештај о тамошњој војној и политичкој ситуацији.

Замјерамо нашим руководећим друговима што послје разбијања четничких банди у Горњој Морачи, које су се повлачиле у паничном бјекству, нијесу наставили са прогањањем непријатеља, већ се задржали на котама поврх Мораче. Јер, да су правилно у конкретном случају поступили, наше снаге су имале могућности, с обзиром на ситуацију у Пиперима и Бјелопавлићима и борбе које су се водиле око Мојковца, да се спусте до Манастира Морачког.

Укажи друговима на ову грешку и оштро их упозори да увијек послје разбијања четника подуму енергично гоњење непријатеља, јер је свакоме познато да, кад се четници разбију, ако се гоне, нема положаја на коме би се задржали. Уосталом, о томе је Врховни штаб неколико пута писао и наглашавао у својим наредбама: како и на који начин треба да се бори против четника, како да се понашају послје разбијања четника. Ово није случајна и усамљена грешка, већ редовна појава, и упозори другове да се наредбе Врховног штаба морају строго поштовати и да се иницијатива увијек мора налазити у рукама наших партизана.

Јутрос је дошао друг Блажо Јовановић и поднио детаљан извјештај о војној и политичкој ситуацији у Бјелопавлићима и Пиперима. Политичка ситуација у Бјелопавлићима и Пиперима развија се врло повољно и, према његовом мишљењу, напад на Пипере ће успјети. Чим добијемо извјештај о тој акцији, обавијестићемо те.

Разговарали смо о Штабу Зетског одреда и сложили се у следећем: [да] за команданта поставимо друга Бабића¹, за политкома Драгишу Ивановића, [за] замјеника команданта Воја Тодоровића, [досадашњег] команданта 1 ударног батаљона тог одреда, који је постављен мјесто Бабића, за замј. политкома друга Чагоровића,² који кроз неколико дана долази са Жабљака— како смо обавијештени. Драгишу предлажемо из два разлога: што он одговара по својим политичким квалификацијама томе положају, а с друге стране, он је из Куча, па би и то политички значило за саме Куче. Ми ово постављење нећемо извршити прије твог пристанка. Сматрамо да мјесто Драгише може доћи и неко од другова који се налазе у Омладинском батаљону.

¹ Радомир Бабић

* Ђуро Чагоровић

БР. 73

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА НИКШИЋКОГ НОП ОДРЕДА ОД 9 МА-
ЈА 1942 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ
И БОКУ О РАСПОРЕДУ И ЗАДАЦИМА ЈЕДИНИЦА НА СЕК-
ТОРУ НИКШИЋА**

ШТАБ НИКШИЋКОГ
НАР. ОСЛ. ПАРТИЗАН. ОДРЕДА
Бр. службено
9. V. 1942 г.

ГЛАВНОМ ШТАБУ ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

У вези настале ситуације извршен је сљедећи распоред снага и у току ноћи послата наређења и то:

1. Чета из Штедима која је изишла ка Трубјели — да посједне положаје: Кадина Продо — Опаљена Главница — жељ. станица Кусиде, да се веже десно и лијево са сусједима и руши пут. Од ње је остало свега 22 човјека.

2. Остатак снага V ударног батаљона који је логоровао у с. Тиси — да се у току ноћи пребаци и посједне положаје Стрмина око и испод пруге, а нарочито према Високој Главици гдје изводи колски пут из Риђанских Руна у Кусиде.

3. Кочанској чети, која је и даље држала положаје у Кочанима према Уздомиру, — да напусти овај положај и повуче се на положај Јакаљ изнад Стубе и згодне положаје око Јакља. На овим положајима и даље остаје батерија због пута који води за Г. Поље.

4. 2 чета I ударног батаљона — да напусти свој досадањи положај Кулину према Уздомиру ^гдје је била изложсна свакочасовној ватри) и уђе у састав свога батаљона код Перај Дола.

5. Ловћенској ударној чети — да главнину чете измакне на положаје Градац, а претстраже истури што ближе к непријатељу ради испитивања снага и откривања покрета што раније, и да се тијесно повеже десно са I ударним батаљоном.

6. IV ударном батаљону Дурмитор. одреда — да још ноћас пребаци батаљон правцем Граница — Луково — Д. Кунова, позади положаја Градац, да ту упозна ситуацију од командира Ловћенске ударне чете, потом ојача до потребе Ловћенску ударну чету, једним дијелом посједне положај Вардар, а од остатка створи резерву за брз покрет и удар гдје треба.

7. Телефоном је наређено преко Ловћенске ударне чете да наш IV ударни батаљон што прије сконцентрише све снаге и да се повеже са снагама Зетског одреда на лијевом крилу.

8. Двије чете од V ударног батаљона које сада замјењују снаге Ловћенског одреда, пошто буду смијењене, — да посједну положај Пандурица — Крстац. Овима да се издаде алат са железн. станице да пут што боље руше.

9. Народно осл. одбору Трубјела — да мобилише што већи број народа и предузме што више рушење путева.

10. Наређено је другу Павлу Мићуновићу¹ да саопшти другу Сави ноћашњу ситуацију.

Наш II ударни долази тек ноћас у с. Сјенокоси за Вировштаком и чим се неколико часова одмори, биће упућен намјесто IV ударн. батаљона Дурмитор. одреда.

I ударни је на добро тученом простору гдје би непријатељ могао, уз помоћ јаке ватре из свих оруђа, да има успјеха према њему. С обзиром на то препоручено му је да добро проучи позадиње узастопне прихватне положаје и, у случају тешке ситуације, да отступи у правцу с. Орах.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ЗА ШТАБ,
Замј. команданта
Ђуро Р. Рогановић

БР. 74

ИЗВЈЕШТАЈ ПЕКА ДАПЧЕВИЋА ОД 9 МАЈА 1942 ГОД. О
БОРБАМА ПРОТИВ ЧЕТНИКА НА ПРОСТОРУ СЕЛА ГОЈА-
КОВИЋИ — ПОЉА — ПОДБИШЋЕ — ШТИТАРИЦЕ

ГЛАВНОМ ШТАБУ НОП ОДРЕДА ЗА Ц. ГОРУ И БОКУ

П о л о ж а ј

Јутрос у два и по сата наше снаге, иако без садејства јединица Бјелополског одреда с оне стране Таре, извршиле су напад на: с. Гојаковићи, с. Поља, с. Подбишће, с. Штитарице и очистиле их од непријатељских банди. Напад је био врло тежак тако да су наши морали по четири пута јуришати на извјесне положаје. Изостанак напада с оне стране Таре отежао је још

¹ Тешко рањен у борби против Нјемаца на Сутјесци 1943 год. као комесар пратеће чете V црногорске бригаде; доцније умро априла 1944 год. услед погоршања рана као политички комесар Никшићког НОП одреда.

више дејство наших јединица, јер, као што видите из наредбе коју сам вам послао, ово је требало да буде један обухватни маневар чији је циљ био уништавање живе силе непријатеља, показивање непријатељу наше ударне снаге и увод у пораз четничких банди на ^{ОБОМ} сектору. Да је дошло до садејства са стране Бјелопољског одреда, коме смо ми били ставили на расположење наш најбољи батаљон „Бајо Секулић“, непријатељ би се горе провео него у Жупи, но и овако непријатељски губици су велики, а наше искуство још веће.

Курир који донесе извјештај од батаљона „А. Ђилас“ каже да су наши с оне стране Таре почели са нападом. Ја сам то поставио код њих неколико пута, но напомињем да је било и неспоразума због њихове слабе везе са нама, тако да су они извршили напад један дан раније. а јуче када су командант једног њиховог батаљона, друг Љубо Бакоч (сељак, члан КПЈ, највећи херој Бјелопољског одреда), друг Калуђеровић, командант батаљона „Бајо Секулић“ и Раде Радовић, командант мјеста на Мојковцу, прорађивали моју наредбу, нашао их је бацач и ту је погинуо друг Љубо Бакоч, командант батаљона, а другови Калуђеровић и Радовић су рањени,¹ и то је мало обезглавило њихове јединице.

Сада је веза између нас и њих НАЈЗАД стална и чврста. Та веза биће одржавана и ја сам их позвао, последице заузимања Мојковца, на једно савјетовање на Мојковцу на коме би присуствовали: Миле Перуничкић, Бошко Ђуричковић, Терзић, Штаб Бјелопољског одреда, Штаб Комског одреда, Перо Ћетковић и ја.

Ту ћемо изградити план о сталном садејству у будућим операцијама, проучивши ситуацију која ће бити тешка по четнике ако падне Мојковац. Ми ћемо их помоћи још, њихове снаге су прилично велике и ја сам мишљења да ће Мојковац пасти.

Због овакве ситуације ја и Терзић (који је још у Бјелопољском одреду) задржаћемо се још неко вријеме овдје.

Жртве непријатеља у данашњим борбама су (отприлике, јер још немамо тачне извјештаје, а чишћење је у току): 35 мртвих, толико рањених и 10 заробљених међу којима један скојевац² који нам се сам предао.

Наши губици су: 7 мртвих и 8 рањених. Заплијенили смо: 1 бацач са 17 граната, 1.600 митраљеских метака и нешто пушака чији ћемо број накнадно јавити.

¹ Истог дана и ова двојница су подлегли ранама.

² Четници су обично силом мобилисали оне који им се нијесу добровољно јављали за борбу против партизана. Због тога се дешавало да се међу тако мобилисаним нађе по који члан СКОЈ-а или Партије — који је као некомпромитован, по партиском задатку био одређен за политички рад у позадини.

Све наше јединице испуниле су свој задатак и ми смо овим нападом стекли једно огромно искуство. Мислим да ће ове жртве и раније, као и пад Мојковца, ако падне, отворити пут новим побједама. Непријатељ је бјежао у паници кад је већ једном био разбијен, иако је на извјесним важним положајима давао жилав отпор. Мислим да ће паника бити пренијета и на Мојковац, што сам им ја подвукао у посљедњем писму, и да ће то допринијети паду Мојковца.

Морал код наших јединица је на висини. Са муницијом и храном нијесмо најбоље. Јавите ми, ако код вас има новости и, кад будем кренуо, гдје да идем, јер сам чуо да су вас истјерали...

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

9 маја 1942 год.

С друтарским поздравом
Пеко Дапчевић

БР. 75

НАРЕЂЕЊЕ ДЕЛЕГАТА ВРХОВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 10 МАЈА 1942 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ ЗА ПРЕЛАЗАК ЈЕДИНИЦА У ОПШТУ ОФАНЗИВУ

Телефонска депеша 10

ЗА ДРУГА МИЛУТИНА И БАКИЋА

Синоћ нијесам могао добити везу са вама.

Обавијештен сам о свему тамо.

1) Мислим да узимање Жировнице нема засад [с]мисао отсијецања зетских батаљона него постепеног ширења у свим правцима и обезбијеђење Никшића из којег ће Италијани кренути некуда. Зато се треба само обезбиједити од отсијецања, а не повлачити батаљоне нервозно.

2) Овамо не знам ништа шта се догађа. Штаб Дурмиторског није у Боану него на Сињајевини, па идем по подне код њега, а Пеко је негдје у Добриловини. Пеку сам синоћ послао писмо да одмах крене к вама, а Терзић да дође код Дурмиторског да се састане самном.

3) Батаљоне из Катунске Нахије не шаљите док вам не јавим и док се не договоримо овдје и са вама.

4) Поступите према Дневној заповијести друга Тита од 6 маја повезаној са Стаљиновом. У заповијести се каже: 1) сви партизани морају прећи у офанзиву, 2) служити се партизанским начином ратовања.

У том смислу убацујте што више јединица у позадину и нек се наши у позадини што више активирају, а може[те] убаци[ва]ти и мање јединице до саме цаде. Пропустити непријатеља у једном правцу, па га изненађујте нападима с леђа и бокова и ноћним нападима; уколико су читави батаљони гломазни, дати сличне задатке некој чети.

5) Понављам, не видим како би могли отсјећи зетске батаљоне кад ми држимо Капу Морачку. Они би се могли, у крајњем случају, пребацили изнад Жупе, а за случај непријатељског уласка у Жупу брзо ноћу заједно са неким батаљоном од Драговољића дејствовати с бока. Видите све то на терену. Вјероватно идући покрет Талијана биће за Товић или [ка] Глибовачким Главинама.

6) Што више акција у позадини непријатеља; у том смислу стварати и мање јединице.

Воан
10-У-1942 г.

Ваш
Ђидо

Јављено телефоном из Боана преко Лукова.

Пејо Р.¹

БР. 76

ИЗВЈЕШТАЈ КОМАНДАНТА НИКШИЋКОГ НОП И ДО ОД
10 МАЈА 1942 ГОД. О ФОРМИРАЊУ БАЊСКО-ВУЧЕДОЛ-
СКОГ И ОРЈЕНСКОГ УДАРНОГ БАТАЉОНА²

ШТАБУ НИКШИЋКОГ НОП ОДРЕДА И ГЛАВНОМ ШТАБУ
"ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

Ударни батаљон од 150 партизана Бањско-вучедолског батаљона сјутра увече 11 V приспјеће код школе у Трепчима на челу са командантом батаљона, другом Комненићем. Тамо је потребно батаљон снабдјети са свим командним особљем и другим што треба. Политичког комесара нема, с обзиром да је друг

¹ Пејо Ранчевић

² Редакција располаже извјештајем у рукопису.

Килибарда постављен за команданта мјеста. Политичког комесара треба наименовати са стране, или некога другог наименовати на Велимљу, па да дође друг Килибарда. У батаљону нема политичких руководилаца, сем малог броја, па је потребно и те људе са стране надопунити. Моје је мишљење да батаљон треба да остане као резерва код школе у Трепчима, па би требао отуда неко доћи да распореди људство у батаљону. Орјенски батаљон ће формирати један лаки ударни батаљон од' 200 партизана које ће упутити у року од 4 дана на Јовичину Воду и који ће се ставити нама на расположење.

Јавите се!

10-У-42

Сава¹

БР. 77

**ИЗВЈЕШТАЈ КОМАНДАНТА НИКШИЋКОГ ПОДРУЧЈА ОД
10 МАЈА 1942 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОП И ДО ЗА ЦРНУ
ГОРУ И БОКУ О СТАЊУ МАГАЦИНА ЗА ОРУЖЈЕ
И ИСХРАНУ**

КОМАНДА НИКШИЋКОГ ПОДРУЧЈА

Бр.

10 маја 1942 год.

ГЛАВНОМ ШТАБУ [ЗА] ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

Г д ј е б у д е

У вези са вашим писмом од 9 маја т.г. претходно вас извјештавам о стању оружног магацина.

1. ПУШАКА: а) југословенских 141 са 1940 метака,
б) италијанских 47 са 1685 метака,
ц) разних исправних и неисправних 70 са 327 метака (аустриских, фран., московки и других типова²).

2. АУТОМАТСКА ОРУЖЈА: 1 бацач мина са 99 граната мањих и 10 већих, капсула и упаљача по 104 са извјесном количином допунског пуњења.

а) 1 тешки митраљез „Шварцлозе“, 2 лака митраљеза „Бреда“ са 3918 метака,

¹ Сава Ковачевић
* модела

- б) 3 пушкомигитраљеа са извјесним резервним дјеловима,
- ц) граната од топа 8, од малог 37 мм 37 ком.

3. БОМБИ: југословенских (деф. и оф.) 25, италијанских 44, партизанских 26 ком. Поред тога, постоје извјесни мањи исправни или неисправни дијелови оружја.

Стање магацина за исхрану:

- а) брашна и жита 1638 кг,
- б) осталих артикала незнатне количине,
- ц) број стоке може да подмири потребе за десет до петнаест дана. С обзиром на бројно стање јединица које требају из овог магацина, основна храна — жито може подмирити потребе за три дана.

Три радионице: за оправку оружја, кројачка и обућарска имају толико посла да рад морају наставити.

С обзиром на ваше писмо, мислимо да их све три у току следећа три дана пребацимо у одређеном правцу са материјалом потребним за рад. Оружје које је прошло кроз радионице, а исправно је, ставићемо на расположење јединицама преко Штаба одреда, а преостало транспортовати у одређеном правцу. За ово смо предузели мјере, како у организовању транспорта, тако исто и о пријему и смјештају преко команде мјеста на подручју гдје се ишта смјестити.

Резервну храну за испоруке при покрету, као напр.: конзерве, суво месо, сир и слично, мишљења" смо да треба чувати у резерви иза прихватних положаја, о чему морамо имати инструкции оперативног руководства. За болницу би требало имати бар једнокедељне резерве које се одмах могу ставити на расположење управи болнице.

С обзиром на резерве, војничку ситуацију и могућности мљењења треба имати у виду правац прибирања нових резерви, уколико су у изгледу.

Дали смо инструкции да се све резерве припреме за што лакшу и сигурнију испоруку требовања.

Обавијештени смо да се у Брезнима налази пекара, која би се лако могла оспособити, што треба имати у виду у вези са правцем прибирања нових резерви и мљењења жита.

Детаљан извјештај о стању интендантуре доставићемо благовремено, према вашем ранијем наређењу.

Ваше мишљење и сагласност у вези са предњим очекујемо.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ЗА КОМАНДУ НИКШИЋКОГ ПОДРУЧЈА
ком.[андант] Оор. Бојовић¹

¹ Обрад Бојовић

БР. 78

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ УДАРНОГ БАТАЉОНА ОД 10
МАЈА 1942 ГОД. ШТАБУ НИКШИЋКОГ НОП И ДО О НАСТУ-
ПАЊУ ИТАЛИЈАНА И ЧЕТНИКА ОД НИКШИЋА КА ГРАЦУ
И НОВОМ РАСПОРЕДУ БАТАЉОНА**

**ШТАБ
I УДАРНОГ БАТАЉОНА
НИКШИЋКОГ НОП ОДРЕДА
Положај 10 маја 1942 год.
у 18 часова**

ШТАБУ НИКШИЋКОГ НОП ОДРЕДА

Гдје буде

Данас око 14 часова Талијани и четници почели су са на-
падом — коритом ријеке Грачанице у правцу Ханова Змаје-
вића и Шћепан Дола — на положај који држи Ловћенска чета.
Има их, како јављају, велики број. Положаје испред себе чисте
— туку јаком бацачком и артиљериском ватром, као и ватром
аутоматских оруђа. Не може се примијетити да Ловћенска че-
та даје отпора. Очито се види да непријатељ има намјеру да се
попне на врх Граца и преко Рубежа на Товић. Већ су Рубеже
заузели и све чуке повише Шћепан Дола. Сада се веза више са
Ловћенцима не може ухватити, осим преко врха Товића.

У вези овога ми смо наредили:

1. чети нашег батаљона, пошто се налази скоро са свију
страна угрожена, да се повуче за један километар назад, а то
је отприлике на коту 921 положаја Товић.

2. чета ће стићи вечерас овдје и поставићемо је на положај
Перај До — Смрековача, закључно са путем који води од Гли-
бавца за Границе.

3. чета држи положаје Мали Брезовик — Градина за-
кључно са Перај Долем.

Исто тако наредили смо 1. чети да се најхитније повеже
са Ловћенском четом, а овој да препоручи да се повеже са IV
ударним батаљоном Дурмиторског одреда који се упутио у прав-
цу Лукова.

Пошаљите нам хитно, ако имате, муниције за талијански
пушкомитраљез, пошто нам је неопходно потребна.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полит. комесар
Саво К. Брковић

(М. П.)

Командант
Божо Лазаревић

**НАРЕДБА ГЛАВНОГ ШТАБА НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ И
БОКУ О ФОРМИРАЊУ СТАЛНИХ ПАРТИЗАНСКИХ СТРАЖА
КАО ИЗВРШНИХ ОРГАНА КОМАНДИ ПОДРУЧЈА И
КОМАНДИ МЈЕСТА**

НАРЕДБА О ПАРТИЗАНСКИМ СТРАЖАМА

1. — У интересу организације позадине, одржавања реда, бољег снабдијевања наше војске, сузбијања издајничког рада народних непријатеља, ради заштите живота и имовине становништва у ослобођеним дјеловима Црне Горе и Боке, установљавају се као извршни органи команде подручја и команде мјеста, сталне партизанске страже.

2. — Команда мјеста одређује важније тачке своје области на којима се имају установити сједишта партизанских стража и са којих могу лакше контролисати рејон који им одређује команда мјеста.

3. — Главни штаб прописује детаљна упутства за партизанске страже на основу опште наредбе Врховног штаба НОП и ДВЈ којом су прописане дужности партизанских стража.

4. — Команде подручја организоваће преко команди мјеста војно-политичке курсеве за партизанске страже сличне курсевима за ударне батаљоне са додатком специјалног програма ради оспособљавања људи за обављање службе. Команда подручја треба да одреди одговорно лице за партизанске страже, чија је дужност да их обилази, контролише њихов рад и упућује их да што правилније врше своју дужност.

5. — Чланови партизанских стража живе војничким животом. Исхрана и снабдијевање је војничко.

6. — Свака стража има свој печат: „Партизанска стража тог и тог мјеста“. Свака партизанска стража има своју канцеларију која споља мора имати обиљежену таблицу са натписом као на печату.

7. — Партизанске страже примају наређења од своје команде мјеста или директно од команде подручја, а стоје на расположењу и народноослободилачким одборима за спровођење њихових одлука. Као извршни органи команде подручја и команди мјеста, партизанске страже дужне су извршити и захтјеве партизанских трупа на својој територији. \

8. — Одвојено од партизанских стража постоје у селима и сеоске страже, које сарађују са партизанским стражама и стоје под контролом команди мјеста и команде подручја.

9. — Сваки партизан-стражар добија нарочиту легитимацију коју мора увијек имати при себи. Из јединице партизан-стражар не смије се удаљавати без дозволе.

ГЛАВНИ ШТАБ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ
ПАРТИЗАН. И ДОБР. ОДРЕДА
ЗА Ц. ГОРУ И БОКУ

(Објављено у „Саопштењу“ бр. 11 Главног штаба НОП одр?да за Црну Гору и Боку од 11 маја 1942 године)

БР. 80

„САОПШТЕЊЕ“ БР. 11 ГЛАВНОГ ШТАБА НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ ОД 11 МАЈА 1942 ГОДИНЕ О ЗНАЧАЈНИЈИМ БОРБАМА ЦРНОГОРСКИХ ПАРТИЗАНА У ВРЕМЕНИ ОД 20 АПРИЛА ДО 10 МАЈА 1942 ГОДИНЕ

НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКА БОРБА

Ми ћемо опет доћи. — Око 20 априла партизани су напустили Горњу Морачу. Неколико дана после тога, партизанске снаге поново су направиле продор у Г. Морачу. Продор је извршен 23 априла. Партизанске јединице, после дугог и напорног ноћног марша, ступале су у борбу у само свитање. Непријатељ је био нападнут са свих страна: акција је вођена по тачно утврђеном плану. Убрзо, непријатељски отпор је потпуно скршен. Четници су се надали у дивље бјекство, чак су скакали у Морачу. Установљено је да је непријатељ имао 31 мртвог, осим утопљеника, које је понијела вода. Заробљено је 35 четника. Сви заробљеници пуштени су на слободу, осим Љуба Башића, бив. инспекторсГ министарства финансија и познатог четничког коловође. Заплијењен је већи број пушака и отприлике онолико муниције, колико је било потрошено у самој акцији. Када су партизани продрли у Г. Морачу, извјестан број сељака, присиљен и заплашен од четника, побјегао је у шуму или с четницима. Видећи поступак партизана, они су се из шуме вратили сјутрадан својим кућама. Осталима четници нијесу дали да се врате. — Народ Г. Мораче, после четничког терора и пљачке, одушевљено је примио партизана. И кад су се они, по свршеном задатку, повукли на своје раније положаје, Горњоморачани су их испратили са сузама у очима.

Наше партизанске снаге извршиле су досада два упада у Пипере, које су напустиле почетком априла. Први упад извр-

шен је 23 априла у село Радовче. Партизани су напали четничку посаду, савладали је и разоружали. У борби су погинула 2 четника, а заробљено је 20. Заробљеници су одмах ослобођени. Партизани су заплијенили 20 пушака. Са Радовча партизани су наставили продор до бјелопавлићких села Мартинићког и Брајовићког Гостиља. Народ ових села срдечно је дочекао и испратио партизана. — Други упад извршен је 8 маја на линији Кокотово Ждријело—[Ман.] Пиперска Ћелија. Против партизана борило се око 900 четника од којих је велики дио био доведен из Подгорице и других крајева. Борба је трајала готово читав дан. У борби је погинуло 29 четника. Рањеника је било много више, али се тачан број није могао установити. Заробљено је 15 четника и заплијењена 1 италијанска мазга. Наши губици: 4 мртва (2 из небудности), 5 лакше рањених и једноме сломљена рука. Војнички и политички значај ових акција је велик.

*

* *

Наши партизани извршили су досада два упада у Бјелопавлиће. Први упад, извршен 30 априла, био је мањег обима. Други је извршен 4 маја на линији Острог—Долови Ковачевића. дубином до Тараша. Борбе су, нарочито код другог упада, биле жестоке и кржаве, борило се прса у прса. Партизани су показали дивне примјере јунаштва. Непријатељ је имао велике губитке: близу 60 мртвих, више него толико рањених, 48 заробљених (петорица су одмах окренули пушке на италијанске и четничке разбојнике). Заплијењено је: 65 пушака, 1 пушкомитраљез, 20 итал. бомби, 10 шаторских крила, 10 ћебади, 1 војнички казан, 1500 метака (не рачунајући ту оне који су раздијељени као накнада за утрошак у акцији). Наши губици у овим акцијама били су: 3 мртва и 11 рањених. Војнички и политички значај ових акција такође је велик.

*

»

Упадне партизанске групе Среза беранског прокрстариле су задњих дана кроз села Курикуће, Лубнице, Буче итд. Приликом ове акције партизани су заробили 29 четника, од којих су пустили кући 21. Читава акција показала је да народ Беранског среза никако није с четницима; акција је показала и то да наша политика братства са муслиманским родољубима у борби против окупатора већ доноси своје плодове. У трима ранијим акцијама упадне групе заплијениле су 1500 метака.

„Прољећна офанзива“. — Сматрајући фронт у Црној Гори нераздвојним дијелом општег фашистичко-империјалистичког фронта, а издајнике црногорског народа дијелом своје војске, бојећи се прољећних партизанских акција и покушавајући да их некако предухитри заплашујући народ, — окупатор је, сво-

јим редовним и четничким снагама, предузео нападе на низу наших сектора (те нападе окупатор и четници називају — прољећном офанзивом!). Најважнији од тих напада били су на секторима: Будош—Пјешивци, Сињајевина, Мојковац, Катунска Нахија.

Борбе на сектору Будош—Пјешивци одиграле су се у току 27 априла. Борбе су биле жестоке, жртве непријатеља велике. Погинуло је 11 четника, а број рањених није могао бити тачно утврђен, пошто их је непријатељ одвукао са собом. Наши губици били су: 8 лако рањених. Плијен: око 600 метака.

Првог маја четници су извршили напад на наше снаге од Вратла, Јаблановог Врха, Градишта и Семоља. Заштићени густом маглом, добро наоружани аутоматским оружјем, четници су успјели да се приближе нашим положајима и да покушају и једну обухватну акцију. Благовременим дејством једне чете у прихватници и жестоком противнападом осталих наших снага, непријатељ је натјеран у бјекство и сатјеран низ Вратло. Нађена су 2 мртва четника, али се рачуна да је мртвих и рањених било преко 30, па их је непријатељ одвукао са собом (остали су велики крвави трагови по снијегу). Наши губици били су: 1 мртав и 4 рањена. Плијен: 1 тешки италијански бацач, 1 коњ, 3 пушке и 150 мбтака.

У току 4 и 5 маја око 1400 четника извршили су концентрични напад на Мојковац, Поља, Бистрицу, Бјелојевиће, Улошевину, Подбишће, Штитарицу и Гојаковиће. Овај напад извршен је из четири правца. Циљ напада био је да се обухватним маневрима уништи жива партизанска сила. Али, четнички план је пропао и то уз велике четничке губитке. Борећи се жилаво и одлучно, партизани су успјели да униште 66 четника да ране 47 и заробе 14. Наши губици су велики, погинуло је 11 другова, а 11 су рањени.

У току задњих седам дана партизанске снаге водиле су на територији Катунске Нахије жестоке и крваве борбе са четничким бандама, скупљеким из разних крајева Црне Горе и са великим контингентима редовних окупаторских трупа. Нападаци су били наоружани свим врстама аутоматског оружја, нарочито великим бројем бацача и топова. Учествовала је и италијанска авијација. Ипак, партизани су успјели да нанесу непријатељу тешке губитке: убијено је око 50 четника и крилаша, а рањено их је око 70. Наше снаге показале су дивне примјере јунаштва и издржљивости. Наши губици: погинуло је 13 партизана, а рањена су 22.

ЧЛАНАК ИЗ „САОПШТЕЊА“ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ ПОВОДОМ ПОГИБИЈЕ БАЈА СЕКУ- ЛИЋА

БАЈО СЕКУЛИЋ

Двадесет и првог марта убијен је од издајника народа у Морачи друг Бајо Секулић, члан Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку и члан КПЈ. Смрт Баја Секулића дошла је тако неочекивано, тако изненада, догађаји иза ње су били тако бурни, да је она дубоко дирнула оне који су га знали. Иако је број његових другова и бораца, који су га познавали прилично велик, смрт Баја Секулића — јунака са Пљеваља, јунака из јулских борби око Цетиња, јунака пред крвницима у београдској Главњачи — ненадокнад: <в је губитак и за [један] народ много већи од црногорског народа.

Вјерни син Комунистичке партије, вјерни син свога народа ... Ако се ишло тамо гдје тешко ко може стићи, ако је требало да се јави неко ко ће разагнати непријатеље и очистити олош, ако се није могло без онога који ће мудрим збором не само тумачити него и открити ново, ако је био неопходан човјек који ће окупити око себе све здраво, честито и јуначко — онда су се очи Партије окретале к Бају Секулићу, — ка човјеку који се у борби за њу, у борби за ствар народа, никад није ни колебао ни двоумио, који се никад није пожалио.

Бајо Секулић је син напаћеног црногорског народа, интелектуалац који је срођен са народом, израстао из његових њедара. Њега је одњеговала београдска организација КПЈ, која је дала толико хероја народној борби, како из редова српског пролетаријата, тако и из наших крајева — Ђока Ковачевића, Мојсија Стефановића, Ђура Стругара, Вукицу Митровић и многе друге. Он је у Партији добијао задатке који су се давали само онима за које се стопосто знало да их само смрт може спријечити у извршавању задатка. Тако је друг Бајо у задње вријеме [пред рат] радио по војној линији у бившој југословенској војсци. Он је радио у тој војсци којој су на челу стајале издајнице и која је однарођивана, да би спријечио издају и војску учинио народном. Тај рад он је наставио и после издаје наше земље. Он је учврстио цетињски ОК КПЈ, очистио Партију и плодови његовог рада су се показали у оној славној и у ратовању ријеткој борби Ловћенског батаљона на Пљевљима. Друг Бајо је ушао у Главни штаб да ствара и учвршћује народну војску — војску партизана. И на том мјесту он је успио да даде највише што је дао и могао дати појединац у тим условима.

Најзад је народу и његовој ослободилачкој борби дао своју дивну, умну и племениту главу.

Друже Бајо! Вјерни сине народа и Партије! Може непријатељ бијешњети, може спаљивати наше домове, може и даље пљачкати, клати, силовати, вјешати, убијати наше соколове-партизана, али пепео заборав неће пасти на твоје име док иједна наша пушка пуца за слободу, док иједно наше срце куца за слободу, док је народа и његове Комунистичке партије, твога народа и твоје Партије! Тобом ћемо се поносити, твојим путем ићи, путем стотина палих наших јунака. Ви сте наши учитељи и вођи наши. Ви сте наша застава, под којом ће корачати хиљаде и хиљаде, до побједе, до уништења непријатеља, до освете над мрским убицама и изродима.

(Објављено у „Саопштењу“ бр. 11 Главног штаба НОП одрејГб' за Црну Гору и Боку од 11 маја 1942 године)

БР. 82

ПИСМО ГЛАВНОГ ШТАБА НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БО-
КУ ОД 11 МАЈА 1942 ГОД. МИЛОВАНУ ЂИЛАСУ О ПЛАНУ
НАПАДА НА КОЛАШИН

ГЛАВНИ ШТАБ
НОП И Д. ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
11 маја 1942

Шаљемо Вака Ђуровића за
ком. бат. „Бајо Секулић“. До-
сада се је показао одличан. Сви
се слажемо у томе.¹

МБ

ДРУГУ МИЛОВАНУ ЂИЛАСУ, ДЕЛЕГАТУ
ВРХОВНОГ ШТАБА

П о л о ж а ј

На основу извјештаја Пековог о војној «1 политичкој ситуацији према Колашину, ми смо се у потпуности сложили са вашим планом, који сте ви у генералним линијама поставили, а који нам је друг Пеко претставио овако:

¹ Овај текст је дописао руком на оригиналу Митар Бакић.

1. Брзо и енергично чистити Мојковац, не замарајући при том наше снаге, с тим да тежиште чишћења Мојковца падне на снаге санчачких јединица.

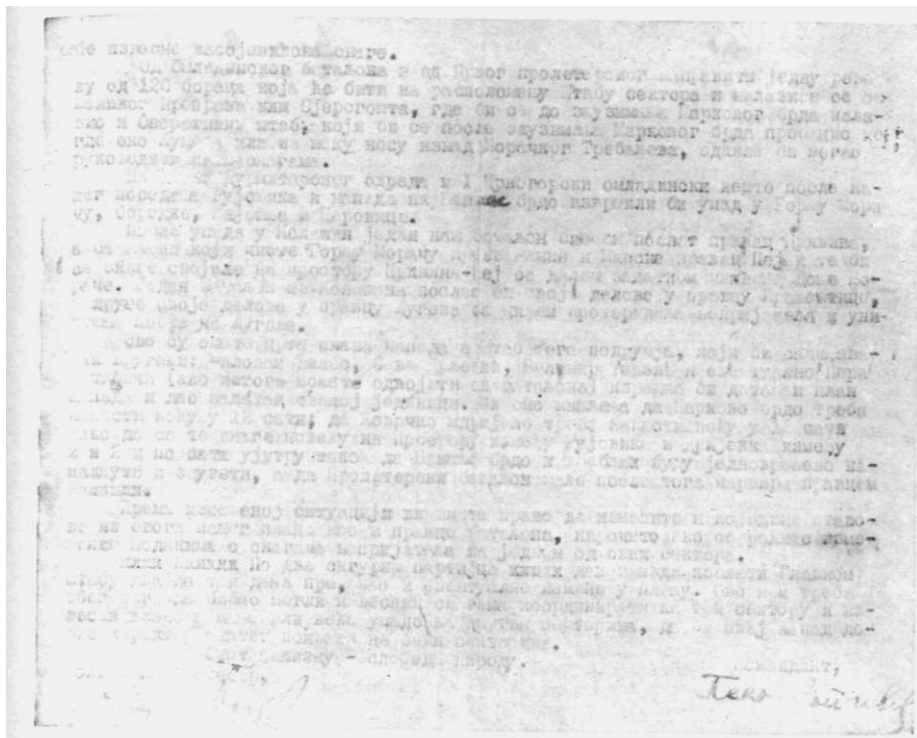
2. После чишћења Мојковца одморити наше снаге, ухватити везу тесну са снагама Санчачког одреда и са Беранским батаљоном и приступити изради плана, с тим што ће се, како је то Пеко већ наредио, добро осигурати празнина између Великог Препрана и цркве Ружице од евентуалног непријатељског испада из Колашина преко Коврчког Ждријела.

3. Напад на Колашин извеле би следеће јединице: III никшићки батаљон, I, II и III комски, „Бајо Секулић“, I пролетерске, Дурмиторски омладински и један батаљон Санчачког одреда. Правац напада: Колашин. Јединице горе побројане нападале би следећим правцима: III никшићки батаљон (који би раније био привучен на неко погодно место близу свога циља напада) нападао би Коврчко Ждријело — Рујевик; батаљон „А. Ђилас“ и Омладински батаљон нападали би Марково Брдо — Дријенак; I пролетерски батаљон (после чишћења Марковог Брда) правац Колашин; I комски, II комски и најбољи батаљон Санчачког одреда напали би (направивши покрет Мојковац — Бјелојевићи — Мелаја преко Ријеке Мушовића) „Башање Брдо; јединице Санчачког одреда које се данас налазе на сектору Лепенац — Слијепач Мост нападале би правац Ракита и тај би напад имао за циљ чување нашег левог крила, нарочито осигуравање дејства јединица које нападају преко Мушовића Ријеке Башање Брдо; Берански батаљон, коме би биле придодате извесне друге јединице, извршио би напад у правцу Курикућа и Лубница са циљем да привуче на себе извесне васојевићке снаге.

Од Омладинског батаљона и од Првог пролетерског направити једну резерву од 120 бораца која ће бити на расположењу Штабу сектора и налазиће се око Великог Препрана или Сјерогошта, где би се, до заузимања Марковог Брда, налазио и Оперативни штаб, који би се после заузимања Марковог Брда пребацио негде око Лумера или на неку косу изнад Морачког Требаљева, одакле би могао руководити свим снагама.

Батаљон Дурмиторског одреда и I црногорски омладински [батаљон], нешто после нашег поседања Рујовика и напада на Башање Брдо, извршили би упад у Горњу Морачу, Осретке, Лијешње и Церовице.

После упада у Колашин један наш батаљон био би послат правац Црквина, а батаљони који чисте Горњу Морачу преко Рашке и Миоске правац Пеј, и те би се снаге спојиле на простору Црквина — Пеј, са даљим задатком чишћења Доње Мораче. Један батаљон из Колашина послао би своје делове у

Фотокопија другог дијела документа бр. 82

правцу Врањештице, а друге своје делове у правцу Лугова са циљем протеривања непријатеља и уништење моста на Луговима.

Ово су опште црте плана напада, а Штаб тога подручја, који би сачињавали другови: Милован Ђилас, Сава Дрљевић, Велимир Терзић и евентуално Пера Ћетковић (ако истог можете одвојити од батаљона), израдио би детаљан план напада и дао задатак свакој јединици. Ми смо мишљења да Марково Брдо треба напасти ноћу у 12 сати; да Коврчко Ждријело треба напасти ноћу у 12 сати тако да се те снаге повежу на простору између Рујевика и Дријенка између 2 и 2 и по сата ујутру, тако да Башање Брдо и Бабљак буду једночасовно нападнути и заузети, а да Пролетерски батаљон мало после тога маршира правцем Колашин.

Према измењеној ситуацији ви имате право да измените и поједине ставове из овога нашег плана, као и правце батаљона, нарочито ако се ради о измењеним подацима о снагама непријатеља на једном од ових сектора.

По два сигурна партијца [о] дану напада послати Главном штабу два до три дана пре, као и евентуалне измене у плану. Ово нам треба због тога да бисмо могли извесним снагама координирати на том сектору и извести извесне мање или веће упаде на другим секторима, да би овај напад добио карактер општег покрета на свим секторима.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар Бакић

Командант
Пеко Данчевић

БР. 83

ИЗВЈЕШТАЈ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ
И БОКУ ОД 11 МАЈА 1942 ГОД. ДЕЛЕГАТУ ВРХОВНОГ
ШТАБА НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О СИТУАЦИЈИ И ПРЕ-
ДУЗЕТИМ МЈЕРАМА НА СЕКТОРУ ЖУПА — НИКШИЋ —
ТРУБЈЕЛА

Г Л А В Н И Ш Т А Б
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ
ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

Бр....
11 маја 1942 год.

ДРУГУ МИЛОВАНУ ЂИЛАСУ, ДЕЛЕГАТУ
ВРХОВНОГ ШТАБА

П о л о ж а ј

После завршетка писма добисмо телефонски извештај дз је Мојковац пао као и о губицима непријатеља и ратном плену. Ми сматрамо да ову ситуацију треба искористити брзо и наставити са гоњењем непријатеља наносећи му губитке. Наш захтев да нас претходно на два-три дана обавестите о дану напада не везује вас, пошто сег ситуација изменила. Само нас обавештавајте о току акција и рада како бисмо ми могли на овом терену предузети упоредне акције, да бисмо вама олакшали положај.

Ситуација на сектору Жупа—Трубјела оваква је:

Окупатор је изишао на Градац у броју око 2000 и ту се утврђује (како нас је обавестио телефониста Пејо¹). Ми сумњамо у овај број, али је сигурно да су изишли на Градац и да се на њему утврђују. Ловћенска чета повукла се према Лукову и Драговољћима. Позади Ловћенске чете налази се Бјеличин² батаљон као резерва, који је једним малим делом појачао снаге Ловћенске чете. Непријатељ је прешао Грачаницу и пут Никшић—Жупа. Наше снаге држе чуке Вардар, Петрово Поље и Облатно. Команда тога батаљона налази се на Заграду. Два батаљона Зетског одреда напустили су своје положаје и налазе се на путу [код] Заграда. Те снаге су преморене и остаће ту на одмарању, а може се евентуално и променити њихово место биваковања.

Пета колона надире правцем Радовче—Дубравице—Штитарица у јачини од 3-4 батаљона. Њихова је намера да заузму

¹ Пејо Раичевић

² батаљон Јеврема Бјелице

Никшићку Жупу, која је иначе, као што видиш заузета. Пре два дана ова два батаљона Зетског одреда имала су битку у Пиперима са четницима, којих је било око 900 и нанели су им губитке: 29 мртвих и толико исто рањених. На нашој страни имали смо 2 мртва и 3-5 рањених. Овде смо били изненађени, јер нисмо били обавештени о толиким снагама непријатеља. На том сектору према Жупи Никшићкој и Лукову нисмо предузели засада никакве конкретне мере, сем што смо другу Саву Оровићу дали генерално упутство да не замара људство са неким узалудним биткама око појединих чука и незнатних места. Дали смо му задатак да, ако се ситуација развија тако да можемо извршити неки жешћи удар којим бисмо нанели непријатељу осетније губитке, предузме одговарајуће мере.

Непријатељ и даље са Уздомира туче артиљеријом по старом обичају. Данас је запалио две-три куће испод самог Уздомира, а четници су се са једном јачом патролом прошетали кроз Милочане без икакве борбе. Данас смо подузели извесне мере да се та несметана шетња прекине.

Према Трубјели ситуација је непромењена у погледу терена. У Кочанској општини организује се четнички батаљон, који још није довршен. У Рудинско-трепачкој општини, у Трепча, појавила се једна четничка чета на челу са једним југословенским официром-поручником и разоружала наш збег у Бусаку. Одмах смо подузели хитне војничке мере да обезбедимо наше рањенике и да разбијемо ту четничку банду.

Сави Ковачевићу дали смо данас упутство да сузи фронт и да припреми негде, на осетљивом месту по непријатеља, једну жестоку битку, као и да у позадину непријатеља убацује чврсте јединице, које ће позади непријатеља дејствовати. Према његовом извештају, он ће добити од Орјенаца један батаљон од две стотине бораца. Бањанско-вучедолски батаљон мобилисан је и служи као резерва. Командни кадар још није дефинитивно учвршћен. То ће се за дан-два уредити.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

Политички комесар
Митар Бакић

Командант
Пеко Дапчевић

БР. 84

**НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ
И БОКУ ОД 11 МАЈА 1942 ГОД. ШТАБУ НИКШИЋКОГ НОП
ОДРЕДА ЗА ЕВАКУАЦИЈУ БОЛНИЦЕ ИЗ ШИПАЧНА И РУ-
ШЕЊЕ ПУТА ГОРЊЕ ПОЉЕ — ЈАСЕНОВО ПОЉЕ**

**Г Л А В Н И Ш Т А В
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ
ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ**

**Бр
11 маја 1942 год.**

ШТАБУ НИКШИЋКОГ ОДРЕДА

П о л о ж а ј

Примили смо извештај. Сутра ујутро одмах нас извести о ситуацији, без обзира да ли се променила или не. Одмах телефонски позовите Жабљак и јавите да друг Терзић истога момента отпутује за Поља Колашинска где ће наћи друга Милована Ђиласа и примити даље инструкције. Друг Пеко нема потребе да се јави чича Јанку, јер се налази у Главном штабу.

Будите будни, немојте дозволити да вам се деси као што је данас било, јер ваш Штаб, онако како сам га ја нашао, скупа са његовим обезбеђењем, не претставља војничку оперативну јединицу, већ обично државно надлештво.

Уколико би дошло до покрета, мораћете нас претходно обавестити о правцу премештаја.

Команда подручја има одмах да предузме и даље рушење пута Горње Поље — Јасеново Поље. Евакуацију болнице сутра ујутру рано отпочети у правцу Пиве. Са патролама извиђати ноћу и дању терен према Милочанима. На Вировштаку поставити сталног осматрача.

Пренети наређење другу Сави Ковачевићу да Омладинску чету одвоји од положаја и упути је у правцу Трепача где се појављује пета колона. Њен задатак је да чисти пету колону и да обезбеђује наше болнице и збегове породица. Уколико Омладинска чета буде расформирана, нека се упути једна чврста мања јединица која би имала горњи задатак. Обавестите га да ви немате могућности да одвојите неке снаге од положаја с обзиром на војничку ситуацију која постоји на вашем сектору.

Известите друга Саву о ситуацији према Мојковцу. Уколико телефонска веза не функционише, пошаљите му писмени извештај по куриру.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар Бакић

Командант
Пеко Дапчевић

БР. 85

**НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ
И БОКУ ОД 11 МАЈА 1942 ГОД. КОМАНДАНТУ НИКШИЋ-
КОГ НОП ОДРЕДА ЗА ИЗМЈЕНУ ТАКТИЧКИХ ДЕЈСТАВА
И ОБАВЈЕШТЕЊЕ О БОРБАМА КОД МОЈКОВЦА**

**ГЛАВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ
И ДОБРОВОЉАЧКИХ ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ**

ДРУГУ САВИ КОВАЧЕВИЋУ

П о л о ж а ј

Наш фронт се сувише растегао, од Конавља до Жупе, и ми се налазимо у дефанзиви која фактички не води ничему. Такав начин вођења нашег партизанског рата сужава базу народног устанка и води ка деморализацији наших партизанских јединица. Наши другови, а поготово другови из Ловћенског одреда, не могу да схвате још суштину партизанског ратовања. Попримили су тактику растегнутих фронтова и дефанзиве која за нас има тешких војничких и политичких посљедица. Из наших најбољих батаљона појединци бјеже на страну непријатеља. Ми смо зато криви и ми морамо мијењати тактику и узети тактику офанзиве у своје руке. То је једини пут за проширење народног устанка и за јачање борбеног духа код партизана и код народа. Друг Стаљин у својој првомајској заповијести наредио је појачану офанзиву Црвене армије и у тачки четири те заповијести јасно рекао да је година 1942 — година побједе. Друг Стаљин је у истој заповијести истакао партизанску борбу народа Југославије, што означава велику политичку подршку и помоћ НО борби која се данас одвија у земљама Југославије.

Друг Тито у дневној заповијести од 6 маја такођер је наредио свим партизанским јединицама у читавој Југославији офанзиву са перспективом да се рат заврши у години 1942.

Према нашој оцјени — непријатељ намјерава да се тим правцем пробије за Херцеговину, да би на тај начин ударио у леђа партизанским јединицама херцеговачким. Ти са своје стране мораш систематски припремити једну одлучнију офанзивну битку, која ће имати за циљ да зада тежак ударац окупатору и четницима. Само таква битка може да отвори перспективе за нове офанзиве и да развије офанзивни дух код партизана и читавог нашег народа. Битка се не добија преко кољена, него је треба темељито политички и војнички припремити без икакве нервозе, не жалећи при томе неке чуке и важна стратешка мјеста. За нас је основно сачувати живу снагу наших партизанских јединица, а уништити непријатељску живу снагу, докопати се муниције и осталог ратног материјала.

Ако то не учинимо, ми ћемо изгубити битку, ми ћемо на тај начин прегазити наредбу нашег Врховног команданта друга Тита.

На Мојковачком фронту непријатељ је имао 35 мртвих, 35 рањених, хО заробљених, 1 тешки митраљез са 1600 метака, 1 бацач са 17 бомби. Битка је још у току и још нијесу резултати дефинитивни. Ја овој бици не придајем велики значај, јер са 8 батаљона који су се тамо налазили и који су били у акцији, могао се постићи далеко већи војнички и политички успјех. Ми морамо ићи за тим да у овим првим биткама непријатељу задајемо нове Жупе¹. На фронту према Сињајевини изгубили смо 3 команданта: Рада Радовића, ком.[анданта] мјеста, Душана Калужеровића, команданта Мојковачког батаљона и Љуба Бакоча, команданта батаљона „Бајо Секулић“. Они су убијени бапанчем — ваљда на неком састанку. У Пиперима батаљони Зетског одреда имали су тешку битку са четницима којих је било око 900. У тој бици ми смо имали 2 мртва и 3 до 5 рањених. На страни непријатеља, према извјештају, било је око 25 мртвих и нешто више рањених. Намлера је четника била да продру према Жупи, али су их наши батаљони разбили у тим њиховим плановима..

Поново наглашавам да путем зборова у војсци и народу развијаш офанзивни дух и да припремиш једну битку срачунату на пуну нашу побједу. Наше снаге концентрисати на једној тачки и ударити непријатеља онде гдје је он најслабији. Битка се не може добити ако се не пребаце наше јединице у позадину непријатеља.

¹ Мисли се на пораз који су партизани задали четничким бандама Баја Станишића у Никшићкој Жупи 15 и 16 априла 1942 год. Борбом је руководио Сава Ковачевић.

Једну радосну вијест: постављен си, према најновијој одлуци Врховног штаба, за члана Врховног штаба с тим да држиш досадашњи положај. То исто важи и за Пека Дапче-Еића и Сава Оровића.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

11 маја 1942 г.

ЗА ГЛАВНИ ШТАВ
Митар Бакић

БР. 86

ПИСМО ГЛАВНОГ ШТАБА НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
ОД 12 МАЈА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА ХЕРЦЕГОВИНУ
И ЈУЖНУ ДАЛМАЦИЈУ О ВОЈНО-ПОЛИТИЧКОЈ СИТУАЦИЈИ
У ЦРНОЈ ГОРИ И ПРОБЛЕМУ ИСХРАНЕ ВОЈСКЕ

Г Л А В Н И Ш Т А Б
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ
ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
Бр

12 маја 1942 год.

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА ХЕРЦЕГОВИНУ

П о л о ж а ј

Војничка и политичка ситуација у Црној Гори углавном се развија повољно, иако смо изгубили извјесне дјелове ослобођене територије. Са оснигањем наших ударних јединица — сталне партизанске војске — ми смо пребродили доста тешкоћа војничке природе. Према себи имамо јаког непријатеља, јер су четници успјели да један дио сељачких маса одвоје од нас, захваљујући нашим политичким и војничким грешкама. Но и поред свега тога, ми бисмо имали снаге да се боримо против четника, али баш зато што четници отворено сарађују са окупатором, нарочито у посљедње вријеме, и што је свака четничка акција потпомогнута са јачим окупаторским снагама и његовим техничким оруђима, морамо да се боримо са великим тешкоћама. Сам тај факат што су се четници и крилаши отворено ставили под скут окупатора, не кријући то ни од народа, даје нам моћно политичко оружје у борби против њих. У Црној Гори по-

СТОЈИ четничка струја која се окупља око агената великосрпских хегемониста и струја крилаша (црногорских сепаратиста[^]). Између ове двије струје постоје супротности, које ћемо ми у сваком случају искористити. У овоме ће нам помоћи и та чињеница што и једна и друга струја имају војничке формације које се не трпе између себе. На окупираном дијелу Црне Горе, који контролише окупатор, четници и крилаши се сваким даном све више компромитују у очима народа, јер су завели незапамћени терор.

Иако смо изгубили доста велики дио ослобођене територије, ми смо извукли велики број партизана и успјели смо да организујемо војску која броји око 4.000 партизана. Са том ВОЈском ми ћемо бити у стању да се боримо и са четницима и са окупатором.

→»

Непријатељ надире из неколико праваца ка ослобођеном дијелу Црне Горе: од Катунске Нахије према Грахову, од Никшића према Грахову, [а] од Никшића намјерава да иде ка Шавнику. Четничке банде из Васојевића упутиле су се у правцу Мојковца с циљем повезивања својих снага са снагама Беранског и Бјелопољског среза и отварања пута за Санџак и Срез шавнички. Ми смо успјели једним енергичним нападом не само да зауставимо његову¹ офанзиву већ и да разбијемо његове најелитније јединице, нанијевши му тешке губитке. У бици која је трајала три дана на правцу Колашин — Мојковац непријатељ је потучен и ми смо успјели да му избацимо из строја око 300 његових најбољих бораца. Наши губици били су доста осјетни, но искуство које смо стекли у тим борбама је ненадокнадиво, тим више што су се прочити пред нашим борцима откриле слабости четничких банди и што је то наша прва озбиљна побједа на том за нас најважнијем сектору.

Ми исто тако водимо битке са четницима на осталим дјеловима Црне Горе. Резултат тих битака видјећете из нашег „Саопштења“ које вам у прилогу шаљемо.

Ми већ дуже времена нијесмо имали већих сукоба са окупатором, те наше залихе муниције сваким даном се исцрпљују и то нас прилично забрињава. Ми спремамо све наше јединице да, у духу наредбе друга Тита, пређемо у општу офанзиву, како против четника, тако и против окупатора, и вјерујемо да ћемо имати великих успјеха. Војске имамо прилично, но питање исхране из дана у дан постаје за нас једно од централних питања. У том смислу ми смо се обраћали Врховном штабу, и другови су нам одговорили да нам засада у том смислу не могу изићи у сусрет и дали нам сугестије да се обратимо вама, јер ви, како кажу другови из Врховног штаба, располагете са извјесним

¹ непријатељеву

количинама жита. Друг Тито каже, и то је тачно, да ми не смијемо допустити да се војска коју смо тек организовали распадне због немања хљеба. Ми мислимо, другови, да ћете ви разумјети нашу ситуацију и помоћи нам да ријешимо овај тешки проблем. Ми морамо схватити да координација, како у боју тако и на осталим питањима, мора бити сваким даном све већа и да од тога зависи у многоструки исход и равнотежа, која је необично важна, развојка народно-ослободилачке борбе у земљама Југославије. Неправилно је да макар и јединице једнога одреда остају по недјељу дана без хљеба, док јединице њему сусједног [одреда] добијају редовно снабдевање, а да и не говоримо о читавој једној покрајини.

Наше је мишљење да ви треба да захтевате друга Тита извршите и да нам пошаљете највеће могуће количине жита, јер се код нас поставља питање одржати ову војску баш дотле док не пређемо у офанзиву. После продора четничко-крилашких банди у Катунску Нахију, данас више него икада наши сектори постали су, тако рећи, зависни једни од других. И сваки шовинизам, како по овом тако и по другим питањима, ишао би на штету Народно-ослободилачке борбе. И ви треба да схватите, ми смо мишљења да ви то схватате, да сваки наш неуспјех има и имао је посљедица и на развој ситуације код вас.

Дакле, другови, јавите нам одмах колике нам количине жита можете ставити на расположење да бисмо заједно са вама организовали што хитнији пренос.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар

Командант
Пеко Дапчепић

НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ
И БОКУ ОД 12 МАЈА 1942 ГОД. КОМАНДАНТУ ЗЕТСКОГ
НОП И ДО ЗА ПОСТАВЉАЊЕ ЈЕДНОГ БАТАЉОНА НА ШТИ-
ТОВО И ЊЕГОВО ДЕЈСТВО У ПРАВЦУ РОВАЦА И НИК-
ШИЋКЕ ЖУПЕ¹

сл.
12 маја

ДРУГУ РАДОМИРУ БАБИЋУ, КОМАНДАНТУ
ЗЕТСКОГ ОДРЕДА

П о л о ж а ј

Према твом извјештају, непријатељске снаге налазе се [на линији] Дубравица и Штитовица. Не искључујемо могућност да се један дио непријатељских снага може кренути правцем Лебршник — Пониквица — Округли До, позади Штитова. На тај начин, наше снаге доведене би биле у опасност, јер би им се непријатељ нашао позади леђа. Вјероватно је, иако је ситуација у Срезу колашинском неповољна по четнике, да ће непријатељ покушати са мањим својим снагама испад из Вељег Дубоког преко Пиперске Лукавице и Бара Бојовића у намјери да се споји са четничким снагама које надиру од Жупе. Снаге које би направиле испад из Вељег Дубоког не би биле нека ударна сила, но исте би се нашле у бок наших снага и могле би својом појавом да изазову пометњу међу нашим снагама које се моментално налазе [на сектору] Заград — Драговољићи — Луково, и тиме би дале могућности лаког надирања непријатељских снага према Штитову, а наше би снаге поцијепали. Истина, на Барама Бојовића налази се једна наша чета, која би могла да гтри-ремено затЕори тај пролаз и успори непријатељски покрет. као и да да податке о непријатељским снагама које би евентуално испале из Роваца.

Да би[смо] осујетили непријатељске намјере, и да би[смо] ми омогућили наша будућа маневрисања, као и да би[смо] с нашим снагама направили један лук, с једне стране, према Маганику и Пониквици, а, с друге стране, према Ровцима, — ми морамо одмах пребацити један батаљон на Штитово у Жупске Катуне. Зато вам се наређује да одмах издате наредбу за покрет једног батаљона у правцу Штитова, који би ту логоровао, одмарао се, осигуравајући се од правца Пониквице, истурајући

¹ Редакција располаже копијом документа.

патроле према Округлом Долу и вршећи патролна извиђања у циљу повезивања са нашим снагама на Барама Бојовића и у циљу осматрања и контролисања пута између Округлог Дола и Маганика. Да би[смо] знали намјере непријатеља, слати повремене патроле на падине извише Горњег Моракова, ради контролисања непријатељског маневрисања у правцу Жупе.

У случају непријатељског продора у Жупу, батаљон који логорује код Штитова имао би задатак да једним обухватним маневром заобиђе Турију и са леђа угрози непријатељске снаге, које би, највероватније, правцем преко Турије ушле у Жупу. У случају непријатељског продора у Жупу, постоји могућност, што смо раније рекли, непријатељског испада преко Бара Бојовића. Зато, повезујући се с тим снагама, требате му издати наредбу да он изврши — раније од сваког непријатељског покрета од правца Вељег Дубоког демонстративни препад у правцу Милина Дола, да би на тај начин приковао снаге ровачко-морачке. Батаљон који би логоровео на Штитову мора имати свакодневно везу са батаљоном на Заграду и осталим снагама које се налазе на том сектору, ради координације и нашег могућег маневра у непријатељску позадину.

СМРТ ФАШИЗМУ СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант

ЗА ГЛАВНИ ШТАБ
Политички комесар

БР. 88

НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ И
БОКУ ОД 12 МАЈА 1942 ГОД. САВУ ОРОВИЋУ ЗА ДОСТАВ-
ЉАЊЕ ИЗВЈЕШТАЈА О РАСПОРЕДУ СВОЈИХ И НЕПРИЈА-
ТЕЉСКИХ СНАГА И ОБАВЈЕШТЕЊЕ О РЕЗУЛТАТИМА
БОРБИ КОД МОЈКОВЦА¹

сл.
12 маја

ДРУГУ САВУ ОРОВИЋУ, ЧЛАНУ ГЛАВНОГ ШТАБА

П о л о ж а ј

Од прексиноћ нијесмо добили од тебе никакав извјештај
и нијесмо тачно обавијештени на којим се тачкама налазе наше

¹ Редакција располаже копијом наређења.

снаге, нити смо тачно обавијештени гдје се налазе непријатељске снаге и колике су, као и какве су непријатељске намјере.

Одмах по пријему овог писма, извијести нас тачно о војничкој ситуацији, распореду наших снага, као и о томе шта ти мислиш да предузмеш. Издали смо наређење једном батаљону Зетског одреда да се смјести у Штитово, с тим да контролише правце од Пониквице, као и да стоји у тијесном контакту са нашом четом која се налази у Барама Бојовића.

Синоћ смо добили телефонски извјештај да су наши партизани заузели Мојковац и очистили његову најближу околину — Горња и Доња Поља — и налазе се на [линији] Велики Препран — Бјеласица. На страни непријатеља било је 110 мртвих, 30 рањених, 22 заробљена. Од ратног материјала заплијењен је 1 бацач са 17 граната, један тешки митраљез са 2-3.000 метака, неколико пушкомитраљеза, пушака и муниције. Заплијењено је такође и нешто намирница. Ми смо у тој бици имали 25 мртвих и 16 рањених. Погинула су нам 3 команданта — Душан Калуђеровић, командант батаљона „Бајо Секулић“, Љубо Бакоч, командант Мојковачког батаљона и Раде Радовић, командант мјеста. На другим секторима, углавном, нема никаквих промјена.

Слати честе извјештаје, без обзира да ли се мијења или не војничка ситуација, као и о томе какве су снаге и намјере непријатеља.

Добио си велико признање за твој досадашњи патриотски рад у Народно-ослободилачкој борби: постао си члан Врховног штаба НОП и ДВ Југославије, с тим да задржаваш досадашњи положај. Ми ти од срца честитамо, и све нас је обрадовало овакво велико признање. Шаљемо ти именовање Врховног штаба. У исто вријеме постављени су за чланове Врховног штаба и други Пеко Дапчевић и Сава Ковачевић, с тиме да и они задржавају сзоје досадашње положаје.

Пеко је дошао и налази се овдје у Штабу.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар

ЗА ГЛАВНИ ШТАБ
Командант

БР. 89

ПРИМЈЕДБЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ И
БОКУ ОД 12 МАЈА 1942 ГОД. КОМАНДАНТУ НИКШИЋКОГ
ПОДРУЧЈА НА РАД И ОРГАНИЗАЦИЈУ ЕВАКУАЦИЈЕ ПО-
ЗАДИНСКИХ УСТАНОВА¹

сл.

12 маја

КОМАНДАНТУ НИКШИЋКОГ ПОДРУЧЈА

П о л о ж а ј

У нашем наређењу од 9 маја јасно је речено како и на који начин да се изврши евакуација. Дат вам је и правац евакуације (Пива). Исто тако наређено вам је да, прије евакуације ствари, испитате тачно мјесто гдје ћете евакуисане ствари смјестити.

Ви то наше наређење не спроводите, што се види из чињенице да сте један дио пушака и оружја једноставно оставили код Штаба и то људима који нијесу одговорни за тај посао, нити сте одредили куда да се те ствари евакуишу, односно, мјесто гдје да се оне смјесте. Овакав начин рада ствара читаву дезорганизацију, за коју сте ви једино одговорни. Ви морате ствари утоварити и гонити у правцу Пиве, без неког истоваривања овдје, у Јасеновом Пољу. Исто тако морате уз транспорт одредити лице које ће пазити на те ствари.

Ми смо ствари, које сте овдје истоварили, натоварили на кола и упутили у правцу Пиве, али другови не знају гдје да се ствари смјесте и у које село, као и коме да их предаду. Зато одмах пошаљите одговорног друга који ће пратити ствари и смјестити их на мјесто које сте ви одредили.

Немојте нам стварати непотребне ситуације, него унесите више организационог смисла у ваш рад. Водите рачуна да је то имовина која је крвљу стечена и да не смије пропасти ни једна једина ствар.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ЗА ГЛАВНИ ШТАБ

¹ Редакција располаже копијом документа.

ИЗВЈЕШТАЈ ВЕЛИМИРА ТЕРЗИЋА ОД 12 МАЈА 1942 ГОД.
ГЛАВИОМ ШТАБУ НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ О
СИТУАЦИЈИ НА КОЛАШИНСКОМ ОПЕРАТИВНОМ
СЕКТОРУ¹

ГЛАВНОМ ШТАБУ НОП И Д ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ
И БОКУ

Драги другови,

Стигао сам у Боан 11-У-у 14 часова. Овдје нисам нашао ни друга Ђида — делегата Врх. штаба, ни друга Пека, јер су већ били на путу.

Сад сам баш добио одговор на моје питање, да се кренем за Поља Колашинска и да се јавим другу Ђиду ради даљих задатака.

Резултате мојковачке битке вјероватно знате, друг Пеко вам је рекао углавном све. Наше трупе налазе се на Ланишту, Сјенокосима и Развршју (десна обала Таре) и на В. Препрану, Ружици и Вратлу (лијева обала Таре).

У духу наређења и директиве Врховног штаба, ми морамо одмах извршити припреме за даљи офанзивни наступни покрет у Колашински срез. То се не смије дуго чекати, иначе ће се четници прибрати и реорганизовати своје снаге последице овога тешког неуспјеха.

Не знам са којим снагама можемо рачунати за продор у Колашински срез. Снаге Комског и Дурмиторског одреда нису довољне.

Делегати Главног штаба за Санцак, који су били на терену у току посљедњих операција у околини Мојковца — Шаховића, обећали су нам два добра батаљона да нам упуте, сем јединица Бјелопољ. одреда које ће свакако учествовати у овој акцији. Зато би било неопходно да одмах тражите од Главног штаба за Санцак да нам упуте ка Мојковцу (преко Шаховића) два батаљона: један Пљениаљски ударни и један Златарски, који се налазе око Пљеваља. То су њихове најбоље јединице — зато би нам добро дошле.

Ја ћу сада одмах поћи за Г. Поља Колашинска код друга Ђида и са истим се консултовати о свему.

Нарочито напомињем да свако наше чекање и одлагање офанзиве према Колашинском срезу иде на руку непр. [ијатељу],

¹ Оригинал извјештаја је у рукопису.

а нама отежава брзе успјехе. Зато се морамо заузети и плански припремити ову акцију.

С. Ф. — С.Л. Н.

Из. Изнесите ми у следећем вашем писму ваше намјере [и] сугестије у погледу офанзиве на Колашин и сва обавјештења за успјешну припрему.

12-У-у 8 часова
Боан

Друг. поздрав
Терзић

БР. 91

ИЗВЈЕШТЛЈ ШТАБА НИКШИЋКОГ НОП И ДО ОД 12 МАЈА 1942 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ О СИТУАЦИЈИ НА ПОЛОЖАЈИМА ОКО НИКШИЋА И ПОЈАВИ ЧЕТНИЧКИХ БАНДИ У ТРЕПЧИМА

ШТАБ НИКШИЋКОГ ОДРЕДА
Бр. сл. 12-У-1942 год.

ГЛАВНОМ ШТАБУ НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ И ДОБРОВОЉАЧКИХ ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

У вези вашег наређења од 11-У-1942 г. извјештавамо:

1) О ситуацији на Лукову и Товићу прилажемо извјештај Ловћенске чете. Наредили смо им да се повуку до Ивања и повежу са IV дурмиторским [ударним батаљоном].

2) Са сектора I ударног прилажемо њихов извјештај. Они су се, према једном нашем ранијем упутству, повукли на унапријед одређене положаје.

3) V ударни батаљон налази се на положајима од Пандурице, изнад Кусида до Алуге. На том сектору у току јучерашњег дана није било неких значајних промјена. У току читавог дана тукли су их митраљезима и шрапнелима.

4) Четници су јуче после подне дошли у Милочане и шуњали по кућама, које су биле сасвим празне, јер је читаво село евакуисало. Однијели су само неколико кошница пчела и повукли се пред појавом првог нашег војника у правцу Кочана.

Друг Војин¹ је јуче разговарао преко телефона са другом Савом². Сава извјештава да је ситуација у позадини Ловћенског одреда доста компликована. Четници су се појавили у Трепчима, а, како изгледа, и у Бањанима. Он је упутио једну чету у правцу Трепача и наредио да се формирају ударни водови који ће крстарити у позадини. Исто тако он препоручује Главном штабу да се предузму сличне мјере у Пиви и Голији.

Пошто друг Војин мора отпутовати у Трепча ради формирања батаљона од снага бањско-вучедолских, у Штабу ће остати само друг Ђуро,³ па то имајте у виду.

Напомињемо да све јединице извјештавају о недостатку муниције. Нешто мало метака што је Одред имао раздијелио је Ловћенској чети и II ударном батаљону.

У току данашњег дана попунићемо Други ударни батаљон и одредити му положаје на простору између V ударног и I-ог.

Не знамо по чему је друг Митар⁴ јуче закључио да наш Штаб личи на државно надлештво и зашто нам на лицу мјеста није указао. Што смо били необезбијеђени, до тога није дошло нашом кривицом него кривицом друга Саве, који није на вријеме упутио II ударни батаљон, те смо тако остали без икакве резерве. Молимо да нам се убудуће укаже на грешке на лицу мјеста да би[смо] исте могли благовремено отклањати. Тачно је да је стража при Одреду слаба, али ми досад ту слабост није-смо могли поправити, јер нијесмо имали одакле узети снаге да је појачамо. Другу Сави послаћемо извјештај према вашем упућству.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Замјеник политкома
Војин Николић

ЗА ШТАБ ОДРЕДА
замј. команданта
Ђуро Рогановић

¹ Војин Николић
² Сава Ковачевић
³ Ђуро Рогановић
⁴ Митар Баквић

ПИСМО ШТАБА ДУРМИТОРСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 12 МА-
ЈА 1942 ГОД. МОМЧИЛУ ПОЛЕКСИЋУ О СИТУАЦИЈИ НА
СИЊАЈЕВИНСКОМ СЕКТОРУ

ШТАБ ДУРМИТОРСКОГ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
Број СЛ
12 мај 1942

Друже Момчило,

Твоје писмо примили смо у 8,55 часова.

По садржају писма друга Дрљевића, мислимо — Ћећо и ја — да наш Други батаљон не треба да им¹ помаже осигурање положаја код Ружице. Разлог: њихова три батаљона могу вршити патролна обезбјеђења и чување терена онако као [што] ми то вршимо на овоме сектору, а у случају некога јачега напада четничких банди имају поуздану резерву — наша два батаљона, I ДО² и I [батаљон] Пролет. бригаде. Што се тиче хране, ми им ни за једну јединицу не можемо слати, јер хране, напосто немамо. Наши батаљони треба обавезно да добију бољу храну него што је добијају, ако не желимо да нам се људи до краја исцрпе. А те могућности баш ни за ове батаљоне немамо. Ти и сам знаш разлоге који ту стварно постоје: стално кретање војске кроз наш срез, велики број болница, цео апарат Управе који такође има велики број људи на казану итд; те ове ствари, уколико будеш пошао за Поља, изнеси и образложи. да се не би криво разумио наш став.

Што се тиче твога одласка за Поља, односно до другова који руководе акцијама тамо, било би добро у начелу, јер бисте измијењали мисли и објаснили се, али само под условом: ако је то толико близу да се у току сјутрашњег дана, или најдаље 14-ог рано, вратиш овамо. Ово и због ситуације на нашим положајима, А НАРОЧИТО ЗБОГ НАЈХИТНИЈЕ ПОТРЕБЕ ДА ИЗНАЂЕМО НАЧИНЕ ЗА ОДМАРАЊЕ БАТАЉОНА, БАР И КРАТКО ВРИЈЕМЕ, ЈЕР НАМ, ОВАКВИ КАКВИ СУ, НИЈЕСУ ЗА БРЗЕ АКЦИЈЕ КОЈЕ СИГУРНО ПРЕТСТОЈЕ.

Батаљон „Бајо Секулић" пошао је за Боан на одмор. Не знамо по чијем наређењу. Ако је под нашом командом, [онда]

¹ Комском одреду

² Дурмиторски омладински

да га користимо и за одмарање наших осталих батаљона. Ако ли иде од нас ка Г. П.¹, онда да тражимо IV дурмиторски [батаљон]. Види о овоме.

Четничке банде гтреко Муминове Баре јутрос у зору напале су чету нашег батаљона која је била тамо; она се повукла у шуму ка селу К. Ј.² [и] изгубила везу са Никшићанима. Детаљнијих података немамо; изгледа да није нешто озбиљније него препад бандита. Патрола са Градишта, коју је Вељко послао, још се није вратила.

Иначе ништа новије.

Друг. поздрав
Цицил

,

(М.П.)

БР. 93

ИЗВЈЕШТАЈ КОМАНДАНТА ПОДРУЧЈА ДУРМИТОРСКОГ
НОП ОДРЕДА ОД 12 МАЈА 1942 ГОД. ИНТЕНДАНТУРИ ГЛАВНОГ
ШТАБА НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ О ПРОБЛЕМУ
ИСХРАНЕ ВОЈСКЕ³

КОМАНДА ПОДРУЧЈА
ДУРМИТОРСКОГ НОП ОДРЕДА
Бр. 1174
12-У-1942 год.

ИНТЕНДАНТУРИ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА
ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

П о л о ж а ј

У вези са вашим тражењем, достављамо вам у прилогу извјештај⁴ о стању животних намирница и стоке са којом располажемо.

Сам извјештај јасна је слика са како малим количинама располажемо, узимајући у обзир огромне свакодневне издатке око издржавања цјелокупне војске која се налази на нашем подручју. Када се узме у обзир да је дневна потрошња у житу 600

¹ Горњем Пољу

¹ Крња Јела (Сињајевина)

® Редакција располаже копијом извјештаја.

³ Редакција не располаже поменутиим извјештајем.

кг, а у месу 1.600 кг, онда је лако прорачунати колико се дана може егзистирати. Количина жита је тако минимална, да можемо издржати свега 4-5 дана.

Исцрпили смо, тако рећи, све могућности да дођемо до жита, тим прије што је иначе овај крај увијек са тим оскудијевао.

На измаку смо и са резервама стоке за клање (овце музаре које имамо, наравно, нијесу за то), али то би[смо] питање лакше могли ријешити, пошто је ово сточарски крај. У том циљу издали смо распис преко народно-ослободилачких одбора да до^таве списак имућнијих људи, од којих би се могао реквизирати извјестан дио крупне стоке (говеди). Сматрамо да ћемо са овим успјети и да се оскудица у месу неће осјетити.

Најтежи проблем, пред којим се налазимо, јесте обезбиједити бар минимум жита за војску. По предњем извјештају види се да ћемо за пар дана остати без жита. Уштеда у овом погледу, а у смислу нашег наређења, могла би се дјелимично спровести, али се жито не би могло надомјестити са зељем, кромпиром итд., пошто се наша војска налази на таквом терену гдје је немогуће ово прибавити.

Као што видите, имаћемо огромне тешкоће око снабдијевања војске. Настојаћемо да се сналазимо уколико се год може, тако да би[смо] и убудуће снабдијевали војску, али молимо да нас у том погледу и ви помогнете. Наиме, да ли постоји могућност да нам се додијели извјесна количина жита из Борча и од Оперативног штаба за Херцеговину?

Обавијештени смо да се у околини Бијелог Поља може купити извјестан дио соли, конца, потковица, платна итд. и то за лире. Цијене су 35-40 лира кг соли, 40 лира калем конца.

Мишљења смо да организујемо набавку соли и вршимо размјену за жито. Овамо се може добити за 1 кг соли 4 кг жита. Уколико би нам успјело да набавимо више количине, донекле би[смо] ријешили питање прехране. Само што не располажемо са новцем, тј. немамо довољно лира, па уколико се сложите са овим приједлогом и уколико би[сте] имали лира, молимо вас да нам пошаљете што више.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

Командант подручја
П. Д. Пекић¹

¹ Павле Д. Пекић

БР. 94

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ЛОВЋЕНСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 12
МАЈА 1942 ГОД. КОМАНДИ УЛИЋКЕ ЧЕТЕ БАТАЉОНА
„13 ЈУЛИ“ ЗА ОДБРАНУ СЕЛА ДОЊИ УЛИЋИ**

**ШТАБ ЛОВЋЕНСКОГ
НАР. ОСЛ. ПАРТИЗАН. ОДРЕДА**

**Бр. 64
12-5-1942 г.**

КОМАНДИ ЧЕТЕ ПАРТИЗАНСКОГ БАТАЉОНА „13 ЈУЛИ“

П о л о ж а ј

Добили смо извјештај о приласку италијанских јединица селу Доњим Улићима, па наређујемо: да се будно прати њихова даља намјера, те да се за случај да покушају пљачкање и одвођење сељака, врши одбрана [села] и ступи у борбу, претходно по могућности гледајући да сељаци евакуишу село, уколико би то могли.

Штаб је наредио строгу приправност батаљона Горњо-љешанског, као и чете Косијерско-боковске, који ће за случај борбе бити упућени у помоћ. Ако се Италијани врате без даљег предузимања акција, наставити евакуацију села коначно. Нека Команда чете о сваком даљем покушају непријатеља редовно и одмах извјештава. О извршеној евакуацији одмах извјестити овај Штаб. О свакој показаној намјери непријатеља, уколико би могло доћи до сукоба, на прво мјесто обавијестити дотичне партизанске јединице, које би могле одмах ступити у дејство. У сваком случају, ступити у борбу са непријатељем, ако се пушта ван досадашњих положаја.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

**Замј. политкомесар
Мих. Вииковић**

**Командант
на терену**

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА ПРВЕ ПРОЛЕТЕР-
СКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ ОД 12 МАЈА 1942 ГОД. О БОРБАМА
ПРОТИВ ЧЕТНИКА НА СЕКТОРУ ПОЉА КОЛАШИНСКА —
МОЈКОВАЦ — ВЕЛИКИ ПРЕПРАН**

**Ш Т А Б
I БАТАЉОНА I ПРОЛЕТ. НО УДАРНЕ БРИГАДЕ
12 маја 1942 године
Положај.**

**ДЕЛЕГАТУ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА Ц. ГОРУ И
БОКУ ДРУГУ ПЕКУ ДАПЧЕВИЋУ**

Заповјешћу тога Штаба од 7 маја 1942 године овај батаљон добио је задатак да у садејству Омладинског дурмиторског батаљона, а у вези осталих батаљона по истом задатку, 9 маја 1942 год. у 2 и 30 часова нападне непријатеља правцем Ружица на Сињајевини — Говеђа Глава — Чистина — Скара — Вечериновац — Боровњачки Крш — мост код Мојковца, да непријатеља на томе правцу уништи и да му пресијече отступницу од Поља Колашинских и Мојковца ка Колашину, као и да заузме и очисти Г. и Д. Штитарицу, Подбишће и В. Препран, па на В. Препрану постави обезбјеђење од непријатеља који би од Колашина покушао да продире долином Таре у помоћ отсјеченим и нападнутим трупима.

У духу наведеног задатка са оба батаљона кренули смо од Ружице у 23 часа 8 о.м. Десна колона јачине двије омладинске чете ојачане са једним водом пролетераца и двије комитске чете под командом Штаба Омладинског батаљона кренула је дуж Штитаричке Ријеке ради заузећа и чишћења Г. и Д. Штитарице, Подбишћа, и В. Препрана, а по заузећу В. Препрана да постави обезбјеђење ка Колашину у јачини једне омладинске и једне комитске чете, а остала снага да продужи заузеће Граца, М. Препрана и Подбишћа. Колона је по детаљним упутствима упутила се за извршење наведеног задатка. Лијева колона, јачине три пролетерске и двије омладинске чете под командом овога Штаба, кренула је горенаведеним главним правцем у наступном маршу, а од средокраће Говеђе Главе и Чистина са двије претходнице ради бољег осигурања и чишћења терена. Претходница број 2 на Шанац наишла је на непријатеља јачине око 30 војника са 3 аутоматска оруђа, коме се неопажено привукла и у року од 3-4 минута на јуриш заузела тај врх и заробила једног четника. Ту је остала за обезбјеђење наше позадине и за бочно тучење непријатеља на Рача Брду и Лукашици на фронту батаљона „А.

"Билас" — једна пролетерска чета са тешким митраљезом. Претходница број 2 продужила је даље гребеном нешто сјеверозападно до Скаре. Ту је наишла на јаки отпор непријатеља. Претходница број 1 и за њом главнина продужила је чишћење просторије преко Пометеника и Говедара, те изашла на Стијене јужно од Скаре. Ту је јаком бочном ватром аутоматских оруђа тукла непријатеља на Скари, те помогла претходници број 2 и развијеној једној омладинској чети да заузму Скару и непријатеља одбаце ка Пољима и Вечериновцу. У оба ова судара претходница број 2 (трећа пролетерска чета) је врло одлучно и енергично дејствовала, па се на Скари сувише истакла, с обзиром да је већ био дан, те су ту погинула три друга.

По заузећу Скаре продужили смо напад на Вечериновац, гдје се је непријатељ био добро организовао у шуми, начичканој са већим бројем аутоматских оруђа. Услед тога као и тешког спуштања низ открити Поглед и прелажења дубоке јаруге, ишло је тешко са заузећем Вечериновца и непријатељ је успио да нас ту дуже задржи. Услед тога спустили смо низ поток јужно од Скаре прикривено и неопажено једну чету, па [је] попели уз Вечериновац у правцу највише пошумљене тачке. Ова чета је у 12 часова неопажено пришла врху и изненадно извршила јуриш, те без и једног губитка заузела врх, а затим растјерала непријатеља са косе, ефикасно потпомогнута ватром са Погледа. Непријатељ је панично отступио ка Пољима и преко Боровњачког Крша у Мојковац. Ту је оставио: 1 бацач, 18 бомба за бацач, 1300 митраљеских метака, 18 пушака, 4 вола, 3 коња и др.

Десна колона до 12 часова заузела је Г. и Д. Штитарицу и В. Препран и обезбиједила се од Колашина. Услијед тога појачали смо је са једном четом ради чишћења терена у правцу Подбишћа, што је до мрака извршено.

На коти 1015 поставили смо један митраљез и један вод са пушкомитраљезом за тучење ка Мојковцу и Пољима, одакле су непријатељу нанијели огромне губитке. Остале јединице распоређене су за затварање пролаза од Поља ка Колашину на просторији од моста на Тари положајем до Шанца, дакле, дужине око 10 км.

Оваквим нашим ударом непријатељ је јако пољуљан на цијелој нападнутој просторији и преплашен од потпуног уништења, па се бацио свом снагом на наш положај с правца од Крвара и Поља као и од Мојковца и Бјелојевића, те да би се извукао из тако тешке ситуације. Тако су и нама сусједне јединице пред мрак 9 о.м. могле имати успјеха и непријатељ се извукао из борбе с њима. Непријатељ је тежио да се што више извуче, па је користио шуму и ноћ и провлачио се кроз наш положај благодарев густој шуми и тамној ноћи, те са малим групама пробио се и из позадине запосио Вечериновац нама иза леђа, те

почео нас узнемиравати. Људство наше било је јако преморено те није било у стању да изврши ноћни препад и непријатеља одбаци. Тако смо извукли јединице у преседлини јужно од Скаре, гдје смо их одморили 3-4 часа, за успјешније дејство 10 о.м.

Послали смо наређење Штабу десне колоне да упути једну пролетерску чету и једну омладинску чету у наш састав, а да са осталим снагама врши добијени задатак, обавијестивши их детаљно о новоствореној ситуацији. Та колона није одмах кренула по поменутом наређењу, јер је њено људство било такође преморено, па је кренула тек у свануће и то цијела, оставивши само комитске четице на положају. Штаб те колоне (командант друг Видоје Крстајић, командант Омладинског батаљона) није објединио команду над потчињеним јединицама нити их држао у руци, те су скоро самовољно кренуле потоком југозападно од Вечериновца, умјесто да крену преко Стијена југозападно од наведеног потока, или директно гребеном Вечериновца у лијеви бок непријатеља; није довољно извиђао и обезбјеђивао се са бокова када је већ кренуо јаругом, те је у истој добио јаку ватру са Вечериновца. Јединице по добијању ватре окренуо је на Вечериновац и наредио припрему јуриша, што значи дубоки корак у јуриш како су то јединице схватиле, без да је претходно извидио непријатеља, уредио јединицу, ухватио везу с нама, тражио помоћ, нарочито ватрену, са Погледа, па последије ватреног притиска и прикупљања довољно података да је са уредним јединицама пошао на јуриш. Дакле, без икакве припреме моментално јединице су пошле на јуриш, те [су] дочекане јаком ватром и одбачене, при чему су претрпјеле тешке губитке од 18 погинулих пролетера и омладинаца и 14 рањених. Одмах смо предузели мјере за ватрену заштиту, те су се наведене јединице нешто извукле из тешке ситуације, а непријатељ је услед јаке ватре склонио се позади Вечериновца и отступио ка Штитарици и В. Препрану гоњен ватром и покретима.

У овом јуришу, а нарочито извлачењу, наведене наше јединице претрпјеле су тешке губитке и то: 9 пролетера и 9 омладинаца погинуло, а 14 лакше рањено.

Као што се види, пролетерски и омладински батаљони у овој борби дејствовали су врло енергично и на својим леђима понијели највећи терет борбе а такође пожњели и највеће успјехе. Људи су се необично залагали да у потпуности одговоре своме позиву и чувају углед својих јединица и пролетерских бригада. Неколико дана раније сазнао сам од другова у разговору да ће у свакој акцији у Ц. Гори врло енергично и савјесно извршавати добивене задатке. То се нарочито осјећало код III чете I Пролетерског батаљона, формиране од Васојевића и Колашинаца, па смо у двије прилике скренули пажњу свима друговима да се

мора радити паметно, промишљено, плански, те да се постигне успјех, а никако налијетати и глупо гинути из мржње према неваљалцима свога краја, што су другови на ријечи примали. али у збиљи испољили ту мржњу и налетљивост, те се тако и десило да су погинули наведени тројица на Скари и један изнад моста код Мојковца.

На огромној просторији бојишта нашли смо 37 мртвих четника, док их је свакако много више непронађених кроз шуме, а велики број натоварених виђенцсу у току дана, док рањених било је свакако ништа мање. Виђене су огромне гомиле сељака четника пред вече гдје газе Тару и бјеже уз планине у правцу Васојевића. При отступању непријатеља 10 о.м. у правцу Колашина, посматрали смо га цијело вријеме дурбинима и сви подаци се слажу, да их није отступило више од 300, док по саслушањима заробљеника просечно излази да их је на овој просторији било око 2000. Заробили смо два четника а један се предао сам. Такође смо заробили и 1 бацач без нишанских справа. 18 бомба за бацач, 1300 метака за митраљез, 18 пушака, 4 вола, 3 коња и др. При јуришу 10 о.м. два пролетерца скочили су на пушкомитраљеско одељење непријатељско и у моменту паљења рафала дигли пио пушкомитраљез увис, отели пушкомитраљез и нишанцију камом заклали, док је један четник из даљине убио једног од наведених јунака.

Наши укупни губици јесу: погинуло 14 пролетераца од којих су 7 старих и 7 од скорашње попуне и 10 омладинаца, а рањено 8 пролетераца и 13 омладинаца. Сви залутали вратили су се у јединице. Од спреме и оружја није ништа изгубљено. У овој дводневној борби утрошено је скоро 50% муниције, те сада имамо просечно: 20 метака на пушку, 200 на пушкомитраљез и 600 на митраљез, а 12 бомби за бацач.

Дух и морал код јединица је скоро одличан, док физичко стање је једва добро услед напора и слабе исхране, тј. исхране која одговара садашњим тешким економским приликама у овоме крају.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Јован Капичић

Командант
Перо Тетковић

(М.П.)

На огромној просторији објекта насли смо 37 мртвих четника, од
 их је свакако много више непронађених кроз куле, а велики број изво-
 жарених виђени су у току дана, од рањених било је свакако доста мало.
 Виђени су огромне гомиле савана четника пред вратама Газе твр и
 бјеже уз планине у правцу Басо Јерика. При отступању непријатеља 10 с.м.
 у правцу Колалина, посматрали смо тада, као враме, дуранца и сви
 подаци се слажу, да их није отступило више од 300, док по савијаним
 заробљенима просечно излази да их је на овој просторији било око 1000.
 Заробили смо два четника а један се премо см. Такође смо заробили 1
 бичач без нишанских справа, 10 бомба за бичач, 100 метак са митраљез,
 10 пушака, 4 вода, 3 коза и др. При јуришту 10 с.м. два пролетерца сјочили су
 на пушкомитраљезко одређење нацијатаско и у моменту намера рањави
 гали цмо пушкомитраљез уније, отели пушкомитраљезе и ивијенију. Како и надали,
 јак је један четник из даљине убио једног од наведених јунака.

Наши укупни губици јесу: погинуло 14 пролетераца од којих су 7
 старих и 7 од оскорашње популе и 10 омладинаца, а рањено 6 пролетераца
 и 15 омладинаца. Сви залутали вратили су се у јединице. Од спреме иоруја
 није ништа нагубљено. У овој дневној борби утрошено је скоро 60 %
 муниције, те сада имамо просечно: 20 метак на пушку, 100 на пушкомитра-
 љез и 600 на митраљез, а 12 бомба за бичач.

Дух и морал код јединица је скоро одличан, док физичко стање је
 јачајло добро услед напора и слабе исхране, то ј. исхране која одговара
 савијаним тежиш. економским приликама у овој крају.

СМРТ СЛАВИЈИ - СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар,

командант,

БР. 96

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТОГ УДАРНОГ БАТАЉОНА ОД
13 МАЈА 1942 ГОД. ШТАБУ НИКШИЋКОГ НОП ОДРЕДА О
ПОВЛАЧЕЊУ БАТАЉОНА НА ЛИНИЈУ ТРЕШЊИЦА — КО-
БИЉА ГЛАВА¹

ШТАБ IV УДАРНОГ
НОП БАТ.
13 V 1942

ШТАБУ НИКШИЋКОГ НОП ОДРЕДА

Г д ј е б у д е

Надирањем непријатеља путем Никшић—Жупа и путем [за] Облатно тенковима, употребом артиљериске и минобацачке ватре са Каблене Главе, Граца и Жировнице, наши положаји нијесу се могли држати без жртава, које би опкољавањем могле бити веће. Положаје десно наша 3 чета напустила је под борбом до непријатељеве употребе ручних бомби. 2 чета, која је држала положаје до 3 чете, потпала је исто тако под непријатељску ватру и повукла се. 1 чета на лијевом крилу батаљона, налазила се на Јарошу и, продирањем непријатеља на супротним главицама изнад Жупе (Дубрава) [и] отступањем Зетског одреда да не буде опкољен на неподесним положајима изнад саме Жупе — 1 чета се повукла да не би била лијево и десно отсјечена, а већ је била изложена артиљериској и минобацачкој ватри.

Наша намјера је да држ[имо] положаје на Трешњици држећи се ситуације лијево и десно од нас, рачунајући на општи положај који ће, свакако оцијенити Штаб Никш. НОП одреда и одржавајући контакт са непријатељем.

Потребно је да што хитније добијемо даља наређења, како би[смо] могли свој рад саобразити заједно са свим ударничким снагама које су се нашле у непосредном додиру.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ЗА ШТАБ
Командант
Гашо Б. Марковић

¹ Оригинал извјештаја је у рукопису.

ЗАПОВИЈЕСТ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ ОД 14 МАЈА 1942 ГОД. ЗА НАПАД НА КОЛАШИН

ГЛАВНИ ШТАБ НОП ОДРЕДА
ЗА Ц. ГОРУ И БОКУ
14 маја 1942 године
Положај

З А П О В И Ј Е С Т

(секције: Колашин—Никшић, раз. 1 : 100.000, изд.[ање] бив. југосл. в.[ојно-] геогр. инст.)

Оперативна идеја: после пораза четничких банди у Мојковачкој бици од 4-10 маја т.г., а према сугестији Врх. штаба НОП и ДВ Југославије, одмах, са прикупљеним снагама црногорско-санџачким предузети офанзиву ка Колашинском срезу, дотући четничке снаге, заузети њихово важно упориште Колашин и ослободити овај срез од четника, затим продужити офанзивно дејство ка Морачи и даље ка Васојевићима, а према развоју догађаја.

Одлука: офанзиву предузети ноћу 15/16 маја са тежиштем напада десном обалом Таре — преко Бјеласице у циљу пресецања њихове отступнице ка Беранском и Андријевичком срезу, док са једном колоном обухватити Колашин са западне стране, непосредно источно од Д. Вучја према ушћу Пчиње, опкољавајући на тај начин непријатељске снаге у околини Колашина и западно од овога, приступајући њиховом сигурном уништењу. Према предњем,

Н А Р Е Ћ У Ј Е М О :

1. Десна колона: Штаб колоне: сачињава Штаб Дурмиторског одреда; састав: II и III ударни дурмиторски батаљон Дурмиторског одреда — свега два батаљона. Задатак: напада правцем: Вратло—Г. [орње] Липово, а са другим батаљоном, преко Катуна Потрк и Лучке Горе избија што прије на Војковиће и на к. 1126; на к. 1126 (Градина) оставља једну чету, а са остатком батаљона хита да што прије избије преко Блатине на Рујевик, гдје се задржава до даљег наређења овога Штаба. Са Рујевика одмах упућује јаке патроле ка Г. и Д. Вучју одржавајући везу са средњом колоном чије ће десно крило избити на Јасенове — западно од Бабље Греде. Начин напада: прво ће II батаљон извршити наступни покрет и избити преко Лучке

Горе на Војковиће, односно на Градину (к. 1126) и на тај начин пресећи отступницу четничким бандама које би из Г. и Д. Липова покушале бјежати у Колашин; одмах по избијању другог батаљона у околину Војковића предузеће напад ваш III ударни батаљон са Вратла према Г. Липову са задатком да одбаци и збаци у долину са свих доминирајућих тачака око Липова (Горњег) четничке банде. Послије извршеног овог дијела задатка овај ће се батаљон задржати на положају Градиште—катун Вратло—Јабланов Врх, упућујући јаке патроле за непријатељем у Г. Липово; при овој акцији овај батаљон има да обрати нарочиту пажњу на своје десно крило и бок тј. пажњу према Г. Морачи, упућујући јаче патроле у томе правцу.

Батаљон „Бајо Секулић” налазиће се под командом Штаба те колоне и има задатак да чврсто и по сваку цијену држи положај: Јаворје—Семољ, одржавајући непрекидну везу са десним крилом вашег III батаљона.

а) Мјере за извиђање и обезбјеђење: у циљу извиђања непријатељских снага Штаб колоне упутиће једно извиђачко одјељење од 15 бораца које ће се кретати испред II батаљона на даљину од 5—8 км (3—5 часова), које ће као извиђачки орган тога батаљона, односно колоне, прикупљати податке о непријатељу и земљишту и благовремено достављати их своме штабу. На обезбјеђење бокова обратити нарочиту пажњу, одредити бочна обезбјеђења са оба бока за II батаљон, а сам покрет батаљона извршити у распореду наступног марша до Војковића.

б) Поступак за случај неуспјеха: III батаљон задржава се на полазним положајима са којих је пошао у напад тј. чврсто држи Јабланов Врх—Вратло—Градиште, док би се II батаљон задржао на Лучкој Гори, а само под далеко надмоћнијим непријатељским притиском овај би се батаљон повукао преко Катуне Потрк на Борову Главу, гдје би се задржао по сваку цијену до даљег наређења.

в) Поступак са рањенима и болеснима: рањене и болесне 3 батаљон Дурм. одреда упућивати преко Вратла на Боан, то исто важи за рањене батаљона „Бајо Секулић”, док рањене и болесне вашег 2 батаљона упућивати на превијалиште овога Штаба које ће се налазити у Требаљеву; лакше рањени иду сами, а теже рањени упућују се са болничарима у напред предвиђена мјеста.

г) Начин достављања извјештаја: извјештаје достављати овоме Штабу преко II батаљона било према Д.[оњој] Штитарици, било према Требаљеву, а према мјери наступања наших нападних колона пошто ће се овај Штаб налазити на правцу покрета средње колоне тј. на правцу Подбишће—Д. Штитарица—В. Препран—Требаљево—Марково Брдо. Све извјештаје

слати по сигурним куририма који добро познају пут и који ће брзо пронаћи овај Штаб на означеном правцу покрета.

2. Средња колона: Штаб колоне: сачињавају штабови III ударног батаљона Комског одреда „А. Ђилас“ и штаб Омладинског батаљона Дурмиторског одреда; састав: III ударни батаљон Комског одреда „А. Ђилас“ и Дурмиторски омладински батаљон —• без двије чете. Задатак: напада правцем В. Препран—Марково Брдо—Јасенови—к. 1295—к. 1141 на правцу ушћа Пчиње. Начин напада: одмах по овлађивању Марковим Брдом оставља на истоме једну чету као посаду, а претходно прије тога задржава на к. 1452 (Говеђој Глави) такође један вод као бочно обезбјеђење и посаду ове тачке, а затим са остатком снага колоне хита да што прије, преко Дријенка и Јасенова (Јумера) избије западно од к. 1166 и к. 1141 тј. обухватајући Бабљу Греду и Жути Крш са западне стране. На овим тачкама тј. на Бабљој Греди и Жутом Кршу (к. 1166 и к. 1141) задржава се до даљег наређења овог Штаба упућујући јаке патроле ка Црквинама и ка пилани Бошковића.

а) Мјере за извиђање и обезбјеђење: у циљу извиђања и прикупљања података о непријатељу Штаб те колоне упутиће једно извиђачко одјељење од 15 бораца које ће се кретати испред чела колоне на даљини од 5—8 км (3—5 часова), које ће као извиђачки орган ваше колоне прикупљати податке о непријатељу и земљишту и благовремено их достављати вашем Штабу. На обезбјеђење бокова обратити нарочиту пажњу, одредити бочна обезбјеђења за оба бока, а сам покрет ваше колоне извршити у распореду наступног марша у напред означеном правцу.

б) Поступак на случај неуспјеха: задржава се на Марковом Брду, а само пред јако надмоћнијим непријатељским снагама повлачи се ка Лукачком Брду, гдје би се имала задржати до даљег наређења овога Штаба.

в) Поступак са рањенима и болеснима: све рањене и болесне упућивати у превијалиште овога Штаба које ће се налазити у Требаљеву (Морачком) до пада Колашина, а затим ће се премјестити у варош Колашин. Лакши рањеници иду сами са пушком и 5 метака, док теже рањени (пошто им се одузме пушка и муниција) преносе се од стране болничара у мјесто превијалишта.

г) Начин достављања извјештаја: све извјештаје достављати овоме Штабу на правцу В. Препран—Лукачко Брдо—Морачко] Требаљево—Марково Брдо куда ће се кретати овај Штаб: извјештаје слати увијек по сигурним куририма и у коверти.

3. Лијева — главна нападна колона: Штаб колоне сачињава Штаб Комског одреда; састав: I и II ударни батаљон Комског одреда, III никшићки батаљон, I омладински црногорски

батаљон, I ударни дурмиторски батаљон, Милешевски батаљон и двије чете Омладинског дурмиторског батаљона, свега шест и по батаљона. Задатак: креће се правцем: Мојковац—Ланишта—Биоградско Језеро—катун Голеш—Мелаја—Мушовића Ријека—Дрпе—Изласци (к. 1370)—Шљивица (к. 1295)—Трунића До—Лугови и на тај начин обухвата Колашин са источне и југоисточне стране пресијецајући четничким колашинским трупима отступницу за Берански срез и ка Матешеву. Послије извршеног оваквог опкољавања одмах приступа стезању обруча око Колашина, тежећи да што прије заузме Башање Брдо и Барутану (Дуловине к. 1046). Начин напада: покрет ове колоне као главне ударне снаге има се извршити у највећој тајности; Штаб ове колоне има предузети покрет ноћу 14/15 напред означеним правцем гдје ће стићи до зоре 15 маја на катун Голеш, гдје има у току 15 маја преданити у околним шумама у највећој тишини, предузимајући мјере обезбјеђења на све стране. Чим ова колона избије на Мелају упућује један полубатаљон на Сушац, а један батаљон преко Бојишта у правцу Башањег Брда, који ће заједно са овим полубатаљоном са Сушца нападати Башање Брдо; са остатком снага колоне, а пошто остави колонску резерву (Милешевски батаљон) на Бојишта и бочно обезбјеђење на Кобшвој Глави к. 1686, продужава хитно покрет напријед означеним правцем; пошто избије и овлада положајима на десној обали Скрбуше (к. 1371—к. 1295—Лугови) одмах приступа својим десним крилом стезању Колашина са источне стране овлађујући што прије Барутаном. На положају к. 1370—к. 1295 оставља једну четвртину снага своје колоне од којих ће упутити јаке патроле према Мујића Речинама, Јаблановом Брду и Планиници; ове патроле упућене ка овим тачкама служиће као бочна, односно леђна обезбјеђења ове колоне. По избијању предњих дјелова ове колоне код Лугова поставити засједу од једнога вода на ушћу Скрбуше која ће затворити правац од Матешева и спријечити евентуални долазак непријатељских појачања; једну јачу patrolу упутити ка југу десном обалом Таре која ће избити на к. 1058 — непосредно јужно од с. Црна Пољана и служиће овдје као објавница.

а) Мјере за извмђање и обезбјеђење: у циљу извиђања и прикупљања података о непријатељу Штаб те колоне упутиће једну извиђачку чету која ће се кретати на челу колоне, а на даљини од 8—15 км испред чела (односно 5—8 часова). Ова извиђачка чета као извиђачки орган Штаба ваше колоне прикупиће податке о непријатељу и благовремено достављати податке вашем Штабу ради даљих одлука. На обезбјеђење бокова обратити нарочиту пажњу, а нарочито на обезбјеђење свога лијевог бока; ваше лијево бочно обезбјеђење треба да се креће преко

Огореле Глазе и Кордеља у правцу катуна Потоци и Поточке Горе. Сам покрет колоне извршићете у распореду наступног марша напред означеним правцем.

б) Поступак на случај неуспјеха: повући се на положај Сушац—Бојишта—Кобиља Глава са јачим обезбјеђењем свога лијевог крила на Кључу, а пред надмоћнијим непријатељем повлачити се са прихватом и у реду лијевом обалом Биоградске Ријеке, гхреко Лумера ка Ланишту; на положају Шанчеви—Ланишта—к. 1786 колоне би се задржала до даљег наређења овога Штаба.

в) Поступак са рањенима и болеснима: за јединице те колоне друг доктор Поповић, лекар Пролетерског батаљона, образоваће са још три другарице-болничарке колонско превијалиште које ће се кретати на зачељу ове колоне. Одмах по указивању прве лекарске помоћи рањенике из ове колоне упућивати у превијалиште овога Штаба у Мор. Требаљево. Лакши рањеници иду сами по групама, остављајући им пушку и по 5 метака, док теже рањене (пошто им се одузме пушка и муниција) преносе болничари те колоне у превијалиште овога Штаба.

г) Начин достављања извјештаја: све извјештаје достављати овоме Штабу на правцу В. Препран—Лукачко Брдо—Мор. Требаљево—Марково Брдо куда ће се кретати овај Штаб; извјештаје слати увијек по сигурним куририма-пливачима и у коверти.

Напомиње се томе Штабу колоне да остатак Беранског батаљона са својим аутоматским оруђима, који се сада налази на Пржиштима, улази у састав те колоне и ставља се под команду тога Штаба до даљег наређења.

4. Општа резерва: Штаб резерве: Штаб Пролетерског батаљона; састав: Пролетерски батаљон, I пљеваљски ударни батаљон. Задатак: креће се правцем: В. Препран—Мор. Требаљево—Марково Брдо, гдје ће, према развоју догађаја, од стране овога Штаба добити наређење за даљи рад.

5. Задатак Бјелополском НОП одреду: има држати са свим својим јединицама чврсто положаје: Пржишта—Мједено Гувно—Развршје (к. 1250)—Гилноге—Скок (Слијепач Мост)—Тусто — с. Јабучно—Градина, затварајући на тај начин правце од Шишке, Равне Ријеке и Бијелог Поља ка Мојковцу, Церу и Шаховићима, обезбјеђујући лијеви бок и позадину наших снага које оперишу према Колашину. На дан 16 у зору снаге овога Одреда предузеће напад ка Равној Ријечи, с. Бојиштима и с. Церову.

6. Организација веза: оса везе: Колашин—Марково Брдо—Мор. Требаљево — В. Препран — Д. Штитарица — Подбишће

—Г. Поља Колашинска; на овом правцу имају се стицати сви извјештаји од свију колона; на овом правцу налазиће се и овај Штаб. Главни центар везе налазиће се у току 15 у Подбишћу, а затим по мјери напредовања колона на В. Препрану и најзад у Мор. Требаљеву. У току покрета ка постављеним циљевима нападне колоне дужне су да одржавају међусобну везу помоћу нарочито одаслатих патрола за везу. У току покрета, [обратити пажњу] на унутрашњу везу у самој колони између појединих саставних дјелова; одржавати непрекидну везу — додир средством патрола и уговорених знакова. Пред почетак напада и у току напада, одржавати чврсту везу између појединих јединица у колони и настојати свим силама да свака јединица а и поједини борац зна сваког тренутка гдје је непријатељ, ко му је десно, ко му је лијево, а ко је позади. На међусобно обавјештавање како између претпостављених и потчињених штабова, тако и између сусједних јединица о свима промјенама на бојишту обратити нарочиту пажњу и поучити уочи поласка у напад одговорне руководеће другове и све људство.

7. Техника напада: напад ће се извршити у виду ноћног препеда ноћу 15/16 маја т.г. Овај напад заснива се на изненађењу. Зато све припреме и покрете извести у највећој тајности и тишини, без ларме, вике, шума и паљења цигарета. Непријатељ не смије ни по чему осјетити присуство наших јединица до самог почетка напада. Сва споразумјевања и обавјештавања у току дана имају се вршити помоћу курира и уговореним знацима, а ноћу — шапатом, у највећој тишини.

Само извршење препеда има бити са највећом жестином и енергијом, гдје јачина и сила на напада има непрекидно да расте до потпуног растројства и уништења непријатеља. У току препеда испољити највећу насртљивост, дрскост и безоозириност, те да се непријатељ што прије поколеба, сломи и уништи. Не нападати фронтално на непријатељске положаје и посаде, већ их обилазити и нападати их са бокова и из позадине — пресијецајући им отступницу, што ће за њих имати поразно дејство. Дакле, непријатељске отпоре савлађивати брзим маневром-покретом на његове бокове и позадину.

Пошто се напад изводи ноћу и пошто се исти заснива првенствено на изненађењу, то ће одговорне старјешине обратити нарочиту пажњу да се приближавање нападним објектима изведе у највећој тишини, вјешто и обазриво, а затим у једном муњевитом налету, без ватрене припреме и отварања ватре, извршити снажан јуриш и овладати непријатељским положајем. Имати у виду да је резултат ватре ноћу раван нули. Зато никако не отварати ватру, јер од исте нећемо имати никакве користи, само штете, тј. открићемо се прије времена и истроши-

ћемо бесциљно муницију. Такође ни ватра браниочева не постиже ноћу никакав ефекат, пошто се не види [и] не може да [се] нишани, а према томе ни да гађа.

Ако нека јединица случајно застане у току напада, сусједна ће је јединица најбоље помоћи ако енергично и безобзирно надире своме постављеном циљу. Свако застајкивање у току напада, неодлучност, колебаљивост и оклијевање иде отворено на руку непријатељу и за такве евентуално појављене случајеве сматраћемо дотичне за саботере и као такве примјерно их казнити.

Штабови јединица налазе се у току напада на тежишту напада своје јединице, на погодној осматрачници, одакле могу да најлакше управљају и руководе борбом своје јединице. Ниједног тренутка старјешине не смију испустити јединице из својих руку, већ и у највећој борбеној хуци и нервози исполити командовање и одржати везу са својим јединицама, доносећи одлуке храбро и присебно и достављајући их кратким заповјестима и наређењима потчињеним јединицама.

Дакле, наш напад на Колашин карактерише се брзином, изненађењем и силином удара.

8. Почетак напада: напад ће се извршити у виду препада тачно у 1 час и 15 минута — на дан 16 маја т.г. То јест у овом времену има се извршити јуриш на постављене циљеве, односно непријатељске положаје на које имају нападати наше јединице у духу ове заповијести. То значи да се сви покрети јединица и њихово приближавање одређеним нападним објектима имају извести најдаље до 1 час послје пола ноћи — 16 маја.

Десна колона има бити са својим II батаљоном до 1 час послје пола ноћи 16 о.м. у близини с. Војковића, док ће са својим III батаљоном према предњем изаћи благовремено на свој полазни положај.

Средња колона: до 1 час има избити у непосредној близини Маркова Брда, а затим у духу ове заповијести предузети препад у означено вријеме.

Лијева колона: јединице ове колоне имају бити најдаље до 24 часа на положајима Сушац—Бојишта—Изласци (к. 1370)—Шљивовица—к. 1295. Штаб ове колоне повешће нарочито рачуна да тачно у ово вријеме тј. 24 часа 15 маја стигну ове јединице на овим положајима, а затим да одмах највећом брзином предузму препад ка Колашину по предвиђеном плану. То јест, да се привуку на Башање Брдо и Барутани тако да у 1,15 ч. изврше јуриш на ове тачке¹.

¹ Ова реченица је дописана руком.

Нарочито напомињемо да никаквог закашњења у погледу часа почетка препада не смије бити и да за свако закашњење сматраћемо као одговорне кривце штабове појединих колона.

Пошто је од особитог значаја да Бабља Грета буде једно-временно нападнута кад и Башање Брдо и Барутана, то ће Штаб средње колоне упутити у току ноћи 14/15 три петорке које ће се вјешто и неопажено пробити ка Јасеновима и Д. Вучју и у означено вријеме почетка напада тј. у 1 час и 15 минута на дан 16 маја извршити препад са леђа на Бабљу Греду. Овим петоркама даће Штаб колоне детаљна упутства за извршење овог задатка. Ове петорке ступиће у току 15. V. у везу са нашим [комитским] четама са којима заједно извршити напад у 1,15 ч. 16. V¹.

9. Начин исхране: прије поласка на задатак све јединице имају добити вечеру, а сем тога спремити за свакога учесника у овој борби [и] издати на руке као резервну храну за 16 и 17 мај хљеб и кувано месо. Нарочито обратити пажњу и проконтролисати да се ова храна изда сваком појединцу, а да надлежне старјешине поведу рачуна да другови борци не троше ову храну прије одређеног времена.

База за исхрану ових трупа налазиће се у Г. Пољима [Колашинским] одакле ће интендант Комског одреда у споразуму са интендантом Бјелопољског одреда предузети све потребне мјере да се обезбиједи благовремено исхрана трупа са обадвије стране Таре.

10. Уговорени знаци и знаци распознавања: а) за ноћ 15/16 маја: уговорени знак (на питање: Ко си? Ко иде? или Којету?): „В е љ к о“. Знаци распознавања: Конзерва — Мусолини; знаци распознавања се траже после уговореног знака; оба знака се траже тихо, полугласно и шапатам. б) дању: 16 маја (на питање: Ко си? Ко је ту?): „В е љ к о“, одговара онај коме се упућује питање. При томе, онај који пита треба да дигне пушку десном руком у вис са кундаком окренутим горе држећи пушку за уста цијеви, па онда кад добије одговор од сусједнога друга онда направи са пушком један круг изнад главе и понавља узвик „Вељко“; онај који је дао одговор на постављено питање дужан је да поред уговореног знака одмах такође дигне пушку горе у вис и да направи са истом два круга изнад главе држећи пушку за уста цијеви.

Ове знаке добро објаснити свима учесницима у овој акцији.

11. Поступак са заробљеницима: све заробљене и предане четнике спровести овоме Штабу ради даље надлежности.

12. Мјесто оперативног штаба: налазиће се на правцу Подбишће—Марково Брдо—Колашин — а према тачци 6 ове заповијести, куда слати и упућивати све извјештаје.

¹ Реченица је дописана руком.

Штабови нападних колона одмах ће приступити изради плана и издавању заповијести, сваки за своју колону, а према овој заповијести овога Штаба.

Начелник Гл. штаба за
Црну Гору и Боку
Терзић

Делегат Врх. штаба НОП
и ДВ Југославије
Милован Ђилас

БР. 98

ИЗВЈЕШТАЈ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ
И БОКУ ОД 14 МАЈА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И
ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О ВОЈНОЈ И ПОЛИТИЧКОЈ СИТУАЦИЈИ
У ЦРНОЈ ГОРИ И БОКИ¹

Г Л А В Н И Ш Т А Б
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ
ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
Бр. сл.
14 маја 1942 год.

ВРХОВНОМ ШТАБУ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ
ПАРТИЗАНСКЕ И ДОБРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Успјели смо да створимо досада чврсте војне партизанске јединице, које се сваким даном учвршћују, како у војничком тако и у политичком погледу. На тај начин, ми смо успјели да направимо прелом у организацији наше партизанске војске, тј. да створимо војску која одговара измијењеној војничкој и политичкој ситуацији у Црној Гори и Боки. Бројчано стање наших партизана креће се око 4.000. Наше партизанске јединице у сукобу са непријатељем показују се врло добре, тако да у борбама увијек показују надмоћ у војничком погледу. Ријетка је појава да отпадају појединци, иако се наше партизанске јединице слабо исхрањују и снабдијевају.

Ми смо направили прелом у организацији војске, али још нисмо успјели да измијенимо војничку тактику, тј. да у потпунооти усвојимо тактику партизанског ратовања. Код наших војних руководстава преовлађује дух дефанзиве и ширких растегнутих фронта, који се протежу на неколико километара. Исто тако и у погледу офанзиве, наша тактика није повезана са стал-

¹ Редакција располаже копијом извјештаја.

ним и изненадним нападима на позадину непријатеља, него све наше офанзиве такође имају фронтални карактер. Овакав неправилан начин ратовања нарочито се испољава код командног кадра Ловћенског одреда. Такав начин ратовања, као што и сами знате, унапријед значи неуспјех, јер трошимо муницију, омогућавамо заједничко фронтално дјеловање окупаторских и четничких снага.

Ми смо подузели низ војничких и политичких мјера да ову тактику измјенимо и да је саобразимо правом партизанском ратовању и директивама које су нам од вас у неколико махова давате. Ми нисмо у могућности да се увијек успјешно тучемо с окупатором, зато што испред окупаторских трупа редовно наступају четничке банде, потпомогнуте с артиљеријом, бацачима и другим аутоматским сружјем, — те тако ми нисмо у могућности да дођемо до довољних количина муниције. Наше партизанске јединице-у посљедњим борбама са четницима истрошиле су много муниције и сада располажемо са врло малим количинама.

У Црној Гори, у појединим крајевима, постоји тијесна сарадња између четника и крилаша, док се у неким крајевима јасно испољава диференцијација, али само ми засада још нисмо у стању да то војнички искористимо (случај Катунске Нахије). У крајевима који стоје под контролом четника и крилаша, њихова власт, усљед незапамћеног терора и пљачке, изазива незадовољство код народа. Али, пошто ми у тим крајевима немамо партиског и политичког упоришта, још нисмо у стању да у потпуности политички разголићавамо четничко-крилашке банде.

Непријатељ је успио да овлада великим дијелом ослобођене Црне Горе, искоришћујући наше слабости војничке и политичке природе. Исто тако, искористио је за своја надирања и временски период када смо ми стварали сталне партизанске јединице (ударне батаљоне). На територији Приморја, Црмнице и Ријечке Нахије оставили смо партизанске групе и дали конкретне задатке, али, усљед неповезаности, ми немамо никаквих информација о раду тих група. Прије петнаест дана ми смо послали једног партијца преко Орјенског батаљона, као и једну наоружану патролу, преко Штитова, да се повежу са тим групама и да их активирају. У Морачи и Берама постоје партизанске групе, које активно дјелују. Постоје такође партизанске групе у Загарчу, Пиперима и Бџелопавлићима. Рад тих група доста је отежан, сем у Берама, јер не уживају пуну подршку народа.

Окупатор је углавном све своје снаге концентрисао у Никшићу и вјероватно је да има намјеру да се пробије у правцу Никшић—Требиње. С друге стране надире постепено и врло опрезно у правцу Никшић—Шавник. Али му, по нашем мишљењу, није намјера да у том правцу продире, него само да прошири своју војничку базу око Никшића и осигура себи залеђе.

У правцу Никшић—Трубјела и даље, окупатор врло опрезно надире, истурајући пред собом четничке банде. Надирање је доста споро зато што ми на том правцу имамо доста снага да спријечимо његово брзо надирање. Четници надире из Катунске Нахије у правцу Грахова. По нашој процјени има око 1200 четника. Они тијесно сарађују с окупатором, који са снагама од два батаљона наступа позади њих. Четничка офанзива из Катунске Нахије према Грахову, вјероватно, има за циљ да олакша кретање окупаторских трупама у правцу Херцеговине. Ми смо на том сектору концентрисали [јаче снаге и упутили тамо] друга Саву Ковачевића да четничким бандама и окупатору приреди изненађење. Ми то чинимо из тог разлога, јер смо себи поставили као основни задатак да обезбиједимо залеђе херцеговачким партизанима. Исто тако дали смо конкретна упутства другу Ковачевићу да убацује у позадину јединице и да изврши прелом у нашем ратовању, ради офанзивног духа партизана и народа. Он је тамо пошао прије 5 дана и досада од њега нисмо добили никаквих конкретних информација, али смо увјерени да ће он испунити свој задатак, јер партизанске јединице које се налазе на том сектору по свом квалитету су добре и са муницијом и наоружањем релативно доста добро стоје.

На фронту према Жупи—Товићу—Горњем Пољу, углавном смо заузели став активне одбране са којом и успијевамо, јер је непријатељ заустављен и прије два дана окупатор је изгубио у бици испред Граца око 160 мртвих и рањених. Наша чета тукла их је из митраљеза на 100 метара. Од ратног материјала нисмо ништа заплијенили. На нашој страни имали смо 5 мртвих и 17 рањених. Јуче је вршен неуспјели контранапад на Каблену Главу. Ту смо имали губитака седам мртвих и 12 рањених. По оцјени наших другова, непријатељ је имао далеко веће губитке, али тачан број не знамо. Овај контранапад вршен је без икакве претходне припреме тако да неке јединице не само што нису извршиле свој задатак, него уопште нису учествовале у борби. Контранапад вршен је противно наредбама и без знања овог Штаба, јер смо ми поставили као основно — не борбу за поједине коте, већ уништење живе непријатељске снаге. На томе фронту бацили смо у резерву један батаљон, који има да контролише правце Шшери — Пониквица и да у згодном моменту нападне на четничке снаге које надире из тог правца. Исто тако обезбиједили смо се од правца Вељег Дубоког. Обезбјеђујемо све правце који иду ка Срезу шавничком, јер хоћемо да тај срез сачувамо као базу за наше даље операције и као залеђе Санцака и Босне. На сектору Штитово — Жупа — Луково — Горње Поље налази се 5 батаљона.

И прије доласка вашег писма у погледу офанзиве ка Колашину ми смо предузели прибирање снага према Колашину

вршећи при том све претходне мјере које сте нам ви препоручили у погледу општег напада на Колашин. Али, пошто су четници надирали са снагама од 1400 на броју од Колашина, Бијелог Поља и Берана према Мојковцу, то су наши ударни батаљони на том положају извршили концентричан напад, потукавши непријатеља до ногу. У једној већој бици која је имала за циљ заокружавање непријатеља, непријатељ је имао 110 мртвих, 30 рањених, 25 заробљених. Погинуло им је ту 5 официра, међу којима капетан Шћекић и Ракочевећ, а погинуло је и неколико подофицира. Ми смо имали 25 мртвих и 10 рањених. Заплијенили смо 1 бацач са 17 граната, 1 тешки митраљез са 2500 метака, неколико пушкомитраљеза и већи број пушака. Непријатељ је панично бјежао и наши су наставили гоњење, не испуштајући иницијативу из својих руку. Наше снаге сада се налазе, према информацијама од прије 2 дана, на падинама Бјеласице и Препрана Великог (в. „Вијести“).

Са овом битком ми смо успјели да разбијемо планове четника на том сектору, пошто су они имали за циљ да се пробију у Срез шавнички и да се повежу са четничким снагама у Санџаку. Мојковац и околина су очишћени.

Подузели смо све мјере за напад на Колашин. Одређен је Оперативни штаб који ће руководити са тим акцијама, и ми претпостављамо да ће у року два дана почети општи напад на Колашин из разних праваца, у циљу заокружавања непријатеља. Тамо се налази и друг Милован Ђилас, друг Велимир Терзић и командант Комског одреда друг Сава Дрљевић. Њих тројица сачињавају Оперативни штаб. Располажу са 6 наших батаљона и једним Бјелополским. Број партизана креће се око 1300. Борбени дух и морал код тих наших јединица је добар. Према нашој информативној служби, која тамо доста добро функционише, снаге непријатеља крећу се до око 800. Не вјерујемо да ће тај број измијенити ствар на нашу штету. Четници у народу у Срезу колашинском почињу да губе масовну базу. Народ увиђа шта значе четници. Узимајући у обзир те двије чињенице, ми се надамо да ће овај наш план успјети.

Колашин, по нашој замисли, као и по свим припремама које се врше у партизанским јединицама, треба да послужи као увод у општу офанзиву, коју мислимо предузети на свим секторима и у свим правцима, убацујући далеко у дубину чврсте партизанске јединице, које ће својим војничким и политичким радом дизати борбени и офанзивни дух код народа и проширивати базу народног устанка, који се, услед надирања четника и окупатора, као и нашег повлачења, сузио. Наша позадина није баш тако политички сигурна, јер се појављују ту и тамо мање четничке групе (Рудинско-трепачка општина), против којих смо ми предузели војничке и политичке мјере. И убудуће на-

стојаћемо да будемо много буднији у политичком и војном погледу, тако да благовремено спријечимо сваку акцију [четничких банди на] ослобођеном дијелу Црне Горе. Подузели смо све мјере [да исправимо политичке] и војничке грешке, које су дошле као послѣ[дица] неправилног политичког рада. [Наредили смо] да се наредба Врховног команданта, друга Тита, призчита пред стројем свих батаљона, да се на основу [тога развије] офанзивни дух [код] партизана и народа. Развијање офанзивног духа код партизана и народа уско је повезано и с војничким акцијама, зато смо и у том правцу дали извјесне наредбе.

Појачан је политички и војнички рад у нашим партизанским јединицама, и резултати тога рада већ се осјећају. Учинићемо сЕе да се дневна заповијест друга Тита у свим својим појединостима спроведе у дјело, како у војсци, тако и у народу. Засада није нам потребна никаква војничка помоћ с ваше стране, јер имамо довољан број партизана, само ако успијемо да их исхрађујемо. Зато нам не требате слати Пролетерску бригаду, уколико немате ви неких других намјера.

Енглези су бацили нешто материјала четницима у Васојевиће. Према нашем сазнању, било је свега 2-3 авиона ратног материјала. Какав је тај материјал, не знамо.

Примили смо 15.000 лира. Нама злато засада не треба, јер га не можемо употријебити за куповину живежних намирница.

Писали смо Оперативном штабу и од њега смо тражили помоћ у житу.

Интересује нас чија је станица „Слободна Бугарска“, јер свашта прича.

Молимо вас, шаљите нам што чешће извјештаје са разних страна Југославије, као и војничка и политичка упутства.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар

ЗА ГЛАВНИ ШТАБ
Командант

БР. 99

УПУТСТВО ГЛАВНОГ ШТАБА НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ И
БОКУ ОД 14 МАЈА 1942 ГОД. САВИ КОВАЧЕВИЋУ ЗА ТРА-
ЖЕЊЕ ПОМОЋИ У ЖИТУ ОД ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА ЗА
ХЕРЦЕГОВИНУ¹

сл.

14 маја

ДРУГУ САВИ КОВАЧЕВИЋУ, ЧЛАНУ ГЛАВНОГ ШТАБА

П о л о ж а ј

Дванаестог маја о. г. са једним писмом обратили смо се
Оперативном штабу за Херцеговину да нам пружи помоћ у жи-
ту. Нијесмо одредили количину, али нам је Врховни штаб ре-
као да тражимо најмање 1 вагон жита. Обавјештавамо тебе да
су наше резерве минималне и за који дан наша војска остаће
без хљеба.

Одмах по пријему овог писма одреди специјалног човјека
који ће поћи у Оперативни штаб и који ће на лицу мјеста читаву
ствар уредити. Ствар мораш хитно рјешавати, још и прије пола-
ска тог човјека зови телефонски Оперативни штаб и изложи им
ситуацију у којој се налазимо. Обавијештен си вјероватно да нам
је и со пропала у Трепчи, па би добро било да нам одмах поша-
љеш нешто соли, јер ево неколико дана наша војска добија не-
слано јело.

Немамо никаквих новости на овоме положају, као ни на
положају према Колашину, сем онога што смо ти писали у пи-
сму од прије два дана. Извијести нас шта си урадио тамо и како
се ствар развија, као и кога си упутио у Оперативни штаб и шта
су они одговорили, да би се знали према томе равнати.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком

Командант

¹ Редакција располаже копијом документа.

БР. 100

ИЗВЈЕШТАЈ САВЕ КОВАЧЕВИЋА И ВЕЉКА МИЋУНОВИЋА ОД 14 МАЈА 1942 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ О ПРЕДУЗЕТИМ МЈЕРАМА ЗА СРЕЂИВАЊЕ ЈЕДИНИЦА ЛОВЋЕНСКОГ ОДРЕДА И О СТАЊУ ПОЗАДИНЕ У ГРАХОВСКОЈ, РУДИНСКО - ТРЕПАЧКОЈ И БАЊСКО - ВУЧЕДОЛСКОЈ ОПШТИНИ

ГЛАВНОМ ШТАБУ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ПАРТ. И ДОБР. ВОЈСКЕ ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

П о л о ж а ј

Шаљемо Вам извјештај о стању на овом сектору.

До прекида телефонске везе извјештавали смо Вас редовно, а после прекидања везе јуче су упућени курири заобилазним путем са Трубјеле, који су Вам чмали донијети наш телефонски извјештај о стању. Ово је први писмени извјештај.

Дана 10 маја одржали смо прво војно-политичко савјетовање. Присутни су били претставници Ловћенског одреда, Орјенског батаљона и позадине. Донијети су следећи закључци: а) фронт на линији Пандурица — Гоштац — Ненада — Дрошкорица — Вардар — Дврсник да се одржи; б) да се формирају два ударна батаљона са подручја Орјенског НОП батаљона, оба у јачини око 300 бораца, и да се један упути правцем Грахово гдје треба да буде 14 маја увече на (Осјеченици); в) да се позадина обезбјеђује постављањем одговорних људи, исправљањем политичких грешака и појачаном контролом несигурних мјеста. Питање војничке акције смо поставили тако — да се тренутно положаји задрже, да чекамо резултат првих борби ка Колашину и да и сами рачунамо са преласком у офанзиву.

Послије пријема Ваше наредбе о преласку у офанзиву и на овом фронту, заказали смо ново савјетовање старјешинског кадра Ловћенског одреда које је одржано дана 12 маја. Ово савјетовање је пружио другу слику Ловћенских јединица од оног првог. Због сталног повлачења које је понегдје личило на расуло, због глади, а највише због слабог политичког рада, поједине јединице Лов. одреда су биле кренуле путем осипања, појавило се дезертерство (досада око 30 случајева), крађе, пљачке сељачке непетоколонашке стоке и имовине и сл. Ту смо донијели низ одлука војног и политичког карактера којим се мора ситуација измијенити. На неким тачкама фронт је скраћен тако да сваки батаљон држи бар пола људства у резерви, дати су конкретни задаци о препадима на непријатељске тачке, орга-

низован је препад на топове који се налазе на положају Мека Локва, и низ других радњи потребних за припреману офанзиву. О осталим мјерама на измјени ситуације посебно ће извјештити Вељко, који је био 11 маја забављен тим послом.

Исхрана ових јединица била је посве недовољна. Затекли смо их у таквом стању да добијају 80 грама брашна и 700 грама овчјег и козјег меса; случајева болести од глади има, изнемоглости још више. Ту смо предузели мјере и сада ће добијати 200 грама брашна са истом количином меса. Мање резерве брашна и кромпира тражили смо од Оперативног штаба и од Орјенског батаљона, [и тако ће се] исхрана побољшати.

На поменутом фронту је било углавном досад затишје, непријатељ је 12 маја заузео Малу Ненаду, иначе на читавој линији није било неке активности. План непријатеља је изгледа следећи: избјећи тренутно офанзиву на Грахово, провалити политички сигурнијом територијом (Трепча), изазвати активност пете колоне у Грахову и Бањанима, онда војнички интервенисати и ићи напријед. Захваљујући, нама још нејасној, слабости V батаљона, који није радио по нашем наређењу, четници су без муке успјели да продру из Кусида за Трепча, да се тамо пожежу са одметницима, што нам је ситуацију прилично компликовало, прекинуло везе с вама и позадину учинило прилично несигурном. Предузете су следеће мјере за поправљање положаја: Бањско-вучедолском батаљону је дат задатак да очисти Трепча, он то већ спроводи без неког јачег отпора и треба да четнике поново пребацм преко жељезничке пруге. Један вод Ловћенског батаљона оперише у правцу Ластве Трепачке, а наређено је Штабу Никшићког одреда да хитно интервенише са своје територије преко Зле Горе са мањом снагом 30—40 бораца и да убрза чишћење Трепача. Немамо извјештаја да ли је то Штаб урадио, иако је тај задатак војнички врло значајан, јер догађаји у Трепчима изазивају приличне поремећаје и за наш фронт овамо, а о позадини и да не говоримо. ...

Наша офанзива биће припремљена препадима на читавој линији. Разлози за офанзиву су многобројни, али стање јединица какво смо затекли и продор у Трепча, немање никаквих војних резерви за позадину, нијесу нам дозволили да се предузму неки брзи офанзивни кораци. Из јединица Ловћенског одреда смо очистили све неспособно, неборачко људство (око 150 лица), то је просто разарало војску. Свим мјерама које смо предузели, уколико бисмо имали и најмањи предах, успјели бисмо да много поправимо стање код јединица.

Стање у позадини је несигурно, онако како смо га цијенили и тамо. Учестали су случајеви одметања појединих четничких група: у Општини граховској из села Јабукe, Подбожура и Ријечана, у Бањанима нека братства, свега скупа до

овог момента у јачини до 50 људи. Те се групе мотају око својих села, а дијелом бјеже к непријатељу на фронт. Доласком ударног Орјенског батаљона на Осјеченицу и једне јаке чете од Оперативног штаба на Вилусе обезбиједићемо позадину. Са Оперативним штабом имамо редовну телефонску везу, они нам могу ставити још снага на расположење. Неке њихове јединице изводиле су сада акције према Конављима; по нашем мишљењу (на првом савјетовању) ситуација за те акције није била сазрела, а поготову ће бити умањен успјех уколико дође до неправилног односа према католичком живљу, са чим се озамо рачуна.

И поред наших офанзивних планова, предузете су све мјере за евакуацију болница, магацина, за демонтирање тенкова и камиона итд.

Евакуација поменутх ствари биће за први мах у Бањанима [на] правцу Голија и, даље, Пива. Ово због тога јер евакуација према Оперативном штабу и Херцеговини није сигурна. У случају повлачења војске остаје нам поменути правац за отступницу; сматрамо да је то у складу са општим планом одбране и задржавања гростора Голија — Пива — Шавнички срез.

Двојица жичара — телефониста су нас 13 маја увече извијестили о успјесима наше офанзиве према Колашину и Мојковцу. Ми смо њихов изјештај саопштили, то је унијело међу народ и војску прилично ведрине. Извијестите нас о стању на том сектору.

Ради поправљања ситуације у позадини и исправљања крупних пол. погрешака одговорних људи, Сава је одржао и три конференције на територији Општине граховске (Вилуси, Поље Граховско и Осјеченица). На посљедњој конференцији су били претставници свих села, махом старији људи; успјех ових конференција је несумњив, само су погрешке биле дубоке и сталне, па је створено једно стање које се не може тако нагло поправити.

Разлози за извјесно задржавање у офанзиви, поред наведених, јесу и ови: што овамо није постојало апсолутно никаквог контакта са позадином, никаква обавештајна служба, и непознавање снага непријатеља. Убацивање мањих група које су одређене и друге мјере исправиће и ове недостатке.

Предлажемо да се на неки начин са стране Главног штаба похвале другови партизани: Лечић Милорад, Вељо . . з б о г савјесног, марљивог и примјерног рада у једном од наших техничких апарата.

¹ Имена осталих била су дописана мастилом, али су се услед влаге којој је докуменат био изложен избрисала.

Овамо се налази један изванредан стручњак за радио-вијести у првом реду, иначе способан и за многе друге организаторске ствари, један Јеврејин из Загреба који се налазио у Грахову годину дана. Поштено се држао и много користио раду овамо, располаже са познавањем 7 страних језика, боље него иједан други користио би одговарајућим пословима при Главном штабу. Чим се повежемо, мислимо да вам га пошаљемо.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

14 маја у 11 часова 42 г.

Сава Б. Ковачевић
Вељко Мићуновић

БР. 101

ПИСМО ГЛАВНОГ ШТАБА НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ И
БОКУ ОД 15 МАЈА 1942 ГОД. ШТАБУ ДУРМИТОРСКОГ НОП
И ДО О ПРОБЛЕМУ ИСХРАНЕ КОД ЈЕДИНИЦА¹

сл.

15 маја

ШТАБУ ДУРМИТОРСКОГ НОП И ДО

П о л о ж а ј

Уз извјештај друга Ђиласа, делегата Врховног штаба, примили смо као прилог ваше писмо од 12 о.м. које је потписао друг Цицмил.

Томе писму чинимо сљедећи приговор:

1. Из писма извиру неправилности политичке природе које за собом повлаче разбијање јединства између појединих батаљона.

2. Питање исхране постављате, такође неправилно истичући како се једни батаљони боље хране него други и како су ваши батаљони исцрпљени и изгладњели.

Ми имамо тачних информација да се ваши батаљони далеко боље исхрањују него батаљони других одреда, јер ваши батаљони примају сљедовање које примату и други батаљони,

¹ Редакција располаже копијом извјештаја.

а поред тога, пошто се ваши батаљони налазе на сопственом терену, имају могућности да се дјелимично исхрањују и од својих кућа, што усталом и чине.

Ове двије чињенице доказују да ви не схватате наш данашњи војнички и политички положај и да се склизавате по линији опортунизма и разбијања јединства наших партизанских редова, а тим самим и Народно-ослободилачке борбе. >

Да ви правилно схватате политичку линију данашњице, не би ни у ком случају дошло до оваквих нездравих појава са којима одише тај Штаб. Даље, врло је вјероватно да ви овакву политику спроводите [и] у вашим партизанским јединицама.

Питање отпора јединица према глади и заморености је у првом реду политичко питање па тек економско. Ви са вашим схватањем не смијете дати могућности нити отворити врата нездравим елементима за њихов штеточински рад у вашим партизанским јединицама у ударним батаљонима. Ми знамо да се ви борите против великих тешкоћа економске и војничке природе, али треба да знате да иста ситуација и исте тешкоће постоје и код осталих партизанских јединица. Ваше старање о војсци, како у погледу исхране тако и у погледу одмора, правилно је. Али ствари треба посматрати у цјелини, не руководити се посебним интересима. Такав пут је неправилан. И зато, при оцјени ситуације војничке и економске у вашим батаљонима, морате узимати у комбинацију и ситуацију која се налази у осталим партизанским ударним батаљонима. Положај ваших батаљона треба посматрати из перспективе цјелокупне Црне Горе, а не само са становишта интереса вашег Одрода.

Дневна заповијест друга Стаљина, као и дневна заповијест друга Тита, не може се спровести у дјело ако ми будемо пошли том линијом која се оцртава у вашем писму. Ми морамо политичким радом прегазити све тешкоће у које нападају наше партизанске јединице и развити борбени и офанзивни дух код наших партизанских јединица да би[смо] прешли у офанзиву, да би[смо] извршили дневну заповијест друга Тита.

Сматрамо да ће вам ово наше писмо припомоћи у оцјени ситуације, како на вашем терену тако и на терену Црне Горе и Ббке.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар

Командант

ПИСМО ГЛАВИОГ ШТАБА НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ И
БОКУ ОД 15 МАЈА 1942 ГОД. ШТАБУ ПРВОГ БАТАЉОНА
ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ПОВОДОМ ГУБИТАКА БА-
ТАЉОНА У БОРБИ ПРОТИВ ЧЕТНИКА У ПОЉИМА КОЛА-
ШИНСКИМ¹

сл.
15 маја

ШТАБУ I БАТАЉОНА I ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ

П о л о ж а ј

Ваш извјештај о акцији изведеној 8 и 9 о. м. против оку-
паторских банди у Пољима направио је на нас тежак утисак,
јер се из истог види да сте због невојничког понашања извје-
сних ваших јединица имали огромне губитке у људству. Друг Пе-
ко је у разговору са другом командантом тог батаљона поставио
истоме као једну од основних ствари чување људства баш на
овом терену, јер се јединица налази далеко од Штаба своје бри-
гаде и што овдашњи четници нису ни издалека, као што сте вид-
јели, босански четници.

Друг Пеко је напоменуо другу команданту да се он, као
делегат Главног штаба, плашио да ћете у вашем првом наступу
на Бистрици имати губитака због недовољног познавања ситуа-
ције -л због тога што ЕИ И сувише тежите да оправдате име бо-
раца Пролетерске бригаде.

Драги друтови, ви морате схватити да сте ви, данас више
него икада, а и ми, одговорни директно пред другом Титом, Вр-
ховним командантом, за јединицу која нам је повјерена. Друг
Тито је чак, у неколико наврата, скренуо пажњу нама, а ми-
слимо и вама, да чувате људство и да се не деси ништа што би
могло утицати на бојеву способност I батаљона I пролетерске
бригаде.

Ви, другови, морате искоријенити, бар док сте на овом те-
рену, и док ми четничке банде не ошамутимо јачим ударцима,
психозу која влада код ваших војника да они све војничке за-
даће могу рјешавати брзим налетима, јер из таквих налета из-
лазе непромишљени актови војне природе који нас, као што ви-
дите, стају много жртава. Ако изузмемо губитке које је ваша
јединица имала у борбама Поља — Мојковац, можемо рећи да

¹ Редакција располаже копијом писма.

су они минимални у односу на губитке четника, но ваши губици умањили су значај наше побједе.

Тачно је да сте ви имали једну од најтежих задаћа, но тачно је и то да сте ви имали под својом командом исто онолико људства колико и све остале јединице, па чак и више, које су учествовале у операцији 9 и 10 маја. Тачно је и то да су дјелимично ти губици дошли као посљедица неизвршења задатака од стране снага Бјелопољског одреда, који је дејствовао у правцу Мојковца. Ми, другови, смо свјесни, као и ви, да ваш батаљон треба да буде најодлучнији и примјер храбрости. Но, ми морамо бити свјесни и тога да ваш батаљон не смије направити ниједну грубљу војничку грешку, јер ће се то одразити на наше остале јединице.

Ми знамо да и вама тешко пада тако велики губитак, но [ми] смо свјесни тога да ћете ви урадити све да се то више не понови. Зато је потребно да одржавате најужи контакт са делегатима Главног штаба и са штабом оног одреда на чијој територији оперишете и да ни једног момента не пропустите а да не координирате са њима.

Ту је сад друг Милован Ђилас, делегат Врховног штаба, као и друг Велимир Терзић, начелник нашег Штаба, и они ће вас детаљно упознати са тактиком нашег ратовања, иако она има недостатака, као и са тактиком непријатеља, — и то ће вам умногоме олакшати вашу мисију, која је војничка, но у првом реду политичка ца овом сектору.

Желимо вам успјеха у будућим борбама и другарски вас поздрављамо са

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар

Командант

БР. 103

**НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ
И БОКУ ОД 15 МАЈА 1942 ГОД. УПРАВНИКУ ЦЕНТРАЛНЕ
ПАРТИЗАНСКЕ БОЛНИЦЕ ЗА ПРЕБАЦИВАЊЕ И СМЈЕШТАЈ
ТЕШКИХ РАЂЕНИКА У ПИВСКИ МАНАСТИР¹**

сл.
15 маја «

**УПРАВНИКУ БОЛНИЦЕ — ПИВА
ЗА ДРУГАРИЦУ ДР МИЛОШЕВИЋ***

По пријему овог акта извијестите нас како сте извршили распоред рањеника.

Теже рањенике у најкраћем року пребацили у Манастир Пивски. Прије тога, нека једно од стручних лица пође у манастир лично и тамо изврши претходну организацију за смјештај рањеника, па потом да се врши пренос тежих рањеника. Лакши рањеници нека остану на мјесту гдје се сада налазе.

У договору са Командом мјеста на Крсцу извршиће се пренос тежих рањеника, као и исхрана уопште свих болесника. Команда мјеста дужна је да вам пружи сву потребну помоћ у сваком погледу што се тиче болнице, као и обезбјеђења исте. Ми ћемо Команди мјеста још током данашњег дана упутити акт у горњем смислу.

Један лијечник, по нашем мишљењу друг др Лаковић, треба да дође одмах код Главног штаба ради договора о организацији превијалишта и указивања помоћи рањеницима одмах из фронта. Ми имамо овдје рањеника који се не превијају и људи су препуштени просто сами себи што се тиче лијечења.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОВОДА НАРОДУ!

ЗА ГЛАВНИ ШТАБ

¹ Редакција располаже копијом наређења
¹ Олга Милошевић

БР. 104

ИЗВЈЕШТАЈ ЗАМЈЕНИКА ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА ГЛАВНОГ ШТАБА НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ ОД 15 МАЈА 1942 ГОД. О СИТУАЦИЈИ НА СЕКТОРУ ГРАДАЦ — ДРАГОВОЉИЋИ — НИКШИЋКА ЖУПА¹

Г Л А В Н И Ш Т А Б
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ
ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

Бр. Сл.
15 маја 1942 год.
У 15 h

ГЛ. ШТАБУ НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

П о л о ж а ј

Потврђујем пријем вашег писма од данас. Наше партизанске јединице су повезане међу собом. Дају патроле до непријатељских положаја. Два батаљ. Зетског одреда ће кроз 2-3 дана кренути у правцу Лебршника да се пребаце непријатељу за леђа. Ми смо детаљно све утврдили и надам се да ће успјети. Ударници у оба ова батаљона су врло много изнурени, иначе би раније на пут кренули, овако им је потребно да се одморе. — II удар. батаљон се сада налази на Барама Бојовића, мјесто самосталне чете која је била стркла² у Гвозд, и јуче сам јој наредио да се врати на свој положај. Још не знам да ли је стигла тамо. — II батаљон ће први кренути после свестраног обезбјеђења и испитивања. — I батаљон се налази на Заплочју, одмах до њега IV удар. Ник. одреда, а до овога на Блаци IV удар. Дурм. одреда.

Талијани су се заједно са четницима утврдили на Грацу на лијевом подножју Товића, на Вардару, на једној главичици лијево од Вардара и на Кутском Брду. На овим брдима и узвишењима праве шанчеве, а Градац заплијећу са жицом. У Жупи су четници и тамо гомилају храну и муницију. Како се утврђују, рекло би се да имају дефанзиван став према Лукову, Буковику итд. Карактеристично је да још нијесу поправили порушену цесту одмах до Граца према Лукову. Кажу да је у Жупу стигла и она кучка Бајо³. Изгледа као да нешто кане према

¹ Извјештај је у рукопису на листу из ратног блока са утиснутим штампилем Главног штаба. Овим блоковима су се служили чланови Главног штаба када су били ван сједишта штаба.

² Неочекивано пошла (побјегла).

³ Бајо Станишић

Ровцима, но ни то није сигурно. Да обезбјеђују Никшић — и то би било претјерано. Просто им је тешко ухватити намјеру. — Но наши су врло опрезни.

Што се тиче неслагања Митрова¹ да се овдје не осјећа Штаб Никшић. одреда, ја сам у праву, јер да се нијесам овдје десио, ови батаљони би отступили у неред, јер их је била почела хватати паника, као што је и самостална чета била стркла са Бара Бојовића. Веза је била никаква. Није био одређен правац отступања, знаци за распознавање нијесу достављени овим батаљонима итд., но о томе ћемо разговарати.

Ја сам одржао неке састанке са парт. јединицама и батаљ. комитетима, као и са пугавима, али, ако будем обилазио сваку парт. јединицу, онда бих морао дуже остати, јер њима треба многе ствари из почетка објашњавати. — Но ја ћу доћи најкасније прекосјутра, а можда и сјутра увече, јер ћу обавити најнужније послове.

Од свих ових јединица понајгоре је учвршћен IV удар. [батаљон] Дурм. одреда, но и ту ће се коракнути напријед. Овом батаљону треба 2 п.митраљеза, јер немају ни један, као и по 150 метака за исте. — Ловћенској чети треба послати нешто метка, јер има свега по 5-6 метака с војника на војника. Муниције нема ни IV ударни бат. Дурмитор. одреда, а ни зетски батаљони. Храна је доста слаба у појединим батаљонима.

Данас јавише из Боана да су четници имали 185 мртвих приликом освајања Мојковца и Поља, а не 110. — Четника је било око 2000 — и од њих је стигло у Колашин највише 300, а остали су стркли. Наши се налазе 3 км пред Колашином.

Других новости нема.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Блажо®

¹ Митар Бакић

¹ Блажо Јовановић

БР. 105

ИЗВЈЕШТАЈ КОМАНДЕ ПОДРУЧЈА НИКШИЋКОГ НОП ОДРЕДА ОД 15 МАЈА 1942 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ О ИЗВРШЕНОЈ ЕВАКУАЦИЈИ ПОЗАДИНСКИХ УСТАНОВА И ТРАЖЕЊЕ ИНСТРУКЦИЈА ЗА ДАЛЈИ РАД

КОМАНДА
ПОДРУЧЈА НИКШИЋКОГ НОП И ДО
Бр. службено
15 маја 1942 год.

ГЛАВНОМ ШТАБУ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ И ДОБРОВОЉАЧКИХ ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

Г д ј е б у д е

По питању евакуације радионица и магацина достављамо следећи извјештај:

1. — Све предвиђено за евакуацију већ 13 о. мј. кренуто је у правцу опредјељења. Један дио материјала из магацина и радионица, који је предвиђен за моменталне потребе (исправно аутоматско оружје, муниција, готова одјећа, сува храна и сл.), задржан је у Јасеновом Пољу, одакле се, према потребама, ставља на расположење нашим јединицама.

2. — Команда мјеста Пиве одредила је село Дубу као мјесто за смјештај евакуисаних радионица и магацина.

Према писму од 13 о. м.... писаном у Дуби, тамо је све у реду припремљено, тако да је већ радионица за оправку оружја инсталирана и да може одмах почети са радом, а такође и остале радионице. По питању исхране људства при радионицама, друг Радовановић предлаже начин на који се исхрањују партизанске постаје: месо из Мјесних села, а брашно и остало из магацина који се налази у Манастиру Пивском, удаљеном 3 сата. Мишљења смо да је то згодан начин и да га треба и одобрити.

3. — Евакуација болнице, свих рањеника и неопходног болничког материјала извршена је закључно са 13 о. мј. Начин на који је евакуисана и услови евакуације су вам познати, а пријем и смјештај у Пиви, према званичном извјештају тамошње Команде, текао је врло повољно. Рањеници су преноћили у Миљковцу и Брезнима, одакле су пребачени и смјештени у селу Боричју, као мјесту одређеном за болницу, гдје су извршене све припреме за смјештај и исхрану првих дана. Мјесто је, према мишљењу одговорних другова, који га познају, врло

повољно. Тамошња Команда инсистира да се питање исхране регулише што хитније. Они предлажу да се користи жито тога Штаба, које се налази на Брезнима, а остале потребе ће дјелимично моћи обезбиједити из сопствених средстава, о чему ће нас, према упутствима, Управа болнице благовремено извјестити. Ми сматрамо да је то повољно рјешење и да га треба одобрити.

С обзиром на војничку ситуацију и развитак борби сматрамо да је неопходно организовати једну прихватну санитарску станицу, преко које би евентуални рањеници били упућивани на лијечење у болницу. Ми смо [то] Управи болнице још раније ставили у дужност, али она по том није ништа предузимала (нити је одредила стручно лице, нити је оставила санитарски материјал). Ова команда ће у том смислу одмах предузети све мјере. Један дио болничког материјала (кревети, шпорет, мање пећи и друго) још није пребачен, али ћемо настојати да се што прије и то упутити.

4. — По питању логора заробљених Италијана добили смо сагласност команданта, друга Пека, да такође буде пребачен у гравцу Пиве. За који дан ћемо и то организовати....

Извјестан број другова изнемоглих или мање обољелих, који се из својих јединица упућују на поправак, а који не могу бити упућени кућама, а није им потребно болничко лијечење, ова Команда је смјестила при заробљеничком логору, како би у исто вријеме вршили дужности обезбјеђења логора, јер војно-политичка ситуација имала је одраза на средину и испољава се у негативним појавама (одрицање послушности у вршењу стражарских дужности, неодрживање приликом мобилизације људства и коња, гунђања и слично). Тога ради предузете су ове мјере, а с тим у вези је и потреба премјештања логора.

5. — Према извјештају Команде мјеста у Голији, „...осјећа се све јаче колебаљивост и непослушност. Постоји склоност за напуштање наших редова од старијих [људи]. Поред интензивнијег политичког рада намеће се потреба што хитнијег провођења чвршће и бројно јаче војничке организације..." Тога ради Команда мјеста тражи одобрење да се појачају и учврсте партизанске страже, као и посада у Казанцима (25 бораца), али истичу да нијесу довољно наоружани, те да би им било потребно додијелити извјестан број пушака и муниције, које имају врло мало (просјечно по 7-8 метака на пушку), ради чега моле да им се од стране Оперативног штаба за Херцеговину, уз вашу интервенцију, додијели извјесна количина оружја и муниције, са којом ови обилују. Такође истичу нужну потребу за прехрану посадног људства и руководства, као и Партизанске болнице бр. 7, која броји 25 болесника и 6 чланова болничког особља. Дакле, у свему за најмање 80 људи траже одобрење за испоруке жита,

а остале намирнице ће сами прибављати из својих средстава. Ми сматрамо да им се то мора одобрити из залиха хране-жита, која се још налази у нашем магацину у Голији, а која ће у најскорије вријеме, према утврђеном распореду, бити испоручена овамо. Да не би стварали техничке потешкоће, треба да им се благовремено то одобри..

6. — Сазнавши из „Саопштења" Главног штаба бр. 11 да је Оперативни штаб за Херцеговину додијелио вагон и по жита за прехрану наше војске, треба да будемо упознати са начином, временом и правцем испоруке како би ова Команда могла правовремено предузети све што је у њеној надлежности.

7. — С обзиром на војничку ситуацију сматрамо да треба још одмах предузети потребне мјере за рушење путева који воде у правцу Никшић — Пива и Никшић — Шавник, те би нам било потребно ваше мишљење и инструкције по том питању.

На крају, морамо подвући да нам Ваша наређења и инструкције потребне за правилан рад и правовремено спровођење дужности ове Команде не стижу редовним путем и благовремено.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

ЗА КОМАНДУ ПОДРУЧЈА,
Обр. Бојовић¹

¹ Обрад Бојовић

БР. 106

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТОГ УДАРНОГ БАТАЉОНА ОД
15 МАЈА 1942 ГОД. ШТАБУ НИКШИЋКОГ НОП И ДО О БОР-
БАМА ПРОТИВ ИТАЛИЈАНА И ЧЕТНИКА И МОРАЛНО-ПО-
ЛИТИЧКОМ СТАЊУ У БАТАЉОНУ¹**

**ШТАБ
IV УДАРНОГ НОП БАТАЉОНА
НИКШИЋКОГ ОДРЕДА
Бр. служб.**

15-V-1942 год.

ШТАБУ НИКШИЋКОГ НОП ОДРЕДА

Г д је б у д е

Извјештавамо Штаб о борби која се водила на дан 9 маја о г. између нашег батаљона и Талијана са четницима. Положаји, које је тада држао наш батаљон, простиру се десно [од] Жировнице, па преко Каблене Главе, Кунка, Острошке Греде и Међеђег — лијево. Непријатељ је извршио напад са снагама 6 до 8 батаљона. Користећи густу маглу непријатељ је извршио подилажење у 4 сата изјутра и напао наше претстражне дијелове, који су се под борбом повукли на главну линију одбране. Напредовању непријатеља према Жировници, Кабленој Глави, Грацу (код Кунка) давао се отпор, тако да је долазило и до употребе ручних бомби. Борба је трајала до 2 сата поподне, када је, услед велике ватре артиљерије, бацача, аутоматског оруђа и могућности опкољавања, почело повлачење према Пониквици. — Истовремено наше лијево крило и, једну непотпуну чету II батаљона Зетског одреда напао је непријатељ у јачини од два батаљона, али су се и они — услед велике ватре и бројчане надмоћности непријатеља — морали повлачити према Пониквици. Повлачење је извршено у реду, одржавајући везе лијево са дјеловима Зетског одреда благовремено и уредно, док је веза са нашим десним крилом (са 3-ћом четом на Жировници) била отежана. — Морал ударника био је добар. Под заштитом дјелова Зетског одреда и једног нашег вода извршено је повлачење у правцу Жупе. — Губици код непријатеља су били: 20 до 22 (колико се могло пребројати и дознати) и више рањених (не знамо број). Ми смо имали 4 погинула друга и то: Јакша Булатовић, замј. командира 3-ће чете и водник 1 вода из Роваца, Радомир Павић из Озринића, Пеко Пејовић из Броћанца и Бо-

¹ Оригинаал извјештаја је у рукопису.

шко Ј. Никчевић из Стубице. За Бошка се не зна да ли је погинуо или је некуд нестао. Рањеника смо имали тројицу и упућени су у болницу.

Ситуација 10 маја: Батаљон је посјео положаје на десној обали Грачанице и испред Заграда (Борје), па десно изнад Драговољића до Пољице. Задатак батаљона је био да непријатељу онемогући прелазак Грачанице. У мањим борбама и чаркама на овим положајима имали смо двојицу рањених од артиљерије. Непријатељ је имао 3 мртва, а за рањене не знамо.

По директиви Штаба одреда, наш батаљон требало је да изврши напад на Градац и неке дјелове Товића у заједници са другим батаљонима (I и II Зетског одреда, IV Дурм. одреда и Ловћенском четом), који би извели и напад дуж Жупе, Каблене Главе, Лаза и Жировнице. Овај контранапад требало је извести ноћу између 11 и 12 о. мј. до 1 сат по поноћи најдаље. Међутим, временски је било немогуће нашем батаљону доћи на полазни положај за напад, јер је директива дошла касно, тј. 11 маја¹ увече у 0,30 часова. Наш батаљон је ипак направир покрет, али је на Пољице — читав сат далеко од мјеста напада — приспио тек у зору. Ни Ловћенска чета, која је са нама требала да учествује у нападу на Градац, није могла временски доћи на полазни положај. Једино је II уд. батаљон Зетског одреда приступио извршењу задатка. Поред временске немогућности, људство нашег батаљона било је веома заморено акцијама, путовањем, slabом исхраном, неспавањем итд.

Ситуација 12 маја: Чим смо дошли на Пољице, добили смо наређење од члана Главног Штаба, друга Оровића, да наш батаљон запосједне положаје: Јарош, падине Петровог Села, Градину, а истурени дјелови на обали Грачанице као заштита за извлачење осталих и рањених ударника II батаљона Зетског одреда, који се преко дана нијесу могли пребацити.

Ситуација 13 маја: Непријатељ је извршио напад на наше десно крило и IV уд. батаљон Дурмит. одреда око 7 сати изјутра. Под притиском непријатеља, чете IV бат. Дурм. одреда почеле су се повлачити. Истовремено напад је извршен на нашу 3-ћу и 2-гу чету, које су се око 9 сати почеле повлачити на нове положаје. Непријатељ је жестоко наваљивао, употребљавајући и ручне бомбе на положају Градине, на нашу 3-ћу чету. У овој борби имали смо 2 рањена, једног теже, а једног лакше; првога смо упутили у болницу. — Повлачење из ове борбе изведено је без жртава, али веза између чета нашег батаљона, као и између нас и сусједних јединица, није била добра, а нарочито са десним крилом.

¹ Треба да стоји: 12 маја у 0,30 часова.

Од 13 навече налазимо се на положају Кобиља Глава — Голо Брдо — Заплочје, гдје се и сада налазимо. У току овог повлачења, 13 маја, нестало нам је ударника 1 чете, Кривокапића Данила. По свему судећи, није могао погинути а да то други не примијете.

На нашем лијевом крилу до Кутског Брда досад се налазио један батаљон Зетског одреда, који, изгледа, добија специјални задатак и у току данашњег или сјутрашњег дана напустиће положај, и ми ћемо морати да заузмемо њихове положаје. На десном крилу налази се IV уд. батаљон Дурмиторског одреда, и то од Шума (изнад Пољица). Дужина фронта — положаја — много је велика, а терен који се налази позади нас је раван, са омањим каменим чукама и потпуно го. Подесан је за јако и врло успјешно дејство аутоматских оруђа, а врло неподесан за евентуално повлачење.

Бројно стање нашег батаљона је 168 ударника. Од овог броја отпада на болесне и неспособне за борбу просјечно од 10 до 15, који врше лакше службе.

Према непријатељу истурамо омање засједе и патроле дану и ноћу. Њихов је задатак да са подесних мјеста прате кретање непријатеља и, у случају надирања, из засједа туку га и праве му-изненађења. Ове засједе носе и пушкомитраљез. Остатак батаљона налази се позади Трешњице и у случају невремена склања се у слабе љетње колибе на катуништа.

Ударници располажу са врло мало муниције — од 5 до 30 метака, а већина од 15 до 20. Пушкомитраљези такође располажу са мало муниције, а у батаљону их има четири.

Непријатељ се сада налази на Јарошу, Бединој Глави, Градини и Вардару. Артилерију непријатеља примијетили смо на Градини и Вардару, а да ли је има и на другим чукама, не знамо.

Према обавјештењима из Жупе, гомилају се непријатељске трупе — четници и Талијани — у Жупи. Имају око 10 до 12 тенкова, доста мазги и пребацују се камионима. Према подацима које је покупио I бат. Зетског одреда, непријатељ се концентрише на Кутском Брду. — Могућност напада на наш сектор постоји на свим тачкама (због за нас незгодног терена) и вјероватно је да ће убрзо почети напад из Жупе.

Уколико би услиједио напад на наш сектор — ми уопште не знамо правац повлачења нити је координиран са сусједним јединицама. Зато је нужно да нам Штаб одреда дадне одређена упутства по овом.

Морал нашег људства сада је доста слаб. То је посљедица: 1) преморености и изнурености за вријеме боравка на сектору Жировница — Међеђе, кад је све људство имало дужности и дању и ноћу на том тешком сектору; 2) слабе исхране ударника,

а нарочито од напуштања сектора Бршно. Тако: хлеба не добијамо већ од 8 маја, оброци су редовно једном у 24 сата, осјећа се несташница кромпира и помањкање мяса; 3) повлачења у коме је било и момената панике (случај од 13 ов. мј.); 4) избјеглог становништва Жупе, међу које вјешто уносе петоколонаши алармантне вијести и деморал.[изацију]. Жупски нар.-осл. одбор није господар овакве позадине и стварно се не осјећа његово присуство нити икакав политички утицај на становништво Жупе које је било евакуисано; 5) вијести које пристижу из других крајева гдје су допрли четници и Талијани, пријетње непријатеља репресалијама на партизанске породице итд. стварају тај деморал и колебљивост; 6) страх од опкољавања који је произишао из вијести о кретању и снази непријатеља, с једне стране, и због слабог терена, који стоји иза нас и лијево од нас, с друге стране. — Све ово нас данас забрињава. — Наша настојања да политичким радом, дискусијама, састајањима итд. разбијемо ово попуштање морала у нашем батаљону наилазе мјестимиче на равнодушност и безвољност ударника....

Здравствено стање код већине ударника не задовољава и изгледају изнурени и слаби. — Побољшањем исхране зло би се увелико излијечило.

Извјештај по вашем тражењу од данас (бројно стање итд.) послаћемо вам сјутра по другом куриру.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком
М. Јованић

ЗА ШТАБ IV УД. БАТАЉОНА
Командант
Г. Б. Марковић¹

¹ Гашо Б. Марковић

БР. 107

НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ
И БОКУ ОД 16 МАЈА 1942 ГОД. ШТАБУ НИКШИЋКОГ НОП
ОДРЕДА ЗА СПРЕЧАВАЊЕ ПРОДОРА ИТАЛИЈАНА И ЧЕТ-
НИКА НА ПРАВЦУ ГОРЊЕ ПОЉЕ — ЈАСЕНОВО ПОЉЕ

Г Л А В Н И Ш Т А Б
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ
ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

Бр...
16 маја 1942 год.

ШТАБУ НИКШИЋКОГ ОДРЕДА

П о л о ж а ј

Прије пет дана ми смо вам издали писмено наређење у погледу рушења пута Горње Поље — Шипачно — Јасеново Поље. Исто наређење дали смо и Команди подручја прије три дана. Дали смо, истовремено, наређење, да извршите распоред партизанских снага које ће обезбјеђивати правац Горње Поље — Јасеново Поље. Сва та наша наређења нијесу се извршила, што закључујемо из једноставне чињенице да су се данас око 5 часова два тенка талијанска несметано кретала на километар пред самим Главним штабом (споменик Чоловићев). Нас чуди како се то могло десити. Оваква небудност равна је злочину, јер да су наше партизанске јединице биле будне, обадва тенка могла су бити заробљена без икаквих жртава, кад сте их већ пустили да прођу у овом правцу.

Другови, тражимо писмено изјашњење по овим ствгрима. Уједно вам се наређује да још током ноћи затворите овај* правац, јер имате довољно снага на располагању. Поред тога, морате са расположивим људством, у споразуму са Командом подручја, одмах почети са рушењем пута и прављењем препрека на којима ћете поставити засједе у случају новог приласка италијанских тенкова. Одмах предузмите извиђања у правцу Горњег Поља и Уздомира и поднесите нам још сјутра рано извјештај о намјерама непријатеља, као и о томе како сте извршили нови распоред јединица у вези са намјерама непријатеља и осигурања [правца] Горње Поље — Јасеново Поље.

Ми вас чинимо одговорним за овај правац и наређујемо вам да поставите патроле дуж пута, како би, у поновном случају појаве непријатељских тенкова, могли преградити пут и извршити напад на исте. Сконцентришите ваше јединице на згодним мјестима и престаните једном засвагда са вашим системом раз-
"жјања батаљона у водове и прављења некаквог фронта.

Ви сте, разбијајући ваше јединице, онеспособили их за сваку брзу војничку интервенцију, те вам се и десило да непријатељски тенкови направе испад на неколико километара испред сопствених снага, а да ви нијесте ни прстом макли. Тако ће, вјероватно, у току сјутрашњег дана, пошто су извидјели пут тенковима, кренути у овом правцу. Зато, да се не би поновило исто, наређујемо вам да издате наређење јединици која треба да ^ам осигура овај правац да то одмах изврши и да поведете истрагу над штабом оне јединице која је имала то за задатак досада, а није извршила. Извјештај о истрази поднијећете овом Штабу у року од 24 сата.

Извјештаје Штаба одреда нека шаљу чланови Штаба одреда, јер ће се овако десити да преузимамо посао један другоме и онда ће се десити да нам опет бјеже тенкови испред носа и да наше јединице буду тако невојнички постављене да нам промичу на скоро главним правцима четничке чете.

Од пријема овог писма наређује вам се да строго контролишете овај пут и да никога не пуштате у правцу Г. Поља и Никшића.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

Политички комесар
Митар Бакић

Командант
Пеко Дапчевић

БР. 108

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЗЕТСКОГ НОП И ДО ОД 16 МАЈА 1942
ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
О ИЗВРШЕНИМ ПРИПРЕМАМА ЗА ПРЕБАЦИВАЊЕ УДАР-
НИХ БАТАЉОНА У ПОЗАДИНУ НЕПРИЈАТЕЉА

ШТАБ
ЗЕТСКОГ НОП ОДРЕДА
Пов. бр. СЛ
16 мај 1942 год.
П о л о ж а ј

ГЛАВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ¹ ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

Подноси извјештај. '

Извјештавамо тај Штаб да крећемо ноћу 16/17 маја са 1 и 2 батаљоном на територију нашег Зетског одреда у циљу вршења партизанских акција, а нарочито да уложимо све своје расположиве снаге за мобилисање народа на тој територији у оружану борбу за народно ослобођење. Засада је опстанак могућан само по водовима² и у том смислу дали смо сва потребна детаљна упутства. Одржали смо савјетовања партиских актива у оба батаљона посебно и објаснили значај Партије и дужности и одговорности Партије и партијаца, и ту конкретизирали детаље нашег рада и опхођења у свим важнијим моментима и приликама, као и детаље свакидашњег дјелања на терену.

Наравно, као у свим новоформираним батаљонима, осјећа се још извјесна слабост Партије као компактне цјелине, како по четама, тако и по батаљонима, па смо ставили у задатак овом Штабу да у заједници са партиским форумом (у сагласности са њим) на терену обради и у најнужнијем броју примјерака умножи извјестан број питања, како би се појачао партиски и партизански рад над собом. Ми смо мишљења да треба почети, и почећемо са популарним али научним излагањем учења о друштвеним системима од првобитних друштвених заједница до социјализма, тј. о развоју друштва, на марксистичко-лењинистички начин, а затим са третирањем фашизма, те лењинизма као науке која обухвата све, са образложењем до детаља, а затим са курсом Историје СКП(б) на лак и разумљив начин. По-

¹ Омашком је написано „В“ (војске) умјесто „О“ (одреда).

² Одлуку Штаба одреда да се батаљони разбију у водове и тако дејствују у позадини непријатеља, оцијенио је Главни Штаб као неправилну. Због тога је измијенио ту одлуку и наредио да батаљони морају дејствовати као цјелина на терену Пипера и Бјелопавлића. (Види док. бр. 126).

ред тога, контролисаћемо свакодневно партиски рад, итд.; укратко: учинићемо све од себе према својим способностима и објективним могућностима.

Људство је много заморено од посљедњих акција, а и од оскудице у хљебу за неколико дана. Извјестан број партизана са територије Никшићког одреда не иде радо на терен (четворце је нестало); имена не можемо доставити, јер је други батаљон — који је, према бројном стању, при поласку констатовао њихов нестанак — морао одмах кренути, а прозив није могао извршити јер је била журба и ноћ, а водници их нису знали поименично, те и због недозвољавања могућности колебања код других из Никшићког одреда). То је досада случај само са партизанима са територије Никшићког и то само у 2 батаљону, док је 1 батаљон на висини. Осјећа се извјесна озбиљност¹ у погледу [схватања] начина и територије борбе, али је то само посљедица недовољног сналажења партијаца да непрестано објашњавају партизанима смисао наше борбе.

Прорадили смо Заповијест друга Тита на основи заповијести тога Штаба и шаљемо вам поздрав са конференције.

Према нашем мишљењу, веза овог Штаба са вама биће много отежана, уколико се ситуација не измијени, па чак и онемогућена за извјесно вријеме. Зато немојте мислити да нећемо свим силама настојати да одржавамо ту нама врло потребну-неопходну везу. Али, и у противном, иако је неће бити за извјесно вријеме, будите увјерени да ћемо дати све од себе, а више се од нас не може тражити. Кад кажемо с в е, то значи: и до изнемоглости све, јер смо свјесни историске улоге која нам је повјерена.

У сваком случају, водићемо једну врсту дневника, који ћемо вам доставити послије успоставе везе са вама.

Операциони сектор засада: Пипери и Бјелопавлићи и моментални контакт са осталом територијом.

Храну смо добили за 4-5 дана.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком
Драг. Ивановић

Командант
Рад. Бабић

П.С. На овом сектору нема ништа ново. Наше положаје контролише 4 никшићки батаљон.

¹ забринутост

**ЗАВЈЕТ ПАРТИЗАНА ПРВОГ И ДРУГОГ УДАРНОГ БАТАЉО-
НА ЗЕТСКОГ НОП И ДО СА ОПШТЕ КОНФЕРЕНЦИЈЕ ОД 16
МАЈА 1942 ГОД. ПРИЛИКОМ ПРОРАДЕ ЗАПОВИЈЕСТИ ВР-
ХОВНОГ КОМАНДАНТА**

**ГЛАВНОМ ШТАБУ НОП И Д. ВОЈСКЕ¹ ЗА ЦРНУ ГОРУ И
БОКУ**

Примили смо заповијест тога Штаба за 11 мај и заповијест Врховног команданта НОП и Д. војске Југославије, друга Тита, за 6 мај². Према заповијести тога Штаба поступљено је. Наиме, на заједничкој конференцији ударника 1 и 2 батаљона прорадили смо заповијест друга Тита. Та заповијест, која има најважнији историски значај за наш народ и за народно ослободилачку борбу, испуњава нас новом енергијом и самопоуздањем, сигурношћу у нашу скору, а можда и наглу побједу над мрским фашистичким окупатором и његовим слугама. Ова заповијест појачава наш борбени дух, освјежава и повећава наш борбени елан, и испуњава наша срца и мишице офанзивним духом — да на свом сектору стахановски допринесемо свој осјетни удио у коначном рушењу и уништењу фашизма.

Свјесни велике историске улоге коју одигравамо у данашњој борби, молимо тај Штаб да достави наш завјет Врховном команданту НОП и Д. војске Југославије: да ћемо у потпуности извршити његову заповијест, да нећемо испустити пушку из руке до коначног ослобођења од фашистичких окупатора, да смо научили да мрзимо непријатеља, да самодисциплина, самопрегорење и самопоуздање у снаге наше НО војске постају саставни дио наше свијести, да ћемо све своје снаге употријебити да, заједно са нашим дивовски великим савезником — Црвеном армијом и са нашим херојским друговима — совјетским партизанима и са осталим савезницима, уништим фашизам у току ове 1942 године.

Поздрављамо вас борбеним антифашистичким поздравом:

СМРТ ФАШИЗМА — СЛОБОДА НАРОДУ!

**СА КОНФЕРЕНЦИЈЕ УДАРНИКА 1 И 2
БАТАЉОНА ЗЕТСКОГ НОП ОДРЕДА**

Положај,
16 маја 1942 године

¹ Омашком је написано „војске“ умјесто „одреда“.

* Види док. бр. 62

НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ
И БОКУ ОД 17 МАЈА 1942 ГОД. ШТАБУ ЗЕТСКОГ НОП И ДО
ЗА ЗАУСТАВЉАЊЕ ПРОДОРА ИТАЛИЈАНА И ЧЕТНИКА
ПРЕМА ШАВНИКУ И РОВЦИМА¹

Сл.

17 маја

ШТАБУ ЗЕТСКОГ НАР.-ОСЛ. ПАРТИЗ. И ДОБР. О.

П о л о ж а ј

Непријатељске колоне заузеле су Буковик и наступају једним правцем према Гвозду, а с већим дијелом својих снага према Коњску, са задатком да се пробију у правцу Шавника и Роваца. Ваши батаљони који се налазе, према последњим обавјештењима, на Барама Бојовића имали би за задатак да заједно са IV никшићким и IV дурмиторским [батаљоном] штите правац Лучно² — десно од Коњска према Гвозду и да заједно, у једном zgodном моменту, са снагама [IV никшићког] и IV [дурмиторског] нападну бочно непријатеља и онемогуће му један и други правац кретања. Ми не смијемо допустити да непријатељ, ' као досада, продужи несметано кретање у правцу Шавника и Бара Бојовића. Зато вам се наређује да примите битку — по цијену жртава — на Коњску и Закрају и да тако спријечите свако непријатељско продирање. На к. Студено налази се I никшићки ударни батаљон; с којим ћете ухватити везу да би садејствовали у одбрани ова два правца. Задаћа I ударног никшићког батаљона је да бочно помогне ваш напад и да загради правац Доње Вучје — Гвозд.

Трећи ударни батаљон Зетског одреда налази се у Бијолој, зато се одмах повежите с њим и обавијестите га о ситуацији. а он нека обавијести Боан.

Поднесите нам одмах извјештај о развоју ситуације, као и о јачини непријатељских снага. Свако отступање са тих положаја значило би пустити непријатеља да несметано маршира у Ровца и Шавник и тиме умањи значај нашег надирања у правцу Колашина.

Наш једини сљедећи положај одбране Шавника, у случају напуштања Коњска и Бара Бојовића, био би Крновска Глава и Јаблан, но и ти положаји су слаби, јер би непријатељ, у

¹ Редакција располаже копијом наређења.

² На секцији нема мјеста Лучно, вјероватно се мисли на Вучје.

том случају, кроз отворена врата могао између Лоле и Крновске Главе да упадне у Бијелу и дође иза леђа нашим снагама Дурмиторског одреда.

Дакле, примити битку и — по цијену жртава — осигурати тај правац.

Одмах нас обавијестите гдје су ваши батаљони, да ли сте ухватили везу са осталим батаљонима и какве су непријатељске намјере.

Узмите под своју команду чету која се налази у Барама Бојовића. Ми смо мишљења да се са тим снагама, дакле: са 2 ваша батаљона и 3 батаљона Никшићког одреда, може и мора зауставити свако непријатељско надирање.

Друтарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар

Командант

БР. 111

НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ ОД 17 МАЈА 1942 ГОД. ШТАБУ НИКШИЋКОГ НОП И ДО ЗА ОБЕЗБЈЕЂЕЊЕ ПРАВЦА ГОРЊЕ ПОЉЕ — ШИПАЧНО — ЈАСЕНОВО ПОЉЕ И ИЗВРШЕЊЕ ПРИПРЕМЕ ЗА ЕВАКУАЦИЈУ¹

Сл.

17 мај

ШТАБУ НИКШИЋКОГ НАР.-ОСЛ. ПАРТИЗ. И Д. ОДР.

П о л о ж а ј

Италијанско-четничке снаге су заузеле Буковик и крећу се једним краком у правцу Шавника (моторизација), а другим — у правцу Бара Бојовића. Наши батаљони су се повукли на положаје: I никшићки — Студена; IV дурмиторски — Градачка Пољана; IV никшићки — Дажник — Коњско и два зетска — Баре Бојовића — Влашко Брдо.

Намјере непријатеља су правац: Баре Бојовића — Шавник. Зато, ви ћете се одмах пребацили у садање сједиште Главног штаба, рокирајући ваш Други батаљон да штити правац Шипачно — Јасенове Пољане — Орах и исти ће се повезати са

¹ Редакција располаже копијом наређења.

I никшићким — к. Студено и IV дурмиторским — Градачка Пољана. Ваш V батаљон нека задржи исте положаје, но исти ће се ставити под команду Ловћенског одреда (друга Саве) и ви ћете преко њега одржавати везе са Ловћенским одредом.

По пријему овог писма нека одмах крене за Главни штаб друг Ђуро Рогановић, замј. команданта одреда, на усмени договор.

Извршите припрему за евакуацију (нарочито животне намирнице и стоку).

С другарским поздравом —

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар

Командант

БР. 112

НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ ОД 17 МАЈА 1942 ГОД. ШТАБУ ЧЕТВРТОГ НИКШИЋКОГ БАТАЉОНА ЗА ЗАТВАРАЊЕ ПРАВЦА КОЊСКО — БАРЕ БОЈОВИЋА¹

Г Л А В Н И Ш Т А Б
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ
ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
Бр. службено
17 маја 1942 год.

ШТАБУ ЧЕТВРТОГ УДАРНОГ БАТАЉОНА НИКШИЋКОГ
НОП 0.[ДРЕДА]

П о л о ж а ј

Наређује вам се да се одмах повежете са 4 ударним батаљоном Дурм. нар. о. о.[дредом], са задатком да једним енергичним нападом, заједно са њим и 2 Зетским батаљоном, нападнете непријатеља у предјелу Дажник — Доње Вучје и да спријечите — и по цијену жртава — свако даље напредовање у правцу Коњско — Гвозд.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар

Командант

¹ Редакција располаже копијом наређења.

П.С. Сада смо добили извјештај да непријатељ надире преко Коњска у правцу Бара Бојовића једним правцем и од Буковика у правцу Гвозда моторизацијом. Зато се одмах повежите са два зетска батаљона са задатком да штитите тај правац (Баре Бојовића) и да, по могућности, нападнете непријатеља, који наступа у правцу Гвозда, бочно. Одржавајте сталну везу са свим батаљонима на датим положајима; ако се налазите на Коњску, онда заједно са IV дурмиторским држите те положаје и ту примите битку. Непријатељ има намјеру да, због нашег напредовања у правцу Колашина, упути извјесне снаге у Ровца и Морачу и тиме онемогући дио нашег плана.

БР. 113

НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ ОД 17 МАЈА 1942 ГОД. ШТАБУ ЧЕТВРТОГ ДУРМИТОРСКОГ УДАРНОГ БАТАЉОНА ЗА НАПАД НА ИТАЛИЈАНСКО — ЧЕТНИЧКЕ ПОЛОЖАЈЕ ОКО БУКОВИКА¹

« Г Л А В Н И Ш Т А Б
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ
ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
Бр. службено
17 маја 1942 год.

ШТАБУ ЧЕТВРТОГ ДУРМИТОРСКОГ УДАРНОГ БАТАЉОНА

П о л о ж а ј

Наређује вам се да одмах ухватите везу са 2 зетским батаљоном, који ће сјутра до подне заузети положаје од Коњска према Гвозду да би нападом на непријатеља, који продире у правцу Гвозда, спријечио свако даље надирање у правцу Шавника.

Ваш би задатак био да заједно са Другим зетским и Четвртим никшићким нападнете непријатеља са бока и по могућности очистите га из Буковика. Никакви разлози не смију спријечити извршење ове наредбе. Одмах се повежите са Четвртим никшићким да би, заједно са њим и са Другим зетским, организовали напад и заградлили правац Дажник — Доње Вучје.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

¹ Редакција располаже копијом наређења.

П.С. Заједно са IV никшићким организујте линију отпора на Кошску и не допустите да се непријатељ пробије преко Коњска за Баре Бојовића. Повежите се са 2 наша батаљона и са четом која се налази на Барама Бојовића, с једне стране, и преко Гвозда, са друге стране, са I ударним [батаљоном] Никшићког одреда. На Кошску примите битку и по сваку цијену зауставите непријатеља, јер иначе непријатељ ће несметано наступити преко Крнова и наше могућности за одбрану Шавника врло су мале ако не би успјели да га зауставимо на Крновској Планини и Јаблану. Непријатељске су намјере да се са дијелом четничких снага одбаце наше [јединице] са Бара Бојовића и повеже се са Ровчанима и Морачанима због нашег продирања у правцу Колашина, а с друге стране — да с моторизацијом и мањим дијелом четничких снага угрози Шавник. Зато ми морамо, по сваку цијену, зауставити непријатеља на Коњску и Студеном и онемогућити му оба правца кретања.

БР. 114

ИЗВЈЕШТАЈ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ
И БОКУ ОД 17 МАЈА 1942 ГОД. МОШИ ПИЈАДУ О ЦИЉУ
ИТАЛИЈАНСКО-ЧЕТНИЧКОГ НАДИРАЊА ПРЕМА БАРАМА
БОЈОВИЋА И ШАВНИКУ И РАСПОРЕДУ УДАРНИХ БАТА-
ЉОНА НА ТОМ СЕКТОРУ¹

17 маја

ЧИЧА ЈАНКУ,

Ж а б љ а к

Талијанско-четничке банде су заузеле Буковик и надиру у правцу Шавника и преко к. Коњско — Баре Бојовића. Намјера непријатеља је угрозити Шавник с једне стране, углавком моторизацијом, а пјешадијом (углавном четницима) узети Баре Бојовића и упасти у Ровца, да би, због нашег напредовања у правцу Колашина, спасили Ровца и Морачу и да би угрозили наше снаге које се налазе сада у Бијелој.

Наши батаљони су се повукли на сљедеће положаје: два зетска — Баре Бојовића — Јадовик; IV дурмиторски — Градачка Пољана; IV никшићки — Коњско — Гвозд и I никшићки — к. Студено.

¹ Редакција располаже копијом извјештаја. ,

, Наши батаљони, због дејства пете колоне, изнутра и споља, дају слаб отпор, а и са муницијом стоје слабо.

Ми смо предузели све да осигурамо оба правца. Издали смо наређења тим батаљонима.

Из Никшићког одреда нам јављају да је покушај побуне у Рудинско-трепачкој општини угашен и четници разбијени и отјерани у правцу с. Кусиде. Тако је успостављена веза, која је била прекинута, између нас и Штаба Ловћенског одреда.

Синоћ нас обавијестише преко телефона из Жабљака да ових дана треба да стигне на нашу територију једна од пролетерских бригада. Ми смо мишљења да правац кретања те бригаде треба да буде: Жабљак — Шавник, гдје ће се повезати с нама и ставити нам се на расположење да јој дамо конкретне задатке, те да са њом и нашим овдашњим снагама отсијечемо непријатеља од Никшића и на терену од Сеоца до Шавника потпуно уништимо. Зато, чим стигне ова бригада, а то каже и друг Милутин, макар иста била и уморна, упути је овим правцем.

Од сјутра сједиште Главног штаба налазиће се на терену Брезна — Дужи (твог среза, каже Милутин).

Обавијести нас детаљно о тамошњој ситуацији.

Другарски поздрав,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар

Командант

БР. 115

ПИСМО ГЛАВНОГ ШТАБА НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ И
БОКУ ОД 17 МАЈА 1942 ГОД. САВИ КОВАЧЕВИЋУ О СИТУ-
АЦИЈИ НА СЕКТОРУ НИКШИЋ — ШАВНИК¹

сл.

17 маја

ДРУГУ САВИ КОВАЧЕВИЋУ, ЧЛАНУ ГЛАВНОГ ШТАБА

П о л о ж а ј

Извјештавамо те о ситуацији на сектору Никшић—Шавник:

1. Италијанско-четничке банде су заузеле Буковик и крећу се моторизацијом у правцу Шавника, а пјешадијом (углав-

¹ Редакција располаже копијом писма.

ном четници) у правцу Бара Бојовића. Наши батаљони, дајући слаб или никакав отпор, повукли су се на сљедеће положаје: I никшићки — Студено, IV дурмиторски — Градачка Пољана, IV никшићки — Дажник — Коњгко и два зетска — Баре Бојовића — Влашко Брдо.

2. Намјере непријатеља су, због нашег напредовања у правцу Колашина, — упаднути у Ровца и тако осигурати Ровца и Морачу с једне стране, а с друге стране угрозити бок наших снага у Бијелој, а са моторизацијом продужити у правцу Шавника.

3. Ми смо предузели све да зауставимо непријатељско продирање, иако батаљони Никшићког одреда, због дејства пете колоне, не претстављају довољну снагу да би осигурали те правце.

Ми ћемо сада урадити све да сачувамо Пиву и Шавник до доласка Пролетерске бригаде, чији су нам долазак најавили синоћ. Главни штаб ће се евакуисати у правцу који ће ти рећи Штаб Никшићког одреда који се сада налази у Јасеновом Пољу.

4. Ви ћете узети команду над V никшићким батаљоном и чуваћете тај правац, иако изгледа да непријатељ нема никаквих нападних намјера у том правцу.

Јутрос смо добили извјештај са сектора Колашин да су наше јединице заузеле: Марково Брдо, Градину и Говеђу Главу и да наступају у правцу Колашина. Има вјероватноће да ће у току данашњег дана и ноћи бити очишћен Колашин.

Писали смо ти неколико пута, а од тебе нисмо добили никаквог одговора нити извјештаја о тамошњем стању ствари, зато нас одмах извјести, да би[смо] имали преглед ситуације. Добро би било, ако уопште постоји могућност, да ви извршите напад комбинован са извјесним упадима и препадима на том сектору, те да би тако везали извјесне четничке снаге.

Одмах нам пошаљи детаљан извјештај.

Другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар

Командант

П. С. Требало би да извјесне снаге Ловћенског одреда рокираш тако да би их ми могли употријебити у одбрану Пиве, у случају непријатељског напада у том правцу, јер ми засад на том правцу имамо слабе или скоро никакве снаге.

БР. 116

ПИСМО ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДО ЗА ХЕРЦЕГОВИНУ И ЈУЖНУ ДАЛМАЦИЈУ ОД 18 МАЈА 1942 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ О МАТЕРИЈАЛНОЈ ПОМОЋИ КОЈА СЕ СТАВЉА НА РАСПОЛОЖЕЊЕ ГЛАВНОМ ШТАБУ ЗА ИСХРАНУ ЦРНОГОРСКИХ ПАРТИЗАНА

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
ЗА ХЕРЦЕГОВИНУ И ЈУЖНУ ДАЛМАЦИЈУ
18-У-1942 г.

ГЛАВНОМ ШТАБУ НОП И Д. ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ
И БОКУ

П о л о ж а ј

Примили смо ваше писмо гдје нам се обраћате за помоћ. Свјесни смо тешке ситуације у којој се налази јуначка партизанска војска у Црној Гори. Слаћемо све што нам стоји на располагању. Поред онога што је послато (један и по вагон), ми смо вам послали 9 квинтала на Грахово. Исто тако послато је 10 говеди.

Јуче је Јужни одред послао, преко друга Саве Ковачевића, 27 квинтала животних намирница. Сјеверни одред слаће такође нешто. Стоке мислимо дати још око 100 говеди, а ви то распоредите.

Код нас исто нема резерви, само нешто у „Турској“¹ код усташа у Невесињском Пољу. Ми смо намјеравали извршити његову ликвидацију, али тешка ситуација у Црној Гори омела је план. Усташе наслућују о нашој акцији, па склањају жито у Невесиње. Тако ћемо сада, умјесто 8 вагона жита тамо, наћи само један вагон.

Згодно би било ако бисте могли одвојити два батаљона добрих бораца, па да са њима и нашим пођемо у ту акцију чишћења. Дабоме да ћемо ту акцију брзо извести, без обзира на вашу помоћ, па ћемо вам још више помоћи. Накнадно ћемо вам послати опширно писмо о ситуацији у Херцеговини.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полит. комесар
Миро Попара с. р.

Командант
Петар Илић с. р.

³⁰⁰

¹ Кула Фазлагиха, усташко село и упориште у Гатачком срезу.

П.С.¹ Ноћас сам распечатио ово писмо па поводом истог додајем следеће: За овај сектор Оперативни штаб нам је обећао 100 говеди и 30 квинтала животних намирница, од којих досада нијесмо добили ништа. Нешто се налази на путу, а колико — то не знамо. Прије овога, издали су досада 9 квинтала намирница и 10 говеди, које је потрошено. Према овом писму Оперативног штаба, изгледало би да се ово обећано има распоређивати. Распореда од овога нема никаква. Ако нам све обећано издају, то нам може подмирити војску за 8 до 10 дана највише. Код њих се налази још залиха у стоци и животним намирницама. Кад ово потрошимо које су нам обећали, обавезно ћемо тражити друго. Ја мислим да ће се у томе састојати њихова помоћ што ће углавном издржавати војску на овом сектору нашега фронта. Према томе, ви бисте се могли слабо надати на томе сектору њиховој помоћи.

Послије синоћњег писма нема нарочитих промјена. Са Оперативним смо се данас сагласили да упутити њихов Први ударни батаљон, а он се налази код Невесиња. Њихов VIII ударни батаљон стиже сјутравече или прексјутра на Вилусе. Хитно нам упутите један тешки бацач са двадесет (20) бомби, најбржим путем, за Вилусе. Одговорите јесте ли примили упутењу со и муницију.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

С другарским поздравом
Сава Ковачевић с. р.

Примио преко телефона и отпратио преко курира
Пав. Мићуновић²

20-У-42

¹ Писмо је на путу за Главни штаб отворио Сава Ковачевић, као члан Главног штаба НОП и ДО за Црну Гору и Боку, и у продужетку писма додао овај текст.

* Павле Мићуновић

**ИЗВЈЕШТАЈ САВЕ КОВАЧЕВИЋА И ВЕЉКА МИЋУНОВИЋА
ОД 18 МАЈА 1942 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОП И ДО ЗА
ЦРНУ ГОРУ И БОКУ О СТАЊУ У ЈЕДИНИЦАМА ЛОВЋЕН-
СКОГ НОП И ДО И БОРБАМА ПРОТИВ УДРУЖЕНИХ ИТА-
ЛИЈАНА И ЧЕТНИЧКО-КРИЛАШКИХ БАНДИ**

**ГЛАВНОМ ШТАБУ НОП И Д. ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ
И БОКУ**

Дана 14 маја послали смо вам опширан писмени извјештај по другу Милу Јовићевићу и куририма. Одмах након нашег доласка, па све до данашњег дана, предузели смо све војничке и политичке мјере да се поправи стање код јединица Ловћенског одреда, да се оне оспособе за спровођење наших наредаба у живот. Руководство је помагано до максимума: обилажене су јединице и положаји кад су појединим четама од нас одређивани војнички задаци, наређени су препади и упади ради предузимања иницијативе, али све то није постигло циљ. Није постигнут циљ највише захваљујући војничкој недораслости руководства на челу са Штабом одреда. Партизани, и поред свих тешкоћа и слабости о којима смо вам рекли у прошлом извјештају, јесу за борбу, бар већи дио њих, али војничко руководство није успјело да остварује наша правилна и лако изводљива наређења. Непријатељ је, имајући према себи такве наше снаге, дана 18 маја прешао у напад, заузео доминирајуће положаје на центру фронта, планину Ракиту. Ми смо вечерас послали као помоћ 120 бораца из Орјенског батаљона и Херцеговаца да би повратили тај положај. Имајући у виду ваша посљедња писма и ситуацију овдје, ми смо тражили од Оперативног штаба Први ударни батаљон, да са том јединицом пређемо у напад или да зададнемо непријатељу одлучне ударе, уколико се будемо повукли. Доласком овога батаљона повукли би[смо] са положаја најслабије ловћенске јединице, ради одмора и реорганизације. Прочишћавање јединица Ловћенског одреда обухватило би и смјењивање командног кадра умногоне.

И поред иницијативе непријатеља и његовог успјеха у току дана, ми ћемо у току ноћи покушати да повратимо изгубљене тачке. У позадини се није ситуација рашчистила, одметници и четници су отјерани са овог терена, али нијесу уништени, те су издата наређења нашим снагама у позадини да их уништавају, а не да их гањају из мјеста у мјесто, чиме се иде петој колони на руку. Из позадине са територије Ловћенског одреда нема никаквих извјештаја. Тамо смо дана 15 маја послали једну

јачу политичку групу снабђевену великим количинама пропагандистичког материјала. Она се успјешно пробила кроз фронт.

Са Оперативним штабом држимо сталну везу. Он нам је донекле помагао да исхранимо војску, упутио нам је десет квинтала соли, од тога вама шаљемо 6 кв, а остало ћемо задржати у резерви и за потребе војске овдје. Упућујемо вам 5.000 метака за крагуЈевачку пушку. То је добијено од Орјенског батаљона, и добићемо још веће количине муниције отуда. На сектору према Боки је затишје. Ми вечерас треба да изведемо три напада на оба крила, чиме ћемо покушати да поправимо положај на центру фронта. Дуж фронта хвата се понегдје контакт са крилашима, бившим партизанима из Цуца, даје им се наш материјал, но то је још и превише у малом размјеру. Крилаши су ових дана били у току формирања сеоских посада и неке своје жандармерије; дају народу неко мизерно требовање. Италијани по Катунској Нахији пљачкају све од реда.

Одмах послје вечерашњих акција послаћемо извјештај о резултату.

Наш правац повлачења знате: Бањани и правац одбране Голије и Пиве; ово за сваки случај.

П. С. Сада добисмо извјештај да су крилашко-италијанске банде заузеле Ненаду и ушле у село Јабуке, гдје се до 12 сати данас налазио Штаб Ловћенског одреда. Борба је била жестока, понегдје прса у прса, непријатељ је имао 25 до 30 мртвих и више рањених, наши губици — два мртва и 13 рањених. Овакав исход данашње борбе много је компликовао наш положај на центру, па нијесмо сигурни да ћемо успјети да повратимо све положаје. Одметници из позадине напали су наше с леђа на фронту.

Поново вам подвлачимо каква је била ситуација приликом нашег доласка у Грахово. На фронту су ловћенске јединице биле пред распадом (слаба исхрана и глад у току једног мјесеца, неуспјеси на фронту, војне и политичке погрешке), а у позадини овдје се организовано спремала права побуна петокло-нашких елемената, тако да је наш долазак био касан. Чим смо дошли, ми смо мобилисали све одморне снаге ради офанзиве на фронту. Тражили смо три батаљона: Орјенски (150 бораца), Бањско-вучедолски и из Херцеговине; имали смо намјеру да то упутимо у напад, али је провала бандита у Трепча и појава бандита свуда у позадини, ангажовала двије трећине свих јединица. Из свега се види да је овдје требало доћи мало раније, око првог маја, како је то Сава за себе предлагао.

Пошто Оперативни [штаб] располаже са већим резервама хране, тражићемо да нас помогне више него досада, а и ви поставите то питање, јер се сада исхрана ових јединица може

рјешавати углавном тим путем. Напомињемо вам да је разлика у исхрани партизана, ових оvdје и у Херцеговини, огромна.

• Вељко је требао остати овамо 3 до 4 дана, али он ће се задржати још; уколико је потребан, нека другови поруче.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Сава Ковачевић с. р.
Вељко Мићуновић с. р.

18 маја упућено телефоном за Трубјелу од 10 до 11 часова увече.

Са Трубјеле отпремљено у 0,30 часова по куририма.

Павле Мићуновић

БР. 118

ИЗВЈЕШТАЈ КОМАНДЕ ПОДРУЧЈА ДУРМИТОРСКОГ НОП
И ДО ОД 18 МАЈА 1942 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОП И ДО
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ О БОРБАМА ПРОТИВ ЧЕТНИКА
И ИТАЛИЈАНА У САНЦАКУ

КОМАНДА ПОДРУЧЈА
ДУРМИТОРСКОГ НОП ОДРЕДА
Бр. 1209
18-У-1942 год.

ГЛАВНОМ ШТАБУ НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

П о л о ж а ј

Ваше писмо за чичу Јанка од 17 овог примили смо. Пошто је чича на путу за Врх. штаб, отворили смо га, прочитали и одмах упутили за њим.

Према телефонском наређењу друга Пека, још јуче смо последије подне послали курире за Врх. штаб и тражили да се најхитније пошаље једна пролетерска бригада, која је требала да дође овамо 20 или 21. Извијестили смо их о покрету Талијана и четника у правцу Шавника.

О ситуацији према Колашину нијесмо добили стварних података. Ђедо¹ ми рече да су из Боана пошли курири за ваш Штаб, па ћете, вјероватно, добити извјесне податке.

¹ Добрислав Перуновић, погинуо 1942 г. код Ливна.

Из Косанице нам јављају да су 17 овог Талијани били изашли из Пљеваља до Потпећа, тукли мало артиљеријом и порушили неколико кућа и онда се повратили у варош.**Ф4зихова претходница били су четници, који су се и даље ту задржали препуцавајући се са нашим. Досада су погинула 4 четника. Наших жртава није било.

Јављају нам из Штаба из Маоча да су прекјуче, 16-У, имали борбу од Шаховића до Граба и на Каменој Гори. Борба на Каменој Гори била је жестока. Наши су задали четницима јак ударац и најурили их у панично бјекство. Убијено је 24 четника, заробљено 6. Наших 1 мртав и 3 рањена. Заплијењено је: 1 тешки југословенски бацач, 1 тешки југословенски митраљез са 1070 метака, 1 противавионски митраљез, 1 тешки талијански митраљез и 1 пушкомитраљез талијански. Поред овог, заплијењена им је сва храна, казани, стока, архива итд. Изгледа да је убијен један официр-четник. Према причању заробљеника, на Каменој Гори било је око 480 четника, који су се разбјегли већином према Пријепољу, а један мали дио ка Пљевљима.

Исто тако извјештавају нас из Маоча да се од јуче, тј. од 17 ов. [мјесеца], воде борбе око Шаховића и Павиног Поља са четницима. Детаља о овој борби немамо.

Ситуација према Крнову вам је позната. Са наше стране предузели смо патролирања у том правцу ради одржавања веза. Појачали смо партизанску стражу у Милошевићима, како би се сузбио сваки покушај пете колоне.

Јуче смо уписивали нове ударнике. Одзив је био врло слаб. Према прикупљеним подацима, уписало се свега 40 људи. Дочим у партизанске страже радо се уписују, а нарочито одонда када су чули да се приступа уписивању ударника. Радије људи остају у позадини него да иду на фронт. Али, поред свега, не може се рећи да је морал код маса попустио.

Пут Крново — Шавник темељно је порушен. Данас је мобилисано све да се коначно ова веза уништи.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

Командант подручја
П. Д. Пекић¹

¹ Павле Пекић

БР. 119

ИЗВЈЕШТАЈ ПИВСКЕ КОМАНДЕ МЈЕСТА ОД 18 МАЈА 1942
ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
О ПРЕБАЦИВАЉБУ, СМЈЕШТАЈУ И МАТЕРИЈАЛНОМ ОБЕЗ-
БЈЕЂЕЊУ БОЛНИЦЕ

КОМАНДА МЈЕСТА ПИВЕ
К Р С Т А Ц
Бр. 87
ДАНА 18/У 1942 Г.

ГЛАВНОМ ШТАБУ НОП И ДО ЗА Ц. ГОРУ И БОКУ

П о л о ж а ј

У вези са актом Главног штаба НОП и ДО за Црну Гору и Боку бр. сл. од 15 маја т. г. и акта Команде Никшић. подручја од истог дана извјештавамо вас да су сви досада приспјели рањеници пренесени и смјештени у село Боричје на планини Пивској. Пренос је извршен уредно и организовано. Такорећи сви сељаци, нарочито мушка и женска омладина, свих села од Брезана до Боричја, са свом радном стоком, били су запослени неколико дана и показали су пуно добре воље и самоиницијативе, како у погледу преношења и смјештаја, тако и у погледу добровољних прилога за исхрану рањеника. Јуче сам посјетио болницу. Она је смјештена у неколико кућа под доста dobrим условима. Био је присутан и доктор Б. Божовић који је вршио преглед свих рањеника у циљу бољег размјештаја с обзиром на карактер рана и отпуста оних који су оздравили. Разговарао сам са њиме по свима питањима и он је потом извијестио Главни штаб писмом које ћете данас добити. Предвидјели смо у селу Пишчу још неколико кућа за евентуални придолазак нових рањеника и предузели мјере да се те куће припреме. Такође смо предвидјели да се, ради лакшег пребацивања нових рањеника, одреди школа у Миљковцу као прихватилице. Ту би се оставила једна болничарка са нешто санитетског материјала и хране, која би примала рањенике и отправљала их за Боричје. Миљковац је на пола пута између Јасеновог Поља и Боричја. Ради лакшег снабдијевања свих болница млијеком предвидјели смо могућност организовања двију млекара на Пивској Планини.

Констатовали смо да је смјештај болница у Пивском Манастиру врло незгодан из разних разлога, о којима је Гл. штабу

277

1

писао и друг доктор Божовић, а од којих је главни тај што је манастир јако компромитован и изложен бомбардовању.

Веома је добро што правилно схватате потребу опрезности према народу и његовим могућностима. То је заиста веома важан политички моменат који и ми увиђамо. И заиста је ових дана такорећи читава Пива, старо и младо, мушко и женско ангажовано на разним пословима (пренос рањеника са Шћепан Поља и преко Јаворка и прегон њиховог материјала, изградња барака за болнице на Сушици, пренос радионица и материјала и др.). К томе придолази исхрана великог броја рањеника (преко 400), радника на Сушици (око 100), партизанских стража и војске на нашем терену; зато се мора учинити све да се терет умањи колико је могуће. Питање мяса и млијека није тако тешко јер тога ипак има и народ га са добром вољом даје, али би питање жита било врло тешко, управо немогуће ријешити. Зато нам је добродошло овлашћење за коришћење жита од Гл. штаба са Брезана. Наравно, водићемо строгу штедњу.

У вези с тим друг Божовић каже да за болнице не важе никакве таблице исхране, већ им се има храна издавати недељно унапријед према требовању које одређује Управа болнице. Молимо за одговор по овом питању. Исто тако одговорите нам да ли за раднике у радионицама важи таблица за позадинску службу. Потребно би било и другу Радовановићу скренути пажњу на придржавање поменуте таблице.

Што се тиче Италијана заробљеника, мишљења смо да би их најбоље било употријебити за рад око изградње болница у Сушици, пошто би тамо имали смјештај, а храну би добивали од вас, те их не бисмо бадава хранили — ово наравно уколико ви не налазите да је то погрешно из разлога војне сигурности, у ком случају смо за логор предвидјели школу у Рудинцима. По овоме нам је потребан такође одговор.

Издато је наређење командиру партизанске страже на Брезнима да поради око прављења пекара.

Јуче су се из Гацког вратила 2 наша одговорна друга са извјештајем да су Италијани посјели Дражљево и да излазе у село Врбу, у коме су попалили неколико кућа. Наших снага тамо има око 400, од којих једна пивска ударна чета од око 50 људи са једним тешким митраљезом, али без довољно муниције. Другови налазе да руководство тих снага у Гацком не показује довољно иницијативе и смисла за начин партизанског ратовања, јер да је тога било Италијани су се могли разбити, извјестан дио заробити и вратити натраг. Зато сматрамо за потребно скренути Главном штабу пажњу на ово да би се евентуално неко послао да ствари извиди и боље организује. Иначе

они од нас стално траже помоћ и ми смо већ 2 пута досада слали по једну чету која се опет враћала.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОВОДА НАРОДУ!

(М.П.)

Командант мјеста

ДОСТАВЉЕНО:

Главном штабу

К-ди подручја Никш. НОП

БР. 120

ИЗВЈЕШТАЈ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ ОД 19 МАЈА 1942 ГОД. МИЛОВАНУ ЂИЛАСУ О ИТАЛИЈАНСКО-ЧЕТНИЧКОЈ ОФАНЗИВИ У ПРАВЦУ ШАВНИКА И РОВАЦА И ПРЕДУЗЕТИМ МЈЕРАМА ЗА ОДБРАНУ¹

Г Л А В Н И Ш Т А Б
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ
ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

Бр. сл.
19 маја 1942 год.

ДРУГУ МИЛОВАНУ ЂИЛАСУ, ДЕЛЕГАТУ
ВРХОВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ

П о л о ж а ј

Друже Ђидо,

Обавјештавамо те о ситуацији која се умногоме измијенила од твог одласка.

Италијанско-четничке банде предузеле су доста замашну офанзиву у правцу Шавника и Роваца, са циљем да разбију наше снаге и да умање наш успјех код Мојковца и ваше садашње успјехе код Колашина. Не знамо тачно јачину италијанских снага, но може се закључити, по моторизацији и артиљерији коју употребљавају, да су њихове снаге врло велике и да им је једна од основних намјера — разбити наше снаге и, у плану опште офанзиве коју је окупатор предузео према Босни, помоћи ту офанзиву и спријечити консолидовање прилика код нас и организационо учвршћење наше војске. Окупатор је

¹ Редакција располаже копијом извјештаја.

заједно са четницима постигао највеће успјехе 18. о. м. када је успио да, због слабог или никаквог отпора наших јединица, заузме Буковик, Брезову Главу и Коњско и несметано продужи ка Гвозду и Барама Бојовића. Нарочито слаб отпор, због дејства пете колоне споља и изнутра, дали су IV дурмиторски и IV никшићки, а два зетска батаљона са четом на Барама Бојовића нијесу се снашли због немања веза са осталим јединицама, јер су — на основу раније процјене ситуације — били добили специјалан задатак у циљу продора у непријатељску позадину. Истина, ми о зетским батаљонима још немамо извјештаја, а вјероватно је да ћемо данас добити податке и о њима, те ћемо имати бољи преглед ситуације.

Ми смо јуче дали конкретна наређења свакој јединици (I никшићком, IV дурмиторском и IV никшићком и зетским батаљонима), која се састоје у томе да се више не смије дозволити несметани продор непријатеља и да се на положајима: Студено — Градачка Пољана — Ћеранића Гора прими битка, а, у крајњем случају, да се брани Шавник на к. Крновска Глава и к. Јаблан и да се спријечи сваки продор непријатеља у праЕцу Бијеле и Боана, тј. у ваш бок. Осталим никшићким батаљонима наредили смо да по сваку цијену једним ланцем од Студеног преко Пресјеке бране пролазе према Пиви, а њихов V батаљон ставили смо под команду ЛоЕћенског одреда, да, у случају непријатељског продирања према Пиви и Голији, ловћенски батаљони, заједно са V никшићким батаљоном и са I и II никшићким, преузму на себе одбрану правца Пива — Голија — Херцеговина — Дурмитор. Ми у односу на непријатељске снаге и на морал наших јединица имамо и сувише мало снага да би[смо] могли дати једну већу битку, пресјећи непријатеља и тако га одбацити према Никшићу. Зато смо хитно од врхоЕног штаба тражили да нам на овом правцу стави на расположење Пролетерску бригаду (која и иначе долази на нашу територију — Срез шаЕнички), са којом би[смо] и са нашим снагама овдје извршили отсијецање непријатеља од базе Никшић, убацивање батаљона у непријатељску позадину и уништење непријатеља између, отприлике, Граца и Гвозда.

Ако сте ви успјели очистити Колашин, наше је мишљење да би[сте], пошто је непријатељска офанзива у овом правцу најјача, требали пребацили овамо извјесне снаге правац Бијела — Баре Бојовића, које би једновременно чувале те правце и садејствовале са нашим јединицама на овом сектору, те би један од тих батаљона, у случају наших успјеха, могао бити искоришћен за упад у Ровца и дио Мораче с ову страну ријеке.

Важно је да на овом сектору италијанске и четничке снаге сарађују најтјешње, тако да италијанска моторизација и артиљерија прво прокрчи пут, а онда за њима наступа комбино-

ГЛАВНИ ШТАБ

НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ

ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУЈ

Бр. 922

1942 год.

Другу

Милану Билићу,
депутату Врховног штаба
НОП и ДВ Југоисточне

П р и л о ж е њ е

Друже Било,
Обавјештавамо те о ситуацији која се у данашње време развија у твојој области.

Италијанско-четничке bande предузеле су доста значајну организацију у правцу Шиника и Рована, са циљем да разоружају снаге и да умање ниво тогитизације Мојковца и наше садашње успјехе код Олашине. Не знамо тачно јачину италијанских снага, но може се закључити по моторизацији и артиљерији да је употребљавају да су већине снаге врло велике и да им је једна од основних намера - разбити наше снаге и у плану оштећивати нашу је окупатор предузео према Босни, пошто је оштећивати и спрјечити консолидацију прилика од нас и због значајног учешћа наше војске. Окупатор је заједно са четницима постигао највеће успјехе 18. октобра је успио да, због слабог или никаквог отпора наших јединица, заузме Буковик, Брезову Главу и околне и несметано продужи ка Глави и Брезови Бајовица. Нарочито слаб отпор, због дјелова неких јединица снага и изнутра, даде су IV Дарматорски и IV Никшићки, а два Зете-на баталона заједно са Баре Војовића нијесу се снажили због немачке везе са осталим јединицама, јер су - на основу раније прегледа ситуације - били добијали спешнији задатак у циљу продора у непријатељску позадину. Истина, и IV Зете-на баталона још немамо извјештаје, а вјероватно је да ћемо добити добри податак о њима, те ћемо имати бољи преглед ситуације.

Иако смо јуче имали конкретна извјештаја о јединицама (I Никшићки, IV Дарматорски и IV Никшићки и Зете-на баталона), која се састоје у томе да се већ не види да се још дозвољава несметан продор непријатеља и да се на путу налазе: Студено-Градач и Пољана-Кераније Гора, прима битка, а у овим случајима се брзо свини ка и. Грива Гора и. Јаблица. Још се види да се снага продор непријатеља у правцу Бјеле и Босна, тј. у правцу, осталим Никшићким баталонима извјештајом смо да је под овим циљем јединицама од Студеног према Гривеке брине пролазе према Пиви, а њихов битијаси стављајмо под своју контролу од околних, да у случају непријатеља од продора према Пиви и Гриви, дајемо баталони заједно са IV Никшићким баталоном и са I и II Никшићким, преузму на себе одбрану планине Пиви-Грива-Херцеговина-Дурићор. Иако у односу на непријатељске снаге и на морал наших јединица имамо и још мало снага да би могли дати једну нову битку, прегледавши ситуацију и да се одлучи поново према Билићу. Зато смо хитно од Врховног штаба тражили да нам на овом правцу ставе на располагање Пролетерске бригаде (која и, иначе, долази извјештајем у реторичку - срез навијачки, са којим би се наше снаге оидје извршиле тојачна непријатеља од базе њихови, дајемо баталона у непријатељској позадину и извјештаје непријатеља намећу отприлике Грива и Грива).

Ако смо ви успјели очистити Олашину, наше је мишљење да би, пошто је непријатељске организације у овом правцу најјача, требало преоптерети снаге извјештајом снага правца Бјела-Баре Војовића, да је би једновремено чување те планине и снага јединицама са нашим јединицама на овом сектору, те би је ни од тих баталона у случају наших успјеха могло бити искоришћено за упад у Босну и као Мораче с ову страну ријеке.

Највише је да на овом сектору италијанске и четничке снаге сарађују и тојачно, тако да италијанско-четничке и артиљерије прво промичу пут, а онда за њима наступа комбинација италијанско-четничке пјешадије. Још је то, наше јединице располажу са нашим артиљеријским мунитије, те је и то један од разлога да се не могују примити одлучна битка, јер се боје неуспјеха, што би значајно разоружало четничке јединице.

Иако смо још имали савијашни чарен, иако смо послати два члана Главног штаба да преузму дјелатно извјештаје јединица, те да се одлучују сви на терену, јер је то јединицама.

вана италијанско-четничка пјешадија. Још уз то, наше јединице располажу са малим количинама муниције, те је и то један од разлога да се не усуђују примити одлучну битку, јер се боје неуспјеха, што би значило разоружање читавих јединица.

Ми ћемо одмах или сами ићи на терен, или ћемо послати два члана Главног штаба да преузму директно руковођење јединицама, те да тако одлучују сами на терену, јер је то једини излаз.

Извјештаваћемо вас редовно преко Боана' о свакој пркзмјени и договарати се са вама у циљу стварања заједничких планова за рјешење ове ситуације.

Од друга Саве Ковачевића, откако је отишао за Ловћенски одред, немамо [још] никаквог извјештаја, иако смо му неколико пута писали и тражили од [њег] да нас обавијести о тамошњој ситуацији. Истина, постоји вјероватноћа [да је] — пошто су се биле појавиле четничке банде у Рудинско-трепачкој општини — веза између нас и њега била прекинута, да су због необавјештености његови курири пали у руке четничких банди. Ми смо му поново писали јуче и тражили од њега да успостави везу са нама и да нам пошаље детаљан извјештај, и чим ма шта добијемо од њега, одмах ћемо вам писати. Иначе овако Главни штаб не само да не може руководити свим нашим снагама, него је, такорећи, отсјечен и сведен на руководство снага које се налазе у Срезу никшићком. Зато опет понављамо, Митар и Пеко ће отићи сјутра према Шавнику, да би се повезали са вама и заједно са вама преузели руководство са снагама на ова два најважнија сектора. У Главном штабу ће остати друг Иван, друг Блажо и друг Саво Оровић, јер је ово једини излаз из ове ситуације. Не треба схватити да је ситуација на овом сектору тако критична да ми нећемо наћи рјешења, само морамо бити брзи, јер непријатељ искоришћава нашу неактивност и непримање борби и присиљава нас на оно што њему конвенира, а то је на фронтални начин ратовања.

Ми смо раније писали Врховном штабу, а јуче смо преко телефона углавном обавијестили Жабљак о новонасталој ситуацији и они су одмах послали курира за Врховни штаб.

У посљедње вријеме осјећа се превирање у Срезу никшићком, слично оном које се дешавало осталим срезовима, и то се у доста јакој мјери одражава, због слабости партиских организација и руководећег војничког кадра, и у нашим војним јединицама. — Питање исхране није проблем, а не може се рећи ни да су наше јединице сасвим преморене, те је, такорећи, један од најважнијих, ако не и најважнији разлог — слаб по-

литички рад, с једне стране, — неосјећање војног руководећег кадра и снажан притисак непријатеља на свом правцу, с друге стране.

Понављамо: ми ћемо предузети све да заједно са руководећим друговима поправимо ово стање и да наметнемо непријатељу нашу партизанску тактику.

Извијестите нас подробно о развоју догађаја на том сектору, а у случају чишћења Колашина, пошаљите нам конкретне податке, да би[смо] могли издати једно саопштење које би у овој ситуацији прилично помогло и окуражило масе, што је најважније у једном оваквом превирању.

С другарским поздравом —

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

Политички комесар

Командант

П.С. Данас добисмо извјештај од Штаба Зетског одреда у коме нас извјештава да су зетски батаљони, по раније примљеној наредби, отишли у непријатељску позадину, правац Пипери — Бјелопавлићи, ради извођења замашнијих акција у непријатељској позадини. Због новонастале ситуације ти батаљони немају моментано везу с нама, но ми ћемо се постарати да у најскорије вријеме успоставимо ту везу. Због одласка ова два батаљона правац према Бијелој остао је незаштићен, зато би требало одмах наредити да се два наша тамо батаљона одмах пребаце на тај сектор због чувања нашег бока. Ја¹ и М.[итар] одлазимо овог момента за Шавник, одакле ћемо отићи на наше положаје, [ради] организовања отпора и консолидације прилика у батаљонима. Јутрос смо добили извјештај друга Терзића и ми смо мишљења да, послије завршених операција тамо, друг Терзић одмах крене за Главни штаб.

Другарски поздрав

¹ Пеко Дагчевић

БР. 121

УПУТСТВО ГЛАВНОГ ШТАБА НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ
И БОКУ ОД 19 МАЈА 1942 ГОД. КОМАНДИ МЈЕСТА КРСТАЦ
ЗА СМЈЕШТАЈ РАЊЕНИКА И КОНТРОЛУ РАДА БОЛНИЦА¹

сл.
19 маја

КОМАНДИ МЈЕСТА

К р с т а ц

Примили смо ваш извјештај од 18 о. м. бр. 87/42 који је упућен Команди Никшићког подручја. Са вашим извјештајем врло смо задовољни и видимо да сте и ви, као и народ из Пиве, одазвали се патриотском позиву у погледу преносења и смјештаја рањеника, као и њихове исхране.

Са рашим приједлогом, у погледу лијечничког прихватилишта у Миљковцу, слажемо се. И ми ћемо током данашњег дана поново писати једном од лијечника из те болнице да одмах отпутује за Штаб Никшићког одреда и подузме све мјере у погледу организације прихватилишта. Чуди нас како љекари нијесу досада схватили оно наше прво наређење и како ниједан досада није отпутовао позади фронта, јер тамо се воде борбе, људи се свакодневно рањавају, а никога нема ко би тим друговима указао прву помоћ.

Ваша команда надлежна је у погледу свих прописа за болнице и рањенике, исто тако она и дисциплински контролише читав болнички персонал и лијечничко особље. Чуди нас како је друг др. Божовић иступио са неким приједлозима који су у противности са нашим наређењима у погледу исхране болесника. Ми смо упутства (таблицу) за исхрану дали по претходном споразуму са стручним лицима, водећи рачуна о економском положају у којем се налазе наше партизанске јединице и наш народ. Та се упутства не смију самовољно ни од кога кршити. Све приједлоге и савјете друга Божовића примаћемо са задовољством, али га претходно треба упозорити и упознати са нашом ситуацијом. Упутства о исхрани имају да остану на снази. Што се тиче млијека за болницу, путем добровољних прилога организујте, уколико за то постоје услови. Ту врло опрезно поступити са народом, јер народно повјерење не смијемо злоупотребљавати, као што је досада више пута рађено.

¹ Редакција располаже копијом упутства.

Са Италијанима заробљеницима поступите у смислу вашег приједлога и упослите их око изградње барака. Уколико ту не би имали посла, можете их давати НОО на употребу... Дато је наређење команди подручја да храна која њима припада, да им се издаје у цијелости. Извијестите нас да ли Команда подручја шаље тим Талијанима њихово слѣдовање.

Постараћемо се на неки начин да помогнемо другове у погледу начина вођења партизанског рата према Гацком. Наша помоћ засада може да буде једино савјетодавна, пошто су нам све снаге ангажоване у пуној мјери на положајима у борби против окупатора и четника.

Шаљите извјештаје Команди подручја, као и нама, што чешће, јер ће се на тај начин најбоље успоставити правилна координација рада.

Немамо прецизнијих података о ситуацији према Колашину и Грахову, зато вас не можемо обавијестити. Према Шавнику вама је ситуација свакако позната.

Територију ваше Команде бранићемо из више разлога (болница, магацини резервне хране, положај према Босни и Херцеговини и др.). Наша одбрана може да буде само у оном случају успјешна ако је чврста позадина; зато ви сви тамо који сте на терену уложите све снаге за развијање политичког рада. Команда мјеста мора нарочито посветити пажњу информативној служби, како би на вријеме било сузбијено свако роварење или отворени препади петоколонашких елемената.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар

Командант

П. С. Писмо смо упутили Команди подручја и обавијестили је о овом одговору, да би се она знала управљати.

БР. 122

**НАРЕЂЕЊЕ КОМАНДАНТА НИКШИЋКОГ НОП И ДО ОД 19
МАЈА 1942 ГОД. ЗА ПОЈАЧАЊЕ БУДНОСТИ ПРЕМА НЕПРИ-
ЈАТЕЉСКИМ ЕЛЕМЕНТИМА НА ПОДРУЧЈУ КОМАНДИ МЈЕ-
СТА ВРАЋЕНОВИЋА И ВЕЛИМЉА¹**

КОМАНДИ МЈЕСТА

Враћеновићи и Велимље

Извјештавају нас из Оперативног штаба да су се у прилично великом броју појавили тамо неки типови из вашег подручја који проносе алармантне вијести, са којима изазивају нерасположење и деморализацију народа и војске у Херцеговини. Ови типови путују са одобрењем и објавама команди мјеста у циљу, тобоже, обављања приватног посла.

С обзиром на ситуацију која влада на овој територији, са овим вам се наређује да се више никоме не могу издавати објаве да путује на ту територију, а и на друге територије нашег подручја и то треба спречавати и ограничавати. Изузетак од овога могу бити лица која путују службеним партизанским послом.

Осјећа се и то да се непријатељски елементи скитаре по ноћи нашом територијом. Због тога издајте наређење свим вашим сеоским стражама да послвије 8 сати увече па до сванућа забране свако кретање, сем оне ко буде знао знаке распознавања.

Командире стража подвргните вашој строгој контроли. Уведите праксу да свака 24 сата писмено или усмено подносе извјештај о стању на својој територији. Командири стража одговарају команди мјеста за свој рад, а са секретарима сеоских народноослободилачких одбора договарају се у погледу стражарске службе. Да се онемогући давање оружја исувише недораслој омладини за војску. Ово нарочито важи за женску омладину.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

**Командант Никшићког
НОП одреда
Сава Ковачевић**

Једна чета од 50 партизана из Херцеговине упућује се сјутра или прекосјутра преко Црквице у прав-

¹ Наређење је командама мјеста пренесено преко телефона.

цу Велимља. Њезин задатак је да прокрстари вашом најнесигурнијом територијом. Када дође на вашу територију договорите се са њима куда да се крећу. Свакако је потребно да прођу кроз Сомину и Јеловицу и назад, подножјем Бањске општине у правцу Грахова, па онда у правцу гдје то буде изискивала данашња ситуација. Одржавајте сталну везу са нашим партизанима који се налазе у Трепчима — као и са другом Петром, те нас о свему извјештавајте.

Непријатељ је јуче на централном дијелу нашег фронта извршио напад и после десеточасовне борбе, уз жртве од 40 мртвих, пробили су наш центар те су се наши повукли на нове положаје. Наша крила и даље су задржала старе положаје и ноћас су извршили један контранапад на непријатеља. Наши успијевају са својом офанзивом према Колашину, тако да је прексиноћ било у питању заузимање града Колашина. ТалИјани, да би сузбили нашу тамошњу офанзиву, заједно са четницима врше офанзиву у правцу Шавника и Бојовића Бара. Већ 2 дана немамо извјештаја о исходу борбе. Још се надамо помоћи са стране на овом нашем сектору. У питању је велики број људства због исхране, све учините да се преброди ова криза која није дугачка, те у ту сврху спремајте храну за војску.

Сава

Примљено у 10 сати, 19 маја 1942

Примио
М. Пејовић

ДИРЕКТИВА ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА СКОЈА ЗА ОКРУГ
НИКШИЋКИ ОД 19 МАЈА 1942 ГОД. ЗА РАД СКОЈА У УДАР-
НИМ БАТАЉОНИМА¹

БАТАЉОНСКОМ КОМИТЕТУ СКОЈ-а УДАРНОГ
БАТАЉОНА

Гдје буде

Драги другови,

Потребито је да нам пошаљете опширан извјештај о раду СКОЈ-а у вашем батаљону, о конференцијама које одржавате и о васпитном раду. Сигурно да сте добили директиве ЦК СКОЈ-а „— Задаци скојевских организација у партизанским јединицама —” и исте прорадили. Раду СКОЈ-а у војсци мора се посветити највећа пажња. Уредно, најмање једанпут недјељно, одржавати састанке. Састанке дијелити на политичке и васпитне. На политичким састанцима нарочито посветити пажњу данашњој ситуацији у Црној Гори. Објашњавати да привремени успјеси окупатора и четничких банди не смију ни најмање поколебати нашу омладину. Васпитавати их у овако тешким моментима да одржавају свој високи морал како је то и досада увијек знала наша омладина. Нарочито велику пажњу посветити објашњавању првوماјске наредбе друга Стаљина и шестомајске друга Тита.

Васпитним састанцима такође посветити много пажње. У томе треба бити нарочито уредан. Прорађивати литературу марксистичко-лењинску. Начин прораде тако удесити да омладина што више научи на овим састанцима.

Организовати културни рад у батаљону. Организовати течајеве за неписмене. Исто тако омладину треба упознавати са основним појмовима из историје и земљописа.

Раду омладине у позадини треба указати што већу помоћ. Овај рад је много ослабио услед тога што је велики број омладине пошао у војску, тако да је омладина остала без својих руководилаца. Зато је потребито да што чешће организујете састанке са њима, како СКОЈ-а тако и ЦНО. Настојте да створите што чвршће везе и јединство са омладином у позадини.

Извјештаје о раду у војсци као и о томе шта сте учинили за рад у позадини треба да што уредније шаљете, недјељно или у 10 дана најмање једанпут. А по пријему овога писма поша-

¹ Директива је достављена свим комитетима ударних батаљона Никшићког НОП и ДО.

љите нам извјештај о раду у батаљону, о броју СКОЈ-еваца, о социјалном саставу батаљонског Комитета и о сналажењу омладине у данашњој ситуацији.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. п.;

19-V-1942 године

Другарски поздрав
ОК СКОЈ-а
Никшић

БР. 124

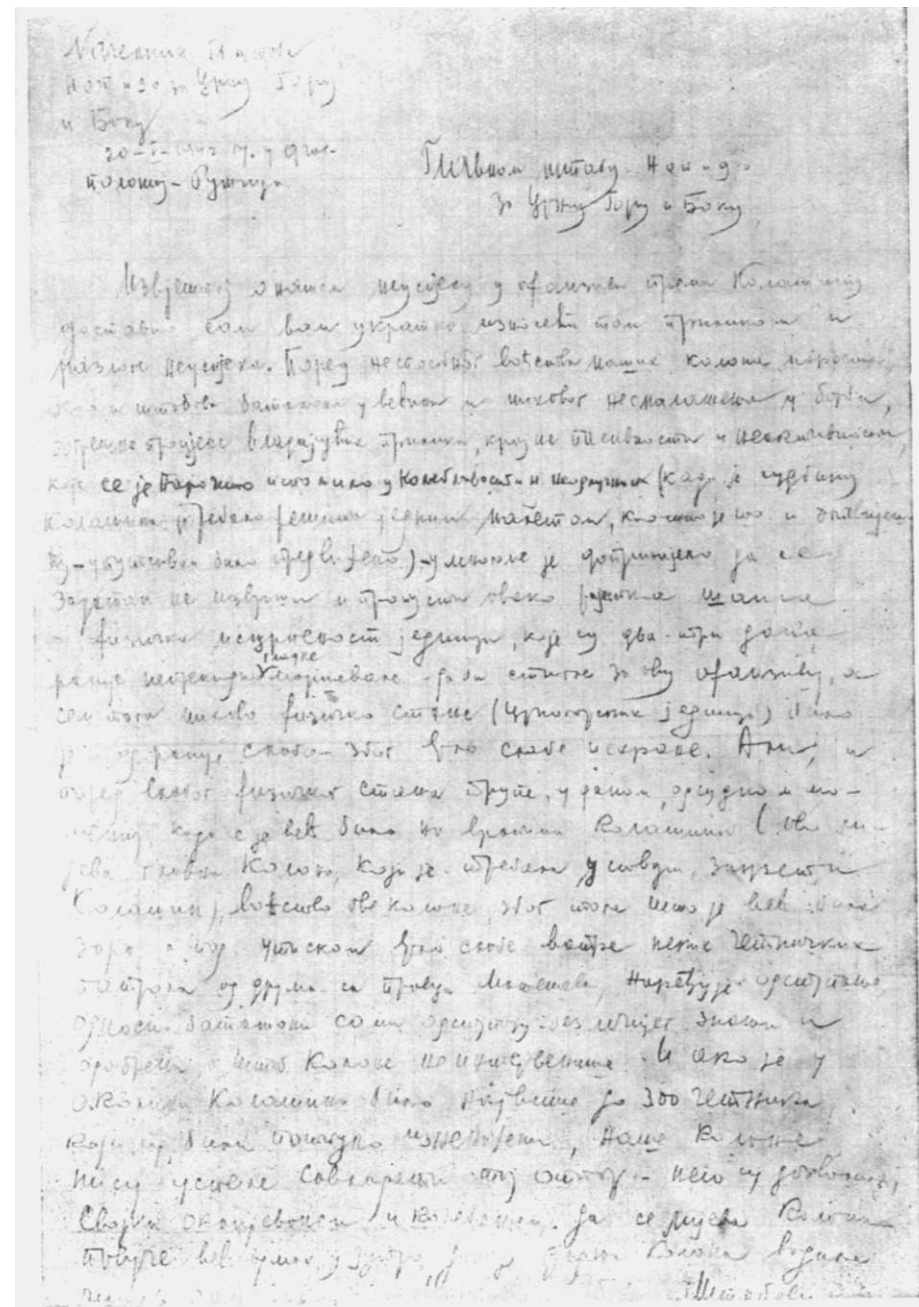
ИЗВЈЕШТАЈ НАЧЕЛНИКА ГЛАВНОГ ШТАБА НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ ОД 20 МАЈА 1942 ГОД. О УЗРОЦИМА НЕУСПЈЕЛОГ НАПАДА НА КОЛАШИН И БОРБАМА ПРОТИВ ЧЕТНИКА У ДОЛИНИ РИЈЕКЕ ТАРЕ¹

НАЧЕЛНИК ГЛ. ШТАБА
НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
20-V-1942 год. у 9 час.
Положај — Ружица

ГЛАВНОМ ШТАБУ НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

Извјештај о нашем неуспјеху у офанзиви према Колашину доставио сам вам укратко, износећи том приликом и разлоге неуспјеха. Поред неспособног вођства наших колона нарочито, као и штабова батаљона у већини и њиховог несналажења у борби, погрешне процјене владајућих прилика, крајње пасивности и неактивности, које се је нарочито испољило у колебљивости и неодлучности (када је судбину Колашина требало ријешити једним налетом, као што је то и заповијешћу — упутством било предвиђено), — у многоме је допринијело да се задатак не изврши и пропусти овако ријетка шанса физичка испуљеност јединица, које су два-три дана раније непрекидно гладне маршовале — да би стигле за ову офанзиву, а сем тога њихово физичко стање (црногорских јединица) било је и од раније слабо — због врло слабе исхране. Али, и поред слабог физичког стања трупе, у даном, отсудном моменту, када се је већ било на вратима Колашина (ова лијева главна колона, која је тре-

¹ Оригинал извјештаја је у рукопису.

Фотокопија прве стране документа бр. 124

бала, уствари, заузети Колашин), вођство ове колоне, због тога што је већ била зора, а под утиском врло слабе ватре неких четничких патрола од друма — са правца Матешево, наређује отступање, односно баталони сами отступају — без ичијег знања и одобрења, а Штаб колоне не интервенише. Иако је у околини Колашина било највише до 300 четника, који су били потпуно изненађени, наше колоне нису успјеле савладати тај отпор — него су добили, својим оклијевањем и колебањем, да се лијева колона повуче већ одмах ујутро, док је средња колона водила читав дан борбу на Марковом Брду. Штабски колзна брзо налазе извињење и оправдања за неизвршење овога задатка, али на крају ипак признају своје крупне грешке које су починили при извршењу овога задатка.

Пошто је лијева колона, због промијењене ситуације код Мојковца, била у незгодној ситуацији у погледу повлачења на онострану обалу, ми смо са 1 батаљоном у садејству са батаљоном Бјел.[опољског] одреда очистили четничке банде и набацили их на Бјеласицу, ка Шишки и Равној Ријеци. Међутим, лијева колона је прегазила Тару код Сјерогошта 17/18 — ноћу и пребацила се на онострану обалу Таре, послје 3-4 непреспаване ноћи. У овој акцији ми смо имали око 15 мртвих и толико рањених, док су четници имали око 28 мртвих (пребројених), 18 рањених и 1 заробљеног; заплијенили [смо] 5 пушака.

Физичко стање наших јединица послје ове акције ка Колашину било је такво да-су људи били стварно на крајњој граници физичке могућности. Ми смо одмах распоредили јединице у циљу што бољег одмора и опоравка, водећи рачуна и о тактичким обзирима.

Међутим, када смо планирали нову офанзиву ка Колашину у најскорије вријеме, а по претходном споразуму са Начелником Врховног штаба (који је био код нас 1 ноћ — и одмах отпутовао за Врх. штаб), четници су предузели офанзиву, долином Таре (обема странама) ка Мојковцу, и то 19-V- у зору. Наше трупе на В. Препрану без отпора су напустиле овај положај и повукле се на лијеву обалу Штитаричке Ријеке¹. Ми смо се одмах ријешили да дочекамо четничке банде на положају: лијева обала Штитар. Ријеке — Говедари — Вечериновац — Подбишће — Пржишта, и да са те линије предузмемо противнапад, да их одбацимо и гонимо ка Колашину. Баш кад су већ наше јединице биле припремне за извођење ове акције, четници су друмем Колашин — Мојковац (мост) — нагло, са 5 камиона четника и са 4 мотоциклиста (са пушкомитраљезима на мотсру), упали у Подбишће, брзо се развили за борбу, овладали мјестом на Тари и косом изнад — западно од моста, пошто су

¹ На карти р. Штитарица

лако савладали нашу посаду — засједу од 1 омлад. чете на М. Препрану и тешки митраљез, који је био изнад моста на коси, [јер] брзо је умакла његова послуга. Овим изненадним продором четника према нашем лијевом крилу и боку настала је борбена криза, коју смо одмах — магновено¹ покушали парирати упућивањем једног батаљона са 1 пролетер. четом у противнапад — јуриш у циљу уништења ових четничких банди које су се већ почеле пењати уз Вечериновац од Подбишћа. После жестоког судара у густој шуми, наше јединице биле су одбијене и принуђене на повлачење ка Скари. Ми смо повукли наше лијево крило на Скару и положаје непосредно западно од Поља. Непријатељ је појачао свој притисак са В. Препрана нарочитом топовском и бацачком ватром. Пред оваквом новоствореном ситуацијом ми смо се задржали на положају Јаворова Гл. — Говедари — Скара. Физичко стање наших трупа, а сљедствено томе и морално, било је још теже него раније — нец>средно после колашинске акције. Наше јединице у оваквом морално-физичком стању нису способне за извршење и најлакших дефанзивних задатака, а камоли за предузимање неке замашне офанзиве — или противнапада. То се је јасно увидјело у току ових посљедњих дана борби, — а нарочито у току 19-V-, када се јединице не могу ни кретати ван борбене зоне, а камоли водити жилаве и упорне борбе са четничким бандама, које су далеко надмоћније у наоружању и физичкој снази. Имајући пред очима овакво тешко морално-физичко стање свих наших јединица, да њихова борбена способност сваког часа непрекидно прогресивно опада и доводи у опасност њихово организационо постојање као војних — борбених формација, ми смо се одлучили (делегат Врх. штаба друг Ђидо и ја) да наше јединице Цђвучемо мало дубље — испод непосредног непр. притиска и да их, држећи прикупљеније, одморимо, освјежимо и морално-физички ојачамо и оспособимо за нове задатке. У томе циљу, водећи рачуна првенствено о тактичким обзирима, ми смо повукли, ноћу 19/20, у највећој тајности, наше јединице (уствари наше лијево крило) на сљедећи положај: Градиште — Вратло — Јабланов Врх — Мужиче — Јаворова Глава — Говеђа Глава — Ћоров Врх — к 1597 — Калудра — Тара.

Нарочито напомињем да је глад највећи непријатељ наших јединица, та неман је физички просто сатрла наше батаљоне и досвела у питање њихову употребљивост и егзистенцију уопште. Посљедице глади су очевидне, и ако на вријеме не предузмемо потребне мјере, ми ћемо истопити наше јединице и довести у питање њихову даљу употребљивост за борбене задатке.

¹ истог тренутка

Најзад, старјешинско особље наших јединица је врло слабо, ово се нарочито односи на већи број команданата и командири у одредима. Зато и овоме питању поклонићемо пуну пажњу на реорганизацији командовања и да их уздигнемо.

Ми ћемо настојати да одморимо — и оспособимо што боље наше јединице за будуће задатке.

Данас ће друг Ђидо отпутовати за Врх. штаб гдје ће изнијети војно-политичку ситуацију на овоме оперативном подручју.

Ми ћемо вас редовно извјештавати о свему благовремено.

С. Ф. — С. Н.

Друг. поздрав

Начелник Штаба
Терзић¹

БР. 125

**НАРЕЂЕЊЕ ВРХОВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
ОД 21 МАЈА 1942 ГОД. ШТАБУ ПЛАНИНО-ПИВСКЕ ГРУПЕ
ЗА ИЗВОЂЕЊЕ НОЋНИХ ПРЕПАДА И УБАЦИВАЊЕ МАЊИХ
ПАРТИЗАНСКИХ ОДЈЕЉЕЊА У ПОЗАДИНУ НЕПРИЈАТЕЉА**

**ВРХОВНИ ШТАБ
НАРОДНО ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ПАРТИЗАНСКЕ
И ДОБРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
21-У-42 године
17 часова**

ДРУГОВИМА ЋЕТКОВИЋУ И КАПИ

Ваше предузете мјере добре су, само немојте разбацити људство. Потребно је да ноћним препадима нанесете непријатељу осјетне ударе.

Из Дурмиторског одреда обавезно пребаците на терен у позадину непријатеља неколико лаких одјељења, јачине 20 до 40 људи. Без тога не може се успјешно ратовати. Ово људство мора бити поуздано и борбено.

За цио рад на терену дајемо вам пуну иницијативу. Извјештавајте нас често о свим догађајима.

На фронту пл. Војника нема ништа ново.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

**КОМАНДАНТ
НАРОДНО ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ПАРТИЗАНСКЕ
И ДОБРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ**

¹ Велимир Терзић

БР. 126

УПУТСТВО ГЛАВНОГ ШТАБА НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ И
БОКУ ОД 21 МАЈА 1942 ГОД. ШТАБУ ЗЕТСКОГ НОП И ДО
О НАЧИНУ ДЕЈСТВА ОДРЕДА И ОБАВЈЕШТЕЊЕ О СИТУ-
АЦИЈИ КОД КОЛАШИНА И НА ДРУГИМ СЕКТОРИМА¹

Г Л А В Н И Ш Т А Б
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ
ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
Бр. службено
21 маја 1942 год.

ШТАБУ ЗЕТСКОГ ОДРЕДА

П о л о ж а ј

Примили смо ваше писмо² прије два дана. Са писмом — из-Ејештајем у принципу се не слажемо, јер ви сте на батаљонском збору закључили да, пошто се батаљон не може одржати као цјелина, да се подијели у водове или мање групе и да тако дјелује.

Овакав закључак неправилан је и разбијачки и води ка ликвидацији самих батаљона. Чуди нас како сте до оваквих закључака могли доћи, јер, и када вам је цио батаљон на окупу, имате појава да вам поједини бјеже или се јављају као болесници. Шта би тек било када остварите ваш закључак? Вама ће се батаљон распасти као цјелина и остаће послје неколико дана од читавог батаљона само неколико активиста, а остали ће једноставно поћи својим кућама или се загубити у циљу ликвидације³, или ће они који остану и даље вјерни народу и Народноослободилачкој борби бити уништени од непријатеља.

Ви сами врло добро знате да смо појединце оставили на терену, када смо напустили наш терен, па су ти људи углавном остали неактивни; још к томе треба додати да су то, по нашој процјени, били најбољи наши партизани. Разлог је тај што су ти људи остали невезани са својом матицом, било Партијом или партизанском јединицом, па су се тако постепено ликвидирали, правдајући своју неактивност више пута и измишљеним тешкоћама.

Овакав закључак нас је још више изненадио јер је дошао од једнога штаба који стоји на достојној висини у нашим пар-

¹ Редакција располаже копијом упутства.

² Види докуменат бр. 108.

³ Овдје ријеч „ликвидација“ значи намјерно губљење везе са Народноослободилачким покретом, да би се избјегле опасности којима се било изложено.

тизанским редовима. Зато, другови, морате одмах по пријему овога нашег писма измијенити ваш закључак, тј. батаљон мора остати у цјелини, не цијепајући га у никакве групе. Поред тога, ви морате измијенити и политички курс у вашим јединицама, јер такав закључак дошао је као посљедица једног неправилног политичког гледања уопште на ствари. Има ту, објективно гледајући, ликвидаторства и опортунизма! Ликвидаторство се огледа у томе што ће таква диоба наших јединица довести до распадања наших јединица, а тиме самим и до ликвидације Народноослободилачке борбе — разоружања народа и Партије. Опортунизам, јер сматрате да ћете се тим начином борити са мање тешкоћа — линија мањег отпора, не водећи при том рачуна о крајњој линији таквога рада и таквих закључака. Вас ће, може бити, изненадити ове политичке консеквенце, али оне имају основа у вашим закључцима. Другови, извршите ревизију у вашем политичком гледању о овом крупном политичком и војничком питању.

Ситуација: Непријатељ је одмах по вашем одласку 17 маја направио продор и доспио [до] Крнова. Но пошто је наишао на слаб или, боље рећи, никакав отпор наших снага, а пошто је и његов циљ уништење наше живе снаге, свој правац напада окренуо је према Пиви, и напустио све положаје до Буковика, те ће наш IV ударни батаљон Никшићког одреда заповјесити током данашњег дана Коњско — Дажник. Ми немамо овдје снага да би[смо] извршили противнапад, иако би[смо] у садањој ситуацији имали успјеха због заузетости непријатеља у правцу Пиве.

Наша акција, усмјерена у циљу заузимања Колашина, није успјела и наше су се јединице повукле на почетне положаје. Ни ситуација на територији Ловћенског одреда није баш најбоља. Није се успјело да се зада непријатељу један снажнији ударац, који би наше јединице освјежио војнички и политички. И тамо се налазимо у сталној дефанзиви. Морал код јединица није слаб.

Стојимо у ближем контакту са Врховним штабом. Надамо се да ће за дан-два доћи I пролетерска бригада у цјелини и да ћемо у заједници са њом припремити неке замашније акције.

Ваш задатак је у вези са овом ситуацијом: да се извлачите у правцу Бара Бојовића и одатле ћете успоставити везу са III зетским батаљоном „Бајо Секулић“, који ће се налазити на вашем лијевом крилу — с. Бијела, и IV ударним никшићким — Коњско. Уколико се ситуација измијени, ви морате преко патрола успостављати [везу са овим] јединицама. Ту морате бити врло будни. Провлачити се највећом тајношћу и то ноћу — да би остали непримијећени од народа.

Уколико постоје могућности, ми препоручујемо да оставите двије чвршће групе. Једну, коју ћете упутити у правцу Куча да тамо активира наше партизанае, уколико их је остало, и да тамо ради политички и војнички. Тој чврстој ударној групи морате дати тачно одређене војничке и политичке задатке, снабдјети [је] и са потребним политичким материјалом и са свим потребним упутствима. Та група има да се креће на терену Куча, Братоножића и Брската и да одржава контакт са групом коју ћете оставити на терену Пипера и Бјелопавлића. Ова друга група има да се повеже са Марковићем, који се налази тамо. Дајте инструкције како да ова група са вама одржава контакт — везу.

Другови, у оваквим озбиљнијим моментима морате развити максимум парт. политичког рада, водећи курс ка пуној болшевизацији наше Партије и стварању заиста ударних и чврстих партизанских јединица, које могу да у овим моментима одговоре задацима које пред њих поставља народ и Партија. Водећи чврст и упоран политички рад, ваше јединице чистиће се од свих колебљивих елемената, било у Партији или у партизанским јединицама. Не дозволити да се „болест и изнемоглост“ претвори [у] моћно оружје окупатора и пете колоне за разбијање наших ударних батаљона. Ваш досадашњи рад у погледу тих болести свједочи да сте допустили да у вашим јединицама засједну разорни елементи, којима чак насједају и чланови Партије (случај Миша Поповића који је на своју руку, без ичијег знања, отпуштао поједине партизанае на кућно лијечење). Ми смо зам, поводом тога, опширно писали и нијесмо увјерени да су вам курири ту пошту донијели, јер сте били пошли на пут. Када се мало ближе примакнемо, настојаћемо да се и усмено поразговарамо.

Ми ћемо, са своје стране, настојати да вас помажемо и материјалом и савјетима највише што се може.

Послије вашег извлачења упутите нам опширан извјештај преко Шавника. Ми смо сада одвојени од Главног штаба и налазимо се на терену око Шавника. Пазите се, другови, не упадајте у неке пренагљене акције, које би дошле као посљедица неког очајања или нервозе. Побједа је наша. Никада није била боља перспектива развоја прилика за нас него што је данас. Ово су посљедњи трзаји непријатеља. Зато ми у оваквим моментима морамо бити хладнокрвни и трезвени, чувајући се пренагљености и панике.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОВОДА НАРОДУ!

Политички комесар

Командант

БР. 127

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП И ДО ЗА ЦРНУ
ГОРУ И БОКУ ОД 21 МАЈА 1942 ГОД. САВИ КОВАЧЕВИЋУ
О СИТУАЦИЈИ КОД КОЛАШИНА И МОЈКОВЦА И НАРЕ-
ЂЕЊЕ ЗА ОТПОЧИЊАЊЕ ДЕЈСТВА ЛОВЂЕНСКОГ ОДРЕ-
ДА У ПОЗАДИНУ НЕПРИЈАТЕЉА

Г Л А В Н И Ш Т А Б
НАРОДНО-ОСЛОВОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ
ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
Бр. сл.
21 маја 1942 год.

ДРУГУ САВИ КОВАЧЕВИЋУ, ЧЛАНУ ГЛАВНОГ ШТАБА

П о л о ж а ј

Друже Сава,

Потврђујемо пријем твога и Вељкова писма од 14 маја
о. г. и у вези с истим одговарамо:

Сматрамо погрешним то што ви са упадима и препадима
чекате и повезујете их са овамошњим акцијама и ситуацијом.
Са акцијама тамо треба отпочети и упади и препадима треба да
буду што дубљи у позадини, јер би најбоље на тај начин раз-
били ту четничко-крилашку банду. Ми смо вам у том погледу
и раније писали. Ово је потребно и ради тога што они тамо,
како кажете, немају неких офанзивних намјера, јер им је глав-
на офанзива усмјерена у овом правцу и чекају на њен исход.
Ми им то не требамо дозволити и само брзим упадима и нашом
појачаном активношћу можемо им и морамо побркати планове.

Ви сте отпустили око 150 лица из ударних јединица, као
неспособно и неборачко људство. Ако сте ово људство упутили
у позадину да се тамо одмори и да се после одмора придружи
у позадини нашим партизанским јединицама, односно групама
које ће тамо изводити акције, онда је то правилно. Но ако сте
отпустили све њих као професоре: Лопичића, Радовића и Абра-
мовића, који су већ стигли овамо, неправилно је, јер они, онако
изнурени и безвољни, уносе, куда прођу, деморализацију и ако
не би ни једну ријеч проговорили. Поред тога, ипак се о љу-
дима мора водити рачуна, а не бацати их као сувишне. То су
људи који су од почетка водили борбу. Друга је ствар ако се
ради о неким разбијачима и сл. — које не само што треба на-
јурити него и стријељати.

Што се тиче оног стручњака у Грахову за радио-вијести,
упутите нам га одмах овамо.

Ситуација овамо изгледа овако: на сектору Никшић — Шавник четници и окупатор продрли су до Ћеранића Горе и Бара Бојовића. IV никшићки и IV дурмиторски ударни батаљони су се повлачили не дајући никакав отпор. У овим батаљонима стање није најбоље, а не задовољава ни командни састав. У њима ће се морати извршити чишћење.

Наше снаге, према предвиђеном плану, биле су пошле да заузму Колашин и биле су га опколиле, чак су биле заузеле и Башање Брдо и Доње Липово, али услед јаких напада непријатеља са леђа на колону која је ишла од Таре и заопкољавала Колашин од Матешева, — Васојевићи су напали ту колону, и она се морала повлачити у правцу Бјеласица — Мојковац. У исто вријеме био је јак напад од стране четничких банди код Бијелог Поља, правац Шаховићи — Мојковац, и на тај начин угрожавају поново ослобођени Мојковац. Према најновијем извјештају, наше су се јединице на том сектору повукле на своје полазне положаје, тј. Вратло — Лучка Гора — Марково Брдо.

Услед ситуације око Никшића и с обзиром на излазак четничких банда на Коњско, ми смо морали послати друга Митра и друга Пека да виде како и на који начин могу задржати четничко надирање у правцу Шавника. Обавијештени смо да ће једна од бригада доћи овамо код нас и већ данас 20 или 21 треба да стигне у Жабљак. Ми бригаду нијесмо тражили, већ ју је Врховни [штаб], услед ситуације у Босни, сам пребацио овамо ...

С обзиром на читаву ситуацију, нужно је да ви на том сектору пређете у оштру офанзиву и, по могућству, спустите се дубоко непријатељу иза леђа, како би био присиљен да извјесне снаге које се налазе у овом крају повуче. Свако ишчекивање шта ће овамо да се ријеши јесте штетно и омогућава непријатељу да нас бије на појединим секторима, јер са тог краја ослобођава снаге и шаље на друге секторе.

Другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

ЗА ГЛАВНИ ШТАБ
НОП И ДО ЗА Ц. ГОРУ И БОКУ
Блажо Јовановић

**ПИСМО ИНСТРУКТОРА ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА
ННКИШЊИКИ ОКРУГ ОД 24 МАЈА 1942 ГОД. МЈЕСНОМ КО-
МИТЕТУ — ХЕРЦЕГ НОВИ О ОРГАНИЗАЦИОНО-ПАРТИСКИМ
И ВОЈНИМ ЗАДАЦИМА У ВЕЗИ НАДИРАЊА НЕПРИЈАТЕЉА
НА ОСЛОБОЂЕНУ ТЕРИТОРИЈУ**

24 мај 1942 године

Драги другови, прилажем вам следећи материјал од ОК:
1) Формулар да се попуни о акцијама, 2) Образац упитника за
кадрове, 3) Писмо ПК СКОЈ-а, 4) Писмо ОК СКОЈ-а, 5) Писмо
ЦК КПЈ Покрајинском, 6) Писмо Врховног штаба (II отсек) По-
крајинском — о организовању обавјештајне службе, 7) Радио ви-
јести Главног штаба и 8) из Херцеговине нека упутства за рад
у војсци.

Видите да се постављају у овим директивама многи задаци:
организациони и војнички, те им треба посветити највећу пажњу,
с тим да се у најкраћем року поднесу извјештаји како се
то у самим директивама наводи. Анкету о кадровима имате упутити
за ОК до 1 јуна, а извјештај о акцијама — по формулару — до 10 јула.
Ако вам је могуће, обадвоје упутите до 1 јуна, јер се може десити да
вам се доцније све отежава. Анкету о кадровима (формулар) морате
умножити, да би за сваког члана упутили податке. Што се тиче
формулара о изведеним акцијама и др. то би могли на један фор.[мулар]
за подручје три општине (или можете и три формулара).

Видите из самог материјала како се мора све спроводити и да
су директиве интерне (само за чланове ОК), те поступите најбрижљивије
и најконспиративније. Друже Крсто,¹ Никола² и Саво³, ово би ви са
другом Дашом⁴ и Шћепом⁵ имали све лично да спроведете. Зрели сте
да ово правилно схватите, али ћу вам дати на крају неке сугестије у
вези са данашњом војно-политичком ситуацијом у Ц. Гори.

Наши војнички положаји измијенили су се од нашег одласка.
Наиме, непријатељ је и војнички начео један дио Грах. [овске]
општине (заузео Јабуке прије 5 дана), а такође је јуче заузео
Трубјелу и Трепча. Даље, његова офанзива иде у правцу

¹ Крсто Црногорчевић

² Никола Ђурковић

* Саво Илић

¹ Данило Навичић

* Шћепо Шаренац

Среза шавничког (од Никшића), гдје су га наше снаге задржале. Према Колашину и Васојевићима наши су се повратили на старе положаје, ма да су били очистили Горњу и Доњу Морачу, Колашинска Поља итд. Непријатељ је навалио са јаким војничким снагама, те су наши морали узмакнути.

Како видите сада је слободна територија: Шавнички срез и један дио Никшићког среза са подручјем Орјенског батаљона. Ситуација се може још погоршати војнички. Изгледа да је тенденција непријатеља ликвидирање слободне територије. Стање позадине доста је „ровито“ у Грах.[овској] и Бањској општини. Разумљиво да је то последица близине и успјеха непријатеља, те често и војници дезертирају непријатељу из страха, да би се откупили унапријед. Што се тиче наше отступнице (која вјероватно може бити врло скора), она ће бити према Бањанима, ако нас непријатељ не спријечи, или према јужној Херцеговини. Ваше евентуално повлачење дошло би према ј. Херцеговини и са њима¹ се повежите што тјешње.

У вези евентуалног војничког напуштања територије морате се припремити за следеће: 1) Настојати да на терену остане бар 50% партиског кадра. 2) На терену се мора организовати руководство МК које ће спроводити линију и акције под новим условима. Јасно је да ће имати пуно тешкоћа које се морају пребродити.

Извјестан број другова мораће живјети у строгој илегалности, држећи се најпотпуније свих правила конспирације. О томе, друже Крсто, нарочито ти поведи рачуна, јер имаш искуства. Мораће извјесни да живе и комитским животом, те и то предвидјети. Не долази у обзир повлачење становништва. Ако можете, још сада склоните и нешто резервне хране за потребе најстроже илегалности. Све ове мјере и нарочите тешкоће могу доћи у првом налету непријатеља, у моменту његовог освајања наше територије. Тада је најкритичније нашем кадру, а убрзо опет долази до повољних услова. То искуство ви имате од прије, а то се има из сада окупираних крајева Ц. Горе. Међународна ситуација даје нам пуно доказа да ће локална криза бити кратка, али морамо бити врло будни.

Сугестија моја била би да од руководећих остану Крсто и Шћепо, а по могућности и још који, али све морају учинити и предвидјети услове таквог боравка. Друг Шћепо руководио би поред осталог Об.[авјештајном] службом. О свему јавите шта сте предузели и учинили.

Овај друг В. Мартиновић долази од ОК СКОЈ-а да вам помогне у спровођењу директива по тој линији. За који дан упу-

¹ Јужнохерцеговачким одредом

тиће се два-три друга руководиоца, који имају да се пребаце у други дио Боке.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

Другарски поздрав свима

Рашо¹

П.С. Прва и најхитнија брига нека буде формирање теренске — сталне парт. организације и осигурање најчвршће везе са парт. организацијом другог дијела Боке. Даље, да већ извјестите о докончању формирања ударних војних јединица. Шаљемо вам писмо О. Комитета — Цетиње као узор (упутство) како се има радити под новим условима. Ово је писмо писано са знањем ПК, те је и за вас мјеродавно.

БР. 129

УПУТСТВО ГЛАВНОГ ШТАБА НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ ОД МАЈА 1942 ГОД. ЗА ОРГАНИЗАЦИЈУ СЛУЖБЕ ИЗВИЂАЊА, ОСМАТРАЊА И ОБЕЗБЈЕЂЕЊА²

УПУТ ЗА ОРГАНИЗАЦИЈУ СЛУЖБЕ ИЗВИЂАЊА, ОСМАТРАЊА И ОБЕЗБЈЕЂЕЊА

Познато нам је да у досадашњим акцијама са³ окупатором и четничким бандама служба извиђања, осматрања и обезбјеђења у нашим партизанским јединицама није била на завидној висини. Посљедице те неорганизоване службе тешко смо осјетили у више сукоба са нашим непријатељима, и због отсуства исте у више прилика претријели смо знатне губитке.

У циљу да би вођство појединих јединица располагало увијек са довољно тачних података о непријатељу и земљишту, да сазна право стање код непријатеља, да расвијетли ситуацију у којој се налази јединица, разбије неизвјесност и отклони изненађење и припреми све елементе за доношење једне пра-

¹ Војо Ковачевић

² Примјерак упутства с којим Редакција располаже без датума је и завршетка, откуцан на писаћој машини са мањим исправкама црвеним мастилом те је и штампан са њима. Ово упутство је расписано свим партизанским јединицама у другој половини маја 1942 год. што се види и из док. Бр. 157.

* против

вилне и смишљене одлуке за увођење своје јединице у борбу под најповољнијим условима, с тим да добивени задатак изврши са највећим резултатима а с најмање жртава,

ПРОПISУЈЕМО

овај упут за организацију службе извиђања, осматрања и обезбјеђења у партизанским јединицама.

А) ИЗВИЂАЊЕ

Циљ. — Циљ извиђања је да се прикупе подаци о непријатељу и земљишту и да се прикупљени подаци благовремено доставе своме претпостављеном штабу — старјешини ради доношења правилне одлуке о увођењу дотичне јединице у борбу под најповољнијим условима.

Потреба. — Без података о непријатељу вођство је обавијено велом неизвјесности, тајанствености, мистерије и изненађења, а посљедице овога су да се код таквих старјешина манифестује у току борбе пасивност, неактивност, колебљивост, неодлучност у командовању, лутање са својом јединицом, неправилно и погрешно доношење одлуке, и још теже и ризикантније — ангажовање јединица у борбу под непознатим приликама и околностима. Резултати таквог вођења своје јединице су пораз, или у најмању руку — неуспјех.

Зато је дужност вођства сваке јединице да планским и смишљеним организовањем службе извиђања прије борбе, у току борбе и после борбе будно и непрекидно прати све непријатељске покрете и да настоји свим силама да сазна његово право стање и вјероватне намјере у сваком моменту, у свима приликама уопште.

Дакле, извиђање је најмоћније оружје командовања, а извиђачки органи су очи и уши командовања.

Врсте извиђања. — С обзиром на даљину непријатеља извиђање може бити даљно, блиско и борбено.

Даљно извиђање врши се за рачун вишег командовања на већа отстојања, када је непријатељ удаљен од нас преко једног дана марша.

Органи за даљно извиђање су самосталне даљне извиђачке патроле. Ове патроле упућују виши штабови (овај штаб, штабови одреда, оперативни штабови здружених комбинованих јединица итд.) у циљу да се на што већој даљини ухвати додир са непријатељем, да се благовремено прикупе потребни подаци о непријатељу и његовим вјероватним намјерама, да би односни штабови могли благовремено извршити потребна прегруписања, покрете и рокирања својих јединица.

Задатак, јачину и састав, правац покрета, које податке да прикупи, начин достављања ових података, кад и у којим правцима да се врати — одређује за сваки конкретни случај односни претпостављени штаб. Јачина ових патрола не треба да буде већа од једне десетине са пушкомитраљезом. Ове патроле треба да се пробију вјешто и неопажено што дубље у непријатељски распоред, да извиде непријатељске главне снаге и да резултате свога извиђања најхитније доставе. Оне избегавају сваку борбу са непријатељем, пошто им борба није циљ, већ нужно средство да се у извјесним случајевима пробију и дођу до потребних података. У своме раду ослањају се на наше обавјештајне органе у непријатељској позадини, са истима ступају у везу и међусобно обавјештавање. Поднесени извјештаји морају бити кратки, јасни и што тачнији, наводећи увијек шта су лично видјели и осмотрили, а шта су сазнали и од кога.

Ове самосталне даљне извиђачке патроле не постоје као засебне формациске јединице, већ се упућују и одређују према потреби и нахођењу дотичних старјешина, а према развоју ситуације на дотичном правцу операција.

Блиско извиђање врше штабови одреда и батаљона на ближим отстојањима, тј. на даљини до једнодневнoг марша (30 км.). Органи за блиско извиђање су извиђачке чете и извиђачка одјељења.

Извиђачка чета је формациски стални извиђачки орган штаба одреда. Она је јединица одреда. Ова се чета има одмах формирати у сваком одреду од најбољих бораца из састава свих батаљона сразмјерно, бораца са добрим видом, слухом и јаким ногама, у јачини од 35-40 бораца. Она се дијели на 3 вода, а сваки вод на по двије десетине. Од наоружања сваки вод ове чете треба да има по 1 пушкомитраљез.

Команду чете образују командир чете и политички комесар које ће одредити штаб одреда.

Извиђачка чета носи назив, напр.: „Извиђачка чета комског НОПО“.

Задатак те извиђачке чете је да на даљини једнодневнoг марша испред свог одреда, — до 30 км —, у правцу непријатеља, прикупља податке о непријатељу и земљишту, и да те сређене податке команда чете доставља благовремено своме штабу одреда.

Извиђачкој чети је основни и битни задатак извиђање. Ова јединица не води борбу, нити јој је циљ борба, борбу води само по нужди — кад не може да се пробије и да дође до потребних података.

Начин извиђања. — Било да је одред на мјесту или у покрету, извиђачка чета мора се увијек налазити између свога

одреда и непријатеља, и то што ближе непријатељу, у сталном додиру са њиме. За извођење извиђања на рејону свога одреда, извиђачка чета треба да развије своју извиђачку мрежу ка крилима и боковима непријатељског распореда, тежећи увијек да се њени дјелови пробију до непријатељских главних снага. Зато команда чете упућује најпогоднијим правцима за извиђање своје извиђачке водове, а ови своје десетине, а десетине патроле, које ће вјештим извиђањем и осматрањем прикупљати податке о непријатељу. Сви ови извјештаји стичу се код водника, а затим се сређују и провјеравају у команди чете, одакле се шаље један укупан извјештај штабу одреда о стању код непријатеља на дотичном правцу покрета извиђачке чете. Извјештаји се достављају редовно [по] куририма, којима увијек треба рећи куда и како да се крећу и гдје да нађу односно штаб коме се шаље извјештај. Распоред чете је лепезастог облика, према створу, облику и покривености земљишта и осталим владајућим приликама. Распоред није сталан, нити се може узети само један распоред као шаблон, односно рецепт, који треба примјенити у свима случајевима.

Пред јачим непријатељским надирањем — притиском — извиђачка чета се склања у страну од непријатеља, остајући према крилима и боку од његовог распореда, продужујући извиђање и одржавајући сталан и непрекидан додир са њиме, а не прекидајући ни једног тренутка везу са својим претпостављеним штабом.

На основу достављених података од стране извиђачке чете, штаб одреда, у духу добивеног задатка, а у вези са осталим околностима и приликама, доноси одлуку о начину ангажовања свога одреда у борби.

Извиђачко одјељење је формациски стални извиђачки орган сваког ударног батаљона. Оно се има одмах формирати од најбољих бораца сразмјерно узетих из свих чета дотичног батаљона у јачини до 15 бораца — извиђача. У наоружању овог одјељења треба да буде и један пушкомитраљез. Команду одјељења образују командир и политком које одреди штаб батаљона.

Извиђачко одјељење носи назив, напр.: „Извиђачко одјељење I ударног батаљона Никшићког НОПО”.

Задатак извиђачког одјељења је да на даљини до половине једнодневниог марша, тј. до 15 км испред свога батаљона, у правцу непријатеља, прикупља податке и да сређене податке доставља своме штабу батаљона.

Извиђачко одјељење налази се увијек између батаљона и непријатеља, тј. ближе непријатељу, у сталном додиру са њиме, па било да је батаљон у мјесту или покрету.

За свој извиђачки рад извиђачко одјељење развија своју мрежу тежећи увијек да се са својим патролама што дубље и неопажено пробије према крилима и боковима непријатељског распореда, до његових главних снага.

Све прикупљене извјештаје команда одјељења доставља по куририма своме штабу батаљона.

Само извиђање изводи се вјешто, обазриво и тајно, избегавајући сваку борбу са непријатељем, т⁴ за извиђачко одјељење је главно да остане невиђено, незапа^хено и непримијећено.

Пред јачим непријатељским надирањем, односно притиском, извиђачко се одјељење склања у страну, десно или лијево од правца извиђања, остајући према непријатељском крилу и боку, и продужава даље извиђање одржавајући непрекидну везу са својим штабом батаљона.

На основи достављених података од стране извиђачког одјељења, а у духу добивеног задатка, штаб батаљона доноси одлуку о најповољнијем начину увођења свога батаљона у борбу.

Борено извиђање изводи се од момента када су извиђачки органи за блиско извиђање, због стијешњеног простора између непријатеља и наше јединице, принуђени да се склоне у страну на крилима и боковима непријатељског распореда. То јест: изводи се од момента када обезбјеђујући органи дотичне јединице (претходница, заштитница, побочница и претстража) Д^ођУ У додир са непријатељем.

Дакле, борбено извиђање врши у наступном маршу претходница, у отступном — заштитница, у бочном — побочница, а кад је јединица на мјесту — претстража. Сви ови органи борбом задржавају непријатеља, успоравају му покрет, натјерују га на ранији развој за борбу, принуђавају га да испољи и открије своју снагу и распоред, и да на тај начин јасно објелодани своје намјере. Ово су посљедњи подаци којима се користи вођство дотичне јединице прије доношења дефинитивне одлуке с увођењу своје јединице у борбу.

Пошто се ангажује цијела јединица у борбу, извиђање се и даље непрекидно наставља и у току борбе. Свака ангажована јединица продужује извиђање за што боље и потпуније извршење свога задатка средством разних бојних патрола, како са фронта тако и према крилима и боковима непријатељског распореда.

Такође, у току борбе извиђачке чете, односно извиђачка одјељења остављена према крилима и боковима непријатељског распореда, продужују извиђања и све податке током борбе хитно достављају своме штабу.

Б) ОСМАТРАЊЕ

Циљ осматрања је да се са погодних осматрачких тачака, личним осматрањем — гледањем, прикупе подаци о непријатељу уопште, и да се на тај начин сазнају његове намјере.

Осматрање у току борбе се врши у циљу:

— да се прате непријатељски покрети, непријатељска ватра и осматра сав његов рад уопште;

— да се осматра рад сопствених јединица, ангажованих у борби, и дејство сопствене ватре;

— да се благовремено уоче све промјене, сви моменти на борбеној зони, како би се благовремено могло издати потребно наређење и заповијести у духу добивеног задатка и осталих владајућих околности код дотичне јединице.

Осматрање врше у борби све старјешине са својих осматрачница — командних мјеста, као и сви борци — учесници у дотичној акцији.

Органи за осматрање. — За службу осматрања морају се одредити нарочити осматрачки органи, који ће формациски стално припадати штабовима, односно командама дотичних јединица и то:

Свака чета одредиће по 2 осматрача, који ће редовно бити у саставу команде чете, а у току борбе налазиће се на осматрачници, у непосредној близини команде чете, и осматрати борбену зону. Ови осматрачи, којима ће команда чете тачно подијелити задатке и улоге прије почетка борбе, све промјене у току борбе, било код непријатеља, било код наших јединица, имају достављати кратким усменим извјештајима непосредно командирџу чете.

Сваки батаљон одредиће 4 осматрача, који ће редовно бити у саставу штаба батаљона. У току борбе ови осматрачи налазиће се на батаљонској осматрачници, постављеној у близини штаба батаљона, са задатком да осматрају борбену зону батаљона и да о свему благовремено извјештавају команданта батаљона.

Штаб одреда одредиће 6 осматрача. Такође, чим отпочне борба одреда, ови осматрачи, који су дотле били стално у саставу штаба одреда, одмах излазе на одредску осматрачницу, гдје од команданта одреда добију јасне задатке о начину осматрања бојног поља у току дотичне акције. Они се налазе у непосредној близини штаба одреда, прате ток борбе одреда и рад непријатеља, и о свим борбеним моментима извјештавају команданта.

Сви ови осматрачи морају бити добро маскирани и настојати свим силама да се у току свога рада не открију и не буду

уочени од стране непријатељских осматрачких органа, и на тај начин не открију командно мјесто штаба дотичне јединице.

За осматраче одредити борце са добрим видом и слухом, којима ће се редовно за осматрање додијелити дурбини.

Било да [је] јединица у покрету или на мјесту, редовно ће се од ових осматрача одређивати потребан број за осматрање неба и благовремено обавјештавање јединица уговореним знацима о наиласку непријатељских авиона.

Обука осматрача. — Одмах по формирању осматрачких органа у напријед наведеним Јединицама, приступити њиховој обуци.

При извођењу ове обуке обратити нарочиту пажњу следећем:

— обуци у познавању земљишта и земљишних предмета дању и ноћу на свим отстојањима;

— обуци у упознавању појединих војника, група, већих јединица у разним постројењима, на разном земљишту и на различитим отстојањима;

— обуци у упознавању разних борбених средстава у борби и ван борбе, распознавању ватреног дејства ових средстава и оцјени броја, врсте и распореда ових оруђа;

— брзом уочавању и распознавању на земљишту у дотичној борбеној зони свих покрета и промјена уопште;

— брзом извјештавању — рапортирању о свему примјеченом у току осматрања.

В) ОБЕЗБЈЕЂЕЊЕ

За обезбјеђење јединице од изненадних непријатељских напада, како у мјесту тако и у покрету, у свим приликама одређује се једна четвртина снаге, која ће бити ближа непријатељу и штитити дотичну Јединицу од изненађења.

Обезбјеђујући органи су: у наступном маршу — претходница, у отступном маршу — заштитница, у бочном маршу — побочница, на становању — кад је група на мјесту — претстража.

Ови органи се редовно увијек одређују, без обзира што се испред њих налазе извиђачки органи за даљно и блиско извиђање.

Ови органи везани су просторно и временски за своју јединицу, коју обезбјеђују и сnose пуну одговорност за безбједност своје јединице.

Задатак ових обезбјеђујућих органа је следећи:

— извиђање непријатеља и земљишта и да спречава непријатељу извиђање;

— борба, тј. задржавање и успоравање непријатеља на тјерујући га да покаже своју снагу и распоред и да на тај начин испољи своје намјере;

— да борбом створи потребно вријеме и простор да се главнина јединице ангажује и уђе у борбу под најповољнијим условима.

Ови извиђачки органи развијају широки лепезасти извиђачко-обезбјеђујући застор испред своје јединице, тако да јединица буде обезбјеђена са свију страна од непријатеља...

БР. 130

ИЗВЈЕШТАЈ НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКОГ ОДБОРА ЗА
СРЕЗ НИКШИЋКИ ОД 24 МАЈА 1942 ГОД. НАРОДНО-
ОСЛОБОДИЛАЧКОМ ОДБОРУ ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
О МЈЕРАМА ЗА РЕКВИЗИЦИЈУ СТОКЕ И СТАЊЕ У ЗБЈЕ-
ГОВИМА

СРЕСКИ НАРОДНО ОСЛ. ОДБОР

Број службено
Никшић, 24 маја 1942 г.

НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКОМ ОДБОРУ ЗА ЦРНУ ГОРУ
И БОКУ

Г д ј е б у д е

У духу пренијетих директива преко друта Бошка Лазовића, извјештавамо вас да смо писали Голијском нар. одбору... да проведе реквизицију стоке, сагласно наређењу тога Одбора од 15 фебруара т. г., те⁴ да реквирирану стоку смјести са чобанима на сигурна мјеста, а у случају потребе исту упутити у правцу куда се буде кретала војска.

Исто такво наређење издато је и Вучедолском НО одбору, а Бањском — да стоку реквирирану са дијела своје територије, сусједне положајима на којима се сада налази наша војска, стави на расположење команданту сектора и интенданту, док са осталог дијела своје територије реквирирану стоку има смјестити у правцу Црнога Кука и на случај потребе упутити је у правцу кретања војске без претходног наређења. Такође је издато наређење Граховском НО одбору да реквирирану стоку стави на расположење војсци која се налази *на његовој и сусједној територији.

Напомиње се да је овај Одбор својим писмима од 16 ов. мј. издао наређење свима општинским НО одборима о провођењу реквизиције, сагласно писму тога Одбора од 15 ов. мј.

Такође у духу пренијетих директива ... друг Гојко Гарчевић обишао је требјешки збјег под Шишманом и Јаблановим Брдом. Констатовано је да се највећи број раније избјеглих породица из Горњег Поља повратио у село и да се сада налази свега око двадесет евакуисаних породица. Од овога броја једна половина вратиће се својим кућама, док друга то не жели, јер су својом сарадњом у Народноослободилачкој борби толико експонирани, да без опасности не могу се повратити. Скоро све ове породице имају приличне резерве у људској храни и прехранују се из сопствених средстава. Горњопольске породице, које су се повратиле у своје село без наше интервенције, са собом су повеле и стоку, као и сву евакуисану имовину. Они су ово урадили на своју руку и по изричном наређењу окупатора — четника. Породицама које се још налазе у евакуацији¹ препоручено је да са собом [при повратку у село] поведу мали дио стоке са млијеком за задовољење свакодневних потреба, док осталу стоку треба да оставе у планини.

Наредили смо секретарима из напуштених² општина да се повежу са појединим људима у свим селима која се сада налазе под окупатором, те да се тиме обезбиједи стална веза са тамошњим становништвом: преношење пропагандног материјала и друго, као и обавјештавање о тамошњим приликама. Преко истих секретара дејствоваће се код свих породица које се налазе у евакуацији о њиховом враћању кућама, уколико за поједине од њих не постоје такви разлози који им онемогућавају повратак. Секретари одржаваће стално везу са њима.

Рад по питању евакуације пропраћен је пропагандом да све породице које се враћају својим кућама треба и даље да остану пријатељи Народно-ослободилачке борбе и њени помагачи.

Одржали смо састанке са појединим секретарима напуштених општина, које смо упознали са радом одбора у данашњим приликама.

Предвиђен је ускоро састанак са свим секретарима из напуштених општина, те ћемо, по одржању истога, послати вам обавјештење о ситуацији.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Секретар
Бошко Лазовић

Претсједник
Гарчевић³

(М.П.)

¹ збјеговима

² Мисли се на општине које су напустили партизани услед окупаторско-четничке надмоћности.

³ Гојко Гарчевић

П.С. Исти процес наступио је и код избјеглица из осталих напуштених општина као и код избјеглица из општине о којима је била ријеч. Ми смо пропустили да благовремено интервенишемо у обавјештавању и оријентисању истих, па су с тога на своју руку тако и поступили. Код још преосталог дијела невраћених ми ћемо наставити с обавјештавањем и упућивањем како даље да се држе.

БР. 131

НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОГ И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ ОД 25 МАЈА 1942 ГОД. ШТАБУ ЛОВЋЕНСКОГ НОП И ДО ЗА УБАЦИВАЊЕ УДАРНИХ ПАРТИЗАНСКИХ ГРУПА У ПОЗАДИНУ НЕПРИЈАТЕЉА И КРИТИКА НЕПРАВИЛНОГ СПРОВОЂЕЊА РЕОРГАНИЗАЦИЈЕ БАТАЉОНА¹

сл.
25 маја

ШТАБУ ЛОВЋЕНСКОГ НОП ОДРЕДА И ДРУГУ
САВИ КОВАЧЕВИЋУ

Извијестите нас како сте реорганизацију вршили у јединицама Ловћенског одреда. Ми сматрамо да се тим путем не може ићи даље, једно због тога што ће се тим путем доћи до тога да ауторитети командног састава буду доведени у питање, а друго, што то није ни у складу са наредбама нашим и наредбама Врховног штаба. Ми не можемо због једне грешке или због једне изгубљене битке брзо и олако смјењивати наш старјешински кадар, јер ми тако нећемо успјети никада да створимо здрав — добар старјешински кадар, што је основно за правилно вођење партизанског рата. Ми старјешинама који се у једном или другом случају покажу недорасли морамо помоћи да се издигну, тим прије што су то наши најбољи другови и што једино са тим и таквим морамо рачунати; друго су наше жеље, а друго је оно чиме ми уствари располажемо. Наша досадашња политика кадрова била је погрешна и ми морамо повући из тога поуке, једном за свагда осамосталити себе, а онда њих. Ми ћемо оваквом политиком кадрова створити несигурност код наших руководећих другова, нећемо постићи оно чему тежимо, а то је развити иницијативу и партизански дух рато-

¹ Редакција располаже копијом наређења.

вања, већ ћемо од наших штабова батаљона и команди чета створити укочене и непокретне руководиоце, који ће сигурно бити често пута гори од оних које сте замијенили. Ви нам не говорите конкретно зашто сте смијенили овог или оног друга, већ само кажете уопште — „треба извршити потпуну реорганизацију“.

Према извјештају друга Митра, који је вршио реорганизацију наших војних јединица заједно са парторганизацијом и одговорним друговима на терену, то су наши најбољи кадрови и то кадрови који су се исковали у неколико мјесечној борби, те, према томе, тим друговима треба помоћи, јер треба да знамо да су ти другови у најтежим моментима понијели на себи Народно-ослободилачку борбу у том крају и водили те јединице правилно и »војнички и политички, задајући непријатељу ударац за ударцем, и очувавши своје јединице, тако да ми и данас мислимо да су то наше најбоље јединице и да ће оне, ако и даље буду правилно руковођене, дати најбоље резултате.

Из извјештаја од 14 маја видимо да сте извршили „чишћење“ батаљона и да сте отпустили 150 бораца. Ми се са таквом политиком чишћења не слажемо:

1. Приликом чишћења увијек треба поћи од тога шта смо ми тим људима пружили да не дође до извјесних слабости због којих се они отпуштају. Ти људи, другови из Ловћенског одреда, као што и сам кажеш, добијали су свега 80 г. брашна, док се у другим одредима јело без икакве економије, не водећи при том рачуна о другим одредима који су формално гладовали са Ловћенским одредом.

2. Сматрамо да се није ни политички у довољној мјери радило са тим батаљонима, јер да се водила правилна политика, не би дошло до тога да од 4 батаљона отпустите 150 људи.

3. Иако постоји та чињеница да су људи заиста изнурени, ми те другове не смијемо препустити петој кслони, ми их морамо чувати као зеницу у оку, јер то су другови — партизани који су мјесецима и мјесецима водили борбу са окупатором и са издајницима народа. Требали сте их упутити на једно мјесто, дати им могућности да се одморе и боље исхране, па послје тога и једног савјесног политичког рада међу њима извршити чишћење, али не тако као што сте ви поступили, него подузети и Ерло оштре мјере, јер то су људи који су Еезани са својом партизанском ријечју за ударне батаљоне и који су подвргнути свим прописима наших ударних јединица.

Поступак је несоцијалан, а може да има тешких посљедица по нашу Народно-ослободилачку борбу, јер они с правом могу закључити да се ми са људима и људским животима, просто речено, играмо. Оваква политика „чишћења“ не води ка политичком и војничком учвршћивању батаљона из којих су от-

страњени, него, напротив, омогућава рад туђим елементима, уколико ти постоје у нашим батаљонима. Зато тражимо да нам се поднесе извјештај:

а) Одакле су ти отпуштени партизани?

б) Шта сте с њима урадили после отпуштања из батаљона?

Пошаљите нам тачан извјештај о бројном стању батаљона, као и имена командног кадра са кратким карактеристикама.

Из батаљона изабрати ударне партизанске групе, које ће бројати 15 до 25 људи и које ћете упутити: једну у правцу Софина — Паштровићка Гора, другу — Горњи Цеклин — ЈБуботињ, трећу — Штитари — Микулићи. Те партизанско — комитске чете имају за задатак у првом реду да се повежу са нашим „дивљим“ групама које су другови оставили на том терену, али које су остале неактивне и неповезане између себе. Друго, да нападају италијанске колоне и уништавају саобраћај. Треће, да уништавају четничке штабове и организаторе четничког покрета. Четврто, да организују политички рад, како у народу тако и у четничким редовима. Пето, да прикупе сву остављену муницију и да је пребацују Штабу одреда. Шесто, да организују обавјештајну службу и, преко својих људи у четничким организацијама, организују купљење и куповање муниције код четника.

Обавијештени смо да на Цеклину постоји 15—20 сандука скривене муниције, за коју знају другови: Машут, Бошко и Мићан Лопичић, зато најхитније предузмите све да се та муниција пребаци.

Друтарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОВОДА НАРОДУ!

Политички комесар

Командант

П. С. Нека друг Сава Ковачевић, после пријема овог писма, крене за Главни штаб, правац Голија, и нека се јави Максиму Горановићу, који ће му рећи сједиште Штаба.

УПУТСТВО ГЛАВНОГ ШТАБА НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ
И БОКУ ОД 25 МАЈА 1942 ГОД. ШТАБУ НИКШИЋКОГ НОП
И ДО ЗА ВОЂЕЊЕ ПАРТИЗАНСКОГ НАЧИНА БОРБЕ ПРО-
ТИВ НЕПРИЈАТЕЉА¹

сл.
25 маја

ШТАБУ НИКШИЋКОГ НОПО

П о л о ж а ј

Примили смо ваш извјештај од 25 о.м. и у вези истог на-
ређујемо вам:

1. Предузмите обезбјеђења и пошаљите дубоке патроле у
циљу извиђања непријатеља и прикупљања тачних података,
да би[сте] могли оцијенити непријатељске намјере и на највје-
роватнијим правцима поставити гро својих снага.

2. Организујте план одбране тако да вам непријатељ не
може наметнути неку дневну фронталну борбу,² а то значи: на
најпогоднијим мјестима организовати добре засједе, упустити
непријатеља, а касније једним брзим ноћним налетом, по мо-
гућности бочним, убацујући извјесне јединице у његову поза-
дину, дезорганизовати непријатеља и натјерати га на бјекство.
Наредите свом старјешинском кадру да партизани не смију ис-
палити, нарочито из засједа, ни једног метка док се непријатељ
не приближи на отстојање — за веће јединице 200 м. за пушку
и 300 м. за аутоматско оружје, а за патроле — из најнепосред-
није близине. Засједе морају бити добро камуфлиране и мо-
рају претстављати право изненађење за непријатеља, и не сми-
ју се дати провоцирати од непријатељске артиљериске ватре.

Ми морамо урадити све да нашим војничким партизанским
држањем паралишемо непријатељску технику, јер ми знамо да
је непријатељ у свим досадашњим акцијама имао успјеха само
захваљујући техничкој надмоћности, која је често пута демо-
рализаторски дјеловала на наше, и онако колебљиве, партизан-
ске јединице. Старјешинском кадру издајте најстрожу наредбу
да ће они бити одговорни за све неправилности у току борбе,
и да, једном засвагда, морају имати, у руководећем смислу, је-
динице у својим рукама.

Постављајући патроле и засједе, концентришите гро сво-
јих снага на таквом мјесту да можете у свакој за вас повољној

¹ Редакција располаже копијом наређења.

* фронталну борбу дању

ситуацији интервенисати и задати непријатељу јак ударац. Без обзира на то што број вашег људства није велик, у случају разбијања непријатеља наставити с његовим гоњењем, јер ће вам се у том случају дати прилика да дођете до војно-политичког успјеха, и да пређете, збиља, на партизански начин ратовања и тиме освјежите ваше јединице, што ће подићи и степеновати борбену способност и морал ваших јединица.

3. Издајте наредбу и задржите код себе IV дурмиторски ударни батаљон све до нашег даљег наређења.¹

4. Друг Саво Оровић и друг Блажо Јовановић ће вам помоћи у руковођењу, и ми смо мишљења да ћете ви овај задатак извршити са успјехом и направити прелом у вашем Одреду. Ми ћемо одмах послати извјештај Дурмиторском и Комском одреду и издати им потребна наређења у циљу координације, те ће вам њихове акције олакшати положај.

Шаљите нам редовне извјештаје и о најмањој промјени, и прекините, једном засвагда, са старом праксом необавјештавања, необезбјеђења и остављања јединица самима себи.

Другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар

Командант

¹ Истог је дана Главни штаб донно одлуку да се IV дурмиторски ударни батаљон стави на расположење штабу Дурмиторског одреда. Види док. бр. 133.

**НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ
И БОКУ ОД 25 МАЈА 1942 ГОД. ШТАБУ ДУРМИТОРСКОГ
НОП И ДО ЗА РЕОРГАНИЗАЦИЈУ БАТАЉОНА И ФОРМИ-
РАЊЕ ЛАКИХ ЧЕТА ЗА ПАРТИЗАНСКО ДЕЈСТВО У ПО-
ЗАДИНИ НЕПРИЈАТЕЉА¹**

сл.

25 маја

ШТАБУ ДУРМИТОРСКОГ НОП ОДРЕДА

П о л о ж а ј

Одлуком Главног штаба НОП и ДО извршићете реорганиза-
цију ваших јединица тако што ћете ваше батаљоне попунити
Дурмиторским омладинским батаљоном и организовати бата-
љоне, који ће просјечно имати од 170-180 бораца. У штабове
тих батаљона морају ући најспособнији другови, који су у до-
садашњим борбама показали да могу водити јединице. Ви тим
друговима морате указивати свакодневну помоћ, но та помоћ
не смије бити таква да другови из штабова изгубе сваку иници-
јативу. Из досадашње праксе показује се да наши штабови
нијесу имали довољно иницијативе, и ми морамо урадити све да
једном осамосталимо наша војно-политичка руководства, те да
се једном засвагда престане са измјенама и да штабови бата-
љона постану стални.

Данас смо издали наредбу вашем IV батаљону, који се на-
лазио на територији Никшићког одреда, да одмах крене на пут
и да се стави на расположење вашем Штабу. Тај батаљон броји
око својих 140 бораца, а у досадашњим борбама није показао
неке нарочите квалитете.

На територији Дурмиторског одреда, која је необично по-
годна, оставићете двије до три партизанско-комитске чете, чи-
ји број засада, сваке појединачно, не треба да прелази 20 ода-
браних бораца.

Штаб одреда ће преко политичких руководства држати
сталне везе са тим четама. Задаци тих чета су:

1. напад на окупаторске транспорте и комуникације,
2. политички рад на окупираној територији, и у четничким
јединицама, преко наших пријатеља,
3. убијање четничких старјешина и организатора четнич-
ког покрета.

¹ Редакција располаже копијом наређења.

Послије извршене реорганизације послаћете нам тачан број ударника ваших јединица, као и имена старјешинског кадра са мањим карактеристикама.

Одмах приступите интензивном војно-политичком подизању како ваших кадрова тако и ударника у вашим батаљонима. Политички рад у вашим јединицама, које су, такорећи, у смислу политичког рада на посљедњем мјесту, мора бити свакодневан и близак нивоу другова ударника, при чему се мора избјежавати свако декламирање и апстрактне говоранице, што се досад много практиковало у нашим јединицама, на штету свакодневног рада и дубљег улажења у политички живот наших јединица. Ви морате да научите ваше комесаре да се интересују о свакидањим потребама ударника, те да тако постану организатори моралних и политичких способности ваших војника и да постану оно што они треба да буду, а то је душа јединице.

Ви, другови [из] Штаба одреда, морате схватити велику улогу која пада данас на вас, и не смијете допустити да исклизне испод ваше контроле и најмања појава, позитивна или негативна, код ваших јединица.

Данас смо вам упутили хиљаду (1000) метака крагујевачке муниције за потребе ваших јединица и нагласили вам да су то наше посљедње залихе, те се према томе управљајте. Немојте да се деси да вршите нека чишћења ваших јединица у циљу избацивања партизана, јер је то погрешна линија — линија најмањег отпора.

Ви се моментално налазите под директном командом делегата Врховног штаба, а нама ћете слати редовне извјештаје.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички к[омесар]

[Командант]

НАРЕГБЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ
И БОКУ ОД 25 МАЈА 1942 ГОД. ШТАБУ КОМСКОГ НОП И
ДО ЗА РЕОРГАНИЗАЦИЈУ БАТАЉОНА И ПОЈАЧАЊЕ ПО-
ЛИТИЧКОГ РАДА У ЈЕДИНИЦАМА¹

сл.

25 маја

ШТАБУ КОМСКОГ НОП ОДРЕДА

П о л о ж а ј

Одлуком Главног штаба НОП и ДО за Црну Гору и Боку извршите реорганизацију ваших јединица, тако да од 3 ваша батаљона направите два. Приликом реорганизације изабраћете најбољи старјешински кадар, како за штабове батаљона тако и за команде чета. Мјерило мора бити понашање старјешинског кадра у последњим борбама, но једно мора бити основно — да штабови батаљона морају бити такви да могу преузети на себе руководство јединица.

Послије извршене реорганизације послаћете нам тачно бројно стање ваших батаљона, као и имена старјешинског кадра са кратким карактеристикама.

Одмах ћете упутити на територију Добриловина—Поља—Штитарица 2 партизанско-комитске чете од по 20 опробаних бораца. Задаће тих чета су:

1. уништавање окупаторских колона, рушење комуникација, препади на окупаторске јединице;
2. политички рад у непријатељској позадини и четничким јединицама;
3. уништавање непријатељских штабова и организатора четничког покрета.

Са тим јединицама Штаб мора одржавати редовне везе и преко њих организовати обавјештајну службу.

Ви морате до максимума развити политички рад у вашим јединицама, да би[сте] их у најкраћем року оспособили за извођење акција и преоријентисали на партизански начин ратовања.

Друтови политкомесари морају схватити да само свакодневним радом у јединицама политички комесари могу подићи способност јединица и створити од тих јединица праве партизанске батаљоне. Ми морамо до максимума развити самоиници-

¹ Редакција располаже копијом наређења.

јативу код нашег старјешинског кадра, и помоћи му да се војно-политички уздигне на степен руководиоца, те да тако, заједно са њим, политички и војнички уздигнемо све наше јединице. Наши политички комесари морају водити бригу о свакодневном животу јединица, ништа не смије избјећи испред њиховог ока, а наши другови ударници морају осјетити бригу комесара, те тако гледати у комесару војно-политичког руководиоца, организатора морала и ударне способности јединица.

Нека одмах за Главни штаб, правац Голија, крене друг Веко Булатовић. Данас смо вам упутили 1000 (хиљаду) метака крагујевачке муниције, и поново вам наглашавамо да су то наше посљедње залихе, те да о томе водите рачуна.

Ви се моментано налазите под директном командом делегата Врховног штаба, а нама ћете слати редовне извјештаје.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички [комесар]

Командант

БР. 135

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ НИКШИЋКОГ УДАРНОГ БАТАЉОНА ОД 25 МАЈА 1942 ГОД. ШТАБУ НИКШИЋКОГ НОП И ДО О СНАЗИ И РАСПОРЕДУ И ИЗВИЈАЧКОЈ ДЈЕЛАТНОСТИ БАТАЉОНА¹

ШТАБ I УДАРНОГ БАТАЉОНА
НОП И Д. ОДРЕДА
Положај, 25 маја 1942 г.
у 21 час

ШТАБУ НИКШИЋКОГ НОП И Д. ОДРЕДА

Гдје буде

Попуну која нам је стигла распоредили смо по четама. Ми се још налазимо на сјеверозападним падинама Ј.[асеновог] Поља, одакле шаљемо стално патроле у правцу села Шипачна, Ораха и Праге, као и у мјесту. Извијештени смо од наше патроле која је ишла до Градачке Пољане да је непријатељ до-

¹ Оригинал извјештаја је у рукопису.

шао до Мокрог. Снаге су им комбиноване. Данас је дошао у Горње Поље један батаљон Италијана, као и два батаљона четника. Талијани се налазе у с.[елу] Г.[орње] Поље—Ханови Мијановића, а четници се надовезују на њих па даље до Шипачна. У село Шипачно шаљу патроле, као и до Ораха. Једна наша патрола данас се спунгала до у Шипачно. Непријатељ ју је спазио и отворио ватру, те се морала повући незаштићена све до краја. У вези овога смо одложили напад [који смо] предвиђали. Једна наша друга патрола ће вечерас сићи у Орах ради допуне извјештаја и хватања веза као и прављења засједа непријатељским патролама.

Слободно вријеме користимо ради војног и полит. рада са ударницима.

Ухватили смо везу са IV ударним, он се налази на подножју источних падина Великог Војника.

У вези доласка војске у Г. Поље ми ћемо предузети мјере што ћемо дјелимично посјести наше старе положаје, а један дио оставити овдје као резерву.

Наша патрола ухватила је на путу за Прагу једног ударника који је врло сумњив на дезертера, јер се његов исказ и објава не слажу. Објава је у погледу датума исправљена.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком
Саво К. Брковић

(М.П.)

Командант
Дим. Булајић

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДУРМИТОРСКОГ НОП И ДО ОД 26 МА-
ЈА 1942 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ
И БОКУ О РАСПОРЕДУ И ЗАДАЦИМА СВОЈИХ БАТАЉОНА
И НЕПРИЈАТЕЉСКИМ СНАГАМА НА СЕКТОРУ МОКРО**

ШТАБ ДУРМ. НОПО
26-У-42 г. 12,5 ч.
Годијељ

ГЛАВНОМ ШТАБУ НОПО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

П о л о ж а ј

Према наређењу друга Пера Ћетковића извршили смо по-
мерање наших батаљона, а по директиви Врховног штаба. По
том распореду батаљони заузимају следеће положаје:

1) II батаљон овог одреда поседа Ивицу са задатком да по
сваку цену партизанским дејством затвори правац: Грабовица—
венац Ивице—Црепуљни Врх—Седло—к. 2226. Ову коту мора
бранити по сваку цену. (Овом је батаљону издао наређење ди-
ректно друг Перо.)

Овај батаљон истура једну чету у Превиш за дејство у
виду заседа и препада.

2) III бат. овог одреда се налази у Годијељу са једном че-
том у Пушини, са истим задатком као и чета у Превишу.

3) III зетски батаљон је са две чете у Дужима, а једна је
у Пошћењу са [истим] задатком као и [истурене чете] предњих
батаљона.

4) I бат. овог одреда је одредска резерва, и засада је у Ко-
марници.

При данашњем извиђању са коса изнад Пошћења лично
смо уочили непријатељски логор који се протеже од Сига испод
Војника (северни део Мокрог) па до Кикањице у виду непре-
кидног ланца. Колико смо ми осмотрили и могли да проценимо
има их око 1000. Не можемо рећи колико је од тога четника а
колико Талијана. Имају једну батерију брдских топова и не-
колико бацача. Данас су тукли наше положаје, али без успеха.
О снагама у Боану и Тимару немамо тачних података.

Немамо података да ли врше исправку пута Шавник—Ник-
шић.

На логоре у Мокром могао би да се изврши јачи препад
ако би ви могли да упутите коју јединицу преко Војника. У
противном, ми ћемо да извршимо мањи препад, јер са ове

стране не можемо да пребацимо веће јединице. Ово би требало што пре учинити, па нас зато ви известите још у току ноћи или најдаље сутра до подне.

Од штаба дурмиторских трупа, [од] друга Пера стављен нам је на расположење III зетски батаљон, који нам је и врло потребан, јер код ових батаљона још није сређено стање.

Ако имате детонатора и основних пуњења за бомбе, пошаљите нам 10 комада, јер толико имамо бомби без ових делова.

СМРТ ФАШИЗМУ — СХЛЗБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Зам. команданта
Цицмил¹

Командант
ЈБубиша²

БР. 137

ИЗВЈЕШТАЈ КОМАНДЕ ПОДРУЧЈА НИКШИЋКОГ НОП И
ДО ОД 26 МАЈА 1942 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОП И ДО ЗА
ЦРНУ ГОРУ И БОКУ О ИЗВРШЕНИМ ПРИПРЕМАМА ЗА
ПРЕМЈЕШТАЊЕ КОМАНДЕ ПОДРУЧЈА

КОМАНДА
ПОДРУЧЈА НИКШИЋКОГ НОП И ДО
бр. СЛ

26 маја 1942 год.

ГЛАВНОМ ШТАБУ НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

Гдје буде

1.) Ваше наређење о пресељењу ове Команде усмено нам је пренио друг Бошко Лазовић, 25 овог мјесеца. Сходно задацима ове Команде, а у сагласности са Среским НОО (с обзиром на повезаност у раду), са Штабом Никшићког одреда и другом Вељком Зековићем, одлучили смо да се преселимо у правцу Голија—Бањани. Мјесто сједишта накнадно ћемо јавити. Дан одласка, споразумно, није одређен, а предвиђен је у току наредна неколика дана.

¹ Обрад Цицмил

² Љубиша Урошевић, погинуо 1943 год. код Тузле као замјеник начелника штаба III корпуса НОВ Југославије.

2.) Са командантом у саставу Команде одлазе: другови Митар Вујовић (по вашем усменом наређењу, лично издато њему) и Владимир Цанкић; дужности ће им се додијелити према потреби.

3.) Достављамо Вам извјештај Ксманде мјеста—Голија са којим смо упознали и Штаб Никш. одреда.

4.) Према Вашем писму од 19 о.м. враћамо прилоге: извјештај Команде мјеста Пиве бр. 187 и копију Вашег одговора на исти.

5.) Према инструкцији б дужностима и раду интендантура, интендант Никшићког одреда преузео је данас послове око снабдијевања и исхране. Снабдијевање месом врши и даље друг Радош Раичевић, чији положај с обзиром на припадност — организациону подјелу интендантура — још није прецизиран.

6.) Радионице, магацини, као и болнице и заробљенички логор налазе се ван подручја ове Команде, те према томе ове установе нијесу више у њеној надлежности.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Командант
Оор. Бојовић¹

БР. 138

ТУМАЧЕЊЕ УПУТСТВА ГЛАВНОГ ШТАБА О ПРИМЈЕНИ
ПАРТИЗАНСКЕ ТАКТИКЕ У БОРБИ ПРОТИВ ОКУПАТОРА
ОД СТРАНЕ ШТАБА НИКШИЋКОГ НОП И ДО

ШТАБ НИКШИЋКОГ
НАР. ОСЛ. ПАРТИЗАН. ОДРЕДА

Бр. сл.
27 мај 1942 г.

ШТАБУ

БАТАЉОНА

П о л о ж а ј

Шаљемо вам упутства за примјену партизанске тактике у извођењу акција против окупатора и пете колоне.

¹ Обрад Бојовић

1942 год.

[illegible][illegible][illegible]

POLYMER LETTERS

Anna Zupovat

1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025, 2026, 2027, 2028, 2029, 2030, 2031, 2032, 2033, 2034, 2035, 2036, 2037, 2038, 2039, 2040, 2041, 2042, 2043, 2044, 2045, 2046, 2047, 2048, 2049, 2050, 2051, 2052, 2053, 2054, 2055, 2056, 2057, 2058, 2059, 2060, 2061, 2062, 2063, 2064, 2065, 2066, 2067, 2068, 2069, 2070, 2071, 2072, 2073, 2074, 2075, 2076, 2077, 2078, 2079, 2080, 2081, 2082, 2083, 2084, 2085, 2086, 2087, 2088, 2089, 2090, 2091, 2092, 2093, 2094, 2095, 2096, 2097, 2098, 2099, 2100, 2101, 2102, 2103, 2104, 2105, 2106, 2107, 2108, 2109, 2110, 2111, 2112, 2113, 2114, 2115, 2116, 2117, 2118, 2119, 2120, 2121, 2122, 2123, 2124, 2125, 2126, 2127, 2128, 2129, 2130, 2131, 2132, 2133, 2134, 2135, 2136, 2137, 2138, 2139, 2140, 2141, 2142, 2143, 2144, 2145, 2146, 2147, 2148, 2149, 2150, 2151, 2152, 2153, 2154, 2155, 2156, 2157, 2158, 2159, 2160, 2161, 2162, 2163, 2164, 2165, 2166, 2167, 2168, 2169, 2170, 2171, 2172, 2173, 2174, 2175, 2176, 2177, 2178, 2179, 2180, 2181, 2182, 2183, 2184, 2185, 2186, 2187, 2188, 2189, 2190, 2191, 2192, 2193, 2194, 2195, 2196, 2197, 2198, 2199, 2200, 2201, 2202, 2203, 2204, 2205, 2206, 2207, 2208, 2209, 2210, 2211, 2212, 2213, 2214, 2215, 2216, 2217, 2218, 2219, 2220, 2221, 2222, 2223, 2224, 2225, 2226, 2227, 2228, 2229, 2230, 2231, 2232, 2233, 2234, 2235, 2236, 2237, 2238, 2239, 2240, 2241, 2242, 2243, 2244, 2245, 2246, 2247, 2248, 2249, 2250, 2251, 2252, 2253, 2254, 2255, 2256, 2257, 2258, 2259, 2260, 2261, 2262, 2263, 2264, 2265, 2266, 2267, 2268, 2269, 2270, 2271, 2272, 2273, 2274, 2275, 2276, 2277, 2278, 2279, 2280, 2281, 2282, 2283, 2284, 2285, 2286, 2287, 2288, 2289, 2290, 2291, 2292, 2293, 2294, 2295, 2296, 2297, 2298, 2299, 2300, 2301, 2302, 2303, 2304, 2305, 2306, 2307, 2308, 2309, 2310, 2311, 2312, 2313, 2314, 2315, 2316, 2317, 2318, 2319, 2320, 2321, 2322, 2323, 2324, 2325, 2326, 2327, 2328, 2329, 2330, 2331, 2332, 2333, 2334, 2335, 2336, 2337, 2338, 2339, 2340, 2341, 2342, 2343, 2344, 2345, 2346, 2347, 2348, 2349, 2350, 2351, 2352, 2353, 2354, 2355, 2356, 2357, 2358, 2359, 2360, 2361, 2362, 2363, 2364, 2365, 2366, 2367, 2368, 2369, 2370, 2371, 2372, 2373, 2374, 2375, 2376, 2377, 2378, 2379, 2380, 2381, 2382, 2383, 2384, 2385, 2386, 2387, 2388, 2389, 2390, 2391, 2392, 2393, 2394, 2395, 2396, 2397, 2398, 2399, 2400, 2401, 2402, 2403, 2404, 2405, 2406, 2407, 2408, 2409, 2410, 2411, 2412, 2413, 2414, 2415, 2416, 2417, 2418, 2419, 2420, 2421, 2422, 2423, 2424, 2425, 2426, 2427, 2428, 2429, 2430, 2431, 2432, 2433, 2434, 2435, 2436, 2437, 2438, 2439, 2440, 2441, 2442, 2443, 2444, 2445, 2446, 2447, 2448, 2449, 2450, 2451, 2452, 2453, 2454, 2455, 2456, 2457, 2458, 2459, 2460, 2461, 2462, 2463, 2464, 2465, 2466, 2467, 2468, 2469, 2470, 2471, 2472, 2473, 2474, 2475, 2476, 2477, 2478, 2479, 2480, 2481, 2482, 2483, 2484, 2485, 2486, 2487, 2488, 2489, 2490, 2491, 2492, 2493, 2494, 2495, 2496, 2497, 2498, 2499, 2500, 2501, 2502, 2503, 2504, 2505, 2506, 2507, 2508, 2509, 2510, 2511, 2512, 2513, 2514, 2515, 2516, 2517, 2518, 2519, 2520, 2521, 2522, 2523, 2524, 2525, 2526, 2527, 2528, 2529, 2530, 2531, 2532, 2533, 2534, 2535, 2536, 2537, 2538, 2539, 2540, 2541, 2542, 2543, 2544, 2545, 2546, 2547, 2548, 2549, 2550, 2551, 2552, 2553, 2554, 2555, 2556, 2557, 2558, 2559, 2560, 2561, 2562, 2563, 2564, 2565, 2566, 2567, 2568, 2569, 2570, 2571, 2572, 2573, 2574, 2575, 2576, 2577, 2578, 2579, 2580, 2581, 2582, 2583, 2584, 2585, 2586, 2587, 2588, 2589, 2590, 2591, 2592, 2593, 2594, 2595, 2596, 2597, 2598, 2599, 2600, 2601, 2602, 2603, 2604, 2605, 2606, 2607, 2608, 2609, 2610, 2611, 2612, 2613, 2614, 2615, 2616, 2617, 2618, 2619, 2620, 2621, 2622, 2623, 2624, 2625, 2626, 2627, 2628, 2629, 2630, 2631, 2632, 2633, 2634, 2635, 2636, 2637, 2638, 2639, 2640, 2641, 2642, 2643, 2644, 2645, 2646, 2647, 2648, 2649, 2650, 2651, 2652, 2653, 2654, 2655, 2656, 2657, 2658, 2659, 2660, 2661, 2662, 2663, 2664, 2665, 2666, 2667, 2668, 2669, 2670, 2671, 2672, 2673, 2674, 2675, 2676, 2677, 2678, 2679, 26

Feb 19 1901

Ова упутства послао је Главни штаб Штабу Никшићког одреда 25 маја 1942 год.¹

Сви команданти, командири и политички комесари детаљно ће проучити ова упутства и руководећи се њима створити детаљан план одбране на своме отсјеку. План не смије бити израђен брзоплето и површно, већ прецизно и брижљиво. Овакав план поменуте старјешине израђиваће увијек и за сваки нови отсјек који јединица добије. У изради и спровођењу плана треба да учествују не само старјешине већ и најбољи партизани, припремајући их на тај начин за војне руководиоце.

Упутства гласе: „Предузети обезбјеђења и слати дубоке патроле у циљу извиђања непријатеља и прикупљања тачних података, да би могли оцијенити непријатељске намјере и на највјероватнијим правцима поставити главнину својих снага. Организујте план одбране тако да вам непријатељ не може наметнути неку дневну фронталну борбу, а то значи на најпогоднијим мјестима организовати добре засједе, упустити непријатеља, а касније једним брзим ноћним (може и дневним) нападом, по могућности бочним, убацујући извјесне јединице у његову позадину, дезорганизовати непријатеља и натјерати га на бјекство. Партизани не смију испалити, нарочито из засједа, ниједног метка док се непријатељ не приближи на отстојање од 200 метара за пушку и 300 метара за аутоматско оружје. Ово важи за веће јединице, а за патроле из најнепосредније близине. Засједе морају бити добро камуфлиране и морају претстављати право изненађење за непријатеља и не смију се дати провоцирати од непријатељске артиљериске ватре.

Ми морамо урадити све да нашим војничким партизанским држањем паралишемо непријатељску технику, јер ми знамо да је непријатељ у свим досадашњим акцијама имао успјеха само захваљујући техничкој надмоћности, која је често пута деморализаторски дјеловала на наше колебљиве партизанске јединице. Старјешински кадар биће лично одговоран за све неправилности у [току борбе. Јед]ном засвагда старјешине морају имати, у руководећем смислу, једин[ицу у својим ру]кама. Постављајући патроле и засједе концентришите главнину својих снага на таквом мјесту да можете у свакој за вас повољној ситуацији интервенисати и задати непријатељу јак ударац. Без обзира на то што број нашега људства није велики, у случају разбијања непријатеља, наставити са његовим гоњењем, јер ће вам се у том случају дати прилика да дођете до војно-техничког² успјеха и да пређете збиља на партизански начин

¹ Види док. бр. 132.

² Треба да стоји: војно-политичког

ратовања и тиме освјежите ваше јединице, што ће подићи и степеновати борбену способност и морал ваших једгашца".

Ово упутство не смије се схватити као неко апсолутно правило од кога се ни за длаку не смије отступити, нити се мора слијепо примјењивати. У биткама ми ћемо се налазити у различитим ситуацијама, па ћемо и ово упутство као и свако друго примјењивати према ситуацији у којој се будемо нашли. Најважније је, дакле, брзо се снаћи, донијети правилну одлуку која одговара ситуацији и у свакој прилици имати пуну ИНИЦИЈАТИВУ.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Мил. Ђуровић

За команданта
Ђуро Р. Рогановић

(М. П.)

БР. 139

**НАРЕЂЕЊЕ ВРХОВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
ОД 27 МАЈА 1942 ГОД. ШТАБУ ДУРМИТОРСКОГ НОП И ДО
ЗА ОДБРАНУ ПИВЕ**

**ВРХОВНИ ШТАБ
НАРОДНО ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ПАРТИЗАНСКЕ
И ДОБРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
27-У-42 год.**

ШТАБУ ДУРМИТОРСКОГ ОДРЕДА

ЗА ДРУГА ЦИЦМИЛА

У случају ако би дошло до повлачења наших јединица из Шавничког среза, предузећемо све мјере за одбрану Пиве. У овом циљу треба благовремено предузети све мјере. Потребно је да ти одмах пођеш у Планину и извршиш мобилизацију новог људства за одбрану својих домова. Ми ћемо предузети мјере за активну одбрану Пиве, дејствујући офанзивно погодним правцима . . .

Из Дурмиторског одреда треба обавезно бацити у позадину непријатеља неколико лаких одјељења, која обавезно морају ступити у дејство. Ово одмах урадити.

Предузети потребне мјере за исхрану новог људства.
У вези са свим стварима Потребно је да нам пружиш конкретне предлоге.

Поднијети нам извјештај о свима догађајима.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

КОМАНДАНТ
НАРОДНО ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ПАРТИЗАНСКЕ
И ДОБРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

БР. 140

НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ И
БОКУ ОД 27 МАЈА 1942 ГОД. ШТАБУ ДУРМИТОРСКОГ НОП
И ДО ЗА ИЗВРШЕЊЕ ПРЕПАДА НА ИТАЛИЈАНСКО-ЧЕТ-
НИЧКИ ЛОГОР НА МОКРОМ П РУШЕЊЕ ПУТА КОЈИ ВОДИ
ЗА ШАВШ1К¹

сл.

27 маја

ШТАБУ ДУРМИТОРСКОГ НОП ОДРЕДА

П о л о ж а ј

Примили смо ваш извјештај од 26 о.м. у 12 часова и 5 м.
и на исти вам одговарамо:

1. Ми, због важности нашег правца и малог броја трупа на истоме, као и због преморености никшићких батаљона, не можемо извршити садејство у пројектованом препаду. Ви извршите препад и пошаљите нам извјештај послије извршеног задатка.

2. Одмах пренесите наређење другу Тетковићу да нам упути III зетски батаљон, а намјесто њега да вам пошаље III ударни никшићки батаљон.

Пренесите наређење другу Перу Тетковићу да нам упути и I црногорски омладински батаљон, јер ми на овом правцу, највјероватнијем за продор непријатеља, не располажемо чак ни са довољно снага да би[смо] зауставили непријатеља, а да не говоримо о неким резервама.

¹ Редакција располаже копијом наређења.

Мобилишите сељаке за ноћно рушење пута од Крновске Главе до Шавника да би онемогућили сваки пролаз италијанске моторизације тим правцем.

Детонаторе и основна пуњења за бомбе послаћемо вам касније, јер се исти налазе у нашем магацину који је удаљен одавде за један дан хода.

Писмо, које упућујемо Перу Ћетковићу, упутите ви даље, као и вијести за Санџак, пролетерске батаљоне и Комски одред. Редовно нас обавјештавајте о свакој промјени на вашем сектору и пошаљите нам раније тражени извјештај. Развијте политички рад у вашим јединицама, те тако у најкраћем времену средите ваше јединице. Убудуће све извјештаје нека потписују десно — командант, а лијево — комесар или његов замјеник. Ако се и комесар и његов замјеник налазе на терену¹

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар

Командант

БР. 141

ИЗВЈЕШТАЈ ЗАМЈЕНИКА ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА ГЛАВНОГ ШТАБА НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ ОД 27 МАЈА 1942 ГОД. О ДЕЈСТВУ ЗЕТСКИХ УДАРНИХ БАТАЉОНА И МОРАЛНО-ПОЛИТИЧКОМ СТАЊУ КОД НЕКИХ БАТАЉОНА НИКШИЋКОГ И ДУРМИТОРСКОГ ОДРЕДА

ГЛАВНОМ ШТАБУ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ И ДОБРОВОЉАЧКИХ ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

Извјештавам вас о следећем:

У току јучерашњег дана патрола I ударног батаљона заробила је шест четника у Ораху. Четири од њих је одмах пустила, а двојицу, који су били раније ударници, задржала је, но и те ћемо пустити.

Стигли су курири који су ишли за зетске батаљоне. Прилажем кратко писмо и наводим оно што су ми рекли ови ку-

¹ У документу којим Редакција располаже ова је реченица остављена недовршена.

рири. Зетски батаљони су изводили акције у Бјелопавлићима и Пиперима, тако да су долазили и до Горице, близу Данилова Града. Том приликом су растјерали зетске четничке батаљоне. Четници су имали жртава, али се не зна тачно колико и, изгледа, нијесу биле нарочито велике. Наши у тим акцијама нијесу имали ни мртвих ни рањених. Расположење народа и у Пиперима и у Бјелопавлићима прилично је за партизане. То се види из тога што су сељаци давали своја требовања нашим ударницима; што су их извјештавали о покретима и распореду снага четничких; што су им давали и продавали стоку, со и шећер; што су им давали знаке распознавања итд.

Командант једног четничког батаљона, Драговић Владо,¹ дао је 350 метака нашим ударницима и долазио на разговор са Бабићем и Ивановићем.² Том приликом обећао им је изнијети три сандука муниције. Павковићи се налазе код својих кућа, а и остали Бјелопавлићи поставили су захтјев да се врате својим кућама у циљу одбране од партизана. Батаљон пиперски,³ у јачини од 95 људи, одбио је да поново дође у Жупу и даље иако су их чекали камиони на Врањским њивама. Пипери су били позвали на преговоре у манастиру Ћелије⁴ друга Воја Тодоровића и он је на те преговоре пошао са својим батаљоном, но они га нијесу тамо сачекали, из разлога засада још непознатих, па је он послао неколике тројке ради извршења специјалних задатака и са батаљоном се повратио. У Кучима се, према неким још непотврђеним вијестима, које су они добили, врши покрет. Наиме, Кучи иступају са паролем да неће више да воде братоубилачку борбу, а за досадашње окривљују Сава Вујошевића, који је погинуо на Кабленој Главици. Овакав процес је природно очекивати у Кучима и уколико то још није наступило.

Опстанак батаљона на тој територији отежан је због помањкања у исхрани, и у вези са слабом исхраном долази код њих и до извјесног попуштања у моралу. Но, и поред тога, они су спремни на извршење свих задатака.

Ови батаљони успјели су да се повежу са Кучима, Љешкопољем и Зетом, и то по партиској и војној линији.

Батаљони ће, вјероватно, у току данашњег дана кренути да се пробију према нама. Друг Вељко послаће им у сретање познаваоце терена, а то ће бити исти они који ће пребацивати групу другарице Љубице.⁵ Моје је мишљење да се они требају

¹ Владо Драговић је као некомпромитован био остао у позадини непријатеља са задатком да ради на разбијању четничких јединица.

² Радомир Бабић и Драгиша Ивановић

* четнички

³ на карти Ман. Пиперска Ћелија

⁴ Љубица Поповић

пребацити најпречим путем за овамо и да им један од никшићких батаљона, уколико то буде могуће, осигура пребацивање, а уколико би имали борбе, бочним нападом и олакша пребацивање. Друг Вељко и ја ћемо о овоме детаљно разговарати, и ја ћу послати данас писмо Радомиру да не би залутао према Бијелој, пошто њему новостворена ситуација није позната.

Као што видите из извјештаја, батаљони нијесу разбијени, нити им је дата таква директива. Имали су 3 дезертера, од којих 2 бивша подофицира, који су, истина, били врло храбри у акцијама.

Извршили смо овдје спајање I и IV никшићког батаљона. Командни састав батаљона сачињавају: командант Димитрије Булајић, политком Саво Брковић, замјеник команданта Јован Вукотић и замјеник политкома Војо Шобајић. Ударници су врло задовољни са командним саставом и имају повјерења у њега, а и ми имамо то повјерење. Одржан је батаљонски састанак, као и састанак партиског актива на којему су претресана сва питања. Из ова два батаљона, односно сада I батаљона, дезертирала су 4 ударника, који нијесу били присутни батаљонском састанку. Поред осталих овом дезертирању разлог је и недовољан политички рад, али после састанка актива тај рад ће бити појачан и правилније постављен.

Код IV дурмиторског батаљона масовно су ударници поставили захтјев да иду својим кућама, а то је у вези са новоствореном ситуацијом. Друг Војо¹ и ја идемо баш сада да ствар извидимо.

Поједине комитске групе су формиране и са одређеним задацима послате на терен. Комитска чета од 20 ударника, биће у току данашњег дана формирана и упућена на терен.

Исто тако ће бити у току данашњег дана завршене истраге у вези са интендантима, као и друге.

Друг Војо и та ићи ћемо да спојимо II и V батаљон и свршимо друге послове у вези са тим.

Према обавјештењима која су тачна, у Бањанима се ситуација погоршала и тамо су се већ формирале четничке чете, а у вези са тим распао се и VI уд. батаљон, који су углавном сачињавали Бањани и Вучедолци. Истина, они се још нијесу учврстили и брзом интервенцијом једног ударног батаљона могу се лако разбити. Ми сматрамо њихово разбијање и растјеривање хитним, јер, ако се учврсте, пресећи ће Ловћенски одред од нас као и Боку, а осим тога — отежаће нам везу и са Херцеговином. Поред овога, не бисмо могли остварити ни наш предвиђени план, а и болесници би били угрожени, као и пребацивање стоке и

¹ Војин Никוליћ

хране која се још тамо'налази. Због тога хитно издајте наређење да један од ударних батаљона рашчисти тамошњу пету колону.

Изгледа да су тамо пошли 40 ловћенских ударника, али је то недовољно, ако се не појачају са још једним ударним батаљоном.

Према информацијама, четници и Италијани су јуче ушли у Шавник. Јаке снаге Италијана, по причању — до 15 хиљада, налазе се на Крнову.

Рекоше нам курири да се у Бјелопавлићима и Пиперима прича да је на Цетиње стигла нека њемачка комисија ради слања људства за Источни фронт, а четницима причају њихове старјешине да ће Италијани убрзо обрнути из Црне Горе и да због тога воде овако жестоку борбу са партизанима. Ово је не-провјерено, али се прича у народу.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

27 маја 1942 г.

С другарским поздравом
Блажо¹

БР. 142

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДУРМИТОРСКОГ НОП И ДО ОД 27
МАЈА 1942 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОП И ДО ЗА ЦРНУ
ГОРУ И БОКУ О БОРБАМА ПРОТИВ ИТАЛИЈАНА И ЧЕТ-
НИКА НА СЕКТОРУ ШАВНИКА²

ШТАБ ДУРМ. НОП ОДРЕДА
27-У-1942 год. у 8.15 ч

•

ГЛ. ШТАБУ НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

Чим смо добили ваше друго писмо, од 27-У-42 год., предузели смо потребне мјере да најхитније искупимо са положаја III зетски батаљон и да вам га упутимо. Он ће још у току ноћи моћи кренути тамо.

Обавјештавамо вас да је четничка банда од Боана и Лоле успјела да заузме Слатину [и] Мљетичак. Непријатељске трупе Талијана и четника крећу се од Шавника у правцу Ивице. Сада

¹ Блажо Јовановић

² Оригинал извјештаја је у рукопису.

добисмо извјештај да су већ ушли у Превиш. Од има тридана стално бију наше положаје артиљеријом и бацачима са Мокром и Граца.

Наше снаге налазе се на положајима Годијељи—Ивица, Трећи зетски [батаљон] је са једном четом досада посиједао положај Пошћење, а са 2 чете се налази у Дужима. Његове положаје ће посјести I дурм., пошто Пошћење, с обзиром на новостворену ситуацију, нећемо држати.

Јуче смо са пет мина из бацача уништили неколико шатора у тал. логору у Мокром. Колико је било жртава, нијесмо могли још утврдити.

Наши осматрачи обавијестили су нас да је у току данашњег дана стигло око 15 камиона од Никшића у Крушевице, да има велики број шатора од Граца до Кр.[новске] Главнице и да се око шатора види велики број мазги и стоке.

. . . издали смо наређење да, путем узастопних засједа и препада, наше снаге дејствују на партизански начин, нападајући истурене дјелове непријатеља. Организовали смо петорке које ће дејствовати у позадини и послали их на терен.

Накнадно, још у току сјутрашњег дана, послаћемо вам опширан извјештај о стању у нашим батаљонима и редовно ћемо вас обавјештавати о свакој промјени код нас.

Пренијели смо ваше наређење другу Тетковићу и обавијестили га о ситуацији код нас.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полком
М. Ђуровић²

Командант
Љубиша¹

¹ Љубиша Урошевић

² Милинко Ђуровић

БР. 143

**НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ И
БОКУ ОД 28 МАЈА 1942 ГОД. КОМАНДАНТУ ДУРМИТОРСКЕ
УДАРНЕ ГРУПЕ ЗА СПРЕЧАВАЊЕ ПРОДОРА НЕПРИЈАТЕ-
ЉА У ПРАВЦУ ПИВЕ¹**

сл.
28 маја

ДРУГУ ПЕРУ ЋЕТКОВИЋУ

П о л о ж а ј

Ми нијесмо од вас добили никакав извјештај о развоју ситуације на тамошњем оперативном подручју. Ми смо вам издали директиве и наређења за рад. Непознато нам је шта сте предузели с обзиром на новостворену ситуацију у околини Шавника и Боана, односно, шта намјеравате предузети с обзиром на присуство јачих непријатељских снага (окупатора и четника) код Шавника.

Одмах нас обавијестите шта сте предузели са 3 пролетерска батаљона с обзиром на овакву ситуацију, односно, шта намјеравате предузети.

Обратите нарочиту пажњу на правац Шавник—Комарница, који држе и затварају јединице Дурмиторског одреда. Овај се правац, тј. отвор између сјеверних падина Војника и јужних падина Дурмитора, мора затворити по сваку цијену и спријечити евентуални продор непријатеља у правцу Пиве. У том смислу извршите потребна прегруписања својих снага. Ви имате директиву за рад и широку иницијативу и управљати се према развоју догађаја.

Ако још нијесте упутили III никшићки батаљон Дурмиторском одреду, одмах га упутите, јер је истима потребно појачање за затварање овог важног правца. Ово из разлога што је III зетски батаљон добио нови задатак и кренуо у другом правцу.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар

Командант

¹ Редакција располаже копијом извјештаја.

БР. 144

НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ
И БОКУ ОД 28 МАЈА 1942 ГОД. ШТАБУ ДУРМИТОРСКОГ
НОП И ДО ЗА ОДЛУЧНУ ОДБРАНУ ПРАВЦА ШАВНИК —
ПИВСКА ПЛАНИНА¹

сл.
28 маја

ШТАБУ ДУРМИТОРСКОГ НОП ОДРЕДА

П о л о ж а ј

Примили смо ваш извјештај од 27 о. м. у 8 ч и 15 м. Са снагама којима располажете ви морате затворити отвор између Војника и јужних падина Дурмитора по сваку цијену и не дозволити продор непријатељу у правцу Комарнице. У том циљу, а у духу већ достављене вам директиве, ви морате држати чврсто следећи положај: село Дужи—десном обалом Комарнице—село Горњи Годијељи—Ивица—к. 1718—Вјетрењача. На овом положају заузмите групни распоред, но тако да се на вјероватним правцима непријатељског надирања поставе објавнице и осматрачка одјељења, и то што ближе непријатељу, испред овог положаја, која ће благовремено јавити наилазак непријатељских снага. Нарочиту пажњу обратите на своје лијево крило, тј. на правац према Г. Годијељима и Комарници, куда ће непријатељ, вјероватно, испољити тежиште своје акције. Одмах по пријему овог наређења упутите један вод из I вашег батаљона који држи положај на десној обали Комарнице, а који ће затворити правац који води из села Мокро, преко Концила, Крњаче и Ките, у правцу Луга. Овај вод треба да се постави на Крњачи, као засједа, а своје извиђачке патроле да упути преко Концила, у правцу села Мокрог, које ће благовремено јавити наилазак непријатеља.

Пренесите наређење овог штаба другу Перу Ћетковићу да најхитније упути III никшићки батаљон томе² штабу, који ћете употребити за појачање ваших снага и затварање правца ка Комарници.

Сада је ваше људство прилично одморено, нахрањено и попуњено муницијом, те према томе, на оваквим одличним одбранбеним положајима, може у потпуности извршити добивени задатак.

¹ Редакција располаже копијом наређења.
² вашем

Будите хладни и присебни, непрекидно извиђајте непријатеља, дејствујте партизански у виду препада и засједа и управљајте се према ситуацији, имајући пред очима увијек ваш основни задатак, који вам је дат овим наређењем и ранијом директивом.

О свему нас благовремено извјештавајте.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар

Командант

БР. 145

НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ ОД 28 МАЈА 1942 ГОД. ШТАБУ ДУРМИТОРСКОГ НОП И ДО ЗА ПОЈАЧАЊЕ ВОЈНО-ПОЛИТИЧКОГ РАДА У ЈЕДИНИЦАМА¹

сл.

28 маја

—

ШТАБУ ДУРМИТОРСКОГ НОП ОДРЕДА

П о л о ж а ј

Примили смо ваш извјештај од 26 о.м. послат у 9 и 30 часова. Ми смо вам јутрос издали наређење за ваш даљи рад у новоствореној ситуацији. Јутрошњим наређењем смо предвидјели да упутите један вод из Дужи ка Крњачи и Концилима (сјеверне падине Војника), са задатком да се затвори правац од Мокрог, који иде овом стазом за Луг и даље за Брезна. Ако нисте ово досада урадили, урадите одмах и неизоставно, с тим да ће овај вод бити на раскрсници стаза између Крњаче и Концила, а упућиваће извиђачке патроле у правцу катуна Полице и с. Мокрог. Што се тиче нашег даљег рада на одбрани и затварању овог правца Шавник—Комарница—Пива, управљајте се у свему по јутрос издатом наређењу.

Ваш штаб, види се из извјештаја, исувише је удаљен од борбеног распореда ваших батаљона, што је неправилно и погрешно, јер сте, на тај начин, далеко од развоја догађаја на вашем правцу, не можете се упознати [брзо] са правим стањем

¹ Редакција располаже копијом наређења.

ствари, нити брзо и благовремено донијети потребне одлуке. Зато се одмах помјерите ближе вашим батаљонима, да би[сте] могли правилно управљати и руководити борбом својих батаљона.

По мишљењу овог штаба, ваше мјесто треба да буде у [селу] Горњи Годијељи, пошто је то мјесто на тежишном и главном правцу евентуалног непријатељског надирања, а сем тога је у доброј вези са осталим тачкама на вашем правцу.

Дезертирање људства из ваших батаљона је врло ружна и негативна појава у ово вријеме, коју сте требали спријечити смишљеним, планским политичким радом у овим јединицама, како вам је неколико пута речено и наглашено од стране чланова овог штаба приликом обилазака ваших батаљона. Ви треба да сте непрекидно на терену, међу својим јединицама и да их морално-политички уздигнете и ојачавате, па се неће поновити овакви случајеви. Настојте свим силама да убиједите ваше људство у оправданост садашњих напора и тешкоћа, да је ово пролазна криза наших јединица, врло кратког тока и да ће наше јединице, у најкраће вријеме, освјежене, ојачане и одморене, предузети опигту офанзиву на свим фронтовима. Будите врло будни и непрекидно, даноноћно пратите покрете и разговоре свога људства по јединицама од стране поузданих и посве сигурних осталих бораца партизана, па ћете бити на вријеме о свему обавијештени и моћи предузети одговарајуће мјере. Аутоматска оруђа морају бити у рукама посве сигурних и потпуно оданих бораца партизана, што ће лично провјерити политкоми у споразуму са командантима и командирима. Подјелу муниције вршите само пред почетак акције и том приликом добро обратите пажњу коме се дијели муниција и колико и за какву врсту задатка.

Предузмите све мјере за извиђање, осматрање и обезбјеђење, како вам је то усмено наглашено од стране чланова овог штаба, као и у духу достављеног вам упутства за ову службу.

Дејствујте партизанским начином ратовања, препадима и засједама и имаћете сигурних успјеха.

О свему нас редовно обавјештавајте и управљајте се према ситуацији, а у духу достављеног вам задатка јутрашњим наређењем од стране овог штаба.

Вас је у штабу 5 чланова од којих 3 треба да се редовно налазе на терену међу својим јединицама у циљу морално-политичког и војно-стручног усавршавања и уздизања људства, нарочито у оваквој ситуацији, када људство пуно очекује од својих старјесина.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

БР. 146

НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ
И БОКУ ОД 28 МАЈА 1942 ГОД. ШТАБУ НИКШИЋКОГ НОП
И ДО ЗА ЧИШЋЕЊЕ ОПШТИНЕ ГОЛИСКЕ ОД ЧЕТНИЧКИХ
БАНДИ¹

сл.

28 маја

ШТАБУ НИКШИЋКОГ НОП ОДРЕДА

П о л о ж а ј

Четничким бандама из Голије успјело је, због одсуства наших снага на том сектору, да загосподаре Крсцом и осталим селима Голије.

То су засада више четничке банде него организована војска, те је потребно још сада хитно интервенисати у циљу ликвидације тих банди и разоружања читавог тамошњег становништва.

Наша задаћа је да у току сјутрашњег дана извршимо напад из два правца и да очистимо села Голије од још неоформљених четничких банди. У том смислу ми смо већ привукли у Брезна један наш ударни батаљон, чији ће задатак бити чишћење правца Вишњића До—Крстац. Ваш задатак би био да са једном јачом четом од 80 добрих бораца, ако ви мислите да можете одвојити са тог сектора и веће снаге, то урадите. Ваш задатак би био да почнете са чишћењем села Сриједа—Јасиковица, обезбјеђујући се једном патролицом од 5 бораца, приликом чишћења Јасиковице, од Злоступа. Одмах после чишћења с. Сриједа упутићете једну патролу од 5 бораца, чији ће задатак бити да се, по сваку цијену, повеже са другом Савом Ковачевићем, правцем између Велимља и Трепча, и та ће патрола изложити право стање ствари и тражити хитну интервенцију од друга Саве Ковачевића. Вођа патроле мора бити сигуран партијац. После чишћења села Јасиковице упутићете једну патролу у правцу Крсца, гдје ћете се повезати са III зетским батаљоном, у чијем штабу ће се налазити друг Пеко Дапчевић, од кога ћете добити наређење за даљи поступак.

Ову [вашу] чету водиће друг Војо Николић. Иако је то отворе[на издаја, иако би заслужи]вали да се казне најдрскије, ми ћемо поступити по следећем:

¹ Редакција располаже копијом извјештаја.

1. Заробљавати све мушко становништво, разоружавати га, коловође хапсити, а заведене сељаке пуштати позади нас.

2. Вршити моментане реквизиције само коловођама и то на тај начин што ће се њиховим породицама остављати минимум за живот. Вршити реквизицију на исти начин и онима који су учествовали у пљачки партизанске имовине.

3. У борби бити немилосрдан и све оне који дају отпор уништавати, но, после чишћења села, без нашег одобрења не стријељати никога.

4. Све реквириране животне намирнице, као и стоку, по сељацима, у пратњи наших наоружаних пратилаца упућивати у сједиште штаба одреда, односно одредске интендантуре.

5. Према мирном становништву, а нарочито женама и дјеци, односити се како то доликује Народно-ослободилачкој војсци и избјећи, по сваку цијену, да се села и читави крајеви називају издајничким.

Чишћење ће отпочети сјутра, 29 маја, око 3 сата ујутро, зато благовремено припремити трупу, извршити марш и све припреме за напад.

Чета ће узети са собом 3 пушкомитраљеза, а по могућности, и један тешки митраљез.

Штабу одреда наређујемо да одмах, без обзира на ситуацију, и без обзира на то што ће после чишћења Сриједа бити пуштена патрола другу Сави Ковачевићу, упутити са своје стране једну patrolу од 3 поуздана борца, међу којима 1 партијац, — чији ће циљ бити да се, по сваку цијену пробију до друга Саве Ковачевића, да га обавијесте о ситуацији у Голији и да траже од њега најхитнију интервенцију. Патрола мора кренути одмах по пријему ове наредбе.

Шаљемо вам 10 упута за организацију службе извиђања, осматрања и обезбјеђења, које подијелити штабовима батаљона и командама чета, по истима поступити, прорадити их и контролисати њихову прораду.¹

П.С. Сад нас је обавијестио друг Максим Горановић да се у Стозима, у Забрану краља Николе, налази збјег Пјешиваца са око 25 бораца. Ваша је задаћа повезати се, преко одговорног друга Љуба Лалатовића,² са том групом и укључити је вашој чети.

У Стозима се налази и друг Влажо Бјелица, или Вукашин Бјелица (овај последњи је партијац), који ће вам дати конкретне податке о ситуацији тамо и помоћи вам у извођењу акције, као и у одабирању људства.

¹ На другој страници копије није даљи текст очуван.

² Погинуо 1945 год. на Јаворку у борби против Италијана.

БР. 147

**НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ И
БОКУ ОД 28 МАЈА 1942 ГОД. ШТАБУ НИКШИЋКОГ НОП
И ДО ЗА ИЗВИЂАЊЕ И ЗАТВАРАЊЕ ПРАВЦА ШТИРНИ ДО
—ПОЛИЦА—МОКРО¹**

сл.

28 маја

ШТАБУ НИКШИЋКОГ НОП ОДРЕДА

П о л о ж а ј

Према добивеним подацима од стране Штаба Дурмиторског одреда, од 9^г часова данас, једна непријатељска колона, у јачини од око 400 бандита са око 60 коња, упутила се из села Мокрог уз Војник у правцу катуна Полица (западно од Орловог Брда к. 1655). Вјероватно је да је циљ ове непријатељске колоне да се преко Војника пробије, у правцу Горњих Брезана, у позадину вашег одреда и да, на тај начин, угрози ваше снаге које се налазе на положајима према Горњем Пољу. Такође ове непријатељске снаге, примјећене јутрос око 9 часова, могу дејствовати и прџвцем преко Војника (стаза Полица—Штирни До, према лијевом крилу и боку вашег распореда). Зато одмах по пријему овог наређења упутити једну чету правцем Оштро Брдо—Штирни До—Полица—Орлово Брдо, која ће извидјети ове снаге, затворити овај правац и брзо вас извјестити, да би[сте] могли благовремено, јачим снагама, осујетити ове офанзивне непријатељске намјере. Наредили смо штабу Дурмиторског одреда да упути један вод правцем Дужи—Крњача—Концила—Мокро и да затвори ову стазу између Придворице и Војника, којом се могу користити и за покрет непријатељске снаге. Извршењу овог наређења приступите одмах, неизоставно.

Оба пристигла зетска батаљона одмах упутите најпогоднијим правцем за овај штаб — за сједиште штаба.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ЗА ГЛАВНИ ШТАБ

¹ Редакција располаже копијом извјештаја.

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДУРМИТОРСКИХ ТРУПА ОД 28 МАЈА
1942 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ И
БОКУ О БОРБАМА ПРОТИВ ЧЕТНИКА И ИТАЛИЈАНА НА
СЕКТОРУ ШАВНИК—ЖАБЉАК**

**Ш Т А Б
ДУРМИТОРСКИХ ТРУПА
28 мај 1942
у 20 часова
село Пингче**

**ГЛАВНОМ ШТАБУ НО ПАРТИЗАНСКИХ И ДОБРОВОЉАЧ-
КИХ ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ**

П о л о ж а ј

На дан 25 о. м. начелник Врховног штаба и начелник тога Штаба поверили су нам команду над нашим јединицама у Шав. ничком срезу. У духу ондашње ситуације, одмах истога дана урадили смо следеће:

1.— Упутили смо једну извиђачку чету правцем Жабљак—Новаковићи—Добро Поље—Ружица, са задатком да на томе правцу и у зони око 7-8 км помоћу јачих извиђачких патрола врши извиђање дела Сињајевине све до реке Таре, да извештава о ситуацији на томе правцу, да поставља непријатељу заседе и врши препаде помоћу поменутих патрола и да партизански дејствује у бокове и позадину непријатеља са мањим одељењима, тежећи да му наноси што више губитака.

2.— Другу извиђачку чету упутили смо правцем Жабљак—Буковица—Бабин Врх и даље са сличним задатком, као горе наведеним.

3.— Лично смо издали детаљна упутства команданту Дурмиторског одреда, новоодређеном другу Љубиши,¹ да реорганизује Дурмиторски одред, ради на његовом војничком и политичком појачању и да га бољом исхраном и смештајем опорави, као и да ухвати контакт са непријатељем и врши извиђање између реке Буковице па до Брезана.

4.— Наредили смо Штабу подручја Дурмиторског одреда да постави везе на територији (телефонске), да постави сеоске страже, да поврати нормалан живот по селима и да организује обавештајну службу и обавештавање три пута дневно о приликама на својој територији.

¹ Љубиша Урошевић

5.— Преселили смо у кантонмане и то: III батаљон II бригаде у село Новаковиће, I батаљон I бригаде у село Провалију, као и III никшићки ударни батаљон, а II дурмиторски ударни батаљон у село Доња Буковица, те да поменути Одред буде груписан у Д. Буковици, Слатини, Мљетичку, ради лакшег, горе изложеног рада.

6.— Свима јединицама наредили смо да одмах неуморно раде на војничком и политичком учвршћењу и на физичком опорављењу бољом исхраном и смештајем. Лично смо предузели све за организацију исхране, и то је ових дана добро ишло.

7.— Извиђачку и обавештајну службу практично смо организовали, те смо следећих дана били добро обавештени на целокупном тако широком фронту.

8.— Изгледало је, а били смо и обавештени, да се непријатељ на целом фронту сасвим повукао позади његових положаја од пре 20 дана. Међутим, 26 о. м. око подне обавештени смо о покрету непријатеља, углавном, у три колоне и то: једна од Вратла ка Бабином Врху, друга од Крње Јеле ка Боану и трећа од Гвозда ка Крнову. Увече добили смо податке да су наше патроле на Сињајевини водиле борбу са непријатељским патролама и да је непријатељ на томе правцу у јачини око 200 бандита. Од друге извиђачке чете добили смо извештај да је непријатељ непознате јачине ушао у Боан у мрак. Од Штаба Дурм. одреда добили смо извештај да је око 1.000 четника заузело положаје изнад самог Шавника и Доње Бијеле.

Услед овакве ситуације ценили смо да постоји опасност непријатељског надирања у два правца и то: један уз реку Комарницу у Пиву, који је врло опасан из много разлога, и други уз реку Буковицу у вези са Сињајевином. Према овоме, у току ноћи извршили смо груписање наших јединица за затварање оба правца. Дурмиторски одред комплетан добио је задатак да затвори правац уз реку Комарницу ка Пиви и то: један батаљон на Ивици, с тим да истури извиђачку чету око с. Превиша; други батаљон на предњим ивицама с. Комарнице, а његова једна извиђачка чета око с. Пушине; III зетски батаљон испред с. Дужи, с тим да истури извиђачку чету испред с. Пошћења, а III дурмиторски батаљон, као четврти, у отсечну резерву око Вучјег Брда. Извиђачким четама дали смо задатке: извиђање непријатеља помоћу патрола, извештавање, постављање засада и вршење препада, и уопште партизанско дејство и изненађења у бокове и позадину непријатеља помоћу мањих одељења, те наношење што више губитака. Три последња батаљона била су скоро груписана око Вучјег Брда као ударна група у рукама Штаба одреда за удар онамо где непријатељ испољи свој напад и где се покаже највише рентабилно. У томе распореду бата-

љони су се налазили и до данас, само што још немамо детаљне податке о успеху њиховог рада.

На левом отсеку, углавном, спремили смо борбу у теснацу р. Буковице куда је непријатељ требао да продре из Боана и околних села. Тако смо изнад пута на падинама Сињајевине, од Боровца до Меког Дола, распоредили III прол. батаљон, с тим што је истурио јака обезбеђења левог крила и бока на Пејово Брдо и Бабин Врх. III никшићки батаљон распоредили смо са двије чете око Мљетичка и Слатине, а са једном четом и једним митраљезом на Ковачево Брдо. Тако смо очекивали да ће непријатељ, необавештен, кренути путем од Боана за Буковицу и бити изненадно обасут и тучен јаком ватром у наведеном теснацу. Међутим, непријатељ је добро упознат са нашим тактичким поступцима и није хтео ући у наведени цеп, већ је јачим снагама (400—500) почео покрет око 9 часова 26 о.м., и то са једном колоном од Отмичевца преко Кричачког Поља у правцу Ограђенице и са другом колоном од Пећарца преко Гомила ка Пашином Пољу. На овим правцима наше извиђачке патроле и чете давале су извештај отпор, с обзиром да је то земљиште сасвим отворено и захтева много муниције, па се једна патрола увукла у њихов распоред и напала бојну комору леве колонице, убила неколико четника и неколико коња и погодила у један товар бомби који се запалио уз страховиту детонацију, али су четници напали ову патролу и одбацили [је], те није могла искористити поменућу муницију.

Даље су се четници око 14 часова пребацили преко Тушиње и напали наше на Мљетичку са јаким снагама, те успели да III никшићки батаљон одбаце ка Ивици. I прол. батаљон био је у резерви код Д. Буковице и ми смо ово осматрали са Виса изнад Д. Буковице, али, услед велике пошумљености и неизвештавања од стране батаљона, нисмо употребљавали резерву.

Тако је десна непријатељска колрна постепено одбацивала наше извиђачке делове кроз Шаранце и у исте дубоко ушла.

Услед овакве ситуације решили смо да извлачимо батаљоне у току ноћи из ове просторије и затворимо прелазе преко Дурмитора ка Пиви, јер је постојала опасност да десна непријатељска колона, рано изјутра, скоро без икаквог отпора, заузме Жабљак и несметано продре преко Великог Штулца. Тако смо са III пролетерским и III никшићким батаљоном у току ноћи затворили теснац и пролазе од Пошћенског Катунa, преко Суве Локве, до Седла јужно од Ћирове Пећине, те да овим важним ждрелом, најподеснијим и најкраћим, не продру у Пиву. Оставили смо једну извиђачку чету око Провалије за дејство долином Буковице, а једну извиђачку чету у Пошћенском Катуну за дејство помоћу патрола кроз Шаранце. Задачи ових изви-

ђачких чета били су као и горе наведени. Поменути пут ка Доброме Долу затворили смо у виду заседа, те ће продирање тим правцем бити скоро немогуће, поготову када им је задатак најупорнија одбрана. Но, овај пролаз и одбрану много сте нам ослабили повлачењем III никшићког батаљона у састав његовог Одрода, пре доласка II дурмиторског батаљона на његово место.

Са I пролетерским батаљоном ми лично смо пошли за Жабљак и тамо стигли у свануће. Упутили смо неколико извиђачких патрола у правцу Његобуђе и Новаковића са задацима сличним горе изложеним, али им је рад био врло отежан услед велике прегледности наведеног терена. Са батаљоном организовали смо планску одбрану на коси села Питомике. Добро смо поставили ватрени систем помоћу аутоматских оруђа и све добро маскирали, тако да непријатељ није могао ништа приметити нити са најближих отстојања. Око 14 часова 26 о.м. непријатељ је већ, потискујући наше извиђачке патроле, подилазио Жабљаку. Јаком ватром аутоматских оруђа и бацача чистио је терен пред собом, па тукао и наш положај, и тако је опрезно ушао у Жабљак. Како му није дат скоро никакав отпор пред Жабљаком и није могао ништа приметити осим поменутих патрола из Жабљака, продужио је нешто слободније са већим бројем колоница путем и долином ка хотелу и Питоминама, те смо га пустили да подиђе коси на четири до пет стотина метара, па смо га изненадно обасули јаком ватром из многобројних аутоматских оруђа, водећи рачуна и сувише о штедњи муниције. Тако смо му нанели велики број губитака, вероватно више од 20 мртвих и много рањених, и одбили га од нашег положаја. Рањенике је извлачио у току ноћи. Даље су наше патроле целу ноћ и данас цео дан патролирале по шумама позади Питомина. Батаљон смо распоредили на испупчењима и камењарима предње падине В. Штулаца и створили добар ватрени систем за најупорнију одбрану поменутог правца ка [селу] Црној Гори и Пиви. Издали смо детаљна упутства јединицама и нашим заменицима за рад на поменутом положају.

Пошто је наш батаљон скоро стално у борбама већ двадесет дана без одмора, наредили смо Штабу Комског одреда да данас упути један батаљон који је већ одморан на В. Штулац, те да преузме одбрану тога положаја. Штабу одреда издали смо задатак да детаљно испланира одбрану прелаза преко р. Сушице, који се има бранити, по сваку цену, у духу партизанског начина борбе. Наш I пролетерски батаљон мислимо повући у општу резерву код села Пишча. Тако ће на правцу В. Штулац—Сушица бранити продирање два батаљона Комског одреда, а јужно од Ћирове Пећине III прол. батаљон, уз реку Комарницу

три батаљона Дурмиторског одреда, а ка Пивској Жупи Шететски батаљон.

По досадањим подацима од пре подне на свим отсецима било је извесно затишје, а вечерас ћемо вероватно добити податке о раду после подне.

Ми смо вечерас дошли у село Пишче да би одавде могли командовати на тако широком фронту. Ви видите колика је ово тешкоћа на оволикој ширини са бандитима који се веру исто као ми, а са овако малим снагама.

Данас смо извештени да су синоћ Италијани појачали своје снаге код Шавника са још 15 камиона војске, т. јест један батаљон регуларне војске.

9.— Извршили смо потпуну евакуацију рањеника из Жабљака и с. Црне Горе у Недајно и Пишче, а животних намирница у с. Војводиће. Добро би било да се ови рањеници транспортују негде друго.

10.— Друг Пекић запалио је неколико већих зграда у Жабљаку те да их непријатељ не може користити, па услед ветра и због тога што су куће од дрвета, изгорела је скоро цела варош, само су остале неколике куће.

11.— Снабдевање јединица око Шавника и Доброг Дола требало би да се врши одавде из Пишча, а међутим овде нема ништа хране и сада смо уредили са другом Чичом¹ да се хитно самељу око 1.400 кгр жита које сте били упутили преко Крсца за Херцеговину, па да се то најхитније самеље и пошаље овим јединицама и јединицама које су тамо под вашом командом, јер слаба исхрана и скоро никаква упропастиће нам јединице. Стоке овде има доста, па ћемо повећати следовање мяса, док стигне брашно.

12.— На основу напред изложеног молимо за упутства како даље да радимо, као и да се прецизира које су јединице под нашом командом, да ли се слажете са нашим начином борбе и поступцима. Још молимо да се упуте бар један од делегата тога Штаба за рад са нама, што је у духу директиве Врховног Штаба.

Из Комског одреда и из нашег батаљона убацили смо у позадину синоћ пет петорки, а из Дурмиторског одреда три петорке и вечерас смо наредили да Дурмиторци простудирају убацивање још пет до десет петорки на њихов терен, али само од борбених људи и способних политичких радника, који ће сваког дана решити бар по један задатак и извештавати нас о си-

¹ Моша Пијаде

туацији, но водећи рачуна да тиме сувише не ослабе војнички и политички своје јединице.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Јован Капичић

Командант
Перо Ћетковић

БР. 149

НАРЕЂЕЊЕ ВРХОВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
ОД 29 МАЈА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП ОДРЕДА
ЗА ХЕРЦЕГОВИНУ И ЈУЖНУ ДАЛМАЦИЈУ ЗА УПУЋИВАЊЕ
ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ У ГОЛИЈУ И ОБАВЈЕШТЕ-
ЊЕ О СИТУАЦИЈИ У ЦРНОЈ ГОРИ

ВРХОВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ПАРТИЗАНСКЕ
И ДОБРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
29-У-1942 г.
8 часова

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ
ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЗА ХЕРЦЕГОВИНУ
И ЈУЖНУ ДАЛМАЦИЈУ

1. Одмах упутите I пролетерску бригаду у предео Голије, правцем: Казанци—Крстац, где су се појавиле четничке банде. Добро би било да Бригаду ојачате и са неким вашим батаљоном. Ми ћемо касније упутити у Херцеговину наше јаче снаге. Сада је потребно да се очисти терен Бањани—Голија.

2. На правцу Грахово—Вилусе—Велимље налази се друг Сава Ковачевић са Ловћенским одредом. Ухватите везу са њим и усагласите ваша дејства. О акцијама овога Одрета немамо података, па ако ви располагете са истим, известите нас. Скрените пажњу другу Ковачевићу на чишћење предела Бањана и реците му да хитно ухвати везу са нама.

3. У предео Крсца ми смо упутили један батаљон са другом Пеком Дапчевићем за чишћење четничких банди.

4. Ми смо изгубили Жабљак, Шавник, Војник. Наши делови налазе се у Пиви (Планина и Жупа). Према Пивској Жупи наши држе положаје Јаворак—Његош. Према оваквој ситуацији у Црној Гори подесите и ваш рад. Настојаћемо свим силама да четничке банде не продру у Херцеговину.

5. Реците нам све што знате о дислокацији италијанских снага. У ту сврху тамо шаљемо друга Владимира Поповића, и настојте да му у сваком погледу идете на руку. Нарочито је потребно да се испитају поједини заробљеници да бисмо могли што пре пружити потребне податке које траже наши савезници.

6. Приспјело је овамо жито за вас и настојте да хитно пошаљете коње, и то најпре засада за 1000 кгр. Примили смо 150 кгр соли, 10 кгр чаја, 1000 комада папирића и 10 кгр шећера.

7. Настојте да успоставите везу са Сарајевом и са Далмацијом у Сплиту, јер са Хрватском већ дуже времена немамо везе.

8. Ако је икако могуће, командант друг Илић¹ и политком Попара² требало би хитно да дођу код нас у Крстац Пивски ради извештаја и договора.

С другарским поздравом,

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

КОМАНДАНТ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ПАРТИЗАНСКЕ
И ДОБРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

БР. 150

ОБАВЈЕШТЕЉЕ ВРХОВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 29 МАЈА 1942 ГОД. ДРУГУ АЛЕКСАНДРУ РАНКОВИЋУ О ПРОДОРУ ИТАЛИЈАНА И ЧЕТНИКА ДО ПИВЕ И О ПРИПРЕМИ ПРОТИВНАПАДА

ВРХОВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ПАРТИЗАНСКЕ
И ДОБРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
29 маја 1942 год.

Другу Марку

Примили смо твоје писмо које си послао по Дудићу³. Њега смо задржали зато -гако дуго овде да бисмо могли вама нешто конкретније јавити о развоју ситуације у Црној Гори. Стање у Црној Гори је сада овако: наши су напустили Шавник и Жабљак, које су заузели четници и Талијани. Дакле, непријатељ је дошао до саме границе Пиве. Наше мање јединице

¹ Петар Драпшин

² Мило Попара

* Радомир Дудић

штите седра Дурмитора—Велики и Мали Штулац. Остале снаге су пребачене у Пиву, где треба да се одморе и припреме за контранапад ако би непријатељ покушао продрети у Пиву. У вези са тиме наредите хитно Штабу II бригаде да држи своје јединице у околици Челебића, ближе ка прелазу Узлуп, да би се могле брже пребацили у Пиву у случају потребне интервенције или у случају опасности да буду тамо отсечени. Штаб II бригаде треба да буде непрекидно у вези са нама преко вас да бисмо на време могли издати наређење у случају потребе покрета њихових јединица.

Пошаљите хитно курира у Штаб Санџачког одреда и саопштите им ситуацију коју смо вам изложили. По нашем мишљењу јединице Санџачког одреда требале би се померати према територији Челебића, прво зато да избегну опкољавање, јер постоји могућност да Талијани поправе мост на Ђурђевић Тари и да ударе с леђа, а друго зато да избегну запоседање територије коју сада држе јединице II бригаде, тако да би ми II бригаду пребацили тада у Пиву где би сконцентрисали гро наших снага ради енергичног удара против непријатеља који настоји продрети од Никшића и Шавника у правцу Голије и на тај начин одрезати Херцеговину од Црне Горе. Саопштите такође Санџаклијама да створе неколико мањих партизанских јединица које би дејствовале у позадини непријатеља на његовим комуникацијама и комори.

Штабу Крагујевачког батаљона саопшти да до даљњег држи терен од Поповог Моста у правцу Изгора и Чемерна и да ту успостави везу са херцеговачким јединицама.

Прелази на Узлупу и Крушеву морају бити апсолутно обезбеђени, а Штабу Санџачког одреда наредите да хитно ункшти прелаз код Тепаца. Даље му наредите да пошаље извиднице у правцу прелаза на Левер Тари и да осујети евентуалне покушаје оправке малог моста на Тари.

У случају да би се Санџаклије морале повући, њихов првак је прелаз преко Узлупа у Пиву. Зато би их требали упозорити да стоку, жито и остале намирнице хитно пребаце у Пиву.

С другарским поздравом,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

29-У-1942 г.

КОМАНДАНТ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ПАРТИЗАНСКЕ
И ДОБРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

П.С. . . . Настојте да пронађете коње за јахање и боље товарне тамо око Челебића, јер их ми немамо, а оно што има то је скоро пропало.

БР. 151

**НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ И
БОКУ ОД 29 МАЈА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ДУР-
МИТОРСКЕ УДАРНЕ ГРУПЕ О ГРУПИСАЊУ СНАГА РАДИ
СПРЕЧАВАЊА ЧЕТШЧКО - ИТАЛИЈАНСКОГ ПРОДОРА У
ПИВУ¹**

сл.

29 маја

ШТАБУ ДУРМИТОРСКИХ ТРУПА

ДРУГУ ПЕРУ ЋЕТКОВИЋУ

П о л о ж а ј

Примили смо ваш извјештај, послат 28 о.м. у 20 часова из села Пишча.

Према директиви Врховног штаба, а у духу наређења начелника Врховног штаба од 25 о.м., ви са другом Капом остаете и даље као Оперативни штаб Дурмиторских трупа на сектору од планине Војника до Таре, то јест — све наше јединице које затварају правце који воде ка Пиви од Шавника, Буковице, Пошћенског Катунa и Жабљака налазе се под вашом командом.

Ваш штаб стоји непосредно под командом Врховног штаба, као што је то наређено и предвиђено на заједничком састанку 25 о.м. у Жабљаку, између начелника Врховног штаба, начелника овог штаба и вас. Према томе, сва наређења и упутства за заш даљи рад треба да добијате од Врховног штаба, коме сте непосредно потчињени.

С обзиром на новостворену ситуацију у околини Шавника и Жабљака, а услед повлачења наших трупа на линију Војник — Дурмитор — Тара, ваш задатак је следећи: да најпогоднијим груписањем снага којима располажете затворите следеће правце евентуалног непријатељског продора у Пиву, и то:

— Правац Шавник — Комарница — Пива. По мишљењу овог штаба ово је најважнији правац [и] за нас најосетљивији, зато

¹ Редакција располаже копијом наређења.

му треба поклонити особиту пажњу. [За] затварање овог правца употријебите, као што је већ раније предвиђено и наређено, све батаљоне Дурмиторског одреда. ... Положај за одбрану, који се мора бранити по сваку цијену, на овом правцу је десна обала Комарнице—село Годијељи—Ивица. На овом положају наредите најправилније груписање снага са напоменом да је правац Превиш—Пушина—Комарница најопаснији, и да вјероватно на том правцу треба да буде тежиште одбране Дурмиторског одреда.

— Правац Пошћенски Катун—Сува Локва—Добри До. Овај правац је такође важан и њега такође треба затворити одговарајућом снагом. По мишљењу овог штаба, на овом правцу требало би да буде III никшићки батаљон или један батаљон из Комског одреда, ако нисте у стању да дате на овом правцу нешто од пролетерских јединица.

— Правац Жабљак—Велики Штулац—Недајно требате за-творити снагама Комског одреда.

Као одбранбени положај на другом правцу, који се мора одржати по сваку цијену, треба држати тјеснац између Увита Гр.[еда] и Седла к. 2226, тј. преседлину Валовитог Језера.

Као одбранбени положај према правцу Жабљак—Штулац—Недајно држати кањон Сушице с тим што ће засједе бити на Малом и Великом Штулцу.

Ово су сутестије и директиве овог штаба, по којима би се требало управљати с обзиром на новостворену ситуацију. Предузмите све мјере за извиђања и обезбјеђења, што дубље ка непријатељу, одржавајући сталан додир са њим. Одмах упутите још већи број мањих одјељења у позадину непријатеља у циљу извођења акција, као што је то већ раније навођено и предвиђено. — Организујте базу за исхрану код Пишча и предузмите исхрану и снабдијевање ваших трупа. За помоћ у том правцу обратите се Врховном штабу. С обзиром на развој ситуације на овдашњем подручју, не може бити упућен тамо ни један члан овог штаба као делегат, пошто су сви заузети догађајима на терену. Уосталом, то није ни тако потребно, с обзиром да сте ви под непосредном командом Врховног штаба.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ЗА ГЛАВНИ ШТАБ

НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ И
БОКУ ОД 29 МАЈА 1942 ГОД. ШТАБУ НИКШИЋКОГ НОП И
ДО ЗА АКТИВНО ДЕЈСТВО НА КОМУНИКАЦИЈУ НИКШИЋ
—ШАВНИК И ЗАТВАРАЊЕ ПРАВЦА ЛИПОВА РАВАН—ЈА-
ВОРАК—ПИВА¹

сл.

29 маја

ШТАБУ НИКШИЋКОГ НОП ОДРЕДА

П о л о ж а ј

Примили смо ваш извјештај од 29 о.м. данас у 19 часова. Познат нам је резултат борби које сте водили у току јучерашњег дана. Свакако, непријатељ вас је изненадио, како према вашем лијевом боку тако и према фронту. Види се да нисте организовали службу извиђања онако како вам је већ неколико пута поменуто од стране овог штаба, и зато вас непријатељ изненађује својим маневрима, услед чега нисте у стању да на вријеме парирате његове акције. Ви погрешно схватате свој задатак. Држите се чисте пасивне одбране, примате ударце од непријатеља, а не наносите њему никакве ударце нити активно дејствујете, иако сте у могућности да баш, с обзиром на распоред ваших трупа и положаје које држите, погоднио припремљеним препадима, угрозите дубоку позадину непријатељских снага које комуницирају правцем Никшић—Шавник. Досада нисте извели ниједну акцију у томе смислу. Ово се односи на непријатељске снаге које надиру правцем Никшић—Шавник, и које непрекидно комуницирају овим правцем. Да би избјегли дневно фронтално вођење борбе са непријатељем, ви треба да првенствено организујете добру извиђачку службу, како је то у достављеним вам упутама предвиђено, и на правцима непријатељског наилаaska оставите поједине мање засједе, вјешто сакривене по шумама, које ће им наносити губитке. У засједе постављати најпоузданије и најсигурније људство, које ће имати храбрости да пусти непријатеља на најближе отстојање. Имајте у виду да је најбоља одбрана-напад партизанским начином дејства, тј. препадима и засједама. Према вашем извјештају, ваш се I батаљон повукао од Липове Равни и држи положај негдје између Липове Равни и Јаворка. На тај начин смањили сте ду-

¹ Редакција располаже копијом извјештаја.

блну положаја и довели непријатеља у повољнију ситуацију за евентуално даље надирање. Ваш је задатак да затворите правац Липова Раван—Јаворак—Брезна по сваку цијену и да спријечите и онемогућите продор непријатеља овим правцем. Према томе, ви морате чврсто држати положај: јужна падина Војника—Плавча—к. 1473—Велика Главица—к. 1237—Шишман—к. 1508, затварајући правац Дугом и држећи положаје западно од Пресјеке. Ви не треба да растурате снаге и да држите кордонски линиски распоред тамо гдје сте подједнако свадје слаби а нигдје јаки, већ на правцима непријатељског надирања да поставите засједе и објавнице, како је напријед наведено, а снаге држите прикупљене, групно, и чим се објелодани непријатељски напад, да с тим вашим прикупљеним снагама извршите удар у правцу непријатељског крила или бока.

О неком вашем повлачењу, у садашњој ситуацији, а с обзиром на јачину непријатеља и његове притиске према вама, не може бити ни говора. Ви морате одржати у својим рукама, по сваку цијену, напријед означени положај, јер зато имате доста снага, само ако их плански и смишљено употријебите, како вам је горе изнијето. Будите хладни и присебни, и обавјештавајте се благовремено о правом стању код непријатеља како би[сте] могли на вријеме донијети правилне одлуке.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ЗА ГЛАВНИ ШТАБ

БР. 153

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА НИКШИЋКОГ НОП И ДО ОД МАЈА 1942 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ О БОРБАМА НА СЕКТОРУ ВОЈНИК—ИВОВИК—ОЦИНА ПОЉАНА¹

ГЛАВНОМ ШТАБУ НАР. ОСЛ. ПАРТ. И ДО[БРОВОЉАЧКИХ] ОДРЕДА ЗА Ц. Г. И Б.

Доставља се извјештај о борби 28.V.1942 г. .

Око 9 часова I уд. б.[атаљон] извјештава да се непријатељ главним снагама креће у правцу Пиштета. По овом наређено је

¹ Оригинал извјештаја је у рукопису.

IV уд. бат. Дурм. одреда да са Јаворка пође у Пиштета и тамо дочека и одбаци четнике.

Око 11,30 часова чула се по која пушка из правца Прага—Војник али ријетко. Послата је патрола из I уд. бат. за извиђање; међутим око 12,30 часова почела је јача ватра из аутом. оруђа и откривен напад четника из правца Штирни До и из правца Игриште потпуно у бок и позадину 3 чете I уд. бат. Јачина непријатеља по причању једног рањеног четника је око 1200, што је свакако превише. Каже да су била 4 батаљона, да су пошли из Мокрог преко Војника и из Градачке Пољане преко Игришта. 3 чета се усред најжешће борбе извукла у правцу десног крила.

Наши губици: 1 погинуо, 1 тешко и 1 лако рањен. Погинули остао на бојишту а рањени експедовани у болницу. Поред ових губитака, нестало је из батаљона 20 ударника, за 4 се зна да су пошли четницима, а сумња се да је било и других.

Непријатељ је пред ноћ успио да I уд. бат. одбаци са досадашњих положаја на положаје Пистел.[ичка] Главница—Липова Раван—кота 1275 гдје се и данас »налази. Послије мрака I уд. батаљ. извршио је противнапад према Јас.[енову] Пољу, али није промијенио ситуацију.

IV уд. батаљ. Дурм. одреда налази се на положају Р1вовик—Паклине, а II ударни — једним дијелом на Оциној Пољани а једном половином врши акције у Голији.

Стање у батаљонима није задовољавајуће: још увијек има дезертирања, напр. у јучерашњој борби нестало је 20.

V IV уд. бат. Дурмитор. одреда њих 15 отпустио је друг Блажо Јовановић, тако да послјије тога и послјије бјекства у батаљону има око 110 људи.

II ударни спојен је са V ударним батаљоном. Из оба батаљона остало је свега око 110 људи, међу којима приличан број другарица, борби невичних и неискусних.

Извјештај о акцији четника данас и о стању у II уд. батаљону прилаже се у оригиналу.

Штаб Одред пресељен је у Живу, а оперативни дио Штаба је са центром везе на Јаворку.

Како је стање у позадини и на фронту доста забрињујуће а Одред с малим јединицама растурен на планин. земљишту и доста великом простору, молим да се издају директиве за поступак у случају теже ситуације. Засада ћемо предузимати ситне акције противу непријатеља да би га што више деморалисали и гледати да се очувају садањи положаји, јер они донекле дају помало услова за живот, док на другој линији не би их било за

I и IV батаљон никако (вода, куће, саобраћај). Близина и јачина непријатеља опет нас принуђава на држање положаја и цијепање снага батаљона на чете по положају.

Политком

•

За команданта
Ђуро Рогановић

БР. 154

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА НИКШИЋКОГ НОП И ДО ОД 29 МАЈА
1942 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ И
БОКУ О БОРБИ СА ИТАЛИЈАНИМА И ЧЕТНИЦИМА КОД
ЛИПОВЕ РАВНИ

ШТАВ НИКШИЋКОГ
НАР. ОСЛ. ПАРТИЗАН. ОДРЕДА
Бр. сл.
29 маја 1942 г.

ГЛАВНОМ ШТАБУ НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКИХ
ПАРТИЗАНСКИХ И ДОБРОВОЉАЧКИХ ОДРЕДА ЗА ЦРНУ
ГОРУ И БОКУ

1) У току 28 маја тек. год. наш Први ударни батаљон водио је борбу са непријатељем испред Липове Равни. Усљед јаког притиска непријатеља I ударни батаљон се помјерио између Липове Равни и Јаворка, II ударни налази се у близини Пресјека, а IV дурмиторски код Малог Шишмана.

Непријатељ је имао извјестан број губитака, колико — не знамо. Ми смо имали једног мртвог и једног рањеног.

2) Молимо да нас хитно обавијестите о даљем правцу кретања наших батаљона у случају потребе. Да ли" да узмемо правац Јаворак—Доња Брезна или правац Голија?

Штаб Одред налази се у Живи.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

I

(М. П.)

ЗА ШТАВ ОДРЕДА
Мило Јовићевић

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДУРМИТОРСКОГ НОП И ДО ОД 29 МА-
ЈА 1942 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ
И БОКУ О СТАЊУ ОДРЕДА И КОНЦЕНТРАЦИЈИ ИТАЛИ-
ЈАНА И ЧЕТНИКА КОД ШАВНИКА¹

ШТАБ ДУР. НОП ОДРЕДА
29-У-1942 год.

ГЛ. ШТАБУ НОП И ДО ЗА ЦР. ГОРУ И БОКУ

Ваша 2 писма од 28 о.м. добили смо синоћ у 11 сати.

Појава дезертерства која је у мањој или већој мјери захватила све батаљоне овог Одред а последица је ранијег слабог и неправилног политичког рада и у војсци и позадини. Сада је та појава потстакнута војно-политичком кризом коју преживљујемо у овом срезу и у Цр. Гори уопште. Сасвим је тачно да је овај Штаб мало радио и војнички и политички у батаљонима, али не због тога што нијесмо увиђали потребу тога рада већ због тога што су ови батаљони, као што вам је познато, били по положајима тако размјештени да нам је био рад врло отежан. Нијесмо могли имати ни у једном моменту ни једну чету на окупу, а камоли батаљон, ни за најкраће вријеме да би могли са њима политичко-војнички радити систематскије. Ова тешкоћа била је утолико већа што је људство даноноћно исцрпљивано на положајима, а слабо храњено, тако да и када смо их пона^кад и имали у мањем опсегу на окупу нерадо су слушали наша политичка и војничка предавања. Ово је сасвим разумљиво. Треба да војска осјети старање руководства о њој — стекне увјерење да је правилно водимо, па да прими од нас оно што им препоручујемо и наређујемо. До најскоријег времена руководства у овом Одреду нијесу била блиска нашој војсци. Свакодневна брига штабова о војсци била је занемаривана. Сада ми настојимо свим силама, старањем о свакодневним потребама војске, да повратимо повјерење војске у наша руководства. Слабе штабове батаљона смјењујемо а постављамо нове. Цио Штаб I дур. батаљона смо смијенили због слабог и неправилног рада и што је баш због тога изгубио свако повјерење код војске. Њихово смјењивање примљено је добро. Њих комисијски саслушавамо. По завршеној истрази обавијестићемо вас.

Од повлачења са Сињајевине, а и р^тне смо то чинили, сада имамо нешто више услова, интензивно радимо са војском и

¹ Оригинал извјештаја је у рукопису.

војнички и политички. Стално смо по батаљонима, објашњавамо ситуацију и настојимо свим силама да поправимо морал у нашој војсци и да зауставимо распадање батаљона.

Свакако овај рад доноси резултате позитивне, али још нијесмо успјели да зауставимо дезертирање. Врло често нестају извиђачка одјељења а појединачних дезертерства имамо сваки дан. Из II батаљона је прекјуче побјегло 20 људи и однијели пушкомитраљез. Из III батаљона, који се досада најбоље држао, од јуче имамо неколико случајева дезертерства. — Стање у III Никшићком, којијесиной стигао, по изјави пол. комесара ништа није боље. Скоро сви Орашани и Шипачњани су дезертирали. Овај батаљон се свео на 127 људи. Тако изгледа стање у батаљонима који су под нашом командом. У духу ваших упутстава и наређења ми смо већ предузели све што нам стоји у моћи да поправимо стање у нашим батаљонима. Надамо се да ћемо бар донекле у томе успјети.

Чуди нас да нам стављате примједбу да смо превише удаљени од положаја, те да због тога не можемо контролисати развој догађаја на положајима и доносити брзе одлуке. Погрешно сте о томе обавијештени, јер се ми врло често налазимо и у стрелачком строју. Ваш приједлог да будемо на Годијељима је због развоја ситуације немогућ. II батаљон који је посиједао положаје Ивица—Кршање морао је те положаје напустити да би замијенио III никшићки у Добром Дољу, па је тај простор остао непопуњен. 2 чете III дур. биле су јуче у Г. Годијељима, а једна на Чеоцима, као прихватница овим двијема четама. I дурм. замијенио је III зетски на положају Дужи. Четници су у Слатини, Мљетичку и на котама Ивице изнад Мљетичка, а од Шавника су четници и Талијани продрли у Пошћење и заузели Турију са које бију артиљеријом наше положаје [на] Дужи, а јуче су са цијелом батеријом са Граца тукли Годијеље. Из овога можете закључити немогућност да се са Штабом налазимо у Годијељима, јер смо чак морали и 2 чете III дур. синоћ повући на Чеоца с тим да истурају 2 извиђачка вода у том правцу.

Према нашој процјени талијанске снаге које су углавном концентрисане у Крушевицама и Мокром износе од 1500—2000 људи са једном батеријом брдских и [изгледа] једном батеријом пољских топова и већим бројем бацача.

Четничке снаге које се налазе на положајима Слатина—Мљетичак износе до 500 људи. Друга колона четника од око 400 људи креће се у правцу Доброг Дола. Ми смо послали петорке у позадину, али ни једна од њих није извршила постављени задатак; неке се још нијесу вратиле. Настављамо са одашиљањем група у позадину и предузећемо потребне мјере да изненадним нападима нанесемо губитке непријатељу. То нам је за-

сада са овим снагама уз упорну одбрану садашњих положаја једино и могуће с обзиром на наше снаге и снаге непријатеља.

Послали смо један вод у правцу Концила да затвори пролаз од Мокрог који води ка Лугу и Брезнама. Одредили смо и једну десетину да одржава везу са њима. Потребно је да и ви са своје стране преко Ник. одреда испитате могућност уништења талијанских снага у Полицама. Ми ћемо то са своје стране преузети и испитати ту могућност.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пол. комесар
Мил. Ђуровић

Командант
Љубиша

БР. 156

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ ДУРМИТОРСКОГ УДАРНОГ
БАТАЉОНА ОД 29 МАЈА 1942 ГОД. ШТАБУ ДУРМИТОРСКОГ
НОП И ДО О РАСПОРЕДУ БАТАЉОНА И ПРИКУПЉАЊУ
НЕПРИЈАТЕЉА НА ТУРИЈИ¹

Ко пише Штаб I дурм. НОП у. [дарног] батаљона Одакле Положај

Коме Штабу д. [урмиторског] НОП одреда Где Положај

О. Бр. датум 29.V.1942 год., 9, час 30 мин.

Карта размере 1:

Налазимо се на положају под јаком топовском и бацачком ватром. Држимо положаје изнад засеока Прекорјаче, висови јужно од Телач Дола². Наша II чета се повукла из Прехорјаче на висове изнад исте. Једну десетину са п.митраљезом поново смо послали у Прекорјачу ради контролирања терена око корита ријеке Комарнице и пута Пошћење—Комарница. У истом правцу већ смо послали патролу за извиђање док другу шаљемо баш овога момента у правцу Комарнице. Наша III чета осигурава терен од моста на Комарници испод Дужи, један вод, док други вод контролише терен испод Дужи, прелазе преко ријеке Јеловнице до Риђине Греде. Испод Риђине Греде логорује III никшићки батаљон, који ту врши и осматрање.

¹ Извјештај је у рукопису на ратном блоку.
² На карти стоји Телећи До.

Наша I чета је у резерви позади положаја II чете.
Осматрачи са Риђине Гредe примијетили су јутрос око 7 сати 4 камиона који [су] дошли од Мокрог за Шавник.

Ноћас око пола ноћи гореле су двије куће у селу Горњим Годијељима. Постоји могућност да су још јуче приликом артиљериске и бацачке ватре запаљене, па да се ватра накнадно појавила.

Непријатељ иначе логорује на Турији, гдје се прикупља. Примијетили смо кретање непријатеља по Пошћењу.

Непријатељске патроле још нијесу примијећене у правцу нашег положаја.

Са мањим одјељењима непријатељ је посио највишу коту на Заврху.

Тражимо даље упуте.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком
Ђедо¹

Командант
Видоје Крстајић

БР. 157

ИЗВЈЕШТАЈ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ ОД 30 МАЈА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О СИТУАЦИЈИ У ЦРНОЈ ГОРИ И БОКИ²

сл.
30 маја

ВРХОВНОМ ШТАБУ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ПАРТИЗАНСКЕ И ДОБРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Примили смо ваше наређење од 27 о.м. прекјуче у 18 часова. Према поменутом наређењу подносимо следећи извјештај:

2. На дан 27 о.м. четничке и петоколonaшке банде успјеле су да у Голији преузму власт у своје руке и да принуде наше позадинске установе Команду мјеста и Болницу, које су биле у Крсцу, на брзу и неуредну евакуацију у правцу слободне територије Пиве. По мишљењу овога Штаба вјероватно је да непри-

¹ Добрисав Перуновћ

* Редакија располаже копњом извјештаја.

јатељи имају за циљ да се повежу са херцеговачким четницима правцем преко Голије и Бањана и да се на тај начин одвоји јужна Херцеговина од нас. За ликвидацију ове побуне упутили смо III батаљон Зетског одреда и једну ојачану чету Никшићког одреда. С обзиром на важност ове акције упућен је друг Пеко да лично руководи радом ових наших јединица. Пошто су четничке банде опљачкале већи дио наше имовине, то ће се на самом терену оштро поступити према плачкашима, као и осталим бандитима који су организовали ову побуну. О овој побуни, као и о предузетим мјерама за њену ликвидацију, извијестили смо сусједне партизанске јединице — херцеговачке и друга Саву Ковачевића, као и Штаб Никшићког одреда. Према извјештајима које су нам донијели одбјегли партијци из Голије, за сада тамо нема страних четника, иако је њихова интервенција могућа из правца: Гацко—Автовац, а такође и од правца Никшић—Бањани (од истих другова обавијештени смо да је Велимље у рукама четника). Могућа је интервенција четника из околине Гацка и Автовца (поп Перишић), који су прилично јаки и има их око 400, наоружаних аутоматским оруђем, а удаљени су свега 3 до 4 сата. Уколико дође до те интервенције на томе подручју, отежала би се наша ситуација, јер немамо довољно снага за парирање њихове офанзиве ка Голији.

Војна и политичка ситуација у Бањанима за нас се такође неповољно развија. Мјесне петоколонашке банде појачане су распадом VI никшићког ударног батаљона — Бањско-вучедолског, који се потпуно расуо, напустио партизанске редове и отишао својим кућама.

Ми са своје стране особиту пажњу посвећујемо овој новоствореној ситуацији у Голији и Бањанима, те сматрамо да се тежиште догађаја на нашем оперативном подручју помјера баш у томе правцу. Наша војничка интервенција јутрос ће отпочети и чим добијемо обавјештење о резултату те интервенције, одмах ћемо вас о свему обавијестити.

Окупаторске снаге са четницима, у јачини од око 1000 Италијана и 400—600 четника, заузеле су Шавник 27 о.м. пред мрак и избиле са својим предњим дјеловима у села Пошћење, Мљетичак и Слатину. Двадесетосмог о.м. гађали су артиљеријом и бацачима наше трупе које затварају правац: Шавник—Комарница—Пива. Наше јединице држе десну обалу Комарнице—Горњи Годијељи и Ивицу. У току прекјучераињег дана италијанско-четничке снаге покушале су да правцем преко Војника угрозе наше јединице Никшићког одреда на досадашњим положајима према Горњем Пољу. Овај напад непријатеља био је управљен према лијевом боку овог Одреда главном снагом, док

су побочне снаге непријатеља дејствовале правцем Горње Поље—Пиштета. Послије извјесног отпора, наше јединице су се у реду повукле на положаје: јужне падине Војника—Пиштеличка Главница—Липова Раван—Пиштета и Пресјека. Наше јединице су у овој борби имале једног мртвог и једног рањеног. Губици непријатеља нам нису познати, сем што је један рањеник са стране непријатеља пао у наше руке. Ми смо неколико пута упозоравали Штаб Никшићког одреда на могућност изненађења из поменутог правца, али без успјеха.

Претпостављамо да је намјера непријатеља била да овим маневром удаљи наше снаге од њиховог комуникационог правца Никшић—Шавник и да, на тај начин, у потпуности обезбиједи свој лјјеви бок и позадину од јединица Никшићког одреда.

Двадесетшестог о.м. непријатељске снаге, које су се биле хитно повукле, после свог продора ка Боану, према Вратлу, поново су предузеле офанзивни покрет у три колоне и то: једна колона од Вратла ка Бабином Врху, друга правцем Кричачко Поље—Ограђеница и трећа од Пећарца преко Гомиле ка Пашином Пољу. На овим правцима наше извиђачке патроле и чете које су биле истурене давале су извјестан отпор, иако је земљиште сасвим голо и отворено. Том приликом једна наша патрола увукла се у њихов распоред и напала борбену колону, убила неколико четника и коња и погодила у један товар бомби, који се запалио уз страховиту детонацију. Четници су се брзо прибрали и одбацили ову patrolу из своје позадине. Истога дана ове четничке колоне већ су подилазиле Жабљаку. I пролетерски батаљон заузео је положај непосредно западно од Жабљака—Питомина, вјешто распоређен у околним шумама. Четничке банде, у мањим колонама, упутиле су се ка Језеру и Питоминама, али су изненада биле дочекане јаком ватром из аутоматског оруђа овог батаљона и том приликом нанијети су им тешки губици. Према извјештају команданта I пролетерског батаљона, четници су имали преко 20 мртвих, још више рањених и одбачени су натраг према Жабљаку.

У току 26 о.м. Италијани су појачали своје снаге код Шавника са још 15 камиона војника, тј. отприлике са још једним омањим батаљоном. За то вријеме лјјева непријатељска колона ушла је у Боан и избила својим предњим дијелом у Тушину и успоставила везу са никшићком колоном, чији су се предњи дјелови налазили непосредно јужно од Шавника.

Према овоме, цијела просторија источно од Војника и Дурмитора налази се у рукама непријатеља.

Приликом евакуације Жабљака, наше заштитничке патроле су, по нашем наређењу, запалиле неколико већих зграда

у Жабљаку, али услед вјетра, због тога што су куће од дрвета, изгорјела је цијела варош.

Већ неколико дана немамо везе са другом Ковачевићем¹ који руководи операцијама на правцу Грахово—Трепча. Курир који је упућен за везу, прије 4 дана, ухваћен је од стране четничких и петоколонашких банди. Поново смо предузели хитне мјере за успостављање везе са овим нашим јединицама на том правцу, а у циљу да се што прије обавијестимо о тамошњој ситуацији.

Данас прије подне стигла су два батаљона Зетског одреда који су дејствовали у правцу Пипера и Бјелопавлића. Батаљони су се пробили кроз непријатељску позадину без губитака. Јединице ових батаљона, приликом крстарења кроз позадину непријатеља, спуштале су се у Ждребаоник и Горицу код Даниловог Града. Команда батаљона била је упутила двије петорке преко Зете ради извиђања ситуације. Једна од тих петорки је уништена — један је рањен а четворица заробљена. Друга петорка остала је и даље на терену са одређеним задацима. Приликом спуштања батаљона ка Ждребаонику, наишле су четничке јединице из Зете које су се при првом пуцњу наших јединица разбјегле у паничном бјекству у правцу Даниловог Града, док је један мањи дио мјештанских јединица (око 20) заузео положај изнад свога села. Наше јединице нијесу имале у овим акцијама никаквих губитака, иако је артиљерија током цијеле ноћи тукла страховитом ватром у правцу наших јединица.

По налогу овог Штаба, Штаб Зетског одреда оставио је 20 најбољих бораца на терену, међу којима и замјеника команданта одреда друга Воја Тодоровића, са инструкцијом да се повеже са друговима из Куча и Братоножића (њих око 11 на броју). Према извјештају другова из Зетског одреда, постоје услови да се на том терену — Кучи, Братоножићи, Пипери — створи једна јака партизанска чета која би, у заједници са нашим малим одјељењима (тројкама и петоркама), дејствовала у непријатељској позадини.

Људство ових батаљона је исцрпљено и изнурено услед слабе исхране и сталног маршовања и потребно му је да се дуже одмори. Стање код ових јединица је врло добро и поред великих напора и тешкоћа кроз које су прошле. Ова два батаљсна задржали смо засада у селима Горња и Доња Брезна на одмору и као резерву овог Штаба.

3. Према извјештају друга Саве Ковачевића од 14 маја, добили смо од Оперативног штаба за Херцеговину једну јаку чету која се налази на Вилусима, с циљем да обезбјеђује позадину. Отада, у погледу добијања помоћи у јединицама од Хер-

¹ Сава Ковачевић

цеговаца, немамо никаквих извјештаја. Али, претпостављамо да је дошла још нека јединица, с обзиром да се ситуација на тамошњем терену неповољно развијала.

Ми сада располажемо следећим снагама:

а) Комски одред — 2 батаљона. Налази се у Недајном на одмору, у јачини око 310 бораца. Овај Одред има задатак да затвори правац: Жабљак—Штулац—Недајно.

б) Дурмиторски одред — 3 батаљона, у јачини око 300 бораца. Налази се на правцу: Шавник—Комарница—Пива. Има задатак да затвори овај правац држећи чврсто положаје: десна обала Комарнице—Годијељи—Ивица. Један батаљон овог Одред — IV батаљон —, у јачини око 120 бораца, налази се привремено на положајима Никшићког одреда. Под командом Штаба Дурмиторског одреда налази се III никшићки батаљон који је употребљен за затварање правца: Пошћенски Катун—Сува Локва—Добри До. Јачина овог батаљона је око 130 бораца.

Све ове снаге, наведене под а) и б), налазе се под командом друга Пера Ћетковића и образују засебну Дурмиторску групу. Ово је урађено по наређењу начелника Врховног штаба, у споразуму са друговима из овог Штаба и другом Ћетковићем, на заједничком састанку од 25 о.м. у Жабљаку, у циљу координације рада и централизације команде на тамошњем сектору. Такође је ријешено и то да се та група налази под непосредном командом Врховног штаба, од којег ће добијати и наређења и упутства за свој рад.

Према извјештају друга Ћетковића и Капе од јуче, дурмиторске трупе су распоређене тако да затварају сва три важна правца, док су у резерву повучене пролетерске јединице. Сједиште командовања ове групе налази се у селу Пшпчу.

в) Никшићки одред — 2 батаљона, у укупној јачини од 350 људи. Овај Одред затвара правац: Горње Поље—Липова Раван—Јаворак—Брезна. Јединице овог Одред држе положаје: јужне падине Војника—Пистеличка Главница—Липова Раван—с. Пиштета—с. Пресјека.

г) Зетски одред — 3 батаљона, око 350 људи. Два батаљона, као резерва овог Штаба, налазе се на одмору у Т\ и Д. Брезнима. Трећи батаљон овог Одред упућен је, као што смо напријед споменули, у правцу Голије.

д) Ловћенски одред — Са јединицама овог Одред већ пет до шест дана немамо везе, такође ни са два Орјенска батаљона који су заједно са јединицама Ловћенског одред негдје на правцу Грахова. Прије неколико дана добили смо извјештај од друга Ковачевића и Вељка Мићуновића да је из 4 батаљона Ловћенског одред отпуштено 150 партизана. Они то оправдавају тиме да је то људство неспособно за борбу. Ми смо њима

упутили једно писмо у којем смо енергично протествовали против таквог „чишћења“, јер ми томе људству са своје стране нијесмо ништа пружили, иако смо за то имали могућности. Не знамо шта су урадили са цјелокупним људством, али закључујемо, из разговора са појединим друговима који су отпуштени. да су упућени — куд ко зна. Овакав начин чишћења је невојничка, неполитичка и несоцијална мјера, јер смо људе препустили — и то људе који су 10-11 мјесеци учествовали у борби против окупатора — на милост и немилост непријатељу. Ово нама, како у позадини тако и на слободној територији, компликује војничку и политичку ситуацију. Два Орјенска батаљона броје 300 бораца, а Ловћенски одред има отприлике сада око 400 бораца, рачунајући ту и Самосталну омладинску чету, за коју смо дали налог да се расформира и да се њоме попуне батаљони Ловћенског одреда.

За омладинске батаљоне, сходно наређењу, наредбама Врховног штаба и делегата Врховног штаба друга Ђида, наредили смо да се расформирају и да се овим људством попуне батаљони Дурмиторског одреда и I пролетерски батаљон.

Наше резерве за исхрану су минималне, нарочито у житу. Појачали смо слєдовање у месу због помањкања хљеба, тако да ће отада наши борци добијати један килограм меса дневно.

4. Ми смо у читаву непријатељску позадину убацили извјесна мања одјељења, на територији свих срезова, по раније предвиђеном плану, а у споразуму са партиским организацијама. Број ових одјељења повећавамо тако да данас имамо најмање око 300 наших поузданих и сигурних партизана у непријатељској позадини. Нарочито је број ових одјељења већи у Беранском и Цетињском срезу. Одјељења стоје у вези са нашим партиским јединицама које раде у позадини и од њих ће добијати директиве и упутства за рад.

Политичко стање наших јединица. — Према добивеним извјештајима према личној констатацији овог Штаба, политичко стање у нашим јединицама је слєдеће:

а) Комски одред: стање се поправља после извршене реорганизације. Са јединицама се одржавају конференције и састанци. На састанку од 25 о.м. у Жабљаку, у споразуму са начелником Врховног штаба, сагласили смо се са овим командним саставом: командант друг Глиго Мандић, политком друг Владо Шћекић, замјеник политкома Радован Радовић. Ова промјена дошла је као посљедица многобројних грешака од стране ранијег штаба. ... У Штаб овог Одред, на мјесто команданта, неопходно би било потребно да дође друг Данило Лекић. Друг Милутин ће вам изнијети своје мишљење по том питању.

б) Дурмиторски одред: стање у јединицама овог Одрета је врло слабо. Политички руководиоци не схватају своју дужност, услед чега се људство ових јединица налази у кризи. Из овог Одрета дезертирало је 20 партизана из Ускока са једним пушко-митраљезом. Недовољна будност и неправилан однос партијаца према друговима партизанима доприносе да се људство ових јединица деморалише и да се омогући рад свјесним и отвореним петоколонашким елементима. Услед неправилног политичког рада и партиске зачаурености на племенској основи онемогућава се контрола партизана у батаљонима. У самом Штабу Одрета, прије његове смјене, сједио је петоколонаш Полексић¹ који је ових дана побјегао и пришао четницима. Исти је бивши југословенски официр и у Штабу тога Одрета био је нека врста савјетника, без знања овог Штаба. Из овог можете видјети колика је небудност наших партијаца кад у самом Штабу сједе отворени петоколонаши, а штабска јединица то није могла да види.

У командном саставу овог Штаба извршили смо једну измјену, у сагласности са начелником Врховног штаба, тј. за команданта овог Одрета поставили смо друга ЈБубишу Урошевића из II пролетерског батаљона II бригаде, који ће својом стручном способношћу и спремом допринијети оздрављењу ових јединица и умјешном руковању у борбама.

Ми смо неколико пута упозоравали одговорне другове на рад ових јединица, али, изгледа, да другови не могу да се довољно снају у својим јединицама.

в) Никшићки одред: политичко стање још не задовољава. Подузете су мјере на лицу мјеста и делегат овог Штаба, друг Блажо,² обишао је све јединице које се налазе под командом Никшићког одрета и дао конкретна упутства одговорним друговима. У IV батаљону Дурмиторског одрета, који се налази под командом Никшићког одрета, петоколонашки елементи успјели су да се организују и покушали су да разбију читав батаљон. Али, захваљујући интервенцији, тај њихов план је разбијен и батаљон је очишћен. Из њега је отпуштено 16 партизана који су стварно изгледали болесни и изнурени, двојица коловођа су побјегли, а двојица су ухапшени и биће стријељани. Тако смо издали наређење. И овдје, захваљујући небудности наших партиских јединица и других одговорних другова, омогућава се рад штеточинским бандама. Командни састав овог Одрета нисмо мијењали, али тај Одред трпи отсуством друга Саве Ковачевића којег смо позвали да што прије дође.

Напомињемо да је стање код јединица III батаљона тог Одрета, који се налази под командом Дурмиторског одрета,

¹ Љубомир Полексић

* Блажо Јовановић

доста слабо, јер су синоћ одбјегли Орашани¹ — њих на броју највише до 10 (нису нас обавијестили о тачном броју).

У осталим батаљонима Никшићког одреда стање се поправља.

г) Зетски одред: стање код јединица тог Одред је далеко боље него у осталим нашим партизанским јединицама. Командни кадар тог Штаба је врло добар. Људство је физички исцрпљено. Подузели смо све мјере да се исто одмори и оспособи за будуће акције.

Стање у непријатељској позадини. — Према извјештају другова из Зетског одреда, у Срезу данилоградском интернирано је у четничке логоре око 1000 особа, у Подгоричком срезу око 1500. Интернираних има највише из Бјелопавлића и Куча. Према интерниранима се врло рђаво поступа, а исхрана им је врло слаба. Интернирање из ова два племена је вршено у току задњег мјесеца. Због рђавог поступка четника према народу у ова два среза осјећа се прикривена мржња против истих. Према ономе како су појединци дочекивали наше партизане у Бјелопавлићима и Пиперима, види се наклоност народа према партизанима, али, услед великог терора, народ се плаши да засада пружи неку већу помоћ партизанима. У ова два среза, на једном дијелу, повезале су се партизанске групе. Ове партизанске групе отпочеле су са кидањем телефонских жица, и дата су им упутства за даљи рад. Сви су изгледи да ће се ускоро ове групе и четице ојачати. Наравно, све зависи од партиско-политичког рада. Четници из Бјелопавлића, Пипера, Куча, Братоножића, Комана и Загарча налазе се код својих кућа, под изговором да они хоће да бране своје домове од партизана. Четници из Зете задњих дана налазили су се у Бјелопавлићима, али је вјероватно да ће се и они вратити кућама. Четници из Подгорице, Љешкопоља и Љошанске Нахије налазе се на терену Никшић—Шавник и према Горњем Пољу—Пива.

Немамо сигурних података за Црмничку и Ријечку Нахију, али ситуација прије мјесец и по дана била је најбоља на том терену. У Срезу никшићком четници још нијесу успјели да се срганизационо учврсте, осим у Пјешивцима, Озринићима и Страшевини које територије већ дуже времена држе четници. На територији Пјешиваца налази се једна партизанска чета од 30 партизана. У Жупи, Лукову и осталим дјеловима тог среза налазе се још 3 четице од по 10 до 15 партизана.

Ми немамо никаквих података за Срезове андријевички и колашински, сем онога што зна и Ђидо, односно, он је боље упознат с тиме, јер је био на сектору према Колашину. На те-

¹ партизани из села Ораха

риторији Среза беранског оперише једна јака партизанска чета која броји око 60 партизана.

СЕИма тим нашим партизанским групама које шаљемо у позадину дајемо прецизне инструкције и задатке за рад, али и поред свега тога, те партизанске групе могу остати неактивне, уколико им Партија не пружи пуну помоћ и не буде контролисала њихов рад. Те групе још нијесу у стању да вежу за себе непријатељске снаге својим војничким дјеловањем, али снаге непријатеља више се могу везати политичким радом, бар за сада, пошто већ и сами четници из појединих племена говоре да ће они сами да бране своје домове. Упоредо са политичким радом, наше јединице морају нападати окупатора на комуникацијама, убијати виђеније петоколонаше, јер ће се само на тај начин убрзати процес распадања и створити дезорганизација у непријатељској позадини.

На терену остављамо најбоље борце из наших јединица, а за партиски рад Партија са своје стране шаље најбоље партијце. Зато се и надамо да ћемо са оваквим снагама поправити стање у нашој позадини. Ми ћемо овдје предузети све војничке и политичке мјере да учврстимо наше јединице и да их оспособимо за будуће битке. Ми досада нијесмо правилно схватили рад на слободној територији, јер су тамо слати другови који су били неспособни за рад у војним јединицама, напр. Рудинско-трепачка општина и Голија. Зато је пета колона и могла тамо слободније да ради.

Наша обавјештајна служба још увијек стоји врло слабо, скоро никако. Предузете су мјере, у духу ваших директива, да се она поправи, као и да се организује. Ту ће нам највише допринијети наше партизанске групе које се налазе у непријатељској позадини.

Према непотпуним информацијама ми закључујемо да се у нашим болницама, које се налазе на територији Пиве, налази забушаната који избјегавају своје политичке и војне дужности. Добро би било да одредите једног одговорног друга који ће рашчистити стање у тим болницама и ослободити нас непотребног људства, које се тамо слегло само да једе.

У прилогу достављамо вам један примјерак упутетва за организацију службе извиђања, осматрања и обезбјеђења¹. Исти упут смо доставили свим нашим партизанским јединицама.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ЗА ГЛАВНИ ШТАБ НОП И ДО
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

¹ Види док. бр. 129

**ОБАВЈЕШТЕЊЕ ВРХОВНОГ ШТАБА НОП II ДВ ЈУГОСЛА-
ВИЈЕ ОД 31 МАЈА 1942 ГОД. АЛЕКСАНДРУ РАНКОВИЋУ О
ОДЛУЦИ ЗА ФОРМИРАЊЕ УДАРНИХ БРИГАДА У ЦРНОЈ
ГОРИ И САНЦАКУ И ДАВАЊУ ОДЛУЧНОГ ОТПОРА НА
ТЕРИТОРИЈИ ПИВЕ**

**ВРХОВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ПАРТИЗАНСКЕ
•И ДОБРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
31 маја 1942 год.**

Другу Марку

Примио сам већ двапут твоју пошту. У међувремену сам издао наређење за покрет II бригаде у правцу Пишча. Ја сам дуго времена оклевао да макнем II бригаду са њеног терена који је за нас још увек врло важан, нарочито због тога да се спречи стварање четничких банди на томе подручју. Али ситуација се код Црногораца толико погоршала да прети опасност да четничке банде не провале у Пиву из Црне Горе. Иако Црногорци имају довољан број трупа, оне су толико изнурене глупим акцијама код Колашина да моментално нису способне за неке офанзивније акције. Код Црногораца има доста појава дезертерства из појединих батаљона, али не зато што би ти људи били нама непријатељски, већ због страха за своје породице. У Голији су се побунили петоколонашки елементи, заузели власт и тако створили опасност да отсеку Црну Гору од јужне Херцеговине и са те стране угрозе Пиву. Ја сам наредио Штабу I пролет. бригаде да се и остала три батаљона пребаце на овај терен, да очисте Голију и да почнемо енергично акцију против црногорских четничких банди које су помоћу Талијана имале прилично успеха. Сада је у Црној Гори ситуација таква да је већи део Црне Горе очишћен од наших трупа и захваћен од Талијана и четника. Ми смо сада били присиљени предузети мере да се пребаце мање групе партизана у позадину непријатеља, а исто тако и партијаца да тамо раде политички и оживе партизански начин ратовања. Политичке погрешке црногорских другова и неправилно руковођење војним операцијама изазвало је овакво стање у Црној Гори. Ми смо то констатовали на саветовању на Жабљаку, а пре два дана је био овде цели нови ПК заједно са Милутином и Милованом, те смо решили да се што већи број руководећих партијаца пребаци у позадину и да почне с нова. Ђидо остаје сада са нашим Штабом. Но упркос доста тешке ситуације код Црногораца, ја сам ипак уверен да ће

се она поправити, јер у Црној Гори без обзира на све грешке — имамо красних људи спремних на сваку жртву. Ја намеравам сада створити од црногорских ударних батаљона који су се повукли, једну или две ударне пролет. бригаде које ће бити језгро црногорских партизана и ударна сила против четничких бандита. Исто тако мислим створити од Санџачких батаљона једну ударну пролет. бригаду, а у позадини ћемо оставити мање партизанске јединице и део партиског актива који ће водити партизански начин ратовања и стварати услове за нови полет устанка. Уверен сам да када ми кренемо са једно четири до пет пролетерских бригада у једном правцу, да неће бити те силе која би нас зауставила, да ће опет бити ослобођене територије. Ако још томе додамо и херцеговачке ударне батаљоне, биће то страшна војска за непријатеља. Ето видиш, ја сам оптимиста и то сасма реални оптимиста, јер је то сасвим остварљиво.

Морам ти признати да си добро поступио што си створио своју Челебићку војску. Треба са људима само што више радити политички и створити изнутра добру обавештајну службу да нам се не понови друти Закмур. Штабу Крагујевачког батаљона нареди да добро контролише терен од Закмура према Херцеговини, јер с обзиром на ситуацију у Црној Гори, та територија претставља за нас необично велику важност. Може се још догодити да Борач постане наше упориште за извесно време.

Постељину и ствари из Никовића сам јуче примио. Из Рудина Шики није требао све евакуисати у Пишче, већ само већи део тога. Саопшти му то у моје име.

Пошаљи ми секцију Невесиње коју сам тамо оставио.

Види где је Лолина писаћа машина и гледај да је сачуваш, јер су остале скоро све покварене.

С другарским поздравом,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

31-У-1942 г.

КОМАНДАНТ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ПАРТИЗАНСКЕ
И ДОБРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

**ИЗВЈЕШТАЈ ГЛАВИОГ ШТАБА НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ
И БОКУ ОД 1 ЈУНА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ
ЈУГОСЛАВИЈЕ О НАДИРАЊУ ЧЕТНИЧКО-ИТАЛИЈАНСКИХ
СНАГА У ПРАВЦУ ГОЛИЈЕ¹**

сл.

1 јуна

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Према подацима наших извиђачких органа, као и на основу личног осматрања и праћења тока данашње борбе, непријатељске снаге надиру правцем Дуга — Голија. То је главни правац њиховог надирања. Слабије снаге непријатеља покушавају да се пробију преко Јаворка и Живе ка Брезнима. Наши извиђачки органи на Живи и Стојковцу успјешно задржавају ове непријатељске дјелове до свог часа, иако непријатељ врши јак притисак Еатром бацача и аутоматских оруђа. Ми смо наше снаге са овдашњег правца повукли и прикупили и то Зетски одред (2 батаљона) на Пејовића Пољу, а Никшићки одред на Миљковцу.

Наша је намјера да вечерас у току ноћи извршимо препад на непријатељске снаге које су направиле један дубок клин у правцу Голије. Тај препад извршићемо са двије лаке чете по 30 бораца одабраних из оба одреда. Препад ћемо извршити тако да непријатеља нападнемо у десни бок и позадину од правца Стојковца у правцу Литије и Тисове Главице.

О резултату ове пројектоване акције накнадно ћемо вас извијестити.

Један батаљон Никшићког одреда који је затварао правац Дуга — Голија није у вези са својим одредом. Покушаћемо вечерас да с њиме успоставимо везу.

Од друга Пека из Голије — Крсца у току данашњег дана нисмо добили још никакав извјештај. Сад ћемо га одмах обавијестити о новоствореној ситуацији у току данашњег дана и вјероватним намјерама непријатеља у правцу Голије, како би на вријеме предузео потребне мјере.

Напомињемо да друг Пеко располаже са око 280 добрих бораца.

Уколико би Пеко вечерас дошао и донио неке информације које би утипале на наш даљи рад, ми ћемо вас о томе одмах обавијестити.

¹ Редакција располаже копијом извјештаја.

На правцу Шавник — Комарница чула се данас борба, али немамо података.

Другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ЗА ГЛАВНИ ШТАБ

БР. 160

ПИСМО ГЛАВНОГ ШТАБА НОП II ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ ОД 1 ЈУНА 1942 ГОД. САВИ КОВАЧЕВИЋУ О ПРАВЦИМА НАДИРАЊА ИТАЛИЈАНСКО-ЧЕТНИЧКИХ СНАГА И ПОТРЕБИ БРЗОГ ИЗВЛАЧЕЊА ЊЕГОВЕ ГРУПЕ У ПРАВЦУ ГОЛИЈЕ¹

сл.

1 јуна

ДРУГУ САВИ КОВАЧЕВИЋУ ЧЛАНУ ГЛАВНОГ ШТАБА

П о л о ж а ј

Наш III батаљон Зетског одреда у току 3 последња дана очистио је од четника Вишњића До, Крстац, Казанце и Чарађе. Он засада логорује са главнином у Крсцу, једном четом у Казанцима и једном четом у Вишњића Долу.

Италијанско-четничке снаге надиру према нама у три правца: први правац — Пресјека — Дуга, други правац — Липова Раван — Брезна и трећи правац — Шавник — Комарница (према на^новијим извјештајима Комарницу су заузели). Четничким бандама је успјело заузети Шавник, Боан и Жабљак, али на правцу Жабљак — нису активни.

Ми смо мишљења, а то је идеја и Врховног штаба, да ми не смијемо дозволити да се италијанско-четничке снаге које наступају правцем: Пресјека — Дуга повежу са онима у Автовцу.

Ми се не слажемо да се ти повуку^еш у правцу Планае, јер ћеш у том случају, ако се повежу четничке снаге Автовца — Дуга, бити отсјечен од наших снага које ће се, у случају повлачења, кретати у правцу Горанског.

У вези са овом ситуацијом ти би требао, и то одмах, да кренеш правцем: Црквице — Мила Гора — Дубочке — Јасиковац

¹ Редакција располаже копијом наређења.

— Сриједи и да се повежеш са нашим снагама које логорују у с. Крстац. У Милој Гори или Доњим Дубочкама оставио би једну трећину својих снага, као резерву, и те би снаге у исто вријеме чувале твоје снаге које напредују према Дубочкама и Јасиковцу од евентуалног четничког испада из Велимља у твој бок и с леђа.

Наше су намјере да четничко-италијанске снаге које напредују правцем Дуга — Голија, а које броје отприлике око 800 војника, ударимо једним снажним противнападом уз вјероватно садејство извјесних батаљона [11] Пролетерске бригаде.

Послије нашег повезивања ми би[смо] створили један заједнички план, чији би циљ био засада одбрана Голије и дијела Пиве...

БР. 161

**НАРЕЂЕЊЕ ВРХОВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
ОД 2 ЈУНА 1942 ГОД. ЗА ПОЈАЧАЊЕ ДУРМИТОРСКЕ УДАР-
НЕ ГРУПЕ И ЊЕНО ДЕЈСТВО ПРОТИВ ЧЕТНИКА И ИТА-
ЛИЈАНА**

**ВРХОВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ПАРТИЗАНСКЕ
И ДОБРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
2-VI-1942 г.
12 часова**

ДРУГОВИМА ЋЕТКОВИЋУ И КАПИ

1. Из састава Дурмиторског и Комског одреда издвојте по један комплетан батаљон и упутите их у састав II пролетерске бригаде.

Батаљони нека крену 3 јуна зором правцем: Пишче—Плужине—Горанско, где ће ући у састав II бригаде.

2. Од свих снага којима располажете направите једну маневарску ударну групу којом искључиво офанзивно дејствујте. По нашем мишљењу потребно је прикупити све снаге, а лаким извиђачким водовима осматрати вероватне непријатељске пролазе. Као што смо рекли, непријатеља треба навући нешто дубље, а затим му задати ударац. Немојте се повести за досадашњим црногорским начином ратовања који је био одбранбени и не може нам пружити никакве резултате.

Потребно је да се људство што више одмори и што боље нахрани.

3. По непотврђеним подацима четничке банде упале су у село Брезна. Ово је вероватно, с обзиром да су наше снаге на томе правцу груписане око села Миљковца за офанзивно дејство. Дакле, и њима смо наредили да непријатеља упусте унутра, а затим га противнападом одбаце. Неки непријатељски обухват са те стране не може доћи. Али било би добро да у правцу села Безуја имате мање извидничко одељење са Једним аутоматским оружјем.

4. Ми ћемо предузети један маневар у правцу Бањана. После његовог остварења могли бисмо притећи вама у помоћ ако то буде потребно.

5. Потребно је саопштити доктору Божовићу да у Мратиње пребацује рањенике.

6. Ми верујемо да четничке банде са јаким снагама неће напасти Пиву.

У погледу одбране Пиве можете ступити у везу са Санџачким штабом и дати му конкретне предлоге за евентуалну помоћ. Известите их о маневру који смо ми предузели.

7. Чули смо да сте у току 2 [дана] водили неке борбе. Потребно је да нас о свему хитно извештавате.

Развијте извиђачку службу. Прикупите што више података о стању у непријатељској позадини.

Друга Цицила задржите у Штабу.

Са преосталим јединицама Дурмиторског и Комског одреда непосредно руководите и то не преко Одреда него преко батаљона. Дакле, то треба да буду батаљони ваше ударне групе (Ваша два батаљона и још по један из Дурмиторског и Комског одреда).

С другарским поздравом,

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОВОДА НАРОДУ!

КОМАНДАНТ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ПАРТИЗАНСКЕ
И ДОБРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

БР. 162

УПУТСТВО ВРХОВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
ОД 2 ЈУНА 1942 ГОД. ШТАБУ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ
ЗА ДАЉЕ ОПЕРАТИВНО ДЕЈСТВО БРИГАДЕ

ВРХОВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ПАРТИЗАНСКЕ
И ДОБРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
2-У1-1942 г.
14 часова

ШТАБУ I ПРОЛЕТЕРСКЕ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ
УДАРНЕ БРИГАДЕ

Примили смо ваше писмо од 31 маја у 22,30 часова. Исто тако примили смо и писмо које сте пре тога послали. Ваш покрет у правцу Голије био је сасма правилан, јер је то сада центар према коме стреме четничке банде из Црне Горе. Једино нас забрињава то, што сте ви послали само један део снага у правцу Звериње ради чишћења тих банди и евакуације намирница и ратног материјала. Намераваши ваш покрет после извршења те акције, која треба да се најхитније спроведе, такођер је сасма правилан. У току сутрашњег дана ми упућујемо у правцу Голије и Крсца три батаљона II бригаде и два црногорска батаљона, који имају задатак да спрече надирање црногорских четника из Црне Горе у правцу Крсца према Гацком. На томе терену око Крсца (Голијског) налазе се и два црногорска батаљона са другом Пеком Дапчевићем. Друга бригада ће вероватно стићи тамо до 6 о.м. Према томе, настојте да одмах успоставите везу са њом и са Пеком Дапчевићем који ће вероватно морати да се повуче према Казанцима. Пошто немамо везе са одредом Саве Ковачевића, који се налази негде у Бањаша око Велимља, настојте ви са ваше стране да успоставите везу са њим и да му наредите у наше име да сместа крене у правцу Голије. На тај начин ми мислимо створити једну јаку групу која би имала у прЕОм реду задатак обухватног маневра четничких банди које надиру у три правца од Никшића и Шавника и то: Никшић—Крстац—Гацко; Никшић—Војник—Горанско и Шавник—Пива. Није искључено да један крак четничких банди надире и од Грахова—Вилусе—Велимље. Највероватније да друг Сава Ковачевић води са њима борбу. Јачина Одред Ковачевићевог износи око 800 људи. У Пиви ми смо такође концентрисали једну групу од црногорских батаљона и два пролетерска батаљона са задатком да спрече надирање четничких банди у Пиву. Наша намера јесте да ми на овом подручју за-

дамо што тежи ударац четничким бандама, да их одбацимо на-траг, а по могућности и уништимо, да бисмо на тај начин осло-бодили наше снаге за чишћење терена како у Херцеговини тако и у правцу Црне Горе, Никшић итд.

Сматрамо правилним што сте II црногорском батаљону наредили контролу терена Чемерно—Гацко.

С обзиром на ситуацију у Херцеговини и наше намере да поново стабилизирамо наш утицај у овој покрајини потребно је да нам дате што подробније податке, сугестије и предлоге. Потребно је да нас известите: 1) о стању наших херцеговачких јединица; 2) о расположењу становништва; 3) о утицају пете колоне; 4) о снази окупаторских јединица и њиховом распореду.

Било би добро да ви окупите око себе што више херцего-вачких јединица да би се у додиру са нашим пролетерским ба-таљонима подигао њихов морал и да би се политички учврстиле.

У вези са четничким намерама да убијају наше руково-деће другове предузмите максимум опрезности да бисмо сачу-вали наше руководеће кадрове. Развијте што јачу обавештајну службу која је заправо наша најслабија тачка. И баш недо-статак обавештајне службе онемогућава нам да доносимо хитне и целисходне одлуке.

Паникере и петоколонаше немилосрдно истребљавати. Имо-вину конфисковати и евакуисати на ослобођену територију. На прочишћеној територији поставите одмах нашу власт под ру-ководством најсигурнијих друтова и ставите им на распо-ложење мање јединице месних али проверених бораца као страже које би могле, у случају појаве какве мање четничке банде, да брзо и енергично делују.

Радите хитно и енергично. Досадашњи рад I бригаде у Херцеговини био је правилан и добар.

С другарским поздравом,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

**КОМАНДАНТ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ПАРТИЗАНСКЕ
И ДОБРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ**

БР. 163

**ДИРЕКТИВЕ ВРХОВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
ОД 3 ЈУНА 1942 ГОД. МОШИ ПИЈАДУ О НАЧИНУ ПРЕБАЦИ-
ВАЊА РАЊЕНИКА У МРАТИЊЕ И ОБЕЗБЈЕЂЕЊУ ЊИХОВЕ
ИСХРАНЕ**

**ВРХОВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ПАРТИЗАНСКЕ
И ДОВРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
3-У1-1942 г.
12 часова.**

ДРУГУ ЧИКА ЈАНКУ,

1. Наредили смо др. Божовићу да у Мратињу успостави болнице, где би отпочео са упућивањем тежих болесника. Тамо треба постепено упућивати и остале рањенике, али тако да то не изазове неку панику у Пиви. То треба сматрати као један нормалан ток.

2. На Вучево треба пребацити стоку за мужу. Као чуваре стоке треба упутити све неспособне другове за борбу као и реконвалесценте. У крајњем случају тамо се могу упућивати и остали рањеници.

3. Нешто хране за рањенике треба пребацити у Мратиње премда ти становници располажу са више хране.

4. У Закмуру се налази један наш батаљон а у пределу Изгори други. Према томе, то је сигуран крај.

У правцу Бањана предузећемо један покрет за чишћење четничких банди.

У Херцеговини се стање сређује после талијанске офанзиве. Присуство I бригаде било је спасоносно.

Известите нас о стању у Пиви.

Ово нека ти послужи као директива у погледу отправљања додељеног ти задатка.

С другарским поздравом,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

**КОМАНДАНТ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ПАРТИЗАНСКЕ
И ДОБРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ**

УПУТСТВО ВРХОВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
ОД 3 ЈУНА 1942 ГОД. ШТАБУ ДУРМИТОРСКЕ УДАРНЕ ГРУ-
ПЕ О НАЧИНУ ДЕЈСТВА И ПРАВЦИМА ЊЕНОГ ПОВЛАЧЕ-
ЊА ПОСЛИЈЕ ЕВАКУАЦИЈЕ ПОЗАДИНСКИХ УСТАНОВА
113 ПИВЕ

ВРХОВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ПАРТИЗАНСКЕ
И ДОБРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
3 јуна 1942 год. у 18 час.

ДРУГОВИМА ЋЕТКОВИЋУ И КАПИ

С обзиром на развој ситуације на осталим фронтовима на-
ше снаге не могу се задржати за одбрану Пиве. Потребно је да
себи створимо упоришта на другим сигурнијим и плоднијим ме-
стима.

На вашем фронту нагомилало се много трупа. Један добар
део морамо одмах упутити на други терен. Са осталим мањим
снагама треба еластично бранити Пиву док се не евакуишу наше
болнице и остале потребе из Пиве. При тој одбрани требате на-
нети непријатељу губитака, као што сте то урадили у Добром
Долу, на ком вам успеху честитамо.

Према томе, под својом командом задржаћете: Први проле-
терски I бригаде, Никшићки батаљон, један Комски батаљон и
Други пролетерски батаљон II бригаде.

Распоред ових делова: Први пролетерски и Никшићки ба-
таљон у Николином Долу, с тим да истуре извиђачке патроле ка
Добром Долу, Студеном и селу Дубровском. Један Комски и Дру-
ги пролетерски II бригаде — село Трса, с тим да једна комска
и једна пролетерска чета буду у селу Недајну да осматрају пре-
лазе преко Сушице.

У селу Пишчу остаће друг Павле Пекић са једном стражом
која ће вам послужити као централа за везу између ових двеју
подвојених група. Ваш штаб треба да буде у селу Пишчу код
друга Пекића. У ваш штаб ући ће и друг Цицмил.

Правци повлачења: група из Николинаг Дола преко Бо-
ричја — Крстац — Плужине. При прелазу Крстац мост треба спа-
лити. Група из Трсе треба да се повлачи низ Пиву: Кнежевићи
— Јасиковац — Рудине — Доње Крушево, успоравајући низ Пи-
ву непријатељско надирање. Из Доњег Крушева ова група ве-
роватно ће се пребацити преко Попова Моста ка Чемерну. По-
влачење ове групе преко моста код Доњег Крушева уследиће тек
у том случају, ако ми не успемо да за најкраће време евакуи-

шемо болеснике, стоку и жито западно од реке Пиве. О брзини ове евакуације извештаваће вас Команда подручја у Пишчу која мора имати везу са свим установама на платоу Пиве.

За евакуацију свих установа требаће нам време од 4-5 дана.

У случају да наше установе, које се налазе северно од линије Пишче — Недајно, не буду у овом року евакуисане, онда обадве ваше групе треба да се повлаче низ Пиву ка Шћепан Пољу, омогућавајући узастопним борбама да се добије потребно време. Ви би се повлачили низ Пиву свим снагама, и у том случају ако би евентуално мост код Крса био заузет од непријатеља, што свакако неће бити. Код Доњег Крушева направљен је наш пионирски мост.

Уредите командовање код групе — Први пролетерски и Нихшићки батаљон.

Дурмиторском одреду одмах наредите да се прикупи у село Бсричје, одатле ће добити ново наређење. То ће му наређење дати друг Цицмил. Дурмиторски одред треба да буде у селу Боричју до мрака 4 јуна. У Дубровском нека остави један извиђачки вод од тридесетак људи који нека уђе у састав ваше групе. Овај вод да буде под командом најсигурнијег старешине и да вас извештава о покретима преко Дубровског.

Један Комски батаљон нека се до мрака 4 јуна прикупи у селу Пишче. Штаб одреда нека остане са оним батаљоном који остаје у селу Трси — Недајну.

Трећи и Први батаљон Пролетерске бригаде упутите до мрака 4 јуна у село Пишче.

Све мере по овој заповести безусловно се морају извршити.

Обавештење о ситуацији: Санџачке снаге приморане су непријатељским дејством да се повуку преко Узлупа и Доњег Крушева у предео Попов Мост — Ћурево — Закмур.

Наша једна ударна група налази се код села Миљковца, одакле ће офанзивно спречавати даље надирање непријатеља ка Пиви.

Друга бригада биће употребљена у заједници са осталим нашим снагама за чишћење четничких банди у пределу Бањана.

Све наше установе пребацићемо [правцем]: Мратиње — Вучево — Попов Мост — Изгори. На тој просторији морамо створити сигурно упориште.

Од црногорских снага створићемо две ударне бригаде од којих ће једну примити ваш штаб.

Распоред ваших група извршите на најпогоднији начин, да бисте непријатељу нанели неки јачи ударац као и да му успорите надирање у Пиву. Ваши пролетерски батаљони нека политички раде са придата два батаљона црногорских трупа. Добро ои било да се измешају.

Настојати да се овај распоред заузме што пре, како нас непријатељ не би затекао неспремне.

Команди подручја наредили смо хитну евакуацију свих установа.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ВРХОВНИ ШТАБ

П.С. Можда би било угодно да се обадве ове групе споје, а да се напред истуре извиђачки водови. Ви познајете терен па оцените ову могућност. Свакако, прелаз преко Сушице у овом случају морала би спречавати нека сигурна јединица, како би ви могли извести сигуран маневар.

Друго, наређење Дурмиторском и Комском одреду непосредно смо послали. Но, потребно је да и ви то урадите.

Треће, наређено је Дурмиторском одреду да у селу Дубровском остави један потпуно сигуран вод са сигурним старешином. Тај вод ће извиђати на правцу село Трса — село Дубровско. Тај БОД остаје под вашом командом. Повежите се са овим водом.

Четврто, уколико се дуже задржите у Пиви, утолико ће бити боље.

Први и Трећи батаљон II пролетерске бригаде упутите сутра у Пишче.

БР. 165

**НАРЕЂЕЊЕ ВРХОВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
ОД 3 ЈУНА 1942 ГОД. ШТАБУ КОМСКОГ НОП ОДРЕДА ЗА
ФОРМИРАЊЕ УДАРНЕ ГРУПЕ И ПОЈАЧАЊЕ ПОЛИТИЧКОГ
РАДА У ЈЕДИНИЦАМА**

**ВРХОВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ПАРТИЗАНСКЕ
И ДОБРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
3. VI. 1942 г. у 20 часова**

ШТАБУ КОМСКОГ ОДРЕДА

Један ваш јачи батаљон упутите до мрака 4 јуна у село Пишче.

Један ваш батаљон и Други пролетерски батаљон II прол. бригаде сачињаваће једну ударну групу. ГлаВнина те групе биће

у селу Трса. Једна Комска чета и једна пролетерска чета биће у селу Недајном, одакле ће спречавати прелазе преко реке Сушице.

Штаб Комског одреда остаће са овим батаљоном на просторији Трса—Недајно.

Распоред ваших делова може подесити на најпогоднији начин Штаб Дурмиторских трупа (другови Ћетковић, Капа, Цицмил). Овај Штаб налазиће се у селу Пишче, где с њим успоставити везу — тражити их у Команди подручја — друг Павле Пекић.

Штаб Комског одреда за све треба да се обраћа Штабу Дурмиторских трупа, а не Главном штабу за Црну Гору и Боку.

Извештај тога Штаба о карактеристици људства је скроз неправилан и носи у себи много нездравих појава. Пошто се тој групи додаје један пролетерски батаљон, настојати да се са Комским батаљоном што више политички ради. Отворено дискутовати са људством о дезертерству, одржати им говоре и указати на перспективу наше борбе, наглашујући да наша борба има све услове за успех, да се та борба не води око куће и имања, него за судбину читавог народа, па и човечанства.

Наређење о распореду извршити правилно.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ЗА ВРХОВНИ ШТАБ,

БР. 166

НАРЕЂЕЊЕ ВРХОВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
ОД 3 ЈУНА 1942 ГОД. ШТАБУ ДУРМИТОРСКОГ НОП ОДРЕДА
ЗА ПРЕБАЦИВАЊЕ СНАГА У СЕЛО БОРИЧЈЕ И ПОЈАЧАЊЕ
ПОЛИТИЧКОГ РАДА У ЈЕДИНИЦАМА

ВРХОВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ПАРТИЗАНСКЕ
И ДОБРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
3. VI. 1942 г. у 20 часова

ШТАБУ ДУРМИТОРСКОГ ОДРЕДА

Прво, у селу Дубровском поставите један потпуно поуздан вод са потпуно сигурним старешином. Тај вод има задатак да извиђа и прави непријатељу заседе на правцу: Трса—село Дубровско и да извештава о евентуалним непријатељским покре-

тима на овом правцу. Тај вод припадаће трупама које се налазе у Николином Долу, а то су: Први пролетерски батаљон I бригаде и Никшићки батаљон.

Друго, остале снаге Дурмиторског одреда треба да буду до мрака 4 јуна у селу Боричје, где ће од друга Обрада Цицмила добити нови задатак.

Настати свим силама да се спрече дезертирања партизана из Одреда.

Отворено дискутовати с људима о дезертерству, одржати им говоре и указати на перспективу наше борбе, наглашујући да наша борба има све изгледе на успех и да се не води борба око кућа и имања, него око судбине читавог народа, па и читавог човечанства.

Покрет нека се изврши у реду. А распоред у Боричју најпогодније подесити.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ЗА ВРХОВНИ ШТАБ.

БР. 167

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ДУРМИТОРСКИХ ТРУПА ОД 4 ЈУНА
1942 ГОД. О ПЛАНУ ВРХОВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЈУГО-
СЛАВИЈЕ ЗА ИЗВОЂЕЊЕ ОФАНЗИВНОГ МАНЕВРА ПРАВ-
ЦЕМ ГОЛИЈА — НИКШИЋ

ВРХОВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ПАРТИЗАНСКЕ
И ДОБРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
4-УЈ-1942 г.
11 часова

ШТАБУ ДУРМИТОРСКИХ ТРУПА

Драги другови,

Примили смо ваше писмо од 3-У1-1942 г. . . . Честитам вам на акцији¹ коју сте тако успешно извршили против четничких бандита. И овај пут се показало да ноћни напади дају најбоље резултате са најмање губитака. У погледу напада на

¹ Односи се на борбу у Добром Долу под Дурмитором гдје су јединице Дурмиторске ударне групе, под командом Пера Ђетковића и Јова Капичића до ногу потукле четничке банде.

Црну Гору¹ извидите сами . . . Тај напад би се морао извршити само у том случају ако постоји 90% вероватности да ће се четничке банде уништити и протерати. У противном, нема никаквог смисла да замарамо људство и губимо борце. Ја сам већ једном дао наређење да се сви прилази ка Пиви морају утврдити са потпуно обезбеђеним митраљеским гнездима од баџача. За одбрану тих прилаза ми ћемо оставити мале али сигурне јединице, а гро наших трупа морамо уперити у једном другом офанзивном правцу. У Пиви ми сада имамо неколико хиљада бораца и за пар дана неће уопште бити хране. Зато морамо поћи са већим делом тих трупа у правцу Голије и онда према Никшићу. Са нашим офанзивним дејством ми ћемо онемогућити и непријатељски продор у Пиву, јер ће се наћи угрожен са бока.

Наредићу данас у Рудинама да се за вас припреми 100 пари опанака.

Артиљериску муницију коју сте заробили пошаљите овоме Штабу јер ми изгледа имамо одговарајући топ. Осталу муницију и материјал кога сте запленили поделите међу ваше најбоље батаљоне и који са муницијом највише оскудевају.

С другарским поздравом,

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

КОМАНДАНТ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ИАРТИЗАНСКЕ
И ДОБРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

¹ Село Црна Гора у Планини Пиви.

ИЗВЈЕШТАЈ ВОЈА НИКОЛИЋА ОД 4 ЈУНА 1942 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ О ШЕСТОДНЕВНИМ БОРБАМА ДРУГОГ НИКШИЋКОГ УДАРНОГ БАТАЉОНА¹

ГЛАВНОМ ШТАБУ ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

Обавијештен сам од Ш-ег зетског батаљона да ме тражите да дођем код вас. Мени је то до данас било немогуће јер је наш П-ги батаљон држао положаје од Пиве до Његоша. Пуних шест дана ми смо успјели да задржимо непријатеља и да му задамо доста осјетне ударе. Непријатељ је имао више од 20 жртава. Сада се наши положаји налазе на линији Висока Главница — Ноздра — Велики Стог — Доње Сриједе — (Кита Сриједачка).

Друг Сава² вас је обавијестио да смо им као појачање упутили Ш-ћи зетски батаљон. Јутрос је поново отпочела борба. Људство Ловћенског одреда је страховито заморено и тако неспособно за борбу, те није могло у току данашњег дана дати никакво појачање.

Овај наш батаљон страховито је заморен, њему би требало макар и мало одмора. Ја ћу сачекати ваш налог, али сам мишљења да би овај батаљон требало побући негдје на одмор. Мислим да би снаге нашег Одрода требало да се концентришу негдје на једном правцу. Везу са Штабом Одрода изгубио сам откако је Четврти дурмиторски [батаљон] разбијен.

Сачекаћу још данас ваш одговор и директиве за даљи рад, па молим да ми по првом куриру дате налоге.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

4-У1-1942 год.

Војин Николић

[П.С.] Снаге непријатеља на овом сектору јачине су око 600 људи са једним топом и два бацача. Италијани само са тешким оруђем.

¹ Оригинал извјештаја је у рукопису.

* Сава Ковачевић

НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ И
БОКУ ОД 4 ЈУНА 1942 ГОД. САВИ КОВАЧЕВИЋУ ЗА ГРУПИ-
САЊЕ И КРАЋИ ОДМОР ЈЕДИНИЦА ЛОВЋЕНСКОГ ОДРЕДА¹

сл.
4 јуни

ДРУГУ САВИ КОВАЧЕВИЋУ ЧЛАНУ ГЛАВНОГ ШТАБА

П о л о ж а ј

Сазнајемо преко извјесних војника из III зетског [батаљона] и твоје мале нотице, у којој тражиш месо за Ловћенски одред, да се дио снага тог одреда налази у Вишњића Долу и да сте се повезали са III зетским батаљоном. Пошто су сада у припреми веће акције на том терену у којима моментално неће учествовати јединице Ловћенског одреда, то изврши концентрацију тих јединица да би се људство што боље одморило, јер ће оно бити углавном резерва, но с тим што ћете дати добро обезбјеђење и вршити дубока патролна извиђања да би II пролетерској бригади, која је непозната на том терену², а која ће изводити те акције, дали материјал о непријатељу и о терену. Једновременно, преко жена, тамошњих сељака и дјеце, организујте обавјештајну службу, опет ради давања подробних података Бригади која ће чистити терен Бањани — Рудине итд. Ваша јединица која се налази у Вишњића Долу нека се одмах повеже са III зетским батаљоном, чија се главнина налази у с.[елу] Крцу. Ти ћеш одмах кренути за Главни штаб, а са собом ћеш донијети следеће податке:

- 1) имена свих друтова који улазе у командни састав,
- 2) број јединица и њихов квалитет, тј. морално и здравствено стање,
- 3) распоред јединица и
- 4) број тзв. позадине.

Пошто тамошњи Зетски батаљон располаже са извјесним количинама жита, то ако ви немате жита, тражите да вам привремено нешто уступи, а ти ћеш, заједно са Штабом одреда, путем реквизиције итд. организовати исхрану Ловћенског одреда. Пошто ће Ловћенски одред бити засада, углавном, резерва јединица које ће чистити тај терен, но резерва која ће одмах, вјероватно, послје првих налета наших јединица бити и употребљена

¹ Редакција располаже копијом наређења.

² која не познаје тај терен.

за даље чишћење, — то осигурајте добру исхрану војске, реквизирајте редовно млијеко из тамошњих села итд. и одморите војску да би била спремна за извршење свога задатка.

Одмах по пријему овог писма и давања потребних инструкција тамошњим јединицама, крени за Главни штаб, који се налази у Горанском.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар

Командант

БР. 170

НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ ОД 5 ЈУНА 1942 ГОД. ЗАМЈЕНИКУ ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА НИКШИЋКОГ НОП И ДО ЗА ПРИКУПЉАЊЕ ПОДАТАКА О НЕПРИЈАТЕЉУ И ПОБОЉШАЊЕ ИСХРАНЕ ПАРТИЗАНА¹

сл.

5 јуна

ДРУГУ ВОЈУ НИКОЛИЋУ

П о л о ж а ј

Друже Војо, твој батаљон нека остане тамо гдје се налази, с тим што ће се добро осигурати и ухватити везе са Штабом Никшићког одреда, који се налази у с. Миљковац, преко батаљона који се налазе око Бундоса и Брезна. Извршићете дубока патролна извиђања у правцу Сриједа² и с. Горња Дубочка да би [сте] добили податке о непријатељу у случају наших даљих операција. Ти остани засада са батаљоном, а друг Пеко, који сјутра иде за Крстац, даће ти даља упутства. Сјутра увече послаћеш курире да се повежеш са другом Пеком преко III батаљона Зетског одреда „Бајо Секулић“.

Друг Максим Горановић ће ти доставити 20 кгр брашна за друга Вељка Зековића и твоје, пошто, изгледа, ви имате везу са Вељком, — [те] да их упутиш другу Вељку.

Прексјутра ујутро би могао доћи и ти у Крстац да се договоримо о вашем батаљону, као и о томе да ли да га оставимо ту или упутимо у састав одреда. Свакако ће бити потребно да један

¹ Редакција располаже копијом наређења.

² Горње и Доње Сриједе

дио батаљона остане ту да би био искоришћен као путовођа јединицама које ће оперисати на том сектору.

Како смо обавијештени, ви некако и сувише „политички“ поступате, те тако ваши батаљони остају гладни. Ми се не смијемо плашити никакве реквизиције и морамо, по сваку цијену, знати и умјети објаснити народу оних села гдје се налазимо да ми не можемо и нећемо допустити да наша војска гладује. Ми смо се некако олабавили према народу, а то доводи до тога да ми правимо злочине према свом народу остављајући ослободиоца тог народа — нашу партизанску војску гладну и тиме ми често пута доводимо у такав положај војску да нам се почиње распадати. Тачно је то да ми не смијемо бити насилници, но исто је тако тачно и то да се судбина нашег народа налази у рукама наше војске.

Другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар

Командант

БР. 171

**НАРЕДБА КОМАНДАНТА ПОДРУЧЈА ДУРМИТОРСКОГ НОП
И ДО ОД 5 ЈУНА 1942 ГОД. О МОБИЛИЗАЦИЈИ ОМЛАДИНЕ
НА ПОДРУЧЈУ ДУРМИТОРСКОГ НОП И ДО¹**

КОМАНДА ПОДРУЧЈА
ДУРМ. НОП ОДРЕДА

Бр. Сл.
5-У1-42 год.

»

Талијански фашисти и њихове плаћене слуге — народни изроди: четници, крилаши, жандарми и сва реакционарна клика — удружили су се у борби противу народа и његове слободе.

Надирући кроз наше слободне крајеве, поред пљачке, терора и насиља, они присилно мобилишу све наше људство, задржавајући специјално омладину да служи њиховим прљавим циљевима и циљевима крвавог фашизма.

Не смијемо дозволити да наша омладина буде остављена самој себи и падне у руке ових крвавих зликоваца.

Због тога

¹ Редакција располаже оргиналом у рукопису.

НАРЕЂУЈЕМ:

- 1) Сва омладина на територији Пиве од 18 до 25 година од данас сматра се мобилисаном.
- 2) Зборно мјесто биће Горанско, гдје се имају прикупити сви омладинци предвиђени првом тачком и т. најдаље до 5 сати послије подне дана 6-У1-42 г.
- 3) Сви они који се не одазову овом позиву сматраће се дезертерима и непријатељима Народно-ослободилачке борбе.
- 4) Са собом понијети: сву војничку спрему, оружје и муницију, уколико је има, и у одређено вријеме доћи на Горанско.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант подручја
Павле Пекић

БР. 172

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА УДАРНОГ БАТАЉОНА „БАЈО СЕКУЛИЋ“ ОД 5 ЈУНА 1942 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ О РАСПОРЕДУ БАТАЉОНА¹

ШТАБ III ЗЕТ. НОП
УДАР. БАТАЉОНА
„БАЈО СЕКУЛИЋ“
Положај, 5 јуна 42

ГЛ. ШТАБУ НОП И Д. ОДРЕДА ЗА Ц. ГОРУ И БОКУ

Наш батаљон је смијењен са својих старих положаја I ловћенским батаљоном. Ми смо једним обухватним маршем очистили села Гослић и Јасиковицу и упутили се са једном четом на село Сриједе. Наш распоред је моментално овакав: једна чета у Јасиковици, одакле држи и контролише Утес куда непријатељ наступа једним својим краком. Другом четом држимо положаје око села Сриједе и патролама му се привукујемо. Са оне [остале] двије чете налазимо се на Црноварју, и то на дужини од Сриједе до Другог никшићког батаљона са којим ево већ успостављамо везу.

Положаји које држимо су, с обзиром на нашу бројну снагу, јако велики, зато смо се обратили другу Сави Ковачевићу да

¹ Оригинал извјештаја је у рукопису.

муниције и 1 мотоцикл. Убили том приликом команданта Никшић, одреда капетана Радојицу Рончевића и још 5 четника, а заробили су 28 четника. Такође са фронта наше јединице набациле су непр. са Штиверовца — на Војник пл. и убиле том приликом 2 четника и једног заробиле. У току 4 VI наше јединице наставиле су са ноћним препадима у непр. позадину и деморалисале непр.[ијатеља]. У току 5 VI наше јединице предузеле су поново напад на цијелом фронту и — јуче по подне — на Стојковцу потпуно разбиле четничке банде од 4 батаљона и нагнале их у дивље бјекство. Том приликом јуче убијено је 8 четника, има пуно рањених и заплијењено је: 1 тешки митраљез, 2 сандука итал. муниције, шињели, храна, казани и много других војничких потреба. У свима овим борбама за ова три дана ми смо имали 1 мртвог и 1 лакше рањеног. Наше јединице продужиле су јутрос енергично гоњење разбијеног непријатеља у правцу Горњег Поља и села Праге.

Ваш је задатак да садејствујете овоме гоњењу, с тим што би предузели противнападе дању и ноћу на непр. и према вама, везали им снаге за себе и спријечили им рокирање — пребацивање снага са вашег правца на наше јединице.

Ово урадите одмах — неизоставно.

Друг. поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Замјеник полит. комесара
Блажо Јовановић

ЗА ГЛАВНИ ШТАБ
Терзић

ДИРЕКТИВА ПОКРАЈИНСКОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ ОД ЈУНА 1942 ГОД. ЗА ПРЛВИЛНУ РАСПОДЈЕЛУ ПАРТИСКОГ АКТИВА У ПАРТИЗАНСКИМ ОДРЕДИМА КОЈИ ЋЕ ОСТАТИ НА ПОДРУЧЈУ ГИК И ОНИМ ОД КОЈИХ ЋЕ СЕ ФОРМИРАТИ БРИГАДЕ¹

ОК, МК, БИРОИМА ЋЕЛИЈА И ПОЛИТИЧКИМ КОМЕСАРИМА

Потреба пребацивања једног дијела наших партизанских одреда на територију ван Црне Горе, захтијева политичку припрему код маса ради успјешније војне мобилизације људства од стране Главног штаба народно ослободилачких партизанских одреда. Ми смо по том питању дали Окружним комитетима, преко нарочитих изасланика, директиве ради извршења тих припрема, те уколико се није довољно припрема извршила нека се то хитно изврши.

Приликом формирања партизанских одреда за полазак, наша партиска руководства као и политички комесари морају пазити да се изврши правилна подјела нашег партиског чланства, тако да са том подјелом буде осигуран нормалан партиски рад, како у оним одредима који полазе на другу територију, тако и код оних који остају на подручју нашег ПК.

Руководства не смију дозволити да партизански одреди који полазе ван и који остају у Црној Гори буду без довољно јаких политичких снага, а те политичке снаге јесу наши партијци; зато код расподеле чланства будите врло опрезни и руководите се тиме да буде обезбијеђен наш нормалан партиско-политички рад.

Са правилном расподелом партиског чланства потребно је обезбиједити политички рад и утицај, како код одреда који одлазе тако и код оних који остају на нашем подручју.

Приликом расподеле не смијемо занемарити наш партијски рад ван партизанских одреда; напротив, он мора бити појачан како организационо тако и политички.

Партиска руководства и политички комесари сносиће пуну одговорност за правилну расподелу и осигурање нормалног партиског рада по свим линијама.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ПК ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

¹ Редакција располаже директивом на којој недостаје датум. Вјероватно је писана почетком јуна 1942 године.

**НАРЕЂЕЊЕ ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА ГЛАВНОГ ШТАБА
НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ ОД 6 ЈУНА 1942 ГОД. ВЕ-
ЛИМИРУ ТЕРЗИЋУ ЗА ГРУПИСАЊЕ И ОДМОР ЈЕДИНИЦА
И ЗАШТИТНИЧКО-ИЗВИЂАЧКО ДЕЈСТВО МАЊИМ ДЈЕЛО-
ВИМА ПРЕМА НЕПРИЈАТЕЉУ¹**

сл.
6 јуна

**ДРУГУ ВЕЛИМИРУ ТЕРЗИЋУ, НАЧЕЛНИКУ
ГЛАВНОГ ШТАБА**

П о л о ж а ј

Примили смо твој извјештај синоћ у 7 сати. Послије те акције која је углавном добро успјела, треба поново створити резерве од наших јединица, од којих ће се један дио (Зетски партизани) смјестити у Пејовића Пољу, а други дио партизана — Никшићки одред — у Миљковцу. Исто онако како смо то и раније урадили.

На погодним новоосвојеним позицијама истурити групе од 10-15 партизана, које ће имати за циљ да извиђају и истовремено да праве ситне засједе и да служе нашим јединицама као заштитнице. У тим заштитним групама распореди највише до 60 партизана. Ми сматрамо да би најзгодније било да се те засједе поставе од В. Штуоца — Бундоса и даље према Живи, а да буду мале прихватнице позади њих на 3-4 км [до] Доњих Брезана. Пошто ми не знамо тачан распоред јединица и положаје које сте заузели, то сматрамо да ти, у договору са Блажом, поставиш те засједе и заштитнице, онако како то најбоље одговара циљу да се наше јединице одмарају, пошто имамо за задатак да у најскорије вријеме предузмемо једну опсежнију акцију у заједници са већим снагама Пролетерске бригаде, па — да би наше људство било одморно — морамо му омогућити да се опорави.

Дошао је Сава Ковачевић и изијестио нас о томе наређењу. У вези овог нашег наређења, обрати се другу Пеку током данашњег дана (он се налази код Ловћенског одреда — Голија). Треба да знаш да је људство Ловћенског одреда преморено, као и јединице којима руководи Војо Николић, те не би требало, за сада, предузимати некакве акције у којима би се ангажовале наше веће снаге. Ми смо у овом смислу дали инструкције и другу Пеку.

¹ Редакција располаже копијом наређења.

Још током данашњег дана извршите конфискацију [имовине] свих новопечених четника из села Горњих и Доњих Брезана. Немојте се при томе руководити неким самарићанским методама, него наступајте одлучно.

Велимире, извијести нас шта си урадио по овом нашем наређењу и како си извршио распоред јединица.

Милутин и Сава отишли су за Врховни штаб са извјесним приједлозима у погледу наше војне организације и непосредног плана акција.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ЗА ГЛАВНИ ШТАБ

БР. 176

НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ ОД 7 ЈУНА 1942 ГОД. ШТАБОВИМА ОДРЕДА ЗА РЕДОВНО ДОСТАВЉАЊЕ ТРОДНЕВНИХ ИЗВЈЕШТАЈА О ЦЈЕЛОКУПНОМ СТАЊУ ЈЕДИНИЦА¹

Г Л А В Н И Ш Т А Б
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

Бр. сл.
7 јун 1942 г.

ШТАБУ НОП ОДРЕДА

П о л о ж а ј

Достављено:

1. Штабу Никшићког о.[дред]
2. „ Комског о.
3. „ Ловћенског о.
4. „ Зетског о.
5. „ Дурмиторског о.

Овом Штабу недостаје свестрана прегледност стања у подручним партизанским јединицама, код којих настају редовне свакодневне промјене, а што отежава правилан рад и руковођење на истим, а то уноси у јединице колебљивост, неред и немарност.

¹ Редакција располаже примјерком наређења без потписа.

Да би се правилно руководило са јединицама, и да би се међу исте те унијела већа дисциплина и правилнији рад, од данас се уводи, путем писмених или усмених рапорта, свестрана прегледност стања у партизанским јединицама на овај начин:

1. Што ће штабови одреда подносити писмене рапорте овом Штабу двапут недељно, а податке за исте добијаће од рапорта које ће им подносити штабови батаљона.

2. Податке за своје рапорте штабови одреда добијаће од рапорта батаљона, које ће они добијати свака 24 сата, евентуално сваких 48 сати (зависи колико је штаб батаљона удаљен од штаба одреда).

3. Штабови батаљона ће добијати податке за своје рапорте од штабова чета, који морају бити писмени или усмени сваких 24 сата, а по потреби и двапут у 24 сата.

Рапорти ће садржавати слиједеће податке са слиједећим рубрикама:

1. број јединица (батаљона, чета, водова итд.),
2. број људства у појединим јединицама и свега,
3. број бораца и број небораца (рањени, изнемогли, кувари, послуга, стари итд.),
4. број женских и број мушких бораца као и небораца,
5. број старјешинског кадра и њихово звање,
6. број оружја (пушке, пушкомитраљези, митраљези, топови, бацачи, муниција, њихове особине итд.),
7. број коња (јахаћих и товарних) и њихово стање,
8. промјене у бројном стању (људства, оружја, муниције, коња) и образложење откуд су и зашто су услиједиле промјене,
9. стање исхране војске и стоке,
10. војно-политичка обука војске (колико је и по којем питању одржано часова итд.),
11. станбено питање,
12. здравствено стање,
13. одећа и обућа,
14. стање на фронту (колико је акција, гдје и кад изведено, какви су резултати, колико је људства учествовало итд.),
15. стање резерва итд. итд.

Уз ове напријед означене податке штабови ће достављати и остале важне податке, а у свему овомс морају бити редовни и тачни. Никаква немарност у овом погледу неће се трпјети.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ЗА ГЛАВНИ ШТАБ

**ИЗВЈЕШТАЈ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ И
БОКУ ОД 7 ЈУНА 1942 ГОД. ПОКРАЈИНСКОМ КОМИТЕТУ
КПЈ ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ О СИТУАЦИЈИ НА СЕКТОРУ
ВОЈНИК—ЈАВОРАК—ШИШМАН¹**

ГЛАВНИ НГГАБ НОП И ДО
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
7-У1-1942 у 18.30 ч.

Драги другови,

Примили смо и јучерашњи и данашњи упут-наређење за даљи рад. Поступљено је у духу ваших директива. Јединице се углавном одмарају и то: Зетски одред у Заборју — Перовића Пољу, а Никшићки одред у Миљковцу. Оставили смо Пивски батаљон да се одмори дијелом својим у Г.[орњим] Брезнима — и да му ту буде база за одмор и исхрану.

У току данашњег дана непријатељске јаче заштитнице, које су се прекинута задржале на Јаворку, појачане из позадине, изгледа, свјежим снагама, покушале су низ противнапада на наше мале снаге које су биле пришле Јаворку и Живи. У тим учесталим противнападима оне су заузеле Живу и Топло Присоје са мањим дјеловима, док наше ситне јединице, не ангажујући се отсудно, држе Стојковац и тачке јужно — групно, у извиђачком — обезбјеђујућем распореду. Наше бочно упућене гонеће чете дубоко су продрле у непр. позадину — и то преко Шишмана и сјеверно од Голе Стране. Њихово дејство тек ће нас и ејутра осјетити непријатељ.

Дјелови Пивског батаљона држе В. Штуоц, док је и једна његова лака чета (до 30 бораца) по подне пошла ка Праги.

Са свим овим малим четама тешко је одржавати везу и испољити утицај на њихов рад, ово због удаљености и тешко проходног и покривеног планинског земљишта. Зато је вођству ових јединица дата најшира иницијатива.

У току данашњег [дана] вођена је борба на десној обали Комарнице. По приватним обавјештењима и дејству ватре — Дужи су заузели четници, и данас је борба вођена око села Дубровско. Провјерите ове податке па нас извијестите.

Заробљеника немамо — те вам их не можемо послати. Убудуће слаћемо вам све заробљенике.

Од плијена — не можемо вам сада ништа послати — јер је изгледа сав подијељен јединицама. Уколико затекнемо нешто

¹ Редакција располаже извјештајем у рукопису.

послаћемо вам. Ево вам шаљемо 6 паклића „Зете“. Видјећемо код јединица за то маслин.[ово] уље, па ћемо вам одмах послати, а треба нам и за аут.[оматска] оруђа, која су без уља.

Обавијестите нас о свима новостима, упутствима и директивама.

У јучерашњем извјештају није наведено да је заплијењен и 1 пушкомитраљез и још 1 сандук муниције за итал. митраљез.

Пошаљите нам хартије и коверата, јер немамо ништа.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

Све вас друг.[арски] поздравља[ју]

Блажо¹ и Терзић²

Данас су Талијани са два тенка и 3 камиона ишли ка Јаворку у помоћ браћи четницима.

ПС: У свим досадашњим борбама, од 3—7 VI ми смо имали 1 мртвог и 2 лако рањена у руку.

БР. 178

ПИСМО ГЛАВНОГ ШТАБА НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
ОД 8 ЈУНА 1942 ГОД. ВЕЛИМИРУ ТЕРЗИЋУ, БЛАЖУ ЈОВАНОВИЋУ И САВИ КОВАЧЕВИЋУ ПОВОДОМ ПРОДОРА ЧЕТНИКА У ПИВСКУ ПЛАНИНУ³

сл.

8 јуни

ДРУГОВИМА ТЕРЗИЋУ, БЛАЖУ ЈОВАНОВИЋУ И САВИ
КОВАЧЕВИЋУ

П о л о ж а ј

Четничке банде прешле су катун Пишче. Према извјештајима које је добио Врховни штаб, те снаге су на броју око 200. Али пошто ми тамо немамо довољно снага да их одмах разбијемо, вјероватно да ће четничке банде искористити ту прилику и пребацили веће снаге ка Пишчу. Друг Перо Ћетковић, како нас је друг Тито обавијестио (Митар је био у подне код њега), налази

¹ Блажо Јовановић

² Велимир Терзић

³ Редакција располаже копијом писма.

се са већим снагама према Студеној. Пошто од друга Ћетковића не располажемо никаквим подацима нити знамо тачно гдје се он налази, не можемо вам због тога дати никакве конкретне податке. Али вам скрећемо пажњу на то да се четничке банде могу окренути према Комарници и угрозити ваше залеђе. Зато морате бити будни од тог правца Комарнице и даље. Ви морате у Заборју, Пољу Пејовића и Миљковцу концентрисати снаге да бисте могли у једној повољној ситуацији брзо интервенисати у правцу преко Комарнице. Зато је потребно да са малим снагама, лаким четама обезбјеђујете правце од Јаворка и Живе. . . Потребно је да имате један дио већих снага у ова три мјеста које смо горе споменули за случај брзе интервенције, када се добију ближи подаци од друга Ћетковића. Уколико имате ви неких података од друга Ћетковића, одмах их доставите овом Штабу ради доношења одлуке у погледу пребацивања тог батаљона. Настојте, са своје стране, уколико за то постоје икакве могућности, да успоставите везу са другом Ћетковићем. ако је немате.

Шаљите нам чешће извјештаје — двапут дневно, иако се ситуација код вас не мијења, да бисмо могли у сваком случају доносити одлуке, пошто се ситуација на другим секторима брзо развија.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ЗА ГЛАВНИ ШТАБ

ПИСМО ИВАНА МИЛУТИНОВИЋА ОД 8 ЈУНА 1942 ГОД. КО-
МАНДАНТУ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ И
БОКУ О СИТУАЦИЈИ НА СЕКТОРУ БОРАЧ — ИЗГОРИ И РЕ-
ОРГАНИЗАЦИЈИ ЈЕДИНИЦА КОМСКОГ И ДУРМИТОРСКОГ
ОДРЕДА¹

КОМАНДАНТУ НОП И ДО ЦРНЕ ГОРЕ И БОКЕ
ДРУГУ ПЕКУ ДАПЧЕВИЋУ

П о л о ж а ј

Четничке банде, [јачине] од 7-800, из Херцеговине, послје борбе са батаљонима Пролетерске бригаде, који су били потпомогнути од домаћих партизана, надиру од Борча према Изгорима. Два батаљона I пролетерске бригаде налазе се на подручју с. Данића и Дулића. Њима је дат покрет од стране Врховног штаба ка Изгорима, гдје је пошла и II пролетерска бригада и наша два батаљона (Комски и Дурмиторски). Правац кретања II бригаде, која је отпутовала синоћ у 12 сати, јесте: Горанско—Смријечно—Лисина—Криви [До]—Жањевица—Чемерно—Изгори и Врба.

Ти се мораш обезбиједити од четничких банди из правца Гацко—Автовац, зато ћеш нашу чету која се налази у Казанцима појачати до висине једног батаљона, а са осталим снагама изврши такав распоред да су спремне за сваку евентуалију од поменутих праваца.

Одмах успостави везу са батаљонима I пролетерске бригаде, који ће заједнички садејствовати са II пролетерском бригадом.

Ова веза потребна ти је ради координације акције са батаљонима II пролетерске бригаде. Ми смо у Штабу II пролетерске бригаде саопштили са којим ти снагама располагаеш и како су наше снаге распоређене, и наредили смо им да успоставе одмах везу са тобом.

На нашим осталим секторима нема никаквих промјена. Наше јединице држе углавном исте положаје према Живи као и раније, с тим што наши другови тамо и даље организују засједе са мањим јединицама. Остало људство одмара се у Заборју и Миљковцу, као и Г. Брезнима.

Одржавај везу и са другом Терзићем и Блажом ради обавјештавања и евентуалног садејства у акцијама.

Током јучерашњег дана, по налогу Врховног штаба, вршили смо реорганизацију Дурмиторског одреда (2 батаљона) и једног

¹ Редакција располаже копијом наређења.

батаљона Комског одреда, и то тако што смо Никшићане упутили у Никшићки одред, Дурмиторце у Дурмиторски, а исти такав налог дали смо другу Сави Ковачевићу. Ову смо мјеру подузели јер сматрамо да ће донијети позитивне резултате, пошто су то и сами војници невјероватно добро примили. Послије те реорганизације, Комски батаљон, коме је био командант друг Глиго Мандић, броји сад 70 бораца, а остатак људства, до 166, јесу Никшићани, које смо упутили Сави на расположење, са којима је пошао и сам друг Глиго. Од два дурмиторска батаљона, послије упућивања Никшићана у своје јединице, остало је 120 бораца.

Колико сам јуче могао да еидим, људство из ова 3 батаљона добро је изгледало и надамо се да неће више бити никаквог осипања.

Пошаљи нам извјештај о стању тих јединица које се назе код тебе, нарочито од Ловћенског одреда.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ЗА ГЛАВНИ ШТАБ

П.С. Надамо се да си поступио по нашем првом писму, тј. да си упутио со, новац, четнички материјал.

БР. 180

НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ И
БОКУ ОД 8 ЈУНА 1942 ГОД. БЛАЖУ ЈОВАНОВИЋУ И ВЕЛИ-
МИРУ ТЕРЗИЋУ ЗА РЕОРГАНИЗАЦИЈУ ЈЕДИНИЦА НИК-
ШИЋКОГ НОП И ДО И ОБАВЈЕШТЕЊЕ О БОРБАМА СА
ХЕРЦЕГОВАЧКИМ ЧЕТНИЦИМА НА ПРОСТОРУ ЧЕМЕРНО
— ИЗГОРИ¹

сл.
8 јуна

ДРУГОВИМА БЛАЖУ ЈОВАНОВИЋУ И
ВЕЛИМИРУ ТЕРЗИЋУ

П о л о ж а ј

Ваш извјештај од 7 о.м. примили смо јутрос у 6 часова. Распоред ваших јединица је правилно извршен и систем засједа које постављате одговара нашој партизанској тактици. Вријеме је већ једанпут да се научимо ономе што нам неопходно треба. Добро се чувајте само да наше јединице не зађу сасма дубоко у позадину да не би тамо биле изненађене од непријатеља.

Нека друг Блажо одмах пође у Штаб Никшићког одреда ради реорганизације људства, према најновијој одлуци Врховног штаба, тј. да партизани буду у својим племенским јединицама. Тамо је и друг Сава, па ће Блажо заједно с њиме извршити ту реорганизацију. Блажо мора, у сваком случају, бити присутан тој реорганизацији, ради командног кадра и ради расподеле партиских кадрова. Организацију извршити још током данашњег дана, јер зато имате могућности, пошто се јединице налазе, према вашем извјештају, сконцентрисане у Миљковцу, вјероватно сем једног малог дијела, који је упућен на засједе. Никшићане и Зећане који су били у Дурмиторском и Комском одреду, односно батаљонима који су били на подручју Горанског упутили смо у њихове одреде на нови распоред.

Четничке банде [из] Херцеговине, [у јачини] од 7-800 људи водиле су борбу са 2 батаљона I пролетерске бригаде у предјелу Чемерно — Изгори. Тамо је пошла синоћ у 12 сати II бригада заједно са два наша батаљона — Комским и Дурмиторским — ради разбијања тих бандита из Херцеговине. О овоме смо оба-вијестили друга Пека и дали му потребне инструкције у погледу

¹ Редакција располаже копијом наређења.

одржавања веза са друговима Пролетерске бригаде и распореда снага. Исто тако, наредили смо му да и са вама одржава контакт.

Шаљемо вам „Вијести”.
Другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ЗА ГЛАВНИ ШТАБ

П.С. Обратите пажњу од правца Дужи — Комарница.
Шаљите патроле ка Лугу ради извиђања.

БР. 181

**НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ И
БОКУ ОД 8 ЈУНА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ДУРМИ-
ТОРСКИХ ТРУПА ЗА ЛИКВИДАЦИЈУ ЧЕТНИКА КОД
ПИШЧА¹**

ГЛАВНИ ШТАБ НОП И ДО
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
8 VI 1942
у 22 часа

**ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ДУРМ.[ИТОРСКИХ] ТРУПА
(другу Перу Тетковићу)**

Према добивеним подацима од другова из Главног штаба — Горанско, четничке банде прешле су у катун Пишче. Према подацима Врховног штаба, те снаге су око 200 бораца — бандита.

Пошто ми тамо немамо скоро никаквих снага за парирање ове непријатељске акције и баш с обзиром на такву ситуацију, непр.[ијатељ] је у могућности да пребаци јаче снаге ка Пишчу, зато је ваша дужност — да одмах интервенишете са јачим вашим снагама у најкраћем року у правцу села Пишча. Ви треба да знате да четничке банде могу скренути и угрозити ваша леђа, и зато ви морате безусловно окренути правац дејства својих јединица ка Пишчу. Имајте [на уму] да би им требало пресјећи отступницу — спријечити 'долазак појачања овим прво пребаченим бандитима, а затим приступити опкољавању и уништавању ове бандитске групе.

¹ Редакција располаже копњом наређења.

Радите према ситуацији, брзо, енергично и одлучно — без закашњења.

Врховни штаб очекује од вас брзу интервенцију и ликвидацију ове бандитске групе.

Ми држимо положај према Војнику и затварамо правац према Пивској Жупи.

Имали смо успјеха 3, 4, 5 и 6 јуна и нанели смо непр. осјетне губитке и [задобили] ратног плијена. Такође наше јединице су потукле четничке банде у Голији и задобиле велики плијен у оружју и муницији.

Имамо извјештаја да сте тукли четничке банде у Студеном, то нас пуно радује; извјестите нас детаљније о ситуацији код вас уопште.

Ми ћемо сада извјестити Врховни штаб да смо вам пренијели наређење у погледу вашег брзог и што хитнијег дејства ка Пишчу.

Друг. поз.

С. Ф. — С. Н!

ЗА ГЛАВНИ ШТАБ
Терзић

Замјеник пол. комесара
Блажо Јовановић

БР. 182

ИЗВЈЕШТАЈ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ И
БОКУ ОД 8 ЈУНА 1942 ГОД. ПОКРАЈИНСКОМ КОМИТЕТУ
КПЈ ЗА ЦРНУ ГОРУ, БОКУ И САНЦАК О БОРБАМА У ГО-
ЛИЈИ И ЈАВОРКУ¹

ГЛАВНИ ШТАБ НОП И ДО
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
8-У1-у 6³⁰ ч

Драги другови,

Ево вам извјештај од друга Пека из Голије. Наше јединице су тамо, као што видите, постигле одличне резултате — сузбиле четничку офанзиву, задале им тешке ударце и заплијениле драгоцјени материјал. У вези са оваквом ситуацијом, а обзиром на нашу овдашњу ситуацију, ми смо и даље одлучни

¹ Редакција располаже извјештајем у рукопису.

и ријешени да их непрекидно нагадамо. У том циљу, упутили смо још двије лаке чете од по 30 бораца на крила непр.[ијатељског] распореда у циљу његовог одбацивања са Јаворка. Ове су јединице већ у покрету. Ми држимо Стојковац. Наше гонеће чете (3 X 30) већ су у дубљој позадини непр.[ијатеља] и њихово дејство биће, у вези са развијањем ситуације у Дуги и овдје, поразно. Иницијатива је и даље у нашим рукама, коју не смијемо и нећемо испустити, јер [је] то битно за будући развој догађаја.

Ми смо у борбеној зони и водимо борбу свакодневно и руководимо акцијама . . .

Морамо очистити наше јединице од ових заразних елемената који хоће својим деструктивним-саботерским радом да ослабе морално и политички наше остале јединице и да их колебају за даљу борбу.

Морал и дисциплина јединица Зет.[ског] одреда и 1 Никшић.[ког] батаљона — врло добри. То је у ствари и све што имамо за борбу, а остало видите какво је.

Досада непр.[ијатељ] није покушао ништа на нашем правцу. Ми смо спремни да га дочекамо ако се усуди да дође напријед. Ми смо још господари ситуације, јер предузимамо офанзивна дејства.

Извијестите нас о свему новом, директивама и упутствима уопште.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

Другарски поздрав
Блажо и Терзић

**НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ И
БОКУ ОД 9 ЈУНА 1942 ГОД. НАЧЕЛНИКУ ГЛАВНОГ ШТАБА
ЗА ФОРМИРАЊЕ БАТАЉОНА КОЈИ ЋЕ САЧИЊАВАТИ ПЕ-
ТУ ЦРНОГОРСКУ УДАРНУ БРИГАДУ¹**

сл.
9 јуна

**ДРУГУ ВЕЛИМИРУ ТЕРЗИЋУ,
НАЧЕЛНИКУ ГЛАВНОГ ШТАБА**

П о л о ж а ј

Извијештени смо да су Италијани са тенковима ушли у Брезна. Талијански тенкови, као и [остале] јединице, могу доћи до Заборја. Италијани ће ићи оним голим косама, док ће четници држати падине Голије. Било би врло незгодно ангажовати наше снаге на дохвату италијанске ватре. Међутим, Италијанима се може припремити неко ноћно изненађење, али са мањим снагама и послје доброг извиђања.

Указује се погодна линија за противнапад: Јасенов Врх и Руњава Главица — Закамен. Ви сте на терену, па можете боље предвидјети те ствари.

Јединице треба држати у руци и не растурати их. ... Групу на вашем правцу морате добро држати и чувати њезину снагу. Имати у виду да су сада дуги дани, па водити рачунз о издржљивости људи.

Ви уопште немојте рачунати на помоћ неке наше резерве.

Од људства Никшићког и Зетског одреда формираће се V НОП ударна пролетерска бригада. Према томе, већ сада формирајте потребан број батаљона. При томе имајте у виду да ћемо* вам послати у састав и онај ваш батаљон што је био у предјелу Пиве (око 60 људи). Нама изгледа да би ваша бригада требало да има засада 4 батаљона (4 до 5 б.). Остатке Комског и Дурмиторског одреда, послје дужег одмора, упутићемо у састав IV пролетерске бригаде, која ће бити састављена још и од Ловћенаца.

Наредићемо другу Пеку да се ни он не ангажује сувише у правцу Дуга — Никшић.

Другу Пеку је наређено да упути II никшићки батаљон из Голије, но, како нам изгледа, тај је батаљон ангажован, било на

¹ Редакција располаже копијом наређења.

правцу Дуге, било ка Гацком. Ви формирајте остале батаљоне, па чим се укаже прилика, и овај ћемо упутити у састав ваше бригаде.

Напомињемо вам да при формирању штабова батаљона [као] замјеници команданата могу се узети, поред редовне дужности, командири чета, као што се и досада код нас у већини случајева практиковало.

Као што смо вас извијестили, Ћетковићеве трупе повукле су се главним дијелом преко Крсца. Неки извиђачко-обезбјеђујући дјелови пребацили су се преко Комарнице на вашем фронту. Све такве дјелове упућујте к нама у с. Сињац.

Још једном: у близини италијанских ватрених база не ангажујте ваше дијелове.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ЗА ГЛАВНИ ШТАБ

БР. 184

ПИСМО ГЛАВНОГ ШТАБА НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ ОД 9 ЈУНА 1942 ГОД. ШТАБУ ЖУПОПИВСКЕ ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ О РАСПОРЕДУ ПАРТИЗАНСКИХ СНАГА, МЈЕРАМА ЗА ОДБРАНУ ЖУПЕ ПИВЕ И ПРЕТСТОЈЕЊЕМ ФОРМИРАЊУ ЦРНОГОРСКИХ УДАРНИХ БРИГАДА¹

сл.
9 јуни

ДРУГОВИМА ВЕЛИМИРУ ТЕРЗИЋУ, Б. ЈОВАНОВИЋУ И
С. КОВАЧЕВИЋУ,

П о л о ж а ј

Обавјештење о ситуацији. — Четничке банде овладале су предјелом Пиве. Наше снаге које су биле у Пиви повукле су ое на линију Милошевићи — Плужине — Шуме (3 пролетерскч батаљона) са задатком да бране прелазе на Пиви, на томе отсјеку. Црногорске јединице које су биле у Пиви упућене су у село Сињац, гдје ће се извршити реорганизација. Ове јединице у Сињцу ће се одморити и послужити евентуално као резерва.

¹ Редакција располаже копијом наређења.

Санџачке снаге (III пролетерска ударна бригада — батаљона) пребачене су из Санџака и имају следећи распоред: један батаљон у Мратињу да штити тамошње установе; један батаљон у Д. Крушеву да штити прелазе преко Таре у правцу планине Вучева; три батаљона на просторији Попов Мост — Врбница са задатком да штите леђа нашим снагама које се налазе у рејону Гацког. Сем тога, 2 батаљона упутиће се преко Загорја — Обља и Улога да прочисте терен од четничких банди.

Четничке банде, у јачини од неколико стотина, у току 8 о.м. нападале су наше слабије дјелове у предјелу Чемерно и Јасеник. Тамо су упућене снаге двије пролетерске бригаде да ове банде потуку и одбаце ка западу.

Ситуацију код ваше групе и код групе друга Пека Дапчевића потпуно познајете.

Као што видите, засада је наше упориште у предјелу планинског чвора Волујак — Маглић — Биоч Планина. Овај предео се мора бранити. Тамо се налази велик број наших рањеника.

У оваквој ситуацији, сувишно ангажовање ваше групе, као и групе друга Дапчевића, у правцу Никшића могло би бити опзрно. По нашем мишљењу, гро ваших трупа треба да буде на простору Миљковац — Поље Пејовића, а само извиђачке дјелове са улогом засједа упућивати ка Војнику и Никшићу. Ви морате будно контролирати прелазе на Комарници, а нарочито од Дуба до Крушевице. Ово осматрање мора се вршити и дању и ноћу. Сам Главни штаб преузеће на себе контролу предјела око Пивског Манастира. Требаће поставити осматраче на погодним тачкама, који ће будно пазити и послушкивати покрете низ десне падине Комарнице.

Непријатеља треба пустити да вам се примакне на дохват, а онда треба снажним, али краћим ударцима, офанзивно дејствовати. Такав рад у посљедње вријеме уродио вам је плодом. Наше јединице одличне су за офанзиву, али, због слабог наоружања, у одбрани не могу-издржати. Да би се њихово офанзивно дејство испољило што јаче, ви морате чувати јединице од замора. Досадашњу праксу непрекидних покрета морате одбацити.

Наредићемо и другу Дапчевићу да се ни он сувише не истиче у правцу Никшића.

Ми имамо намјеру да од свих црногорских снага формирамо двије ударне бригаде (IV и V). У погодном моменту са тим бригадама, као и осталим нашим снагама, предузећемо јаче покрете. До тог времена ограничићемо се на локалне ударце и спречавање сваког непријатељског продора у правцу наведених база. Ово говори да наше јединице треба добро одморити и извршити све организационе и командне припреме. Морамо једаред престати са грешкама које су чињене код наших јединица у организационом погледу.

Из близине фронта треба евакуисати све што је непотребно.

Имамо један тешки бацач са 15 лаких и 6 тешких бомби. Предложите којој јединици то да предамо, узимајући у обзир формирање бригада.

Ако су неке јединице са платоа П14ве прешле Комарницу на вашем фронту, упутите их у село Сињац на реорганизацију и одмор. Никшићки батаљон који је био у Пиви биће упућен вама, с тим да га равномјерно распоредите на остале никшићке батаљоне. Мјешавина људства из разних области показала се врло непрактична, и због тога су многи војници, нашавши се усамљени, напустили своје јединице.

Потребно је да нас непрекидно извјештавате о свим догађајима на вашем фронту.

Развијте обавјештајну службу у непријатељској позадини: предно Никшића — Шавник.

Ово наређење је строго повјерљиво. Морате га добро чувати, а по потреби и уништити.

Са данашњим извјештајем поднесите нам тачан распоред ваших трупа.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ЗА ГЛАВНИ ШТАВ

БР. 185

ПИСМО ГЛАВНОГ ШТАБА НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ ОД 9 ЈУНА 1942 ГОД. ПЕКУ ДАПЧЕВИЋУ О СИТУАЦИЈИ У ВЕЗИ ИТАЛИЈАНСКО-ЧЕТНИЧКЕ ОФАНЗИВЕ, РАСПОРЕДУ ПАРТИЗАНСКИХ СНАГА И ПРИПРЕМАМА ЗА ФОРМИРАЊЕ ЦРНОГОРСКИХ-БРИГАДА¹

сл.
9 јуни

•

ШТАБУ ЛОВЋЕНСКОГ ОДРЕДА
ЗА ДРУГА ПЕКА

П о л о ж а ј

Наше снаге које -су дејствовале у Пиви повукле су се на линију с. Милошевићи — Плужине — Горанско са задатком да бране прелазе преко ријеке Пиве.

¹ Редакција располаже копијом обавјештења.

Група друга Терзића налази се главнином око Миљковца, истура извиђачке дјелове и мање засједе ка Војнику. Она осматра и прелази на Комарници, до Дубравице.

Обадвије пролетерске бригаде упућене су ка предјелу Чемерна да сузбију четничке банде које су имале намјеру да продру ка Горанском.

Санџачке снаге (III пролетерска ударна бригада) напустиле су Санџак и налазе се главнином око Попова Моста штитећи и правац ка Чемерном, док са по једним батаљоном штите Мратиње и Д. Крушево.

Код овакве ситуације, ваше сувишно ангажовање ка Никшићу могло би бити донекле опасно, а и трупе би се сувише замориле. Вашу велику побједу требало би гоњењем искористити, али, као што сами видите, немате зато свјежих трупа. Сувише замарање трупа Ловћенског одреда могло би бити од велике штете. Морамо чувати снагу тог храброг људства. Дакле, потребно је главнину прикупити негдје око Крсца, док ка Никшићу упућивати лаке извиђачке дјелове са улогом прављења засједа на погодним мјестима.

Ми ћемо од црногорских снага формирати двије бригаде (IV и V пролетерску). Раније мијешање јединица није било практично, много нам је шкодило, јер су многи војници, осјећајући се усамљеним, напустили јединице. Сада спајамо то људство, па нам је и за то потребно извјесно вријеме. Пошто се изврши та реорганизација, наше јединице очекују дужи покрети. Према томе, треба настојати да се јединице добро одморе, правилно формирају, постави ваљан старјешински кадар.

Заплијењено наоружање треба правилно раздијелити по јединицама, а један дио дотурити и групи друга Терзића.

По нашем мишљењу, IV бригаду сачињаваће јединице Ловћенског, Комског и Дурмиторског одреда, а V — јединице Никшићког и Зетског одреда. Изгледа да ће обје бригаде бити под^еднаке у јачини.

Одмарање јединица у предјелу Крсца даће позитивне резултате. Јединице, послје тога, биће спремне за офанзивне акције. Наше јединице, код слабијег наоружања и широких фронта, нијесу способне за одбрану. То се доказало у свим досадашњим акцијама. Међутим, у нападу великог су борбеног духа. Непријатеља увијек треба пустити да се одмакне од својих база, да се примакне нашим јединицама, а онда да му се зада снажан ударац. Овај је случај ваш у Дуги, као и Терзићев око села Брезана. Да су ваше јединице чувале на широким фронтovima, сигурно би биле већ натјеране на повлачење. Дакле, као правило

нека важи: одмаћи се од непријатеља, одморити јединице, па, кад се непријатељ приближи, задати му ударац.

Потребно је да нам пошаљете неке од тих заплијењених коња.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ЗА ГЛАВНИ ШТАБ

БР. 186

ПИСМО КОМАНДАНТА ГЛАВНОГ ШТАБА НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ ОД 9 ЈУНА 1942 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ О СИТУАЦИЈИ У ГАТАЧКОМ СРЕЗУ И ГОЛИЈИ

ГЛАВНОМ ШТАБУ Н.О.П. И ДОБРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

Примио сам ваше последње писмо, на исто вам одговарам и обавјештавам вас о овдашњој ситуацији:

1. — Батаљони Пролетерске бригаде су по наређењу Врховног штаба напустили околину Гацког и пошли за сјеверну Херцеговину.

2. — Четничко-итг(лијанске банде су успјеле разбити наше јединице у јужној Херцеговини и повезати Билећу са Гацком. Од I, II и III ударног батаљона у групама стигло је у с. Дулиће и Казанце око 170 бораца, који по својим квалитетима нијесу на великој борбеној висини. Са њима су дошли командант и комесар Јужног херцеговачког одреда и неки другови из Облачног комитета, а Оперативни штаб и одговорни другови за Херцеговину отсјечени су и остављени сами себи да се пробијају ка нама. Другови из херцеговачких јединица су слали патроле да се повежу са њима, али то нијесу успјели. Ја сам издао наређење јуче да се пошаље једна патрола од Херцеговаца и Ловћенаца у правцу гдје другови Херцеговци претпостављају да би се могли наћи, те да им помогну у извлачењу. Ми ћемо предузимати и даље све да им помогнемо у извлачењу, иако одговорни другови Херцеговци не дају нам довољно помоћи у том смислу. Са Оперативним штабом је једна чета, но постоји бојазан да ће се и она распасти. Од имовине је спасен врло мали дио, а остало је пало или у руке непријатеља или распљачкано од стране побуњеничких сељачких банди.

3. — Италијанско-четничко-усташке банде су се¹ пробиле од Билеће до Гацког и врше покрете у правцима Гат-Казанци-Ми смо на тим правцима поставили (за сада на одмор) са другим патролама херцеговачке јединице и два батаљона Ловћенског одреда. Ми ћемо урадити све да не дозволимо да непријатељ продре тим правцем, те да загрози Голији, а тим самим и Пиви, у правцу Вишњића До — Горанско. Штабу II ловћенског батаљона издали смо наредбу да се са једном патролом повеже са дјеловима Пролетерске II бригаде преко Равног.

4. — Сави упућујемо све људство које је раније припадало Никшићком одреду са закашњењем, због тога што смо изводили акције о којима смо вас обавијестили и што је постојала бојазан од непријатељског противнапада. Послије одашиљања овога људства, Ловћенски одред ће имати два батаљона од по 200 бораца, не рачунајући ту Омладинску чету која се налази као посада при Главном штабу.

Сада нам се намеће поново реорганизација у вези са одлукама Врховног штаба, а и нашим, да се људство Никшићког одреда поново повлачи из III ловћенског батаљона. Послије извршене реорганизације послаћу вам извјештај да би[сте] имали преглед јединица.

У извјештају о запљени материјала у борби код Смедерева¹ исправите: мјесто 4 тешка митраљеза ставите пет, а мјесто 20.000 метака ставите око 30.000, од којих 25.000 за митраљез „Бреда“, а остало за пушкомитраљез.

Ја мислим да је најбоље да ја лично донесем са собом оно мало новца и зато вам га нијесам упутио.

Зетски батаљон који Сава тражи не можемо упутити, јер би у том случају непријатељ могао несметано преко Дуте угрозити наш лијеви бок. Чим стигну друтови из Херцеговачког Оперативног штаба, поднијећемо вам детаљан извјештај да би[сте] ви исти могли доставити Врховном штабу.

5. — Ако располажете са макар и малим количинама хљеба, то нам упутите, јер су ове јединице невјероватно изнурене, што сте могли видјети и на Омладинској чети која је стигла тамо. Једновременно нам упутите дувана, јер количина коју сте нам упутили је и сувише мала да бисмо могли задовољити потребе наших јединица. Нешто стоке ћемо узети од Оперативног, иако су они успјели да спасу свега 50 говеди и око 200 оваца.

Шаљем вам извјештај једне позадинске групе који је био упућен на друга Саву и писмо Зећана другу Митру и Велимиру.

Ако на овоме сектору не буде потребе да останем због извођења неких акција, 12-ог ћу кренути за Главни штаб.

¹ Брдо сјеверонечно од села Ноздре (карта Гацко).

Обавијестите нас какве акције је предузимао друг Перо
Ћетковић и уопште о ситуацији. Шаљите вијести и за Херце-
говачке јединице док они¹ [не] организују радио службу.

СМРТ ФАШИЗМУ СЛОБОДА НАРОДУ!

Другарски вас и топло поздравља
Пеко

9 јуна 1942 год.

(М.П.)²

Драги другови³,

Ево шаљем писмо друга Пека; ја сам му наредио — од-
носно саопштио — да се хитно повлачи са својим снагама пра-
вац Главни штаб — тј. правац ка Вољујаку, односно на томе
правцу да тражи везу и даље повлачење.

Ја сам предузео све да прикупим јединице које су расту-
рене и да се вечерас повучемо означеним правцем који сте БИ
дали, тј. за Гл. штаб.

Старјешине су испустиле јединице из својих руку и ра-
стуриле их. Настојаћу да их прикупим до мрака.

Нисте ми детаљно објаснили правац повлачења, али ја
сам узео — ка Гл. штабу — подножјем Голије — изнад пута за
Вољујак.

14 час.
10/У1

Друг. поздрав
Терзић

¹ Херцеговци

² На писму је утиснут печат штаба Ловћенског одреда.

* Писмо је на путу за Главни штаб прочитао Велимир Терзић и из
полеђини рукописом додао наредни текст.

2013^a

1.-Бат. командир П. Колетов, које бригаде су по наређењу Врховног Штаба набу-
отили својину Гачкега поља за сјезовину Хордоговину.

2. - Четириako-петnaestoro bande su usijele razbiti naše jedinice u lu-
ci Kozaraca i poraziti Batahu sa Rankom. On I, II i III udarom Rankom

3.-Италија око-тогаш, о-тогаше Јанке су се пробале од Вилана до Гат-Ке, и тако помоле у прилици Гат-Ке, тако, да смо на тим изградња постројења, да смо

41. - Čak i mi, ljudi, smo sve ljudsko koje je u nama, pripadamo Hristu i on se obračunava sa nama, zbog toga što smo bili ljudi i u kojima smo nas oblikovali.

Сада сам се много помоћу реорганизација у вези са одредом Експедиције
стаба и њихом, да се судство Националног Одрода помоћу потврде из III делова.

У потпуnosti су лишени материјала у борби код Смокерева погинули: 11-
сто 1 тешка артиљерија одрицте пет, а 11-сто 20.000 метаци ставите око 30.000,

Ja mislim da je najbolje da ja malo dopunim sa sobom ono malo znanja
i iskustva sa najboljim ljudima.

Затова батальон който дава трети не може да участва, а и да се счита за
като дава трети не може да участва, а и да се счита за

[illegible]

Šavcem sam izvijestio jedne pozadinske grupe koji je bio uključen na drugu stranu i preko Bohana drugu Mitru i Velimiru.

ALL INFORMATION CONTAINED HEREIN IS UNCLASSIFIED
DATE 12-07 BY 60322 UCBAW

UNITED STATES - CHINA

2015

100

Фотокопија документа бр. 138

Фотокопија документа бр. 138

БР. 187

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДУРМИТОРСКЕ ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ
ОД 10 ЈУНА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГО-
СЛАВИЈЕ О УПАДУ НЕПРИЈАТЕЉА У ГОРАНСКО**

**ШТАБ ДУРМИТОРСКИХ ТРУПА
10-У1-1942 г. у 15¹⁰ ч.
Положај**

**ВРХОВНОМ ШТАБУ Н.О. ПАРТ. И ДОБР. ВОЈСКЕ
ЈУГОСЛАВИЈЕ**

Непријатељ, изгледа, изненадно упао је данас у Горанско. Велики број рањеника је побјегао, а тежи су раније изнесени, па се ипак надамо да им није нико пао у руке. Још тачно не знамо ситуацију тамо, јер нас нико не извјештава, па смо упутили у том правцу патроле за извиђање.

Наредили смо болници у Стабну да вас пита за евентуални правац повлачења, а на случај хитности да то учини у Штирном. Очекујемо наређење за даљи рад.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

**Политком
Јован Капичић**

(М.П.)

**Командант
П. Ћетковић**

БР. 188

ИЗВЈЕШТАЈ КОМАНДАНТА ГЛАВНОГ ШТАБА НОП И ДО
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ ОД 12 ЈУНА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ
ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О СИТУАЦИЈИ НА СЕК-
ТОРУ ГОЛИЈА — РАВНО

Г Л А В Н И Ш Т А В
НАРОДНО ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ
ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
Бр. службено
12 јуни 1942 год.

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Извјештавамо вас да се са сљедећим снагама налазимо на сектору Равно—Мрамор: три Ловћенска батаљона — укупно 430 бораца; један Зетски батаљон — 160 бораца; један Никшићки батаљон — 108 бораца и једна Самостална ловћенска чета која броји 50 бораца.

Послије непријатељског продора у правцу Горанског добио сам наредбу од Главног штаба да извлачим моје снаге у правцу Равно—Волујак, због тога што ду се именоване јединице налазиле у једном цепу угроженом с леђа од правца Миљковац—Вишњића До, затим од правца Казанци—Крстац—Вишњића До. Наше јединице су се налазиле на правцима с. Смедерево—Ноздре, с. Крстац, с. Казанци и с. Злоступ.

Ја сам за све вријеме одржавао везу са Првом пролетерском бригадом и Главним штабом и извјештавао их о свакој промјени.

Дошао сам у Голију да средим стање у Ловћенском одреду и да јединице које су се налазиле на територији Голије припремим за улазак у пролетерске бригаде. Због сталног непријатељског продирања на разним правцима, те ангажовања наших јединица, ми још нијесмо успјели да организационо оспособимо наше јединице за бригаде.

Ми смо мислили да пребацимо наше снаге у правцу Волујака, јер смо такву наредбу добили од Главног штаба. Сада добисмо извјештај од Штаба Прве пролетерске бригаде да непријатељ јачим снагама креће колоном правцем Поникве—с. Драмешина, а друга, већа колона, више Граца—Поникве исто у правцу Драмешине. Камioni стално иду у правцу Поникве. Зато, пошто немамо везу са нашим Главним штабом, јер не знамо гдје се налази, а и да је имамо молимо вас да нам издате наређење, па или да останемо ту, ако је потребно због

овог продора, или да кренемо тамо гдје смо добили наређење раније од Главног штаба, који се налази негдје у Вољујаку.

Друг Лекић¹, замј. команданта Прве пролетерске бригаде, сада је отишао у Штаб Прве бригаде, те ће и она бити обавијештена о нашем присуству.

Наше људство је прилично физички исцрпљено из разлога које ви познајете, но морал код људства је на висини.

Добро би било, ако је то могуће, да се наше људство, које ја мислим пребацити на катун, кота 1528 и 1548, попгеди за два дана и одмори.

Како сам чуо да се ви налазите ту у нашој близини, ја ћу лично у току сјутрашњег дана доћи до вас.

Молимо вас да препис овог извјештаја упутите Главном штабу за Црну Гору и Боку и да ме са истим повежете.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант Главног штаба
Пеко Дапчевић

БР. 189

ИЗВЈЕШТАЈ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ И
БОКУ ОД 13 ЈУНА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ
ЈУГОСЛАВИЈЕ²

сл.
13 јуна

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ

На нашем сектору према Горанском нема никаквих промјена. Понекад четничке банде у неодређеном правцу пуцају из митраљеза. И јуче смо тукли нашим топом једну четничку колону која се кретала правац Горанско — Шуме. Послије тога четници су се разбјегли у паничном бјекству у околину поменутог села. Исто тако гађали смо логор италијански и ту је настала паника и галама.

Од друга Пека Дапчевића нисмо добили никакав извјештај, чак смо му већ два пута послали курире. Данас смо послали ку-

¹ Данило Лекић

² Редакција располаже копијом извјештаја.

рире тамо и тражили хитан извјештај. Чим добијемо извјештај, јавићемо вам.

Људство које се налази под командом друга Пека Дапчевића, а треба да припадне V пролетерској бригади, још није стигло, те тако ова Бригада није дефинитивно формирана. Исто тако, пошто не знамо мјесто гдје се налази IV бригада, то нисмо могли упутити људство које њој припада, а које се засада налази под командом Штаба V бригаде.

Овог момента добили смо извјештај од друга Пера Тетковића који јавља да на сектору гдје се налазе његове снаге нема никаквих промјена. Одржава везу са V бригадом код села Стоцал лијево са III бригадом код села Мратиња.

Наш Штаб овог момента доселио се у с. Стабно.

Другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ЗА ГЛАВНИ ШТАБ

БР. 190

ПИСМО ГЛАВНОГ ШТАБА НОП И ДО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ ОД 13 ЈУНА 1942 ГОД. ШТАБУ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ О СИТУАЦИЈИ НА СЕКТОРУ ГОЛИЈА — СМРИЈЕЧНО — ВОЛУЈАК¹

сл.

13 јуна

ШТАБУ I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ

П о л о ж а ј

Примили смо ваш извјештај у 1 [час] и 25 м. Од Смријечна које се налази у нашим рукама, као и висови изнад њега, с оне стране чује се ту и тамо митраљеска палба без икаквог дететга — четничка работа. На сектору према Смријечну нема никакве борбе. Наше јединице углавном се одмарају и прикупља се људство које је било прилично разбијено послје офанзиве Италијана од Миљковца — Сељана.

¹ Редакција располаже копијом наређења.

Још V пролетерска бригада није дефинитивно формирана, јер није дошло људство из правца Голије, пошто је било тамо заузето у борбама.

Од друга Пека Дапчевића, команданта IV пролетерске бригаде, немамо никаквих извјештаја. Исто тако немамо извјештаја ни о борби око Гацког, па уколико имате детаљних информација, јавите нам резултате тих борби.

При овом Штабу налази се Омладинска чета од 60 партизана. Партизани су већином из околине Цетиња, али војнички још несазрели за борбе. Поред тога су исцрпљени, па их је наш Штаб узео за обезбјеђење, гдје ће се истовремено и [они] одмарати и са њима политички радити. Засада нећемо дозвољавати прелаз из те чете, јер ће се на тај начин слабити јединство ове јединице и губила би се њена бојна способност.

Одобрили смо изузетно брату Јова Капичића да пређе у I баталјон I пролетерске бригаде и вјерујемо да ће се још током данашњег дана јавити код вас.

Друга Ђока Вукчевића и друга Блажа Цона упутићемо својевремено у позадину на рад. До тада ће остати у Омладинској чети при овоме Штабу.

Шаљемо вам 6 примјерака „Вијести“, 2 примјерка смо вам раније послали. „Вијести“ ћемо вам редовно слати сваки други дан, али и наше јединице добијају на батаљон по два комада.

Током данашњег дана интендант Главног штаба поднијеће извјештај о броју стоке, па ћемо видјети хоће ли бити икакве могућности да вам нешто уступимо.

Другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ЗА ГЛАВНИ ШТАБ

БР. 191

**ИЗВЈЕШТАЈ ПЕКА ДАПЧЕВИЋА ОД 13 ЈУНА 1942 ГОД.
ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О ПРИПРЕМИ
ЗА ОДБРАНУ ЧЕМЕРНА, СТАЊУ ЈЕДИНИЦА И ПРЕДЛОГ
КОМАНДНОГ САСТАВА IV И V БРИГАДЕ**

**Г Л А В Н И Ш Т А Б
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ**

Бр. служ.

13 јун у 1,10 час. 194[2 год.]

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Упутио сам вам два извјештаја и добио одговор. Исто сам урадио Главном штабу. Тако још немам везу ни са вама ни са Главним штабом. Одржавам стално везу са I и II бригадом и вршим припреме јединица за IV и V бригаду. На тражење II пролетерске бригаде кроз пола сата упућујем 2 батаљона да бих садејствовао у одбрани Чемерна. Са осталим јединицама ноћас крећем за Изгоре, које ћу оставити као резерву у Изгорима, а сам ћу отићи у Штаб II бригаде да заједнички руководимо јединицама које учествују у одбрани с. Чемерна.

Молим вас да ме обавијестите да ли и даље Херцеговачки батаљон остаје под мојом командом, јер сам од 11 о.мј. добио такву наредбу.

Иако су црногорске снаге на овом сектору физички исцрпљене, ја ћу урадити све да оне садејствују у свим операцијама гдје то буде потребно.

Морал код тих јединица је на висини, и ја сам од вас тражио да нам дате, ако за то постоји могућност, неколико дана одмора ради поправљања тих јединица, њиховог реорганизовања у вези са уласком у бригаду.

Молим вас ако имате везу са Главним штабом да га обавијестите гдје се налазим.

Ја сам им предложио сљедеће штабове наших бригада у вези са тим што сте ви мене поставили за команданта, како сам добио извјештај од Главног штаба: Једна бригада — командант Сава Ковачевић, замј. Радомир Бабић, пол. ком. Митар Бакић, замј. Војо Николић; Друга бригада — командант ја, замј. Перо Ћетковић, комесар Драгиша Ивановић, замј. Блажо Јовановић.

Молим за наредбе и директиве. До даље наредбе одржаваћу и даље тијесне везе са I и II бригадом.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пеко Дапчевић

БР. 192

**НАРЕДБА ВРХОВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О
ФОРМИРАЊУ ЧЕТВРТЕ И ПЕТЕ ЦРНОГОРСKE НОП УДАР-
НЕ БРИГАДЕ¹**

По одлуци Врховног штаба Народноослободилачке партизанске и добровољачке војске Југославије формиране су од црногорских партизанских батаљона IV и V народноослободилачка партизанска ударна бригада.

За команданта IV НОПУ бригаде именован је друг Пеко Дапчевић, командант Главног штаба Народноослободилачке партизанске и добровољачке војске за Црну Гору и Боку.

За политичког комесара IV НОПУ бригаде именован је друг Митар Бакић, политкомесар Главног штаба НОП и ДВ за Црну Гору и Боку.

За команданта V народноослободилачке партизанске ударне бригаде именован је друг Сава Ковачевић, члан Главног штаба НОП и ДВ за Црну Гору и Боку.

За политичког комесара V НОПУ бригаде именован је друг Радомир Бабић, командант одреда „Бијели Павле“.

**ЗА ВРХОВНИ ШТАБ
НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКЕ ПАРТИЗАНСКЕ
И ДОБРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
ВРХОВНИ КОМАНДАНТ**

Т П Т О

¹ Наредба је прештампана из Билтена Врховног штаба НОП и ДВ Југославије бр. 17—18—19, од јуна—јула—августа 1942 године.

БР. 193

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ
ОД 16 ЈУНА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ
ЈУГОСЛАВИЈЕ О РАСПОРЕДУ И ЗАДАЦИМА БРИГАДЕ НА
СЕКТОРУ ВОЛУЈАК—ТЈЕНТИШТЕ ч.

ШТАБ У-ТЕ ПРОЛЕТЕР,-
НО УДАРНЕ БРИГАДЕ
16/VI - 42
у 13.10 ч
Т.[рновачко] Језеро

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И Д. ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

П о л о ж а ј

Јутрос је у 10.20 ч стигао полуштаб ове бригаде са 2 чете 1-ог батаљона овдје из Смрековца испод Власуље, гдје смо синоћ стигли из Кручице.

Хитамо да вам поднесемо сљедећи извјештај:

1) Наше се јединице налазе на овим положајима:

а) Ш-ћи батаљ. заузима положаје од Кланца на Сутјески, између Товарнице и Волујака, па до на врх Изгори, бранећи масив Волујака и поменути кланац, с обзиром што се ваше јединице тамо не налазе иако сте нас у једном писму обавијестили да су тамо.

б) Комб.[иновани] комско-дурмиторски [батаљон] налази се од њега па до раскршћа (раскршће је тамо више Језера) са истуреним дјеловима са оне стране Језера, па гребеном до Кука више [села] Изгори.

в) На самом кланцу-раскршћу налази се Прва чета 1-ог батаљ. која чува наш пролаз поред Власуље за Тр.[новачко] Језеро.

г) Други ударни (непотпун) заузима положај од раскршћа па до Кручице, са сјед.[иштем] у Кручици од синоћ.

д) 1У-ти (зетски) батаљ. је на [положају] Седлари—Штирно, везујући се са 1-вим 1-ве пролетерске.

ђ) Двије чете 1-ог бат. су са нама овдје.

е) Дјелови 1-ог и Н-ог [батаљона], око 100 ударника су ангажовани од прекјуче за пренос рањеника са Кука који су били препуштени сами себи . . . Овај тежак задатак нам је онемогућно да ове ударнике спојимо у своје батаљоне који су остали

¹ Види другу примједбу уз док. бр. 63.

шкрти, а са тим још и то што нам је положај на Орловцу ослабљен и тако је омогућено синоћ да падне у руке непријатељу.

2) При [нашем] повлачењу изнад Смијечна увече, при њиховом нападу ујутру и при повлачењу наших одјелења — на нијети су им¹ губици.

3) Артиљерију никуд ону са Сељана нијесу превлачили, а не зна се куд им је, јер не дејструје више. Наш је топ наносио панику, а за штету — [и] губитке не знамо. Топ је скрајнут.²

4) Јуче су концентрисани на Равно—Зуква око 3 батаљона (7—8 стотина) бандита-четника и Талијана (ових око 200), гдје су се састали четници црногорски и херцеговачки уз неку панаду. По подне су нас напали.

5) Од [правца] Горанско—Плужине нема покрета. Од Крсца не знамо.

6) Четници у Гацку мобилишу по узору на [четнике у] Ц. Гори.

8) Исхрану вршимо од реквизиције.

9) Војска је дјелимично уморна (они око преноса рањеника и Ш-ћи нарочито).

10) Правац отступнице: Ш-ћем: корито Сутјеске и Т.[рно-вачко] Језеро; Дурм.[иторско]-комски: Власуља—Језеро³ I и П-ги: поред Власуље (Смрекавац) ка Језеру; 1У-ти: Штирно—Мратиње—Вучево (ако буде ситуација изискивала) — у противном: дјелови за Језеро, а дјелови подножјем Маглића ка Тјентишту, а сви [правцем]: Суха—Тјентиште—Врбница.

11) Ми смо јутрос дошли овдје, одакле треба посматрати десно и лијево крило, па према потреби рокирати снаге. Изгледа нам највише угрожено десно крило (Изгори—Сутјеска).

12) Нејасно нам је зашто сте тако брзо рокирали снаге из кланца Сутјеске и тако омогућили непријатељу да нас угрози код Сухе, па би требали о томе скренути већу пажњу.

Упутите нам санит. материјала.

Гдје ћемо слабе и изнемогле?

Нашли смо једног друга тешко рањеног из И-ге пр. бригаде (не знамо му име) а родом је из Славоније — радник је.

Овај масив куда се крећемо врло је тежак, али се људство ипак добро држи.

¹ четницима

* склоњен

³ Трновачко Језеро

Дајте директиве и наређења!
С друг. поздр.

СМРТ ФАШ. СЛОБ. НАРОДУ!

Замј.
пол. кома •
Мил. Ђуровић¹

ЗА ШТАБ БРИГАДЕ
Кдт
Сава Б. Кооачевић

(М. П.)

П.С. У прилогу достављамо вам писмо Ш-ег батаљона у коме су изложене тешкоће које батаљон мора да савлађује. За евакуацију рањеника послали смо им 60 људи II батаљона.

При поласку наших курира који су били кренули у 2.20 [час.] по подне, стигоше ваши курири са новом наредбом. Ми смо се до сада оријентисали по вашој ранијој наредби и развоју ситуације, а сад се то мијења овом наредбом. Кад се прикупи Штаб, продискутоваћемо овај задатак, али с обзиром што немамо секцију, немамо потпуну оријентацију. Имамо карту 1 : 200.000 па није доора. Упутите нам карту ако имате. Ипак би требало по овом нашем извјештају да нам образложите задатке.

16 VI 42 у 5.10 [час. после подне]

¹ При формирању штаба V црногорске ударне бригаде делегат ЦК КПЈ при ПК КП Црне Горе, Боке и Саниака Иван Милутиновић саопштио је да у састав штаба као замјеник политичког комесара улази Милинко Ђуровић. Неколико дана касније Врховни штаб је издао наредбу о формирању бригаде и саставу њеног штаба, (види док. бр. 192) по којој је за замјеника комесара одређен Блажо Јовановић, који је по одлуци ПК требао да се врати у позадину непријатеља за организовање партиско-политичког рада и иових партизанских јединица. Једновременно је одлуком ЦК КПЈ Милинко Ђуровић одређен за члана Политодјела исте бригаде.

1) mislimo izdvojiti domaći život, običajne stvari koje
 nam pripadaju i mislimo da ih, na drugi način, trebamo
 biti svesni. Možda nam treba učiniti da se
 (izopre - suptilno).

2) Možda nam je potrebno nešto više od
 samo iz klanja suptilne i tako otkrivena
 koji smo se deo izdvojili kod Suka, ali da se
 o tome sredimo veću stvar.

3) Uživati u samom. namerno.
 To je to naše i namerno.
 Namerno smo jedni drugima radili po 1-12
 4) To je (izvanjski) a to je i na samom
 rodu je.
 Oboj mislimo da se krećemo vrlo brzo, ali
 se budemo na drugom.

5) To je direktno a namerno.

6) To je.

7) Suptilno. Suptilno. Suptilno!
 Za namerno

8) Konačno
 Suptilno

9) P.S. - izdvojiti domaći život.

10) To je to naše i namerno.

11) To je to naše i namerno.

12) To je to naše i namerno.

ГОВОР ВРХОВНОГ КОМАНДАНТА НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
ОД 19 ЈУНА 1942 ГОД. ПОВОДОМ ОСНИВАЊА IV ЦРНОГОР-
СКЕ НОУ БРИГАДЕ¹

Кроз три дана навршава се година дана откако је почела Народно-ослободилачка борба, откако је Комунистичка партија Југославије бацила свој бојни поклич.

Прије годину дана отпочеле су борбе у свим нашим покрајинама, понајприје у Црној Гори и Србији. Непријатељ је мислио да ће нас уништити. Али ми смо, својим срцем и дубоком свијешћу, освајали пушку по пушку и наоружали се. Ми смо уништавали непријатеља на сваком кораку, разбијали његове дивизије. Ми смо дали много жртава на пољу отаџбинског рата, али нас непријатељ није уништио, јер се народ не може уништити. Југославија се не да побиједити — њен херојски отпор чини је непобједивом.

Али, окупатор је био лукав. Он је пронашао издајнике народа — ви их сви добро знате — почев од Косте Пећанца па до Драже Михаиловића. Па, и поред тога, ми ћемо побиједити. Пobjеда ће бити наша и ничија него наша. Друг Стаљин је рекао да ће Црвена армија учинити све да у 1942 години сломи фашизам. Треба само да и остали фактори изврше своју дужност и своје обавезе, и пobjеда је близу.

Ми смо се, силом прилика, нашли овдје из разних крајева Југославије. Одавде ћемо поћи онамо куда буде наредно Врховни штаб — да уништавамо непријатеља и ослобађамо народ. Наша борба биће тешка. Ми ћемо често бити без хране, често и без муниције. Али, ми не смијемо падати духом. Црвена армија и Совјетски Савез [^]у с нама, и ми се можемо поносити што смо савезници оних који највише дају и који ће највише допринијети уништењу фашизма. Наш непријатељ је тако страшан, да нема услова ни прилика под којима не бисмо морали да се најжешће боримо против њега.

Па ко је наш главни, најстрашнији непријатељ? То су окупатори и њихове слуге четници и усташе. У борби за наше уништење окупатори се највише ослањају на наше унутрашње не-

¹ Говор је одржао друг Тито 19 јуна 1942 год. пред стројем IV црногорске НОУ бригаде. Након тога је говор био објављен у првом броју шапирографираног бригадног листа, а такође га је и Владимир Дедијер забиљежио у своме дневнику.

Редакција није располагала тим првим бројем бригадног листа, па је говор прештампала из књиге говора и чланака друга Тита: „Борба за ослобођење Југославије“.

пријатеље. Петоколонашки елементи свјесни су своје пропасти у нашој земљи. Они виде да их не подржава нико други до окупатор. И зато се заједно с њим боре противу нас.

Али, ја вас упозоравам на једну ствар. Сви четници нису наши непријатељи. Ви сте оставили, на примјер, у Црној Гори своју браћу, своје другове, свој народ — и када би све то било уз фашисте, то би било фатално за нас. Не, сви они који нису овдје са нама — нису за фашисте. Они су само пригнули шију, али нису постали свјесни непријатељи ослобођења народа. Они воле партизане и Русију, али склањају главе пред окупатором. Ми ћемо им опростити њихов поступак, јер је он масло нашег непријатеља.

Ја вас увјеравам да наши непријатељи неће у Црној Гори дуго ликовати. Црногорци ће остати досљедни својим слободарским традицијама. А и ви сами одвојили сте се од Црне Горе с вјером да ћете се у њу вратити као ослободиоци. Наши непријатељи мисле да су нас овдје опколили. Бадава тако мисле; нас то не треба да забрињава. Ми смо од самог почетка увијек били опкољени — јер је читава Европа окупирана. А осим тога, ми овдје нисмо опкољени онако како говоре наши непријатељи и због тога што је сва Југославија постала ратно поприште, што је у далекој Словенији ослобођена повелика територија и што је народ у Хрватској спреман да листом устане против Павелићеве страховладе. Ми имамо пуно разлога да дубоко вјерујемо у нове побједе, у коначну побједу. Црвена армија непогрешно и сигурно туче њемачки империјализам.

Хтио би да вам кажем неколико ријечи и о савезу између Енглеске и СССР-а. Вас је можда изненадио тај савез, јер се на све стране прича како „енглеска политика није искрена“. У посљедње вријеме чак се некако сматра као да Енглеска и није наш савезник. Народ Енглеске види у савезу са СССР-ом залог своје побједе — и то овом савезу даје велики значај. Потписујући војни савез са Совјетском Унијом, енглеска влада обавезала се, и пред енглеским народом и пред свим демократским народима, да ће испунити своје обавезе у борби против њемачких освајача.

Сада се много говори о другом фронту. Тај фронт ће се, заиста, на крају крајева отворити, јер Совјетски Савез испуњава тачно своје обавезе, па ће тражити да се испуњавају и обавезе према њему. Народи Енглеске и Америке дјеловаће да то буде тако.

У уговору између СССР-а и Енглеске говори се, између осталог, да се савезници, послје рата и уништења фашизма, неће мијешати у унутрашње ствари других земаља. Ми нарочито подвлачимо ту клаузулу уговора, и напомињемо да се Совјетски

Савез никада није мијешао у унутрашње ствари других држава, чак ни Естоније, Летоније и Литваније.

Послије овога рата нема више Версаја као 1918. То је неповратна прошлост. Истина, о тој прошлости сањају петоколонаши, али народ је никако не жели. Они који су дали највеће жртве у рату, имаће и одлучну ријеч послје рата. Али, данас није вријеме да говоримо о томе шта ће бити послје рата. Данас смо ми у ери Народно-ослободилачке борбе — сви ми без обзира на вјеру, на сталеж и на убјеђења — и то је главна и најпреча ствар. Наша је дужност да окупимо у своје редове све оне, који воле свој народ. То нас, опет, обавезује да на све гледамо што шире и што еластичније. Наши људи починили су пуно гре"шака, и неке од њих су нам се љуто осветиле. Морамо се тргнути. Ми имамо један једини задатак — да ослободимо земљу од окупатора и да уништимо пету колону. Али, у борби против пете колоне треба бити веома обазрив. Наша казна треба да погоди праве кривце. Линији Народно-ослободилачке борбе треба дати више ширине и гипкости. Оне који су још увијек остали неутрални треба стрпљиво убјеђивати. Све су то наша браћа и сестре, и њих није тешко убједити у оправданост Народно-ослободилачке борбе.

Другови и другарице из Црне Горе и Херцеговине! Ваш пут од почетка устанка доведе славан је и остаће као свијетли траг у хисторији наше борбе. Ми одавде, данас сутра, крећемо у новом правцу. Ми ћемо проијети заставу Народно-ослободилачке борбе, заставу оружаног братства и јединства наших народа кроз нове крајеве Југославије. Ми ћемо онемогућити оне који хоће да претворе народ у свој објекат пљачке. Ми ћемо наставити борбу против свих оних који буду на страни окупатора.

Овдје се састало пет наших бригада, скоро из свих покрајина Југославије. Међу њима треба да владд братство и другарство, партизанско такмичење у борби и раду. Чврсто братство и неуништива љубав владаће међу вама, јер ви сте народна војска.

Сада је у борбама за ослобођење, први пут у хисторији Југославије, крштено оружаном јединством свих наших народа. Петоколонаши су увијек сијали сјеме раздора међу народима ове земље, а данас га сију више него икад — да би нас лакше уништили. Ми ћемо бити сијачи братства међу народима. Када будемо пролазили кроз нове земље, кад будемо долазили у додир са људима других обичаја, они ће можда бити неповјерљиви према нама, јер нас још нису видјели на дјелу, и нису чули нашу ријеч. Ви ћете својим држањем и убјеђивањем показати да сте

војска новог кова; ви ћете тако стећи њихово повјерење и развити заставу слободе и у крајевима који је још нису развили.

Другови и другарице! Још једном вас упозоравам на тешке тренутке који нас очекују. Без одијела смо и без хране. Али, припремимо се да јуначки све издржимо.

Другови, ја сам поносан што стојим на челу вашег Врховног штаба, ја се дивим нашим борцима. Прошао сам кроз први свјетски рат, видео сам Црвену армију, сибирске степе и борбе совјетских партизана, — али вам кажем да је ријетко наћи већих јунака него што их имате ви у својим редовима. Будите дакле поносни! Будите поносни што смо достојни савезници великог СССР-а, борци за слободу Словенства и човјечанства! Када сам 1939 године био у Совјетској Русији, тамо су ми рекли: „Поздравите омладину Југославије и реците јој да је неизмијерно волимо“.

Другови и другарице! У заједници са Совјетским Савезом, Америком и Енглеском, с демократским народима свијета ми ћемо побиједити и доћи ће свјетлији дани за нас.

Да живи Совјетски Савез и његови савезници!

Да живи друг Стаљин!

Да живи наша херојска војска!

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Д О Д А Т А К

**ДНЕВНИК РАДА ТРЕЋЕ ЧЕТЕ ПРВОГ УДАРНОГ БАТАЉОНА
НИКШИЋКОГ НОП ОДРЕДА ЗА АПРИЛ И ЈУН 1942 ГОДИНЕ¹**

ДНЕВНИК РАДА

**3-ће чете I ударног батаљона
април 1942 г.**

10 април

**Рад
Прије подне**

Од 7—10 [часова] п.[јешадиски] егзерцир, стројева и борбена обука. Од 10—11 реферат „О значају 6 априла” и читање најновијих вијести. У I воду читана је Лењина књига „Сеоској сиротињи” и то прво поглавље: „Шта хоће социјализам?”²

По подне

Од 15—16 часова п. егзерцир: развијање десетине у стрелачки строј и коришћење разних заклона. Од 16—17 читање „Саопштења Глав. штаба бр. 6”, дискусија о руководећој улози КП у данаш. борби, о карактеру борбе и др.

Бројно стање:

по списку	77
У расходу	24
на лицу	53

**Пол. комесар
Д. Вучинић**

**Командир
Раде Кнежевић**

¹ Дневник је водила команда чете по наређењу штаба I ударног батаљона Никшићког НОП одреда. Писан је у двије свеске — једна за април а друга за јун. У току маја дневник није вођен услед честих покрета и тешких борби батаљона. Дневник су сваког дана потписивали командир и политички комесар чете, те је Редакција испустила те потписе сем на почетној страници дневника.

² Односи се на друго поглавље „Шта хоће социјал-демократи?”

11 април

Прије подне

Од 7—10 обука Људства у руковању оружјем (пушком) и у нишањењу. Од 10—11 заједнички састанак III и II чете, на којем је претресано питање пете колоне (поријекло назива, видови пете колоне, средства борбе итд.). Овом састанку присуствовао је друг полкомесар у батаљону¹ који је прочитао пресуду Главног штаба над браћом Тадић.

По подне

Од 3—5 борбена обука и егзерцир (врсте ватре, коришћење заклона, престројења итд.). Предвече, одржан је култур. час: „О постанку земље“.

12 април

Прије подне

Недјеља. Није се систематски радило полит. ни војнички, већ се дан посветио личној хигијени ударника. Присуствовао је друг Ђидо смотри ударника. Омладина је одржала састанак на којем је прорађено „Саопштење“ и „Проглас омладини“.

По подне

Од 3—5 вршена је обука чете у ратној служби. Вјежбано је развијање у стрелце, пребацивање из стрелач. строја у напад, престројења, хватање заклона и др. Овим вјежбама присуствовали су другови из Штаба батаљона. Један час посвећен је раззони: гуслама, пјесми, колу итд.

13 април

Прије подне

Услед предострожности и смањеног броја ударника (52 на положају), вјежбе су извођене у мањем обиму. Вјежбано је наступање и отступање, и поновљене раније пређене вјежбе. Пол. рад: продискутован је проглас друга Тита, Врх. команданта Н. осл. и партиз. војске, те читани извјесни пасуси из „Пролетера“.

Послије подне

Предавање: „О КП и Нар. ослоб. борби“. Овом предавању присуствовао је друг Милинко Ђуровић који је такође говорио о Предњој теми. Послије тога одржан је састанак обију чета, на

¹ Саво Брковић

којем је говорено „О расама“ у оквиру култур.-просв. рада. Војне обуке није било, услед потребе да командир прегледа терен.

14 април

Прије подне

Одржан је теориски војни час: о стражама, о осматрачима, о вршењу патролне службе. Послије тога одржана је четна конференција на којој је дискутовано о питањима која интересују све ударнике чете: о хигијени, кухињи, дисциплини, моралу итд. Читане су најновије вијести са коментаром.

Послије подне

У току теориског војног часа говорено је о развијању чете У стрељачки строј, пошто је на претходним часовима исто увјежбано по водовима и десетинама. У оквиру пол. часа читан је проглас Глав. штаба упућен заведеном поштену народу у ослобођеним крајевима Ц. Горе.

Проглашено је стање строге приправности.

15 април

Прије подне

У једном од водова, колико је било у касарни, објашњаван јеток борбе у вези са раније одржаним вјежбама. Друг командир говорио је о Црвеној армији са специјалним освртом на артиљерију ове војске. У оквиру пол.[итичког] часа, рађен¹ је „Билтен“ Врховног штаба. У другом (I) воду² говорено је о петој колони и том приликом прорађен чланак из „Н. борбе“: „Документи о издаји“ и „Издајници у свијетлу Стаљинових ријечи“. Војнички у два вода није рађено, јер су оба била на положају.

Послије подне

„О посиједању положаја“ говорено је у II и III воду. У I воду читан је „Билтен“ Врхов. штаба, чланак друга Тита „Јединство народних изрода“ (бр. 14—15) — са дискусијом.

16 април

Прије подне

На војничком састанку објашњавана је употреба бомбе, њена структура, те говорено о препаду бомбама на неприј. гнијезда и сл. — са практичним вјежбама. Услед повременог артиљер. гађања на наше положаје, политички час није обав-

¹ прорађиван

* формациски првом воду чете

љен. Војна обука вршена је свега у два вода, а у трећем који је на положају (I) друг водник држао је и војнички и пол. час, говорећи о стражама, коришћењу заклона код артиљер. ватре, те је даље прорађиван „Билтен“ Врх. штаба бр. 14—15 и „Народна борба“.

Послије подне

У оквиру пол. рада говорено је о Црвеној армији и читано из књиге¹ друга Тита пред II и III водом.

17 април

Прије подне

У I воду, гдје је присуствовао пол. комесар, обучавано је људство у руковању пушкомитраљезом, а у III воду командир је говорио о тајности изласка на положај и повлачења с положаја, о поступку код опкољавања војске и др. У II воду на положају говорено је о руковању пушкомитраљезом. У I воду рађени су чланци из „Пролетера“ — „КП и ко су савезници окупатора“ и „Под окриљем окупатора“. У II воду читан је реферат друга п. комесара о Црвеној армији.

По подне

I и III вод присуствовали су агит.-проп. часу на коме је изаслани друг из агит.-проп. комисије говорио о теми „СССР и Стаљинов устав“. Ово предавање обухватило је цијело поподне. У I воду читан је чланак „Под окриљем окупатора“.

18 април

Прије подне

У II и III воду друг командир објашњавао је руковање пушкомитраљезом. Услед рђавог времена војничких вјежби није било. У оба поменута вода читан је чланак „КП и ко су савезници окупатора“ — из „Пролетера“ бр. 14—15, управо прорађиван са дискусијом. Овој проради присуствовао је један вод II чете. У I воду читана је књижица друга Тита „О Црвеној армији“ — послје чега је отворена дискусија.

Послије подне

У II и III воду, изузев 1 десетине, читан је даље чланак из „Пролетера“ „КП и ко су савезници окупатора“ — послје чега је вођена дискусија.

¹ Литографисане брошуре у којој је отштампан чланак друга Тита „Годишњица Црвене армије“.

19 април

Недјеља

Прије подне

Овај дан првенствено је посвећен раду на хигијени у јединици. Стога ујутру није било ни војног ни политичког часа. Другови су чистили просторије, бријали се, купали (дјелимично) итд. Ипак, у III воду прорађивана је књижица друга Тита „0 Црвеној армији". Овај вод био је на положају. Такође I вод био је на положају. У I воду, у оквиру војн. часа, говорено је о отступању и наступању.

Послије подне

Извршен је хигиј. преглед другова у присуству друга п. комесара батаљона. На заједничком састанку II чете и нашег вода рађен је чланак друга Вељка¹ из „Пролетера" — „Под окриљем окупатора", са дискусијом.

Другови су поподне провели у разоноди уз пјесму и гусле. У I воду рађена је Лењинова брошура „Сеоској сиротињи" — поглавље „Богатство и биједа — Власници и радници на селу". У ноћи извршена је с I водом акција хапшења девет петоколонаша у селу Заврху.

20 април

Прије подне

I и II вод, услед специј. ситуације (бомбардовања Уздомира), нијесу могли да раде ни по војној ни по пол. линији. (10² другог вода, која је била на положају, радила је књижицу „Црвена армија" од друга Тита — те је ова књига потп.[уно] прорађена.

У III воду читана је књига „Црвена армија" од Тита, која је завршена (прорађена). У оквиру култ. просв. рада говорено је „О кутли земљиној и континентима".

По подне

На заједничком састанку III и II чете (при чему су од III чете присуствовали I вод и 1/10 II вода) говорено је о разним војничким проблемима који се намећу нашим јединицама на повјереним им положајима: о правцима наступања, отступања, о бацачкој и артиљериској ватри, о борби против тенкова

¹ Милован Ђилас

* прва десетина

и пјешадије. Овај час трајао је до касно — тако да није политички рађено. П. ком. био [је] дежурни.

21 април

Прије подне

Услед стања појачане приправности није могло бити никаквог пол. рада. Отсуство командира — који се бавио на положају Ш-ћег вода — омело је одржавање вој. часа, а п. коме-сар [је] имао дужности војничке.

По подне

Ударницима је одржано предавање „О пјегавом тифусу и борби против њега“. Услед конф. која је трајала 4 часа, такође пол. рада није било. Командир чете био је на задатку — те војне обуке није било. Читане су нове вијести.

22 април

Прије подне

Рађено је „Саопштење“ бр. 10 и најновије вијести прочитане су. Ударницима је одржана нека врста мањег предавања о Источном фронту — путем којег се тежило дз другови добију јасну слику о досадашњем току операција, о економској снази области у којима су се водиле борбе, те о стратешким позицијама Источ. фронта.

По подне

Услед прања веша и настале потребе да се изврши ликвидација једног петоколониша, око ових припрема изгубило се доста времена. Ипак, наставило се са прорадом „Саопштења“. У Ш всду рађен је чланак из „Пролетера“ — „Под окриљем окупатора“. 2/10 II вода, која се бавила на положају, радила је летак Глав. штаба упућен заведеним Црногорцима.

23 април

Прије подне

Због напада Талијана извршеног на Штедим и у правцу Кочана, I вод који се налазио на лицу био је у приправности, спреман за најхитније евент. покрет. Пол. и војнички рад стога су били практично онемогућени. Међутим, ипак, завршено је са прорадом материјала из „Саопштења“ бр. 10. Остали водови били су по положајима.

По подне

III вод радио је „Саопштење“ бр. 10 и прорадио га, пошто се повукао са положаја. У I воду прорађен је проглас Врх. штаба НОП и ДВ Југославије упућен црногорском народу у коме се позива народ на јединство у борби против окупатора и пете колоне.

24 април

Прије подне

Оба вода налазила су се на положајима, а на мјесту логоровања свега 10 партизана. У III воду прорађен је проглас Врх. штаба упућен црногорском народу поводом посљедњих догађаја.

Послије подне

Због рибања просторија није се могао одржати неки већи пол. час. Поред тога, другови из руков. присуствов.[али] су конференцији о прослави 1 маја, или су радили службени посао — све до вечере.

НЗ. Пол. комесар увече обишао положаје код Тополане и према Кочанима од 9—12.

25 април

Прије подне

II вод одржао је, у заједници са извј.[есним] јединицама II чете, војни час о патролама, оцјени отстојања, борбеној обуци и сл. III вод, који је на положају, вршио је смотру оружја и борбену обуку на терену.

П. комесар обишао је Мокру Њиву, гдје је вршио мобилизацију¹ становништва за прославу 1 маја.

По подне

Одржан је састанак омладине II вода на којем су рјешавана омлад. питања. Присуств.[овао] је пол. комесар, који је говорио о значају СКОЈ-а. Послије овога пробано је извођење скеча за 1 мај и рецитације.

26 април

Прије подне

I вод и 1/10 II вода одржали су смотру оружја, пошто је исто било претходно уређено и очишћено. Пол. комесар извршио је пробу скеча и рецитације за 1 мај, обишао Брезовичку

¹ Мисли се на агитациони рад међу становништвом.

школу, те Горње Поље ради организовања приредби. Посао је уредно и с успјехом обављен. Омладина је одржала састанак на којем је говорено о „Црвеној армији“. Овај материјал је по други пут прорађиван. Иначе, недјеља је посвећена читању и уређивању партизана.

По подне

Одржан је војни теор. час на којем су претресана питања војне службе у вези са конкрет. потребама. Пол. рада није било. Увече су поједини одговорни другови присуствовали конф.¹ у Гор. Пољу, у присуству друга Милутина.

27 април

Прије подне

Извршен је од стране п. комесара и водника I вода Јовановића обилазак терена, чиме је закључено позивање за прославу 1 маја. Извршена је проба комада и рецитације. I вод и 1/10 II вода вјежбали су војну обуку из стријељања помоћу вјештачки удешених нишана. У III воду вјежбана су престројења, поздрав итд.

По подне

Осам ударника вјежбало је руковање минобацачем — тј. обучавало се готово цијело поподне. Остали су присуствовали часу II чете на коме је читан чланак „О жени у Нар. осл. борби“. Овом састанку присуствовао је друг зам. пол. комесара у батаљону.² Друг п. комесар обавио је пробу комада и рецитације. Увече организовано је пробно извођење пјесама за 1 мај.

П.С. У 2 ч ноћу позвати су командир и комесар у Штаб. Један всд је заузео одређене положаје.

Н.[апомена] Изишао II број „Ударника“.

28 април

Прије подне

Услјед појачане приправности (излазак четника на Будош) свега је у касарни био II вод. Ипак, прорађен је с II водом проглас Врх. штаба НОП и ДВ упућен Црногорцима. Послије тога, друг п. комесар у батаљону одржао је предавање „Стварање Југославије“ — с освртом на Версај, те политику КП за 20 го-

¹ Односи се на партиски састанак који је одржан у вези отвореног писма Централног комитета КПЈ партиској организацији у Црној Гори

² Војо Шобајић

дина. Повела се врло жива дискусија. Овом предавању присуствовала је и 1/10 III вода.

По подне

Настављена је дискусија о горњој теми. Омладина је одржала састанак на коме је читан „Пролетер“. П. комесар био је на терену и у Брезовику због орг. прославе. Увече је одржана проба пјесама за 1 мај. У току ноћи посједнути су положаји од стране I и III вода, а II вод узео је мјесто III.

29 април

Прије подне

Одржан је заједнички војни теориски час између III и I вода, те II чете. Ту је говорено о врстама ватре, о кретању под разним врстама ватре, о врстама оружја и сл.

Послије подне

Одржан је састанак омладине на којем је завршена „ЦА“.¹ Припремана је израда звијезде. Одржан је војнички теориски час. Увече је вјежбано пјевање пјесама. Један дио људства присуствовао је заједничком састанку са народом у Брезовичкој школи, гдје се изводио и неки мањи програм.

30 април

Прије подне

Војнички час био је ометен артиљериј. ватром која је дуго трајала — од које је рањена једна жена у Заврху. П.комесар те други одговорни политички вршили су посљедње припреме око прославе. Завршена је петокрака звијезда висока 4 метра.

Послије подне

Одржан је војнички теориски час те час из гађања (вјештачки).² Говорено је о војничкој дисциплини и ратној служби. Омладина III и I вода прорађивала је „Сеоској сиротињи“, поглавље „Грађевин. радници“. Рађено је и на аналфabet. течајевима. Увече је запаљена звијезда од стране ове чете на Уздомиру. Послије тога одржане су пробе пјевања. Проглашено је стање највеће приправности, те је у 9.30 једно митраљеско одјељење заузело положаје. Предвече је присуствовао друг пол. [комесар] батаљона, који је наредио бријање и уређење ради 1 маја, чему је и приступљено.

¹ Брошура друга Тита „Годишњица Црвене армије“.

² Мисли се на припремни час из обуке гађања пушком.

Прорађен је потпуно материјал:

„Билтен" Врх. штаба бр. 14—15
Проглас ЦК од 27/111
„Саопштење" бр. 9
„Црвена армија" —од Тита
Проглас омладини
Проглас Врх. штаба од 6/1У
Проглас Главног штаба од 10/1У
„Пролетер" бр. 14—15
„Саопштење" бр. 10
Проглас Врх. штаба

Дјелимично је прорађен материјал:

„Црвена армија" — по¹ омлад. (II пут)
„Н. борба" — само у I воду
О Црвеној армији (од Д. Вуч.[инића] у III в.[оду])

Одржана су следећа предавања:

К. партија и Нар. осл. борба
О петој колони (Д. Вуч.)
СССР и Стаљинов устав (С. Краљевић)
О стварању Југославије (С. Брковић)
О значају 6 априла (Д. Вуч.[инић])

Говорено је о следећим култ. просв. темама:

О постанку земље
О расама
О шуги, тифусу
О земљиној кугли и континентима (III в.[од])

У току је рад систематски на:

„Сеоској сиротињи" (1, 2, 3 глава) по омлад.

Одржано је алфавет. течајева 5

2

1 јун

1 јун дочекали смо у Пиви, у нашој новој бази, одакле мислимо да спроведемо чишћење окупираних територија и да организујемо одбрану. Још у току 31 маја стигли су у Миљковац и

¹ са

³ Дневник није вођен у току маја.

извј.[есни] други батаљони (Зетски, Дурмиторски), тако да Миљковац изгледа као прави логор. Све вријеме до подне користимо за одмор, пошто су нас јучерашња борба и ноћашњи марш потпуно изнурили. По подне користимо вријеме да бисмо нашли боље појате за смјештање. Киша и хладноћа силе људе да буду у појатама. Дијелимо дуван и опанке, прикупљамо податке о бројном стању наше чете. Неколико (2—3) нових ударника и ударница добили смо увече. Одређујемо логорску стражу и попоноћну патролу. Прије зоре долази у обилазак логора друг пол.[комесар] батаљона који налази да је неправилно вршена служба због непостојања дежурног у чети. Предвече смо морали да дамо 10 људи за полагање у правцу Заборја. Ових 10 људи јавили су се драговољно. Изгледа, и јасно је, да се ситуација у нашој чети поправља, упркос изнурености људства. Другови су доста незадовољни извјесном хладноћом која се очитује код народа.

Прочитали смо нове вијести.

2 јун

Претпоставка да нећемо дуго остати на одмору остварила се овога дана. Пошто смо јутро опет слабо искористили за политички, иако не и за војнички рад (чишћење аутом. оружја, понован распоред људства на водове и сл.), добијамо у 12 сати наређење за строј. Формира се из цијелог батаљона чета од 60 људи која има задатак да одмах крене у правцу Д. Брезна. За командира ове чете одређен је Милан Абрамовић, а за пол. комесара Д. Вучинић. Чета креће у 12 сати с пјесмом, а стиже преко Пејовића Долова¹ у Заборје у одређено вријеме. Међутим, у међувремену дато је било наређење да дође цио батаљон. Добивамо наређење да одморимо људство што више и да се смјеста побринемо за вечеру. Наша кухиња дошла је, али без котлова, јер се рачунало да ће се ови (котлови) наћи на положају. Око њиховог тражења пролази дуго времена. Читамо пред цијелом четом нове вијести и брошуру „Отечествени рат“ коју недозршавамо. Предвече долазе остали дјелови батаљона који формирају опет старе чете. Вечерамо месо на жару. Полазимо у реквизицију млијека у Пејовиће и доносимо касно, у 9 сати, 36 литара за цијели батаљон. Дајемо признанице на ово, с правом да се замијене за дуван.

У 10 сати добијамо наређење за покрет. Идемо у акцију која је врло важна за даље стање четничких акција овдје — на овом сектору. Дисциплиновано и ударнички, пошто смо уредили чету, крећемо око 10 сати.

Постављен нам је нов командир Саво Андријашевић.

¹ На картм Пејовића Поље

3 јун

Цијеле ноћи уочи 3 јуна вршимо покрет правцем Бундос—Голија—Смрчева Глава. Послије марша од 12 сати, без добре хране, стижемо у позадину непријатеља који држи положаје на Стојковцу. Прати нас рђаво вријеме, киша и студен, тако да то отежава много наше кретање. Око 12 сати добијамо једно 2 сата одмора на киши. Људство је заморено и само би да спава, иако је врло дисциплиновано. Око 2 сата наша чета добија задатак у вези са задатком извјесних јединица Зетског одреда, а опет у вези с цјелокупним задатком који се добио, а тај је: напасти четнике с бока и с леђа — да заштити евентуални покушај помоћи четника из Брезне преко Живе оним четницима¹ који оправљају пут Никшић—Горанско. Зетске чете добијају задатак да нападну логор радника за који се мисли да је на Хану Мићовића, а III чета да буде у заштитници. Најскривенијим и тегобним путевима прилазимо положајима до мрака. Ту нас обавјештавају да је акција извршена, али без резултата, пошто раднички логор није у Хану. Ми остајемо, према наређењу, и даље на положају, а остале чете повлаче се да ноће у Хану. Ми палимо ватре. На положају хладно и безбједно. Ни ручали ни вечерали нијесмо, па смо јако уморни. Надамо се некој стоци петоколонашкој. Патрола која пролази поред нас у 1 сат извјештава нас да стоке нема, али да има нешто заплијењеног жита, те да су два четника разоружана.

4 јун

Рано ујутру добијамо наређење за хитан покрет у правцу ЖЛгае. Наша чета придодата је двјема Зетским четама које имају овај задатак: опколити До ^ Живој са свих страна и принудити батаљон четника, који је наводно требао да стигне, на предају — борбом. Командант батаљона био је Милован Шарановић² који је руководио овом акцијом. Ми смо добили доста велики дио за обезбјеђење. Поставили смо се на крајњем лијевом крилу Дола, те сасвим испод Јаворка. Нијесмо дуго чекали. Ускоро прошао је мотоцикл са два курира. Мотоцикл је мирно ушао у замку и био заробљен са два шпијуна: Биберцићем и Гардашевићем, који су стријељани увече. Непосредно затим наишла је група радника и четника који су се исто тако безбједно кретали. Наша клопка донијела нам је 25—30 заробљених и разоружаних. Међу убијеним нашли смо добар плијен — Радојицу Рончевића, команданта сектора. Наша акција била је

¹ Инжињерској јединици из италијанске војске.

* Народни херој, погинуо као начелник Главног штаба Словеније 31 јула 1943 год. у Жужемберку.

комбинована са акцијом чета Зет. батаљона које су оперисале код Хана Мићовића. Ту је око 12 сати наишао камион са намирницама, који је разлупан и заплијењен. Нашли смо у њему интенданта батаљона Пјешивачког,¹ који је стријељан. Око 600 хљебова, уља, макарона, бомби за бацаче и друго пало нам је као плијен.

Код Радојице Рончевића нађен је драгоцен материјал који говори о распадању Пјешивачког [четничког] батаљона, који је двапут досада штрајковао и тражио да се врати кући. По подне, пошто је свега 1/10 наше чете примила ручак, извршен је четнички противнапад. Овај противнапад, изведен ... са јаким дејством митраљеске ватре са обје стране, принудио нас је да не држимо чврсте фронтове, него да се повлачимо. 1/10 наше чете, на челу са командиром, држала је положај са 1 четом Зетског одреда, а 1/10 била је са пол. комесаром на Смрчевој Глави. Наша чета, тј. десетина с командиром повукла се још исте ноћи правцем Бундос—Голија. Друга десетина остала је без везе, те остала цијелог дана и ноћи на положају, па се повукла сутрадан.

5 јун

Десетина с пол. комесаром још увијек је на положају, не знајући правац повлачења осталих дјелова батаљона, одн. чете. Ипак, пошто је очигледно да је циљ акције постигнут, а борбе није било још од синоћ — ова десетина повлачи се најприкривенијим правцем ка Голији и Бундосу (патроле послате у току ноћи нијесу нашле везу). У току ноћи примијећено је да су четничке ватре концентрисане у брду Живи, да их има необично много (8), а да их нема у Брезнама, Бајовом Пољу и даље. Ипак, ова чињеница није нам говорила и то да су четници, пошто су нападнути јучер истовремено и са чела, били принуђени да уз жртве напусте Стојковац — и да се повуку у Живу. То смо дознали када см⁸, сасвим изнурени и гладни, дошли до катуне сељака из Бајове Пољане,² који су нас радосно обавијестили о свему, па и о ономе што смо боље знали од њих. Они су нам рекли и то да у [Б.] Пољу нема четника, да су их Пивљани отјерали итд.

У Бајовом Пољу не успијевамо да извршимо реквизицију стоке, али добивши везу са Оперативним штабом³ добијамо од њих храну. Чујемо да су остали у Миљковцу и пребацујемо се

¹ четнички батаљон

⁸ На карти Бајово Поље

* Штаб групе батаљона који су се повлачили преко Жупе Пиве, под руководством Блажа Јовановића и Велимира Терзића.

тамо. Ту је већ цијела чета била на окупу. Ту примамо храну, добру храну — по 1 кг мяса и велики комад хљеба, и ту се одмарамо. Другови мисле да смо заглавили. Међутим, дознајемо од осталих чета да има и од других чета људства које се није вратило и које се враћа. Умивамо се, уређујемо и одмарамо.

Предвече одмор се прекида и пред нама стоји други задатак: морамо да дамо већ неке људе за обезбјеђење логоришта итд. Чујемо о појави четничке групе Аграма у Голији.

6 јун

Пол. комесар и одговорни¹ одржали су конференцију са пол. комесаром из Одред. На овој конф. бивамо упознати са стварном ситуацијом у земљи и иностранству. Сазнајемо о изванредним успјесима партизана у Херцеговини, што нам обезбјеђује сигурну позадину. Послије тога спремамо се за покрет у правцу Горњих Брезана, пошто сматрамо да постоје услови да се цео логор тамо пребаци. Рано ујутру једна чета комбинованих снага I и II [чете] кренула је за Голију на чишћење терена и обезбјеђење.

Наш батаљон, уморан, прави покрет, послије задоцњелог ручка од 3 сата (9—12). Стижемо у Г. Брезна послије 3 и по сата марша. (Прије покрета одржао је пред цијелим батаљоном неколико ријечи друг Јовићевић,² пол. комесар у Одреду, у којима је истакао успјехе наше акције, грешке у погледу расподјеле заплијењеног [материјала], те у погледу још увијек изражене тенденције да чврсто држимо фронтове). У Брезнима организујемо преноћиште у лијепим становима.³ Међутим, на Топлом Присоју и брдима која се спуштају у Брезанско поље, чују се јачи и све ближи пушчани пуцњи. Јасно је да је непријатељ предузео покрет у правцу положаја које је изгубио дан раније. Бацачка ватра такође засипа положај. Ми се смјештамо ипак у Г. Брезнима у школи и у чистој приватној кући. Ту чујемо од сељака причу по којој Рад.[ојица] Рончевић није погинуо, него је, тешко рањен, успио да буде пребачен у болницу. Он се — како се прича — правно да је обамро, допустио да му се све свуче итд. Иако ова прича не би била немогућа с обзиром на то да Рончевић, и поред пет рана, није имао ране на глави, ипак сматрамо да је то измишљено да би се подигао, заиста, пољуљан морал код Пјешивачких четника.

Ове вечери одређујемо квоту људи за засједе, односно страже, која броји 20 људи. Вечера је кувана касно у ноћ, тако да смо тек ујутру стигли да је добијемо.

¹ Мисли се на чланове Партије.

² Мило Јовићевић

³ Планинске колибе у којима се љети издиже.

7 јун

Рано ујутру од свих чета комбинујемо два одјељења која иду у правцу Војника и у правцу Топлог Присоја на положај. Оба ова одјељења имају по 30 људи. У логору готово не остаје нико. Претежни дио наше чете и њен цио командни кадар иде на положаје код Стојковца да замијени једну чету IV дурмитор. батаљона. Ми имамо свега 24 човјека, од којих 8 ударница. Према томе, стварна снага којом располажемо је 16 људи које имамо да распоредимо с лијеве и с десне стране пута. У 7 сати наши осматрачи примјећују покрет непријатеља, а бацач[ка] ватра бије непрестано Топло Присоје. На врху овога бријега имамо осматрача и неколико бораца. Међутим, одбрана овога виса остављена је Пивљанима који су с лијеве, а одбрана Стојковца Дурмиторском [батаљону] који је с десне [стране]. Десило се да су четници изишли на вис тек кад је наш осматрач јавио о овоме. Тако смо били тучени с врха Т.[оплог] Присоја у јарузи бочном ватром и принуђени да се помјеримо десно ка Стојковцу. Послије тога водиле су се мање чарке с лијевим крилом, али су се борбе ограничиле углавном на заузеће виса ... П. митраљеско одјељење и политкомесар били су на првим прихватним положајима изнад пута. Један дио с пушкомизраљезом био је постављен изнад нас. Добијамо везу с Дурмиторцима који се повлаче по наређењу Опер. штаба, а остављају нам пушкомизраљ. одјељење од 6 људи на врху. Међутим, и ово одјељење, услед тога што није примило храну, повлачи се. Штаб сектора извјештава нас да на врху Стојковца постоји митраљез „Бреда“, али од њега ни трага ни гласа. Пол. комесар у извјештају сектору извјештава да је Стојковац, у случају веће навале, немогуће бранити. По подне стиже путем 5 тенкова који, како смо касније сазнали, носе храну, пошто је окупатор несигуран да исту пребацује камионима. Тенкови митраљирају пут с једне и с друге стране. Таква ситуација траје до предвече када се чује паљба с ону страну Живе. То су дјелови I батаљона и Зетске чете извршили напад на позиције. Потпомажемо нашом ватром овај напад пуцајући на четнике при врху. Ручне бомбе и митр. ватра обасипају врх који је био заузет. Јасно је да се четници плаше, те стога бацају бомбе на сваку страну. Препад траје доста прилично, око 20 минута, а затим тече све по старом. Само ватра из тешких митраљеза засипа стално наш положај. Вечеру нијесмо примили. Повлачимо се сви заједно на положај, у једну рупчагу, и ту ноћимо.

8 јун

Рано ујутру налазе нас курири посла"ти од Оператив. штаба. Њих 4 упућени су са храном и као појачање. Меса и хљеба до-

били смо доста, нако послје 24 часа. Попгто се на врху чује жагор и кретање, то заузимамо положај на врху Стојковца лијево и десно. Око 8 сати бива извршен напад на нас. Наше десно крило с пушкомитраљез. послје краће ватре повлачи се. Тако се повлачи и лијево. Стубички четници савршено са slabим еланом заузимају вис, онда граде шанчеве. Ту чујемо да је командир са 5—6 људи био на врху Стојковца и да се повукао. Ту сазнајемо да је тешки митраљез дошао управо 15 минута прије заузећа и да није био постављен на врх, него у неку дубодолину — „ради очувања“, што нам је сигурно онемогућило да им задамо тешке ударце. И сада не могу да добијем везу с дјеловима наше групе. Нас 10 остајемо на првом прихватном положају према четницима. Читавог дана без хране, пошто је киша падала, не добивши обећану смјену, а констатујући да четници не врше покрет, ријешили смо да се увече повучемо. Претходно извршили смо пренапад пушкомитраљезом и брзом палбом из ггушака. Тада се поновило опет оно страшљиво бацање бомби, пуцање из митраљеза итд. Увече касно, пошто Опер. штаб нијесмо пронашли на старом мјесту у Д. Брезнама, крећемо за Заборје. Тамо, у Бајовом Пољу, наилазимо на нашу кухињу и на командира са осталим људством. Ту примамо вечеру. Долазе и дјелови батаљ-она који су оперисали у позадини Живе.

9 јун

Пред зору добијамо наредбу за покрет у правцу Миљковца. Ту, у Миљковцу, одмарамо се неко вријеме. Ту се врши концентрација и лрегрупација батаљана. Ту су оба Зетска, Комски [батаљони] који постоје, II никшићки, IV дурмиторски и други. Бацачка ватра четника и Италијана баца чак до висова над Миљковцем. Сазнајемо да су продрли у Д. Брезна и једном колоном чак и у Заборје, гдје су стријељали два сељака. У Миљковцу ова вијест изазива код народа прилично узбуђење. Наш батаљон, сакупљен, чека извјесна саопштења од команданта Одредa, али није ово могуће, јер бацачка ватра бије све јаче. По подне одржали смо батаљонску конференцију на којој су читане вијести, говорено о насталој ситуацији и читан „Ударник“ бр. 4. Овом састанку присуствује и друг Милинко Ђуровић. Предвече дајемо 6 другова за акцију која има да се изведе: напад на Италијане у Заборју. У овој акцији учествује 60 ударника из разних батаљона. Шаљемо и једну десетину на Руднице ради евентуалне одбране кланца, кроз који би могли четници да прођу.

10 јун

Буде нас авиони. У току ноћи чули смо детонацију бомби, бацачку и митраљ. ватру. То је било око 1 сат по поноћи. Ави-

они бацају бомбе на Миљковац, али не погађају циљ. Око 7 сати чује се блиска митраљ. и пушчана ватра. Сви другови који припадају нашем батаљону, изузев оних који су се вратили из акције (која је дјелимично успјела), иду на положај Јасенов Врх. Наши дјелови стављају се под руководство команданта II бат. Глига Мандића. Италијанске снаге изишле су убрзо на врх и спустиле се у Миљковац. Тешки митраљез II батаљ. са Јасенова Врха коси их с бока. Међутим, не изгледа да смо игдје дали озбиљан отпор. Марширамо падинама Јас. Брда, Голије — доста споро. По подне видимо: колоне су се упутиле ка Горанском (300 мазги), а четничке банде, лијево и десно, обилазе с барјацима чуке. Ми се повлачимо, а с времена на вријеме чујемо ватру из нашег тешког митраљеза. Ми доносимо одлуку да се повежемо са оним батаљонима који су у Голији. Послије пјешачења цијелог дана стижемо увече у Леденице. Реквирирамо за 100 људи 20 добрих брава. Млијеко нам не успијева да добијемо. Увече добијамо доста меса. Ложимо ватре.

11 јун

Ујутру, пошто смо сви добили по 2 кила меса, нашла нас је веза с Одредом. Сава Ковачевић поручује нам да дођемо у Смријечно гдје се налазе дјелови Никш. одреда. Топов. палба чује се од Гацког и Казанаца. Команда II батаљона наређује покрет у правцу Смријечна за 11 сати. У Смријечно стижемо преко Латична, међутим, тек у 4 сата по подне, али не налазимо чету ни батаљон. Ови су се повукли преко јаруге у Забрђе. Читаво Смријечно је евакуисано. Продужавамо преко брда у Забрђе. Ту, на једној површи, нашли смо наш батаљон. Тамо нас радосно дочекују. Одржали смо састанак парт. групе. Око 8 сати увече идемо у Забрђе. Ту лежимо под отвор.[еним] небом. Наша група која је била у Голији вечерала је после 12,¹ остали ујутру.

12 јун

Од данас постајемо пролетерска чета V пролет. бригаде. Та вијест саопштена нам је на партиском савјетовању у присуству друга Терзића и М. Ђуровића. Одржали смо батаљ. конференцију на којој смо дискутовали о руководству батаљона, о задацима итд. Затим смо све чете покупили на збор ради давања овог обавијештења. Сада потпадамо под Врх. штаб. Ово радује све ударнике.

Правимо бројно стање. Констатујемо да нема 7 ударника тј. има нас свега 24 на храни, од којих 6 ударница. Наша чета

¹ поноћи

сувише је слаба. Другови се одмарају, праве опанке, праве нове значке. Уводимо нови ред у чети и баталлну. Касно, око 1 [сат], вечера један дио, остали ујутру. Дајемо патролу у свим правцима. Нашем батаљону долазе [другови] из Никшићке самост. чете и других батаљона. Међутим, сада их припајају I чети.

13 јун

Авиони крстаре изнад логоришта. Палба се чује од Горанског врло близу, а бацач бије наше положаје. Палба је сваког часа све ближа, тако да нам је јасно да ће бити извршен покрет у правцу нашег положаја. Наше претходнице, нападнуте од четника с. Горанског, повукле су се још око 12. Ручак им није могао бити достављен услед тога што је носач запао у четнички ланац. По подне четници су се попели на висове изнад Смиријечна, те је наше одјељење изнад Забрђа добило прилику да их гађа аутоматском ватром. Наша чета у саставу батаљона, окупљена на једно мјесто, само даје с времена на вријеме људе за патролну службу. Предвече, пошто смо дали добар отпор, повлачимо се у правцу јаруге код села Стабна. Тек у 1,30 увече правимо покрет за Стабна. Одржан је састанак теориски (Историја СКП(б)).

14 јун

По невремену пењемо се најтежим тереном у Стабна. Ту су се опет слегли многи батаљони V пролетерске бригаде, комора, људство, аутом. оружје, — све то с тешком муком пење се висовима Волујака. У једној кући газимо по дувану — тслико га има. Сваки пролетерац добија право да узме колико хоће дувана, остало се пали. У једном од катунa смјештамо се по кућама. Иако је катун сиромашан, добијамо помало варенике, и зеља, па чак и меса за ручак. Дан проводимо у батаљонској конф.[еренцији] (по подне) на којој се чита „Ударник“ бр. 4 и то чланци: „Ко су четници“, „Заповијест друга Тита“, „Онима који остају“ и сл. Рђаво вријеме сили нас да се склањамо по колибама. Добили смо допуну људства из топов. батерије и самостал. никшићке чете. Наше бројно стање износи 44 по списку. Сада смо у стању да формирамо озбиљније водове и десетине.

15 јун

Вечера је примљена по поноћи. Наше људство распоређено је у патроле за реквизицију, брање коприва итд. Данас смо добили још 13 ударника — попуна људства, тако да сада

имамо 44¹ по списку. Прије подне, поред тога што сам, са Душаном Костићем водио разговор о организацији култур. рада у батаљону одн. бригади, саслушао сам и Стевовића Стевана због тога што је код њега нађено ћебе једне жене. За овакве ствари намјерни смо најстроже кажњавати. Око 12,45 присуствовали смо сви пол. комесари у батаљону састанку са команд.[антом] бригаде и комесаром по гитању организ.[овања] култур. рада у батаљону. Ту смо ријешили да се оснује батаљ. култур. екипа са одговарајућим задацима. Ријешено је да се приступи популар.[ном] излагању друштвеног развоја, оснивању хора, позор. групе, издавању новина итд. У култур. одбор ушли су Д. Костић и В. Шобајић.² Одређено је и вријеме за покрет. Тачно у 4,30 наш батаљон, пошто је оставио једну десетину као заштитницу, напушта Стабно одн. катуне изнад њега и пребације се за Волујак, поред неког језерца, 3 сата хода. Ту стижемо у мрак по хладноћи, ложимо ватре и чекамо вечеру коју добијамо тек ујутру у 4 сата, пред нови покрет. Увече одржали смо конференцију култур. одбора батаљона на којој смо конкретизовали директиве, подијелили задатке за најближи период. Путем до овог катуна носили смо једног србијанског рањеника с тешком муком.

16 јун

У 4 сата опет крећемо, пошто смо претходно пропустили Дурмиторски батаљон и комору II батаљона. Наш пут сада води преко највећих, најнепроходнијих, снијезних врлети Волујака. Људство једва иде носећи необично тешка и неспретна носила рањеника. Снијег отежава кретање, а хладна, права јануарска киша са снијегом шиба нас и не да нам да се колико толико крећемо. Стоку тјерамо испред себе, али за њу сазнајемо да се, изгубивши пут, вратила. До нове тачке имамо 5 сати хода, али ми тек стижемо од 8—3 сата по подне, тј. за 7 сати. Наши коњи иду само ако их неко држи за реп, а носила с рањеником били смо принуђени да спуштамо конопцима преко усова снијега високог изнад 3 метра. Потпуно квасни и уморни ложимо ватре код Трновачког Језера, које је топло као подгријано. Ту добијамо сирово месо за ручак, а вечеру готово на вријеме. Одређујемо патроле. Наилазимо на другове из Гатачког батаљона, те на другове Србиј.[анце]-пролетере и ,рурире Врхов. штаба.

¹ Вјероватно је омашком написано старо бројно стање, јер са попуном износн 57 ударника.

² Војо Шобајић

Снабдијевамо се вијестима. Наш нови командир Јанко Мићуновић говорио је друговима о дисциплини.

17 јун

Под Маглићем

За овај дан направио сам озбиљан распоред за посао. Услед изгладњелости, с нашом кухињом врше се немиле ствари. Сазивамо стога конфер. батаљона да се истакну сва питања, те да се уједно и проради „Ударник“ и расправи пол. ситуација. Одредили смо патролу за извиђање, на челу с командиром. Наша конфер. трајала је готово читаво јутро, али није стигла да сврши посао. Прорађена су два чланка: „0 заповијести друга Тита“ и „Зашто бјеже ударници“, те продискутована ситуација и вијести. Међутим, практични свакидашњи рад није претресан. То је, услед нових послова, остављено за по подне. Одржали смо кратко савјет.[овање] Партије по питању одређивања нових водника, десетара, болничара, шефа батаљ. коморе, четног интенданта итд. Пописали смо податке од другова. Послије подне имали смо смотру батаљ. пред команд. бригаде и п. комесаром, а затим дугу конфер. са њима на којој смо дискутовали о свим питањима која интересују ударнике. Констатовано је да је храна неуредна, обућа лоша, другарство на незавидној висини. Објашњени су конкретни задаци прол.[етерских] бригада итд. Увече, услед несносне зимске хладноће, силазимо у рупчаге и ложимо многе ватре. Од стране друга пол. комесара добио сам обећање да ћу бити употријебљен за културни рад у бригади.

18 јун

Опет дајемо извиђачку патролу у правцу Изгора гдје су се водиле борбе с четницима (II батаљон). Достављамо списак људства коме треба обућа. Одржан је теориј. партиј. састанак на којем је рађена I глава историје СКП(б). Омладина читавог батаљона одржала је састанак на којем је прорађиван „Ударник“. У оквиру култ. екипе преписиване су пјесме за хор, а послије ручка пробане су пјесме за приредбу. Подијељена је чета на водове и одређени водници и десетари. Поново је рађена историја [СКП(б)], од које завршена I глава. Одређујемо двије патроле, од којих се једна није вратила.

19 јун

Рано ујутру одржан је састанак батаљ. парт. актива који је ријешавао о питањима партиског рада и ситуацији у бата-

љону. Ова конфер. трајала је до 11 сати. Вршене су хорске пробе. Око 4 сата приређена је смотре цијелог батаљона на којој је прегледана чистоћа оружја. Послије овога одржан је батаљонски састанак на којем су саопштене одлуке о избору батаљ. коморе, болничког одјељења итд. На овој конференцији претресана су сва питања од значаја за батаљон. Конференција је закључена предвече.

20 јуна — 24 VI

Волујак (Трнов. Језеро) — под Маглић — Локва — Дерне-
чиште — Вучево — Ћурево — Попи — Грандићи.

ОБЈАШЊЕЊЕ СКРАЋЕНИЦА

А

агит. — агитациони
„А. Ђилас" — „Алекса Ђилас"
аналфabet. — аналфabetски

Б

Бјелоп. — Бјелопољски
Б. Поље — Бајово Поље

В

в. — види
вој., војн. — војнички
В. Препран — Велики Препран

Г

геогр. — географски
г., гор. — горњи
грађ. — грађевински

Д

д. — доња; доњег; добровољачки
данаш. — данашњи
деф. — дефанзивни
друг. — другарски
Дурм., Дурмитор. — Дурмиторски

Е

евент. — евентуални

Ж

жељ., жељезн. — жељезнички

З

Зет. — Зетски

И

инст. — институт
истсч. — источни

Ј

ј. — јужно
Јас. — Јасеново

К

к. — кота
ка. — квинтал
к-ди — команди
конкрет. — конкретан
конф., конфер. — конференција
к-т, кдт., команд. — командант
култ., култур. — културни

Л

Лов. — Ловћенски

М

Ман. — Манастир
мин. — минута
Мор. Требаљево — Морачко Требаљево

Н

НЗ — на знање
непр., неприј. — непријатељ; непријатељски
ник., никш. — никшићки
НОПУ — народноослободилачки партизански ударни

О

о. — овог; одред; оперативни
одн. — односно
Омл., омлад. — омладински
орг. — организовање
оф. — офанзивни

П

пов. — поверљиво
позор. — позориште

пролет., пролетер. — пролетерски
проп. — пропагандни
просв. — просветни

Р

р. — ријека
раз. — размера
руков. — руководство

С

с. — северни; село
самост. — самостална
сл., служб. — службено
специј. — специјална

Т

теор. — теориски
топов. — топовски
Трнов. Језеро — Трновачко Језеро

У

уд., удар. — ударни

Х

хигиј. — хигијенски

Ц

ЦНОПУ — Црногорски народноосло
бодилачки партизански ударни

Ш

Шт. — Штаб
Штитар. Ријека — Штитаричка Ри
јека

РЕГИСТАР

А

Автовац — 29, 65, 356, 367, 397;
Албанија — 13;
Алуга — 207;
Америка — 46, 428;
Андријевица — 69, 70, 131;

Б

Бабин Врх — 336, 337, 338, 357;
Бабља Грета — 54, 220, 222, 227;
Бабљак — 193;
Бајово Поље — 443, 446;
Банија — 164;
Бањани — 40, 208, 235, 236, 268, 296, 317, 326, 343, 356, 369, 370, 372, 374, 382*
Баре 'Бојовића — 32, 202, 203, 204, 242, 245, 258, 259, 260, 261, 262, 264, 274, 282, 291, 294;
Барјамовица — 10, 11;
Барутана (код Колашина) — 54, 223, 226, 227;
батаљон НОП „Алекса Ђилас" — 8, 18, 31, 55, 101, 132, 136, 158, 159, 160, 178, 190, 213, 222;
батаљон НОП — Бањско-вучедолски — 29, 33, 180, 195, 235, 268, 356;
батаљон НОП Берански — 8, 31, 55, 56, 160, 190, 224;
батаљон НОП „Бијели Павле" — 15, 59, 90, 123;
батаљон НОП II „Бијели Павле" — 102;
батаљон НОП I Бјелопољски — 231;
батаљон НОП Голиски — 65, 81;
батаљон НОП Гог>њољешански — 11, 212;
батаљон НОП Гоаховски — 10, 33, 37, 62, 64;
батаљон НОП Доњо Морачки — 31;
батаљон НОП 19 Дурмиторски — 158, 159;

батаљон НОП Дурмиторски омладински — 93, 158, 159, 190, 209, 213, 222, 223, 311;
батаљон ударни Дурмиторског НОП одреда — 32, 190;
батаљон I ударни Дурмиторског НОП одреда — 24, 39, 223, 316, 328, 330, 352, 353, 354;
батаљон II ударни Дурмиторског НОП одреда — 24, 55, 209, 220, 221, 226, 316, 337, 339, 350, 353;
батаљон III ударни Дурмиторског НОП одреда — 220, 221, 226, 316, 337, 353;
батаљон IV ударни Дурмиторског НОП одреда „Бјелице" — 169, 172, 174, 177, 183, 194, 207, 210, 242, 245, 250, 251, 258, 259, 260, 261, 262, 264, 274, 294, 310, 311, 326, 350, 351, 353, 359, 361, 381, 415, 446;
батаљон НОП Златарски — 206;
батаљон НОП I Зетски — 414;
батаљон I ударни Зетског НОП одреда — 104, 105, 115, 173, 194, 195, 242, 250, 251, 257, 264, 274, 324, 325, 358;
батаљон II ударни Зетског НОП одреда — 105, 115, 194, 195, 242, 249, 250, 257, 260, 261, 264, 274, 324, 325, 358;
батаљон III ударни Зетског НОП одреда „Бајо Секулић" — 190, 258, 291, 316, 317, 323, 324, 325, 327, 328, 329, 333, 337, 340, 353, 356, 359, 367, 381, 382, 383, 385;
батаљон IV ударни Зетског НОП одреда — 420;
батаљон 14 ЦНОПУ „Бајо Секулић" — 132, 158, 160, 178, 198, 209, 221;
батаљон I комбиновани Дурмиторског НОП одреда — 31;

батаљон комбиновани Комско-дурмиторског НОП одреда — 420, 421;
 батаљон НОП Комски — 21, 373, 374, 376, 398, 446;
 батаљон I Комског НОП одреда — 190, 222;
 батаљон II Комског НОП одреда — 190, 222;
 батаљон III Комског НОП одреда — 190;
 батаљон НОП Ловћенски — 128, 129, 130, 134, 148, 172, 188, 235, 267, 385, 414;
 батаљон II Ловћенског НОП одреда — 148, 409, 414;
 батаљон III Ловћенског НОП одреда — 148, 409, 414;
 батаљон IV Ловћенског НОП одреда — 148;
 батаљон НОП Милешевски — 223;
 батаљон НОП Мојковачки — 198;
 батаљон НОП Никшићки — 20, 21, 34, 148, 373, 374, 377, 406, 414;
 батаљон I ударни Никшићког НОП одреда — 28, 34, 58, 59, 106, 116, 147, 174, 177, 183, 207, 208, 258, 259, 260, 262, 264, 266, 267, 274, 314, 326, 348, 349, 350, 351, 402, 431;
 батаљон II ударни Никшићког НОП одреда — 61, 64, 66, 107, 108, 114, 117, 124, 140, 144, 161, 165, 166, 170, 177, 208, 274, 326, 350, 351, 381, 385, 403, 446;
 батаљон III ударни Никшићког НОП одреда — 14, 52, 53, 58, 59, 75, 89, 104, 190, 222, 323, 329, 330, 337, 338, 339, 347, 353, 354, 359, 361;
 батаљон IV ударни Никшићког НОП одреда — 89, 102, 123, 145, 146, 170, 172, 194, 219, 242, 249, 256, 258, 259, 260, 261, 262, 264, 274, 291, 294, 315, 326, 351;
 батаљон V ударни Никшићког НОП одреда — 166, 167, 174, 177, 207, 208, 235, 260, 264, 274, 326, 350;
 батаљон VI ударни Никшићког НОП одреда — 326, 356;
 батаљон II ударни Никшићки омладински — 33;
 батаљон НОП Омладински 63. 67, 93, 94, 130, 132, 159, 168, 173, 190, 213;
 батаљон НОП Орјенски — 33, 62, 63, 120, 134, 144, 148, 180, 181, 195, 229, 234, 235, 236, 267, 268, 296, 359, 360;
 батаљон НОП ударни Пивски — 87, 94, 114, 394;
 батаљон НОП ударни Пљеваљски — 206, 224;
 батаљон НОП Рудинско-трепачки — 124;
 батаљон I — I пролетерске НОПУ бригаде — 126, 135, 159, 160, 190, 209, 213, 239, 337, 338, 339, 357, 360, 374, 377, 417, 420;
 батаљон III — I пролетерске НОПУ бригаде — 374;
 батаљон IV — I пролетерске НОПУ бригаде — 155, 156;
 батаљон V — I пролетерске НОПУ бригаде — 125, 126;
 батаљон I — II пролетерске НОПУ бригаде — 375;
 батаљон II — II пролетерске НОПУ бригаде — 361, 368, 373, 375;
 батаљон III — II пролетерске НОПУ бригаде — 337, 338, 339, 375;
 батаљон I — V црногорске НОПУ бригаде — 421;
 батаљон II — V црногорске НОПУ бригаде — 421, 422;
 батаљон III — V црногорске НОПУ бригаде — 420, 422;
 батаљон IV — V црногорске НОПУ бригаде — 421;
 батаљон НОП I пролетерски — 190;
 батаљон НОП III пролетерски — 338;
 батаљон НОП ударни Херцеговачки — 127, 418;
 батаљон НОП VIII Херцеговачки — 266;
 батаљон НОП „Царев Лаз" — 10, 107;
 батаљон I црногорски омладински — 190, 222, 323;
 батаљон II црногорски — 371;
 батаљон НОП „6 Јуни" — 29;
 батаљон НОП „13 Јули" — 12, 212;
 батаљон НОП 11 — 158, 160;
 батаљон НОП 12 (I ударни Зетског НОП одреда) — 105, 158, 159, 160;
 батаљон 13 ЦНОПУ — 132, 137;
 Башање Брдо — 54, 190, 193, 223, 226, 227, 294;
 Безује — 7, 369;
 Беране — 18, 35, 56, 69, 70, 101, 131, 133, 135, 136, 229, 231;
 Бијела (Г. и Д.) — 258, 259, 262, 264, 274, 278, 291, 326, 337;
 Бијела Гора — 42;
 Бијело Поље — 18, 135, 136, 211, 224, 231, 294;

- Билећа — 408, 409;
 Биоградска Р. — 224;
 Биоградско Језеро — 223;
 Биоч (пл.) — 405;
 Бистрица — 19, 158, 159, 160, 187, 239;
 Бјеласица — 54, 55, 69, 160, 204, 220, 231, 287, 294;
 Бјелојевићи — 101, 159, 160, 187, 190, 214;
 Бјелопавлићи — 11, 34, 62, 64, 65, 67, 75, 92, 95, 101, 104, 115, 132, 153, 134, 171, 173, 186, 229, 255, 256, 278, 292, 325, 327, 358, 362;
 Блатина — 220;
 Блаца — 242;
 Боан — 19, 30, 32, 54, 57, 58, 91, 117, 119, 129, 136, 179, 180, 206, 207, 209, 221, 245, 258, 269, 274, 277, 316, 327, 329, 337, 3в8, 357, 367;
 Богетићи — 146;
 Богмилевићи — 28, 141;
 Бојина Њива — 160;
 Бојиште — 223, 224, 326;
 Бока — 27, 44, 49, 50, 51, 61, 71, 72, 79, 82, 86, 113, 131, 184, 228, 238, 268, 297, 326, 355;
 Боково — 12, 16;
 Бољанићи — 126;
 Бољевићи — 27;
 Борач — 62, 81, 82, 87, 88, 95, 105, 111, 112, 113, 117, 119, 120, 121, 122, 128, 139, 145, 211, 365, 397;
 Борицје — 246, 271, 373, 374, 376, 377;
 Борова Глава — 159, 221;
 Боровац — 338;
 Боровњачки Крш — 159, 213, 214;
 Босна — 14, 45, 100, 111, 112, 113, 125, 127, 135, 230, 273, 280, 294;
 Брајовићско Гостиље — 186;
 Братоножићи — 69, 75, 292, 358, 362;
 Брезна (Г. и Д.) — 7, 182, 246, 247, 263, 271, 272, 331, 333, 335, 349, 351, 354, 358, 359, 366, 367, 369, 383, 391, 392, 394, 397, 403, 407, 441, 442, 443, 444, 446;
 Брезова Гл. — 274;
 Брезовик М. — 183, 439;
 Брестике — 161;
 бригада НОПУ I пролетерска — 291, 343, 364, 370, 371, 372, 373, 397, 399, 414, 415, 416, 418;
 бригада НОПУ II пролетерска — 163, 345, 364, 368, 370, 374, 382, 397, 399, 409, 418, 421;
 бригада НОПУ III пролетерска — 405, 407, 416;
 бригада НОПУ IV црногорска — 137, 155, 386, 403, 405, 407, 416, 417, 418, 419, 425;
 бригада НОПУ V црногорска — 139, 155, 177, 403, 405, 407, 416, 417, 418, 419, 420, 422, 447, 448;
 бригада НОП Пролетерска — 232, 264, 274, 391;
 Брођанац — 124, 249;
 Брскут — 69, 292;
 Бршно — 14, 58, 59, 62, 75, 89, 90, 96, 169, 252;
 Буавице — 65, 170, 172;
 Будва — 12;
 Будош — 123, 124, 133, 146, 172, 187, 438;
 Букова Глава — 159;
 БУКОВИК — 242, 258, 259, 261, 262, 263, 274, 291;
 Буковица (Цуце) — 161, 337, 338, "346;
 Буковица (р.) — 336, 337, 338;
 Бумбулово Брдо — 160;
 Бундос — 383, 391, 442, 443;
 Буновићи — 39;
 Бусак — 195;
 Буче — 160, 186;
- В
- Валовито Јез. — 347;
 Ваљево (Никшић) — 103;
 Вардар (вис) — 174, 194, 234, 242, 251;
 Васојевићи (предео) — 7, 8, 32, 54, 55, 65, 69, 126, 137, 162, 200, 216, 220, 232, 296;
 Васојевићка Нахија — 134;
 Велестово — 28;
 Велика Главница — 349;
 Велики Стог — 381;
 Велимље — 29, 60, 61, 138, 139, 181, 281, 282, 333, 343, 356, 368, 370;
 Веље Дубоко — 21, 202, 203, 230;
 Версај — 427, 438;
 Вечериновац — 159, 213, 214, 215, 287, 288;
 Вилусе — 96, 236, 266, 343, 358, 370;
 Винићи — 14, 104;
 Вирла — 148;
 Вировштак — 177, 196;
 Вирпазар (Вир) — 12, 13, 16, 27;
 Вис — 338;
 Висока Главница — 174, 381;
 Вншеград — 69, 165;

- Вишњића До — 333, 367, 382, 409, 414;
 Вјетрењача — 330;
 Власуља — 420, 421;
 Влаховћи — 20, 21;
 Влашко Брдо — 259, 264;
 Војводићи — 340;
 Војковићи — 159, 220, 221, 226;
 Војник — 168, 289, 315, 316, 329, 330, 331, 335, 343, 346, 349, 350, 357, 359, 370, 386, 389, 394, 401, 405, 407, 445;
 Волујак — 405, 410, 414, 415, 416, 420, 448, 449, 451;
 Врањештица — 193;
 Врањина — 16;
 Врањске Њиве — 325;
 Вратло — 8, 18, 19, 31, 54, 55, 56, 57, 58, 93, 187, 206, 220, 221, 288, 294, 337, 357;
 Враћеновићи — 139, **281**;
 Врба — 272, 397;
 Врбањ (Крушевице) — 40, 42;
 Врбница — 405, 421;
 Врховни штаб НОП и ДВ Југославије 17, 21, 34, 57, 68, 91, 97, 113, 120, 121, 122, 125, 126, 129, 131, 155, 156, 157, 158, 162, 173, 179, 184, 199, 200, 206, 220, 228, 233, 237, 269, 274, 277, 287, 289, 291, 294, 295, 306, 316, 322, 340, 343, 344, 346, 347, 355, 359, 360, 361, 364, 366, 367, 368, 370, 372, 373, 375, 376, 377, 392, 395, 397, 399, 400, 401, 408, 409, 413, 414, 415, 418, 419, 420, 422, 425, 428, 447;
 Вучево — 372, 374, 405, 421, 451;
 Вучје (Г. и Д.) — 220, 227, 258, 260, 261;
 Вучје Брдо — 337;
 Гарач — 11, 118;
 Гарева — 29*
 Гацко — 7, 8, 29, 65, 127, 272, 280, 356, 370, 371, 397, 404, 405, 408, 409, 417, 421, 447;
 Гат — 409;
 Гвозд — 21, 242, 258, 260, 261, 262, 274, 337;
 Гилноге — 224;
 Главни штаб НОП одреда за Санцац — 130, 206;
 Главни штаб НОП одреда за Црну Гору и БОКУ — 8, 9, 14, 20, 21, 27, 28, 29, 30, 43, 54, 68, 71, 72, 75, 80, 81, 87, 91, 94, 97, 104, 111, 114, 115, 117, 119, 121, 122, 129, 133, 136, 137, 138, 140, 142, 144, 148, 151, 158, 160, 161, 165, 166, 167, 168, 177, 180, 193;
 Главни штаб НОП и ДО за Црну Гору и БОКУ — 145, 151, 152, 162, 169, 170, 171, 173, 179, 181, 184, 185, 188, 189, 194, 196, 197, 199, 202, 203, 205, 206, 207, 208, 210, 220, 228, 233, 234, 236, 237, 239, 340, 241, 242, 246, 253, 255, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 269, 271, 272, 273, 277, 278, 279, 284, 290, 292, 293, 297, 306, 308, 309, 310, 311, 313, 314, 316, 317, 318, 321, 323, 324, 327, 329, 330, 331, 333, 335, 336, 346, 348, 349, 351, 352, 355, 366, 367, 376, 381, 382, 383, 385, 386, 390, 392, 394, 395, 399, 400, 401, 403, 404, 405, 406, 408, 409, 410, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 432;
 Глибавац — 59, 183;
 Глибаћ — 32;
 Глибовачка Главица — 180;
 Говеђа Глава — 213, 222, 264, 288;
 Говедари — 214, 287, 288;
 Годијељи (Г. и Д.) — 316, 328, 330, 332, 347, 353, 355, 356, 359;
 Гојакловићи — 18, 158, 159, 160, 177, 187;
 Гола Страна — 394;
 Голија — 121, 139, 145, 208, 236, 247, 248, 268, 274, 308, 314, 317, 318, 333, 334, 343, 345, 350, 351, 355, 356, 359, 362, 364, 366, 367, 368, 370, 377, 378, 391, 401, 403, 408, 409, 410, 414, 416, 417, 442, 443, 444, 447;
 Голо Брдо — 251;
 Гомила — 338, 357;
 Горажде — 100, 125, 126, 129, 135, 164;
 Горанско — 101, 128, 129, 367, 368, 370, 383, 385, 397, 399, 400, 406, 407, 409, 413, 414, 415, 421, 442, 447, 448;
 Горица (Нпкшић) — 325, 358;
 Горње Поље — 88, 95, 96, 121, 165, 230, 253, 254, 259, 305, 315, 335, 356, 357, 359, 362, 386, 389, 438;
 Гослић — 385;
 Гоштац — 234;
 Граб — 270;
 Грабовна — 316;

Градац Г. — 160, 169, 170, 172, 174, 183, 194, 213, 219, 230, 242, 249, 250, 274, 328, 353, 414;
 Градац (код Кунка) — 249;
 Градачка Пољана — 259, 260, 262, 264, 274, 314, 350;
 Градина — 183, 220, 221, 224, 250, 251, 264;
 Градиште — 187, 210, 221, 288;
 Грандњи — 451;
 Границе — 174, 183;
 Грахово — 37, 38, 41, 42, 60, 61, 133, 134, 138, 161, 166, 200, 230, 234, 235, 237, 265, 268, 280, 282, 293, 343, 358, 359, 370;
 Грачанница (р.) — 67, 183, 194, 250;
 Грбаль — 13, 17;
 Група оперативна Жупопивска — 404;
 Група оперативна Дурмиторска ударна (види трупa оперативна Дурмиторска ударна)
 Група оперативна Планино-пивска 289;

Д

Дажник — 259, 260, 261, 264, 291;
 Далмација — 344;
 Данилов Град — 79, 144, 151, 325, 358;
 Данићи — 397;
 Дврсник — 234;
 Дернечиште — 451;
 Добрељи — 29;
 Добри До — 339, 340, 347, 353, 359, 373, 377;
 Добриловина — 54, 179, 313;
 Добро Поље — 336;
 Добрска Плоча — 10, 12, 16;
 Долови Ковачевића — 186;
 Драгова Лука — 59;
 Драговића Поље — 19, 20, 117, 121;
 Драговолјићи — 58, 59, 96, 180, 194, 202, 242, 250;
 Дрaжљево — 272;
 Драмешина — 414;
 Дријенак — 190, 193, 222;
 Дрина (р.) — 100, 126, 164;
 Дробњаци — 7;
 Дрошкорица — 234;
 Дрпе — 223;
 Дуба — 246, 405;
 Дубрава (Никшићка Жупа) — 219;
 Дубравица — 170, 194, 202, 407;
 Дубочке — 367, 368, 383;
 Дубровник — 42;

Дубровско — 7, 373, 374, 375, 376, 394;
 Дуга — 96, 349, 366, 368, 402, 403, 404, 407, 409;
 Дужи (Никшић) — 263, 316, 328, 330, 331, 335, 337, 353, 354, 394, 400;
 Дулићи — 397, 408;
 Дуловине — 223;
 Дупило — 28;
 Дурмитор — 274, 329, 330, 338, 345, 346, 357, 377;

Ђ

Ђедина Глава — 251;
 Ђиновићи — 12;
 Ђурђевића Тара — 127, 130, 165, 345;
 Ђуровићи — 81;

Е

Европа — 426;
 Енглеска — 46, 426, 428;
 Естонија — 427;

Ж

Жабљак — 8, 32, 35, 71, 93, 128, 129, 167, 173, 196, 262, 263, 277, 294, 336, 338, 339, 340, 343, 344, 346, 347, 357, 358, 359, 360, 364, 367;
 Жањевица — 397;
 Ждребаоник — 358;
 Жива — 350, 351, 366, 391, 394, 396, 397, 442, 443, 445, 446;
 Жировница — 62, 76, 89, 96, 106, 169, 170, 172, 179, 219, 249, 250, 251;
 Жирци — 20, 56;
 Жлијеби — 27;
 Жужемберк — 443;
 Ж\па (Пивска) — 101, 129, 340, 343, 401, 404, 443;
 Жути Крш — 222;

З

Заборје — 394, 396, 397, 403, 441, 446;
 Забран — 334;
 Забрђе — 447, 448;
 Заврх — 355, 435, 439;
 Загарач — 11, 16, 28, 108, 117, 118, 229, 362;
 Загарач Д. — 11, 79;
 Загорје — 405;
 Заград — 59, 194, 202, 203, 250;
 Закамен — 403;
 Закмур — 365, 372, 374;

Закрај — 258;
 Закриље — 21;
 Заплочје — 242, 251;
 Звериње — 370;
 Звечава (Доње Кривошње) — 38, 39, 41;
 Зета (предео) — 10, 13, 92, 114, 134, 325, 358, 362;
 Зета (р.) — 14;
 Зла Гора — 235;
 Злоступ — 333, 414;
 Зубци — 41, 42;
 Зуква — 421;

И

Ивзъс _____ 207'

Ивица (к. 1718) — 316, 327, 328, 330, 337, 338, 347, 353, 356, 359;
 Ивовик — 349, 350;
 Игриште — 350;
 Изгори — 129, 345, 372, 374, 397, 399, 418, 420, 421, 450;
 Изласци — 223, 226;
 Италија — 38;

Ј

Јаблан — 258, 262, 274;
 Јабланов Врх — 187, 221, 288, 403;
 Јабланово Брдо — 223, 305;
 Јабука — 235, 268, 295;
 Јабучно — 224;
 Јаворак — 7, 272, 334, 343, 348, 349, 350, 351, 359, 356, 386, 394, 395, 396, 401, 402, 442;
 Јаворје — 132, 221;
 Јаворова Гл. — 288;
 Јадовик — 262;
 Јакаљ — 174;
 Јама — 141;
 Јарош — 219, 250, 251;
 Јасеннк — 405;
 Јасенов Врх — 447;
 Јасенова — 20;
 Јасенови — 220, 222, 227;
 Јасенбво Поље — 196, 205, 246, 253, 259, 264, 271, 314, 350;
 Јасиковац — 367, 368, 373;
 Јасиковица — 333, 385;
 Јахорина — 127;
 Језеро (Црно) — 357;
 Јеловица — 282, 354;
 Јовичина Вода — 181;
 Југовићн — 59;
 Југославија — 43, 45, 46, 49, 82, 86, 197, 198, 201, 232, 425, 426, 427, 428, 438, 440;

К

Каблена Глава — 65, 169, 170, 172, 219, 230, 249, 250, 325;
 Кадина Проде — 174;
 Казанци — 7, 29, 247, 343, 367, 370, 397, 408, 409, 414, 447;
 Калиновнк — 163;
 Калудра — 159, 288;
 Камена Гора — 270;
 Каменик — 20, 21;
 Катун Голеш — 223;
 Катун Потоци — 224;
 Катун Потрк — 18, 56, 93, 220, 221;
 Катунска Нахија — 9, 10, 15, 16, 61, 64, 66, 79, 92, 124, 133, 140, 179, 187, 200, 201, 229, 230, 268;
 Киканице — 316;
 Кита — 330;
 Кита Сриједачка — 381;
 Кланац — 420;
 Кључ — 224;
 Кнежевићн — 373;
 Кобиља Глава — 148, 219, 223, 224, 251;
 Ковачево Брдо — 338;
 Ковачи — 126;
 Ковачки Долови — 133;
 Коврчко Ждријело — 190, 193;
 Кокоти — 11;
 Кокотово Ждријело — 186;
 Колашин — 7, 17, 18, 19, 20, 21, 30, 34, 35, 54, 55, 56, 68, 69, 71, 91, 92, 93, 101, 125, 129, 131, 136, 137, 158, 159, 162, 165, 189, 190, 193, 200, 207, 213, 214, 216, 220, 221, 223, 224, 226, 227, 230, 231, 233, 234, 236, 245, 258, 261, 262, 264, 269, 273, 274, 278, 280, 282, 284, 287, 290, 291, 293, 294, 296, 362, 364;
 Комани — 11, 362;
 Комарница — 316, 329, 330, 331, 346, 347, 354, 356, 359, 367, 396, 400, 405;
 Комарница (р.) — 337, 339, 347, 354, 356, 359, 394, 396, 404, 405, 406, 407;
 Комарно — 12, 27;
 Конавље — 197, 236;
 Конак — 12;
 Конила — 7, 330, 331, 335, 354;
 Коњев Лаз — 31, 55;
 Коњско — 258, 259, 260, 261, 262, 264, 274, 291, 294;
 Копачи — 126;
 Кордељи — 224;
 Кордун — 164;
 Корпус XII НОВ Југославије — 137;
 Косаница — 32, 169, 270;

Косијери — 12, 16, 79;
 Косови Луг — 145;
 Котор — 11, 16, 79;
 Кочане — 116, 117, 119, 121, 133, 174, 207, 436, 437;
 Кравар — 158, 159, 214;
 Криви До — 397;
 Кривошије — 38, 39, 134;
 Кричачко Поље — 338, 357;
 Крново — 262, 270, 291, 327, 337;
 Крновска Гл. — 258, 259, 274, 324, 328'
 Крња' Јела — 19, 35, 136, 210, 337;
 Крњача — 330, 331, 335;
 Крстац (Голија) — 333, 343, 355, 366, 367, 368, 370, 382, 383, 404, 414, 421;
 Крстац (Жабљак) — 7, 177, 241, 271, 279, 340, 344, 373, 374, 407;
 Крстац (Требиње) — 60;
 Кручице (Крушчице) — 420;
 Крушевице — 168, 328, 353, 405;
 Крушево — 345, 373, 374, 405, 407;
 Крш — 127, 129;
 Кршање — 353;
 Кук — 420;
 Кула Фазлагих — 265;
 Кулина — 174;
 Кунак — 102, 146, 249;
 Куново Д. — 174;
 Куригће — 160, 186, 190;
 Кусиде — 96, 172, 174, 207, 235, 263;
 Кути — 59, 119;
 Кутско Бр. — 242, 251;
 Кучи — 67, 69, 75, 101, 173, 292, 325, 358, 362;
 Кучин Крш — 168;

Л

Лаз — 58, 59, 75, 89, 250;
 Ланишта — 206, 223, 224;
 Ластва (Трепачка) — 235;
 Латично — 447;
 Лебршник — 105, 202, 242;
 Левертара — 345;
 Леденице — 447;
 Лепенац — 190;
 Летонија — 427;
 Ливно — 269;
 Лигунар — 161;
 Лијева Рнјека — 20;
 Лијешње — 21, 190;
 Лимљани — 27;
 Липова Раван — 348, 349, 350, 351, 357, 359, 367;
 Липово (Г. и Д.) — 18, 19, 20, 35, 36, 54, 55, 132, 136, 220, 221, 294;

Лисина — 397;
 Литванија — 427;
 Литије — 366;
 Локва — 451;
 Лола (пл.) — 259, 327;
 Лончари — 81;
 Лубнице — 160, 186, 190;
 Луг — 330, 331, 354, 400;
 Лугови — 193, 223;
 Лука (Г. и Д.) — 81;
 Лукавица — 21;
 Лукачко Брдо — 54, 222, 224;
 Лукашица — 158, 159, 213;
 Луково — 96, 133, 169, 174, 180, 183, 194, 195, 202, 207, 230, 242, 362;
 Лумер (Г. и Д.) — 190, 222, 224;
 Лупоглав — 28;
 Лучка Гора — 54, 55, 159, 220, 221, 294;

Лучно (види Вучје)

Л>

Лзескови Доли — 109;
 Љешанска Нахија — 10, 11, 13, 70, 92, 101, 114, 362;
 Љешкопоље — 10, 13, 92, 114, 325, 362;
 Љуботњ (Љуботин) — 12, 96, 308;
 Љута — 20, 54, 55, 132;

М

Маганик — 202;
 Мал лић — 405, 421, 450, 451;
 Малов До — 28;
 Мамула — 42;
 Ман. Морачки — 20, 132, 173;
 Ман. Пивскн — 87, 88, 241, 246, 271, 405;
 Ман. Пиперска Ћелија — 186, 325;
 Маоче — 270;
 Марковића Лаз — 20;
 Марково Брдо — 190, 193, 221, 222, 224, 226, 227, 264, 287, 294;
 Мартинићско Гостиље — 186;
 Матешево — 20, 69, 223, 287, 294;
 Међеђе — 14, 59, 90, 103, 104, 249, 251;
 Међуречје — 104;
 Мека Локва — 235;
 Меки До — 168, 338;
 Мелаја — 190, 223;
 Мелечићи — 81;
 Мељине — 27;
 Меоце — 107, 140, 161;
 Метковић — 164;
 Метохија — 135;

Микулићи — 308;
 Мила Гора — 367, 368;
 Милин До — 203;
 Милојевићи — 28;
 Милочани — 195, 196, 207;
 Милошевићи — 270, 404, 406;
 Миоска — 19, 190;
 Миљковац — 246, 271, 279, 366, 369, 374, 383, 391, 394, 396, 397, 399, 405, 407, 414, 416, 440, 441, 443, 446, 447;
 Мирац — 13, 17;
 Мједено ГУВНО — 31, 54, 159, 160, 224;
 Мљетичак — 327, 337, 338, 353, 356;
 Мојковац — 17, 18, 20, 30, 35, 54, 55, 158, 159, 160, 173, 178, 179, 187, 190, 194, 197, 200, 203, 204, 206, 213, 214, 216, 223, 224, 231, 236, 239, 240, 245, 273, 287, 293, 294;
 Мокра Њива — 437;
 Мокрине — 27;
 Мокро — 168, 315, 316, 323, 328, 330, 331, 335, 350, 353, 354, 355;
 Мораково — 60, 203;
 Морача (р.) — 55;
 Морача (Г. и Д.) — 19, 20, 21, 31, 35, 54, 55, 56, 57, 91, 92, 93, 104, 115, 116, 117, 119, 121, 122, 125, 126, 131, 132, 137, 173, 185, 188, 190, 220, 221, 229, 261, 262, 264, 274, 296;
 Морачка Капа — 180;
 Морињ — 39, 180;
 Мрамор — 413;
 Мратиње — 369, 372, 374, 405, 407, 416, 421;
 Мртво Дубоко — 21;
 Мужиче — 288;
 Мујића Речине — 223;
 Мумина Бара — 35, 210;
 Мучница — 159, 160;
 Мушовића Рнјека — 56, 132, 136, 190, 223;

Н

Невесње — 127, 265, 266, 365;
 Невесињско Поље — 265;
 Негобуђа — 339;
 Недајно — 340, 347, 359, 373, 374, 376;
 Ненада (В. и М.) — 234, 235, 268;
 Никовићи — 365;
 Николин До — 373, 377;
 Никшић — 7, 28, 38, 59, 60, 62, 64, 65, 75, 90, 91, 98, 105, 106, 115, 119, 133, 134, 139, 144, 145, 146,

147, 151, 168, 172, 179, 183, 194, 200, 207, 219, 220, 229, 230, 245, 248, 254, 263, 274, 294, 296, 304^, 316, 328, 345, 348, 357, 362, 370, 371, 377, 378, 403, 405, 406, 407, 442;

Никшићка Жупа — 14, 31, 32, 55, 58, 59, 62, 64, 65, 67, 75, 76, 79, 91, 92, 95, 96, 104, 105, 108, 117, 119, 120, 121, 123, 127, 134, 169, 170, 172, 178, 194, 195, 198, 202, 203, 219, 230, 242, 249, 250, 251, 252, 325, 351, 362;

Новаковићи — 336, 337, 339;

Ноздре — 381, 409, 414;

Њ

Његош (пл.) — 343, 381;

О

Обалъ — 405;

Облатно — 194, 219;

Огорела Глава — 224;

Ограђеница — 338, 357;

одред НОП „Бијели Павле“ — 94;

одред НОП Бјелопољски — 18, 24, 35, 55, 97, 101, 125, 130, 133, 135, 136, 160, 162, 177, 178, 206, 224, 227, 240, 287;

одред НОП Дурмнторски — 7, 8, 17, 18, 19, 20, 21, 23, 24, 30, 31, 34, 55, 57, 69, 87, 88, 93, 99, 102, 114, 125, 126, 129, 130, 132, 135, 151, 152, 179, 206, 209, 220, 237, 259, 269, 289, 310, 311, 316, 322, 323, 324, 327, 329, 330, 331, 335, 336, 337, 340, 347, 352, 354, 359, 360, 361, 368, 369, 374, 375, 376, 377, 384, 386, 392, 397, 398, 399, 403, 407;

одред НОП Зетски — 94, 170, 172, 173, 174, 198, 204, 219, 242, 249, 251, 255, 258, 259, 262, 278, 290, 358, 359, 362, 366, 392, 394, 402, 403, 407, 442, 443, 446;

одред НОП Јужно херцеговачки — 296;

одред НОП Комски — 17, 19, 20, 21, 23, 24, 31, 34, 54, 94, 101, 121, 132, 178, 206, 209, 222, 227, 231, 310, 313, 324, 339, 340, 347, 359, 360, 368, 369, 375, 376, 392, 397, 398, 399, 403, 407;

одред НОП Ловћенски — 9, 13, 15, 17, 59, 64, 65, 92, 93, 94, 109, 118, 120, 131, 133, 140, 144, 148, 151,

- 161, 165, 172, 177, 197, 208, 212, 229, 234, 235, 260, 263, 264, 267, 268, 274, 277, 291, 293, 306, 307, 326, 343, 359, 360, 381, 382, 391, 392, 398, 406, 407, 409, 410, 414;
 одред НОП Нмкшнџки — 14, 21, 24, 28, 33, 52, 58, 61, 63, 66, 89, 96, 102, 106, 107, 116, 117, 120, 123, 124, 141, 146, 147, 148, 151, 152, 161, 169, 172, 174, 180, 183, 196, 207, 219, 235, 245, 246, 249, 253, 256, 259, 263, 264, 279, 281, 283, 309, 314, 317, 318, 321, 324, 333, 335, 348, 349, 351, 354, 356, 357, 359, 361, 362, 366, 383, 391, 392, 394, 398, 399, 403, 407, 409, 447;
 одред НОП Пљеваљски — 126, 127, 130, 167;
 одред НОП Санџачки — 190, 345, 369;
 Ожеговица — 148;
 Озрнџиџи — 28, 59, 62, 145, 249, 362;
 Окр\гли До — 202, 203;
 Омбла — 106, 147;
 Опаљена Глава (Главица) — 174;
 Оперативни штаб НОП одреда за Херцеговину — 37, 43, 82, 111, 117, 119, 120, 121, 122, 145, 160, 163, 199, 211, 231, 232, 233, 235, 236, 247, 248, 281, 358, 408, 409, 443, 445, 446;
 Оперативни штаб НОП за Херцеговину и јужну Далмацију — 199, 265, 266, 268, 343;
 Орани До (Пјешивци) — 28, 148;
 Орах (Г. и Д.) — 177, 259, 314, 315, 324, 362;
 Орахово — 27;
 Орловац — 421;
 Орлово Брдо — 335;
 Осјеченица — 138, 234, 236;
 Осоје — 148;
 Осредин — 132, 190;
 Острог (Ман. Острог) — 14, 67, 102, 103, 146, 186;
 Острошка Грета — 58, 102, 249;
 Острошка Капа — 14, 103;
 Отмичевац — 338;
 Оцка Гора — 20;
 Оцина Пољана — 349, 350;
 Оштро Брдо — 335;
 П
 Павино Поље — 270;
 Паклине — 350;
 Пандурица — 177, 207, 234;
 Папратница — 12, 16, 28;
 Пашино Поље — 338, 357;
 Паштровићка Гора — 308;
 Пеј — 190;
 Пејово Брдо — 338;
 Перај До — 174, 183;
 Перовића Поље (види Поље Пејовића)
 Петрово Поље — 194;
 Петрово Село — 250;
 Пећарац — 338, 357;
 Пива (предео) — 7, 36, 65, 87, 88, 94, 105, 114, 121, 128, 171, 196, 205, 208, 236, 241, 246, 247, 248, 264, 268, 272, 274, 279, 291, 318, 322, 329, 331, 337, 338, 339, 343, 344, 345, 346, 348, 355, 356, 359, 362, 363, 364, 368, 369, 370, 372, 373, 374, 375, 378, 381, 385, 403, 404, 406, 409, 440;
 Пива (р.) — 374, 404, 406;
 Пивска Планина — 129, 271, 322, 330, 343, 378, 395"
 Пипери — 11, 20, 21, 30, 34, 54, 55, 57, 58, 64, 65, 92, 101, 115, 132, 133, 172, 173, 185, 195, 198, 229, 230, 255, 256, 278, 292, 325, 327, 358, 362;
 Пиперска Лукавица — 202;
 Пистеличка Главица — 350, 357, 359;
 Питомне — 339, 357;
 Пишче — 271, 336, 339, 340, 346, 347, 359, 364, 365, 368, 373, 374, 375, 376, 395, 400, 401;
 Пиштета — 349, 350, 357, 359;
 Пјешивци — 28, 124, 172, 187, 334, 362;
 Плавча — 349;
 Плана — 367;
 Планиница — 223;
 Плужине — 368, 373, 404, 406, 421;
 Пљевља — 43, 69, 126, 130, 167, 168, 169, 188, 206, 270;
 Побори — 13, 17;
 Повија — 15, 146;
 Поглед — 214, 215;
 Подбишће — 18, 159, 177, 187, 213, 214, 221, 224, 225, 227, 287, 288;
 Подбожур — 235;
 Подгорица — 11, 12, 16, 69, 79, 92, 186, 362;
 Пожња — 31;
 Полица — 331, 335;
 Поља (Г. и Д. — Колашинска) — 18, 54, 55, 125, 132, 133, 136, 158, 159, 160, 169, 170, 174, 177, 187, 196, 204, 206, 209, 210, 213, 214, 225, 227, 239, 245, 288, 296, 313;

Поље Пејовића — 366, 391, 394, 396, 405, 441;
 Пољице (Боковске) — 12, 250, 251;
 Пољице (Никшић) — 97;
 Пометеник — 214;
 Поникве — 414;
 Пониквица — 58, 62, 105, 202, 204, 230, 249, 296;
 Попи — 451;
 Попов Мост — 345, 373, 374, 405, 407;
 Поточке Горе — 224;
 Потпеће — 270;
 Пошћенски Катун — 338, 346, 347, 359;
 Пошћење — 316, 328, 337, 353, 354, 355, 356;
 Прага — 314, 315, 350, 389, 394;
 Прача — 100, 127;
 Превиш — 316, 328, 337, 347;
 Прекобрђе — 20;
 Прекорјача — 354;
 Прекорница — 62;
 Препран В. — 31, 55, 158, 159, 190, 204, 206, 213, 214, 215, 221, 222, 224, 225, 231, 287, 288;
 Препран М. — 213, 287;
 Пресјека — 274, 349, 351, 357, 359, 367;
 Пржишта — 160, 224, 287;
 Придворица — 81, 335;
 Пријевор — 31;
 Пријепоље — 270;
 Приморје (црногорско) — 67, 229;
 Присојник — 21;
 Провалнија — 337, 338;
 Прошћење — 160;
 Пусто Поље — 29;
 Пушина — 316, 337, 347;
 Ичња (р.) — 220, 222;

Р

Равна Ријека — 224, 287;
 Равно — 409, 414, 421;
 Радовче — 133, 186, 194;
 Развршје — 160, 206, 224;
 Ракита — 54, 55, 160, 190, 267;
 Рача Брдо — 213;
 Рашка — 19, 54, 56, 190;
 Рваши — 12;
 Рибничка Врела — 11;
 Риђани — 116, 121;
 Риђанске Рупе — 174;
 Риђина Грета — 354, 355;
 Рнјека Црнојевића — 11, 12, 13, 16;
 Ријечани — 42, 161, 235;

Ријечка Нахија — 11, 12, 67, 229, 362;
 Ровца — 18, 20, 30, 31, 32, 34, 54, 55, 57, 104, 132, 136, 202, 245, 249, 258, 261, 262, 264, 273, 274;
 Рокочи — 161;
 Рубеж — 59, 127, 170, 183;
 Рудине — 96, 170, 365, 373, 378, 382;
 Рудинице — 272, 446;
 Рудо — 164;
 Рудо Поље — 106, 147;
 Ружица — 18, 206, 209, 213, 284, 336;
 Ружица (црква) — 56, 158, 190;
 Рујевик — 190, 193, 220;
 Руњава Главница — 403;
 Русија — 426, 428;

С

Санџак — 82, 86, 113, 135, 163, 164, 200, 230, 231, • 269, 324, 364, 405, 407;
 Сарајево — 344;
 Свети Јеремија (Бока) — 27;
 Сврке — 19, 20, 35;
 Седлари — 420;
 Седло (к. 2226) — 316, 338, 347;
 Сељани — 416, 421;
 Семол — 187, 221;
 Сеоца — 12, 263;
 Сиге — 316;
 Сиљевица — 31;
 Симуња — 10, 11, 16, 79;
 Сињац (с.) — 404, 406;
 Сињајевина — 8, 54, 55, 56, 69, 91, 93, 131, 158, 169, 179, 187, 198, 210, 213, 336, 337, 338, 352;
 Сјенокоп — 165, 166, 167, 177, 206;
 Сјерогошта — 190, 287;
 Скакавица (р.) — 168;
 Скара — 159, 213, 214, 215, 216, 288;
 Скок — 224;
 Скрбуша (р.) — 223;
 Славонија — 421;
 Слатина — 327, 337, 338, 353, 356;
 Слијепач Мост — 190, 224;
 Словенија — 164, 426, 443;
 Смедерево (Гацко) — 409, 414;
 Смрековац — 420, 421;
 Смрековача — 183;
 Смријечно — 7, 397, 416, 421, 447, 448;
 Смрчева Главница — 442, 443;
 Совјетска Русија — 83;
 Совјетски Савез — 46, 425, 426, 428, 434;
 Содери — 81, 82;
 Созина — 308;

Сомина — 282;
 Сотонићи — 12, 16;
 Сплит — 344;
 Србија — 45, 98, 163, 425;
 Сретешка Гора — 20;
 Сриједе (Г. и Д.) — 333, 334, 368, 381, 383, 385;
 Стабна — 7, 413, 416, 448, 449;
 Ставор — 10;
 Стажер — 148;
 Старац — 18, 56;
 Стијена — 214, 215;
 Сто — 31, 55;
 Този — 334;
 Стојковац — 366, 389, 394, 402, 442, 443, 445, 446;
 Столац (с.) — 416;
 Страшевина — 134, 362;
 Стрмина — 174;
 Стуба — 174;
 Стубица (Пјешивци) — 28, 250;
 Студена — 258, 259, 260, 262, 264, 274, 396;
 Студено — 373, 401;
 Сува Локва — 338, 347, 359;
 Сутјеска (р.) — 177, 420, 421;
 Суха — 421;
 Сушац — 223, 224, 226;
 Сушица — 272;
 Сушица (р.) — 128, 339, 347, 373, 375, 376;

Т

Тали — 55, 56;
 Тара (р.) — 8, 18, 32, 54, 55, 56, 100, 101, 128, 167, 169, 177, 178, 206, 213, 214, 216, 220, 223, 227, 284, 287, 288, 294, 336, 345, 346, 405;
 Тараш — 186;
 Телаћ До (Телећи До) — 354;
 Тепца — 345;
 Тимар — 19, 316;
 Тирана — 103;
 Тиса (с.) — 174;
 Тисова Главаца — 366;
 Титоград (види Подгорица)
 Тјентиште — 420, 421;
 Товарница — 420;
 Товић — 59, 180, 183, 207, 230, 242, 250;
 Тополана — 437;
 Топло Присоје — 394, 444, 445;
 Требаљево — 92, 136, 159, 221;
 Требаљево Морачко — 190, 222, 224, 225;
 Требаљевско Ждријело — 55;

Требиње — 42, 115, 229;
 Трепча (Г. и Д.) — 180, 181, 195, 196, 207, 208, 233, 235, 268, 282, 295, 333, 358;
 Трешњево — 140, 148;
 Трешњица — 219, 251;
 Трмање — 21;
 Трновачко Језеро — 420, 421, 449, 451;
 Трса — 373, 374, 375, 376;
 Трубјела — 116, 119, 166, 170, 174, 177, 194, 195, 230, 234, 269, 295;
 Трунића До — 223;
 Група оперативна Дурмиторска ударна — 317, 329, 336, 346, 359, 368, 373, 376, 377, 400, 413;
 Тузи — 20;
 Тузла — 317;
 Турија — 203, 353, 354, 355;
 Тусто — 224;
 Тушиња — 338, 357;

Њ

Њеранића Гора — 274, 294;
 Њирова Пећина — 338, 339;
 Њоров Врх — 288;
 Њурево — 374, 451;

У

Убли — 38, 39, 40, 41, 161;
 Увита Гр. — 347;
 Уздомир — 59, 117, 174, 195, 253, 435, 439;
 УЗЛУП — 345, 374;
 Улићи (Г. и Д.) — 212;
 Улог — 405;
 Улошевина — 18, 159, 160, 187;
 Ускоци — 361;
 Устипрача — 127;
 Утес — 385;

Ф

Фемића Крш — 18, 35, 101;
 Фоча — 19, 100, 130, 164;
 Фуштића Врх — 158, 159;

Х

Хан Змајевића — 183;
 Хан Мијановића — 315;
 Хан Мићовића — 442, 443;
 Херцег Нови — 27, 38;
 Херцеговина — 62, 64, 79, 88, 100, 101, 111, 113, 122, 125, 128, 129, 135, 139, 145, 163, 164, 198, 230, 265, 268, 269, 274, 280, 281, 295, 296, 326, 340, 343, 345, 356, 364,

365, 371, 372, 397, 399, 408, 427, 444;
Хрватска — 344, 426;

Ц

Цариски До — 28;
Цеклии (Г. и Д.) — 16, 308;
Цер — 224;
Церовица — 20, 190;
Церово — 224;
Цетиње — 9, 11, 12, 13, 15, 16, 79, 85, 188, 327, 417;
Црепуљни Врх — 316;
Црквина — 20, 56, 190, 222;
Црквице — 27, 28, 39;
Црквице (Бањани) — 281, 367;
Црмница Г. — 12, 13, 16, 27, 28, 79, 229;
Црмница Д. — 12;
Црмничка Нахија — 362;
Црна Гора (село) — 128, 339, 340, 378;
Црна Гора — 5, 22, 27, 42, 44, 45, 46, 49, 50, 51, 59, 70, 71, 72, 79, 82, 86, 91, 98, 111, 112, 113, 131, 134, 135, 163, 165, 166, 184, 186, 187, 199, 200, 215, 228, 229, 232, 238, 265, 283, 295, 296, 327, 343, 344, 345, 352, 355, 364, 365, 370, 371, 390, 421, 425, 426, 427, 433, 438;
Црна Пољана (с.) — 223;
Црни Кук — 304;
Црноварје — 385;
Цуце — 268;

Ч

Чавори — 13, 17;
Чајниче — 125, 126, 164;
Чакор — 69;
Чарађе — 367;
Чево — 28, 144;
Челебић — 345, 346;
Чемерно — 129, 345, 371, 373, 397, 399, 405, 407, 418;
Чеоца — 353;
чета Дурмиторска — 20;
чета Жупска — 14;
чета Комска — 376;
чета Косијерско-боковска — 212;
чета Кочанска — 174;
чета Ловћенска — 20, 21, 34, 123, 170, 172, 183, 194, 207, 208, 215, 250;
чета Ловћенска ударна — 52, 53, 58, 59, 106, 174, 414;

чета Лешкопољско-љешанска — 10;
чета Никшићка — 21, 87, 448;
чета Омладинска — 63, 133, 145, 148, 162, 196, 215, 360, 409, 417;
чета Пиперска — 59;
чета Пролетерска — 376;
чета Трећа пролетерска — 214, 215;
чета Самостална ударна — 96;
чета Улићка — 212;
чета 2 Првог ударног батаљона Никшићког НОПО — 174, 432, 435, 437, 438, 439, 444;
чета 3 Првог ударног батаљона Никшићког НОПО — 431, 432, 435, 442;
Чистина — 213;

Ш

Шавник — 18, 19, 21, 34, 71, 93, 101, 126, 129, 133, 168, 200, 229, 248, 258, 259, 261, 262, 263, 264, 269, 270, 273, 274, 277, 278, 280, 282, 292, 294, 316, 323, 324, 327, 329, 330, 331, 336, 337, 340, 343, 344, 345, 346, 348, 352, 353, 355, 356, 357, 359, 362, 367, 370, 406;
Шанац — 213, 214;
Шанчеви — 224;
Шаранци — 18, 54, 129, 338;
Шаховњи — 206, 224, 270, 294;
Шипачно — 14, 170, 196, 253, 259, 314, 315;
Шишка — 54, 224, 287;
Шишман — 305, 349, 351, 394;
Шљивица — 28, 223, 226;
Шобајићи — 92, 95;
Штедим — 96, 119, 121, 174, 436;
Штиверовац — 389;
Штирни До — 335, 350;
Штирно — 413, 420, 421;
Штитари — 10, 308;
Штитарица (Г. и Д.) — 17, 18, 35, 54, 158, 159, 177, 187, 194, 213, 214, 215, 221, 274, 313;
Штитарица (р.) — 213, 287;
Штитаричко Ждријело — 159;
Штитовна — 202;
Штитово — 105, 202, 203, 204, 229, 230;
Штулац В. — 338, 339, 345, 347;
Штулац М. — 345, 347, 359;
Штуоц В. — 391, 394;
Шћепан До — 183;
Шћепан Поље — 100, 272, 374;
Шуме — 165, 166, 250, 404, 415;
Шупља Глава — 18;

	Страна
Наређење штаба Дурмиторског НОП одреда од 2 априла 1942 год. команди мјеста Крстац за појачање будности против непријатеља на своме подручју — — — — —	7
Наређење Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку од 3 априла 1942 год. штабу Дурмиторског НОП одреда за појачање одбране сињајевинског сектора — — — — —	8
Извјештај штаба Ловћенског НОП одреда од 4 априла 1942 год. Главном штабу НОП одреда за Црну Гору и Боку о борбама против Италијана и четника на подручју одреда — — —	9
Извјештај штаба Трећег ударног батаљона од 4 априла 1942 год. штабу Никшићког НОП одреда о разбијању четника код Острога и Међећег — — — — —	14
Саопштење штаба Ловћенског НОП одреда од 5 априла 1942 год. о борбама са Италијанима и четницима на подручју одреда	15
Наређење Врховног штаба НОП и ДВ Југославије од 6 априла 1942 год. штабовима Дурмиторског и Комског НОП одреда за реорганизацију снага на сектору Колашин—Мојковац и упутство за вођење борбе против четника — — — — —	17
„Саопштење" Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку од 6 априла 1942 год. о борбама црногорских и бокељских партизана од 8 марта до 4 априла 1942 године — — —	27
Извјештај команданта Бањско-вучедолског батаљона од априла 1942 год. о разбијању четничке банде попа Перишића и чн-шћењу Гатачког среза од усташа — — — — —	29
Извјештај Пека Дапчевића и Милинка Ђуровића од 7 априла 1942 год. Главном штабу НОП одреда за Црну Гору и Боку о реорганизацији јединица и ситуацији на сектору Колашин — Мојковац — — — — —	30
Наређење штаба Никшићког НОП одреда од 9 априла 1942 год. штабовима Граховског, Орјенског и Бањско-вучедолског батаљона за упућивање људства у Други омладински ударни батаљон — — — — —	33
Упутство Врховног штаба НОП и ДВ Југославије од 10 априла 1942 год. штабу Дурмиторског НОП одреда о начину одбране Шавничког среза од четника — — — — —	34
Писмо Оперативног штаба НОП одреда за Херцеговину од 10 априла 1942 год. штабу Граховског батаљона поводом окупаторског бомбардовања варошице Грахова — — — — —	37

	Страна
Извјештај Мјесног комитета КПЈ — Херцег Нови од 10 априла 1942 год. Окружном комитету КПЈ за Округ никшићки о борбама против Италијана у Кривошијама и формирању ударних јединица — — — — —	38
Писмо Главног штаба Ловћенског НОП одреда за Херцеговину од 11 априла 1942 год. Главном штабу НОП одреда за Црну Гору и Боку поводом погибије Баја Секулића и Буда То-мовића — — — — —	43
Отворено писмо ЦК КПЈ од 12 априла 1942 год. свима организа-цијама и члановима КПЈ у Црној Гори и Боки — — —	44
Упутство команданта Никшићког НОП одреда од 12 априла 1942 год. о тактици борбе ударних батаљона — — — — —	52
Извјештај команданта сектора Вратло — Тара од 13 априла 1942 год. Главном штабу НОП одреда за Црну Гору и Боку о си-туацији на подручном сектору — — — — —	54
Наређење штаба Никшићког НОП одреда од 13 априла 1942 год. за напад на четнике у Никшићкој Жупи — — — — —	58
Наредба Бањског народноослободилачког одбора од 13 априла 1942 год. за привремену евакуацију Велимља — — — — —	60
Упутство штаба Никшићког НОП одреда од 14 априла 1942 год. штабу Другог ударног никшићког батаљона о начину борбе против Италијана и четника — — — — —	61
Упутство штаба Никшићког НОП одреда од 15 априла 1942 год. штабу Орјенског батаљона о реорганизацији батаљона и на-чину борбе против Италијана — — — — —	63
Писмо политичког комесара Никшићког НОП одреда од 16 априла 1942 год. штабу Другог ударног батаљона о задацима бата-љона у Катунској Нахији — — — — —	64
Писмо штаба Никшићког НОП одреда од 16 априла 1942 год. Крсту Попиводи, Саву Илићу и Војину Ковачевићу о начину борбе против народних издајника и Италијана у Катунској На-хији — — — — —	66
Упутство Врховног штаба НОП и ДВ Југославије од 17 априла 1942 год. делегату Врховног штаба при Главном штабу НОП од-реда за Црну Гору и Боку о начину борбе против четника и Италијана — — — — —	68
Чланак из „Саопштења“ бр. 10 Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку од 17 априла 1942 год. о развоју и борбеним искуствима Народноослободилачке војске у Црној Гори и Боки — — — — —	72
„Саопштење“ Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку од 17 априла 1942 год. о поразу Италијана и четника у Ник-шићкој Жупи — — — — —	75
Из „Саопштења“ бр. 10 Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку од 17 априла 1942 год. о сарадњи четничко-крилашких банди са окупатором и поразу Италијана у Горњој Црмници	79
Наређење Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку од 17 априла 1942 год. за реорганизацију јединица и формирање народних стража по селима и општинама — — — — —	80
Извјештај штаба Голиског батаљона од 18 априла 1942 год. Глав-ном штабу НОП одреда за Црну Гору и Боку о паду Борча	81

	Страна
Проглас Покрајинског одбора Црногорске народне омладине од априла 1942 год. омладини Црне Горе, Боке и Санџака — —	82
Извјештај Вељка Зековића од 19 априла 1942 год. Главном штабу НОП одреда за Црну Гору и Боку о формирању ударног ба- тальона у Пиви — — — — —	87
Извјештај штаба Четвртог ударног батаљона од 19 априла 1942 год. штабу Никшићког НОП одреда о морално-политичком и материјалном стању батаљона на положају Жировница — Лаз — Бршно — — — — —	89
Извјештај Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку од 20 априла 1942 год. Врховном штабу НОП и ДВ Југославије о војно-политичкој ситуацији у Црној Гори — — — — —	91
Наређење Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку од 20 априла 1942 год. Вељку Зековићу за упућивање ударног ба- тальона на расположење Главном штабу и формирање нових ударних чета у Пивн — — — — —	94
Извјештај команде Самосталне ударне чете од 20 априла 1942 год. штабу Никшићког НОП одреда о губицима у борби на Жн- ровници — — — — —	96
Наређење Врховног штаба НОП и ДВ Југославије од 21 априла 1942 год. Главном штабу НОП одреда за Црну Гору и Боку за реорганизацију партизанских јединица, формирање војно- позадинских установа на слободној територији и ширег разви- јања партизанске активности у позадини непријатеља — —	97
Извјештај штаба Четвртог ударног батаљона од 21 априла 1942 год. штабу Никшићког НОП одреда о начину обезбјеђења од чет- ника према Острогу и предузетим хигијенским мјерама — —	102
Упутство Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку од 22 априла 1942 год. о начину дејства батаљона на просторији Никшићка Жупа — Бјелопавлићи — — — — —	104
Наређење штаба Никшићког НОП одреда од 22 априла 1942 год. команди Ловћенске ударне чете за појачање политичког рада на своме подручју и забрану проласка несигурних лица кроз партизанске положаје — — — — —	106
Извјештај штаба Другог ударног батаљона од 22 априла 1942 год. штабу Никшићког НОП одреда о морално-политичком и ма- теријалном стању батаљона — — — — —	107
Писмо Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку од 24 априла 1942 год. Оперативном штабу НОП одреда за Херце- говину о важности заузимања Борча и потреби узајамног помагања у борби против окупатора и издајника — — — — —	111
Наређење Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку од 24 априла 1942 год. Митру Бакићу за упућивање партијаца и пар- тизана из Зете, Љешкопоља и Љешанске Нахије на распо- ред Главном штабу — — — — —	114
Упутство Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку од 24 априла 1942 год. за упад и дејство Првог и Другог ударног батаљона Зетског одреда у позадину непријатеља — — — — —	115
Обавјештење штаба Никшићког НОП одреда од 24 априла 1942 год. штабу Првог ударног батаљона о заустављању покрета Ита- лијана и четника према Трубјели и наређење за обезбјеђење батаљонског сектора — — — — —	116

	Страна
Оцјена штаба Никшићког НОП одреда од 24 априла 1942 год. морално-политичког стања у Другом ударном батаљону после борби код Загараца — — — — — — — — — —	117
Писмо штаба Никшићког НОП одреда од 24 априла 1942 год. политичком комесару гацко-невесињског сектора поводом заузимања усташког упоришта Борча — — — — — — — — — —	120
Писмо Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку од 26 априла 1942 год. Оперативном штабу НОП одреда за Херцеговину о потреби хитног повратка црногорских партизана из Херцеговине — — — — — — — — — —	122
Наређење штаба Никшићког НОП одреда од 27 априла 1942 год. команданту Четвртог ударног батаљона за појачање будности према четницима — — — — — — — — — —	123
Наређење штаба Никшићког НОП одреда од 27 априла 1942 год. штабу Рудинско-трепачког батаљона за упућивање појачања на сектор Будоша ради протјеривања четника са њега — — — — — — — — — —	124
Упутство Врховног штаба НОП и ДВ Југославије од 28 априла 1942 год. штабу Дурмиторског НОП одреда о начину употребе јединица одреда и обавјештење о ситуацији у источној Босни и Херцеговини — — — — — — — — — —	125
Наређење Врховног штаба НОП и ДВ Југославије од 29 априла 1942 год. штабу Дурмиторског НОП одреда — — — — — — — — — —	129
Извјештај Ивана Милутиновића и Милована Ђиласа од 30 априла 1942 год. Врховном штабу НОП и ДВ Југославије о војној и политичкој ситуацији у Црној Гори и Бокн — — — — — — — — — —	131
Наређење Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку од 30 априла 1942 год. о наименовању Оперативног штаба колашњинског сектора и о његовим задацима — — — — — — — — — —	136
Извјештај Митра Бакића од 30 априла 1942 год. Главног штабу НОП одреда за Црну Гору и Боку о војно-политичкој ситуацији и формирању ударних батаљона на територији Граховске и Бањске општине — — — — — — — — — —	138
Извјештај штаба Ловћенског НОП одреда од априла 1942 год. Главног штабу НОП одреда за Црну Гору и Боку о борбама против Италијана и четника у Катунској Нахији — — — — — — — — — —	140
Упутство штаба Никшићког НОП одреда од априла 1942 год. подручним интендантским органима о начину организације и исхране јединица — — — — — — — — — —	141
Наређење Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку од 1 маја 1942 год. за распоред и начин дејства батаљона Ловћенског одреда — — — — — — — — — —	144
Наређење штаба Никшићког НОП одреда од 1 маја 1942 год. штабу Четвртог ударног батаљона за активније ангажовање батаљона у борби и обавјештење о борби против четника на Будошу — — — — — — — — — —	146
Наређење штаба Никшићког НОП одреда од 2 маја 1942 год. штабу Првог ударног батаљона за уништење пилаве „Омбла“ код Никшића — — — — — — — — — —	147
Извјештај штаба Ловћенског НОП одреда од 3 маја 1942 год. Главног штабу НОП одреда за Црну Гору и Боку о бројном стању и распореду јединица одреда — — — — — — — — — —	148

	Страна
Наређење Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку од 4 маја 1942 год. о постављењу штабова Ловћенског, Никшићког и Дурмиторског НОП одреда — — — — —	151
Дневна заповијест Врховног команданта Народноослободилачке партизанске и добровољачке војске Југославије за 6 мај 1942 године — — — — —	152
Упутство Врховног штаба НОП и ДВ Југославије од 6 маја 1942 год. за организацију обавјештајне службе у партизанским добровољачким јединицама — — — — —	155
Заповијест делегата Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку од 7 маја 1942 год. за напад на четничке снаге на простору Поља — Штитарица — Мојковац — — — — —	158
Извјештај штаба Ловћенског НОП одреда од 7 маја 1942 год. Главном штабу НОП одреда за Црну Гору и Боку о борбама код Меоца и Убала — — — — —	161
Ситуација у земљи на почетку Треће непријатељске офанзиве, план Врховног штаба НОП и ДВ Југославије и задаци црногорских јединица — — — — —	162
Наређење Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку од 8 маја 1942 год. штабу Ловћенског НОП одреда у вези са упућивањем ударних батаљона на сектор Сјенокоси — Шуме — Горње Поље — — — — —	165
Писмо Моше Пијаде од 8 маја 1942 год. Миловану Ђиласу, Ивану Милутиновићу и Митру Бакићу — — — — —	167
Наређење Главног штаба НОП и добровољачких одреда за Црну Гору и Боку од 9 маја 1942 год. штабу Никшићког НОП и добровољачког одреда за упућивање појачања на сектор Градац—Луково — — — — —	169
Наређење Главног штаба НОП и ДО за Црну Гору и Боку од 9 маја 1942 год. за пребацивање ударних батаљона Зетског НОП и ДО на просторију Дубравица—Буавице — — — — —	170
Наређење Главног штаба НОП и ДО за Црну Гору и Боку од 9 маја 1942 год. команданту Никшићког подручја за евакуацију магацина и радионица — — — — —	171
Извјештај Ивана Милутиновића од 9 маја 1942 год. о ситуацији на подручју Никшићког и Зетског одреда — — — — —	172
Извјештај штаба Никшићког НОП одреда од 9 маја 1942 год. Главном штабу НОП и ДО за Црну Гору и Боку о распореду и задацима јединица на сектору Никшића — — — — —	174
Извјештај Пека Дапчевића од 9 маја 1942 год. о борбама против четника на простору села Гојаковић—Поља—Подбншће—Штитарице — — — — —	177
Наређење делегата Врховног штаба НОП и ДВ Југославије од 10 маја 1942 год. Главном штабу НОП и ДО за Црну Гору и Боку за прелазак јединица у општу офанзиву — — — — —	179
Извјештај команданта Никшићког НОП и ДО од 10 маја 1942 год. о формирању Бањско-вучедолског и Орјенског ударног батаљона — — — — —	180
Извјештај команданта Никшићког подручја од 10 маја 1942 год. Главном штабу НОП и ДО за Црну Гору и Боку о стању магацина за оружје и исхрану — — — — —	181

	Страна
Извјештај штаба Првог ударног батаљона. од 10 маја 1942 год. штабу Никшићког НОП и ДО о наступању Италијана и четника од Никшића ка Грацу и новом распореду батаљона —	183
Наредба Главног штаба НОП и ДО за Црну Гору и Боку о формирању сталних партизанских стража као извршних органа команди подручја и команди мјеста — — — — —	184
„Саопштење" бр. 11 Главног штаба НОП и ДО за Црну Гору и Боку од 11 маја 1942 године о значајнијим борбама црногорских партизана у времену од 20 априла до 10 маја 1942 године — — — — —	185
Чланак из „Саопштења" Главног штаба НОП и ДО за Црну Гору и Боку поводом погибије Баја Секулића — — — — —	188
Писмо Главног штаба НОП и ДО за Црну Гору и Боку од 11 маја 1942 год. Миловану Ђиласу о плану напада на Колашин — — — — —	189
Извјештај Главног штаба НОП и ДО за Црну Гору и Боку од 11 маја 1942 год. делегату Врховног штаба НОП и ДВ југославије о ситуацији и предузетим мјерама на сектору Жупа—Никшић—Трубјела — — — — —	194
Наређење Главног штаба НОП и ДО за Црну Гору и Боку од 11 маја 1942 год. штабу Никшићког НОП одреда за евакуацију болнице из Шипачна и рушење пута Горње Поље—Јасеново Поље — — — — —	196
Наређење Главног штаба НОП и ДО за Црну Гору и Боку од 11 маја 1942 год. команданту Никшићког НОП одреда за измјену тактичких дејстава и обавјештења о борбама код Мојковца — — — — —	197
Писмо Главног штаба НОП и ДО за Црну Гору и Боку од 12 маја 1942 год. Оперативном штабу за Херцеговину и јужну Далмацију о војно-политичкој ситуацији у Црној Гори и проблему исхране војске — — — — —	19&
Наређење Главног штаба НОП и ДО за Црну Гору и Боку од 12 маја 1942 год. команданту Зетског НОП и ДО за постављање једног батаљона на Штитово и његово дејство у правцу Роваца и Никшићке Жупе — — — — —	202
Наређење Главног штаба НОП и ДО за Црну Гору и Боку од 12 маја 1942 год. Саву Оровићу за достављање извјештаја о распореду својих и непријатељских снага и обавјештење о резултатима борби код Мојковца — — — — —	203
Примједбе Главног штаба НОП и ДО за Црну Гору и Боку од 12 маја 1942 год. комаиданту Никшићког подручја на рад и организацију евакуације позадинских установа — — — — —	20&
Извјештај Велимира Терзића од 12 маја 1942 год. Главном штабу НОП и ДО за Црну Гору и Боку о ситуацији на колашинском оперативном сектору — — — — —	206
Извјештај штаба Никшићког НОП и ДО од 12 маја 1942 год. Главном штабу НОП и ДО за Црну Гору и Боку о ситуацији на положајима око Никшића и појави -четничких банди у Трепчима — — — — —	207
Писмо штаба Дурмиторског НОП одреда од 12 маја 1942 год. Момчилу Полексићу о ситуацији на сињајевинском сектору — — — — —	209

	Страна
Извјештај команданта подручја Дурмиторског НОП одреда од 12 маја 1942 год. интендантури Главног штаба НОП и ДО за Црну Гору и Боку о проблемима исхране војске — — — — —	210
Наређење штаба Ловћенског НОП одреда од 12 маја 1942 год. команди Улићке чете батаљона „13 Јули“ за одбрану села Доњи Улићи — — — — —	212
Извјештај штаба Првог батаљона Прве пролетерске ударне бригаде од 12 маја 1942 год. о борбама против четника на сектору Поља Колашинска—Мојковац—Велики Препран — — —	213
Извјештај штаба Четвртог ударног батаљона од 13 маја 1942 год. штабу Никшићког НОП одреда о повлачењу батаљона на линију Трешњица—Кобиља Глава — — — — —	219
Заповијест Главног штаба НОП и ДО за Црну Гору и Боку од 14 маја 1942 год. за напад на Колашин — — — — —	220
Извјештај Главног штаба НОП и ДО за Црну Гору и Боку од 14 маја 1942 год. Врховном штабу НОП и ДВ Југославије о војној ситуацији у Црној Гори и Боки — — — — —	228
Упутство Главног штаба НОП и ДО за Црну Гору и Боку од 14 маја 1942 год. Сави Ковачевићу за тражење помоћи у житу од Оперативног штаба за Херцеговину — — — — —	233
Извјештај Саве Ковачевића и Вељка Мићуновића од 14 маја 1942 год. Главном штабу НОП и ДО за Црну Гору и Боку о предузетим мјерама за сређивање јединица Ловћенског одреда и о стању позадине у Граховској, Рудинско-трепачкој и Бањско-вучедолској општини — — — — —	234
Писмо Главног штаба НОП и ДО за Црну Гору и Боку од 15 маја 1942 год. штабу Дурмиторског НОП и ДО о проблему исхране код јединица — — — — —	237
Писмо Главног штаба НОП и ДО за Црну Гору и Боку од 15 маја 1942 год. штабу Првог батаљона Прве пролетерске бригаде поводом губитака батаљона у борби против четника у Пољима Колашинским — — — — —	239
Наређење Главног штаба НОП и ДО за Црну Гору и Боку од 15 маја 1942 год. управнику Централне партизанске болнице за пребацивање и смјештај тешких рањеника у Пивски Манастир — — — — —	241
Извјештај замјеника политичког комесара Главног штаба НОП и ДО за Црну Гору и Боку од 15 маја 1942 год. о ситуацији на сектору Градац—Драговољићи—Никшићка Жупа — — —	242
Извјештај Команде подручја Никшићког НОП одреда од 15 маја 1942 год. Главном штабу НОП и ДО за Црну Гору и Боку о извршеној евакуацији позадинских установа и тражење инструкција за даљи рад — — — — —	246
Извјештај штаба Четвртог ударног батаљона од 15 маја 1942 год. штабу Никшићког НОП и ДО о борбама против Италијана и четника и морално-политичком стању у батаљону — — —	249
Наређење Главног штаба НОП и ДО за Црну Гору и Боку од 16 маја 1942 год. штабу Никшићког НОП одреда за спречавање продора Италијана и четника на правцу Горње Поље—Јасеново Поље — — — — —	253
Извјештај штаба Зетског НОП и ДО од 16 маја 1942 год. Главном штабу НОП и ДО за Црну Гору и Боку о извршеним припремама за пребацивање ударних батаљона у позадину непријатеља — — — — —	255

	Страна
Завјет партизана Првог и Другог ударног батаљона Зетског НОП и ДО са опште конференције од 16 маја 1942 год. приликом прораде заповијести Врховног команданта — — — —	257
Наређење Главног штаба НОП и ДО за Црну Гору и Боку од 17 маја 1942 год. штабу Зетског НОП и ДО за заустављање продора Италијана и четника према Шавнику и Ровцима — —	258
Наређење Главног штаба НОП и ДО за Црну Гору и Боку од 17 маја 1942 год. штабу Никшићког НОП и ДО за обезбјеђење правца Горње Поље—Шипачно—Јасеново Поље и извршење припреме за евакуацију — — — — — — — — — —	259
Наређење Главног штаба НОП и ДО за Црну Гору и Боку од 17 маја 1942 год. штабу Четвртог никшићког батаљона за затварање правца Коњско—Баре Бојовића — — — — —	260
Наређење Главног штаба НОП и ДО за Црну Гору и Боку од 17 маја 1942 год. штабу Четвртог дурмиторског ударног батаљона за напад на италијанско-четничке положаје око Буковика — — — — — — — — — — — — — —	261
Извјештај Главног штаба НОП и ДО за Црну Гору и Боку од 17 маја 1942 год. Моши Пијаду о циљу италијанско-четничког надирања према Барама Бојовића и Шавнику и распореду ударног батаљона на том сектору — — — — — — — —	262
Писмо Главног штаба НОП и ДО за Црну Гору и Боку од 17 маја 1942 год. Сави Ковачевићу о ситуацији на сектору Никшић—Шавник — — — — — — — — — — — — — —	263
Писмо Оперативног штаба НОП и ДО за Херцеговину и јужну Далмацију од 18 маја 1942 год. Главном штабу НОП и ДО за Црну Гору и Боку о материјалној помоћи која се ставља на расположење Главном штабу за исхрану црногорских партизана — — — — — — — — — — — — — —	265
Извјештај Саве Ковачевића и Вељка Мићуновића од 18 маја 1942 год. Главном штабу НОП и ДО за Црну Гору и Боку о стању у јединицама Ловћенског НОП и ДО и борбама против удружених Италијана и четничко-крилашких банди — — — —	267
Извјештај Команде подручја Дурмиторског НОП и ДО од 18 маја 1942 год. Главном штабу НОП и ДО за Црну Гору и Боку о борбама против четника и Италијана у Санцаку — — — —	269
Извјештај Пивске команде мјеста од 18 маја 1942 год. Главном штабу НОП и ДО за Црну Гору и Боку о пребацивању, смјештају и материјалном обезбјеђењу болнице — — — — —	271
Извјештај Главног штаба НОП и ДО за Црну Гору и Боку од 19 маја 1942 год. Миловану Ђиласу о италијанско-четничкој офанзиви у правцу Шавника и Роваца и предузетим мјерама за одбрану — — — — — — — — — — — — — —	273
Упутство Главног штаба НОП и ДО за Црну Гору и Боку од 19 маја 1942 год. Команди мјеста Крстац за смјештај рањеника и контролу рада болница — — — — — — — — — — —	279
Наређење команданта Никшићког НОП и ДО од 19 маја 1942 год. за појачање будности према непријатељским елементима на подручју команди мјеста Враћеновића и Велимља — — — —	281
Директива Окружног комитета СКОЈ-а за Округ никшићки од 19 маја 1942 год. за рад СКОЈ-а у ударним батаљонима — — — —	283

	Страна
Извјештај начелника Главног штаба НОП и ДО за Црну Гору и Боку од 20 маја 1942 год. о узроцима неуспјелог напада на Колашнин и борбама против четника у долини ријеке Таре	284
Наређење Врховног штаба НОП и ДВ Југославије од 21 маја 1942 год. Штабу планино-пивске групе за извођење ноћних препада и убацивање мањих партизанских одјељења у позадину непријатеља — — — — — — — — — —	289
Упутство Главног штаба НОП и ДО за Црну Гору и Боку од 21 маја 1942 год. штабу Зетског НОП и ДО о начину дејства одреда и обавјештење о ситуацији код Колашина и на другим секторима — — — — — — — — — —	290
Обавјештење Главног штаба НОП и ДО за Црну Гору и Боку од 21 маја 1942 год. Сави Ковачевићу о ситуацији код Колашина и Мојковца и наређење за отпочињање дејства Ловћенског одреда у позадину непријатеља — — — — — — — — — —	293
Писмо инструктора Окружног комитета КПЈ за Никшићки округ од 24 маја 1942 год. Мјесном комитету — Херцег Нови о организационо-партиским и војним задацима у вези надирања непријатеља на ослобођену територију — — — — — — — — — —	295
Упутство Главног штаба НОП и ДО за Црну Гору и Боку од маја 1942 год. за организацију службе извиђања, осматрања и обезбјеђења —	297
Извјештај Народноослободилачког одбора за Срез никшићки од 24 маја 1942 год. Народноослободилачком одбору за Црну Гору и Боку о мјерама за реквизицију стоке и стање у збјеговима	304
Наређење Главног штаба НОП и ДО за Црну Гору и Боку од 25 маја 1942 год. штабу Ловћенског НОП и ДО за убацивање ударних партизанских група у позадину непријатеља и критика неправилног спровођења реорганизације батаљона —	306
Упутство Главног штаба НОП и ДО за Црну Гору и Боку од 25 маја 1942 год. штабу Никшићког НОП и ДО за вођење партизанског начина борбе против непријатеља —	309
Наређење Главног штаба НОП и ДО за Црну Гору и Боку од 25 маја 1942 год. штабу Дурмиторског НОП и ДО за реорганизацију батаљона и формирање лаких чета за партизанско дејство у позадини непријатеља —	311
Наређење Главног штаба НОП и ДО за Црну Гору и Боку од 25 маја 1942 год. штабу Комског НОП и ДО за реорганизацију батаљона и појачање политичког рада у јединицама —	313
Извјештај штаба Првог никшићког ударног батаљона од 25 маја 1942 год. штабу Никшићког НОП и ДО о снази и распореду и извиђачкој дјелатности батаљона —	314
Извјештај штаба Дурмиторског НОП и ДО од 26 маја 1942 год. Главном штабу НОП и ДО за Црну Гору и Боку о распореду и задацима својих батаљона и непријатељским снагама на сектору Мокро —	316
Извјештај Команде подручја Никшићког НОП и ДО од 26 маја 1942 год. Главном штабу НОП и ДО за Црну Гору и Боку о извршеним припремама за премјештање Команде подручја —	317
Тумачење упутства Главног штаба о примјени партизанске тактике у борби против окупатора од стране штаба Никшићког НОП и ДО —	318

	Страна
Наређење Врховног штаба НОП и ДВ Југославије од 27 маја 1942 год. штабу Дурмиторског НОП и ДО за одбрану Пиве — —	322
Наређење Главног штаба НОП и ДО за Црну Гору и Боку од 27 маја 1942 год. штабу Дурмиторског НОП и ДО за извршење препада на италијанско-четнички логор на Мокром и рушење пута који води за Шавник — — — — —	323^
Извјештај замјеника политичког комесара Главног штаба НОП и ДО за Црну Гору и Боку од 27 маја 1942 год. о дејству зетских ударних батаљона и морално-политичком стању код неких батаљона Никшићког и Дурмиторског одреда — —	324
Извјештај штаба Дурмиторског НОП и ДО од 27 маја 1942 год. Главном штабу НОП и ДО за Црну Гору и Боку о борбама против Италијана и четника на сектору Шавника — —	327
Наређење Главног штаба НОП и ДО за Црну Гору и Боку од 28 маја 1942 год. команданту Дурмиторске ударне групе за спречавање продора непријатеља у правцу Пиве — — — —	329
Наређење Главног штаба НОП и ДО за Црну Гору и Боку од 28 маја 1942 год. штабу Дурмиторског НОП и ДО за одлучну одбрану правца Шавник—Пивска Планина — — — — —	330
Наређење Главног штаба НОП и ДО за Црну Гору и Боку од 28 маја 1942 год. штабу Дурмиторског НОП и ДО за појачање војно-политичког рада у јединицама — — — — —	331
Наређење Главног штаба НОП и ДО за Црну Гору и Боку од 28 маја 1942 год. штабу Никшићког НОП и ДО за чистићење Општине голиске од четничких банди — — — — —	333
Наређење Главног штаба НОП и ДО за Црну Гору и Боку од 28 маја 1942 год. штабу Никшићког НОП и ДО за извиђање и затварање правца Штирни До—Полица—Мокро — — —	335
Извјештај Штаба дурмиторских трупа од 28 маја 1942 год. Главном штабу НОП и ДО за Црну Гору и Боку о борбама против четника и Италијана на сектору Шавник—Жабљак — — —	336
Наређење Врховног штаба НОП и ДВ Југославије од 29 маја 1942 год. Оперативном штабу НОП одреда за Херцеговину и јужну Далмацију за упућивање Прве пролетерске бригаде у Голију и обавјештење о ситуацији у Црној Гори — — —	343
Обавјештење Врховног штаба НОП и ДВ Југославије од 29 маја 1942 год. другу Александру Ранковићу о продору Италијана и четника до Пиве и о припреми противнапада — — —	344
Наређење Главног штаба НОП и ДО за Црну Гору и Боку од 29 маја 1942 год. Оперативном штабу дурмиторске ударне групе о груписању снага ради спречавања четничко-италијанског продора у Пиву — — — — —	346
Наређење Главног штаба НОП и ДО за Црну Гору и Боку од 29 маја 1942 год. штабу Никшићког НОП и ДО за активно дејство на комуникацију Никшић—Шавник и затварање правца Липова Раван—Јаворак—Пива — — — — —	348
Извјештај штаба Никшићког НОП и ДО од маја 1942 год. Главном штабу НОП и ДО за Црну Гору и Боку о борбама на сектору Војник—Ивовик—Оцина Пољана — — — — —	349
Извјештај штаба Никшићког НОП и ДО од 29 маја 1942 год. Главном штабу НОП и ДО за Црну Гору и Боку о борби са Италијанима и четницима код Липове Равни — — — —	351

	Страна
Извјештај штаба Дурмиторског НОП и ДО од 29 маја 1942 год. Главном штабу НОП и ДО за Црну Гору и Боку о стању одреда и концентрацији Италијана и четника код Шавника	352
Извјештај штаба Првог дурмиторског ударног батаљона од 29 маја 1942 год. штабу Дурмиторског НОП и ДО о распореду батаљона и прикупљању непријатеља на Турији — — — — —	354
Извјештај Главног штаба НОП и ДО за Црну Гору и Боку од 30 маја 1942 год. Врховном штабу НОП и ДВ Југославије о ситуацији у Црној Гори и Боки — — — — —	355
Обавјештење Врховног штаба НОП и ДВ Југославије од 31 маја 1942 год. Александру Ранковићу о одлуци за формирање ударних бригада у Црној Гори и Санџаку и давање одлучног отпора на територији Пиве — — — — —	364
Извјештај Главног штаба НОП и ДО за Црну Гору и Боку од 1 јуна 1942 год. Врховном штабу НОП и ДВ Југославије о надирању четничко-италијанских снага у правцу Голије — — — — —	336
Писмо Главног штаба НОП и ДО за Црну Гору и Боку од 1 јуна 1942 год. Сави Ковачевићу о правцима надирања италијанско-четничких снага и потреби брзог извлачења његове групе у правцу Голије — — — — —	367
Наређење Врховног штаба НОП и ДВ Југославије од 2 јуна 1942 год. за појачање Дурмиторске ударне групе и њено дејство против четника и Италијана — — — — —	368
Упутство Врховног штаба НОП и ДВ Југославије од 2 јуна 1942 год. штабу Прве пролетерске бригаде за даље оперативно дејство Бригаде — — — — —	370
Директиве Врховног штаба НОП и ДВ Југославије од 3 јуна 1942 год. Моши Пијаду о начину пребацивања рањеника у Мраћине и обезбјеђење њихове исхране — — — — —	372
Упутство Врховног штаба НОП и ДВ Југославије од 3 јуна 1942 год. штабу Дурмиторске ударне групе о начину дејства и правцима њеног повлачења послеје евакуације позадинских установа из Пиве — — — — —	373
Наређење Врховног штаба НОП и ДВ Југославије од 3 јуна 1942 год. штабу Комског НОП одреда за формирање Ударне групе и појачање политичког рада у јединицама — — — — —	375
Наређење Врховног штаба НОП и ДВ Југославије од 3 јуна 1942 год. штабу Комског НОП одреда за формирање Ударне групе и појачање политичког рада у јединицама — — — — —	375
Наређење Врховног штаба НОП и ДВ Југославије од 3 јуна 1942 год. штабу Дурмиторског НОП одреда за пребацивање снага у село Боричје и појачање политичког рада у јединицама	376
Обавјештење штаба Дурмиторских трупа од 4 јуна 1942 год. о плану Врховног штаба НОП и ДВ Југославије за извођење офанзивног маневра правцем Голија—Никшић — — — — —	377
Извјештај Воја Николића од 4 јуна 1942 год. Главном штабу НОП и ДО за Црну Гору и Боку о шестодневним борбама Другог никшићког ударног батаљона — — — — —	381
Наређење Главног штаба НОП и ДО за Црну Гору и Боку од 4 јуна 1942 год. Сави Ковачевићу за груписање и краћи одмор јединица Ловћенског одреда — — — — —	382

	Страна
Наређење Главног штаба НОП и ДО за Црну Гору и Боку од 5 јуна 1942 год. замјенику политичког комесара Никшићког НОП и ДО за прикупљање података о непријатељу и побољшање исхране партизана — — — — —	383
Наредба команданта подручја Дурмиторског НОП и ДО од 5 јуна 1942 год. о мобилизацији омладине на подручју Дурмиторског НОП и ДО — — — — —	384
Извјештај штаба ударног батаљона „Бајо Секулић" од 5 јуна 1942 год. Главног штаба НОП и ДО за Црну Гору и Боку о распореду Батаљона — — — — —	385
Обавјештење Главног штаба НОП и ДО за Црну Гору и Боку од 6 јуна 1942 год. штабу Дурмиторског НОП и ДО о разбијању четника у предјелу Војника и Јаворка и наређење за садејствовање при гоњењу — — — — —	386
Директива Покрајинског комитета КПЈ за Црну Гору и Боку од јуна 1942 год. за правилну расподелу партиског актива у партизанским одредима који ће остати на подручју ПК и у оним од којих ће се формирати бригаде — — — — —	390
Наређење попитичког комесара Главног штаба НОП и ДО за Црну Гору и Боку од 6 јуна 1942 год. Велимиру Терзићу за групирање и одмор јединица и заштитничко-извиђачко дејство мањим дјеловима према непријатељу — — — — —	391
Наређење Главног штаба НОП и ДО за Црну Гору и Боку од 7 јуна 1942 год. штабовима одреда за редовно достављање дневних извјештаја о целокупном стању јединица — — — — —	392
Извјештај Главног штаба НОП и ДО за Црну Гору и Боку од 7 јуна 1942 год. Покрајинском комитету КПЈ за Црну Гору и Боку о ситуацији на сектору Војник—Јаворак—Шишман — — — — —	394
Писмо Главног штаба НОП и ДО за Црну Гору и Боку од 8 јуна 1942 год. Велимиру Терзићу, Блажу Јовановићу и Сави Ковачевићу поводом продора четника у Пивску Планину — — — — —	395
Писмо Ивана Милутиновића од 8 јуна 1942 год. команданту Главног штаба НОП и ДО за Црну Гору и Боку о ситуацији на сектору Борач—Изгори и реорганизацији јединица Комског и Дурмиторског одреда — — — — —	397
Наређење Главног штаба НОП и ДО за Црну Гору и Боку од 8 јуна 1942 год. Блажу Јовановићу и Велимиру Терзићу за реорганизацију јединица Никшићког НОП и ДО и обавјештење о борбама са херцеговачким четницима на простору Чемерно—Изгори — — — — —	399
Наређење Главног штаба НОП и ДО за Црну Гору и Боку од 8 јуна 1942 год. Оперативном штабу Дурмиторских трупа за ликвидацију четника код Пишча — — — — —	400
Извјештај Главног штаба НОП и ДО за Црну Гору и Боку од 8 јуна 1942 год. Покрајинском комитету КПЈ за Црну Гору, Боку и Санџак о борбама у Голији и Јаворку — — — — —	401
Наређење Главног штаба НОП и ДО за Црну Гору и Боку од 9 јуна 1942 год. начелнику Главног штаба за формирање батаљона који ће сачињавати Пету црногорску ударну бригаду — — — — —	403
Писмо Главног штаба НОП и ДО за Црну Гору и Боку од 9 јуна 1942 год. Штабу жупопивске оперативне групе о распореду партизанских снага, мјерама за одбрану Жупе Пиве и претстојећем формирању црногорских ударних бригада — — — — —	404

Писмо Главног штаба НОП и ДО за Црну Гору и Боку од 9 јуна 1942 год. Пеку Дапчевићу о ситуацији у вези италијанско-четничке офанзиве, распореду партизанских снага и припремама за формирање црногорских бригада — — — —	406
Писмо команданта Главног штаба НОП и ДО за Црну Гору и Боку од 9 јуна 1942 год. Главног штабу о ситуацији у Гатачком срезу и Голији — — — — — — — — — —	408
Извјештај Штаба дурмиторске оперативне групе од 10 јуна 1942 год. Врховном штабу НОП и ДВ Југославије о упаду непријатеља у Горанско — — — — — — — — — —	413
Извјештај команданта Главног штаба НОП и ДО за Црну Гору и Боку од 12 јуна 1942 год. Врховном штабу НОП и ДВ Југославије о ситуацији на сектору Голија—Равно — — — —	414
Извјештај Главног штаба НОП и ДО за Црну Гору и Боку од 13 јуна 1942 год. Врховном штабу НОП и ДВ Југославије — — — — — — — — — —	415
Писмо Главног штаба НОП и ДО за Црну Гору и Боку од 13 јуна 1942 год. штабу Прве пролетерске ударне бригаде о ситуацији на сектору Голија—Смријечно—Волујак — — — — — — — — — —	416
Извјештај Пека Дапчевића од 13 јуна 1942 год. Врховном штабу НОП и ДВ Југославије о припреми за одбрану Чемерна, стању јединица и предлог командног састава IV и V бригаде — — — — — — — — — —	418
Наредбе Врховног штаба НОП и ДВ Југославије о формирању Четврте и Пете црногорске НОП ударне бригаде — — — — — — — — — —	419
Извјештај штаба Пете црногорске ударне бригаде од 16 јуна 1942 год. Врховном штабу НОП и ДВ Југославије о распореду и задацима Бригаде на сектору Волујак—Тјентиште — — — — — — — — — —	420
Говор Врховног команданта НОП и ДВ Југославије од 19 јуна 1942 год. поводом оснивања IV црногорске НОУ бригаде — — — — — — — — — —	425

Д О Д А Т А К

Дневник рада Треће чете Првог ударног батаљона Никшићког НОП одреда за април и јун 1942 године — — — — — — — — — —	431
Објашњење скраћеница — — — — — — — — — — — — — — — —	453
Регистар —	455

Штампаријз ВШП — 775/50

ЦИЈЕНЛ 100 ДИН.

И С П Р А В К А

Стр.	Ред	Стоји	Треба
34	4 одоздо	овога	свога
40	3 одозго	вјераватно	вјероватно
97	10 одоздо	одреда	партизанских одреда
166	1 одоздо	Сјенкоса	Сјенокоса
272	15 одоздо	Рудинцима	Рудиницама
279	5 одоздо	млијек	млијека
428	8 одоздо	неизмијерно	неизмјерно